

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

OĞUZ GRUBU TÜRK LEHÇELERİNDE İKİLEMELER

BÜŞRA AKKUŞ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. ABDULKADİR ÖZTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORDU 2021

ÖĞRENCİ BEYAN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak savunduğum “OĞuz Grubu Türk Lehçelerinde İkilemeler” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmadan yazdığımı ve yararlandığım kaynakların “Kaynakça” bölümünde gösterilenlerden farklı olmadığını, belirtilen kaynaklara atıf yapılarak yararlandığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

05/07/ 2021

Büşra AKKUŞ

18530100005

İmza

ÖN SÖZ

Dil, en basit tanımıyla insanlar arası duygu, düşünce, kavram iletişimini sağlayan bir araçtır. İkilemeler, dili kullanırken anlamı kuvvetlendirme, pekiştirme gibi durumları sağlamada sık başvurulan dil bilgisi terimidir ve Türk dili için büyük önem taşımaktadır.

Çalışmada ikilemelerin Türk lehçelerindeki kullanım örneklerinin çeşitliliğine dikkat çekmek amacıyla Güney-Batı grubu Türk lehçelerinde yer alan ikilemelerin tarama yöntemiyle sentezi yapılmıştır.

İkileme konusunda lehçeler üzerinde yapılan çalışmaların yetersizliği ve yayımlanan çalışmaların ikilemelerin tek bir yönüyle sınırlandırılmış olması bize bu alanda eksiklik hissettirmiş ve çalışmanın konusu ve kapsamını Güney-Batı (Oğuz) grubu Türk lehçelerinin ikileme örnekleri olarak almaya yöneltmiştir.

Çalışmanın giriş bölümüne lehçe terimi tanımlanarak başlanmıştır ve devamında incelemede kaynak olarak alınan dört Türk lehçesi hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Daha sonra ikileme üzerine yapılmış başlıca çalışmalara değinildikten sonra çalışmanın bölümlerinin başlıklarına yer verilmiştir.

Çalışmanın inceleme bölümünde Azerbaycan, Türkiye, Türkmen ve Gagauz Türkçelerinin sözlüklerinde tespit edilen ikilemeler ses, yapı, anlam ve köken bakımından teker teker incelenerek tasnif edilmiş ve ikilemeler uygun oldukları başlıklar altında listeler halinde verilmiştir.

Çalışmanın sonuç bölümünde ise tezin genel bir değerlendirmesi yapıлып, bu tezin diğer çalışmalardan hangi yönlerden farklılık gösterdiği ve bilim dünyasına ne kazandırmış olduğunun yorumlaması yapılmıştır.

Lisans eğitimim süresince ufku ve bilgi dağarcığımı genişleten Ankara Üniversitesi'ndeki değerli bölüm hocalarıma, desteği ve dostluğuyla hep yanımda olan Ayşe Kılıç Altıkulaçoğlu'na, bilgisini ve yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Hüseyin Yıldız hocama, beni bu çalışmaya yönlendiren, yol gösteren, yüksek ilminden yararlandığım ve tez çalışmam sırasında karşılaştığım her türlü zorlukta bana yardımcı olan, manevi anlamda desteklerini her zaman yürekten hissettiğim çok kıymetli danışmanım Doç. Dr. Abdulkadir Öztürk'e sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖĞRENCİ BEYAN METNİ	ii
JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI.....	iii
ÖN SÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	8
1. SES BAKIMINDAN İKİLEMELER.....	8
1.1. Sözcüklerin İlk Seslerine Göre İkilemeler	8
1.1.1. Ünlü-Ünlü	8
1.1.2. Ünlü-Ünsüz	12
1.1.3. Ünsüz-Ünlü	17
1.1.4. Ünsüz-Ünsüz.....	18
1.2. Ses Benzerliği Bakımından İkilemeler	42
1.2.1. Ön Ses Benzerliği.....	42
1.2.2. İç Ses Benzerliği	45
1.2.3. Son Ses Benzerliği	47
İKİNCİ BÖLÜM.....	51
2. YAPI BAKIMINDAN İKİLEMELER.....	51
2.1. Ad Kök ve Gövdelerinden Kurulan İkilemeler	51
2.1.1. Yalın Durumdaki İkilemeler.....	51
2.1.2. Yapım Ekleriyle Kurulan İkilemeler	68
2.1.3. Yansıma Sözcüklerle Kurulan İkilemeler.....	77

2.1.4. Yönelme Durum Eki Almış İkillemeler.....	78
2.1.5. İyelik Eki Almış İkillemeler	80
2.1.6. Belirtme Durum Eki Almış İkillemeler	81
2.1.7. Bulunma Durum Eki Almış İkillemeler.....	82
2.1.8. Araç Durum Eki Almış İkillemeler.....	83
2.1.9. Çıkma Durum Eki Almış İkillemeler.....	84
2.2. Eylem Kök ve Gövdelerinden Türetilmiş İkillemeler	86
2.2.1. Sıfat-Fiillerle Kurulan İkillemeler	87
2.2.2. Zarf-Fiillerle Kurulan İkillemeler	88
2.2.3. Eylemden Türetilmiş Sıfatlarla Kurulan İkillemeler	90
2.2.4. Çekimli Eylemlerle Kurulan İkillemeler	92
2.2.5. İsim-Fiillerle Kurulan İkillemeler.....	93
2.2.6. Yardımcı Eylemlerle Kurulan İkillemeler	94
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	96
3. ANLAM BAKIMINDAN İKİLEMELER	96
3.1. Aynı Kelimenin Tekrarıyla Oluşan İkillemeler	96
3.2. Yakın Anlamlı Kelimelerin Tekrarıyla Oluşan İkillemeler	106
3.3. Zıt Anlamlı Kelimelerin Tekrarıyla Oluşan İkillemeler	121
3.4. Eş Anlamlı Kelimelerin Tekrarıyla Oluşan İkillemeler.....	124
3.5. Biri Olumlu Diğeri Olumsuz Kelimelerden Oluşan İkillemeler.....	126
3.6. Birbiriyle Anlam Bütünlüğü Oluşturan İkillemeler	128
3.7. Sayılardan Oluşan İkillemeler.....	129
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	131
4. KÖKEN BAKIMINDAN İKİLEMELER	131
4.1. Türkçe + Türkçe Kökenli Kelimelerle Kurulan İkillemeler	131
4.2. Yabancı + Yabancı Kökenli Kelimelerle Kurulan İkillemeler	153

4.3. Türkçe + Yabancı Kökenli Kelimelerle Kurulan İkilemeler	160
4.4.Yabancı + Türkçe Kökenli Kelimelerle Kurulan İkilemeler	163
SONUÇ	164
KAYNAKÇA	167
ÖZGEÇMİŞ	169
SÖZLÜK	170
AZERBAYCAN TÜRKÇESİ	170
TÜRKİYE TÜRKÇESİ	332
TÜRKMEN TÜRKÇESİ	429
GAGAVUZ TÜRKÇESİ	518

ÖZET

Türkçe, gelişim aşamalarında, kendi tarihî seyri içerisinde yüzyıllar boyunca birçok devri geride bırakarak bugünkü şeklini almıştır ve kendi söz varlığındaki zenginliğini, çok geniş sahalara, büyük coğrafyalara dağılmasına borçludur. Türk dili konuşurlarının çok fazla olması ve geniş coğrafyalarda yaşamlarını sürdürmeleri, çeşitli milletlerle ve onların dilleriyle etkileşimleri söz varlığına katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda farklı sahalarda pek çok insan tarafından konuşurları olan, zamanla söz varlığı gelişen ve edebiyatları da oluşan Türk lehçeleri, Türk dilinin zenginliğini kanıtlar niteliktedir. İkilemeler de söz varlığı içerisinde değerlendirilmesi ve değinilmesi gereken önemli bir konudur. Söyleyiş güzelliği, anlam çeşitliliği, kavram zenginliği gibi önem arz eden birçok işlevselliği dile kazandıran ikilemeler, Türk dili gibi kelime hazinesi geniş, köklü bir dil için sıklıkla başvuru bir dil bilgisi terimi haline gelmiştir.

Bu çalışmada ikilemelerin Türk dili içerisindeki yeri ve önemini de göz önünde bulundurarak ikileme konusunda yapılmış çalışmaların ve bilhassa ikilemelerin Türk lehçeleri açısından değerlendirilmesinin önünü biraz daha açmak, daha önce yapılan değerlendirmelere farklı bir soluk kazandırmak, yeni bir bakış açısı geliştirmek için Oğuz grubu Türk lehçelerinden olan Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Türkmen Türkçesi ve Gagavuz Türkçesinin her birinden en az üç sözlük olmak suretiyle hacimli sözlükler taranarak önce ikilemeler tespit edilmiş sonrasında ses, yapı, anlam ve köken olmak üzere dört ana başlık altında detaylı bir şekilde incelemesi yapılmıştır.

Anahtar kelimeler

Oğuz grubu Türk lehçeleri, söz varlığı, ikilemeler

ABSTRACT

Turkish, in its developmental stages, has taken its current form by leaving behind many eras over the centuries in its historical course and owes its richness in its vocabulary to its distribution over wide areas and large geographies. The fact that there are a lot of Turkish language speakers and they live in wide geographies, their interactions with various nations and their languages have contributed to the vocabulary. At the same time, Turkish dialects, which are spoken by many people in different fields, whose vocabulary has developed over time and whose literature has also been formed, prove the richness of the Turkish language. Reduplications are also an important issue that should be evaluated and addressed within the vocabulary. Reduplications, which bring many important functions such as the beauty of pronunciation, the diversity of meaning, and the richness of concepts to the language, have become a frequently used grammar term for a deep-rooted language such as the Turkish language.

In this study, the two preliminary evaluations of the reduplications in the list of the favorite in the favorite, which is the location of the reduplications in the Turkish language, are a little more detailed, in order to give a selection to the previous evaluations and to develop a new perspective, Oghuz Turkic dialects Turkish, Turkey Turkish, Turkmen Turkish and Gagauzian By scanning the lexicography structures, at least three dictionaries from each, of the Turkish language, the sound, which consists of the structures that have been found before, has been examined under four main headings, generally speaking.

Key words

Oghuz group Turkic dialects, vocabulary, reduplications

KISALTMALAR

A.	: Ad
A.D.İ.L.	: Azerbaycan Dilinin İzahlı Lugati
AZ.T.	: Azerbaycan Türkçesi
A.T.S.	: Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü
B.G.A.	: Besarabya Gagauzlarının Ağızları
B.S.	: Azerbaycan Türkçesinden Türkiye Türkçesine Büyük Sözlük
B.T.S.	: Büyük Türkmen Sözlüğü
F.	: Fil
G.R.M.S.	: Gagauzko-Rusko-Moldavski Slovar
G.R.S.	: Gagauzca-Rumence Sözlük
G.R.Ü.T.S.	: Gagauzça-Rusça Ürenmek Tematika Sözlüğü
GGZ. T.	: Gagavuz Türkçesi
G.T.S.	: Gagauz Türkçesinin Sözlüğü
G.T.S.V.	: Gagauz Türkçesinin Söz Varlığı
İ.S.	: İsim
K.K.R.Ö.	: Kadem Kaynaa Romanı Örneği
M.B.T.S.	: Misalli Büyük Türkçe Sözlük
Ö.T.S.	: Örnekleriyle Türkçe Sözlük
S.F.	: Sıfat
T.D.D.S.	: Türkmen Dilinin Düşündürişli Sözlüğü
TKM. T.	: Türkmen Türkçesi
T.S.	: Türkçe Sözlük
TÜR.T.	: Türkiye Türkçesi
T.T.S.	: Türkmence-Türkçe Sözlük
Z.F.	: Zarf

GİRİŞ

Lehçe, bir dilin değişik ülkelerde ve bölgelerde, yine aynı dil birliğinden kimselerce konuşulan değişik biçimidir.¹ Türk dili, Türklerin tarih sahnesine çıkmasından itibaren büyük coğrafyalarda pek çok topluluk tarafından konuşulmuş; çeşitli toplumlarla etkileşimde bulunmuş kelime alışverişleri yapmış, zengin ve köklü tarihi olan bir dildir ve söz varlığı bakımından da etkileşimde bulunduğu dillerle kıyaslanamayacak değerde geniş bir kelime hazinesine sahiptir.

Türk dili konuşurları da farklı coğrafyalarda Türk dilinin lehçelerini hâlâ konuşmakta ve çağdaş Türk lehçeleri varlığını en zengin biçimiyle sürdürmeye devam etmektedir. Türkçe'nin, Kuzey-Doğu (Saha, Tuva, Hakas, Altay) grubu, Kuzey-Batı (Kıpçak) grubu, Güney-Doğu (Türkistan/Uygur) grubu ve Güney-Batı (Oğuz) grubu olmak üzere dört lehçesi vardır.

Bu çalışmanın konusunu Güney-Batı (Oğuz) grubu Türk lehçeleri içerisinde yer alan Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Gagauz Türkçesi, Türkmen Türkçesi lehçeleri ve bu lehçelerin sözlüklerinde yaşayan ikilemeler oluşturmaktadır.

Bu dört lehçe için kısaca bilgi verilecek olursa: Türkiye Türkçesi geniş anlamıyla 13. yüzyıldan itibaren Anadolu ve diğer Osmanlı topraklarında kullanılan ve Batı Türkçesi de denen dönem; dar anlamıyla da Batı Türkçesinin Eski Anadolu (Oğuz) Türkçesi ve Osmanlı Türkçesinden sonra gelen üçüncü devresidir. Batı Türkçesi genellikle aşağıdaki dönemlere ayrılır:

1. Eski Anadolu Türkçesi (13 yy. - 15. yy'ın sonu)
2. Osmanlı Türkçesi (15- 20. yy'ın başı)
3. Bugünkü Türkiye Türkçesi (20. yüzyılın başından günümüze kadar süren dönem)²

Oğuz Türkçesinin en batıda kalan ve en küçük kolunu oluşturan Gagauzca, Balkanlarda Moldova Cumhuriyeti'ne bağlı Gagauz Yeri'nde, Ukrayna'nın

¹ Doğan Aksan, Her Yönüyle Dil / Ana Çizgileriyle Dilbilim 1.2.3. Ciltler, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2009.

² Ahmet Bican Ercilasun, Türk Lehçeleri Grameri, Akçağ Yayınları, 2. Basım, Ankara 2012, s.33.

güneybatısında, Odessa ile Romanya'nın Dobruca bölgesinde, Bulgaristan'ın kuzeydoğusunda, Yunanistan'ın Keserya bölgesinde ve son yıllardaki göçlerle Kuzey Kafkasya ve Kazakistan'daki bazı yerleşim yerlerinde yaşayan Gagauzların konuştuğu dildir.³

Azerbaycan Türkçesi, Batı Türkçesinin doğu sahası içinde yer alan ağızlar topluluğu ve bu saha içinde gelişen yazı dili koludur. Azerbaycan Türkçesi Kuzey Azerbaycan (Bakü), Güney Azerbaycan (Tebriz), İran, Türkiye, Gürcistan, Rusya, Ukrayna, Kazakistan, Irak ve Suriye'de 50-55 milyon kişi tarafından konuşulmaktadır.⁴

Günümüzde Teke, Yomud, Ersarı, Çavdur, Sarık, Salur, Göklen gibi başlıca yedi boyun ve bunlara bağlı oymakların oluşturduğu Türkmen Lehçesi, Oğuzcanın doğu kolunu temsil eder. Orta Asya'daki öteki Türk kavim ve toplulukları gibi Türkmenler de 15.-17. yüzyıllar arasında yazı dili olarak Doğu Türk dünyasının ortak yazı dili olan Çağatayca'yı kullanmışlardır. Her ne kadar Çağatayca, Kıpçakça gibi bazı lehçelerin etkisi altında kalmış olsa da Oğuzcaya özgü eski özellikleri en iyi koruyan bir lehçe niteliği taşımaktadır.⁵

İkilemeler, dile ahenk, söyleyiş güzelliği ve kavramsal zenginlik katan yapılarıdır. Anlatıma güçlendirme, pekiştirme, süreklilik gibi manalar kazandırır. Bu anlamda Türk dilinin zenginliğini ortaya koyan ve söz varlığında da önemli bir yeri olan yapıların başında ikilemeler gelmektedir.

İkilemeler, anlam bakımından birbirine yakın, zıt ya da eşit olan iki kelimenin yan yana gelerek az söz ile çok anlam ifade etmesiyle birlikte ifadeyi kuvvetlendirirken aynı zamanda ona işlevsellik de kazandıran bir dil bilgisi terimidir. Bir dilin ikileme varlığının zenginliği tarihsel anlamda çok uzun bir süreci işaret etmektedir. Türk dili ikileme varlığı açısından oldukça zengindir bu da Türkçenin çok eski, köklü bir dil olma yolundaki süreçlerini tamamladığını göstermektedir.

³ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013, s. 169-170.

⁴ Ahmet Bican Ercilasun, Türk Lehçeleri Grameri, Akçağ Yayınları, 2. Basım, Ankara 2012, s.173-174.

⁵ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013, s. 199.

İkilemenin Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlüğündeki karşılığı, *anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılması* şeklindedir.

İkilemeler konusunda en kapsamlı çalışmanın sahibi Vecihe Hatiboğlu ikilemeyi şu şekilde tanımlamıştır:

“İkileme, Türkçenin bilinenden çok daha önemli bir özelliğidir. Türkçede ikileme konusu o kadar yaygın, örnekleri o kadar çoktur ki başka dillere bakarak, olayın ayrıca ele alınmasından, inceden inceye bütün örnekleriyle saptanmasından vazgeçilemez. Çünkü ikileme olayı, yapı bakımından Türkçenin temellerine kadar inen bir özelliktir. Türkçenin yapısı başlı başına ele alınınca ikileme olayının önemi ortaya çıkar. İkileme Türkçenin zenginliğidir, yaratma gücüdür. İkileme Türkçenin yüzyıllar boyunca ilişki hâlinde bulunduğu Sanskritçe, Farsça, Arapça, Fransızca gibi dillerde az bulunan bir özelliktir.”⁷

Zeynep Korkmaz ise ikilemeleri *“aralarında belli bir ses düzeni bulunan, biçim ve anlamca birbiriyle ilişkili olan, aynı, yakın ya da zıt anlamlı iki veya daha çok kelimenin bir tek kelime gibi anlam göstermek üzere yan yana gelmesi ile oluşturulan kelime grubu”* şeklinde tanımlamaktadır.

İkileme sözcüğü için Fransızcada "redoublement, hendiadyoin"; İngilizcede "reduplicationdual, hendiadyoin"; Almandada "verdoppellung, Zwillingsformen, hendiadyoin" karşılıkları kullanılmaktadır.

Türk dilinin en eski kaynaklarından biri olan Dîvânu Lügâti't-Türk'te tespit edilen ikilemelerin sayıca fazlalığı, ikilemelerin Türk dilinde sahip olduğu yeri ve önemi kanıtlar niteliktedir.

İkileme konusu dildeki önemi gereği birçok bilimsel çalışmaya konu başlığı olmuştur. Türkçede ikilemeler konusunda ilk çalışmayı 1899 yılında Karl Foy yapmıştır. Karl Foy, *Studien zur osmanischen syntax* adlı bu çalışmasında ikilemeleri, saha, mana, hece sayısı, sözcük sırası ve dil bilgisi açılarından ele alırken, aslında ikiz olarak kullanılan sözcüklerin yan yana geliş kurallarını tespit etmeye çalışmıştır.⁶

⁶ Şahbender Çoraklı, Türkçe'nin Yaratma Gücü İkilemeler (I), A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı 17 Erzurum 2001.

Hans Marchand da 1952 yılında Leiden'da yayımlanan *Alliteration, Ablaut und Reim in den Türkischen Zwillingsformen (Türkçe ikilemelerde ön ses, iç ses ve son ses uyumu)* adlı çalışmasında, Türkçedeki ikilemeleri ön ses benzerliği, iç ses uyumu ve kafiye açılarından ele alarak bunları: **at araba, zart zurt, ayna mayna** ve **süslü püslü** tiplerine ayırarak, bunların yapılışını psikolojik ve anlambilim karakterleri çerçevesinde açıklamaya çalışmıştır.⁷

Bu konudaki en kapsamlı çalışma daha önce de belirttiğimiz gibi Vecihe Hatiboğlu'na aittir. *Türk Dilinde İkilemeler* adlı çalışmasında Vecihe Hatiboğlu ikilemelerin yapı, tür, ses, anlam, köken bakımından incelemesini yapmıştır.

Osman Nedim Tuna, Türkçede Tekrarlar isimli makalesi ile ikilemeleri ayrıntılarıyla ele almıştır. Ayrıca “Türkçenin Sayıca Eş Heceli İkilemelerinde Sıralama Kuralları ve Tabii Bir Ünsüz Dizisi” adlı makalesinde ikilemeleri oluşturan sözcüklerin hangi kurallarla bir araya geldiğini matematiksel bir mantık çerçevesinde etraflıca açıklamıştır. Muharrem Ergin de “Türk Dil Bilgisi” isimli eserinde ikilemelere yer vermiştir.

Muhittin Çelik ve Mustafa Yılmaz tarafından yayınlanan *Türkiye’de Yayınlanan Çalışmalar Işığında Kaşkay Türkçesinde İkilemeler*; Ülkü Çelik Şavk tarafından yayınlanan *Kırım Tatarcasında İkilemeler*; Mehmet Kara tarafından yayınlanan *Hakas Türkçesinde İkilemeler*; Fatma Şenyüz tarafından yayınlanan *Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesinde İkilemeler*; Levent Doğan tarafından yayınlanan *Türkmen Türkçesinde İkilemeler*; Veysel İbrahim Karaca ve Süleyman Kaan Yalçın tarafından yayınlanan *Azerbaycan Türkçesi Ağızlarında Görülen İkilemelerin Sözcük Türü / Yapı ve Anlam Bakımından Değerlendirilmesi*; Emine Atmaca ve Ömer Faruk Kral tarafından yayınlanan *Kazak Türkçesindeki İkilemelerin Sınıflandırılması*; İsmail Ulutaş tarafından yayınlanan *Kırgız Türkçesinde İkilemeler*; Nergis Biray tarafından yayınlanan *Kazak Türkçesinde Yansımali İkilemeler (Ses Özellikleri Bakımından)* gibi makale çalışmaları da Türk lehçelerindeki ikileme varlığı ile ilgili meydana getirilmiş çalışmalardır.

⁷ Şahbender Çoraklı, Türkçe'nin Yaratma Gücü İkilemeler (I), A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı 17 Erzurum 2001.

Her ne kadar lehçeler ışığında ikileme çalışmaları mevcut olsa da genellikle bunlar bir bütünlük oluşturmamış ve konu bağlamında sınırlı kalmıştır.

Çalışmanın amacı bugüne kadar yapılan çalışmalarda ikilemelerin yeterince ele alınmamış, incelemelerde eksik bırakılmış olan yapısal ve anlamsal özelliklerinin detaylı bir şekilde Türk lehçeleri üzerinden değerlendirilmesinin yapılmasıdır. İkileme çalışmaları çoğunlukla eserler içerisinde birkaç sayfa ile sınırlandırılmış ya da makalelerde yüzeysel bir şekilde anlatılmıştır bu da konunun yeterince anlaşılmasını ve ikilemelerin görevlerinin ne olduğunun kavranılmasını yarım bırakmıştır.

Bu çalışmada modern Oğuz grubu Türk lehçelerinden olan Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Türkmen Türkçesi ve Gagavuz Türkçesinin en sık kullanılan sözlükleri temel başvuru kaynağı olarak alınmıştır. Her bir lehçe için en az üç sözlük tamamen taranmış ve sözlüklerdeki ikilemeler tespit edilmiştir. Tespit edilen ikilemeler dört ana başlıkta şu şekilde tasnif edilmiştir:

1. Ses Bakımından İkilemeler

-Her iki kelimesi ünlü ile başlayan ikilemeler/ Ünlü-Ünlü

-İlk kelimesi ünsüz; ikinci kelimesi ünlü ile başlayan ikilemeler/ Ünsüz-Ünlü

-İlk kelimesi ünlü; ikinci kelimesi ünsüz ile başlayan ikilemeler/ Ünlü-Ünsüz

-Her iki kelimesi de ünsüz ile başlayan ikilemeler/ Ünsüz-ünsüz

2. Yapı Bakımından İkilemeler

2.1. Ad Kök ve Gövdelerinden Kurulan İkilemeler

-Yalın durumdaki ikilemeler

-Yapım eki almış ikilemeler

-Yansıma durum eki almış ikilemeler

-Yönelme durum eki almış ikilemeler

-İyelik eki almış ikilemeler

-Belirtme durum eki almış ikilemeler

-Araç durum eki almış ikilemeler

-Çıkma durum eki almış ikilemeler

2.2. Eylem Kök ve Gövdelerinden Kurulan İkilemeler

-İsim-fiillerle oluşan ikilemeler

- Sıfat-fiillerle oluşan ikilemeler

- Zarf-fiillerle oluşan ikilemeler

-Çekimli eylemlerle oluşan ikilemeler

- Eylemden türetilmiş sıfatlarla oluşan ikilemeler

-Yardımcı eylemlerle kurulan ikilemeler

3. Anlam Bakımından İkilemeler

-Aynı kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler

-Yakın anlamlı kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler

-Zıt anlamlı kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler

-Eş anlamlı kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler

-Biri olumlu diğeri olumsuz kelimelerden oluşan ikilemeler

-Birbiriyle anlam bütünlüğü oluşturan ikilemeler

-Sayılardan oluşan ikilemeler

4. Köken Bakımından İkilemeler

-Türkçe+Türkçe kökenli kelimelerle kurulan ikilemeler

-Yabancı+Yabancı kökenli kelimelerle kurulan ikilemeler

- Türkçe+Yabancı kökenli kelimelerle kurulan ikilemeler

-Yabancı+Türkçe kökenli kelimelerle kurulan ikilemeler

Çalışmada Azerbaycan Türkçesi için “Azerbaycan Dilinin İzahlı Lugati I-IV” (Ahundov, 2006) “Azerbaycan Türkçesi’nden Türkiye Türkçesi’ne Büyük Sözlük” (Akdoğan, 1999) ve “Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü” (Altaylı, 2018) kullanılmıştır.

Türkiye Türkçesi için “Misalli Büyük Türkçe Sözlük (Kubbealtı Lugati) (Ayverdi, 2011)”, “Örnekleriyle Türkçe Sözlük I-IV” (Milli Eğitim Bakanlığı, 2004) ve “TDK Türkçe Sözlük” (Türk Dil Kurumu, 2019) kullanılmıştır.

Türkmen Türkçesi için “Türkmen Dilinin Düşündürişli Sözlüğü” (Türkmenistan İlimler Akademiyası 2010), “Türkmence-Türkçe Sözlük” (Ölmez,1995) ve “Büyük Türkmen Sözlüğü” (Hamzayeva, 1962) kullanılmıştır.

Tezin en son kısmında, ele alınan dört lehçeden tespit edilen tüm ikilemeler Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Türkmen Türkçesi ve Gagavuz Türkçesi olmak üzere ayrı ayrı açılan başlıklar altında sırasıyla sözlük şeklinde verilmiştir. Sözlükteki madde başları ve tanımları, çalışmada kaynak olarak ele alınıp incelenen eserlerdeki ve sözlüklerdeki orijinal kullanımlarına bağlı kalınarak oluşturulmuş; ayrıca lehçeler arasında kullanım farklılığı gösteren fonemlerin yer aldığı ikilemelere de, ele alınan kaynaklardaki şekliyle (ñ = n, é = e, x = h, y = u, w = v, ä = açık e) yer verilmiştir.

Gagavuz Türkçesi için “Besarabya Gagauzlarının Ağızları Sözlüğü” (Özakdağ,2019), “Gagauzko-Rusko-Moldavski Slovar”, (Gaydarci, Koltsa, Pokrovskaya, Tukan, 1973). “Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü”, (Gaydarci, Koltsa, Pokrovskaya, Tukan, 1995), “Gagauzca-Rumence Sözlük” (Hünerli, 2019) “Gagauzça-Rusça Ürenmek Tematika Sözlüü” (Bankova, Koca, 2017) ve “Kadem Kaynaa Romani Örneği” (Erdin, 2020) sözlükleri kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SES BAKIMINDAN İKİLEMELER

Temelde dört ana başlık altında ele alınan ikilemelerin ilk olarak ses bakımından değerlendirmesi yapılmıştır. Ses bakımından değerlendirmeye ise öncelikle ikilemeleri oluşturan sözcüklerin ilk sesleri ele alınarak başlanması uygun görülmüştür.

1.1. Sözcüklerin İlk Seslerine Göre İkilemeler

1.1.1. Ünlü-Ünlü

Çalışmanın konusunu oluşturan dört Oğuz grubu Türk lehçesinin sözlükleri taranarak sentezlenen ikilemeler aşağıda listeler halinde verilmiştir. Bu kısımda ikilemeyi oluşturan her iki sözcüğün ilk harflerinin ünlü bir sesle başlayan olması esas alınarak alfabetik sıralama yapılmıştır.

Her iki kelimesi ünlü ile başlayan ikilemelerin verildiği bu listede en çok verinin Azerbaycan Türkçesinde olduğu dikkat çekmektedir. Azerbaycan Türkçesi için incelenen sözlüklerde ünlü-ünlü sırasına göre oluşmuş toplam 330; Türkiye Türkçesinde 158; Türkmen Türkçesinde 157; Gagavuz Türkçesinde ise 20 ikileme tespit edilmiştir.

Listede dikkat çeken bazı hususlar vardır. **Adım adım** ikilemesi Azerbaycan Türkçesinde **addım addım**; Türkiye Türkçesinde **adım-adım**; Türkmen Türkçesinde **ädimmä-ädim**; Gagavuz Türkçesinde ise **adım-adım** şeklinde dört lehçede de ortak olarak kullanılmaktadır. Azerbaycan Türkçesi'ndeki **ac-acına, ağır ağır, ürkek ürkek, uzaqdan uzağa** gibi bu ve buna benzer bazı ikilemelerde Türkiye Türkçesi'nde de **aç açına, ağır ağır, ürkek ürkek, uzaktan uzağa** şeklinde yine ortak olarak kullanılmaktadır.

Ünlü-ünlü sırasına göre oluşmuş ikilemelerde dikkati çeken bir diğer husus; çoğunlukla ikilemeyi oluşturan ilk sözcük hangi ünlü ile başlamışsa sonrasında gelen sözcüğün de aynı ünlü ile başladığıdır.

Açıqdan-açığa, eşider-éşitmez, ince-ince, otsuz-alafsız, ölgün-ölgün, udum-udum, üz-üze (Azerbaycan Türkçesi); **adam akıllı, erkek erkeğe, ısl ısl, için için, olur olmaz, öfkeli öfkeli, ufak ufak, üşene üşene** (Türkiye Türkçesi);

agyr-agyr,elli-ayakly, ıgım-sagım, ileri-ileri, ogrın-ogrın, ömür-ahyr, uly-uly, ösgürüp-asgyrmak (Türkmen Türkçesi); **ayın-açık, emen emen, iiri-iiri, omuz-omuza, uzaktan-uzaa, üüsek-üüsek** (Gagavuz Türkçesi) gibi örneklerde sıralamanın *a-a; e-e; ı-ı; i-i; o-o; ö-ö; u-u; ü-ü* olduğunu görüyoruz. Sıklıkla olmasa da farklı ünlülerle başlayan ikilemelere de **elli-ayaqlı, ezablı-işgenceli, od-alışqan, oğru-eyri, ölüb-itmek** (AZ.T.); **altı-üstü, okuyup üflemek, usul erkan, utanıp arlanmak, önlü arkalı** (TÜR.T.); **ağaç-ugaç, aman-esenlik, eneli-ogul, ownukly-irili, ikilän-üçlän, umyt-arzuw** (TKM.T.) gibi örnekler verilebilir. Gagavuz Türkçesi için farklı ünlülerle başlayan ikilemelere rastlanmamıştır. Bu örneklerde de ünlü-ünlü sıralamasının *e-a, e-i, o-a, o-e, ö-i, a-ü, o-ü, u-e, u-a, ö-a, a-u, a-e, e-o, o-i, i-ü, u-a* olduğunu görüyoruz. Yine buna ek olarak yukarıda verilen örneklerde ünlü-ünlü sıralamasında kalınlık-incelik uyumuna tamamıyla uyulmadığı görülmüştür: **elli-ayaqlı, oğru-eyri** (AZ.T.); **altı-üstü, okuyup üflemek, usul erkan, önlü arkalı** (TÜR.T.); **aman-esenlik, eneli-ogul, ownukly-irili** (TKM.T.).

Azerbaycan Türkçesi

Abırsız-abırsız, abırsızca-abırsızcasına, abırsızlıq-arsızlıq, ac-acına, acı-acı, acıqlı-acıqlı, acı-ağrı, aciz-aciz, aciz-avara, açıq-abı, açıq-açığına, açıqdan-açığa, açıq-aşkar, açıq-aydın, adaq-adaq, adam-adamyana, addım-addım, ağac-uğac, ağara-ağara, ağıllı-ağıllı, ağır-ağır, ağız-ağıza, ağız-ağız, ağızdan-ağıza, ağına-ağına, ağrı-acı, ağrı-acılıq, ağrı-acısız, ah-aman, ah-efğan, aheste-aheste, ah-uf, axın-axın, axır-axırda, axır-evvel, axır-azel, axır-uxur, axmaq-axmaq, axmaq-uxmaq, axşam-axşam, ax-uf élemek, ax-uf, ala-ala, ala-ula, alan-alçaq, alay-alay, al-elvan, alçalıb-aşınmaq, alem-aşkar, alıb-alacaq, alıb-aldatmaq, alıq-alıq, alqay-alqay, allı-elvanlı, alt-alt(da), üst(de), altdan-alta, altdan-altdan, altdan-üstden, altı-altı, alt-üst, aman aman, ana-ata, analı-atalı, ancaq-ancaq, and-aman, angıra-angıra, arxa-arxaya, arxayın-arxayın, araq-araq élemek, aram-aram, aratdıra-aratdıra, arayıb-axtarmaq, ardın-ardın, arıq-uruq, arlı-abırlı, arsız-abırsız, arsız-arsız, arşın-arşın, artıq-artıq, artıq-eskik, artıq-urtuq, arvad-uşaq, arzu-emel, asım-asım, asta-asta, aşınıb-alçalıb, ata-ana, ata-analı, ata-anasız, at-araba, at-aşğal, atalı-analı, ata-oğul, atasız-anasız, atdıra-atdıra, atıla-atıla, atım-atım, avara-avara, avarlaya-avarlaya, ayaq-ayağa, ayaq-ayaq, ayın-oyun, ayda-ilde, aydan-aya, aydın-aşkar,

aylı-ulduzlu, ayrı-ayrı, ayrı-ayrılıqda, azarlı-azarlı, az-az, azca-azca, azğın-azğın, éhmal-éhmal, él-ayaq, él-oba, él-ulus, élsiz-obasız, éşider-éşitmez, éşim-éşim, éşme-éşme, év-eşik, év-ocaq, évli-éşikli, évsiz-éşiksiz, éydir-eydir, ebes-ebes, edeb-erkan, edeb-erkanlı, edebsiz-edebsiz, efil-efil, eger-eskik, eger-eskiklik, ekec-ekec, ekin-ekinecek, el-elbet, el-ele, el-üz, elce-elce, elçim-elçim, elli-ayaqlı, elli-elli, elsiz-ayaqsız, emin-aman, emin-amanlıq, emin-amanlıqla, emin-arxayın, emin-arxayınlıq, enderqat-enderqat, endike-endike, enine-uzununa, er-arvad, er-arvadlı, er-arvadlıq, erinmez-erinmez, erli-arvadlı, erköyün-erköyün, ese-ese, eser-elamet, esim-esim, eskik-artıq, eskik-eskik, eskile-eskile, etek-etek, etir-enber, evez-evez, evvel-axır, evvel-evvel, eycahan-eycahan, eyer-engah, eyer-eskik, eyer-eskiklik, eyiş-üyüş, eyri-eyri, eyri-oğru, eyri-üyrülük, eyri-üyrülü, eyri-üyrü, eyrim-üyrüm, eyrim-üyrü, ezab-eziyyetli, ezab-eziyyet, ezab-işgence, ezablı-işgenceli, ezel-axır, ezel-ezel, ezgin-üzgün, ezik-ezik, ezik-üzük, ezile-ezile, ezim-ezim, eziz-erköyün, iç-açalat, iç-içe, için-için, iç-üz, iflim-iflim, ikide-birde, ikiden-birden, iki-iki, ikişer-ikişer, ilden-ile, il-ilden, ilim-ilim, ince-ince, inceden-ince, inceden-inceye, indi-indi, indice-indice, indinin indisinde, inir-inir, inqa-inqa, iri-iri, irişe-irişe, isitmeli-isitmeli, ister-istemez, isteye-istemeye, isti-isti, ışım-ışım, iş-işlemek, ışıl-ışıl, iti-iti, itim-itim, itim-ölüm, iyirmi-iyirmi, iz-elamet, od-alışqan, od-alov, od-ocaq, odlu-alovlu, odlu-odlu, odsuz-alovsuz, odsuz-ocaqsız, oğru-eyri, oğru-eyrilik, oğrun-oğrun, oğul-uşaqlı, oğul-uşaqsız, oxuya-oxuya, ola-ola, olan-olmaz, olar-olmaz, olmaya-olmaya, olsa-olsa, olub-olmamaq, on-on, ot-alaf, ot-encer, otsuz-alafsız, otuz-otuz, ovham-ovham, ovuc-ovuc, ovuq-ovuq, ovum-ovum, ovundura-ovundura, oy-oy, oymaq-oymaq, oynaya-oynaya, oyuq-oyuq, oyun-oyuncaq, ozana-ozana, öfkeli-öfkeli, öhö-öhö, öle-öle, ölgün-ölgün, ölüb-iten, ölüb-itmek, ölüb-öldürme, ölüb-öldürmek, ölüm-itim, ötkem-ötkem, ötür-ötür, ötür-ötür, öykeş-öykeş, öz-özlüyümde, öz-özlüyünde, öz-özüne, özü-özünden, uc-uca, ucdan-qıraqdan, ucdan-qulaqdan, ucdan-uca, uça-uça, uçuq-sökük, uçuna-uçuna, udum-udum, ufaq-tufaq, uğuna-uğuna, ulduz-ulduz, utanmaya-utanmaya, utanmaz-utanmaz, uy-uy, uzaq-uzaq, uzaqdan-uzaq, uzaqdan-uzağa, uzun-uzadı, uzun-uzun, üç-üç, üçem-üçem, üfüre-üfüre, ürf-adet, ürkek-ürkek, ürpeşe-ürpeşe, üstden-aşağı, üskük-üskük, üst-üste, üstden-aşağı, ütelek-ütelek, üz-üze, üze-üze, üzengi-üzengiye.

Türkiye Türkçesi

acele acele, acı acı, aç açık, aç açına, açık açık, açıktan açığa, aday adayı, adım adım, adam adama, adam akıllı, afal afal, ağır ağır, ağır aksak, ağır aksaklık, ağız ağıza, ağızdan ağıza, ağlaya ağlaya, ağzı ağzına, aheste âheste, akıllı uslu, akın akın, aksi aksi, akşam akşam, akşamdan akşama, alet edevat, alev alev, alt üst, altı üstü, alttan alta, alaf alaf, altı üstü, alttan alta, alaf alaf, alay alay, alaylı alaylı, alaz alaz, alık alık, alır almaz, alıştıra alıştıra, allah allah, alt alta, altlı üstlü, alttan alta, alt alta üst üste, alttan alttan, aman aman, aptal aptal, apul apul, ara ara, araba araba, arka arka, arka arkaya, arkadan arkaya, ardın ardın, arsız arsız, arşın arşın, artık eksik, art arda, artsız arasız, ateşli ateşli, aval aval, avaz avaz, avuç avuç, aydan aya, ayıp ayıp, ayrı ayrı, az az, azar azar, eciş bücüş, efendi efendi, eğrim eğrim, el âlem, elden ele, elde avuçta, el elde baş başta, el ele, elifi elifine, elvan elvan, erim erim, erkek erkeğe, etek etek, ev ev, evvel âhir, ezim ezim, ıgıl ıgıl, ıkıl ıkıl, ılgıt ılgıt, ılım ılım, ıpıl ıpıl, ışıl ışıl, iç içe, için için, içten içe, ifil ifil, iğneden ipliğe, ikişer ikişer, inceden inceden, inceden inceye, ince ince, inci inci, inil inil, inim inim, ipil ipil, iplik iplik, iri iri, irili ufaklı, istemeye istemeye, ister istemez, iyiden iyiye, odsuz ocaksız, oğul oğul, oğul uşak, okuyup üflemek, oldum (oldu) olası (olasıya), oldu olacak, olmaz olmaz, olup olacağı, olur olmaz, olsa olsa, olsun olsun, omuz omuza, onar onar, oradan oraya, oylumoylum, oymakoymak, oyum oyum, öbek öbek, öfkeli öfkeli, önlü arkalı, ötenin ötesi, öyle öyle, özü özüne, ucun ucun, uç uca, uçtu uçtu, ufak ufak, ufaktan ufağa, uğrun uğrun, ulam ulam, ulu orta, uslu akıllı, usul erkân, usul usul, utanıp arlanmak, uykulu uykulu, uyur uyanık, uzaktan uzağa, uzun uzadıya, uzun uzun, ürkek ürkek, üst üste, üst üste alt alta, üstüne üstlük, üşene üşene, üzüm üzüm.

Türkmen Türkçesi

aç-açan, aç-açanlyk, aç-açanrak, açyk-aýdyň, açykdan-açyk, ädimmä-ädim, agaç-ugaç, agar-agar, agramma-agram, agyr-agyr, agyzdan-agza, agyzma-agyz, ähem-ähem, ajaýyp-ajaýyp, akyr-ukur, alaň-açyk, alaň-açyklyk, alan-aldy, alan-aldylyk, al-arwah, aldap-ogşap, alha-allyk, allay-allay, aman-esen, aman-esenlik, amanlyk-esenlik, apaň-apaň/apaň-apaň basmak, äpet-äpet, aram-aram, är-aýal, arkan-arkan, arman-ırmän, arryk-urruk, artan-esgen, assa-assa, asyl-asyl, aşrym-aşrym, abraý, ata-ene, ata-enelik, ataly-ogul, atlanha-atlan, atly-abraýly, aý-aýdyň, aýlaw-aýlaw, aýry-aýry, aýtmak-aýtmak, az-az, az-azdan, eden-etdilik, edep-ekram,

edep-ekramly, eger-eger, egin-eşik, egrem-egrem, elem-ebtat, elli-ayakly, eneli-ogul, entek-entekler, epeý-epeý, eplem-eplem, eýer-esbap, ıgım-sagım, ıñır-ıñır, ızlı-ızına, içgin-içgin, ikibir-ikibir, iki-ikiden, ikilän-üçlän, ileri-ileri, ilki-ilkiler, il-ulus, ıñır-ıñır, ıñña-ıñña, ir-ertir, iri-iri, irili-ownukly, ir-iýmiş, irmän-arman, irmez-armaz, isleg-arzuw, isleseñ-islemeseñ, iýdirip-içirmek, iýgi-içgi, iýip-içmek, iýmek-içmek, obama-oba, obama-obalaýyn, oba-oba, ogar-ogar, oglan-oglanjyk, oglan-uşak, ogrın-ogrın, ogryn-ogryn, oñar-oñmaz, ondan-oña, ot-alaw, ot-iým, ot-iýmlik, ot-ojak, ownuk-uşak, owal-ahyr, ownukly-irili, ownuk-uşak, owram-owram, oýaly-ukuly, oýmul-oýmul, oymur-oymur, oýuk-oýuk, oýun-oýunjak, ömür-ahyr, öñi-ardy, öñki-öñkülik, önüp-ösmeç, ötgün-ötgün, ötlem-ötlem, öwranma-öwran, öwran-öwran, öwüt-ündew, öýin-öýin, öýjük-öýjük, öýli-illi, öýli-illilik, öýli-işiklilik, öý-öwzar, öýsüz-öwzarsyz, özli-özi, öz-özünden, paç-hıraç, pagyş-pagyş, ugurly-ugruna, ugursuz-utgasyz, ugur-utga, ugur-utgasyz, ulalyp-oñalmadyk, ulgam-ulgam, uly-uly, umyt-arzuw, umytly-arzuwly, urha-ur, urha-urlyk, urp-adat, uzyn-uzyn, ühhe-ühhe, üsgürüp-asgır, üsgürüp-asgyrmak, üst-üstüne, üşmek-üşmek, yzba-yz, yzly-yzyna, yzsyz-tozsuz.

Gagavuz Türkçesi

adım-adım, alan-alan, ayın-açık, eki-eki, emen-emen, eri-erinä, evdän-evä, iiri-iiri, ilin-ilin, istär-istemäz, olur-olmaz, omuz-omuza, ordan-orayı, usul-usul, uuna-uuna, uzaktan-uzaa, uzun-uzadıya, uzun-uzun, üçer-üçer, üüsek-üüsek.

1.1.2. Ünlü-Ünsüz

Bu bölümde sözcüklerinin ilkinin ünlü; ikincisinin ünsüz bir sesle başladığı ikilemelerin listesi verilmiştir. İncelenen dört lehçede ünlü-ünsüz şeklinde Azerbaycan Türkçesi'nde 370; Türkiye Türkçesi'nde 168; Türkmen Türkçesi'nde 207; Gagavuz Türkçesi'nde ise 18 ikileme tespit edilmiştir.

Örneğin ünlü-ünsüz düzenine göre oluşmuş **ileri-geri** ikilemesi Azerbaycan Türkçesi'nde **ireli-geri**; Türkiye Türkçesi'nde **ileri geri**; Türkmen Türkçesi'nde **ilerik-gayrak**; Gagavuz Türkçesi'nde ise **ileri-geeri** şeklinde dört lehçede de ortak olarak kullanılmaktadır.

Listede **aldı-qaçdı** (AZ.T.), **ayılp bayılmak** (TÜR.T), **ölçöp-biçmek** (TKM.T.), **ura-tuta** (GGZ.T.) gibi her iki üyesi de fiil olan ünlü-ünsüz düzenine göre oluşmuş ikilemeler; **alaca-bulaca** (AZ.T.), **alaca-bulaca** (TÜR.T), **alajamulaja** (TKM.T.) gibi her üç lehçede ortak olarak kullanılan ünlü-ünsüz ikilemeleri; **azma-çox** (AZ.T); **az çok** (TÜR.T); **azy-köp** (TKM.T); **az-çok** (GGZ.T) gibi dört lehçede de ortak olan ve karşıt kelimelerden oluşan ünlü-ünsüz ikilemeler vardır.

Azerbaycan Türkçesi

Abır-heya, abır-heya élemek (etmek), abır-heyalılıq, abırsız-heyasız, ac-çılpaq, ac-leleyun, ac-susuz, ac-vac, ac-yalavac, acıq-qıcıq, açıq-saçıq, açıq-saçıqlıq, açılıb-yığılmaq, adam-madam, adda-budda, adda-buddalıq, ad-san, adlı-sanlı, adlı-sanlılıq, adsız-sansız, ağ-qara, ağıllı-başlı, ağıllı-kamallı, ağır-sanballı (tebietli), ağır-sengin, ağır-senginleşmek, ağır-senginlik, ağır-yüngül, ağır-burunlu, ağır-burun, ağlayıb-sızlamaq (sıtqamaq), ağla-sıtqı, ağlı-bozlu, ağlı-qaralı, ağrı-qada, ah-feğan, ah-feryad, ah-vayçı, ah-vay, axar-baxarlı, axar-baxar, axşam-sabah, axşam-seher, ax-tüf, ax-vay, ax-vay etmək, ala-babat, ala-babatlıq, ala-bezek, ala-bezeklik, ala-bula, ala-bulalıq, ala-bulanıq, ala-çula, ala-qara, alacabulaca, alac-bulac, alacaq-véreceq, alaçatı-qereçatı, alax-bulax, alaxun-valaxun, ala-qolaylıq, ala-qolay, ala-tala, alan-kölen, alan-talan, alaşıq-bulaşıq, alaşıq-dolaşıq, ala-talalıq, ala-tozan, alayan-çalayan, alayın-çalayın, aldı-qaçdı, alğısatqı, alıb-satma, alıb-satmaq, alıb-véreceq, alıq-salıq, alım-satım, alışıb-vérişmek, alışıb-yanmaq, allı-bezekli, allı-güllü, allı-şallı, al-vérçi, al-vér, alyan-calyan, ana-bacı, ana-bacılıq, ana-bala, analı-babalı, analı-balalı, anqır-qonquz, anrı-beri, arğın-yorgun, ara-bere, ara-sıra, ara-vara, ara-q-varaq, aran-saran, ara-q-varaqélemek, aram-qeram, arıq-cırıq, arıq-cilaz, arıq-enize, arlı-barlı, arlı-namuslu, ar-namus, arnıq-yornuq, arsız-namussuz, arzu-xeyal, arzu-kam, asi-kifir, asqırıqlı-tısqırıqlı, aslım-salxım, aşağı-yuxarı, aşağılı-yuxarılı, aşağısı-yuxarısı, aşıb-coşmaq, aşıb-daşma, aşıb-daşmaq, aşıq-me'sug, aşna-dost, aşqın-daşqın, atababa, ata-bala, ata-balalı, atalı-babalı, atıb-tutmaq, atılıb-düşmek, avara-sergerdan, aya-baya, ayanda-şayanda, aydan-çaydan, ayıl-mayıl, ay-hay, ayğın-bayğın, ayıq-sayıq, ayımda-sayımda, ayın-şayın, ayrı-sayrı, ayrı-séçki, ayrı-séçkilik, azar-bezar, az-çox, azdan-çoxdan, azıb-tezmek, azın-mazın, az-maz, azma-çox, éle-béle, éle-

bélece, élençi-bélençi, él-gün, él-yurd, érib-qalxmaq, éniş-yoxuş, éniş-yoxuşlu, énişli-yoxuşlu, ér-géc, évirib-çévirmek, éy-hay / ay-hay, ecaib-qeraib, eci-bücü, eciş-bücüş, edebli-bedelli, edelli-bedelli, edli-düdlü, eger-meger, eke-bike, ekenek-biçenek, ekib-becerme, ekib-becerme, ekib-biçme, ekib-biçmek, ekib-bükme, ekilib-becerilme, ekilib-becerilmek, ekilib-biçilme, ekilib-biçilmek, ekin-biçin, ekin-sepin, ekin-tikin, eqilli-başlı, eql-şüur, el-qol, elbir-dilbir, elderem-belderem, elek-velek, eleşen-güleşen, elleşib-vuruşmaq, ellem-qellem, ellem-qellemlik, elleş-velleş, emelli-başlı, ende-mende, endek-döndek, ender-dönder, enlik-kirşan, erk-naz, erk-nazla, er-gec, esgi-püsgü, esgi-üsgü, esil-kök, esil-neseb, esil-nesebli, esil-nesebsiz, esil-nesil, esil-nesilli, esir-yesir, eskik-gerek, esriyib-kükremek, etekden-başa, etli-canlı, etli-qanlı, etlik-piylik, etlik-südlük, evez-bedel, eyin-baş, eyri-beri, eyri-beyri, eyri-bulamac, eyri-büyrü, eza-cefa, ezile-büzüle, ezilib-büzülme, ezilib-büzülmek, eziş-büzüş, eziz-xelef, ezme-büzme, iki-bir, ikili-başlı, ikili-birli, ilan-çayan, ilan-çayanlı, ilişib-qalmaq, iman-güman, ince-mince, ins-cins, ireli-geri, iri-xırda, irili-xırdalı, irsal-mersul, isti-soyuq, istisiz-tüstüsüz, iş-güc, işli-güclü, İşpéşe, işli-péşeli, işsiz-gücsüz, işsiz-péşesiz, it-bat, itib-batmaq / itib-gétmek, ivir-civir, iy-toz, iyne-sap, izsiz-soraqsız, iz-toz, izsiz-tozsuz, o-bu, od-köz, od-yalov, odsuz-közsüz, odur-budur, oğlan-qız, oğlanlı-qızlı, oğru-quldur, oğul-qız, ox-kaman, ox-yay, oxu-yazı, oxuyub-çalan, oxuyub-çalmaq, oxuyub-çixmaq, olan-kéçen, olan-qalan, olub-kéçen, olub-kéçmek, olub-kéçmiş, olub-qalan, ona-buna, onu-bunu, ora-bura, orada-burada, oradan-buradan, oturub-durma, oturub-durmaq, oturub-durub, oturub-duruş, oynaya-güle, ölçü-biçi, ölçüb-biçmek, ölçülüb-biçilmek, ölçülüb-biçilmiş, ölçüsüz-biçimsiz, öldü-qaldı, ölme-diril, ölüb-dirilme, ölüb-dirilmek, ölüm-dirim, ölüm-dirimlik, ölüm-zulüm, ömrüm-günüm, ört-bas, ört-basdır, örtme-tikme, örtüb-basdırma, örtülüb-basdırılmaq, öte-beri, ötede-beride, öteden-beriden, öten-kéçen, ötüb-géden, ötüb-kéçme, ötüb-kéçmek, ötüb-kéçme, ötüb-kéçmek, öyüd-nesihet, uc-bucaq, ucundan-bucağından, uc-bucaqsız, uc-bucaqsızlıq, ucsuz-bucaqsız, ucsuz-bucaqsızlıq, ucundan-bucağından, ucundan-qulağından, umu-küsü, umu-küsülü, umu-küsülülük, unamaza-bilmeze, uruğ-turuğ, uşaq-böyük, uşaq-muşaq, uşaq-navalıq, uşaqlı-böyüklü, utanıb-qısılmaq, utanıb-qızarma, utanıb-qızarmaq, uzanıb-gétmek, üç-beş, üç-bés, üç-dörd, ümid-nevid, ürek-direk, ürek-göbek, üst-baş, üyüdüb-tökmek, üz-göz.

Türkiye Türkçesi

abuk sabukluk, abuk subuk, abuk subukluk, abur cubur, abur cuburluk, acı tatlı, açıklı koyulu, açık saçık, açılıp saçılmak, açık seçik, açık seçiklik, aç biilaç, aç susuz, adı sanı, adlı sanlı, afal tafal, afra tafra, afur tafur, ağrı sızı, ah vah, ahım şâhım, akıllı başlı, akşama sabaha, akşamlı sabahlı, akşamlık sabahlık, ak pak, alaz taraz, alık salık, alım çalım, alımlı çalımlı, anası danası, alaca bulaca, alacalı bulacalı, alan talan, alaca bulaca, alacalı bulacalı, alan talan, alay malay, alavere dalavere, alıcı verici, alım satım, alıp vermek, allak bullak, allamak pullamak, allanıp pullanmak, allı güllü, allı morlu, allı pullu, ana baba, anhâ minhâ, araç gereç, ara sıra, arada sırada, ardı ardına, arı duru, asıp kesmek, aslı nesli, aşağı yukarı, aşna fişna, atıp tutmak, atik tetik, ayan beyan, aygın baygın, ayılıp bayılmak, ayrı gayrı, az çok, , eften püften, eğilip bükülmek, eğri büğrülük, eğrilip büğrülme, ekli püklü, ekip biçmek, eksik gedik, el gün (ele güne), ellenmiş dillenmiş, eriyip bitmek, erkekli kadınlı, eninde sonunda, enine boyuna, eselemek beselemek, eski püskü, esip savurmak, estek köstek, eş dost, etli butlu, etli canlı, ev bark, eveleme develeme, eveleme geveleme, evelemek gevelemek, evire çevire, evirip çevirmek, evsiz barsız, ezik büzük, ezile büzüle, ıkına sıkına, ıkına tıkına, ıkınıp sıkınmak, ıklaya sıkılaya, iklim tıklım, ılgım salgım, içli dışlı, içli dışlılık, ikide bir, ileri geri, incik boncuk, indi bindi, iniş çıkış, iniş yokuş, inişli çıkışlı, ipe sapa, ipsiz sapsız, iş güç, işi gücü, işsiz güçsüz, işsiz güçsüzlük, ite kaka, itilip kakılmak, it kopuk, itip kakmak, itişe kakışa, itiş kakış, iyi hoş, iyi kötü, iyilik güzellik, iyilik sağlık, iyisiyle kötüsüyle, o bu, ocak bucak, oflaya puflaya, oflayıp puflamak, o gün bugün(dür), okuma yazma, okumuş yazmış, okur yazar, okus pokus, oldu bitti, olan biten, oldum bittim, olup bitmek, olup bitti, ona buna, oradan buradan, orası burası, orasına burasına, oraya buraya, orda burda, ölçülü biçili, ölçüp biçmek, öle dirile, ölümlük dirimlik, ölüm kalım(dirim), öncesiz sonrasız, önünde sonunda, ötede beride, öteden beriden, öteki beriki, ötesi berisi, öteye beriye, öteyi beriye, özene bezene, özenip bezemek, uçsuz bucaksız, ufak tefek, uflayıp puflamak, uzaktan yakından, üç beş, üçer beşer, üst baş.

Türkmen Türkçesi

abyňy-tabýyny, abyr-zabyr, aç-ýalaňaç, agdar-dünder, agsak-towsak, agtyk-çowluk, agyp-dönme, agyp-dönmek, agyp-dönmeklik, agyp-dönmezlik, ah-wah, ah-wahlamak, ah-wahlamaklyk, ah-wahlaýyş, äit-mäjit, akan-çukanlyk, akan-dökän, akan-dökänlik, ak-gara, ak-gök, akly-garaly, akly-gyzyly, akyly-başly, akyly-başlyrak, ala-böle, alaja-mulaja, ala-mula, alas-gopas, aldadym-mulladym, aluw-satuw, alyş-çalyş, amanlyk-saglyk, äm-sem, äňe-säňe, äňigi-şäňigi, aňka-taňka, aňk-taňk, aňry-bäri, aňryk-berik, aňrysy-bärsi, ap-tap, apyla-sapyla, arman-ýadaman, ar-namys, ar-namysly, ar-namyslylyk, ar-namyslyrak, ar-namyslyz, ar-namyslyzlyk, ar-namyslyzrak, arnyk-durruk, arta-süýşe, arta-taşa, artyk-süýşüka, arzuw-dileg, arzuw-hyýal, arzuw-niýet, aşyk-maşuk, ata-baba, atan-satan, atarman-çaparman, atly-ýaragly, ätmer-sätmer, äwüp-säwüp, ax-bax, aýda-ýylda, aýlaň-çaýlaň, aýyl-saýyl, aýyl-saýyllaşdyrmak, azar-bızar, azatda-mazat, azda-kände, azda-kemde, azdan-känden, azdan-köpden, az-kem, az-maz, azy-köp, azyk-suvluk, edim-gylym, egirme-dokma, egrem-bugram, egri-bugry, ekin-dikin, elek-çelek, elpe-şelpe, elpe-şelpelek, emer-damar, ers-mers, etli-ganly, etsem-petsem, eýdip-beýdip, eýlek-beýlek, ey-vay, ez-bez, abatma-gabat, ins-cins, iradara, ıraň-daraň, ızsız-tozsuz, ız-toz, ibirtde-zibirt, ibirtde-zibirtlik, iç-daş, ideg-sorag, ikilän-ýekelän, ilen-çalan, ilerik-gayrak, ilerli-gaýraly, il-gün, il-halk, illäp-günläp, illi-günli, ilsiz-günsüz, ine-gana, ine-ganalyk, ir-giç, irmän-yadaman, irü-giç, iş-pişe, işsiz-pişesiz, itek-çomak, oduk-buduk, odur-budur, ogrulyk-jümrülyk, ogry-jümri, ogul-gyz, ogulsyz-gyzsyz, ojagaz-bujagaz, ojuk-bujuk, ol-bu, omur-jomur omur-jomur etmek, oňa-muňa, onça-munça, onda-munda, ondan-mundan, ony-muny, ot-çöp, otlap-suwlamak, otluk-suvluk, otursa-tursa, otur-tur, oturyş-turuş, oturyşyp-turuşmak, ot-yalın, oýan-buýan, oýun-çyn, oýun-dalaş, oýundan-çyndan, oýun-tomaşa, öçmez-ýitmez, ölçäp-biçmek, ölçelip-biçilmek, öñde-sonda, öňi-soňy, öňki-soňky, öňli-soňly, öten-geçenler, övüt-nesihat, öwrüp-çöwürmek, öwür-çöwür, övüt-nesihat, öýke-kine, öýke-kineli, öýkeli-kineli, uçsuz-bujaksyz, uçsuz-gyraksyz, ulı-kiçi, uludan-kiçä, ululy-kiçili, uly-kiçi, ur-tut, uşak-düşek, utanç-haýa, uzynly-gysgaly, ümüş-tagyşlyk, ümüş-tamyş, üpül-süpül, üpür-çüpür, üpür-süpür, üst-baş, üzlem-saplam, üzlem-saplamlyk, üzük-ýoluk, yňňy-daňňy, yňňyl-çyňňyl, yns-jyns, yra-dara, yraň-daraň, ysgyn-deramat, ysgyn-ragbat, yzan-çuwan, yzanda-çuwan, yzanda-çuwanlyk, yz-toz.

Gagavuz Türkçesi

alak-bulak, alış-veriş, ana-boba, ara-sıra, avşam-sabaa, aykırı-buykuru, az-çok, iiri-büürü, ikidä-birdä, ileri-geeri, oradan-buradan, orayı-burayı, oyanı-buyanı, oyanda-buyanda, ufak-tefek, ura-tuta, üst-baş, üzü-gözü.

1.1.3. Ünsüz-Ünlü

Bu kısımda ikilemeyi oluşturan sözcüklerin ilki ünsüz; ikincisi ünlü bir sesle başlamaktadır. Azerbaycan Türkçesi'nde 72; Türkiye Türkçesi'nde 16; Türkmen Türkçesi'nde 31; Gagavuz Türkçesi'nde ise 3 ikileme tespit edilmiştir. Daha önceki listelerin örneklerine kıyasla ünsüz-ünlü sıralamasıyla oluşan ikilemelerin diğerlerine göre sayıca daha az olduğu görülmektedir. Özellikle Gagavuz Türkçesi'nde ikileme varlığı diğer lehçelerden sayıca çok daha azdır.

Azerbaycan Türkçesi

Baxarlı-axarlı, basıb-ezmek, basıb-uzatmaq, başdan-ayağa, başsız-ayaqsız, bésde-üçde, bir ayaq-bir ayaq, birer-ikişer, cedd-eqreba, çalıb-oynamaq, dad-aman, derd-elem, derd-elemlı, derd-ezab, derd-ezablı, dil-ağız, dişili-erkekli, dost-aşna, dost-aşnalıq, durub-oturmaq, duruşuna-oturuşuna, duruş-oturuş, dünya-alem, düzemelli, haqq-edalet, hal-ehval, heya-abır, qaçıb-ekilmek, qaldırma-éndirme, qem-elem, haqq-edalet, hal-ehval, halsız-ehvalsız, heya-abır, hörmət-izzet, xaqq-edalet, xeber-eter, lüt-etce, lüt-üryan, sağ-islahat, sévib-ezizlemek, sebir-aram, seher-axşam, sessiz-ünsüz, solub-ağarmaq, südcülük-etçilik, torpaq-iqlim, vér-al, yağlı-üzlü, yaxın-uzaq, yandım-öldümle, yaraq-esbab, yaraq-esbablı, yaraq-eslehe, yaraq-esleheli, yazıb-oxumaq, yédirib-içirtmek, yém-alaf, yémek-içmek (I), yémek-içmek (II), yéyib-içmek, yeher-esbab, yol-erkan, yol-iz, yorğun-arğın, yuyub-aparmaq.

Türkiye Türkçesi

birer ikişer, garazsız ivazsız, görsel işitsel, güle oynaya, gülüp oynamak, hısım akraba, kadınlı erkekli, sabah akşam, yeme içme, yemeden içmeden, yiyip içmek, yorgun argın, yukarılı aşağılı.

Türkmen Türkçesi

başdan-ayak, başlek-üçlek, birlen-ikilen, daş-iç, demsiz-üñsüz, dınman-arman, dileg-arzuw, dilsiz-agyzsyz, gaygy-alada, gorky-ürki, gören-eşiden, gyz-oglan, hal-ehwal, namusly-arly, namys-ar, niýet-arzuw, sag-aman, sag-amançylyk, sag-amanlyk, saglyk-amanlyk, saglyk-esenlik, sessiz-üñsüz, ses-üñ, sorag-ideg, soragsyz-idegsiz, terslin-oňlyn, teý-ahyr, waý-eý, ýelden-ykdan, ýelesine-ygyna, ýogyňly-inçeli.

Gagavuz Türkçesi

baştan-ayaa, birär-ikişär, gün-ömür.

1.1.4. Ünsüz-Ünsüz

İkilemeyi oluşturan sözcüklerin her ikisinin de ünsüzle başladığı bu dizilimde elde edilen ikileme sayısının çok fazla olmasından dolayı yaklaşık olarak bir değer aralığı verecek olursak Azerbaycan Türkçesi'nde 700'den fazla, Türkiye Türkçesi'nde 400'den fazla, Türkmen Türkçesinde 300'den fazla ikileme tespit edilmiştir.

Verilerde **bacı-cici** (AZ.T.); **bağırıp-çağırmaq** (TÜR.T.); **bala-çaga** (TKM.T.); **baştan-başa** (GGZ.T.) gibi hece sayısı eşit olan ikilemeler olduğu gibi; az heceli kelimenin önce geldiği **bac-heracsız** (AZ.T.); **bulup buluşturmak** (TÜR.T.); **bag-bossançylyk** (TKM.T.); **belli-belersiz** (GGZ.T.) ikilemeler mevcuttur.

Örneklere bakıldığında ikilemeyi oluşturan her iki sözcükte çoğunlukla kalınlık incelik uyumunun olduğu görülmektedir. Çok sık olmasa da **borçsuz-hercsiz** (AZ.T.); **bağlık bahçelik** (TÜR.T.); **dınman-yadaman** (TKM.T.); **girän-çıkan** (GGZ.T.) gibi kalınlık incelik uyumunun olmadığı ikilemelere de rastlanmaktadır.

Azərbaycan Türkçəsi

Baba-nene, baba-neve, baca-baca, bacc-herac, bac-heracsız, bacı-qardaş, bacı-cici, bağ-bağat, bağ-bağatlı, bağ-bağatlıq, bağ-bağça, bağ-bağçalıq, bağ-bere, bağ-bostan, bağ-bostanlıq, bağca-bağ, bağlı-bağatlı, bağlı-bağçalı, bağlı-bağmalı, bağırda-bağırda, bala-bala, bala-neve, balaca-balaca, barmaq-barmaq, basabas-basabas, basa-basa, basdı-kesdi, basdı-kéçdi, basıb-kéçmek, basıb-kesen, basıb-kesmek, basım-basım, baş-başa, baş-béyin, baş-göz étme, baş-göz, baş-göz olma, başa-baş, başqa-başqa, baş-qulaq, başlar-başlamaz, başlı-başına, başlı-başınalıq, başlı-bütünlü, başsız-paraxsız, batıb-çıxmaq, batıb-qalmaq, bayğın-bayğın, bayır-baca(q), bayır-sayır, bayramdan-bayrama, bazar-dükan, becce-becce, beh-beh, beje-beje, bél-buhum, béle-béle, béleden-béle, beli-beli, bend-bend, bend-bere, berli-bezekli, berk-berk, berk-boş, béş-béş, bet-beniz, béytin-béytin, bezek bezemek, bezenib-düzenme, bezenib-düzenmek, bıdama-bıdama, bığlı-saqqallı, bığır-bığır, bildir-bildir, bıy-bıy, bic-bic, bica-bica, bic-gıc, bikar-bikar, bikéf-bikéf, bile-bile, bir-bir, bir-bire, bire-bir / bir-bire, birce-birce, birden-bire, birembirem, birer-birer, biş-düş, bişir-düşür, bişirib-düşürmek, birim-birim, bitde-bitde, bitib-tükenmek, bitib-tükenmez, bitmez-tükenmez, bitte-bitte, biz-biz, borcsuz-hercsız, boğaz-boğaza, bollu-bollu, borc-xerc, boş-bikar, boş-bikarçılıq, boş-boş, boş-boşuna, boy-buxunlu, boş-boşanaq, boy-buxunluq, boy-buxunluluq, boy-buxun, boylana-boylana, boylu-buxunlu, boysuz-buxunsuz, bozarıb-qızarmaq, böleket-böleket, bölük-bölük, bölüm-bölüm, böyük-böyük, böyük-küçük, böyür-böyür, böyür-böyüre, böyüre-böyüre, bucaq-bucaq, budama-budama (bıdama-bıdama), buğum-buğum, bulaq-bulaq, cığ-bığ, cığ-vığ, cığ-cığ (I), bura-bura, burcuda-burcuda, buruq-buruq, burum-burum, cığ-cığ (III), burun-buruna, buruş-buruş, buy-buy, büdreye-büdreye, cığ-vığ, bükme-bükme, cığan-vığan, büküb-bükmelemek, bütün-bütüne, bütün-bütün, cadar-cadar, cah-calal, cah-calallı, cahal-covan, cahıl-cuhul, cahal-cummur, cana-cuna, can-baş, cıqqılı-mıqqılı, can-can, can-ciye, can(la)-başla, can-dilden, canlı-başlı, cansız-çelimsiz, cıldır-cıldır, cındır-mındır, canlı-cansız, canım-ciye, canım-gözüm, cavan-cahil, cavan-cavan, cayıl-cuyul, cıng-cıng, cayır-cuyur, ceh-ceh, cıncılı-mıncılı, cengli-cidallı, ceze-feze, cır-bır, cır-cında, ceze-veze, cır-cındalı, cır-cındırçı, cır-cır, cırım-cındır, cır-cındır, cırıq-cırıq, cırıq-cındır, cırıq-mırıq, cırıq-sökük, cırım-cırım, cırıng-cırıng, cızıq-cızıq, cızma-qara, cızma-qaraçı, cızma-qaralama, cızma-

qaralamaq, cib-cib, cici-bacı, cici-bacılıq, cidd-cedd, cidd-cehd, cik-bik / cik-bök, cik-cik, ciki-biki, cikini-bikini, cileh-cileh, cild-cild, cilik-cilik, cinli-cinli, cinli-duvalı, cing-cing, cip-cip, ciring-ciring, civ-civ, coşub-çağlamaq, coşub-daşma, coşub-daşmaq, coşub-kükremek, cumbulu-cumbulu, cur-cur, cümle-cümle, cüre-cüre, cüt-cüt, çak-çak, çaq-çuq, çaq-çaq (I), çaq-çaq (II), çaq-çaraq, çal-çağır, çal-çamır, çala-çökek, çala-çuxur, çala-çökeklik, çala-çökük, çala-çöküklük, çala-çuxur, çala-çuxurluq, çal-çap, çal-çapı, çal-çarpaz, çal-çeper, çal-çevir, çalıb-çapma, çalıb-çapma, çalıb-çağırmaq, çalıb-çapmaq, çalıb-çağırmaq, çalıb-oxumaq, çalı-çerçi, çalı-çırpı, çalın-çarpaz, çalışıb-çabalamaq (çapalamaq), çalışıb-vuruşma, çalışıb-vuruşmaq, çalışıb-çapalamaq, çalış-vuruş, çalsız-çepersiz, çapa-çapa, çapalaya-çapalaya, çapıb-talamaq, çapılıb-talanmaq, çar-naçar, çarpıq-çurpuq, çarpışa-çarpışa, çaşa-çaşa, çaşıb-qalma, çaşıb-qalmaq, çaşka-loşka, çaşqın-çaşqın, çataqlayıb-burmaq, çat-çat, çata-çatmaya, çatar-çatmaz, çataq-çataq, çatlaq-çatlaq, çaynaq-çoynaq, çatar-çatmaz, çataq-çataq, çatlaq-çatlaq, çaynaq-çoynaq, çayır-çemen, çay-çörek, çay-çöreksiz, çek-çevir, çek-çövür, çekib-çıxarmaq, çekine-çekine, çelimsiz-yaraşqsız, çem-xem, çem-xemli, çemen-çayır, çene-bazar, çene-boğaz, çene-çeneye, çep-çep, çep-çevir, çeren-peren, çığırbağır, çığırbağırçılıq, çığıra-çığıra, çığırda-çığırda, çığırışa-çığırışa, çığırta-çığırta, çixıntılı-girintili, çiq-çiq, çıl-çılpaq, çıl-çırpı, çırtıdam-çırtıdam, çırtım-çırtım, çirt(1)-pirt(1), çivış-qivış, çil-çil, çileme-suvarma, çilik-çilik, çimdik-çimdik, çirk-pas(aq), çirkli-paslı, çitek-çitek, çiti-piti, çiy-çiy, çiyin-çiyine, çoban-çoluq, çox-az, çox-çox, çolma-çocuq, çolma-çoluq, çoluq-çocuq, çöke-çöke, çölbayır, çör-çöp, çul-çuxa, daban-dabana, dad-bidad, dad-damaq, dad-duz, dad-feryad, dadlı-dadlı, dadlı-duzlu, dadlı-lezzetli, dadlı-tamlı, dadsız-duzsuz, dadharay, dağ-dağ, dağ-dağ (2), dağ-daş, dala-domba, dalaş-döyüş, dalaş-döyüşle, dalay-dalay, dal-budaq, dal-dala, dal-dalı, dalı-dalı, dalda-bucaqda, dalğa-dalğa, dalğın-dalğın, dal-qabaq, dalda-damda, dallı-budaqlı, damar-damar, damcıl-damcıl, dam-dam, dam-daş, dam-direk, dam-divar, dama-dama, damla-damla, dam-dum, dana-doluq, dana-duna, danqıl-dunqul, danqır-dunqur, danlayıbdansımaq, dara-bara, daraq-daraq, dar-dar, dar-düdük, dar-lülük, daş-daşa, daşdivar, daşlı-keseqli, daş-kesek, daş-keseqli, daş-qaşlı, daş-qaş, daşlı-qayalı, daşlı-tikanlı, dava-dalaş, dava-dartış, dava-dava, dava-derman, dava-qalmaqal, dava(lı)-şavalı, dava(sız)-şavasız, dava-mereke, dava-merekeli, dava-merekesiz, davasız-

dalaşsız, davasız-dermansız, dayanıb-durmaq, dayın-duyun, day-doluq, dayraq-payraq, dəşik-dəşik, dəyen-gülen, dəyib-danışma, dəyib-danışmaq, dəyib-gülen, dəyib-gülmək, dede-baba, dede-babadan, dede-bala, dede-nene, dedim-démemiş, def-dumbul, defe-daraq, defe-daraqıla, defn-kefn, deqıqe-deqıqe, deli-divane, deli-dolu, deli-döyran, delik-dəşik, delik-dəşikli, delik-delik, delik-düşük, delme-dəşikli, delme-dəşik, dem-dem, dem-desgah, dem-desgahlı, demgil-demgil, demgül-demgül, demir-dümür, demli-desgahlı, den-den, dene-dene, dene-denelik, den-düş, dengil-dengil, dengil-düngül, dengüş-dengüş, derd-bela, derd-feraq, derd-hesret, derd-keder, derd-kəş, derd-qem, derd-qemli, derd-qüsse, derd-qüsseli, derd-qübar, derd-qübarlı, derd-möhnet, derdli-derdli, derdsiz-qemsiz, dere-tepe, dere-tepeli, dere-tepelik, dereden-tepeden, dereli-tepeli, derelik-tepelik, derinden-derin, derin-derin, derman-dava, derman-davacat, derme-dəşik, derme-dəşikli, derme-derme, derz-derz, dest-dest, dest-paça, deste-deste, dəşik-dəşik, devdeye-devdeye, dəye-güle, dəyen-gülen, deyer-deyeməz, deyer-deyeməz, dəyib-danışma, dəyib-danışmaq, deyib-dolaşmaq, dəyib-gülen, deyib-gülme, dəyib-gülmək, dəyib-kəçmək, deyiş-düyüş, dığ-dığ, dımırıcq-dımırıcq, dın-dın, dınqır-dınqır, dır-dır, dız-dız, dib-dehne, dib-dehnedən, dıbsız-bucaqsız, didik-didik, didim-didim, digir-digir, dik-dik, dil-delalet, dil-dile, dil-diş, dildən-dile, didodaq, dildən-dile, dilek-dilemək, dilik-dilik, dilim-dilim, dilli-ağızlı, dilli-başlı, dilli-dilaver, dilli-dilaverlik, dilsiz-ağızsız, dinc-dinmez, dinleye-dinleye, dinmez-söylemez, diret-diret, direme-döreme, dir-dir, dir-dirrik, diri-diri, diş-diş, dişdek-dişdek, dişək-dişək, dişlek-dişlek, dişlem-dişlem, divan-dere, diyar-diyar, diz-diz, diz-dize, diz-dizi, dizin-dizin, , dodaq-badaq, doqquz-doqquz, doqram-doqram, doğru-dürüst, doğru-düzgün, doğrudan-doğrusu, doğrudan-doğrusuna, doğrudan-doğruya, doğub-töremək, dolam-dolam, dolama-dolama, dolam-dolaşq, dolaş-dolaş, dolma-dolaşq, doluxa-doluxa, dolu-dolu, dolub-boşalmaq, dorma-dolaşq, dost-düşməni, dost-tanış, döne-döne, dörd-bəş, dörd-dörd, dör-döşək, döş-baş, döş-döşe, döye-döye, dövüş-söyüş, döyüş-söyüşle, döyüş-döyüş, duman-çiskin, dumanlı-çiskinli, dumurcuq-dumurcuq, dura-dura, durub-durub, durub-söylemək, duruxa-duruxa, duzlu-duzlu, dür-düyün, dürlü-dürlü, düşer-düşməz, düşəri-düşməzi, düşüne-düşüne, düşünüb-daşınmaq, düyün-düyün, düz-doğru, düzdüyana/düz-düzünə, düzüb-qoşmaq, fağır-fağır, fağır-füqera, farağat-farağat, feqir-füqera, ferli-başlı, fir-fıra, fırlana-fırlana, fis-fis, fiş-fiş, fişil-fişil, fikir-xeyal,

fikirli-fikirli, filan-besmeken / filan-behmen, fisgi-fücur, fitne-fesad, gah-gah, gah-gahı, gah-guman, gahı-gahı, gamaz-gamaz, géc-géc, géc-téz, gécden-géc, géce-gündüz, géce-gündüzlü, géce-gündüzlük, géceli-gündüzlü, géde-gétde, géde-güde, géden-gelen, géder-gelmez, gédib-gelme, gédib-gelmek, gédiş-geliş, géh-geh, geldi-géder, geldi-gédergi, geldim-geldim, gelen-géden, gel-gel, gel-gét, gelib-çatmaq, gelib-géden, geliş-gédiş, gelib-gétmek, gelib-kéçmek, gelin-qız, gelir-çıxar, geliş-duruş, gencele-guncele, génden-géne, geniş-géniş, gériden-gériye, géri-géri, gét-géde, gét-gel, géyib-kécinmek, géyim-kécim, géyim-kécimli (gécimli), géyimli-kécimli, géyindirib-kécindirme, géyindirib-kécindirilmek, géyinib-kécindirmek, géyinib-kécinme, géyinib-kécinmek, géyinib-kécinmiş, geze-geze, gezib-dolanmaq, gezib-dolaşmaq, gezine-gezine, gıç-patava, gıd-gıd, gıdır-bıdır, gıdır-mıdır, gic-gic, gildir-gildir, gile-gile, gileylene-gileylene, girdim-girdim, girib-çixmaq, girinti-çixıntı, girinti(li)-çixıntılı, gizlene-gizlene, gizli-gizli, gizlince-gizlince, goşa-pesele, göl-göl, göl-göyertilik, göre-göre, görmemiş-görmemiş, görmez-bilmez, görmeze-bilmeze, görüb-götürmek, görüb-götürmüş, görüm-baxım, götün-götün, götür-goy, göy-göyerti, göy-göyertilik, göy-güc, göz-göz, gözəl-göyçek, gözəl-gözəl, göz-qaş, göz-göze, göz-qulaq, gözleye-gözleye, gum-gum, gumur-gumur, gup-gup, gur-gur, gurultu-nerilti, gurultu-patıltı, gurultulu-neriltili, gurum-gurum, güc-bela, güc-xoş, güc-qüvvət, güce-güc, gücene-gücene, güclü-zorlu, gül-çiçek, gül-çiçekli(ler), güle-güle, gül-gül, gül-gülüstan, gül-gülüstanlıq, güllü-çiçekli, güllü-gülşenli, güllü-naxışlı, güllük-çiçeklik, gün-günden, gün-güne, gün-gündüz, gündən-güne, günü-günden, güneşli-gündüzlü, günlü-geceli, günü-günden, günü-gününe, haçandan-haçana, haqq-hesab, haqq-nahaq, halqa-halqa, haman-haman, ham-ham, hap-gop, hap-gopçu, haray-heşir, hay-haray, hay-huy, hay-hay, hayıl-mayıl, hay-küy, hay-küyçü, hay-küylü, hay-küysüz, héca-héca, hedd-hésab, hedd-hüdüd, hederen-pederen, hedsiz-hésabsız, hedsiz-hüduzsuz, hele-béle, hele-helbet, helem-helem, hel-helbet, hel-hele, hellem-qellem, herbe-zorba, herf-herf, herfi-herfine, herki-herkilik, herze-herze, hezin-hezin, him-cim, hirsli-hirsli, hisli-paslı, hisli-tozlu, his-pas, hisse-hisse, his-toz, hoppana-hoppana, hoydu-hoydu, huşlu-başlı, qaba-qaba, qabaqdan-qabağa, qabaq-qabağa, qabaq-qabağa, qabaq-qarşaq, qabaq-qarşı, qabaq-qenşer, qabar-qabar, qab-qacaq, qab-qaşıq, qab-qazan, qabıq-qubuq, qaça-qaça, qaçaq-qaçaq, qaç-qov, qaçaq-quldur, qada-bala, qadı-qadı, qafil-qafil, qah-

qah, qahı-qahı, qahır-quhurluq, qaim-qedim, qala-qala, qalaq-qalaq, qalam-qalam, qalan-qalmaz, qaltan-qaltan, qallah-qallah, qamas-qamas, qanam-qanam, qana-qan, qana-qana, qanlı-qaçaq, qanlı-qadalı, qanlı-qanlı, qan-qada, qanun-qayda, qan-ter, qan-yaş, qapan-qapan, qapan-qapış, qapı-baca, qapıdan-qapıya, qapı-qapı, qapı-qapıya, qapış-qupuş, qar-qar, qar-qur, qara-qura, qardaş-bacı, qarın-qarına, qarın-qarta, qarın-qartal, qarış-bulaş, qarışdıra-qarışdıra, qarışıq-dolaşiq, qarış-qarış, qarış-quruş, qar-qar, qar-qur, qarlı-boranlı, qarlı-buzlu, qarlı-çovğunlu, qarlı-külekli, qarpış-qarpış, qarşı-qarşıya, qart-qart, qart-qurt, qaş-daş, qaş-göz, qaşiq-qaşiq, qat-qat, qat-qatlıq, qatar-qatar, qat-qarış, qat-qarışıq, qat-qarışlıq, qat-qarışıqlıq, qatıb-qarışdırmaq /qatıb-qatışdırmaq, qatma-qarış, qatma-qarışıq, qatma-qarışıqlıq, qaya-qapıcığa, qayda-qanun, qayğılı-qayğılı, qayım-qayım, qayın-quda, qayır-qayır, qayış-qayış, qaynar-qaynar, qaynayıb-qarışmaq (qovuşmaq), qazıq-qazıq, qéyd-şert, qéyd-şertsiz, qéydsiz-şertsiz, qéyzli-qéyzli, qedd-qamet, qedd-qametli, qedd-qametsiz, qedeh-qedeh, qedem-qedem, qedir-qiyet, qedli-qametli, qedr-qiyet, qeh-qeh, qeherli-qeherli, qehr-qezeb, qelbden-qelbe, qelem-kağız, qelet-qület, qelpe-qelpe, qem-nale, qemqin-qemqin, qem-qubar, qem-qüsse, qemli-qemli, qén-bol, qerel-qesem, qepik-qepik, qerib-qerib, qerib-qüreba, qerib-qürüb, qesd-qerez, qeşeng-qeşeng, qetre-qetre, qeza-qeder, qıçış-qıçış, qıça-qıça, qıdır-bıdır, qıdır-qıdır, qıdır-mıdır, qıd-qıd, qığ-qığ, qıj-qıj, qılbız-qılbız, qım-qım, qımıs-qımıs, qımışa-qımışa, qımmıl-qımmıl, qıncıq-qıncıq, qını-qını, qıraq-bıçaq, qıraq-bucaq, qırcana-qırcana, qırçın-qırçın, qırdı-qaçdı, qır-qıç, qır-qır, qır-qıra, qır-qırıntı, qırç-qırç, qırt-qırt, qırçiq-qırçiq, qır-qur, qırıb-çatmaq, qırıb-tökmek, qırıq-qırıq, qırıq-quraq, qırıq-quruq, qırıq-salxaq, qırıq-sökük, qırıq-tökük, qırım-qırıntı, qırım-qırtı(q), qırın-qırtı, qırış-qırış, qırtıq-qırtıq, qıs-qıs, qısa-qısa, qısıla-qısıla, qısma-boğma, qıst-qıst, qışqır-bağır, qışqırırq-bağırırq, qış-yay (yaz), qıvrım-qıvrım, qıvrır-zıvrır, qıvış-qıvış, qıvrıla-qıvrıla, qıy-qıy, qıyqacı-qıyqacı, qıyma-qıyma, qızarıb-bozarmaq, qıç-qıç, qildir-qildir, qile-qile, qiléy-güzar, qiléy-güzarlıq, qiléy-küsü, qiléy-küsülük, qiléylene-qiléylene, qısım-qısım, qiyme-qiyme, qocalı-cavanlı, qodu-qodu, qoğazdana-qoğazdana, qohum-eqreba, qohum-qardaş, qohum-qonşu, qohum-quda, qolac-qolac, qolay-qolay, qol-boyun, qol-budaq, qol-budaqlı, qol-qanad, qol-qıç, qol-qola, qollu-budaqlı, qollu-qanadlı, qolsuz-qanadsız, qom-qom, qonaq-qara, qonaq-qaralı, qonu(m)-qonşu, qor-qoduq, qorxa-qorxa, qorxu-hürkü, qorma-qoduq, qoruq-

qaytaq, qoruq-qaytaqsız, qoşa-qoşa, qoşulub-qaçmaq (gétmek), qoşun-qoşun, qotur-botur, qovdu-qaçdı, qovlu-qüvvətli, qoyub-qaçmaq, qoyub-gétmek, qoyun-qoyuna, qoz-qoz (I), qucaq-qucaq, qucaq-qucağa, qucu-qucu, qudda-qudda, qulaqdan-qulağa, qulaq-qulağa, qulan-quşqun, quldur-qaçaq, quldur-qaçaqlıq, qulqardaş, qul-qaravaş, qum-qum, qumur-qumur, qup-qup / qupaqup, qurd-quş, qurdu-qurdu, qur-qur, quru-boş, quru-çürük, quru-quru, qurt-qurt, qurtum-qurtum, qurudan-quruya, quru-qurusuna / quru-quruya, quruyub-qalmaq, qurubyaratmaq, qurudan-quruya, ha-ha / ha-ha-ha ha-ha / ha-ha-ha, haça-paça, haçandan-haçana, hadaran-padaran, hadırlaya-hadırlaya, haf-haf, haqq-hesab, haqq-hesabsız, haqq-hüquq, haqq-nahaq, haldan-hala, halqa-halqa, hallı-bullu, hallıca-dulluca, haman-haman, hambal-donbal, ham-ham, hap-gop, hap-gopçu, happıl-huppul, har-hacat, haray-heşir, harfa-harfa, harın-harın, hartan-partan, harım-cırım, has-halis, hav-hav, hava-heves, havalı-havalı, havayı-havayı, hay-haray/hay-huy, hay-hay, hay-heşir, hay-küy, hay-küyçü, hay-küyçülük, hay-küyle, hay-küylü, hay-küylülük, hay-küysüz, hayıl-mayıl, haylı-küylü, haylın-koylun, he-he, héca-héca, héç-héç, héç-puç, héçden-héç, hede-herbe, hedd-hésab, hedd-hüdüd, hederen-pederen, hedsiz-hésabsız, hedsiz-hüdüdsüz, hele-béle, hele-hele, helem-helem, hele-helbet, hel-helbet, hel-hele, hellem-qellem, hellem-qellemlik, hepir-çupur, herbe-zorba, herc-merc, herc-merclik, herde-hurde, herden-birden, herf-hedyan, herf-herf, herfi-herfine, heris-heris, herki-herki, herki-herkilik, herlene-herlene, herlenib-fırlanmaq, herze-hedyan, hérti-pérti, herze-herze, hésab-kitab, hesret-hesret, heteren-peteren, hevil-hevil, hezin-hezin, hiçqıra-hıçqıra, hıqqına-hıqqına, hır-hır, hır-zır, hilik-tilik, him-cim, hint-mint, hintil-mintil, hirsli-hirsli, hisli-paslı, hisli-tozlu, his-pas, hisse-hisse, his-toz, hiş-hiş, hitti-mitti, ho-ho, hodu-hodu, hok-hok, hoppana-hoppana, hovur-hovur, hoydu-hoydu, höleki-höleki, hönkür-hönkür, hönküre-hönküre / hönkür-hönkür, huş-quş, huş-quşla, huşlu-başlı, hülüt-hülüt, hüşük-püşük, xa-xa, xa-xa-xa, xaqq-hésab, xaqq-naxaq, xaqq-say, xal-xal, xalı-xalça, xam-xam, xana-xana, xanım-xatın, xas-xalis, xata-bala, xata-balaçı, xatabalalı, xay-xay, xeber-etersiz, xeber-etersizlik, xebersiz-etersiz, xefif-xefif, xerc-borc, xerc-xörek, xeste-xeste, xetir-hörmət, xéyir-şer, xımır-xımır, xınc-xınc, xıncım-xıncım, xırdaca-xırdaca, xırda-xırda, xırda-xuruş, xırda-mırda, xırda-pala, xırda-para, xırdalı-büyüklü, xırdım-xırdım, xır-xır, xırım-xırda, xırım-xırım, xırıp-xırıp, xırlı-xırlı, xırlı-pırlı, xırt-xırt, xırt-xırtla, xırt-pırt, xırto-pırt, xısın-xısın, xıs-

xış, xi-xi-xi!, xof-xeter, xoflu-xoflu, xol-budaq, xor-xor, xorum-xorum, xoş-bəş, xoş-xoş, xoşam-xoşam, xumar-xumar, xuraman-xuraman, xurd-xemir, kağız-qelem, kağız-kuğuz, kar-bar, karvan-karvan, kasıb-kusub, katın-katın, kəcib-gétmek, kéf-damaq, kéfli-damaqlı, kéfli-kéfli, kéy-kéy, kéyl-kéyl, kekeleye-kekeleye, kele-kötür, kele-kötürleşdirme, kele-kötürleşdirmək, kele-kötürleşmə, kele-kötürleşmək, kele-kötürlük, kelek-külek, kehliye-kehliye, kellen-kellen, kelme-kelme, kelme-kelmesine, kelmesi-kelmesine, kem-karastı, kem-kem, kem-kesir, kem-kesirli, kemser-kemser, kend-kend, kend-kesek, kendli-kesekli, keren-keren, kesek-küsek, kesib-biçmək, kesib-tökmək, kesik-kesik, kesik-küsük, kesik-qırıq, kesile-kesile, kesim-biçim, kesme-kesme, kiçik-kiçik, kiçikli-böyük, kilo-kilo, kim-kimse(ne), kim-kimsene, kip-kip, kir-pas, kir-pasaq, kırımış-kırımış, kirli-kirli, kise-kise, kiş-kiş, kişi-kişi, kofta-tuman, kol-kos, kol-koslu, kol-kosluq, kollu-koslu, kom-kom, koma-koma, kor-kobud, kor-korane, kor-koruna, kor-şil, kor-topal, kor(l)ru-kozar(l)rı, köç-külfet, köç-külfetli, köç(lü)-külfet(li), köçüm-qonum, köhne-koluq, köhne-köhne, köhne-köşkül, köhne-külte, köhne-kürüş, köhne-kürüşçü, köhne-möhne, köklü-budaqlı, köklü-gövdeli, köklü-kömecli, köntöy-köntöy, köz-köz, köynek-köynek, kut-kut, küçe-bazar, küçe-küçe, külecli-qarlı, külecli-tufanlı, kül-külfet, küllü-küllü, künc-bucaq, kürün-kürün, küskün-küskün, küş-küş, küy-kelek, küy-kelekçi, küy-kelekçilik, küy-kelekle, küy-qaraçı, küy-qalmaqal, küy-kelek, küylü-kelekli, lağ-lağ, lağ-loğaz, laf-kaf, laq-laq, laqéyd-laqéyd, laxta-laxta, lax-tax, lal-dinmez, lal-dinmezlik, lal-kar, lal-karlıq, lal-mat, laleli-nergizli, lalıq-malıq, lalıq-malıqlıq, lapar-lapar, lap-lap, lapban-lapban, las-las, lat-lüt, latayır-latayır, lay-lay, lés-léşe, leçək-leçək, lehleye-lehleye, lext-lext, leke-leke, lek-lek, lengerlene-lengerlene, lepe-lepe, lingi-lingi, lomba-lomba, lopa-lopa, lotu-lotuyana, lotu-potu, lovğa-lovğa, lö-lö, löyür-löyür, lüle-lüle, lüm-lüm, lüt-müt, mal-heyvan, mal-dövlet, mal-qara / mal-davar, mal-qaraçı, mal-qaraçılıq, mal-qaralı, mal-madar, mal-mülk, mal-pul, matdım-matdım, mat-qut, mat-mat, mat-mebhut, mat-mettel, mehzun-mehzun, méhriban-méhriban, méyve-terevez, meftun-meftun, meğrur-meğrur, mehzun-mehzun, melul-mehzun, melul-melul, melül-miskin, men-men, menalı-menalı, menalı-menasız, menem-menem, menem-menemlik, menli-senli, menlik-senlik, menzil-menzil, merd-merdane, mertebe-mertebe, mesum-mesum, meyus-meyus, mezlum-mezlum, mıcı-mıcı, mır-mır, mırt-mırt, mıs-mıs, mışıl-mışıl, mil-mil, milyon-milyon, min-

min, mini-mini, minnet-sünnet, miskin-miskin, mitil-şitil, miyov-miyov, möhkem-möhkem, muçça-muçça, mula-mula, muncuq-muncuq, müfte-müfte, mülk-imaret, mülk-mal, münasibetli-münasibetsiz, nağıl-mağıl, nağıl-nuğul, naxış-naxış, nam-nişan, narın-narın, naz-qemze, naz-német, naz-nevaziş, nazenin-nazenin, nazlana-nazlana, nazlı-duzlu, nazlı-qemzeli, nazlı-nazlı, néçe-néçe, nefes-nefese, nem-nüm, nene-bala, ner-ner, nerilti-gurultu, nerilti-gurultulu, nerme-nazik, nerme-naziklik, nerme-nerme, nesilden-nesle, neve-netice, neve-neticeli, neveli-neticeli, nezir-niyaz, nizam-intizam, noğul-nabat, nöqte-nöqte, nöqtəsi-nöqtəsinə, növ-növ, növbe-növbe, pak-pakize, pal-paltar, pal-paltarlı, pallı-paltarlı, paltar-palaz, par-par, para-para, pare-pare, parça-parça, parça-tike, parça-pürçük, parıl-parıl, paslanıb-qalmaq, pay-bölüş, pay-lüş, pay-pay, pay-piyada, pay-puş, pay-püşk, paylı-lüşlü, peh-peh, pele-pörtü, pence-pence, péncek-şalvar, peren-peren, perde-perde, perli-budaqlı, pert-pert, pese-püse, pıç-pıç, pırçım-pırçım, pıçı-pıçı, pıqqır-pıqqır, pıl-pıl, pır-pır, pırıl-pırtı, pırtıx-pırtıx, pırzım-pırzım, piç-piç, pille-pille, pirim-pirim, pirizim-pirizim, pis-pis, piş-piş, pişim-pişim, pişim-pişimle, pize-pize, pörte-qızara, puçur-puçur, pud-pud, pul-mul, pul-para, pul-pene, pul-pul, pulsuz-parasız, pulsuz-penesiz, püfleye-püfleye, pürtim-pürtim, rahat-rahat, raz-niyaz, reng-reng, rişte-rişte, rize-mize, rize-rize, sabah-birigün, sabah-bugün, sabah-sabah, saçaq-saçaq, saç-birçək, saç-saqqal, saçlı-birçəkli, saçlı-saqqallı, saçma-qırma, saf-çürük , sağ-salamat, sağ-salamatlıq, sağ-sol, sağ-sökel, sağ-süllü, sağlıq-salamatlıq, saxta-saxta, sakit-sakit, saqqallı-bığlı, sal-sal, salam-kalam, salamsız-kalamsız, salxım-salxım, sallan-bullan, sallana-sallana, sambaya-sambaya, saralıb-solma, saralıb-solmaq, sarsaq-sarsaq, sarsaq-sursaq, satıb-sovma, satıb-sovmaq, satıb-sovurma, satıb-sovurmaq, sayğısız-sayğısız, sayılıb-seçilen, sayılıb-seçilmək, sayır-bayır, say-séçme, saysız-hésabsız, sazlı-sözlü, séçme-séçme, sélli-sulu, sél-su, sél-sucaq, séve-séve, sévib-séçme, sévib-séçmək, sévib-sévilmək, sévile-sévile, sévine-sévine, séyrek-séyrek, seberrene-seberrene, sebet-sebet, sebir-qerar, seféh-seféh, sefil-sergerdan, seher-seher, sehife-sehife, seke-seke, sekkiz-sekkiz, seliqe-sahman, sen-men, sendeleye-sendeleye, sendirleye-sendirleye, senli-menli, sepme-döşürme, serf-nezer, ser-sahman, ser-selamet, ser-selametlik, ses-haray, ses-küy, ses-küyçü, ses-küyçülük, ses-küylü, sesli-küylü, ses-küysüz, ses-samir, ses-samirsiz, ses-seda, ses-sedasız, ses-semirsizlik, ses-soraq, sesli-küylü, sesli-sedahı, sessiz-küysüz / sessiz-semirsiz,

sessiz-soraqsız, setir-setir, sévib-séçmek, s1x-s1x, s1x1la-s1x1la, s1xma-boğma, sınıq-ç1xıq, sınıq-salxaq, sınıq-sınıq, sınıq-sökük, sındıra-sındıra, sıra-sıra, sısqamerez, sızım-sızım, silib-süpürme, sil-süpür, silib-süpürmek, sir-sifet, sir-sirdaş, sirem-sirem, sis-çen / sis-duman, sisli-çenli, siz-biz, sizli-bizli, soxa-soxa, solub-saralmaq, solub-saralma, solub-saralmaq, sonradan-sonraya, sora-sora, soraq-soraqla, soraqlaş-soraqlaş, sorğusual, sorğusualsız, sorğusuz-sualsız, soruşa-soruşa, soy-sop, soylu-soplu, soyuq-soyuq, söküb-tökmek, sökölüb-dağılmaq, sökölüb-tökülmek, sör-söküntü, söz-söy, sözsüz-danışqsız, sözsüz-savsız, sözsüz-sovsuz, sual-cavab, subay-salıq, subay-soluq, sudar-budar, suluq-suluq, sursumbat, sübh-şam, sübut-delil, sübutlu-delilli, südçülük-héyvandarlıq, südçülük-terevezçilik, sür-sümük, sürü-sürü, sürüne-sürüne, sürüşe-sürüşe, sürütleye-sürütleye, sürüye-sürüye, süs-bezek, süsen-sünbül, süslü-bezekli, süst-süst, süzgün-süzgün, süzüle-süzüle, şadara-şadara, şad-şad, şad-şalatın, şad-şalayın, şah-şevel, şahid-sübut, şax-budaq, şax-budaqlı, şax-şax, şax-şevel, şax-şux, şaxlı-budaqlı, şaq-şaq, şaqqa-şaqqa, şaqquıldaşa-şaqquıldaşa, şaqquı-şaqquı, şalan-dalan, şana-şana, şane-şane, şan-şerefet / şan-şövket (şöhret), şan-şerafetli, şan-şerefli, şan-şöhret, şan-şövketli, şanlı-şerafetli (şöhretli), şanlı-şerefli, şanlışövketli (şöhretli), şan-şan, şap-şap / şap-şup, şapır-şapır, şappadan-şuppadan, şarp-şarpadan, şaraq-şaraq, şarıl-şarıl, şar-şar(la), şart-şart, şaşqın-şaşqın, şén-şén, şés-bés, şey-mey, şey-şüy, şeytan-şeytan, şeytan-şuğul, şekilden-şekle, şekil-şemayıl, şekk-şübhe, şekk-şübhesiz, şekksiz-şübhesiz, şeke-küle, şeke-şeke, şeke-şilte, şeke-şüle, şelpe-şülpe, şelte-şelte, şestli-bestli, şırıl-şırıl, şır-şır, şır-şıntır, şırıp-şırıp, şile-şirtıq, şilim-şehre, şil-küt şil-küt étmek (élemek, şilte-şilte, şirin-şirin, şir-şekil, şit-şit, şit-şor, şot-kök, şübheli-şübheli, tabaq-tabaq, tac-taxt, taxça-boğça, taxt-tac, taxta-para, taq-taq, taq-taqla, talan-tarac, tamam-desgah, tamam-kamal, tanış-biliş, tanış-tunuş, tar-mar, taraq-taraq, taraq-turuq, tartan-partan, tas-tas, tasa-pasa, tay-tay (I), tay-tay (II), tay-tay (III), tay-tay (IV), tay-beraber(i), tay-top, tay-tuş, taya-taya, tayfa-tabın, tayraq-payraq, téhniye-téhniye, tél-tél, télbe-télbe, téz-géc, téz-téz, téz-telesik, tebeqe-tebeqe, teher-töhür, tekrar-tekrar, tek-tek, tek-tekine, tek-tenha, tele-fele, tele-mele, telem-tehtili, telem-telesik, telese-telese, telesik-telesik, telim-tecrübe, telim-terbiye, tellem-tellem, tenbel-tenbel, tepik-tepik, tergül-mergül, terli-terli, ters-ters, tesadüfden-tesadüfe, teşer-teşer, teze-teze, tezeli-köhneli, tığın-tığın, tıxılı-tepili, tıqq-tıqq, tıqqa-tıq, tın-tın, tın-tınlıq,

tıp-tıp, tıs-tıs, tike-parça, tike-tike, tikinti-berpa, tin-tin, tire-tire (I), tir-tir, titreme-qızdırma, toxunar-toxunmaz, tovlum-tovlum, toy-bayram, toy-bayramlı, toy-düyün, toy-düyünlü, toy-mağar / toy-nağara, toy-mağarlı, toy-nağaralı, toy-vay, toy-vaylı, toz-çirk, toz-duman, toz-torpaq, toz-torpaqlı, toz-tozanaqlı, tozlu-çirkli, tozlu-torpaqlı, tozlu-tozanaqlı, töküb-töküşdürme, töküb-töküşdürmək, tökülüb-töküşdürülmək, tör-töküntü, tör-töküntülü, tör-töküntülük, tövşüye-tövşüye / tövşeye-tövşeye, tul-tula, tullana-tullana, tuman-köynek, tüfe-tüf, tüstüledetüstüledə, tüyüne-tüyüne, vaxt-bivaxt, vaxt-vaxt, vaxtdan-vaxta, vaxtlı-vaxtında, vaxtlı-vaxtsiz, vaxtsiz-védesiz, vaqon-vaqon, vallah-billah, vara-vara, var-dövlət, var-gel, var-varidat, var-yox, varlı-hallı, varlı-karlı, vay-haray, vay-şiven, vay-vay, vay-vaylı, vaylım-leylim, vaylın-koylun, védre-védre, véjele-véjele, véyl-véyl / vél-vél, véysel-véysel, véysellayı-véysellayı, vereq-vereq, vıǵ-vıǵ, vız-vız, vic-vice / vıç-vıca, vizir-vizir, vur-tut, vurǵun-vurǵun, vurnuxa-vurnuxa, vurub-yıxan, vurub-yıxmaq, vuruşa-vuruşa, yab-yab, yad-bud, yadıq-yaraq, yağ-yavanlıq, yağış-yağmur, yağışlı-çiskinli, yağlayıb-ballamaq, yağlı-qara, yağış-yağmur, yağışlı-çiskinli, yağlayıb-ballamaq, yağlı-qara, yağlı-yağlı, yaxıb-yandırıcı, yaxıb-yandırmaq, yaxıb-yıxmaq, yaxşı-pis, yaxşı-yaxşı, yaxşı-yaman, yaxşı-yamanlıq, yaxşılı-yamanlı, yal-yamac, yal-yaman, yalaq-yalaq, yalan-doğru, yalan-doğruluq, yalan-gérçek, yalan-gérçeklik, yalan-palan, yalan-yanlış, yalap-şalap, yalap-yalap, yalxana-yalxana, yalım-yanlış, yalın-yalçın, yallı-yapallı, yallı-yopballı, yalmana-yalmana, yalmanıb-yaltaqlanmaq, yaltaq-yaltaq, yalvara-yalvara, yalvar-yaxarla, yalvarıb-yaxarma, yalvarıb-yaxarmaq, yalvar-yaxar, yalvarıb-yapışma, yalvarıb-yapışmaq, yalvar-yapış, yalvar-yapışla, yal-yalman, yal-yamac, yamaq-yamaq, yamaq-yırtıq, yamaq-yumaq, yaman-yaxşı, yaman-yaman, yamrı-yumru, yana-yana, yan-yan, yan-yana, yan-yanaşa, yan-yancaq, yanar-yanar, yandı-qındı, yandırıb-tökme, yandırıb-tökmeq, yandırıb-yaxma, yandırıb-yaxmaq, yanıb-sönmeq, yanıb-tökülmək, yanıb-yaxılmaq, yanıq-qınıq, yanıqlı-yanıqlı, yanı-yanı, yan-yöre, yan-yöredeki, yapa-yapa, yara-xora, yara-xoralı, yaralı-xoralı, yaraq-yasaq, yaraqlı-yasaqlı, yaralı-yaralı, yara-para, yarıq-yarıq, yarıq-yırtıq, yarım-yarım, yarı-yarı, yarı-yarımçılıq, yarı-yarımçı(lı)q, yarı-yarıya, yarım-yamalaq, yarım-yarım, yarım-yarımçıq, yarlı-yaraqlı, yarlı-yaraşılı, yarlı-yoldaşlı, yarsız-yoldaşsız, yar-yanacaq, yar-yaraq, yar-yaraqlı, yar-yaraşılıq, yar-yaraşılıq, yar-yoldaş, yar-yoldaşlı, yastı-yastı, yaşlı-qurulu, yavan-

yavan, yavaş-yavaş, yavaşca-yavaşca, yava-yava, yayan-yapıldıq, yaydan-yaya, yay-qış, yaylı-qışlı, yazı-pozu, yazı-pozusuz, yazıb-pozmaq, yazıb-yaratmaq, yazıq-yazıq, yazıq-yazıq (2), yazıq-yuzuq, yaz-qış, yéddi-yéddi, yéke-yéke, yékexana-yékexana, yéllene-yéllene, yél-quz, yénice-yénice, yéniş-yoxuş, yéni-yéni, yéniden-yéni, yér-cer, yér-göy, yér-yémiş, yér-yérden, yér-yurd, yérli-dibli, yérli-köklü, yérli-yataqlı, yérli-yérine, yérli-yérinde, yér-yémiş, yérli-yataqlı, yérli-yérine, yérli-yérinde, yérli-yérinde (I), yérli-yérsiz, yérsiz-yérsiz, yérsiz-yérsiz, yérsiz-yurdsuz, yérsiz-yuvasız, yétim-yésir, yéyib-yatmaq, yéyin-yéyin, yeher-yüyen, yeher-yüyenli, yeherli-yüyenli, yığın-yığın, yıxıla-dura, yıxıla-yıxıla, yıxılıb-yatmaq, yırğalana-yırğalana, yırtıq-déşik, yırtıq-pırtıq, yırtıq-yamaq, yırtıq-yamaqlı, yırtıq-yırtıq, yır-yığış, yoxuş-éniş, yoxuşlu-énişli, yol-riz, yol-yamac, yol-yol, yol-yolacaq, yol-yoldaşı, yol-yolağa, yol-yöndem, yolaq-yolaq, yolluq-molluq, yoluq-yoluq, yoluq-yosuq, yolum-yolum, yorğan-döşek, yorğun-yorğun, yor-yoxsul, yor-yoxsulluq, yorta-yorta, yör-yöndem, yöre-yöndem, yövmen-feyövmen, yuxulu-yuxulu, yumalana-yumalana, yumru-yumru, yumşaq-yumşaq, yurd-yuva, yurd-yuva, yurd-yuvalı, yurd-yuvasız, yurdsuz-yuvasız, yurta-yurta, yuyub-çıxarmaq, yuyub-getirmek, yuyub-qırmaq, yuyub-ovmaq, yuyub-temizlemek, yüyüre-yüyüre, yüz-yüz, zağ-zağ, zağar-zağar, zaman-zaman, zaranq-zaranq, zarıldaya-zarıldaya, zarı-zarı, zarıya-zarıya, zar-zar (zarıldamaq), zavallı-zavallı, zelil-zelil, zenbil-zenbil, zeneki-zeneki, zerli-zibalı, zer-ziba, zer-zibalı, zer-zerbaft, zer-ziver, zerre-zerre, zevzek-zevzek, zığ-zığ, zığ-zınğır, zığ-zımğır, zığlı-zımırqlı, zıqqana-zıqqana, zıqqına-zıqqına, zıncı-zıncı, zır-zır, zırt-pırt, zırt-zırt, zillet-meşeqqet, zir-zeber, zir-zibil, zir-zibilli, zir-zibillik, zoddu-zoddu, zolaq-zolaq, zol-zol, zol-zol (2), zor-bela, zor-güc, zövq-sefa, zülüm-zülüm.

Türkiye Türkçesi

babadan babaya, bağ bahçe, bağlık bahçelik, bağıra bağıra, bağırıp çağırmaq, bağırış çağrış, bakkal çakkal, baklava börek, baldır bacak, baş baş, bata çıka, bayıla bayıla, bakına bakına, bangır bangır, bar bar, basamak basamak, bas bas, başa baş, baş başa, baş göz, başka başka, başlı başına, baştan başa, bata çıka, bayramda seyranda, bayramdan bayrama, bâzı bâzı, bel bel, belli başlı, belirli belirsiz, belli belirsizlik, belli belirsiz, bıcı bıcı, bıcır bıcır, bıçak bıçağa, bıdık

bıdık , bıllık bıllık, bingil bingil, bildim bileli, bile bile, bili bili, bilir bilmez, bir bir, birden bire, birem birem, birer birer, birim birim birin birin, bitip tükenmemek, bitmez/bitip tükenmez, biz bize, bocur bocur, borçsuz harçsız, boş boş, boylu boslu, boy pos, boz bulanık, boğuk boğuk, boğula boğula, boğum boğum, boğuşa döğüşe, boku bokuna, boku püsürü, bol bol, boncuk boncuk, boram boram, borç harç, boşu boşuna, boy bos, boylu boslu, boydan boya, boylu boyunca, böcül böcül, böğüre böğüre, bölük bölük, bölük pörçük, böyle böyle, bucak bucak, buğul buğul, bugüne bugün, bugün yarın, bugünlük yarınlık, bulup buluşturmak, bunun burası, burcu burcu, burum burum, burun buruna, buruş buruş, büklüm büklüm, bütün bütün, bürüm bürüm, büyüklü küçüklü, büyükten büyüğe, caf caf (câf câf), caf caflı, cahil cühelâ, cambul cambul, can cana, baş başa, cangıl cüngul, canım ciğerim, canla başla, canlı canlı, canlı cenâze, cart curt, cayır cayır, cazır cazır, cazır cuzur, cıcık boncuk, cır cır, cırlak cırlak, cırt cırt, cıvık cıvık, cıvıl cıvıl, cızır cızır, cici bici, cicili bicili, ciddî ciddî, cins cins, ciyak ciyak, cumbul cumbul, cümbür cemaat, çabuk çabuk, çağıl çağıl, çağnam çağnam, çâkçâk etmek, çakıl çukul, çakır çukur, çakmak çakmak, çala paça, çalgı çağanak, çalgılı çağanaklı, çalı çırpı, çalımlı çalımlı, çalışıp çabalamak, çamçak çamçak, çanak çömlek, çan çan, çangıl çüngul, çangır çungur, çar çur, çarpık çurpuk, çarşaf çarşaf, çat pat, , çatal çatal, çatır çatır, çatra patra, çat pat, çayır çayır, çekişe çekişe, çelik çomak, çer çöp, çör çöp, çerden çöpten, çeşit çeşit, çığlık çığlık, çığlık çığlığa, çıkır çıkır, çıldır çıldır, çin çin, çingir çingir, çıpı çıpı, çıpıl çıpıl, çıpıl çıpıl, çır çır, çıt çıt, çıtı pıtı, çıtır çıtır, çıtır pıtır, çiftler çiftler, çiğ çiğ, çiğdem çiğdem, çil çil, çim çim, çizgi çizgi, çizin çizin, çok çok, çoluk çocuk, çoluklu çocuklu, çulsuz çuvalsız, çürük çarık, dağ bayır, dağ dere, dağ taş, dağlara taşlara, daha daha, dakikası dakikasına, daldan dala, dallanıp budaklanmak, dalga dalga, dalgın dalgın, dallı budaklı, dallı güllü, damar damar, damla damla, dan dan, dan dun, dâne dân, dangıl dungul, dayalı döşeli, dayamsız döşemsiz, dayayıp döşemek, dazırdazır, dediği dedik, dediğim dedikçi, dediğim dedikçilik, değiş tokuş, deli divâne, deli dolu, delik deşik, deli duman, delep delep, deli deli, demet demet, dengi dengine, denli densiz, densiz densiz, der demez, derli toplu, derli topluluk, dere tepe, derece derece, dereden tepeden, derleyip toplamak, derme çatma, derin derin, derinden derine, dersiz topsuz, deste deste, dıbir dıbir, dır dır, dız dız, didik didik, diken diken, dik dik, dikine dikine, dilim dilim, dip bucak, dip

dibe dip dibe, dirsek dirseğe, dip doruk, dip bucak, dirhem dirhem, diri diri, dirlik düzenlik, diş diş, dişe diş, dişiyle tırnağıyla, divik divik, diyâr diyâr, diye diye, diz dize, dizi dizi, dizim dizim, dobra dobra, doğma büyüme, doğru doğru , doğru dürüst, doğrudan doğruya, dolayı dolayı, dolu dizgin, dolup taşmak, dolu dolu, domur domur, don gömlek, donuk donuk, doya doya, dost düşman, döke döke, döke saça, döküp saçmak, dökülüp saçılmak, döl döl, döllü dölşlü, döndüre döndüre, döne döne, dört dörtlük, dudak dudağa, dumanlı dumanlı, dûra dûr, dur durak, durmuş oturmuş, durup dinlenmeden, durup dinlenmemek, dursuz duraksız, durup durup, durup dururken, düğüm düğüm, düğün bayram, düğün dernek, dürüm dürüm, düşe kalka, düşüp kalkmak, fakir fukara, falan festekiz, falan filan, falan feşmekan, falan fıstık, falanca-filanca, falanınıcı-filanınıcı, fart furt, farta furta, faşır faşır, fazla fazla, elek fellek, fellik fellik, , ferah ferah, feryat figan, fersah fersah, fıkır fıkır, fıldır fıldır, fır fır, fırıl fırıl, fırt fırt, fısıf fısıf, fısıf fısıf, fıs fıs, fiş fiş, fişir fişir, filan falan, fincan fincan, fingir fingir, fitne fücur, fokur fokur, fosur fosur, gacır gucur, gacır gacır, gâh gâh, ganî ganî, garip garip, gece gece, gece gündüz, geceden geceye, geceli gündüzlü, gelen geçen, gelen giden, gel gelelim, geldi geçti, geldim geçtim, gelimli gidimli, gelip geçici, gelip geçicilik, gelip geçmek, gelip gitmek, gidip gelmek, gelir geçer, gelir gelmez, gelir gider, gelmiş geçmiş, gerekli gereksiz, geriden geriye, gerile gerile, gerisin geriye, gerine gerine, gezip tozmak, gıcır gıcır, gıdı gıdı, gıdık gıdık, gıdım gıdım, gıldır gıldır, gıllu gıllu, gırç gırç, gır gırcı, gır gır, gırıl gırıl, gırt gırt, gıy gıy, gide gide, gide gide, git gide, gidiş dönüş, gidiş geliş, girdi çıktı, girdi çıktısı, girintili çıkıntılı, girintisiz çıkıntısız, girip çıkmak, gitmeli gelmeli, gitti gider, giyim kuşam, giyimli kuşamlı, giyinip kuşanmak, gizliden gizliye, gizli gizli, gizli kapaklı, göçer konar, göçüp gitmek, göğüs göğse, gönüllü gönülsüz, gönülsüz gönülsüz, göre göre, gör bak, görmüş geçirmiş, görmüş geçirmişlik, görüp gözetmek, götün götün, göz göz, göze göz, dişe diş, göz göze, gulu gulu, gücü gücüne, güç belâ, güçlü kuvvetli, güldür güldür, güle güle, güllük gülistanlık, gülüp geçmek, gülüp söylemek , gümgüm, gümbür gümbür, günden güne, gün günden, günlük güneşlik, günü gününe, gürül gürül, gürültülü patırtılı, gürültüsüz patırtısız, gürültü patırtı, güzel güzel, hadi hadi, hadsiz hesapsız, hafif hafif, haftadan haftaya, haklı haksız, hâlden hâle, haldır haldır, halef salef, halka halka, halimlik selimlik, halim selim, halis muhlis, hamal camal, ham halat, ham hum,

hanım hanımcık, hanım hanımcılık, hant hant, hapır hapır, hapır hupur, harfi harfine, har har, harıl harıl, hart hart, hasta hasta, haşım haşım, haşır haşır, haşır huşur, hışır hışır, haşır neşir, hatır hatır, hatır hutur, hava cıva, havadan sudan, hav hav, hay hay, hay huy, hayâl meyâl, hayır hasenat, haydi haydi, hayliden hayli, hazele bezele, hele hele, hemen hemen, hesaplamak kitaplamak, hesapsız kitapsız, hey hey, hezin hezin, hıçkırma hıçkırma, hık mık, hım hım (I), hım hım (II), hırıl hırıl, hışıl hışıl, hışır hışır, hızlı hızlı, hiçâ hiç, hile hurda, hinoğluhin, hinoğluhinleşme, hinoğluhinleşmek, hinoğluhinlik, homur homur, hop hop, hoplaya hoplaya, hoplaya zıplaya, horul horul, hot zot, humar humar, huyu suyu, huyu huyuna, suyu suyuna, hüngür hüngür, hüvesi hüvesine, jan jan, kaba saba, kabara kabara, kaç kaç, kadem kadem, kadı kadı, kadın kadına, kadın kadıncık, kafes kafes, kafiye kafiye, kaftan kafa, kakır kakır, kala kala, kalem kalem, kana kan, kana kana, kanlı bıçaklı, kanlı canlı, kanlı kinli, kansız cansız, kapan kapana, kap kaçak, kapı kapı, kapısız bacasız, kapış kapış, kara kara, kara kuru, karı koca, karı kocalık, kardeş kardeş, kare kare, kargacık burgacık, karga tulumba, karı kızan, karı koca, karı kocalık, karılı kocalı, karınca kararınca (kaderince), karış karış, karman çormanlık, karman karışık, kasım kasım, kasıp kavurmak, karşıdan karşıya, karşı karşıya, kaşık kaşık, kaşlı gözlü, kat kat, katıla katıla, katur kutur, katmer katmer, katmerli katmerli, katre katre, katra karta, kavim kardaş, kayıt kuyut, kayıtsız şartsız, kazasız belasız, kelep kelep, kelimesi kelimesine, kelli felli, kem küm, kendi kendine, kerli ferli, kerte kerte, kertik kertik, kertik kertük, kesik kesik, keyifli keyifli, kıçın kıçın, kıdım kıdım, kıkır kıkır, kılı kılına, kılık kıyafetli, kılık kıyafet, kımıl kımıl, kıpır kıpırlık, kıpır kıpır, kıp kıp, kıran kırana, kırık dökük, kırık döküklük, kırım kırım, kırış kırış, kırta kırta, kırıp dökmek, kırıp geçirmek, kırıtım kırıtım, kırt kırt, kısa kısa, kısasa kısas, kısım kısım, kıs kıs, kıssadan hisse, kış kıyamet, kıtı kıtına, kıtır kıtır, kıvıl kıvıl, kıvır kıvır, kıvır zıvır, kıvrak kıvrak, kıvrım kıvrım, kıyıda bucakta, kıyıda kıyıda, kıyı bucak, kıyı kıyı, kıyım kıyım, kıyın kıyın, kıza köpüre, kızarıp bozarmak, kızıl kıyamet, kız kızan, kih kih, kilitsiz küreksiz, kimi kimsesi, kim kime dum duma, kir pas, koca koca, kocaman kocaman, kol kanat, kol kola, kolay kolay, kona göçe, konu komşu, korka korka, koşun koşun, koyu koyu, koyun koyuna, köpüre köpüre, körü körüne, kös kös, kötü kötü, kucak kucağa, kucak kucak, kucaktan kucağa, kuçu kuçu, kulak kulağa, kulaktan kulağa, kulluk kölelik, kurt kuş, kuru kuru,

kuru kuruya, kuruş kuruş, kuruşu kuruşuna, kuzu kuzu, küçüklü büyüklü, küfür küfür, küme küme, kürek kürek, küskün küskün, küt küt, kütür kütür, lângır lungur, lâpa lâpa, lap lap, lıkır lıkır, lif lif, lîme lîme, lokma lokma, lop lop, lopur lopur, löp löp, löpür löpür, lücce lücce, lüle lüle, lüzumlu lüzumsuz, maç maç, madde madde, marş marş, mel mel, melul mahzun, melül melül, mıncık mıncık, mırıl mırıl, mırın kırın, mır mır, mışıl mışıl, milimi milimine, milim milim, mümkün mertebe, münâsebetli münâsebetsiz, nakış nakış, namazında niyazında, namaz niyaz, namlı namlı, nazlı nazlı, namlı şanlı, nedenli nedensiz, nefes nefese, nefes nefes, nemli nemli, nereden nereye, nesilden nesile, nice nice, noktası noktasına, nokta nokta, nursuz pirsiz, pafta pafta, palas pandıras, paldır küldür, para pul, paralı pullu, parasız pulsuz, parça bölük, parça buçuk, parça parça, parça pürçük, pâre pâre, parıl parıl, parladı parladı, parmak parmak, par par, paşa paşa, pat küt, patır kütür, pat pat, patır patır, paytak paytak, pek pek, pençe pençe, perde perde, peş peşe, peşi peşine, peşin peşin, pılı pırtı, pılım pılım, pırpırlama, pırpırlamak, pırpırlanma, pırpırlanmak, pırıl pırıl, pırpır, pıtır pıtır, pıt pıt, pıyırım pıyırım, pis pis, pisi pisi, pisi pisine, piti piti, pofur pofur, posta posta, poz poz, pul pul, püfür püfür, pürtük pürtük, pütür pütür, rap rap, renk renk, saati saatine, sabah sabah, sabî sübyan, saç baş, saç saça, baş başa, saçak saçak, saçılıp dökülmek, saçıp savurmak, saçlı sakallı, saçma sapan, saf saf, sağa sola, sağda solda, sağdan soldan, sağ salim, sağanak sağanak, sağlı sollu, sakır sakır, sâkin sâkin, saldır saldur, salına salına, salını salını, salkım saçak, salkım salkım, salkım söğüt, sallana sallana, sandık sepet, santimi santimine, sapır sapır, sap sapa, sararıp solmak, sarıp sarmalamak, sarmaş dolaş, sarsak sursak, satıp savmak, satır satır, sazlı sözlü, sebepli sebepsiz, selâm sabah, selamsız sabahsız, seneden seneye, senetli sepetli, senetsiz sepetsiz, senet sepet, senli benli, senli benlilik, sere serpe, seril sefil, serilip serpilmek, sersem sepelek, sersem sersem, serseri serseri, sert sert, ses seda, sessiz sedâsız, ses soluk, seve seve, sığağı sığağına, sıcak sıcak, sıçıp sıvamak, sıfır sıfır, sıkı fıkı, sıkı fıkılık, sıkı sıkı, sıkı sıkıya, sıkış tıkış, sık sık, sikkın bıkkın, sıra sıra, sıralı sırasız, sıram sıram, sırta sırta, sırt sırta, sızım sızım, silip süpürmek, sindire sindire, sinsi sinsi, siya siya, siyem siyem, siyim siyim- siğim siğim, sizli bizli, soluk soluğa, sonradan sonraya, sorgusuz sualsiz, sorgu sual, soylu soplu, soy sop, soyunup dökünmek, sövüp sayma, sözüm söz, sulu sepken, sus pus, suyunun suyu, süklüm püklümlük, süklüm püklüm, sürüm

sürüm, sürü sepet, sürü sürü, sürüp sürüştürmek, sürüye sürüye, süsleyip püslemek, süslü püslü, süs püs, süzüm süzüm, şah şah, şahrem şahrem, şaka maka, şakır şakır, şak şak, şakur şukur, şallak mallak, şangur şungur, şanlı şöhretli, şansız şöhretsiz, şapır şapır , şapır şupur, şap şap, şarıl şarıl, şar şar, şart şurt, şaşkın şavalak, şen şakrak , şen şatır, şerha şerha, şıkır şıkır, şıldır şıldır, şingir şingir, şıpır şıpır, şıp şıp, şırak şırak, şırl şırl, şimdi şimdi, şöyle böyle, şu bu, şudur budur, şuna buna, şunda bunda, şundan bundan, şunun bunun, şunun burası, şunun şurasında, şunu bunu, şurada burada, şuradan buradan, şuradan (şurdan) şuraya, şuralı buralı, şurası burası, şuraya buraya, şusu busu, taka tuka, takım takım, takım taklavat, takıp takıştırmak, takır takır, takır tukur, tak tak, tak tuk, tanıdık tanımadık, taraf taraf, taraz taraz, tartak martak, tas tarak, taş toprak, tatlı tatlı, tatsız tuzsuz, tav tav, tay tay, taksit taksit, tamâmı tamamına, tam tamına, tâne tâne, tangır tangır, tangır tungur, tan tun, teke tek, tek tek, tek tekçi, teker meker, teker teker, teker tüker, tek tük, tekrar tekrar, telâşlı telâşlı, telleyip duvaklamak, telli duvaklı, telleyip pullamak, telli pullu, tembel tembel, temiz temiz, tepeden tırnağa, terbiyeli terbiyeli, ter ter, ters pers, tersân tersân, tersli yüzlü, ters ters, ters türs, tıka basa, tıkır tıkır, tıkış tıkış, tık tık, tıklım tıklım, tınaz tınaz, tın tın, tıngır mıngır, tıngır tıngır, tıpı tıpına, tıpkı tıpkısına, tıpkısının aynısı, tıpkısı tıpkısına, tıpır tıpır, tıpış tıpış, tıp tıp, tırak tırak, tırıs tırıs, tırı vırı, tırtık tırtık, tiftik tiftik, tike tike, tik tak, tin tin, tiril tiril, tir tir, tok tok, top top, topu topu, top tüfek, toz duman, tozlu topraklı, toz toprak, tövbeler tövbesi, tövbe tövbe , tuhaf tuhaf, tumba döşek, tun tun, tutam tutam, tuzlu biberli, tümen tümen, türlü türlü, tüy tüs, vah vah, vakitli vakitsiz, vakit vakit, vak vak, vallahi billahi, vallahi tallahi, var yok, varı yoğu, vara yoğa, vara vara, varsa...yoksa, vekil vükela, vıcık vıcık, vıcır vıcır, vıdı vıdı, vık vık, vırak vırak, vır vır, vırt zırt, vızır vızır, vız vız, viyak viyak, yağlandıra ballandıra, yağlayıp ballamak, yağlı ballı, yaka paça, yaka yakaya, yakıp yandırmak, yakıp yıkmak, yalan dolan, yalan yanlış, yalap şalap, yalap şap, yalap yalap, yalayıp yutmak, yalvarıp yakarmak, yalvar yakar, yampiri yampiri, yamru yumru, yana yakıla, yana yana, yanak yanağa, yan yana, yan yan, yanık yanık, yanıp yakılmak, yanşak yanşak, yapıp etmek, yapıp yakıştırmak, yapış yapış, yaprakyaprak, yap yap, yarı yarıya, yarım yamalak, yarım yırtık, yaşın yaşın, yaşlıca başlıca, yaşlı başlı, yatıp kalkıp, yatıp kalkmak, yavaş yavaş, yayan yapıldak, yayık yayık, yayvan yayvan, yaza çize, yazar çizer, yazı tura,

yazık günah, yazıp çizmek, yaz kış, yazlı kışlı, yediden yetmiş, yedirip içirmek, yeke yek, yellim yelalim, yellim yepelek, yel yepelek, yel yeperek, yeni yeni, yerden yere, yerli yerinde, yerli yerine, yerli yersiz, yersiz yurtsuz, yer yer, yer yurt, yığın yığın, yıkama yağlama, yıkık dökük, yıkık yıprak, yıkıla yıkıla, yıldan yıla, yıldır yıldır, yıllar yılı, yılışık yılışık, yırtık pırtık, yısa yısa, yisa yisa, yitip gitmek, yiyip tüketmek, yok yok, yok yoksul, yol yordam, yol yöntem, yollu yolunca, yolsuz yöntemsiz, yumak yumak, yumuk yumuk, yumuşak yumuşak, yuvarlana yuvarlana, yüzde yüz, yüzlü yüzlü, yüz­süz yüz­süz, yüzü gözü, zamanlı zamansız, zaman zaman, zangır zangır, zâr zâr, zarar ziyan, zâri zâri, zar zor, zart zurt, zehir zemberek, zehir zikkım, zıngıl zıngıl, zıngır zıngır, zıp zıp, zırıl zırıl, zır zır, zirt pırt, zirt zirt, zır zop, zil zurna, zonk zonk, zor belâ, zoru zoruna.

Türkmen Türkçesi

bag-bakcalyk, bag-bakja, bag-bakjaçylyk, bag-bakjaly, bag-bakjalyk, bag-bossan, bag-bossançylyk, bag-bossanly, bag-bossanlyk, bagy-bossan, bagy-bossanlyk, bala-çaga, bapma-bap, bara-bara, bara-barmana, bar-bar, bardy-geldi, barha-barha, bâri-bârde, barşyk-gelşik, baryş-geliş, baryş-gelişli, baryş-gelişlilik, bary-ýogy, basa-bas, basa-baslyk, bassyr-bassyr, bassyr-bussur, bassyr-bussurlyk, bassyr-ýussur, bassyr-ýussurlyk, basyr-basyr, baş-başdak, baş-başdaklyk, başga-başga, başly-baratlık, başly-barat, başly-baratly, başly-baratlyk, batly-batly, baý-baý, baý-baýow, bazy-buzzy, bela-beter, bela-beterlik, bela-kaza, belentli-pesli, belent-pes, belli-belli, belli-beter, belli-külli, besse-besse, beterden-beter, beýik-beýik, beýikden-beýik, beýikli-pesli, beýle-beýle, bileni-biteni, biler-bilimsek, bir-bir, bir-birden, birden-bir, birek-birege, birek-birek, biri-biri, birin-birin, bogum-bogum, bogun-bogun, bolar-bolmaz, bosa-bos, bosa-bosluk, boýdan-başa, boýur-boýur, boz-ýaz, böke-böke, bölek-bölek, bölek-böleklik, bölek-büçek, bölek-büçekli, bören-bören, budur-sudur, bulam-bujar, bulam-bujarlyk, bulam-delem, buldur-buldur, burçak-burçak, burum-burum, busdur-ýasdyr, buýra-buýra, buýtarsuýtár, бүденек-сүденек, бүдүр-сүдүр, бүдүр-сүдүрлүк, бүклем-бүклем, бүклүм-бүклүм, bydym-sydym, bydym-sydym etmek, bygyr-bygyr, çaga-çuga, çala-çula, çaga-çugalı, çaga-çugasız, çagşyl-çagşyl, çalak-çulak, çalam-çaş, çal-çapyr, çalt-çalt, çapım-çapım, çapak-çapak, çay-paý, çayşyk-çüýşük, çemçe-çanak, çen-çak, çensiz-çaksyz, çensiz-çaksyzlyk, çıkın-çıkın, çılgım-çılgım, çil-çil, çine-çine,

çintik-çintik, çirkin-çirkin, çizik-çizik, çizim-çizim, çoğuş-çoğuş, çomp-çomp,
 çorba-cagar, çozha-çozluk, çöp-çalam, deñe-deñ, deñe-deñlik, çöp-çalamlyk, çöp-
 çör, çukanak-sakanak, çukur-çukur, deñli-dereceli, çümüş-çümüş, çürt-kesik, çürt-
 ýoluk, çüyk-çäk, deñli-derejeli, çüýrük-çaryk, deñme-deñ, çykyn-çykyn, çylgym-
 çylgym, çyr-çyr, çzyk-çzyk, çzym-çzym, daby-daby, dabyr-dubur, dabyrt-
 dabyrt, dadyrdym-gudurdum, dähedem-dessem, dähedem-dessemlemek, deñsiz-
 taýsyz, dama-dama, damjyk-dumjuk, damja-damja, danadan-dana, däne-däne,
 dawa-jenjel, deñsiz-taýsyzlyk, depe-düz, darka-darka, dars-dars, daş-töwerek,
 daýy-daýza, deger-degmez, degiş-degiş, derbi-dagyn, del-dül, del-dülje, derbi-
 dagynlyk, dem-düýt, dem-düýtsüz, derge-daş, deşik-deşik, demsiz-düýtsiz, deşim-
 deşim, digir-digir, dilik-dilik, dilim-dilim, dinman-yadaman, diriň-diriň , diş-diş,
 diş-dyrnak, dogan-garyndaş, dogar-dogar, dogram-dogram , dogrudan-dogry,
 dolup-daşmak, dopba-dogry, dost-ýar, dost-yarlık, dow-dow, dow-dowly, dow-
 dowsuz, doýa-gana, doýar-doýmaz, doýmaz-dolmaz, dökän-saçan, dökän-
 saçanlyk, döke-döke, dökül-dökül , döwüm-dişlem, döwüm-döwüm, dura-bara,
 durdy-durdy, duýgy-düşünje, duz-çörek, düb-düb, dükür-dükür, düňk-düňk,
 düňňür-düňňür, dürli-dürli, dürli-dürlülük, dürli-dürlüräk, dürtük-dürtük, düw-
 düw, düwme-düwme, düwür-düwür, düwürtik-düwürtik, düýrüm-düýrüm, düýt-
 düýt, düzgün-nyzam, düzgün-nyzamlyk, düzgün-nyzamlyrak, düzüm-düzüm,
 dylım-dylım, dyrnaçak-dyrnaçak, gabal-gabal, gabyr-gubur, gaça-gaç, gaça-
 gaçlyk, gaçalak-sapalak, , gaçara-kowara, gaçha-gaç, gaçha-gaçlyk, gadyr-
 gymmat, gahar-gazap, gähi-gähi, gak-gak, galak-gaçak, gäle-gäle, galk-gulk, galp-
 galp, gam-gussa, gana-gana, gansyz-hunsuz, gapma-garşılık, gapma-garşy, gapy-
 gapy, garaba-garaba, gara-çyra, gara-gura, garbak-gurbak, garbak-gurbakgarbak-
 gurbak etmek, gark-gark, garma-gürmelik, garry-gartaň, garry-gurry, garry-gurty,
 gars-gars, garşy-garşy, garşy-garşy, garym-gatym, garym-gatymlyk, garyp-
 gasar, garyp-gasarlyk, garyşma-garşy, gasyn-gasyn, gaş-gabak, gatbar-gatbar, gat-
 gat, gaty-gaty, gaty-guty, gatylyp-garylmak, gaý-gaýmalaşyk, gaýgy-gam, gaýgy-
 gussa, gaýra-gaýra, gaýta-gaýta, gaýtalap-gaýtalap, geldi-geçer, geldi-geçerlik,
 gele-gelmäne, gel-gel, gelim-gidim, gelim-gidimli, gelin-gyz, gelip-gitmeli, gelip-
 gitmeliräk, gelüw-gidüw, gemrik-gemrik, gep-gürrüň, geriş-geriş, geým-gejim,
 geze-geze, gezek-gezegine, gezekli-gezegine, gezekme-gezek, giç-gyrym, gık-
 bak, gıran-gıran, gıce-gündiz, gıcesi-gündizi, gıje-girim, gıje-gündiz, gıje-

gündizki, gije-gündizlik, gir-gir gir-gir etmek, gir-gir, girim-çykym, girip-çykmak, git-gir, githä-gitlik, golaý-goltum, gomp-gomp, goňk-goňk, goňsy-golam, goram-gowsak, gorka-gorka, gors-gors, goşa-goşa, gotdy-gotdy, gowul-çowul, goýt-goýt, goýun-guzy, göçe-göç, göçe-göçlük, göçhä-göç, göçhä-göçlük, göçüp-gonmak, gömli-gömli, gördüm-bildim, göre-bile, göre-göre, görelî-bakaly, görüm-görelde, göter-göter, göterhä-göter, göwünli-göwünsiz, göz-görtele, göz-gulak, gözli-başly, gujak-gujak, gujur-gaýrat, guk-guk, gul-gula, gult-gult, gultuna-gultuna, gur-gur, gurruk-gurruk, guw-guw, gübürdiň-gübürdiň, gübür-gübür, güjeň-güjeňgüjeň-güjeň etmek, güjür-güjür , gülala-güllük, gül-çeçek, gülek-gülek, güles-ýalas, gül-gunça, gülmen-yşman, gülüm-ýalym, gümmi-sümmi, gümmük-sümmük, gümmür-gümmür, gümp-gümp, gümp-samp, gümür-ýamyr, günbe-gün, günbe-günden, günde-günaşa, günde-günde, güp-güp, güpür-güpür, güpür-tapyr, güpür-tapyrlyk, güpürt-güpürt, güpürt-tapyrt, gürgür, gürpede-gürpe, gürp-gürp, gürs-gürs, gürum-jürüm, güsür-güsür, gütür-gütür, güýç-gaýrat, güýç-kuwwat, güýürt-güýürt, güz-güz, güzürt-güzürt, güžžül-güžžül, güzzül-güzzül, gybyrdyk-gybyrdyk, gybyr-gybyr, gybyrt-gybyrt, gyçyrt-gyçyrt, gydy-gydy, gyjyk-gyjyk, gyjyrt-gyjyrt, gyk-gyk, gylala-gulluk, gyl-gymyr, gymyl-gymyl, gyn-gyssag, gyra-gyrma, gyra-bujak, gyran-jyran, gyr-jyn, gyrk-gyrk, gyrmyl-gyrmyl, gyrrp-çyrrp, gyrrp-gyrrp, gyrt-gyrt, gyrym-gyrym, gysyp-gowurmak, gşyk-çaýşyk, gyşyn-ýazyn, gyýym-gyýym, gyzar-gyzar, gyz-juwan, gyzyly-çyzyly, gyzza-gyzza, gyzza-gyzzalyk, habar-hatyr, hajyk-hujuk, hak-hesip, hak-heşdek, hak-heşdekli, hak-heşdeksiz, hak-hukuk, hak-hukuklulyk, hak-hukukly, hak-hukuksyz, hak-hukuksyzlyk, haksyz-hukuksyz, haksyz-hukuksyzlyk, haky-nähak, hallyň-sallyň, hallyň-sallyňlyk, halta-halta, hal-yagday, ham-çam, ham-çamlyk, ham-hyýal, haňk-huňk, hapa-hupa, hapa-hupalyk, hapa-supalyk, hapyr-hupur, hapyr-hupur, hapyr-supur, hapyr-supurlyk, haram-halal, haram-horlyk, harç-harajat, har-hamyr, har-haşal, harman haşa, harpma-harp, harpy-hurpy, harty-hurty, harwar-harwar, hasap-hesip, hasaply-hesipli, has-has, hasyr-husur, haş-haş, hatar-hatar, hatarma-hatar, hat-galam, hat-habar, hatly-sowatly, hatly-sowatlylyk, hat-pat, hat-petek, hat-peteksiz, hat-peteksizlik, hat-sovatlylyk, hat-sovatsiz, hat-sowat, hat-sowatly, hat-sowatsyz, hat-sowatsyzlyk, hatsyz-habarsyz, hatsyz-habarsyzlyk, haýal-ýagal, haýal-ýagally, haýa-şerim, haýdan-haý, haý-haý, haý-haýew, haý-haýly, haý-haýowhaý-haýow, haý-howaýy,

haý-küşhaý-küş etmek, haýyr-sahawat, haýyr-sahawatly, haýyr-sogap, haýyr-şer, haýyr-yhsan, haýyr-yhsanly, hele-hüle, heran-haçan, hetdi-hasaby, hetsiz-hasapsyz, hezzet-hormat, hih-tüf, hık-çok, hıkgı-çokgı, hıkgı-pıkgı, hıkır-hıkır, hımır-samır, hırın-dıkın, his-his, hışır-pışır, hışı-vuşı, hıtdı-pıtdı, hikir-hikir, hil-hil, holpy-solpy, holpy-solpylyk, hoňkudyk-hoňkudyk, hoňňul-hoňňul, hopul-sopul, hor-homsy, hor-hor hor-hor etmek, hor-hor, hork-hork, hormat-hezzet, hormat-sytag, hor-zar, hovul-haralık, howul-halat, howul-halatlyk, howul-hara, howul-haralyk, höküdik-höküdik, hölt-hölt, hörden-höp, höre-höre, höre-köşe, höre-köşeleme, höre-köşelemeklik, höre-köşeleýiş, hörele-hörele, höwlüm-höwlüm, hutma-hut, hülli-hülli, hümi-sümi, hümür-sümür, hüňür-hüňür, hüý-häsiyet, hüý-häsiyetli, hykgy-çokgusyz, hykgy-çokgy, hykgy-pygky, hykgy-pygkysyz, hykyr-hykyr, hymyr-symyr, hyňk-myňk, hyňk-pyňk, hynny-pynny, hyrk-hyrk, hyrt-hyrt, hyryn-dykyn, hyryn-dykynlyk, hys-hys, hyşyr-pyşyr, hyşy-wuşy, hytdy-pytdy, jagylda-jugul, jagyl-jugul, jagyr-jugur, jäk-jäk, jak-jaklama, jak-jaklamak, jak-jaklamazlyk, jaňňyr-jaňňyr, jaýyrt-jaýyrt, jibir-jibir, jikme-jik, jikme-jiklik, jiň-jiň, jirk-jirk, jodur-jonnuk, joňk-joňk, jugur-jugur, juk-juk, juk-juklamak, jurga-jurga, jülp-jülp, jümle-jahan, jürbe-jür, jürbe-jürlük, jüre-jüre, jüýk-jüýk, jüýp-jüýp, jygba-jygjygba-jyga gelmek, jygy-jygy, jygyrt-mygyrt, jyk-jyk, jykyr-jykyr, , jyrk-jyrk, jyrym-jyrym, jyyňňyr-jyňňyr, jyzyr-jyzyr, kada-kanun, kah-kah, kakyn-silkin, kakyn-silkinli, kakyn-silkinlilik, karz-kowal, käte-käte, katra-katra, kelç-külç, kemiş-kemiş, kem-käs, kem-käsleýin, kem-kem, kem-kemden, kem-köst, kemsiz-kössüz, kerçem-kerçem, kerç-kerç, kertik-kertik, kertim-kertim, kesik-kesik, kesim-kesim, kesip-biçmek, kibirt-kibirt, kikir-kikir, kir-kimir, kirt-kirt, kişşik-kişşik, kovum-garındaş, kowçum-kowçum, kowha-kow, kowum-gardaş, kowum-garyndaş, kowum-garyndaşlyk, köçeme-köçe, köne-küşül, köne-sana, köre-kör, köre-körlük, kör-köpük, köw-söw, küde-küde, kühhe-kühhe, kül-külüne kül-külüne düşmek, kül-pagyş, kül-talhan, küti-küti, küt-küt, kyrk-kyrk, labyr-labyr, lagta-lagta, lagyr-lagyr, lah-lah, lakga-lakga, lagyr-lagyr, lah-lah, lakga-lakga, lak-luk, lakyr-lakyr, lam-jim, lap-lap, lark-lark, larsa-larsa, lars-lars, lasyr-lasyr, lemmer-lemmer, lemme-lemme, lep-lep, lok-lok, loňk-loňk, lowur-lowur, löküdik-löküdik, löňk-löňk, löp-löp, lummur-lummur, lykyr-lykyr, lyrp-lyrp, mady-mady, madyr-madyr, mahal-mahal, maksat-myrat, mal-gara, mal-mülk, mal-mülkli, maň-maň, maňňy-maňňy, maňyzly-maýaly, mata-marlak,

maýtyk-maýtyk, maýyp-müjrup, menek-menek, men-menlik, mesgen-mekan, mesgen-mekansyz, miş-mişli, minutma-minut, moh-moh, monjuk-monjuk, müňläp-müňläp, mys-mysmys-mys gülmek, myş-myş, myş-myşly, namazly-täretli, nam-nyşan, nam-nyşansyz, näzi-nygmat, neneň-niçik, nesbe-nowgan, nesilme-nesil, nokatma-nokat, nol-nol, paç-hıraç, pagyş-pagyş, pagyş-para, pähim-parasat, pähim-paýhas, päh-päh, palan-pısmıdan, paň-paň, para-para, parça-parça, park-park, pasyr-pasyr, pasyr-pusur, patda-patda, patdyk-putduk, patdy-sutdy, paty-puty, patyr-patyr, paý-piýada, paýpyl-paýpyl, paýyr-paýyr, penje-penje, peri-peýker, pert-pert, pesli-belentli, pessaý-pessaý, petde-petde, peteň-bizar, pete-pet, pılan-pısmıdan, pıssı-pıcurlık, pikirlene-pikirlene, pikir-zikiri, pişim-pişim, piş-piş, pök-pök, pökür-pökür, pöwh-pöwh, punktma-punkt, puşda-puşda, püre-pür, püre-pürlemek, püre-pürletmek, pür-pudak, pykyr-pykyr, pylan-pısmıdan, pyr-pyrpyr-pyraýlanmak, pyssy-pyjurlyk, pysyr-pysyr, pytdy-pytdy, pytdy-sytdy, pyt-pyt, rehim-şepagat, rehim-şepagatsyzlyk, reňbe-reň, reňbe-reňlik, sabyr-karar, saga-sola, sagatma-sagat, sag-gürgün, sagına-sagına, saglaýyn-sollaýyn, saglık-salamatlık, saglyk-salamatlyk, sag-salamat, sag-sol, sagyna-sagyna, sakyr-sakyr, salham-sajak, sallam-sajak, sal-sal, salyr-saryk, samyr-sumur, samy-sumu, sandyr-sandyр, saňnyl-saňnyl, san-sajak, san-sala, sansyz-sajaksyz, sapajak-supajak, saplyk-süplük, sap-sap, saralyp-solmak, sargaryp-solmak, satyp-sowmak, saýlap-seçmek, saý-sebäp, saz-söhbət, seçir-gaçyr, sene-mene, sen-men, seplem-seplem, sepli-serpaýly, ses-sellem, ses-seza, setanda-seýranda, setirme-setir, sıpaň-sermeň, som-saýak, soň-soňlar, sorag-jogap, soraşa-soraşa, sork-sork, sowal-jogap, söhbət-saz, söw-söw, suw-sil suw-sil, süýgüp-sarkmak, süyküp-sarkyşmak, süynüp-sarkmak, syh-syh, şabyр-şabyр, şaggyр-şaggyр, şag-şag, şagyr-şagyr, şakga-şukga, şakgydyk-şakgydyk, şakyr-şukur, şakyrт-şukurt, şalha-şalha, şalk-şalk, şalpy-şaraň, şalpy-şaran, şalt-palt, şalt-şult, şama-şaýyrды, şama-şaýyrдыlyk, şaňnyр-şuňnur şaňnyр-şuňnur, şan-şöhrat, şan-şöhratly, şan-şöhratlylyk, şapba-şapba, şapba-şupba, şaply-şarag, şaply-şaraglyk, şap-şap, şap-şup, şapyр-şupur, şark-şark, şark-şurk, şarp-şarp, şarp-şurp, şart-şurt, şatdada-şatda, şatlykly-şagalagly, şatlyk-şagalag, şatlyk-şowhun, şatlyk-şüweleg, şat-şat, şatyr-şallak, şatyr-şutur, şay-şep, şeksiz-şüphesiz, şek-şübhe, şerim-haya, şerim-hayalı, şerim-hayasız, şildir-şildir, şindi-şindi, şire-şepbik, şirin-şeker, şirin-şerbet, şirp-şirp, şitir-pitir, şokur-şokur, şowhun-şagalag, şybyр-

şybyr, şylha-şylha, şyp-şyp, tagam-tasgyr, takat-karar, tak-tak, takyr-tukur, taňşy-
 biliş, taňk-taňk, tapan-tupan, tapar-tapmaz, tapar-tapmazlyk, tapgyr-tapgyr, tapyr-
 tupur, tark-tark, tark-turk, tarpa-taýyn, tars-tars, tege-tege, terne-türne, tertip-
 düzgün, tertip-nyzam, tes-tegelek, tike-tike, tikin-çatyn, tiňni-tiňni, titir-titir, titirt-
 titirt, tizden-tiz, tiz-tiz, toba-tasgyr, tohum-tiç, topar-topar, topbak-topbak,
 toplum-toplum, top-top, tosaň-tosaň, towar-towar, towa-tagsyr, towlam-towlam,
 toý-baýram, toý-tomaşa, toz-topur, tutda-bas, tutda-baslyk, tutha-tut, tutha-tutluk,
 tüf-tüf, tümmek-tümmek, tüydüm-tüydüm, tüýti-tüýti, tüýt-müýt, tüy-tüy, tyrk-
 tyrk, vagır-şagır, vagız-nesihat, vagız-nesihatçı, vagtal-vagtal, vagtly-vagtında,
 vah-vah, vay-vay, veşeň-veşeň, wadyr-wadyr, wady-wady, wagalaň-şagalaň,
 wagtal-wagtal, wagtly-wagtynda, wagt-wagt, wagyr-şagyr, wagyr-şagyrlık,
 wagyr-wagyr, wagyr-wugur, wagyzy-nesihat, wagyzy-nesihatçı, wah-wah, wah-
 wahey, wajyrt-wajyrt, wajyr-wajyr, wak-wak, wakyr-şakyr, wala-wala, wal-wal,
 waňk-waňk, waňnyr-waňnyr, waň-waň, wark-wark, warra-wurra, warryk-warryk,
 war-war, wassyk-wassyk, was-was, was-waslyk, was-wasy, was-wasylyk, waý-
 waý, waý-waýlama, waý-waýlamak, waý-waýlamaklyk, waý-waýlamazlyk, waý-
 waýlaşmak, waý-waýlatmak, waýyrt-waýyrt, wazyrt-da-wazyrt, wazyrt-da-wuzurt,
 wazyr-wuzur, wazyk-wuzuk, wazy-wuzzy, wes-weýran, wes-weýranlyk,
 weşeň-weşeň, weý-weý, weý-weý-eý, wow-wow, wyjyr-wyjyr, wyşy-wyşy, wyz-
 wyzwyz-wyz, wyzyr-wyzyr, wzyrt-wuzurt, ýagşydan-ýamandan, ýakar-ýakmaz,
 ýalan-ýaşryk, yalan-yaşrın, yalbarıp-yakar, ýalbar-ýakar, ýalbaryp-ýakarmak,
 yalt-yult, ýaňka-ýaňka, ýaňy-ýakynda, yarım-yalta, yarpy-ýalta, ýarty-ýurty,
 ýaryk-ýaryk, ýarym-ýalta, ýaş-ýelen, ýaşyr-ýuşur, ýaş-ýuş, ýaydana-ýaydana,
 ýaýyn-ýajak, ýazu-gyş, ýazuw-bozuw, ýekänme-ýekän, ýekän-ýekän, ýekeme-
 ýeke, ýekeň-ýeken, ýeke-ýeke, ýeke-ýekeden, ýeke-ýekelikde, ýekme-ýek, ýek-
 tük, ýek-ýarym, ýemp-ýemp, ýemp-ýemp, ýene-ýeneler, ýerbe-ýer, ýerbe-ýerlik,
 ýerli-suwlyk, ýerli-suwly, ýerli-ýerden, ýerli-ýerinde, ýersiz-suwsuz, ýersiz-
 suwsuzlyk, ýer-suw, ýer-ýesir, ýetde-gütde, ýetde-gütdelek, ýeter-ýetmez, ýeter-
 ýetmezlik, ýetim-ýesir, ýetim-ýesirlik, ygym-sagym, yığı-yığıdan, yılıň-yılına,
 ýiti-ýiti, ýognas-ýognas, ýol-ýoda, yol-yol, ýorgan-düşek, ýöne-möne, ýörjen-
 ýörjen, yuwaş-yuwaş, ýüzbe-ýüz, ýygyrt-ýygyrt, ýygy-ýygy, ýykan-ýymran,
 ýykma-ýykylma, ýykyk-ýemrik, ýykyk-ýumruk, ýkyp-ýumurmak, ýyrtyk-ýyrtyk,
 zabyrt-zabyrt, zag-zag, zarňyl-zarňyl, zaryn-zaryn, zar-zar, zar-zelil, zaw-zaw,

zer-zaya, zeýir-zeýir, zire-zire, zir-zibil, zok-zok, zolak-zolak, zol-zol, zowwam-zowwam, zöwzül-zöwzül, zygyr-zygyr, zyyp-zyyp.

Gagavuz Türkçesi

baara-baara, baş-başa, başka-başka, baştan-başa, beladan-belaya, belli-belersiz, bi-bi-bi, birär-birär, birdän-birä, bişeydän-bişeyä, bitki-bitkiyä, boldan-bola, bölük-bölük, buci-buci~bici-bici, bul-bul, buna-şuna, buunuk-buunuk, büünnän-büün, cangır-cıngır, cangır-cungur, cannar-cunnar, can-cun, cicili-bicili, çaarış-baarış, çabuk-çabuk, çanak-çölmek, çangır-çingır, çangır-çungur, çatak-patak, çatır-çatır, çat-pat, çatlak-patlak, çatra-patra, çayır-bayır, çeşnä-çeşnä, çeşne-çeşne, çıkım-çıkım, çık-gez, çip-pıt, çır-çır, çıt-çıt, çıtır-çıtır, çıt-pıt, çıtır-pıtır, çin-çin, çok-çok, çur-çur, dalga-dalga, dallı-budaklı, damba-dumba, dara-dar, daran-peran, dar-dar, dar-darına, darta-darta, delim-deşik, derä-tepä, dır-dır, dik-dik, diişe-diişe, dizel-dizel, dizi-dizi, dinnenä-dinnenä, diiyär-diimäz, dost-düşman, döne-döne, durup-durup, duyulur-duyulmaz, düşe-kalka, fakir fukara, fıçı-fıçı, fıkır-fıkır, fis-fis, fiş-fiş, fişir-fişir, filan-fişman, gece-gündüz, geç-geç, geçir-geçmüz, gelen-geçen, gıcır-gıcır, gık-gık, gırts-gırts, gidä gidä, gidiş-geliş, girän-çıkan, git-gidä, göz-kulak, gür-gür, , gün-gündän, götürmeyä-getirmeyä, harça-parça, helä-helä, haylaz-haylaz, hemen hemen, kaanä-kaanä, kana-kana, karannıktan-karannaadak, kesnik-kesnik, karı-koca, karşı-karşıya, kendi-kendinä, kır-bayır, kıs-kıs, kıtır-kıtır, kol-kola, konu-komşu, kol-koldan, küçüü-büüyü, kürt-kürt, küt-küt, xârça-pârça, laf-lafa, link-link, mır mır, mini-mini, myni-myni, pa! pa! pa!, pala-parta, parça parça, patır-patır, pek-pek, pı-pı, pır-pır, pıt-pıt, pıtı-pıtı, pıyka-pıyka, tprüşkatprüşka, tukur-tukur, pili-pili, pis-pis, pisi-pisi, primejdiyadan-primejdiyaya, türlü türlü, saa-selem, saar-dilsiz, saat-saatten, sallana-sallana, yalan-falş, salına-salına, yarı-yarıya, sarsalaya-sarsalaya, satta-patta, senäsenä, sendel-sendel, senek benek, sert-sert, seve-seve, sık-sık, sırasıra, sıradan-sıraya, soluk-solaa, yarı-yarına, soruş-cuvap, şarıl-şarıl, şakır-şakır, şar-şar, şaş-beş, şor-şor, yavaş yavaş, zar-zor, şen-şen, şıpır-şıpır, şkeşke, şölä-bölä, şuracik-buracik, şurada-burada, zeetlenir-zeetlenmüz, şu-bu, şülä-bölä, zıga-zıga, tablodan-tabloya, tekrar-tekrar, zıngır-zıngır, zın-zın, tır-mır, ça-ça, tıgı-tıgı, tuge-tuge, tsıgı-tsıgı, tsýge-tsýge.

1.2. Ses Benzerliği Bakımından İkilemeler

1.2.1. Ön Ses Benzerliği

Bu bölümde ikilemelerin, ikilemeyi oluşturan sözcüklerin ilk hecelerindeki seslerin benzerliklerine göre değerlendirmesi yapılmıştır. İkilemelerde ahenk unsuru anlam ve söyleyiş güçlendiren önemli özelliklerdendir. İkilemeyi oluşturan sözcüklerin sesleri arasındaki uyum, sözcükler arasındaki bağlantıyı hem yapısal anlamda güçlendirir hem de anlam üzerindeki etkiyi daha baskın kılar.

Ön ses uyumu sözcüklerin ilk iki sesinin ya da daha fazla sesinin birbiriyle uyumunun olduğu bir benzerliktir. Ön ses benzerliğinin, her iki üyesi ünlü ile başlayan ikilemelerde kalınlık ve incelik uyumuyla kendini gösterdiği görülmüştür. **axmaq-uxmaq ikilemesinde** (AZ.T.); **açıktan açığa** (TÜR.T.) gibi. Türkmen Türkçesi ve Gagavuz Türkçesi'nde her iki üyesi ünlü ile başlayan ön ses benzerliği tespit edilememiştir.

Kalınlık incelik uyumu ön ses benzerliği aranması gereken ilk hecelerde, her iki üyesi ünsüzle başlayan ikilemelerde de korunmuştur: **boylu-buxunlu** (AZ.T.); **bağırıp çağırmaq** (TÜR.T.); **çaga-çugalı** (TKM.T.); **delim-deşik** (GGZ.T.).

Yalnızca Türkiye Türkçesinde örneğine rastladığımız ilk sözcüğü ünlü, ikinci sözcüğü ünsüz ile başlayan **afur-tafur** ikilemesinde de ön ses benzerliği görülmektedir.

Azerbaycan Türkçesi

Ağac-uğac, ah-uf, axır-uxur, axmaq-uxmaq, ax-uf, ala-ula, alan-alçaq, al-elvan, alıb-alacaq, alıb-aldatmaq, arıq-uruq, artıq-urtuq, ayın-oyun, boş-boşuna, boş-boşanaq, boy-buxunlu, boy-buxunluq, boy-buxunluluq, boy-buxun, boylu-buxunlu, boysuz-buxunsuz, cah-calal, cah-calallı, cahal-covan, cahıl-cuhul, cahal-cummur, cana-cuna, can-baş, can(la)-başla, canlı-başlı, cavan-cahil, cayıl-cuyul, cayır-cuyur, cengli-cidallı, cerge-cerge, cığ-bığ, cığ-vığ, coşub-çağlamaq, çaq-çuq, çaq-çaraq, çal-çağır, çal-çamır, çala-çökek, çala-çuxur, çala-çuxur, çala-çuxurluq, çal-çap, çal-çapı, çal-çarpaz, çal-çatlasın, çalıb-çapma, çalıb-çağırmaq, çalıb-çapmaq, çalıb-çağırmaq, çalıb-oxumaq, çalı-çırpı, çalın-çarpaz, çalışıb-

çabalamaq (çapalamaq), çarpıq-çurpuq, çaynaq-çoynaq, çek-çévir, çıl-çılpaq, çıl-çırpı, çoban-çoluq, çolma-çocuq, çolma-çoluq, çoluq-çocuq, çör-çöp, çul-çuxa, dadlı-tamlı, dağ-daş, dağ-dere, dağım-dağım, dala-domba, dam-dum, dana-doluq, dana-duna, danqıl-dunqul, danqır-dunqur, danlayıb-dansımaq, daş-qaşlı, dava-derman, dayanıb-durmaq, dayın-duyun, defe-daraq, defe-daraqla, deli-dolu, dil-dile, dil-diş, dolam-dolaşiq, dör-döşek, qanlı-qaçaq, qanlı-qadalı, qan-qada, qanun-qayda, qapan-qapış, qapış-qupuş, qarın-qarta, qarın-qartal, qart-qurt, qedd-qamet, qırıq-quraq, qırıq-quruq, qohum-qardaş, qohum-qonşu, qohum-quda, qol-qanad, qol-qola, qollu-qanadlı, qolsuz-qanadsız, qonaq-qara, qonaq-qaralı, qonu(m)-qonşu, qor-qoduq, qorma-qoduq, qoruq-qaytaq, qoruq-qaytaqsız, qoşulub-qaçmaq (gétmek), qovdu-qaçdı, qoyub-qaçmaq, qulan-quşqun, quldur-qaçaq, qul-qardaş, qul-qaravaş, quruyub-qalmaq, happıl-huppul, herde-hurde, xanım-xatın, xırda-xuruş, xırda-mırda, xurd-xemir, kağız-kuğuz, kasıb-kusub, kele-kötür, kele-kötürleşdirme, kele-kötürleşdirmek, kele-kötürleşme, kele-kötürleşmek, kele-kötürlük, kelek-külek, kendli-kesekli, kendli-kütlü, kendli-mendli, kol-kos, kol-koslu, kol-kosluq, kollu-koslu, kor-kobud, kor(l)ru-kozarl(r)ı, köç-külfet, köç-külfetli, köç(lü)-külfet(li), köçüm-qonum, köhne-koluq, lağ-loğaz, mal-madar, miskin-miskin, nağıl-nuğul, nerme-nazik, nerme-naziklik, noğul-nabat, paltar-palaz, pul-para, pulsuz-parasız, saç-saqqal, saçlı-saqqallı, sağıq-salamatlıq, saralıb-solma, saralıb-solmaq, sarsaq-sarsaq, sarsaq-sursaq, satıb-sovma, satıb-sovmaq, satıb-sovurma, satıb-sovurmaq, sayılıb-seçilen, sayılıb-seçilmek, sévib-séçme, sévib-séçmek, seliqe-sahman, seliqe-sahmanlı, ser-sahman, ser-selamet, ses-samir, ses-samirsiz, ses-seda, ses-sedasız, ses-semirsizlik, sévib-séçmek, solub-saralma, solub-saralmaq, soraq-soraqla, soylu-soplu, sözsüz-sovsuz, subay-salıq, subay-soluq, şan-şerefet / şan-şövket (şöhret), şan-şerafetli, şan-şerefli, şanlı-şerafetli (şöhretli), şanlı-şerefli, şenlik-şadlıq, tanış-tunuş, tanıyıb-bilmek, tap-tap, tap-tup, tap-tup, taraq-turuq, taraqq-a-taraq, tarap-tarap, tarap-turup, tayfa-tabın, toxunar-toxunmaz, top-top, topa-topa, toplu-tüfengli, top-topxana, top-tüfeng, top-tüfengli, toz-torpaq, toz-torpaqlı, toz-tozanaq, toz-tozanaqlı, tozlu-torpaqlı, tozlu-tozanaqlı, töküb-töküşdürme, töküb-töküşdürmek, tökülüb-töküşdürülmek, tör-töküntü, tör-töküntülü, tör-töküntülük, yağış-yağmur, yadıq-yaraq, yağış-yağmur, yaxıb-yandırıcı, yaxıb-yandırmaq, yaxıb-yıxmaq, yaxşı-yaman, yaxşı-yamanlıq, yaxşılı-yamanlı, yal-yamac, yal-

yaman, yalan-yanlış, yalan-yanlışlıq, yalan-yulan, yalım-yanlış, yalın-yalçın, yallı-yapallı, yallı-yopballı, yalvar-yaxarla, yalvarıb-yaxarma, yalvarıb-yaxarmaq, yalvar-yaxar, yalvarıb-yapışma, yalvarıb-yapışmaq, yalvar-yapış, yalvar-yapışla, yal-yalman, yal-yamac, yamaq-yırtıq, yamaq-yumaq, yaman-yaxşı, yamrı-yumru, yan-yana, yan-yanaşa, yan-yancaq, yan-yanı, yandırıb-yaxma, yandırıb-yaxmaq, yanıb-yaxılmaq, yanıq-yanıq, yaraq-yasaq, yaraq-yasaqlı, yaraqlı-yasaqlı, yarıq-yırtıq, yarım-yamalaq, yarlı-yaraqlı, yarlı-yaraşlıqlı, yarlı-yoldaşlı, yarsız-yoldaşsız, yar-yanacaq, yar-yancaq, yar-yaraq, yar-yaraqlı, yar-yaraşlıq, yar-yaraşlıqlı, yayan-yapılda, yazıb-yaratmaq, yazıq-yuzuq, yér-yémiş, yérli-yataqlı, yérli-yérine, yérli-yérinde, yérli-yérinde (I), yérli-yérsiz, yétim-yésir, yéyib-yatmaq, yırtıq-yamaq, yırtıq-yamaqlı, yır-yığış, yol-yamac, yol-yolacaq, yol-yolağa, yoluq-yosuq, yor-yoxsul, yor-yoxsulluq, yör-yöndem, yurd-yuva, yurd-yuvalı, yurd-yuvasız, yurdsuz-yuvasız.

Türkiye Türkçesi

aç açık, aç açına, açıktan açığa, afur tafur, bağ bahçe, bağlık bahçelik, bağırap çağırmaq, bağış çağırış, baldır bacak, boylu boslu, boz bulanık, boy bos, boylu boslu, bölük pörçük, bulup buluşturmaq, bunun burası, cambul cumbul, cangıl cüngül, canlı cenâze, cazır cuzur, çakıl çukul, çakır çukur, çalışıp çabalamak, çangıl çüngül, çangır çungur, çarpık çurpuk, çoluk çocuk, çalgı çağanak, çalgılı çağanaklı, çar çur, çoluklu çocuklu, dağ dere, dan dun, farta furta, ham halat, hapır hupur, hart hurt, haşır huşur, hatır hutor, hay huy, katur kutur, kayıt kuyut, kılık kıyafetli, kılık kıyafet, kış kıyamet, kıt kanaat, kol kanat, konu komşu, saçıp savurmak, sağ salim, salkım saçak, sarsak sursak, ses seda, sessiz sedâsız, , şakur şukur, şangur şungur, şapır şupur, şartsız şurtsuz, şaşkın şavalak, taka tuka, takım taklavat, takır tukur, tak tuk, tangır tungur, tan tun, tozlu topraklı, toz toprak, yakıp yandırmak, yakıp yıkmak, yalayıp yutmaq, yalvarıp yakarmak, yalvar yakar, yamrı yumru, yamuk yumuk, yana yakıla, yanıp yakılmak, yapıp yakıştırmak, yayan yapıldak, yellim yelalim, yellim yepenek, yel yeperek, yok yoksul, yol yol, yol yordam.

Türkmen Türkçesi

bassyr-bussur, bazy-buzzy, çaga-çuga, çaga-çugalı, çaga-çugasız, çagşyl-çugşul, çala-çula, çalak-çulak, çal-çapyr, dabyr-dubur, gabyr-gubur, galk-gulk, gara-gura, garbak-gurbak, garry-gurry, garry-gurty, goňşy-golam, goýun-guzy, gujur-gaýrat, hapa-hupa, hapa-hupalyk, haplyk-süplük, hapyr-hupur, hapyr-hupur, har-haşal, harpy-hurpy, harty-hurty, hatsyz-habarsyz, hatsyz-habarsyzlyk, kada-kanun, lakluk, maksat-myrat, mesgen-mekan, mesgen-mekansyz, pasyr-pusur, samyr-sumur, samy-sumu, saralyp-solmak, sargaryp-solmak, satyp-sowmak, sepli-serpaýly, ses-seda, ses-sellem, ses-seza, şakga-şukga, şakyr-şukur, şakyr-şukurt, şalt-şult, şaňňyr-şuňňur, şapba-şupba, şap-şup, şapyr-şupur, şarp-şurp, şart-şurt, şatyr-şutur, takyr-tukur, tapan-tupan, tapyr-tupur, tark-turk, towa-tagsyr, toý-tomaşa, toz-topur, wagyr-wugur, warra-wurra, wazyrta-wuzurt, wazyr-wuzur, wazyk-wuzzuk, wazy-wuzzy, ýalan-ýaşryk, yalan-yaşrın, yarım-yalta, ýarty-ýurty, ýarym-ýalta, ýaşyr-ýuşur, ýaş-ýuş, ýetim-ýesir, ýetim-ýesirlik, ýol-ýoda.

Gagavuz Türkçesi

cangır-cungur, cannar-cunnar, can-cun, çangır-çungur, damba dumba, delimdeşik, konu-komşu, kurt-kuş.

1.2.2. İç Ses Benzerliği

İç ses uyumu adından da anlaşılacağı üzere ikilemeyi oluşturan sözcüklerin her birinin kendi arasında, orta hecelerinde oluşan ses benzerliğinden meydana gelmektedir. Örnek olarak *Alacalı bulacalı* ikilemesinde *-aca-* seslerinin birbiriyle olan uyumu verilebilir.

İki ya da daha fazla sesin oluşturabileceği bu benzerlik de yine anlamı perçinleyen ve entonasyonu belirginleştiren unsurlardan biridir.

Değerlendirme yapacak olursak neredeyse her iki sözcüğünün de tamamen aynı kelimelerden oluştuğu iç ses benzerliği olan ikilemeler vardır: **abırsızca abırsızcasına** (AZ.T.); **adam-adamyana**; **eselemek-beselemek** (TÜR.T.). Bir diğer dikkat çeken nokta iç ses benzerliğinde ikilemeyi oluşturan sözcüklerin ünlü-ünlü, ünsüz-ünsüz, ünlü-ünsüz ya da ünsüz-ünlü dizilimi olmadan

oluşmasıdır. Daha önce incelenen ikilemelere bakıldığında diğerlerinde olduğu gibi yine burada da kalınlık incelik uyumunun büyük ölçüde devam ettiği söylenebilir fakat bu genellemeye ters düşen iç ses benzerliği gösteren ikilemeler de vardır: **filanca filanca** (TÜR.T.); **setanda-seýranda** (TKM.T.) gibi. Gagavuz Türkçesi'nde iç ses uyumu gösteren ikileme örneği tespit edilmemiştir.

Azerbaycan Türkçesi

Abırsızca, abırsızcasına, abırsızlıq-arsızlıq, açıq-açığma, açıqdan-açığa, açıq-saçıqlıq, açılıb-yığılmaq, adam-adamyana, adlı-sanlılıq, ağız-ağıza, ağızdan-ağıza, axar-baxarlı, alaca-bulaca, alacaq-véreceq, alaxana-bulaxana, alaxun-valaxun, alaşiq-bulaşiq, alaşiq-dolaşiq, ala-talalıq, alayan-çalayan, alayın-çalayın, , alt-alt(da), üst(de), altdan-alta, arxa-arxaya, bezenib-düzenme, bezenib-düzenmek, bişirib-düşürmek, çalışıb-vuruşma, çalışıb-vuruşmaq, çalışıb-çapalamaq, dal-dala, dal-dalı, derinden-derin, dilli-dilaver, dilli-dilaverlik, dilli-feilli, dinc-dinmez, direme-döreme, dir-dirrik, diz-dize, diz-dizi, döş-döşe, dür-düyün, dür-düyünçe, düz-düzyana/düz-düzüne, éle-bélece, élençi-bélençi, edebli-bedelli, ekilib-becerilmek, ekilib-biçilme, ekilib-biçilmek, ezile-büzüle, ezilib-büzülme, ezilib-büzülmek, géyindirib-kécindirme, géyindirib-kécindirilmek, géyinib-kécindirmek, géyinib-kécinme, géyinib-kécinmek, géyinib-kécinmek, géyinib-kécinmiş, gurultu-patıltı, qarışıq-dolaşiq, qışqırıq-bağırıq, qızarıb-bozarmaq, hallıca-dulluca, kendli-mendli, nazlı-duzlu, ölçülüb-biçilmek, ölçülüb-biçilmiş, sökülüb-tökülmek, toxunar-toxunmaz, ufaq-tufaq, yarı-yarımçılıq, yarı-yarımçı(lı)q, yarı-yarıya, yédirib-içirtmek.

Türkiye Türkçesi

Abur cuburluk, alım çalım, alımlı çalımlı, anası danası, alacalı bulacalı, alacak verecek, anası danası, alacalı bulacalı, ayılıp bayılmak, belirli belirsiz, burun buruna, büyüklü küçüklü, derinden derine, eğilip bükülmek, eğri büğrü, eğri doğru, eğrilip büğrülme, ellenmiş dillenmiş, eselemek beselemek, evire çevire, evirip çevirmek, ev bark, evli barklı, ezile büzüle, falanca filanca, falanncı filanncı, fellek fellek, fellik fellik, gerile gerile, hazele bezele, hesaplamak kitaplamak, hüvesi hüvesine, ıkına sıkına, ıkına tıkına, iyilik güzellik, iyisiyle

kötüsüyle, karınca kararınca (kaderince), kerli ferli, kıvır kıvır, kıvır zıvır, kızarıp bozarmak, kim kime dum duma, kucak kucağa, kucaktan kucağa, kuruşu kuruşuna, küçüklü büyüklü, milimi milimine, noktası noktasına, özenip bezenmek, senetli sepetli, senetsiz sepetsiz, serilip serpilmek, tamâmı tamamına, yalap yalap, yalayıp yutmak, yegân yegân.

Türkmen Türkçesi

Aldyryp-ýoldurmazlyk, dadyrdym-gudurdum, gyzyl-çyzyl, hışy-vuşy, hıtdy-pıtdy, oturyş-turuş, oturyşyp-turuşmak, ölçelip-biçilmek, ölçerip-dökmek, ölmez-ýitmez, ölüm-ýitim, ölüm-ýitimsiz, setanda-seýranda, ulalyp-oňalmadyk.

1.2.3. Son Ses Benzerliği

Ses benzerliği bakımından incelediğimiz ikilemelerin bir diğeri son ses benzerliğidir. İkilemeyi oluşturan sözcüklerin her ikisinin son hecelerindeki uyuma dayanan bir benzerliktir. **Abırsızlyq-arsızlyq, adly-sanly** (AZ.T.); **abuk-subukluk, açık seçiklik** (TÜR.T.) örneklerinde olduğu gibi son ses benzerliği yapım eki şeklinde olan ikilemelere raslanmaktadır. Hiç ek almamış **ana-ata** (AZ.T.) **afal-tafal** (TÜR.T.); **ağaç-ugaç** (TKM.T.); **ara-sıra** (GAG.T.) gibi ikilemelerde de son ses benzerliği görülmektedir.

Sayısal bir veri analizi yapacak olursak Azerbaycan Türkçesi'nde 301; Türkiye Türkçesi'nde 86; Türkmen Türkçesi'nde 75; Gagavuz Türkçesi'nde ise 17 tane ikileme son ses benzerliği göstermiştir.

Sonuç olarak ses bakımından sınıflandırılan bu altı alt başlıkta dikkat çeken hususlar aşağı yukarı aynıdır. Kalınlık ve incelik uyumuna çoğunlukla tüm bölümlerde uyulmuş nadiren uyulmadığı görülen örnekler de belirtilmiştir. Yine, Azerbaycan Türkçesi'nin incelediğimiz diğer üç lehçeden çok daha zengin bir ikileme varlığına sahip olduğu görülmektedir.

Azərbaycan Türkçəsi

Abırsızlıq-arsızlıq, abırsız-heyasız, acıq-qıcıq, açıq-saçıq, adda-budda, adlı-sanlı, adsız-sansız, ağıllı-başlı, ağıllı-kamallı, ağıl-bozlu/ağıl-qaralı, axar-baxar, axır-uxur, ala-bula, ala-çula, ala-qara, alaca-bulaca, alac-bulac, alacaq-véreceq, alaçatı-qereçatı, alaxana-bulaxana, alaxana-bulaxana, alax-bulax, alaxun-valaxun, alata-tala, ala-ula, alan-kölen, alan-talan, alaşıq-bulaşıq, alaşıq-dolaşıq, alayan-çalayan, alayın-çalayın, alğı-satqı, alıq-salıq, alım-satım, allı-bezekli, allı-elvanlı, allı-güllü, allı-şallı, altdan-üstden, alyan-calyan, ana-ata, ana-bala, analı-atalı, analı-babalı, analı-balalı, anrı-beri, arğın-yorgun, ara-bere, ara-sıra, ara-vara, araq-varaq, aran-saran, aram-qeram, arıq-cırıq, arıq-uruq, arlı-abırlı, arlı-barlı, arlı-namuslu, arnıq-yornuq, arsız-abırsız, arsız-namussuz, artıq-eskik, artıq-urtuq, asqırıqlı-tısqırıqlı, aslım-salxım, aşağı-yuxarı, aşağılı-yuxarı, aşağısı-yuxarısı, aşım-b-alçalıb, aşıq-me'sug, aşqın-daşqın, ata-ana, ata-baba, ata-bala, atalı-analı, atalı-babalı, atasız-anasız, aya-baya, ayda-ilde, aydan-çaydan, ayıl-mayıl, ayğın-bayğın, ayıq-sayıq, ayımda-sayımda, ayın-şayın, aylı-ulduzlu, ayrı-sayrı, ayrı-séçki, azarlı-azarlı, azar-bezar, azdan-çoxdan, azın-mazın, baba-nene, baba-neve, bacı-cici, bağlı-bağatlı, bağlı-bağçalı, bağlı-bağmalı, baxarlı-axarlı, barış-görüş, basdı-kesdi, basdı-kéçdi, başlı-bütünlü, başsız-ayaqsız, başsız-paraxsız, bayır-sayır, berli-bezekli, béşde-üçde, bıqlı-saqqallı, biş-düş, bişir-düşür, bitmez-tükenmez, bollu-bollu, borcsuz-hercsiz, boylu-buxunlu, boysuz-buxunsuz, burcuda-burcuda, büdreya-büdreya, can(la)-başla, canlı-başlı, canım-ciyerim, canım-gözüm, cansız-çelimsiz, cavanlı-qocalı, cayıl-cuyul, cığan-vığan, cıqqılı-mıqqılı, cıncılı-mıncılı, cır-cındır, cırıq-sökük, cızma-qara, cızma-qaralama, cici-bacı, cinli-cinli, cinli-duvalı, çaq-çaraq, çal-çatlasın, çalı-çırpı, çalış-vuruş, çalsız-çepersiz, çar-naçar, çarpıq-çurpuq, çaska-loşka, çata-çatmaya, çaynaq-çoynaq, çeren-peren, çığır-bağır, çığıra-çığıra, çığırda-çığırda, çığırta-bağırta, çirt(ı)-pirt(ı), çıvış-qıvış, çileme-suvarma, çirkli-paslı, dad-bidad, dalaş-döyüş, dara-bara, daş-qaş, dede-nene, deli-dolu, delik-deşik, delik-düşük, demir-dümür, dere-tepe, deyiş-düyüş, döş-baş, duman-çiskin, duruş-oturuş, éniş-yoxuş, eciş-bücüş, eger-meger, eke-bike, ekin-biçin, ekin-sepin, ekin-tikin, elbir-dilbir, elek-velek, ellem-qellem, elleş-velleş, emin-aman, ende-mende, endek-döndek, ender-dönder, esgi-püsgü, esgi-üsgü, esil-nesil, esir-yesir, eyiş-üyüş, eyri-beri, eyri-büyrü, eyri-dolanbac, eyri-üyrü, eza-cefa, ezik-üzük, géde-güde, gıdır-bıdır, gıdır-mıdır, goşa-

pesele, haqq-nahaq, hay-haray, hay-huy, hayıl-mayıl, hele-béle, herbe-zorba, qabaq-qarşaq, qabıq-qubuq, qada-bala, qara-qura, qarış-bulaş, qarış-quruş, qayın-quda, qelet-qület, qerib-qürüb, qıdır-bıdır, qıdır-mıdır, qıraq-bıçaq, qıraq-bucaq, qır-qur, qırır-quraq, qırır-quruq, qısma-boğma, qışqır-bağır, qışqırır-bağırır, qıvır-zıvır, qıvış-qıvış, qulan-quşqun, haça-paça, haqq-nahaq, happıl-huppul, hartan-partan, harım-cırım, hay-haray/hay-huy, hayıl-mayıl, haylın-koylun, hede-herbe, hele-béle, hepir-çupur, hilik-tilik, hitti-mitti, huş-quş, hüşük-püşük, xaqq-naxaq, xata-bala, xeber-eter, iman-güman, ince-mince, ins-cins, irsal-mersul, itim-ölüm, ivir-civir, köhne-möhne, lotu-potu, lüt-müt, mitil-şitil, nağıl-nuğul, odur-budur, olan-kéçen, olan-qalan, ölüm-zulüm, pese-püse, şax-şux, şe-le-küle, şe-le-şilte, şe-le-şüle, şelpe-şülpe, şelte-şelte, şelte-şülte, şenlik-şadlıq, şerti-şürut, taxça-boğça, tasa-pasa, teher-töhür, tek-tekine, tek-tenha, tele-fele, tele-mele, tergül-mergül, üz-göz, vaylım-leylim, vaylın-koylun, yadıq-yaraq, yağ-yavanlıq, yalan-palan, yanıq-qınıq, yara-xora, yara-para, yazı-pozu, yéniş-yoxuş, yér-cer, zer-ziver, zir-zeber.

Türkiye Türkçesi

Abuk sabukluk, abuk subuk, abuk subukluk, abur cubur, acı tatlı, açık saçık, açık seçik, açık seçiklik, afal afal, afal tafal, afra tafra, afur tafur, ahım şâhım, ak pak, alaz taraz, alet edevat, alt üst, alaca bulaca, alay malay, alavere dalavere, alık alık, alt alta üst üste, ana baba, anlı şanlı, apar topar, apar topar, anhâ minhâ, ara sıra, arı duru, artık eksik, aşna fişna, atik tetik, ayan beyan, bakkal çakkal, bili bili, boku püsürü, çala paça, çalı çırpı, çangıl çungul, çangır çungur, çarpık çurpuk, çat pat, çatra patra, dere tepe, eciş bücüş, estek köstek, falan filan, falan feşmekan, gacır gucur, halef salef, halis muhlis, hamal camal, hav hav, hayâl meyâl, hay hay, hay huy, hık mık, hot zot, iklim tıklım, ılgım salgım, kaba saba, kara kuru, kertik kertük, kıvır kıvır, kıvır zıvır, kıyın kıyın, konu komşu, koşun koşun, kuçu kuçu, lâpa lâpa, lopur lopur, löpür löpür, mırın kırın, ocak bucak, okus pokus, palas pandıras, paldır küldür, patır kütür, pılı pırtı, senet sepet, şaka maka, şakur şukur, yaka paça, yalan dolan, yalan yanlış, yalap şalap, yalap şap.

Türkmen Türkçesi

Agaç-ugaç, agdar-dünder, äit-mäjit, akyr-ukur, alas-gopas, aňka-taňka, aňryk-berik, ap-tap, arman-irmän, arman-ýadaman, arryk-durruk, ata-baba, atarman-çaparman, az-maz, bassır-bussur, buýtar-suýtar, çay-paý, del-dül, elpe-şelpe, emer-damar, ers-mers, ey-vay, ez-bez, gara-çyra, garbak-gurbak, gık-bak, güles-ýalas, gümür-ýamyr, hezzet-hormat, hor-zar, hümi-sümi, hymyr-symyr, hyryn-dykyn, hytdy-pytdy, ıgım-sagım, ıns-cıns, ideg-sorag, ikilän-üçlän, ikilän-ýekelän, ilerik-gayrak, irmän-arman, irmän-yadaman, itek-çomak, kakyn-silkin, kelç-külç, maksat-myrat, maýyp-müjrup, oduk-buduk, ojuk-bujuk, paç-hıraç, palan-pısmıdan, pılan-pismıdan, pylan-pismıdan, pytdy-pytdy, pytdy-sytdy, şalt-palt, şalt-şult, şapba-şupba, tıkin-çatyn, tiňni-tiňni, tüýt-müýt, uşak-düşek, üpül-süpül, üpür-çüpür, üpür-süpür, üzlem-saplam, vagır-şagır, wagalaň-şagalaň, wagyır-şagyr, yalt-yult, ýek-tük, ygym-sagym, yňny-daňny, yňnyl-çyňnyl.

Gagavuz Türkçesi

Ana-boba, ara-sıra, aykırı-buykuru, çatak patak, çat-pat, çayır-bayır, çit-pıt, daran-peran, filan-fişman, kır-bayır, , körü-körünä, kurt-kuş, xârça-pârça, pala-parta, şaş-beş, ufak-tefek.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YAPI BAKIMINDAN İKİLEMELER

İkilemeler bir önceki bölümde ses bakımından ele alınmıştır. Bu bölümde de ikilemelerin yapısal bağlamda nasıl kurulduklarını ve hangi ekleri aldıkları incelenerek değerlendirilmesi yapılmıştır.

Yapı bakımından ikilemeler, “ad kök ve gövdelerinden oluşan ikilemeler” ve “eylem kök ve gövdelerinden oluşan ikilemeler” olmak üzere iki alt başlıkta ele alınmaktadır. İsim köklü ikilemeleri bir tarafta eylem köklü ikilemeleri başka bir tarafta toplayarak dil bilimsel anlamda bir bütünlük oluşturulmaya çalışılmıştır.

Ad kök ve gövdelerinden türetilen ikilemeleri de kendi arasında “yalın durumdaki ikilemeler, belirtme durum eki almış ikilemeler, bulunma durum eki almış ikilemeler, iyelik eki almış ikilemeler, araç durum eki almış ikilemeler, çıkma durum eki almış ikilemeler, yansıma eki almış ikilemeler, yönelme durum eki almış ikilemeler ve yapım eki almış ikilemeler” olarak dokuz alt başlığa ayrılmıştır.

Eylem kök ve gövdelerinden türetilen ikilemeleri ise kendi arasında “çekimli eylemlerden kurulan ikilemeler, eylemden türetilmiş sıfatlardan kurulan ikilemeler, isim-fiillerden (eylemlilik) kurulan ikilemeler, sıfat-fiillerden (ortaç) kurulan ikilemeler, zarf-fiillerden kurulan ikilemeler ve yardımcı eylemlerden kurulan ikilemeler” olarak altı alt başlıkta ele alınmıştır.

2.1. Ad Kök ve Gövdelerinden Kurulan İkilemeler

Bu bölümdeki değerlendirmede ikilemeyi oluşturan sözcüklerin sadece her ikisinin de ilgili eki alması gibi bir koşul gözetmeksizin; ikilemenin bir sözcüğü dahi ilgili eki almışsa dahi listede yer verilmiştir.

2.1.1. Yalın Durumdaki İkilemeler

İsmin hallerinden biri olan yalın durum, kelimenin hiçbir ek almamış şeklidir. İncelenen dört lehçede de sayıca çok fazla yalın durumda ikileme tespit edilmiştir. İkilemelerin sayıca fazla olması ve kullanım sıklığı, halkın konuşma dilinin zenginliği ve anlatım gücüne bağlıdır. Burada da yine en az ikileme varlığının Gagavuz Türkçesi’nde olduğu görülmektedir.

Yalın durumdaki ikilemelere dahil edilen ikilemeyi oluşturan bazı kelimeler aslında ek aldığı halde zamanla aldıkları ekler kelimenin köküyle bütünleşerek tek bir sözcük gibi algılanmış ve kullanımda sanki ek almamış gibi görünmüştür. Çalışmada bu şekilde olan ikilemeleri de yalın durumdaki ikilemeler içerisinde değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

Türkiye Türkçesi'ndeki ikilemelerden örnek verilecek olursa **açık-saçık** ikilemesini oluşturan kelimelere baktığımızda **aç-** ve **saç-** fiillerinin aldıkları {-Xk} yapım ekleriyle [aç- + -ık] ve [saç- + -ık] şekline gelerek eylemden türetilmiş sıfat soylu kelimeler olduğu görülmektedir fakat *açık* ve *saçık* kelimeleri bu şekliyle ayrı ayrı tüm hâl eklerini alabilir duruma gelmiş ve şekil açısından isim soylu gibi görünmüşlerdir.

Azerbaycan Türkçesi

Abır-heya, ac-çılpaq, ac-vac, ac-yalavac, acı-acı, acı-ağrı, aciz-aciz, aciz-avara, acıq-qıcıq, açıq-abı, açıq-aşkar, açıq-aydın, açıq-saçıq, adam-madam, adda-budda, ad-san, addım-addım, ağ-qara, ağac-uğac, ağır-ağır, ağır-sengin, ağır-yüngül, ağız-ağız, ağız-burun, ağrı-acı, ağrı-qada, ah-aman, ah-efğan, ah-feğan, aheste-aheste, ah-feryad, ah-uf, ah-vay, axar-baxar, axın-axın, axır-evvel, axır-azel, axır-uxur, axmaq-axmaq, axmaq-uxmaq, axşam-axşam, axşam-sabah, axşam-seher, ax-tüf, ax-uf, ax-vay, ala-babat, ala-bezek, ala-ala, ala-bula, ala-bulanıq, ala-çula, ala-qara, alaca-bulaca, alac-bulac, alacaq-véreceq, alaçatı-qereçatı, alaxana-bulaxana, alax-bulax, alaxun-valaxun, ala-qolay, ala-tala, ala-ula, alan-alçaq, alan-kölen, alan-talan, alaşıq-bulaşıq, alaşıq-dolaşıq, ala-tozan, alay-alay, al-elvan, alem-aşkar, alğı-satqı, alıq-alıq, alıq-salıq, alqay-alqay, altı-altı, alt-üst, alyan-calyan, aman aman, ana-ata, ana-bacı, ana-bala, ancaq-ancaq, and-aman, anqır-qonquz, arğın-yorgun, anrı-beri, ara-bere, ara-sıra, ara-vara, araq-varaq, aram-aram, aran-saran, aram-qeram, ard-ara, arıq-cırıq, arıq-cilaz, arıq-enize, arıq-uruq, ar-namus, arnıq-yornuq, arsız-arsız, arşın-arşın, artıq-artıq, artıq-eskik, artıq-urtuq, arvad-uşaq, arzu-emel, arzu-xeyal, arzu-kam, asi-kifir, asım-asım, aslım-salxım, asta-asta, aşağı-yuxarı, aşıq-me'sug, aşna-dost, ata-ana, at-araba, at-aşğal, ata-baba, ata-bala, ata-oğul, atım-atım, avara-avara, avara-sergerdan, aya-baya, ayaq-ayaq, ayın-oyun, aydın-aşkar, ayıl-mayıl, ay-hay, ayın-şayın, ayrı-ayrı, ayrı-

sayrı, ayrı-séçki, az-az, azar-bezar, az-çox, azğın-azğın, azın-mazın, az-maz, baba-nene, baba-neve, baca-baca, bacc-herac, bacı-qardaş, bacı-cici, bağ-bağat, bağ-bağça, bağ-bere, bağ-bostan, bağca-bağ, bala-bala, bala-neve, barmaq-barmaq, barış-görüş, basabas-basabas, basım-basım, baş-béyin, baş-göz, başqa-başqa, baş-qulaq, bayğın-bayğın, bayır-baca(q), bayır-sayır, bazar-dükən, becce-becce, beh-beh, beje-beje, bél-buhum, béle-béle, beli-beli, bend-bend, bend-bere, berk-berk, berk-boş, béş-béş, bet-beniz, béytin-béytin, bığır-bığır, bildir-bıldır, bıy-bıy, bic-bic, bica-bica, bic-gıç, bikar-bikar, bikéf-bikéf, bile-bile, bir ayaq-bir ayaq, bir-bir, birem-birem, birim-birim, bitte-bitte, biz-biz, borc-xerc, boş-bikar, boş-boş, boş-boşanaq, boy-buxun, böleket-böleket, bölük-bölük, bölüm-bölüm, böyük-böyük, böyük-kiçik, böyür-böyür, bucaq-bucaq, budama-budama, buğum-buğum, bulaq-bulaq, bura-bura, buruq-buruq, burum-burum, buruş-buruş, buy-buy, cadar-cadar, cah-calal, cahal-covan, cahıl-cuhul, cahal-cummur, cana-cuna, can-baş, can-can, can-ciye, cavan-cahil, cavan-cavan, cayıl-cuyul, cayır-cuyur, cedd-eqreba, ceh-ceh, cerge-cerge, ceze-feze, ceze-veze, cığ-bığ, cığ-vığ, cığ-cığ, cığ-vığ, cığan-vığan, cıldır-cıldır, cındır-mındır, cıng-cıng, cır-bır, cır-cında, cır-cır, cırım-cındır, cır-cındır, cırıq-cırıq, cırıq-cındır, cırıq-mırıq, cırıq-sökük, cırım-cırım, cıring-cıring, cızıq-cızıq, cızma-qara, cib-cib, cici-bacı, cidd-cedd, cidd-cehd, cik-bik / cik-bök, cik-cik, ciki-biki, cileh-cileh, cild-cild, cilik-cilik, cing-cing, cip-cip, ciring-ciring, civ-civ, cumbulu-cumbulu, cur-cur, cümle-cümle, cüre-cüre, cüt-cüt, çak-çak, çaq-çuq, çaq-çaq, çaq-çaraq, çal-çağır, çal-çamır, çala-çökek, çala-çuxur, çala-çökük, çala-çuxur, çal-çap, çal-çapı, çal-çarpaz, çal-çeper, çal-çevir, çalı-çerçi, çalı-çırpı, çalın-çarpaz, çalış-vuruş, çapa-çapa, çar-naçar, çarpıq-çurpuq, çaşka-loşka, çaşqın-çaşqın, çat-çat, çataq-çataq, çatlaq-çatlaq, çaynaq-çoynaq, çayır-çemen, çay-çörek, çek-çövür, çem-xem, çemen-çayır, çene-bazar, çep-çep, çep-çevir, çeren-peren, çığır-bağır, çığırtı-bağırtı, çıq-çıq, çıl-çılpaq, çıl-çırpı, çır-çır, çır-çırpı, çırtdam-çırtdam, çırtım-çırtım, çirt(1)-pirt(1), çıvış-qıvış, çil-çil, çileme-suvarma, çilik-çilik, çimdik-çimdik, çirk-pas(aq), çitek-çitek, çiti-piti, çoban-çoluq, çox-az, çox-çox, çolma-çocuq, çolma-çoluq, çoluq-çocuq, çöl-bayır, çör-çöp, çul-çuxa, dad-aman, dad-bidad, dad-damaq, dad-duz, dad-feryad, dad-haray, dağ-dağ, dağ-daş, dağ-dere, dağım-dağım, dala-domba, dalaş-döyüş, dalay-dalay, dal-budaq, dal-dalı, dalı-dalı, dalğa-dalğa, dalğın-dalğın, dal-qabaq, damar-damar, damcı-damcı, damcıl-damcıl, dam-dam, dam-daş, dam-direk, dam-divar,

dama-dama, damla-damla, dam-dum, dana-doluq, dana-duna, danqıl-dunqul, danqır-dunqur, dara-bara, daraq-daraq, dar-dar, dar-düdük, dar-lülük, daş-divar, daş-kesek, daş-qaş, dava-dalaş, dava-dartış, dava-dava, dava-derman, dava-döyüş, dava-qalmaqal, dava-mereke, dayın-duyun, day-doluq, dayraq-payraq, déşik-déşik, déyen-gülen, dede-bala, dede-nene, def-dumbul, defe-daraq, defn-kefn, deqıqe-deqıqe, deli-divane, deli-dolu, deli-döyran, delik-deşik, delik-delik, delik-düşük, delme-déşik, dem-dem, dem-desgah, demgil-demgil, demgül-demgül, demir-dümür, den-den, dene-dene, den-düş, dengil-dengil, dengil-düngül, dengüş-dengüş, derd-bela, derd-elem, derd-ezab, derd-feraq, derd-hesret, derd-keder, derd-kéş, derd-qem, derd-qüsse, derd-qübar, derd-möhnet, dere-tepe, derin-derin, derman-dava, derman-davacat, derme-deşik, derme-derme, derz-derz, dest-dest, dest-paça, deste-deste, déşik-déşik, déyen-gülen, deyer-deyemez, deyiş-düyüş, dığ-dığ, dımırıcıq-dımırıcıq, dın-dın, dınqır-dınqır, dır-dır, dız-dız, dib-dehne, didik-didik, didim-didim, digir-digir, dik-dik, dil-ağız, dil-delalet, dil-diş, dil-dodaq, dilik-dilik, dilim-dilim, dinc-dinmez, diret-diret, direme-döreme, dir-dir, dir-dirrik, diri-diri, diş-diş, dişdek-dişdek, dişek-dişek, dişlek-dişlek, dişlem-dişlem, divan-dere, diyar-diyar, diz-diz, dodaq-badaq, doqquz-doqquz, doğram-doğram, doğru-dürüst, doğru-düzgün, dolam-dolam, dolama-dolama, dolam-dolaşiq, dolaş-dolaş, dolma-dolaşiq, dolu-dolu, dorma-dolaşiq, dost-aşna, dost-düşmen, dost-tanış, dörd-béş, dörd-dörd, dör-döşek, döş-baş, dövüş-söyüş, duman-çiskin, dumurcuq-dumurcuq, duruş-oturuş, dünya-alem, dür-düyün, dür-düyünçe, düyün-düyün, düz-doğru, éle-béle, él-élat, él-ayaq, él-gün, él-oba, él-ulus, él-yurd, éniş-yoxuş, ér-géc, éşim-éşim, éşme-éşme, év-eşik, év-ocaq, éydir-eydir, éy-hay / ay-hay, ebes-ebes, ecaib-qeraib, eci-bücü, eciş-bücüş, edeb-erkan, efil-efil, eger-eskik, eger-meger, eke-bike, ekec-ekec, ekenek-biçenek, ekin-biçin, ekin-sepin, ekin-tikin, eql-şüür, el-elbet, el-qol, el-üz, elbir-dilbir, elce-elce, elçim-elçim, elderem-belderem, elek-velek, eleşen-güleşen, ellem-qellem, elleş-velleş, elli-elli, emin-aman, emin-arxayın, ende-mende, endek-döndek, ender-dönder, enderqat-enderqat, endike-endike, enlik-kirşan, er-arvad, erk-naz, er-gec, erköyün-erköyün, eser-elamet, esgi-püsgü / esgi-üsgü, esil-kök, esil-neseb, esil-nesil, esim-esim, esir-yesir, eskik-artıq, eskik-eskik, eskik-gerek, etek-etek, etir-enber, evez-bedel, evez-evez, evvel-axır, evvel-evvel, eycahan-eycahan, eyer-engah, eyer-eskik, eyin-baş, eyiş-üyüş, eyri-beri, eyri-beyri, eyri-bulamac, eyri-büyürü, eyri-dolanbac,

eyri-eyri, eyri-oğru, eyri-üyrü, eyrim-üyrüm, eyrim-üyrü, eza-cefa, ezab-eziyyet, ezab-işğence, ezel-axır, ezel-ezel, ezgin-üzgün, ezik-ezik, ezik-üzük, ezim-ezim, eziş-büzüş, eziz-erköyün, eziz-xelef, fağır-fağır, fağır-füqera, farağat-farağat, feqir-füqera, fir-fıra, fis-fıs, fiş-fiş, fişıl-fişıl, fikir-xeyal, filan-besmeken / filan-behmen, fisgi-fücur, fitne-fesad, gah-gah, gah-guman, gamaz-gamaz, géc-géc, géc-téz, géce-gündüz, géde-güde, géden-gelen, gédiş-geliş, géh-geh, geldi-géder, geldi-gédergi, gelen-géden, gel-gel, gel-gét, geliş-gédiş, gelir-çıxar, geliş-duruş, gəniş-gəniş, gəri-gəri, gét-gel, géyim-kécim, gıç-patava, gıd-gıd, gıdır-bıdır, gıdır-mıdır, gic-gic, gildir-gildir, gile-gile, girdim-girdim, girinti-çıxıntı, gizli-gizli, goşa-pesele, göl-göl, görüm-baxım, götün-götün, götür-goy, göy-göyerti, göy-güc, göz-göz, gözəl-göyçek, gözəl-gözəl, göz-qaş, göz-qulaq, gum-gum, gumur-gumur, gup-gup, gur-gur, gurultu-nerilti, gurultu-patıltı, gurum-gurum, güc-bela, güc-xoş, güc-qüvvət, gül-çiçek, gül-gül, gül-gülüstan, gün-gündüz, haça-paça, hadaran-padaran, haf-haf, haqq-edalet, haqq-hesab, haqq-nahaq, hal-ehval, halqa-halqa, haman-haman, hambal-donbal, ham-ham, hap-gop, happıl-huppul, haray-heşir, harfa-harfa, har-hacat, harım-cırım, harın-harın, hartan-partan, has-halis, hava-heves, hay-haray / hay-huy, hay-hay, hayıl-mayıl, hay-küy, haylın-koylun, héca-héca, héç-puç, hedd-hésab, hedd-hüdüd, hede-herbe, hederen-pederen, hele-béle, hele-helbet, hele-hele, helem-helem, hel-helbet, hel-hele, hellem-qellem, hepir-çupur, herbe-zorba, herc-merc, herc-merclik, herde-hurde, herf-herf, herf-hedyan, heris-heris, herki-herki, hérti-pérti, herze-hedyan, herze-herze, hésab-kitab, hesret-hesret, heteren-peteren, hevil-hevil, heya-abır, hezin-hezin, hır-hır, hır-zır, hilik-tilik, him-cim, hintil-mintil, hint-mint, his-pas, hisse-hisse, his-toz, hiş-hiş, hodu-hodu, ho-ho, hok-hok, hoppana-hoppana, hovur-hovur, hoydu-hoydu, höleki-höleki, hönkür-hönkür, hörmet-izzet, huş-quş, hülüt-hülüt, hüşük-püşük, qaba-qaba, qaba-qaba, qabaq-qarşaq, qabaq-qarşı, qabaq-qenşer, qabar-qabar, qab-qacaq, qab-qaşiq, qab-qazan, qabıq-qubuq, qaçaq-qaçaq, qaç-qov, qaçaq-quldur, qada-bala, qadı-qadı, qafil-qafil, qah-qah, qahı-qahı, qaim-qedim, qala-qala, qalaq-qalaq, qalam-qalam, qaltan-qaltan, qallah-qallah, qamas-qamas, qanam-qanam, qanlı-qaçaq, qan-qada, qanun-qayda, qan-ter, qan-yaş, qapan-qapan, qapan-qapış, qapı-baca, qapı-qapı, qapış-qupuş, qar-qar, qar-qur, qara-qura, qardaş-bacı, qarın-qarta, qarın-qartal, qarış-bulaş, qarışiq-dolaşiq, qarış-qarış, qar-qar, qar-qur, qarpış-qarpış, qart-qart, qart-qurt, qaş-daş, qaş-göz, qaşiq-

qaşıq, qat-qat, qatar-qatar, qatma-qarış, qatma-qarışlıq, qayda-qanun, qayım-qayım, qayın-quda, qayır-qayır, qayış-qayış, qaynar-qaynar, qazıq-qazıq, qéyd-şert, qedd-qamet, qedeh-qedeh, qedem-qedem, qedir-qiymet, qedr-qiymet, qeh-qeh, qehr-qezeb, qelem-kağız, qelet-qület, qelpe-qelpe, qem-nale, qem-elem, qemqin-qemqin, qem-qubar, qem-qüsse, qén-bol, qerel-qesem, qepik-qepik, qerib-qerib, qerib-qüreba, qerib-qürüb, qesd-qerez, qeşeng-qeşeng, qetre-qetre, qeza-qeder, qıçış-qıçış, qıça-qıça, qıdır-bıdır, qıdır-qıdır, qıdır-mıdır, qıd-qıd, qığ-qığ, qıj-qıj, qılbız-qılbız, qım-qım, qımıs-qımıs, qımmıl-qımmıl, qıncıq-qıncıq, qını-qını, qıraq-bıçaq, qıraq-bucaq, qır-qıc, qır-qır, qır-qırıntı, qırç-qırç, qırt-qırt, qırçıq-qırçıq, qır-qur, qırırq-qırırq, qırırq-quraq, qırırq-quruq, qırırq-salxaq, qırırq-sökük, qırım-qırıntı, qırım-qırtı(q), qırın-qırtı, qırış-qırış, qırtıq-qırtıq, qıs-qıs, qısa-qısa, qısma-boğma, qıst-qıst, qışqır-bağır, qışqırırq-bağırırq, qış-yay (yaz), qıvrım-qıvrım, qıvır-zıvır, qıvış-qıvış, qıy-qıy, qıyma-qıyma, qıc-qıc, qıldır-qıldır, qile-qile, qiléy-güzar, qiléy-küsü, qısım-qısım, qiyme-qiyme, qohum-eqreba, qohum-qardaş, qohum-qonşu, qohum-quda, qolac-qolac, qolay-qolay, qol-boyun, qol-budaq, qol-qanad, qol-qıc, qom-qom, qonaq-qara, qonu(m)-qonşu, qor-qoduq, qorxu-hürkü, qorma-qoduq, qoruq-qaytaq, qoşun-qoşun, qotur-botur, qoz-qoz, qucaq-qucaq, qucu-qucu, qudda-qudda, qulan-quşqun, quldur-qaçaq, qul-qardaş, qul-qaravaş, qum-qum, qumur-qumur, qurd-quş, qurdu-qurdu, qur-qur, quru-boş, quru-çürük, quru-quru, qurt-qurt, qurtum-qurtum, xaqq-edalet, xaqq-hésab, xaqq-naxaq, xaqq-say, xal-xal, xalı-xalça, xam-xam, xana-xana, xanım-xatın, xas-xalis, xata-bala, xay-xay, xeber-eter, xefif-xefif, xerc-borc, xerc-xörek, xeste-xeste, xetir-hörmet, xéyir-şer, xımır-xımır, xınc-xınc, xıncım-xıncım, xırda-xırda, xırda-xuruş, xırda-mırda, xırda-pala, xırda-para, xırdım-xırdım, xır-xır, xırım-xırda, xırım-xırım, xırt-xırt, xırt-pırt, xısın-xısın, xış-xış, xof-xeter, xor-xor, xorum-xorum, xoş-béş, xoş-xoş, xoşam-xoşam, xumar-xumar, xuraman-xuraman, xurd-xemir, xurd-xeşil, iç-açalat, iç-üz, iflim-iflim, iki-bir, iki-iki, ilan-çayan, ilim-ilim, iman-güman, ince-ince, ince-mince, indi-indi, inir-inir, inqa-inqa, ins-cins, ireli-geri, iri-iri, iri-xırda, irsal-mersul, isti-isti, isti-soyuq, işım-işım, iş-güc, işıl-işıl, iş-péşe, it-bat, iti-iti, itim-itim, itim-ölüm, ivir-civir, iy-toz, iyirmi-iyirmi, iyne-sap, iz-elamet, iz-toz, kağız-qelem, kağız-kuğuz, kar-bar, karvan-karvan, kasıb-kusub, kéf-damaq, kéf-ehval, kéy-kéy, kéyl-kéyl, keke-kötür, keke-kötürleşme, kekek-külek, kellen-kellen, kelme-kelme, kem-karastı, kem-kem, kem-kesir, kemser-

kemser, kend-kend, kend-kesek, keren-keren, kesek-küsek, kesik-kesik, kesik-küsük, kesik-qırıq, kesim-biçim, kesme-kesme, kiçik-kiçik, kilo-kilo, kim-kimse(ne), kip-kip, kir-pas, kir-pasaq, kirimiş-kirimiş, kirli-kirli, kise-kise, kiş-kiş, kişi-kişi, kofta-tuman, kol-kos, kom-kom, koma-koma, kor-kobud, kor-korane, kor-şil, kor-topal, köç-külfet, köçüm-qonum, köhne-koluq, köhne-köhne, köhne-köşkül, köhne-külte, köhne-kürüş, köhne-möhne, köntöy-köntöy, köz-köz, köyneq-köyneq, kut-kut, küçe-bazar, küçe-küçe, kül-külfet, künc-bucaq, küskün-küskün, küş-küş, küy-kelek, küy-qalmaqal, küy-kelek, lağ-lağ, lağ-loğaz, laf-kaf, laq-laq, laqéyd-laqéyd, laxta-laxta, lax-tax, lal-dinmez, lal-kar, lal-mat, lapar-lapar, lap-lap, lapban-lapban, las-las, lat-lüt, latayır-latayır, lay-lay, lext-lext, leke-leke, lek-lek, lepe-lepe, lingi-lingi, lomba-lomba, lopa-lopa, lotu-lotuyana, lotu-potu, lovğa-lovğa, lö-lö, löyür-löyür, lüle-lüle, lüm-lüm, lüt-müt, lüt-üryan, mal-heyvan, mal-dövtlet, mal-qara / mal-davar, mal-madar, mal-mülk, mal-pul, matdım-matdım, mat-qut, mat-mat, mat-mebhut, mat-mettel, mehzun-mehzun, méhriban-méhriban, méyve-terevez, meftun-meftun, meğrur-meğrur, mehzun-mehzun, melul-mehzun, melül-miskin, men-men, menzil-menzil, merd-merdane, mertebe-mertebe, mesum-mesum, meyus-meyus, mezlum-mezlum, mıcı-mıcı, mır-mır, mırt-mırt, mıs-mıs, mışıl-mışıl, mil-mil, milyon-milyon, min-min, mini-mini, minnet-sünnet, miskin-miskin, mitil-şitil, miyov-miyov, möhkem-möhkem, muçça-muçça, mula-mula, muncuq-muncuq, müfte-müfte, mülk-imaret, mülk-mal, nağıl-mağıl, nağıl-nuğul, naxış-naxış, nam-nişan, narın-narın, naz-qemze, naz-német, naz-nevaziş, nazenin-nazenin, néçe-néçe, nem-nüm, nene-bala, ner-ner, nerilti-gurultu, nerme-nazik, nerme-nerme, neve-netice, nezir-niyaz, nizam-intizam, noğul-nabat, nöqte-nöqte, növ-növ, növbe-növbe, o-bu, od-alışqan, od-alov, od-köz, od-ocaq, od-yalov, oğlan-qız, oğru-eyri, oğru-quldur, oğrun-oğrun, oğul-qız, oğul-uşaq, ox-kaman, ox-yay, oxu-yazı, ola-ola, on-on, ot-alaf, ot-encer, oturuş-duruş, otuz-otuz, ovham-ovham, ovuc-ovuc, ovuq-ovuq, ovum-ovum, oy-oy, oymaq-oymaq, oyuq-oyuq, oyun-oyuncaq, ozana-ozana, ölçü-biçi, ölgün-ölgün, ölüb-iten, ölüm-dirim, ölüm-itim, ölüm-zulüm, ört-bas, örtme-tikme, öte-beri, öten-kéçen, ötkem-ötkem, ötüb-géden, ötüb-kéçen, öykeş-öykeş, öyüd-nesihet, pak-pakize, pal-paltar, paltar-palaz, par-par, para-para, pare-pare, parça-parça, parça-tike, parça-pürçük, parıl-parıl, pay-bölüş, pay-lüş, pay-pay, pay-piyada, pay-puş, pay-püşk, peh-peh, pele-pörtü, pence-pence, péncek-şalvar,

peren-peren, perde-perde, pert-pert, pese-püse, pıç-pıç, pırçım-pırçım, pıçı-pıçı, pıqqır-pıqqır, pıl-pıl, pır-pır, pırıl-pırtı, pırtıx-pırtıx, pırzım-pırzım, piç-piç, pille-pille, pirim-pirim, pirizim-pirizim, pis-pis, piş-piş, pişim-pişim, puçur-puçur, pud-pud, pul-mul, pul-para, pul-pene, pul-pul, pürtim-pürtim, rahat-rahat, raz-niyaz, reng-reng, rişte-rişte, rize-mize, rize-rize, sabah-birigün, sabah-bugün, sabah-sabah, saçaq-saçaq, saç-birçek, saç-saqqal, saçma-qırma, saf-çürük, sağ-islam, sağ-salamat, sağ-sol, sağ-sökel, saxta-saxta, sakit-sakit, sal-sal, salam-kalam, salxım-salxım, sallan-bullan, sarsaq-sarsaq, sarsaq-sursaq, say-séçme, séçme-séçme, sél-su, séyrek-séyrek, sebet-sebet, sebir-aram, sebir-qerar, sefêh-sefêh, sefil-sergerdan, seher-axşam, seher-seher, sehife-sehife, sekkiz-sekkiz, seliqe-sahman, sen-men, serf-nezer, ser-sahman, ser-selamet, ses-haray, ses-küy, ses-samir, ses-seda, ses-soraq, setir-setir, sıx-sıx, sıxma-boğma, sınıq-çixıq, sınıq-salxaq, sınıq-sınıq, sınıq-sökük, sıra-sıra, sısqa-merez, sızım-sızım, sil-süpür, sir-sifet, sir-sirdaş, sirem-sirem, sis-çen / sis-duman, siz-biz, sorğu-sual, soy-sop, soyuq-soyuq, sör-söküntü, söz-möz, söz-seda, söz-sov, söz-söhbət, söz-söküntü, söz-söy, sual-cavab, subay-salıq, sudar-budar, suluq-suluq, sur-sumbat, sübh-şam, sübut-delil, sür-sümük, sürü-sürü, süs-bezek, süsen-sünbül, süst-süst, süzgün-süzgün, şadara-şadara, şad-şad, şad-şalatın, şad-şalayın, şah-şevel, şahid-sübut, şax-budaq, şax-şax, şax-şevel, şax-şux, şaq-şaq, şaqqa-şaqqa, şaqqır-şaqqır, şalandalan, şana-şana, şane-şane, şan-şerefet / şan-şövket (şöhret), şan-şöhret, şan-şan, şap-şap, şap-şup, şapır-şapır, şaraq-şaraq, şarıl-şarıl, şart-şart, şaşqın-şaşqın, şén-şén, şés-bés, şey-mey, şey-şüy, şeytan-şeytan, şeytan-şuğul, şekil-şemayil, şekk-şübhe, şe-le-küle, şe-le-şele, şe-le-şilte, şe-le-şüle, şelpe-şülpe, şelte-şelte, şelte-şülte, şerti-şürüt, şırıl-şırıl, şırım-şırım, şır-şır, şırıp-şırıp, şile-şirtıq, şilim-şehre, şil-küt, şilte-şilte, şirin-şirin, şir-şekil, şit-şit, şit-şor, şot-kök, tabaq-tabaq, tac-taxt, taxça-boğça, taxt-tac, taxta-para, taq-taq, talan-tarac, tamam-desgah, tamam-kamal, tanış-biliş, tanış-tunuş, tap-tap, tap-tup, tar-mar, taraq-taraq, taraq-turuq, tarap-tarap, tarap-turup, tartan-partan, tas-tas, tasa-pasa, tay-tay, tay-beraber(i), tay-top, tay-tuş, taya-taya, tayfa-tabın, tayraq-payraq, tél-tél, télbe-télbe, téz-géc, téz-téz, téz-telesik, tebeqe-tebeqe, teher-töhür, tekrar-tekrar, tek-tek, tek-tenha, tek-tük, tek-tük, tekeş-tekeş, teke tek, tele-fele, tele-mele, telem-tehtili, telem-telesik, telesik-telesik, telim-tecrübe, telim-terbiye, tellem-tellem, tenbel-tenbel, tepik-tepik, tergül-mergül, ters-ters, teşer-teşer, teze-teze, tığın-tığın, tıqq-tıqq, tın-tın,

tıp-tıp, tıs-tıs, tike-parça, tike-tike, tikinti-berpa, tin-tin, tire-tire, tir-tir, top-top, topa-topa, top-topxana, top-tüfeng, torpaq-iqlim, tovlum-tovlum, toy-bayram, toy-düyün, toy-mağar / toy-nağara, toy-vay, toz-çirk, toz-duman, toz-torpaq, toz-tozanaq, tör-töküntü, tul-tula, tuman-köyneq, uc-bucaq, uçuq-sökük, udum-udum, ufaq-tufaq, ulduz-ulduz, umu-küsü, uruğ-turuğ, uşaq-böyük, uşaq-muşaq, uy-uy, uzaq-uzaq, uzun-uzadı, uzun-uzun, üç-beş, üç-bés, üç-üç, üç-dörd, üçem-üçem, ümid-nevid, ürf-adet, ürek-direk, ürek-göbek, ürkek-ürkek, üst-baş, üskük-üskük, ütelek-ütelekütelek-ütelek, üz-göz, vaxt-bivaxt, vaxt-vaxt, vaqon-vaqon, vallah-billah, vara-vara, var-dövlet, var-gel, var-varidat, var-yox, vay-haray, vay-şiven, vay-vay, védre-védre, vér-al, véjele-véjele, véyl-véyl / vél-vél, véysel-véysel, vereq-vereq, vıǵ-vıǵ, vız-vız, vic-vice / vic-vıca, vizir-vizir, vur-tut, vurğun-vurğun, yab-yab, yad-bud, yadıq-yaraq, yağış-yağmur, yaxın-uzaq, yaxşı-pis, yaxşı-yaxşı, yaxşı-yaman, yal-yamac, yal-yaman, yalaq-yalaq, yalan-doğru, yalan-gérçek, yalan-palan, yalan-yanlış, yalan-yulan, yalap-şalap, yalap-yalap, yalım-yanlış, yalın-yalçın, yaltaq-yaltaq, yalvar-yaxar, yalvar-yapış, yal-yalman, yal-yamac, yamaq-yamaq, yamaq-yırtıq, yamaq-yumaq, yaman-yaxşı, yaman-yaman, yamrı-yumru, yan-yan, yan-yancaq, yanıq-qınıq, yanıq-yanıq, yan-yöre, yapa-yapa, yara-xora, yaraq-esbab, yaraq-eslehe, yaraq-yasaq, yara-para, yarıq-yarıq, yarıq-yırtıq, yarım-yarım, yarı-yarı, yarım-yamalaq, yarım-yarım, yarım-yarımçıq, yar-yanacaq, yar-yancaq, yar-yaraq, yar-yaraşiq, yar-yoldaş, yavan-yavan, yavaşı-yavaşı, yava-yava, yayan-yapıldaş, yay-qış, yazı-pozu, yazıq-yazıq, yaz-qış, yéddi-yéddi, yéke-yéke, yékexana-yékexana, yél-quz, yém-alaf, yéniş-yoxuş, yéni-yéni, yér-cer, yér-göy, yér-yémiş, yér-yér, yér-yurd, yétim-yésir, yéyin-yéyin, yeher-esbab, yeher-yüyen, yıǵın-yıǵın, yırtıq-déşik, yırtıq-pırtıq, yırtıq-yamaq, yırtıq-yırtıq, yır-yıǵış, yoxuş-éniş, yol-erkan, yol-iz, yol-riz, yol-yamac, yol-yol, yol-yolacaq, yol-yöndem, yolaq-yolaq, yoluq-yoluq, yoluq-yosuq, yolum-yolum, yorğın-döşek, yorğın-arğın, yorğın-yorğın, yor-yoxsul, yorta-yorta, yör-yöndem, yöre-yöndem, yumru-yumru, yumşaq-yumşaq, yurd-yuva, yüz-yüz, zağ-zağ, zağar-zağar, zaman-zaman, zaranq-zaranq, zarı-zarı, zar-zar, zavallı-zavallı, zelil-zelil, zenbil-zenbil, zeneki-zeneki, zer-ziba, zer-zerbaft, zer-ziver, zerre-zerre, zevzek-zevzek, zıǵ-zıǵ, zıǵ-zıǵır, zıǵ-zımğır, zıncı-zıncı, zir-zır, zırt-pırt, zırt-zırt, zillet-meşeçqet, zir-zeber, zir-zibil, zolaq-zolaq, zol-zol, zor-bela, zor-güc, zövq-sefa, zülüm-zülüm.

Türkiye Türkçesi

Abuk subuk, abur cubur, acele acele, acı acı, acı tatlı, aç açık, açık açık, açık saçık, açık seçik, aç biilaç, adım adım, adam akıllı, afal afal, afal tafal, afra tafra, afur tafur, ağır ağır, ağır aksak, ağrı sızı, ah vah, aheste âheste, aksi aksi, akşam akşam, ak pak, alaz taraz, alet edevat, alev alev, alık salık, alım çalım, alt üst, alaca bulaca, alacak verecek, alaf alaf, alan talan / alan taran, alay alay, alay malay, alavere dalavere, alaz alaz, alıcı verici, alık alık, alım satım, allah allah, allak bullak, aman aman, ana baba, apar topar, aptal aptal, anhâ minhâ, apul apul, ara ara, araba araba, araç gereç, ara sıra, arı duru, arka arka, arsız arsız, arşın arşın, artık eksik, aşağı yukarı, aşna fişna, atik tetik, aval aval, avaz avaz, avuç avuç, ayan beyan, aygın baygın, ayıp ayıp, ayrı ayrı, ayrı gayrı, az az, azar azar, az çok, bağ bahçe, bağış çağış, bakkal çakkal, baklava börek, baldır bacak, baş baş, bangır bangır, bar bar, basamak basamak, bas bas, baş göz, başka başka, bâzı bâzı, bel bel, bıcı bıcı, bıcır bıcır, bıdık bıdık, bıllık bıllık, bıngıl bıngıl, bili bili, bir bir, birem birem, bocur bocur, boş boş, boy pos, boz bulanık, boğuk boğuk, boğum boğum, bol bol, boncuk boncuk, boram boram, borç harç, boy bos, boy boy, böcül böcül, bölük bölük, bölük pörçük, böyle böyle, bucak bucak, buğul buğul, bugün yarın, burcu burcu, burum burum, buruş buruş, büklüm büklüm, bütün bütün, bürüm bürüm, caf caf, cahil cühelâ, cambulcumbul, cangıl cungul, canlı canlı, canlı cenâze, car car, cart curt, cayır cayır, cazır cazır, cıncık boncuk, cırlak cırlak, cır cır, cırt cırt, cıvık cıvık, cıvıl cıvıl, cızır cızır, cici bici, ciddî ciddî, cins cins, ciyak ciyak, cumbul cumbul, cümbür cemaat, çabuk çabuk, çağıl çağıl, çağnam çağnam, çakıl çukul, çakır çukur, çakmak çakmak, çala paça, çalgı çağanak, çalı çırpı, çamçak çamçak, çan çan (I), çan çan (II), çanak çömlek, çangıl çungul, çangır çungur, çar çur, çarpık çurpuk, çarşaf çarşaf, çat pat, çatal çatal, çatır çatır, çatra patra, çat pat, çayır çayır, çelik çomak, çer çöp, çör çöp, çeşit çeşit, çığlık çığlık, çıkır çıkır, çıldır çıldır, çingir çingir, çin çin, çıpı çıpı, çıpıl çıpıl, çır çır, çıt çıt, çiti piti, çitir çitir, çitir pıtır, çıpıl çıpıl, çifter çifter, çiğ çiğ, çiğdem çiğdem, çil çil, çim çim, çizgi çizgi, çizin çizin, çok çok, çoluk çocuk, çürük çarık, dağ bayır, dağ dere, dağ taş, daha daha, dalga dalga, dalgın dalgın, damar damar, damla damla, dan dan, dan dun, dâne dâne, dangıl dungul, dazır dazır, değiş tokuş, deli divâne, deli dolu, delik deşik, deli duman, delep delep, deli deli, demet demet, dere tepe, derece derece, derme çatma, derin derin, deste deste, dıbir dıbir, dır dır,

dız dız, didik didik, diken diken, dik dik, dilim dilim, dip bucak, dip doruk, dip bucak, dirhem dirhem, diri diri, dirlik düzenlik, diş diş, divik divik, diyâr diyâr, dizi dizi, dizim dizim, dobra dobra, doğru dürüst, dolu dizgin, dolu dolu, domur domur, don gömlek, donuk donuk, dost düşman, döl dös, düğüm düğüm, düğün bayram, düğün dernek, dürüm dürüm, eciş bücüş, efendi efendi, eften püften, eğri büğrü, eğri doğru, eksik gedik, el âlem, el gün, elvan elvan, er geç, eski püskü, estek köstek, eş dost, etek etek, ev bark, ev ev, ezik büzük, ezim ezim, fakir fukara, falan festekiz, falan filan, falan feşmekan, falan fıstık, fart furt, farta furta, faşır faşır, fazla fazla, fellek fellek, fellik fellik, ferah ferah, feryat figan, fersah fersah, fıkır fıkır, fıldır fıldır, fır fır, fırıl fırıl, firt firt, fısıl fısıl, fısır fısır, fıs fıs, fiş fiş, fişir fişir, filan falan, fincan fincan, fingir fingir, fitne fücur, fokur fokur, fosur fosur, gacır gucur, gacır gacır, gâh gâh, ganî ganî, garip garip, gece gece, gece gündüz, gelen geçen, gelen giden, gıcır gıcır, gıdı gıdı, gıdık gıdık, gıdım gıdım, gıldır gıldır, gır gır, gırıl gırıl, gırt gırt, gıy gıy, gidiş dönüş, gidiş geliş, girdi çıktı, giyim kuşam, gizli gizli, gör bak, görsel işitsel, göz göz, gulu gulu, güç belâ, güldür güldür, güm güm, gümbür gümbür, gürül gürül, gürültü patırtı, güzel güzel, hadi hadi, hafif hafif, haldır haldır, halef salef, halka halka, halim selim, halis muhlis, hamal camal, ham halat, ham hum, hant hant, hapır hapır, hapır hupur, har har, harıl harıl, hart hart, hart hurt, hasta hasta, haşım haşım, haşır haşır / haşır huşur / hışır hışır, haşır neşir, hatır hatır, hatır hutur, hava cıva, hav hav, hay huy, hayâl meyâl, hayır hasenat, haydi haydi, hazele bezele, hele hele, hemen hemen, hey hey, hezin hezin, hık mık, hım hım (I), hım hım (II), hırıl hırıl, hısım akraba, hışıl hışıl, hışır hışır, hızlı hızlı, hiçâ hiç, hile hurda, homur homur, hop hop, horul horul, hot zot, humar humar, hüngür hüngür, ıgıl ıgıl, ıkıl ıkıl, iklim tıklım, ılgım salgım, ılgıt ılgıt, ılım ılım, ıpıl ıpıl, ışıl ışıl, ifil ifil, ileri geri, ince ince, inci inci, incik boncuk, inil inil, inim inim, iniş çıkış, iniş yokuş, ipil ipil, iri iri, iş güç, it kopuk, itiş kakış, iyi hoş, iyi kötü, jan jan, kaba saba, kaç kaç, kadem kadem, kadı kadı, kafes kafes, kafile kafile, kakır kakır, kalem kalem, kap kacak, kapı kapı, kapış kapış, kara kara, kara kuru, karı koca, kardeş kardeş, kare kare, karga tulumba, karı kızan, karı koca, kaşık kaşık, kat kat, katmer katmer, katre katre, katra karta, kavim kardaş, kayıt kuyut, kelep kelep, kem küm, kerte kerte, kesik kesik, kılık kıyafet, kıp kıp, kırt kırt, kısa kısa, kısım kısım, kış kıyamet, kıt kanaat, kıtır kıtır, kıvıl kıvıl, kıvır kıvır, kıvır zıvır, kıyı bucak, kıyı kıyı, kıyım

kıyım, kızıl kıyamet, kız kızan, kih kih, kir pas, koca koca, kocaman kocaman, kol kanat, kolay kolay, konu komşu, koşun koşun, koyu koyu, kös kös, kötü kötü, kucak kucak, kuçu kuçu, kurt kuş, kuru kuru, kuruş kuruş, kuzu kuzu, küfür küfür, küme küme, kürek kürek, küskün küskün, küt küt, kütür kütür, lângır lungur, lâpa lâpa, lap lap, lıkır lıkır, lif lif, lîme lîme, lokma lokma, lop lop, lopur lopur, löp löp, löpür löpür, lücce lücce, lüle lüle, maç maç, madde madde, marş marş, mel mel, melul mahzun, melül melül, mırın kırın, mır mır, mışıl mışıl, mümkün meretebe, nakış nakış, namaz niyaz, nefes nefes, nice nice, nokta nokta, o bu, ocak bucak, o gün bugün, oğul oğul, oğul uşak, okuma yazma, okumuş yazmış, okur yazar, okus pokus, olan biten, olmaz olmaz, olmuş bitmiş, oluk oluk, olur olmaz, oymak oymak, öbek öbek, ölüm kalım(dirim), pafta pafta, palas pandıras, paldır küldür, para pul, parça bölük, parça buçuk, parça parça, parça pürçük, pâre pâre, parıl parıl, parmak parmak, par par, paşa paşa, pat küt, patır kütür, pat pat, patır patır, paytak paytak, pek pek, pençe pençe, perde perde, peşin peşin, pılı pırtı, pırl pırl, pır pır, pıt pıt, pis pis, pisi pisi, piti piti, pofur pofur, posta posta, poz poz, pul pul, püfür püfür, pürtük pürtük, pütür pütür, rahat rahat, rap rap, renk renk, sabah akşam, sabah sabah, sabî sübyan, saç baş, saçak saçak, saçma sapan, saf saf, sağ salim, sağanak sağanak, sakır sakır, sâkin sâkin, saldır saldur, salkım saçak, salkım salkım, salkım söğüt, sandık sepet, sapır sapır, sarmaş dolaş, sarsak sursak, satır satır, selâm sabah, senet sepet, seril sefil, sersem sepelek, sersem sersem, serseri serseri, sert sert, ses seda, ses soluk, sıcak sıcak, sıfır sıfır, sıkı fıkı, sıkı sıkı, sıkış tıkış, sık sık, sikkın bıkkın, sıra sıra, sızım sızım, sinsi sinsi, siya siya, siyem siyem, siyim siyim- siğim siğim, sorgu sual, soy sop, sus pus, süklüm püklüm, sürü sepet, sürü sürü, süs püs, şah şah, şahrem şahrem, şaka maka, şakır şakır, şak şak, şakur şukur, şallak mallak, şangur şungur, şapır şapır, şapır şupur, şap şap, şarıl şarıl, şar şar, şartşurt, şaşkın şavalak, şen şakrak , şen şatır, şerha şerha, şıkır şıkır, şingır şingır, şıpır şıpır, şıp şıp, şırak şırak, şırıl şırıl, şimdi şimdi, şu bu, şudur budur, taka tuka, takım takım, takım taklavat, takır takır, takır tukur, tak tak, tak tuk, taraf taraf, taraz taraz, tartak martak, tas tarak, taş toprak, tatlı tatlı, tav tav, tay tay, taksit taksit, tangır tangır, tangır tungur, tan tun, tek tek, teker meker, teker teker, teker tüker, tek tük, tekrar tekrar, tel tel, tembel tembel, temiz temiz, ter ter, ters pers, tersân tersân, ters ters, ters türs, tıkr tıkr, tıkış tıkış, tık tık, tıklım tıklım, tınaz tınaz, tın tın, tıngır mıngır, tıngır tıngır, tıpır tıpır, tıpış

tıpış, tıp tıp, tırak tırak, tırıs tırıs, tırı vırı, tırtık tırtık, tiftik tiftik, tike tike, tik tak, tin tin, tiril tiril, tir tir, tok tok, toptop, topu topu, top tüfek, toz duman, toz toprak, tövbe tövbe, tuhaf tuhaf, tumba döşek, tun tun, tutam tutam, tümen tümen, tüy tüs, ufak tefek, ulam ulam, ulu orta, usul erkân, usul usul, uzun uzun, üç beş, üçer beşer, ürkek ürkek, üst baş, vah vah, vakit vakit, vak vak, var yok, vekil vükela, vıcık vıcık, vıcır vıcır, vıdı vıdı, vık vık, vırak vırak, vır vır, vırt zırt, vızır vızır, vız vız, viyak viyak, yalan dolan, yalan yanlış, yalap şalap, yalap şap, yalap yalap, yampiri yampiri, yamru yumru, yamuk yumuk, yan yan, yanık yanık, yarım yamalak, yarım yırtık, yavaş yavaş, yayık yayık, yayvan yayvan, yazar çizer, yazı tura, yazık günah, yaz kış, yegân yegân, yellim yelalim, yellim yepelek, yel yepelek, yel yeperek, yeme içme, yeni yeni, yer yer, yer yurt, yığın yığın, yıkık dökük, yıkık yıprak, yıldır yıldır, yılışık yılışık, yırtık pırtık, yısa yısa, yıvış yıvış, yısa yısa, yok yok, yok yoksul, yol yol, yol yordam, yol yöntem, yorgun argın, yudum yudum, yumak yumak, yumuk yumuk, yumuşak yumuşak, yüz göz, zaman zaman, zangır zangır, zâr zâr, zarar ziyan, zâri zâri, zar zor, zart zurt, zehir zemberek, zehir zıkkım, zıngıl zıngıl, zıngır zıngır, zıp zıp, zırl zırl, zır zır, zırt pırt, zırt zırt, zil zurna, zonk zonk, zor belâ.

Türkmen Türkçesi

Abyr-zabyr, aç-açan, aç-ýalaňaç, açyk-aýdyň, agaç-ugaç, agar-agar, agdar-dünder, agsak-towsak, agyr-agyr, ähem-ähem, ah-wah, äit-mäjit, ajaýyp-ajaýyp, ak-gara, ak-gök, akyr-ukur, ala-böle, ala-mula, alaň-açyk, al-arwah, alas-gopas, allay-allaý, aluw-satuw, aman-esen, äm-sem, äňe-säňe, aňka-taňka, aňk-taňk, aňry-bäri, aňryk-berik, apaň-apaň, äpet-äpet, ap-tap, aram-aram, är-aýal, arman-irmän, arman-ýadaman, ar-namys, arryk-urruk, artan-esgen, arzuw-dileg, arzuw-hyýal, arzuw-niýet, asyl-asyl, aşak-ýokary, aşak-ýokaryk, aşrym-aşrym, aşyk-maşuk, ata-baba, ata-ene, atan-satan, atarman-çaparman, ätmer-sätmer, aý-aýdyň, aýlaw-aýlaw, aýry-aýry, aýyl-saýyl, azar-bızar, az-az, az-kem, az-maz, azy-köp, bag-bakja, bag-bossan, bagy-bossan, bala-çaga, bar-bar, barha-barha, barşyk-gelşik, baryş-geliş, bassyr-bassyr, bassyr-bussur, bassyr-ýussur, basyr-basyr, baş-başdak, başga-başga, baý-baý, baý-baýow, bazy-buzzy, bela-beter, bela-kaza, belent-pes, belli-belli, belli-beter, besse-besse, beýik-beýik, beýle-beýle, bir-bir, biri-biri, bogum-bogum, bogun-bogun, boýur-boýur, bölek-bölek, bölek-büçek, budur-

sudur, bulam-bujar, bulam-delem, buldur-buldur, burçak-burçak, burum-burum,
 buýra-buýra, buýtar-suýtar, büdenek-südenek, büdür-südür, büklem-büklem,
 büküm-büküm, bydym-sydym, bygyr-bygyr, çaga-çuga, çagşyl-çagşyl, çagşyl-
 çugşul, çala-çula, çalak-çulak, çal-çapyr, çalt-çalt, çapak-çapak, çapım-çapım,
 çay-paý, çayşyk-çüýşük, çemçe-çanak, çen-çak, çıkın-çıkın, çılgım-çılgım, çil-çil,
 çine-çine, çintik-çintik, çirkin-çirkin, çizik-çizik, çizim-çizim, çoguş-çoguş,
 çomp-çomp, çorba-cagar, çöp-çalam, çöp-çör, çukanak-sakanak, çukur-çukur,
 çümüş-çümüş, çürt-kesik, çürt-yoluk, çüýk-çäk, çüýruk-çaryk, çykyn-çykyn,
 çylgym-çylgym, çyr-çyr, çzyk-çzyk, çzym-çzym, daby-daby, dabyr-dubur,
 dabyrt-dabyrt, dähedem-dessem, dama-dama, damja-damja, damjyk-dumjuk,
 däne-däne, darka-darka, dars-dars, daş-iç, daş-töwerek, dawa-jenjel, daýy-daýza,
 deger-degmez, del-dül, del-dülje, dem-düýt, depe-düz, derbi-dagyn, derge-daş,
 deşik-deşik, deşim-deşim, dınman-arman, digir-digir, dileg-arzuw, dilik-dilik,
 dilim-dilim, diş-diş, diş-dyrnak, dogan-garyndaş, dogar-dogar, dost-ýar, dow-
 dow, döwüm-dişlem, döwüm-döwüm, duýgy-düşünje, duz-çörek, düb-düb, dükür-
 dükür, düňk-düňk, düňňür-düňňür, düw-düw, düwme-düwme, düwür-düwür,
 düýt-düýt, düzgün-nyzam, düzüm-düzüm, dylım-dylım, edep-ekram, eger-eger,
 egin-eşik, egirme-dokma, egrem-bugram, egrem-egrem, egri-bugry, ekin-dikin,
 elek-çelek, elem-ebtat, elpe-şelpe, emer-damar, epeý-epeý, eplem-eplem, ers-
 mers, etsem-petsem, eýer-esbap, eýlek-beýlek, ey-vay, ez-bez, gabal-gabal, gabyr-
 gubur, gaçalak-sapalak, gadyr-gymmat, gahar-gazap, gähi-gähi, gak-gak, galak-
 gaçak, galk-gulk, galp-galp, gam-gussa, gapy-gapy, garaba-garaba, gara-çyra,
 gara-gura, garbak-gurbak, garbak-gurbak, gark-gark, garry-gartaň, garry-gurry,
 garry-gurty, gars-gars, garşy-garşy, garym-gatym, garyp-gasar, gasyn-gasyn, gaş-
 gabak, gatbar-gatbar, gat-gat, gaty-gaty, gaty-guty, gaý-gaýmalaşyk, gaygy-alada,
 gaýgy-gam, gaýgy-gussa, gaýra-gaýra, gaýta-gaýta, gaýtalap-gaýtalap, gelim-
 gidim, gelin-gyz, gelüw-gidüw, gemrik-gemrik, gep-gürrüň, geriş-geriş, geým-
 gejim, gıç-gyrym, gık-bak, gice-gündiz, gije-girim, gije-gündiz, gir-gir, girim-
 çykym, git-gir, golaý-goltum, gomp-gomp, goňk-goňk, goňşy-golam, goram-
 gowsak, gorky-ürki, gors-gors, goşa-goşa, goş-golam, gotdy-gotdy, gowul-çowul,
 goýt-goýt, goýun-guzy, göter-göter, göz-görtele, göz-gulak, göz-gülban, gujak-
 gujak, gujur-gaýrat, guk-guk, guk-guk (2), gult-gult, gur-gur, gurruk-gurruk, guw-
 guw, gübürdiň-gübürdiň, gübür-gübür, güjeň-güjeň, güjür-güjür, gül-çeçek, güles-

ýalas, gül-gunça, gülmen-yşman, gümmi-sümme, gümmük-sümmük, gümmür-
 gümmür, gümp-gümp, gümp-samp, gümür-ýamyr, günbe-gün, güp-güp, güpür-
 güpür, güpür-tapyr, güpürt-güpürt, güpürt-tapyrt, gür-gür, gürp-gürp, gürs-gürs,
 gürüm-jürüm, güsür-güsür, gütür-gütür, güýç-gaýrat, güýç-kuwwat, güýürt-
 güýürt, güz-güz, güzürt-güzürt, güžžül-güžžül, güzzül-güzzül, gybyrdyk-
 gybyrdyk, gybyr-gybyr, gybyrt-gybyrt, gyçyrt-gyçyrt, gydy-gydy, gyjyk-gyjyk,
 gyjyrt-gyjyrt, gyk-gyk, gyl-gymyr, gymyl-gymyl, gyn-gyssag, gyrak-bujak,
 gyran-jyran, gyr-jyn, gyrk-gyrk, gyrmyl-gyrmyl, gyrrp-çyrrp, gyrrp-gyrrp, gyrt-gyrt,
 gyrym-gyrym, gşyk-çaýşyk, gyýym-gyýym, gyzar-gyzar, gyz-juwan, gyz-oglan,
 gyzyl-çyzyl, gyzza-gyzza, habar-hatyr, hajyk-hujuk, hak-hesip, hak-heşdek, hak-
 hukuk, haky-nähak, hal-ehwal, hallyň-sallyň, halta-halta, hal-yagday, ham-çam,
 ham-hyýal, haňk-huňk, hapa-hupa, hapyr-hupur, haram-halal, harç-harajat, har-
 hamyr, har-haşal, harmanhaşa, harpy-hurpy, harty-hurty, harwar-harwar, hasap-
 hesip, has-has, hasyr-husur, haş-haş, hatar-hatar, hat-galam, hat-habar, hat-pat,
 hat-petek, hat-sowat, haýal-ýagal, haýa-şerim, haý-haý, haý-haýew, haý-haýow,
 haý-howaýy, haý-küş, haýyr-sahawat, haýyr-sogap, haýyr-şer, haýyr-yhsan, hele-
 hüle, heran-haçan, hezzet-hormat, hıh-tüf, hık-çok, hıkgı-çokgı, hıkgı-pıkgı, hıkır-
 hıkır, hımır-samır, hırın-dıkın, hıs-hıs, hışır-pışır, hışı-vuşı, hitdı-pıtdı, hikir-hikir,
 hil-hil, holpy-solpy, hoňkudyk-hoňkudyk, hoňňul-hoňňul, hopul-sopul, hor-
 homsy, hor-hor, hork-hork, hormat-hezzet, hormat-sylag, hor-zar, howul-halat,
 howul-hara, höküdik-höküdik, hölt-hölt, höre-höre, höre-köşe, hörele-hörele,
 höwülüm-höwülüm, hutma-hut, hülli-hülli, hümi-sümi, hümmür-sümmür, hüňür-hüňür,
 hüý-häsiýet, hykgy-çokgy, hykgy-pygky, hykyr-hykyr, hymyr-symyr, hyňk-
 myňk, hyňk-pyňk, hynny-pynny, hyrk-hyrk, hyrt-hyrt, hyryn-dykyn, hys-hys,
 hyşyr-pyşyr, hyşy-wuşy, hytdy-pytdy, ıgım-sagım, iňir-iňir, ıns-cins, ıra-dara,
 ıraň-daraň, ız-toz, ibirtde-zibirt, iç-daş, içgin-içgin, ideg-sorag, ikibir-ikibir, ileri-
 ileri, ilerik-gayrak, il-gün, il-halk, il-ulus, ine-gana, iňir-iňir, iňña-iňña, ir-ertir, ir-
 giç, iri-iri, ir-iýmiş, irmän-arman, irmän-yadaman, irmez-armaz, irü-giç, isleg-
 arzuw, iş-pişe, itek-çomak, iýgi-içgi, jagylda-jugul, jagyl-jugul, jagyr-jugur, jäk-
 jäk, jaňnyr-jaňnyr, jaýyrt-jaýyrt, jibir-jibir, jikme-jik, jikme-jiklik, jiň-jiň, jirk-jirk,
 jodur-jonnuk, joňk-joňk, jugur-jugur, juk-juk, jurga-jurga, jülp-jülp, jümle-jahan,
 jürbe-jür, jüre-jüre, jüyk-jüyk, jüyp-jüyp, jygba-jyg, jygy-jygy, jygyrt-mygyrt,
 jyk-jyk, jykyr-jykyr, jyrk-jyrk, jyrym-jyrym, jyyňnyr-jyyňnyr, jyzyr-jyzyr, kada-

kanun, kah-kah, kakyn-silkin, karz-kowal, käte-käte, katra-katra, kelç-külç, kemiş-kemiş, kem-käs, kem-kem, kerçem-kerçem, kerç-kerç, kertik-kertik, kertim-kertim, kesik-kesik, kesim-kesim, kibirt-kibirt, kikir-kikir, kir-kimir, kirt-kirt, kişşik-kişşik, kovum-garındaş, kowum-gardaş, kowum-garyndaş, köne-küşül, köne-sana, kör-köpük, köw-söw, küde-küde, kühhe-kühhe, kül-pagyş, kül-talhan, küti-küti, küt-küt, kyrk-kyrk, labyr-labyr, lagta-lagta, lagyr-lagyr, lah-lah, lakgalakga, lak-luk, lakyr-lakyr, lam-jim, lap-lap, lark-lark, larsa-larsa, lars-lars, lasyr-lasyr, lemmer-lemmer, lemme-lemme, lep-lep, lok-lok, loňk-loňk, lowur-lowur, löküdik-löküdik, löňk-löňk, löp-löp, lummur-lummur, lykyr-lykyr, mady-mady, madyr-madyr, mahal-mahal, maksat-myrat, mal-gara, mal-mülk, mal-mülkli, maň-maň, maňňy-maňňy, mata-marlak, maýtyk-maýtyk, maýyp-müjrup, menek-menek, mesgen-mekan, moh-moh, monjuk-monjuk, müňläp-müňläp, mys-mys, myş-myş, nam-nyşan, namys-ar, näzi-nygmat, neneň-niçik, nesbe-nowgan, niýet-arzuw, nokatma-nokat, nol-nol, obama-oba, oba-oba, oduk-buduk, odur-budur, ogar-ogar, oglan-oglanjyk, oglan-uşak, ogry-jümri, ogryn-ogryn, ogul-gyz, ojuk-bujuk, ol-bu, omur-jomur, ot-alaw, ot-çöp, ot-íým, ot-ojak, oturyş-turuş, ot-yalın, ownuk-uşak, owal-ahyr, ownuk-uşak, owram-owram, oýmul-oýmul, oymur-oymur, oýuk-oýuk, oýun-çyn, oýun-dalaş, oýun-oýunjak, oýun-tomaşa, ölüm-ýitim, ömür-ahyr, ötgün-ötgün, ötleme-ötleme, övüt-nesihat, öwran-öwran, öwrüm-öwrüm, öwür-çöwür, övüt-nesihat, övüt-ündew, öýin-öýin, öýjük-öýjük, öýke-kine, öý-öwzar, paç-hıraç, pagyş-pagyş, pagyş-para, pähim-parasat, pähim-paýhas, päh-päh, palan-pısmıdan, paň-paň, para-para, parça-parça, park-park, parpar, pasyr-pasyr, pasyr-pusur, patdyk-putduk, paty-puty, patyr-patyr, paý-piýada, paýpyl-paýpyl, paýyr-paýyr, penje-penje, peri-peýker, pert-pert, pessaý-pessaý, peteň-bizar, pılan-pısmıdan, pişim-pişim, piş-piş, pök-pök, pökür-pökür, pöwh-pöwh, punktma-punkt, puşda-puşda, pür-pudak, pykyr-pykyr, pylan-pısmıdan, pyr-pyr, pyt-pyt, rehim-şepagat, reňbe-reň, sabyr-karar, sag-aman, sag-gürgün, sag-salamat, sag-sol, sakyr-sakyr, salham-sajak, sallam-sajak, sal-sal, salyr-saryk, samyr-sumur, sandyr-sandyr, saňňyl-saňňyl, san-sajak, san-sala, sapajak-supajak, sap-sap, saý-sebäp, saz-söhbet, seçir-gaçyr, sen-men, seplem-seplem, ses-seda, ses-sellem, ses-seza, ses-üýn, sipaň-sermeň, som-saýak, sorag-ideg, sorag-jogap, sork-sork, sowal-jogap, söhbet-saz, söw-söw, suw-sil, syh-syh, şabyr-şabyr, şaggyr-şaggyr, şag-şag, şakga-şukga, şakgydyk-şakgydyk, şakyr-şukur, şakyr-

şukurt, şalha-şalha, şalk-şalk, şalpy-şaraň, şalt-palt, şalt-şult, şama-şayırdy, şaňňyr-şuňňur, şan-şöhrat, şapba-şupba, şaply-şarag, şap-şap, şap-şup, şapyr-şupur, şark-şark, şark-şurk, şarp-şarp, şarp-şurp, şart-şurt, şat-şat, şatyr-şallak, şatyr-şutur, şay-şep, şek-şübhe, şerim-haya, şildir-şildir, şindi-şindi, şire-şepbik, şirin-şeker, şirin-şerbet, şirp-şirp, şitir-pitir, şokur-şokur, şowhun-şagalag, şybyr-şybyr, şylha-şylha, şyp-şyp, tagam-tasgyr, takat-karar, tak-tak, takyr-tukur, taňşy-biliş, taňk-taňk, tapan-tupan, tapgyr-tapgyr, tapyr-tupur, tark-tark, tark-turk, tarpa-taýyn, tars-tars, tege-tege, terne-türne, terslin-oňlyn, tertip-düzgün, tertip-nyzam, tes-tegelek, teý-ahyr, tike-tike, tikin-çatyn, tiňni-tiňni, titir-titir, titirt-titirt, tiz-tiz, toba-tasgyr, tohum-tiç, topar-topar, topbak-topbak, toplum-toplum, top-top, tosaň-tosaň, towar-towar, towa-tagsyr, towlam-towlam, toý-baýram, toý-tomaşa, toý-tomgy, toz-topur, tutha-tut, tüf-tüf, tüydüm-tüydüm, tüýti-tüýti, tüýt-müýt, tüy-tüy, tyrk-tyrk, ugur-utga, ulgam-ulgam, ulı-kıçı, uly-kıçı, uly-uly, umyt-arzuw, urha-ur, urp-adat, ur-tut, uşak-düşek, utanç-haýa, uzyn-uzyn, ühhe-ühhe, üpül-süpül, üpür-çüpür, üpür-süpür, üst-baş, üzlem-saplam, üzük-ýoluk, wagır-şagır, wagız-nesihat, vagtal-vagtal, vah-vah, vay-vay, veşeň-weşeň, wadyr-wadyr, wady-wady, wagalaň-şagalaň, wagtal-wagtal, wagt-wagt, wagyry-şagyr, wagyry-wagyry, wagyry-wugur, wagyzy-nesihat, wah-wah, wah-wahey, wajyrt-wajyrt, wajyr-wajyr, wak-wak, wakyry-şakyr, wala-wala, wal-wal, waňk-waňk, waňňyr-waňňyr, waň-waň, wark-wark, warra-wurra, warryk-warryk, wassyk-wassyk, was-was, was-wasy, waý-eý, waý-waý, waýyrt-waýyrt, wazyry-wuzur, wazyryk-wuzzuk, wazyry-wuzzy, wes-weýran, weşeň-weşeň, weý-weý, wow-wow, wyjyr-wyjyr, wyşy-wyşy, wyz-wyz, wzyry-wzyry, wzyry-wuzurt, ýalan-ýaşryk, ýalan-ýaşryn, yalt-yult, yarpy-ýalta, ýarty-ýurty, ýaryk-ýaryk, ýarym-ýalta, ýaş-ýelen, ýaşyry-ýuşur, ýaş-ýuş, ýaýyn-ýajak, ýazu-gyş, ýazuw-bozuw, ýekän-ýekän, ýekeme-ýeke, ýekeň-ýeken, ýeke-ýeke, ýek-tük, ýek-ýarym, ýemp-ýemp, ýerbe-ýer, ýer-suw, ýer-ýesir, ýetim-ýesir, ygym-sagym, ýiti-ýiti, yňňy-daňňy, yňňyl-çyňňyl, yns-jyns, ýognas-ýognas, ýol-ýoda, yol-yol, ýorgan-düşek, ýöne-möne, ýörjen-ýörjen, yra-dara, yraň-daraň, ysgyn-deramat, ysgyn-ragbat, ýuwaş-ýuwaş, ýygyrt-ýygyrt, ýygy-ýygy, ýykyk-ýemrik, ýykyk-ýumruk, ýyryk-ýyryk, yzan-çuwan, yz-toz, zabyrt-zabyrt, zag-zag, zarňyl-zarňyl, zaryn-zaryn, zar-zar, zar-zelil, zaw-zaw, zer-zaya, zeyir-zeyir, zire-zire, zir-zibil, zok-zok, zolak-zolak, zol-zol, zowwam-zowwam, zöwzül-zöwzül, zygyr-zygyr, zyry-zyry.

Gagavuz Türkçesi

Adım-adım, alak-bulak, alan-alan, alış-veriş, ana-boba, ara-sıra, avşam-sabaa, ayın-açık, aykırı-buykuru, az-çok, başka-başka, bölük-bölük, buci-buci~bici-bici, bul-bul, buunuk-buunuk, büünnän-büün, cangır-cıngır, cangır-cungur, cannar-cunnar, can-cun, çaarış-baarış, çabuk-çabuk, çanak-çölmek, çangır-çingır, çangır-çungur, çatak patak, çatır-çatır, çat-pat, çatlak-patlak, çatra-patra, çayır-bayır, çeşnä-çeşnä, çeşne-çeşne, çıkım-çıkım, çıp-pıt, çır-çır, çıt-çıt, çıtır-çıtır, çıt-pıt, çıtır-pıtır, çin-çin, çok-çok, çur-çur, dalga-dalga, damba dumba, daran-peran, dar-dar, delim-deşik, derä-tepä, dır-dır, dik-dik, dizel-dizel, dizi-dizi, dost-düşman, emen-emen, fakir fukara, fıçı-fıçı, fıkır-fıkır, fis-fis, fiş-fiş, fışır-fışır, filan-fişman, gece-gündüz, geç-geç, gelen-geçen, gık-gık, gırts-gırts, gidiş-geliş, göz-kulak, gür-gür, gün-ömür, harça-parça, helä-helä, haylaz-haylaz, hemen hemen, iiri-büürü, iiri-iiri, ileri-geeri, karı-koca, kesnik-kesnik, kır-bayır, kıs-kıs, kıtır-kıtır, konu-komşu, kurt-kuş, kürt-kürt, küt-küt, xârça-pârça, link-link, mır mır, mini-mini, myni-myni, pala-parta, parça parça, patır patır, pek-pek, pıpı, pır-pır, pıt-pıt, pıti-pıti, pıy-pıy, pıyka pıyka, pilipili, pis pis, pisi-pisi, saa-selem, satta-patta, sena senä, senek benek, sert-sert, sık-sık, sıra sıra, soruş-cuvap, şakır-şakır, şar-şar, şaş-beş, şen-şen, şıpır-şıpır, şke şke, şor-şor, şölä-bölä, şu-bu, şülä-bölä, tekrar-tekrar, tır-mır, tukur-tukur, türlü türlü, ufak-tefek, ura-tuta, usul-usul, uzun-uzun, üst-baş, üüsek-üüsek, yalan-falş, yavaş yavaş, zar-zor, zıga-zıga, zıngır-zıngır, zın-zın.

2.1.2. Yapım Ekleriyle Kurulan İkilemeler

Bu bölümde isim kök ve gövdelerine yapım eki alarak oluşmuş ikilemeler incelenmiştir. Yine tüm alt başlıklarda belirtildiği gibi burada da farklı kelimelerden oluşan ikilemeler ve aynı kelimelerden oluşan ikilemeler, sadece bir üyesinin yapım eki aldığı ve her iki üyesinin de yapım eki aldığı ikilemeler şeklinde oluşturulmuş bir liste vardır.

Yapım ekleriyle kurulan ikilemeler arasında isimden isim yapan ve fiilden isim yapan eklerle oluşmuş ikilemeler mevcuttur. Birkaç örnek üzerinde değerlendirme yapacak olursak: **adaq-adaq** (AZ.T.) ikilemesinde *ada*-fiili, fiilden isim yapma {-q} ekini alarak *adamaq*-tan *adaq* şeklinde türetilmiştir. Aygın baygın (TÜR.T.) ikilemesinde de *ayıl*- fiili, yine fiilden isim yapan *-gın/-gin* ekini

alarak ayılmak-tan aygın; bayılmak-tan baygın olmuştur. **Akyllı-başlı** (TKM.T.); **cicili-bicili** (GGZ.T.) ikilemelerinin her iki üyesi de isim üzerine +lı/+li yapım ekini alarak ikileme oluşturmuştur.

Azerbaycan, Türkiye ve Gagauz Türkçelerinde ortak olarak kullanılan **dallı-budaklı** ikilemesinde, ikilemeyi oluşturan ilk sözcüğün isim; ikinci sözcüğün kökünün ise {-q} ekini alarak *budak* şeklinde fiilden isim yapan ek ile oluşmuş bir ad olduğu görülmektedir. Yani ikilemeyi oluşturan sözcüklerden birisi isim bir diğeri ise fiil kökenlidir. **Dayamsız-döşemsiz** (AZ.T.) ikilemesinin her iki üyesi de fiil soyludur. *Daya-* ve *döşe-* fiilleri önce {-m} fiilden isim yapma, sonrasında ise {+sIz} isimden isim yapma ekleriyle türetilmiştir. **Südcülük-terevezçilik** (AZ.T.) ikileme örneğinde ikilemeyi oluşturan sözcüklerin birden fazla yapım ekini alarak oluştuğu görülmektedir. Her iki kelime de {+çX} ve {+IXk} olmak üzere ikişer yapım eki almışlardır.

Azerbaycan Türkçesi

Abır-heyallıq, abırsız-abırsız, abırsızca-abırsızcasına, abırsızlıq-arsızlıq, abırsız-heyasız, ac-susuz, acıq-qıcıq, acıqlı-acıqlı, acı-acı, acı-ağrı, açığı-abı, açığı-açığa, açıqdan-açığa, açığı-aşkar, açığı-aydın, açığı-saçıq, açığı-saçıqlıq, adaq-adaq, adda-buddalıq, adlı-sanlı, adlı-sanlılıq, adsız-sansız, ağıllı-ağıllı, ağıllı-başlı, ağıllı-kamallı, ağır-sanballı (tebietli), ağır-senginleşmek, ağır-senginlik, ağız-burunlu, ağla-sıtqı, ağılı-bozlu, ağılı-qaralı, ağrı-acı, ağrı-acılıq, ağrı-acısız, ah-vayçı, axar-baxarlı, axar-baxar, ala-babatlıq, ala-bezek, ala-bezeklik, ala-bulalıq, ala-bulanıq, alaca-bulaca, alac-bulac, alax-bulax, ala-qolaylıq, alan-alçaq, alaşıq-bulaşıq, alatalalıq, allı-bezekli, allı-elvanlı, allı-güllü, allı-şallı, ana-bacılıq, analı-atalı, analı-babalı, analı-balalı, arlı-abırlı, arlı-barlı, arlı-namuslu, arsız-abırsız, arsız-arsız, arsız-namussuz, artıq-artıq, artıq-eskik, artıq-urtuq, asım-asım, asqırıqlı-tısqırıqlı, aşağılı-yuxarılı, ata-analı, ata-anasız, atalı-analı, ata-balalı, atalı-babalı, atasız-anasız, ayıq-sayıq, aylı-ulduzlu, ayrı-ayrı, ayrı-ayrılıqda, ayrı-sayrı, ayrı-séçki, ayrı-séçkilik, azarlı-azarlı, azca-azca, azgın-azgın, bac-heracsız, bacı-cicilik, bağ-bağatlı, bağ-bağatlıq, bağ-bağçalıq, bağ-bostanlıq, bağlı-bağatlı, bağlı-bağçalı, bağlı-bağmalı, balaca-balaca, baxarlı-axarlı, barış-görüş, basım-basım, başlı-başına, başlı-başınalıq, başlı-bütünlü, başsız-ayaqsız, başsız-paraxsız, baygın-

baygın, berli-bezekli, bıǵlı-saqqallı, birce-birce, bollu-bollu, borcsuz-hercsiz, boş-bikarçılıq, boş-boşanaq, boy-buxunlu, boy-buxunluq, boy-buxunluluq, boylu-buxunlu, boysuz-buxunsuz, bölük-bölük, bölüm-bölüm, bulaq-bulaq, buruq-buruq, burum-burum, bütün-bütüne, bütün-bütün, cah-calallı, canlı-başlı, canlı-cansız, cansız-çelimsiz, cavanlı-qocalı, cengli-cidallı, cıqqılı-mıqqılı, cıncılı-mıncılı, cır-cındalı, cır-cındırçı, cırıq-cırıq, cırıq-mırıq, cırıq-sökük, cızıq-cızıq, cızma-qara, cızma-qaraçı, cızma-qaralama, cici-bacılıq, cinli-cinli, cinli-duvalı, çala-çökeklik, çala-çöküklük, çala-çuxurluq, çalsız-çepersiz, çarpıq-çurpuq, çaşqın-çaşqın, çay-çöreksiz, çelimsiz-yaraşqsız, çem-xemli, çığır-bağırçılıq, çığırta-bağırta, çıxıntılı-girintili, çirkli-paslı, dadlı-dadlı, dadlı-duzlu, dadlı-lezzetli, dadlı-tamlı, dadsız-duzsuz, dalaş-döyüş, dalaş-döyüşle, dalğın-dalğın, dallı-budaqlı, danqıl-dunqul, danqır-dunqur, daşlı-keseqli, daş-keseqli, daş-qaşlı, daşlı-qayalı, daşlı-tikanlı, dava-döyüş, dava(lı)-şavalı, dava(sız)-şavasız, dava-merekeli, dava-merekesiz, davasız-dalaşsız, davasız-dermansız, dede-baba, delik-delik, delik-déşikli, delme-déşikli, delik-düşük, dem-desgahlı, demli-desgahlı, dene-denelik, derd-elemlı, derd-ezablı, derd-qemli, derd-qüsseli, derd-qübarlı, derdli-derdli, derdsiz-qemsiz, dere-tepeli, dere-tepelik, dereli-tepeli, derelik-tepelik, derme-deşikli, déyen-gülen, deyiş-düyüş, dibsiz-bucaqsız, dilli-ağzılı, dilli-başlı, dilli-dilaver, dilli-dilaverlik, dilli-feilli, dilsiz-ağzsız, dinc-dinmez, dişili-erkekli, dişlek-dişlek, dolam-dolam, dolam-dolaşq, dolaş-dolaş, dolma-dolaşq, dolu-dolu, dorma-dolaşq, dost-aşnalıq, dost-tanış, dövüş-söyüş, dumanlı-çiskinli, duzlu-duzlu, dürlü-dürlü, düz-emelli, éhmal-éhmal, éle-bélece, élençi-bélençi, élsiz-obasız, éniş-yoxuş, éniş-yoxuşlu, énişli-yoxuşlu, éşme-éşme, évli-éşikli, évsiz-éşiksiz, edeb-erkanlı, edebli-bedelli, edebsiz-edebsiz, edelli-bedelli, edli-düdlü, eger-eskiklik, ekenek-biçenek, ekin-biçin, eqilli-başlı, ellem-qellemlik, elli-ayaqlı, elsiz-ayaqsız, emelli-başlı, emin-amanlıq, emin-amanlıqla, emin-arxaynıq, er-arvadlı, er-arvadlıq, erli-arvadlı, esgi-püsü, esgi-üsü, esil-nesebli, esil-nesebsiz, esil-nesilli, eskik-artıq, etli-canlı, etli-qanlı, etlik-piylik, etlik-südlük, eyer-eskiklik, eyiş-üyüş, eyri-üyürlük, eyri-üyürlü, ezab-eziyyetli, ezablı-işgenceli, ezgin-üzgün, ezik-ezik, ezik-üzük, ezim-ezim, ferli-başlı, fırlana-fırlana, fışıl-fışıl, fikirli-fikirli, géce-gündüzlü, géce-gündüzlük, géceli-gündüzlü, gelinqız, gelir-çıxar, géyim-kécim, géyim-kécimli (gécimli), géyimli-kécimli, girinti-çıxıntı, girinti(li)-çıxıntılı, gizlince-gizlince, göl-göyertilik, görüm-baxım, göy-

göyerti, göy-göyertilik, gurultu-nerilti, gurultu-patıltı, gurultulu-nerilti, güclü-zorlu, gül-çiçekli(ler), gül-gülüstanlıq, güllü-çiçekli, güllü-gülşenli, güllü-naxışlı, güllük-çiçeklik, güneşli-gündüzlü, günlü-geceli, haqq-hesabsız, halsız-ehvalsız, hap-gopçu, harım-cırım, havalı-havalı, hay-küyçü, hay-küylü, hay-küysüz, hedsiz-hésabsız, hedsiz-hüdudsuz, herki-herkilik, hirsli-hirsli, hisli-paslı, hisli-tozlu, huşlu-başlı, qahır-quhurluq, qalan-qalmaz, qanlı-qadalı, qanlı-qanlı, qapan-qapan, qapan-qapış, qarış-bulaş, qarışiq-dolaşiq, qarış-qarış, qarış-quruş, qarlı-boranlı, qarlı-buzlu, qarlı-çovğunlu, qarlı-külekli, qarpiş-qarpiş, qat-qatlıq, qat-qarış, qat-qarışiq, qat-qarışlıq, qat-qarışlıqlıq, qatma-qarışiq, qatma-qarışlıqlıq, qayğılı-qayğılı, qayım-qayım, qayış-qayış, qazıq-qazıq, qéyd-şertsiz, qéyzli-qéyzli, qedd-qametli, qedd-qametsiz, qedli-qametli, qeherli-qeherli, qemli-qemli, qen-bolluq, qıcış-qıcış, qır-qırıntı, qırçiq-qırçiq, qırıq-qırıq, qırıq-quraq, qırıq-quruq, qırıq-salxaq, qırıq-sökük, qırım-qırıntı, qırım-qırtı(q), qırış-qırış, qırtıq-qırtıq, qısmaboğma, qışqır-bağır, qışqırq-bağırq, qıvrım-qıvrım, qıyqacı-qıyqacı, qiléygüzarlıq, qiléy-küsülük, qocalı-cavanlı, qol-budaqlı, qollu-budaqlı, qollu-qanadlı, qolsuz-qanadsız, qonaq-qaralı, qorxu-hürkü, qoruq-qaytaqsız, qovlu-qüvvetli, quldur-qaçaqlıq, xata-balaçı, xata-balalı, xeber-etersiz, xeber-etersizlik, xebersiz-etersiz, xırdaca-xırdaca, xırdalı-büyükü, xırlı-xırlı, xırlı-pırlı, xırt-xırtla, xofluxoflu, xol-budaq, ikili-başlı, ikili-birli, ikişer-ikişer, ilan-çayanlı, indice-indice, irili-xırdalı, istisiz-tüstüsüz, işıl-işıl, işli-güclü, işli-péşeli, işsiz-gücsüz, işsiz-péşesiz, itim-itim, itim-ölüm, izsiz-soraqsız, izsiz-tozsuz, kéfli-damaqlı, kéfli-kéfli, kele-kötürlük, kem-kesirli, kendli-kesikli, kendli-kütlü, kendli-mendli, kesik-kesik, kesik-küsük, kesik-qırıq, kesile-kesile, kesim-biçim, kiçikli-böyükü, kirli-kirli, kişili-arvadlı, kol-koslu, kol-kosluq, kollu-koslu, kor(l)ru-kozar(l)rı, köç-külfetli, köç(lü)-külfet(li), köçüm-qonum, köhne-kürüşçü, köklü-budaqlı, köklü-gövdeli, köklü-kömecli, külekli-qarlı, külekli-tufanlı, küllü-küllü, küskün-küskün, küy-kelekçi, küy-kelekçilik, küy-qaraçı, küylü-kelekli, lal-dinmezlik, lalkarlıq, laleli-nergizli, lalıq-malıq, lalıq-malıqlıq, lüt-etce, mal-qaraçı, mal-qaraçılıq, mal-qaralı, menalı-menalı, menalı-menasız, menem-menemlik, menli-senli, menlik-senlik, münasibetli-münasibetsiz, nazlana-nazlana, nazlı-duzlu, nazlı-qemzeli, nazlı-nazlı, néçe-néçe, nerilti-gurultu, nerilti-gurultulu, nerme-naziklik, neve-neticeli, neveli-neticeli, od-alışqan, odlu-alovlu, odlu-odlu, odsuz-alovsuz, odsuz-közsüz, odsuz-ocaqsız, oğlanlı-qızlı, oğru-eyrilik, oğul-uşaqı,

oğul-uşaqsız, oxu-yazı, olan-kéçen, otsuz-alafsız, oturuş-duruş, ovuq-ovuq, oyun-oyuncaq, öfkeli-öfkeli, ölgün-ölgün, ölüb-iten, ölüm-dirim, ölüm-dirimlik, ölüm-itim, pal-paltarlı, pallı-paltarlı, pay-bölüş, paylı-lüşlü, perli-budaqlı, pişim-pişimle, pize-pize, pörte-qızara, pulsuz-parasız, pulsuz-penesiz, saçaq-saçaq, saçlı-birçekli, saçlı-saqqallı, saçma-qırma, sağ-salamatlıq, sağ-süllü, sağlıq-salamatlıq, saqqallı-bıǵlı, salamsız-kalamsız, sambaya-sambaya, sayǵısız-sayǵısız, sayılıb-seçilen, saysız-hésabsız, sazlı-sözlü, seçme-séçme, sél-sucaq, sévib-séçme, seke-seke, seliqe-sahmanlı, senli-menli, ser-selametlik, ses-küyçü, ses-küyçülük, ses-küylü, sesli-küylü, ses-küysüz, ses-samirsiz, ses-sedasız, ses-semirsizlik, ses-soraq, sesli-küylü, sesli-sedalı, sessiz-küysüz / sessiz-semirsiz, sessiz-soraqsız, sessiz-sorǵusuz, sessiz-ünsüz, sıxma-boǵma, sınıq-çıxıq, sınıq-salxaq, sınıq-sınıq, sınıq-sökük, sızım-sızım, sil-süpür, sisli-çenli, sizli-bizli, soraq-soraqla, sorǵu-sual, sorǵu-sualsız, sorǵusuz-sualsız, soylu-soplu, sör-söküntü, söz-söküntü, sözsüz-danışqsız, sözsüz-savsız, sözsüz-sovsuz, subay-salıq, subay-soluq, suluq-suluq, sübutlu-delilli, südçülük-etçilik, südçülük-héyvandarlıq, südçülük-terevezçilik, süslü-bezekli, süzgün-süzgün, şax-budaqlı, şaxlı-budaqlı, şan-şerafetli, şan-şerefli, şan-şövketli, şanlı-şerafetli (şöhretli), şanlı-şerefli, şanlışövketli (şöhretli), şaşqın-şaşqın, şekk-şübhesiz, şeksiz-şübhesiz, şenlik-şadlıq, şestli-bestli, şübheli-şübheli, tanış-biliş, tanış-tunuş, taraqqqa-taraq, téhniye-téhniye, telem-telesik, telese-telese, telesik-telesik, terli-terli, tezeli-köhneli, tıxılı-tepili, tın-tınlıq, toplu-tüfengli, top-tüfengli, toy-bayramlı, toy-düyünlü, toy-maǵarlı, toy-naǵaralı, toy-vaylı, toz-torpaqlı, toz-tozanaq, tozlu-çirkli, tozlu-torpaqlı, tozlu-tozanaqlı, tör-töküntü, tör-töküntülü, tör-töküntülük, uc-bucaqsız, uc-bucaqsızlıq, uc-uca, ucsuz-bucaqsız, ucsuz-bucaqsızlıq, uçuq-sökük, uçuna-uçuna, umu-küsülü, umu-küsülülük, uşaq-navalıq, uşaqlı-böyüklü, ürkek-ürkek, vaxtlı-vaxtında, vaxtlı-vaxtsiz, vaxtsiz-védesiz, varlı-hallı, varlı-karlı, vay-vaylı, vaylım-leylim, vaylın-koylun, véysellayı-véysellayı, vurǵun-vurǵun, vurub-yıxan, yadıq-yaraq, yağ-yavanlıq, yağış-yağmur, yağışlı-çiskinli, yağlı-qara, yağlı-üzlü, yağlı-yaǵlı, yaxşı-yamanlıq, yaxşılı-yamanlı, yalan-doǵruluq, yalan-gérçeklik, yalan-yanlışlıq, yallı-yapallı, yallı-yopballı, yamaq-yırtıq, yan-yancaq, yanıq-qınıq, yanıq-yanıq, yanıqlı-yanıqlı, yara-xoralı, yaralı-xoralı, yaraq-esbablı, yaraq-esleheli, yaraq-yasaq, yaraq-yasaqlı, yaraqlı-esbablı, yaraqlı-yasaqlı, yaralı-yaralı, yarıq-yarıq, yarıq-

yırtıq, yarı-yarımçıqlıq, yarı-yarımçı(lı)q, yarım-yamalaq, yarım-yarımçıq, yarlı-yaraq, yarlı-yaraşlıqlı, yarlı-yoldaşlı, yarsız-yoldaşsız, yar-yanacaq, yar-yancaq, yar-yaraq, yar-yaraq, yar-yaraşlıq, yar-yaraşlıqlı, yar-yoldaşlı, yaşlı-qurulu, yavaşca-yavaşca, yayan-yapılda, yaylı-qışlı, yazı-pozu, yazı-pozusuz, yénice-yénice, yéniş-yoxuş, yérli-dibli, yérli-köklü, yérli-yataqlı, yérli-yérine, yérli-yérsiz, yérsiz-yérsiz, yérsiz-yurdsuz, yérsiz-yuvasız, yeher-yüyenli, yeherli-yüyenli, yırtıq-déşik, yırtıq-pırtıq, yırtıq-yamaq, yırtıq-yamaqlı, yırtıq-yırtıq, yoxuş-éniş, yoxuşlu-énişli, yol-yolacaq, yolaq-yolaq, yoluq-yoluq, yoluq-yosuq, yolum-yolum, yorğun-arğın, yorğun-yorğun, yor-yoxsulluq, yuxulu-yuxulu, yurd-yuvalı, yurd-yuvasız, yurdsuz-yuvasız, yurta-yurta, zarıya-zarıya, zerli-zibalı, zer-zibalı, zıǵlı-zımriqlı, zir-zibilli, zir-zibillik, zoddu-zoddu.

Türkiye Türkçesi

Abuk sabukluk, abuk subukluk, abur cuburluk, açıklı koyulu, açık saçık, açık seçik, açık seçiklik, aç susuz, adlı sanlı, ağır aksaklık, ağır sızı, akıllı başlı, akıllı uslu, akın akın, akşamlı sabahlı, akşamlık sabahlık, alaca bulaca, alacalı bulacalı, alacak verecek, alaylı alaylı, alıcı verici, alım satım, alır almaz, allı güllü, allı morlu, allı pullu, altı üstlü, anlı şanlı, araç gereç, artık eksik, artsız arasız, ateşli ateşli, aygın baygın, ayrı ayrı, baǵlık bahçelik, baǵrış çağrış, başlı başına, belli başlı, belirli belirsiz, belli belirsizlik, belli belirsiz, birer birer, birer ikişer, birim birim, birin birin, borçsuz harçsız, boylu boslu, boz bulanık, boğuk boğuk, boylu boslu, boylu boyunca, bugünlük yarınlık, büklüm büklüm, büyüklü küçüklü, caf caflı, canlı canlı, cicili bicili, çalgı çaǵanak, çalgılı çaǵanaklı, çalımlı çalımlı, çiftler çiftler, çizgi çizgi, çoluklu çocuklu, çulsuz çuvalsız, dalgın dalgın, dallı budaklı, dallı güllü, dayalı döşeli, dayamsız döşemsiz, deǵiş tokuş, delik deşik, denli densiz, densiz densiz, derli toplu, derli topluluk, derme çatma, dersiz topsuz, dirlik düzenlik, dişe diş, dizim dizim, doğma büyüme, dolayı dolayı, döllu döşlü, dört dörtlük, dumanlı dumanlı, durmuş oturmuş, dursuz duraksız, eciş bücüş, eğri büğrülük, ekli püklü, eksik gedik, erkekli kadınlı, etli butlu, etli canlı, evli barklı, evsiz barksız, ezik büzük, ezimezim, falanca filanca, falanınıcı filanınıcı, garazsız ivazsız, geceli gündüzlü, gelen geçen, gelen giden, gelimli gidimli, gelip geçici, gelip geçicilik, gelir gider, gerekli gereksiz, gıllu gışlı, gırç gırç, , gidiş dönüş, gidiş geliş, girintili çıkıntılı, girintisiz çıkıntısız, giyim kuşam, giyimli kuşamlı,

gizli gizli, gizli kapaklı, göçer konar, gönüllü gönülsüz, gönülsüz gönülsüz, görmüş geçirmiş, görmüş geçirmişlik, görsel işitsel, güçlü kuvvetli, güllük gülistanlık, günlük güneşlik, gürültülü patırtılı, gürültüsüz patırtısız, gürültü patırtı, hadsiz hesapsız, haklı haksız, halimlik selimlik, hanım hanımcık, hanım hanımcılık, hesapsız kitapsız, hıçkıra hıçkıra, iklim tıklım, ılgım salgım, ılgıt ılgıt, ılım ılım, ıpıl ıpıl, ışıl ışıl, içli dışlı, içli dışlılık, ikişer ikişer, iniş çıkış, iniş yokuş, inişli çıkışlı, inişli yokuşlu, iplik iplik, ipsiz sapsız, işsiz güçsüz, işsiz güçsüzlük, it kopuk, itiş kakış, iyilik güzellik, iyilik sağlık, , kadın kadıncık, kadınlı erkekli, kana kana, kanlı bıçaklı, kanlı canlı, kanlı kinli, kansız cansız, kapısız bacasız, kapış kapış, karı kocalık, kargacık burgacık, karı kocalık, karılı kocalı, karınca kararınca (kaderince), karış karış, karman çormanlık, kasım kasım, kaşlı gözlü, katur kutur, katmerli katmerli, kayıtsız şartsız, kazasız belasız, kelli felli, kerli ferli, kertik kertik, kertik kertük, kesik kesik, keyifli keyifli, kıkır kıkır, kımıl kımıl, kılık kıyafetli, kıpır kıpırlık, kıpır kıpır, kırık dökük, kırık döküklük, kırım kırım, kırış kırış, kırım kırım, kıtır kıtır, kıvrık kıvrık, kıvrak kıvrak, kıyım kıyım, kıza köpüre, kilitsiz küreksiz, kulluk kölelik, küçüklü büyüklü, küskün küskün, lüzumlu lüzumsuz, mırıl mırıl, milim milim, münâsebetli münâsebetsiz, namlı namlı, nazlı nazlı, namlı şanlı, nedenli nedensiz, nemlinemli, nursuz pirsiz, odsuz ocaksız, okur yazar, onar onar, oylum oylum, oyum oyum, öfkeli öfkeli, ölçülü biçili, ölümlük dirimlik, ölüm kalım(dirim), öncesiz sonrası, önlü arkalı, paralı pullu, parasız pulsuz, , sabahlı akşamlı, saçlı sakallı, sağlı sollu, sazlı sözlü, sebepli sebepsiz, selamsız sabahsız, senetli sepetli, senetsiz sepetsiz, senli benli, senli benlilik, sessiz sedâsız, sıkı fıkılık, sıkış tıkış, sikkın bıkkın, sıralı sırasız, sıram sıram, sızım sızım, sizli bizli, sorgusuz sualsiz, soylu soplu, sulu sepken, süklüm püklümlük, sürüm sürüm, süslü püslü, süzüm süzüm, şanlı şöhretli, şansız şöhretsiz, şartsız şurtsuz, şuralı buralı, tatsız tuzsuz, tek tekçi, telâşlı telâşlı, telli duvaklı, telli pullu, terbiyeli terbiyeli, tersli yüzlü, tıkış tıkış, tozlu topraklı, tuzlu biberli, türlü türlü, uçsuz bucaksız, uslu akıllı, uykulu uykulu, uyur uyanık, üçer beşer, üzüm üzüm, vakitli vakitsiz, yağlı ballı, yaka paça, yalan yanlış, yarım yırtık, yaşlıca başlıca, yaşlı başlı, yayık yayık, yazar çizer, yazlı kışlı, yerli yersiz, yersiz yurtsuz, yıkık dökük, yıkık yıprak, yılışık yılışık, yırtık pırtık, yollu yolunca, yolsuz yöntemsiz, yorgun argın, yukarılı aşağılı, yüzlü yüzlü, yüz­süz yüz­süz, zamanlı zamansız.

Türkmen Türkçesi

Aç-açanlyk, aç-açanrak, ädimmä-ädim, agdar-dünder, agramma-agram, agsak-towsak, agtyk-çowluk, agyzma-agyz, akan-çukanlyk, akan-dökän, akan-dökänlik, akly-garaly, akly-gyzyly, akylly-başly, akylly-başlyrak, alaja-mulaja, alaň-açyklyk, alha-allyk, aluw-satuw, alyş-çalyş, aman-esenlik, amanlyk-esenlik, amanlyk-saglyk, apyla-sapyla, ar-namysly, ar-namyslylyk, ar-namyslyrak, ar-namyslyz, ar-namyslyzlyk, ar-namyslyzrak, arryk-durruk, arryk-urruk, artan-esgen, arta-taşa, artyk-süýşüka, aşak-ýokaryk, ata-enelik, ataly-ogul, atan-satan, atly-abraýly, atly-ýaragly, azyk-suvluk, bag-bakçalyk, bag-bakjaçylyk, bag-bakjaly, bag-bakjalyk, bag-bossançylyk, bag-bossanly, bag-bossanlyk, bagy-bossanlyk, bapma-bap, bara-barmana, barşyk-gelşik, baryş-geliş, baryş-gelişli, baryş-gelişlilik, basa-baslyk, bassyr-bussurlyk, bassyr-ýussurlyk, baş-başdaklyk, başlek-üçlek, başly-baratlyk, başly-barat, başly-baratly, başly-baratlyk, batly-batly, bela-beterlik, belentli-pesli, belli-külli, beýikli-pesli, biler-bilimsek, birek-birek, birlen-ikilen, bosa-bosluk, bölek-bölek, bölek-böleklik, bölek-büçekli, bulam-bujarlyk, buýra-buýra, бүdür-sүdүrlük, бүklem-bүklem, бүklüm-bүklüm, çaga-çugaly, çaga-çugasız, çalak-çulak, çayşyk-çüýşük, çensiz-çaksyz, çensiz-çaksyzlyk, çizik-çizik, çizim-çizim, çozha-çozluk, çöp-çalamlyk, çürt-kesik, çürt-ýoluk, çyzyk-çyzyk, çyzym-çyzym, deger-degmez, dem-düýtsüz, demsiz-düýtsiz, demsiz-üýnsüz, deňe-deňlik, deňli-dereceli, deňli-derejeli, deňme-deň, deňsiz-taýsyz, deňsiz-taýsyzlyk, derbi-dagynlyk, deşik-deşik, deşim-deşim, dilik-dilik, dilim-dilim, dilsiz-agyzsyz, dinman-yadaman, dogar-dogar, dogram-dogram, dopba-dogry, dow-dowly, dow-dowsuz, döwüm-dişlem, döwüm-döwüm, duýgy-düşünje, dürli-dürli, dürli-dürlülük, dürli-dürlüräk, dürtük-dürtük, düwürtik-düwürtik, düýrüm-düýrüm, düzgün-nyzamly, düzgün-nyzamlylyk, düzgün-nyzamlyrak, düzüm-düzüm, dyrnaçak-dyrnaçak, eden-etdilik, edep-ekramly, edim-gylym, egrem-bugram, ekin-dikin, elek-çelek, elli-aýakly, elpe-şelpelik, eneli-gyz, eneli-ogul, etli-ganly, gaça-gaçlyk, gaça-gaçlyk, galak-gaçak, gansyz-hunsuz, gapma-garşılık, gapma-garşy, garma-gürmelik, garry-gartaň, garşyma-garşy, garym-gatym, garym-gatymlyk, garyp-gasarlyk, garyşma-garşy, geldi-geçerlik, gelim-gidim, gelim-gidimli, gelüw-gidüw, geriş-geriş, geým-gejim, gije-gündizlik, girim-çykym, githä-gitlik, göçe-göçlük, göçhä-göçlük, gömli-gömli, göwünli-göwünsiz, gözli-başly, gülala-güllük, gülek-gülek, güpür-

tapyrlyk, gylala-gulluk, gyým-gyým, gyzza-gyzzalyk, hak-heşdekli, hak-
 heşdeksiz, hak-hukuklulyk, hak-hukukly, hak-hukuksyz, hak-hukuksyzlyk,
 haksyz-hukuksyz, haksyz-hukuksyzlyk, hallyň-sallyňlyk, ham-çamlyk, hapa-
 hupalyk, haplyk-süplük, hapyr-supurlyk, haram-horlık, hasaply-hesipli, hatly-
 sowatly, hatly-sowatlylyk, hat-peteksiz, hat-peteksizlik, hat-sovatlılık, hat-
 sovatsız, hat-sowatly, hat-sowatsyz, hat-sowatsyzlyk, hatsyz-habarsyz, hatsyz-
 habarsyzlyk, haýal-ýagally, haý-haýly, haýyr-sahawatly, haýyr-yhsanly, hetsiz-
 hasapsyz, holpy-solpylyk, howul-haralık, howul-halatlyk, howul-haralyk, höre-
 köşleme, hüý-häsiýetli, hykgy-çokgusyz, hykgy-pygkysyz, hyryn-dykyňlyk,
 ızsız-tozsuz, ibirtde-zibirtlik, içgin-içgin, , ideg-sorag, ikilän-üçlän, ikilän-
 ýekelän, ilen-çalan, ilerli-gaýraly, Illi-günli, ilsiz-günsüz, ine-ganalyk, irili-
 ownukly, işsiz-pişesiz, iýgi-içgi, jürbe-jürlük, kakyn-silkinli, kakyn-silkinlilik,
 kem-käsleýin, kemsiz-kössüz, kemsiz-kössüzlik, kesik-kesik, kesim-kesim,
 kovum-garındaş, kowum-garyndaş, kowum-garyndaşlyk, köre-körlük, lyrk-lyrk,
 lyrp-lyrp, maňzly-maýaly, men-menlik, mesgen-mekansyz, miş-mişli, myş-
 myşly, namazly-täretli, nam-nyşansyz, namusly-arly, obama-obalaýyn, ogrulyk-
 jümrülyk, ogulsyz-gyzsyz, ojagaz-bujagaz, onça-munça, onça-onça, ot-ýmlik,
 otluk-suwluk, oturyş-turuş, ownukly-irili, oýaly-ukuly, oýuk-oýuk, ölüm-ýitim,
 ölüm-ýitimsiz, öňki-öňkülik, öňli-soňly, ötgün-ötgün, ötleme-ötleme, öýke-kineli,
 öýkeli-kineli, öýli-illi, öýli-illilik, öýli-işikli, öýli-işiklilik, öýsüz-öwzarsyz, pesli-
 belentli, pıssı-pıcurlık, pyssy-pyjurlyk, pysyr-pysyr, pytdy-pytdy, pytdy-sytdy,
 rehim-şepagatsyzlyk, reňbe-reňlik, sag-amançylyk, sag-amanlyk, saglaýyn-
 sollaýyn, saglık-salamatlık, saglyk-amanlyk, saglyk-esenlik, saglyk-salamatlyk,
 sansyz-sajaksyz, saplyk-süplük, seçir-gaçyr, sepli-serpaýly, sessiz-üýnsüz,
 setirme-setir, sorag-ideg, soragsyz-idegsiz, şama-şayırdylyk, şan-şöhratly, şan-
 şöhratlylyk, şaply-şaraglyk, şatlykly-şagalagly, şatlyk-şagalag, şatlyk-şowhun,
 şeksiz-şüphesiz, şerim-hayalı, şerim-hayasız, tanış-biliş, tikin-çatyn, tutda-baslyk,
 tutha-tutluk, uçsuz-bujaksyz, uçsuz-gyraksyz, ugursuz-utgasyz, ugur-utgasyz,
 ululy-kiçili, umytly-arzuwly, urha-urlyk, uzynly-gysgaly, ümüş-tagyşlyk, ümüş-
 tamyş, üzlem-saplamlyk, üzük-ýoluk, wagız-nesihatçı, wagyr-şagyrylyk, wagyz-
 nesihatçı, was-waslyk, was-wasylyk, was-wasyrak, wes-weýrançylyk, wes-
 weýranlyk, ýazuw-bozuw, ýerbe-ýerlik, ýerli-suwlulyk, ýerli-suwly, ýersiz-

suwsuz, ýersiz-suwsuzlyk, ýetde-gütdelik, ýeter-ýetmezlik, ýetim-ýesirlik, ýogynly-inçeli, ýykan-ýymran, ýykyk-ýemrik, yzanda-çuwanlyk, yzsyz-tozsuz.

Gagavuz Türkçesi

Alış-veriş, belli-belersiz, birär-birär, birär-ikişär, cicili-bicili, çarış-barış, çatlak-patlak, dallı budaklı, delim-deşik, saar-dilsiz, şuracik-buracik, üçer-üçer, zeetlenir-zeetlenmáz.

2.1.3. Yansıma Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

Yansıma sözcükler, ikilemeleri anlamsal açıdan zenginleştirmekte ve bu bağlamda ikilemenin gücünü fazlasıyla ortaya koymaktadır. Yansıma sözcüklerden oluşan ikilemeler dilin tasvir ve benzetme gücünü de yükseltmektedir.

Azerbaycan Türkçesi'nde 28; Türkiye Türkçesi'nde 30; Türkmen Türkçesi'nde 17; Gagavuz Türkçesi'nde ise 13 tane yansıma sözcükten kurulmuş ikileme tespit edilmiştir.

Yansıma sözcükler daha çok doğaya ait seslerin benzetme yoluyla kelime haline dönüşmüş şeklidir. Örneklendirilecek olunursa kuşların ötüşünü taklit amacıyla Azerbaycan Türkçesi'nde **ceh-ceh** ikilemesi; suyun akışını anlatmak için **şarıl şarıl** ya da **şırıl şırıl** ikilemesi yansıma sözcüklerle kurulan ikilemelerdir. Türkmen Türkçesi'nde sinek, arı gibi hayvanların kanat seslerini taklit amacıyla **wyzyr-wyzyr** ikilemesi ve sert herhangi bir yere vurulduğunda ortaya çıkan sesi benzetmek amacıyla kurulan **gürp-gürp** ikilemesi de buna örnek teşkil eder. Yine, bağırın, çığırın ve ağlayan insanların o anda çıkardığı sesi taklit amacıyla Türkiye Türkçesi'nde **ciyak ciyak** ikilemesi oluşturulmuştur ve bu da yansıma sözcüklerle kurulan ikilemelere örnektir.

Azerbaycan Türkçesi

Buy-buy, ceh-ceh, cıĝ-cıĝ, cıĝ-vıĝ, cıng-cıng, cing-cing, cip-cip, ciring-ciring, civ-civ, cur-cur, çıq-çıq, dın-dın, dınqır-dınqır, dız-dız, haf-haf, xa-xa, xa-xa-xa, xırıp-xırıp, xi-xi-xi !, inqa-inqa, miyov-miyov, öhö-öhö, şaqqır-şaqqr, şarıl-şarıl, şırıl-şırıl, şır-şır, taq-taq, tıqq-tıqq, zıinq-zıinq.

Türkiye Türkçesi

Cazır cazır, cızır cızır, ciyak ciyak, cumbul cumbul, çan çan, çın çın, şakur şukur, şangur şungur, şapır şapır, şapır şupur, şap şap, şarıl şarıl, şar şar, şıkır şıkır, şingır şingır, şıpır şıpır, şıp şıp, şırak şırak, şırıl şırıl, takır takır, takır tukur, tak tak, tak tuk, tangır tangır, tangır tungur, tıkr tıkr, tık tık, tıngır tıngır, tıngır tıngır, zırıl zırıl.

Türkmen Türkçesi

Guk-guk, gübürdiň-gübürdiň, gürpede-gürpe, gürp-gürp, lykyr-lykyr, şaggyr-şaggyr, şagyr-şagyr, şakyr-şukur, şaňnyr-şuňnur, şapyr-şupur, şırp-şırp, şokur-şokur, şybyr-şybyr, şyp-şyp, wyzyr-wyzyr, zaryn-zaryn, zaryň-zaryň.

Gagavuz Türkçesi

Cangır-cingır, cangır-cungur, çangır-çingır, çangır-çungur, çıp-pıt, çıt-çıt, gırts-gırts, kürt-kürt, pa! pa! pa!, şakır-şakır, şarıl-şarıl, şıpır-şıpır, zıngır-zıngır.

2.1.4. Yönelme Durum Eki Almış İkilemeler

Yönelme hali de, ismin hallerinden biridir ve {+(y)A} ekiyle kurulur. Yönelme durum eki almış ikilemelere baktığımızda sözcüklerin “yönelme”, “yüz yüze olma”, “-e doğru olma”, “yan yana olma” gibi birçok anlamsal bütünlüğü içerisinde barındırdığı görülmektedir.

Anlamsal bağlamda yönelme durum eki birkaç ikileme örneğiyle açıklanmaya çalışılmıştır. **Böyür-böyüre** (AZ.T.) ikilemesi, koyun koyuna

anlamına gelmekte ve yönelme durum ekine karşılıklı olma anlamı katmaktadır. Yine buna benzer bir örneğe **ağız-ağıza** ikilemesiyle Türkiye Türkçesi'nde rastlamaktayız. **arka-arkaya** (TÜR.T.) ve **ardı ardına** (TÜR.T.) ikilemeleri yönelme durumu bu ikileme örneklerinde “peş peşe olma”, “peşindelik” gibi anlamlar kazandırarak oluşmuştur. **dağlara taşlara** (TÜR.T.), **şuraya buraya** (TÜR.T.) ikilemelerinde de yönelme durum ekinin doğrudan doğruya dağa ve taş, şuraya ve buraya şeklinde yön bildirme anlamıyla verilmiştir.

Azerbaycan Türkçesi

Ac-acına, açıq-açığa, açıq-açığma, ağız-ağıza, arxa-arkaya, ayaq-ayağa, baş-başa, bir-bire, bire-bir, boğaz-boğaza, boş-boşuna, böyür-böyüre, böyüre-böyüre, burun-buruna, buruş-buruş, çene-çeneye, çiyin-çiyine, daş-daşa, dil-dile, diz-dize, dodaq-dodağa, döş-döşe, düz-düzüne, enine-uzununa, göz-göze, gün-güne, qabaq-qabağa, qana-qan, qapı-qapıya, qarın-qarına, qarşı-qarşıya, qaya-qapçığa, quru-qurusuna / quru-quruya, kor-koruna, lés-léşe, ona-buna, ora-bura, tüfe-tüf, üz-üze, üzengi-üzengiye, yérli-yérine, yol-yolağa.

Türkiye Türkçesi

Aç açına, ağız ağıza, akşama sabaha, alt alta, alt alta üst üste, ardı ardına, arka arkaya, art arda, başa baş, biz bize, boku bokuna, boşu boşuna, bugüne bugün, burun buruna, can cana, baş başa, çığlık çığlığa, dağlara taşlara, dar darına, , dikine dikine, dip dibe, dirsek dirseğe, diz dize, dudak dudağa, erkek erkeğe, enine boyuna, göğüs göğüse, göze göz, diş diş, göz göze, harfi harfine, iç içe, ipe sapa, kadın kadına, kaftan kafa, kana kan, kapan kapana, karşı karşıya, kendi kendine, kılı kılına, kısasa kısas, kıtı kıtına, kucak kucağa, kulak kulağa, kulaktan kulağa, kuru kuruya, kurusu kurusuna, nefes nefese, omuz omuza, ona buna, orasına burasına, oraya buraya, öteye beriye, özü özüne, peş peşe, peşi peşine, saati saatine, saç saça baş başa, sağa sola, santimi santimine, sap sapa, sığağı sığağına, sırt sırta, soluk soluğa, şuna buna, şuraya buraya, tamâmı tamamına, tam tamına, teke tek, tıpkı tıpkısına, tıpkısı tıpkısına, uç uca, üst üste, vara yoğa, yaka yakaya, yanak yanağa, yeke yek, yerli yerine, yüz yüze.

Türkmen Türkçesi

Basa-bas, birek-birege, bosa-bos, gaça-gaç, gezek-gezegine, gezekli-gezegine, göçe-göç, gul-gula, ızlı-ızına, kül-külüne, oña-muña, pete-pet, saga-sola, sagına-sagina, sagyna-sagyna, sene-mene, ugurly-ugruna, üst-üstüne, yılıñ-yılına, yüzbe-yüz, yzly-yzyna, soluk-solaa.

Gagavuz Türkçesi

Baş-başa, bitki-bitkiyä, buna-şuna, dar-darına, eri-erinä, karşı-karşıya, kendi-kendinä, körü-körünä, laf-lafa, omuz-omuza, uzun-uzadıya.

2.1.5. İyelik Eki Almış İkilemeler

Aitlik eki olarak da bilinen bu eklerle kurulan ikilemelere, incelenen tüm lehçelerde örneklerine rastlanmaktadır. İkilemeyi oluşturan sözcüklerin bazen sadece birisi çoğunlukla da ikisi birden iyelik eki almıştır. Çalışmada birisi ve ikisi birden ek alan tüm iyelik ekli ikilemeler tespiti dahil edilmiştir.

Azerbaycan Türkçesi'ndeki **kelme-kelmesine** ikilemesinde daha önce belirttiğimiz gibi sadece ikilemeyi oluşturan ikinci sözcük iyelik eki almıştır birinci sözcük yalın haldedir, herhangi bir ek almamıştır. Türkiye Türkçesi'nde ise aynı ikilemede **kelimesi kelimesine** (TÜR.T.) her ikisi de aitlik eki almıştır. Yine Türkiye Türkçesi'nde **canım ciğerim** ikilemesinde ise ikilemeyi oluşturan her iki sözcüğün de iyelik eki aldığı görülmektedir.

İyelik eki ile kurulan ikilemelerin incelediğimiz kaynaklar bağlamında en fazla Türkiye Türkçesi'ndedir. Azerbaycan Türkçesi'nde 18; Türkiye Türkçesi'nde 46; Türkmen Türkçesi'nde 12; Gagavuz Türkçesi'nde ise 1 tane iyelik eki alan ikileme tespit edilmiştir.

Azerbaycan Türkçesi

Aşağısı-yuxarısı, canım-ciyerim, canım-gözüm, cikini-bikini, enine-uzununa, günü-gününe, herfi-herfine, quru-qurusuna / quru-quruya, kelme-kelmesine,

menem-menem, menem-menemlik, nöqtəsi-nöqtəsinə, ömrüm-günüm, öz-özlüyümdə, öz-özlüyündə, öz-özünə, yol-yoldaşı.

Türkiye Türkçesi

Aday adayı, adı sanı, ahım şâhım, altı üstü, anası danası, ardı ardına, aslı nesli, boku püsürü, bunun burası, canım ciğirim, dakikası dakikasına, dengi dengine, elifi elifine, girdi çıktısı, huyu suyu, huyu huyuna suyu suyuna, hüvesi hüvesine, işi gücü, kelimesi kelimesine, kimi kimsesi, milimi milimine, noktası noktasına, orası burası, orasına burasına, ötenin ötesi, ötesi berisi, özü özünə, saati saatine, santimi santimine, sıcağı sıcağına, sözüm söz, suyunun suyu, şunun burası, şunun şurasında, şurası burası, şusu busu, tamâmı tamamına, tıpı tıpına, tıpkı tıpkısına, tıpkısının aynısı, tıpkısı tıpkısına, tövbeler tövbesi, varı yoğu, yıllar yılı, yüzü gözü, zoru zoruna.

Türkmen Türkçesi

Abyny-tabýyny, aňyrsy-bärsi, bary-ýogy, bileni-biteni, gicesi-gündizi, gülüm-ýaly, hetdi-hasaby, öňi-ardy, öňi-soňy, özli-özi, pikir-zikiri, küçüü-büüyü.

Gagavuz Türkçesi

Üzü-gözü.

2.1.6. Belirtme Durum Eki Almış İkilemeler

İsmin hallerinden olan bir diğeri belirtme durumudur. Belirtme durumu eklerini daha çok bir şeyi, bir yeri ya da birini göstermek, işaret etmek gibi kavramlarla anlamsal açıdan zihinde şekillendirilebilir.

Günlük hayatta konuşma dilinde oldukça fazla kullanılmasına rağmen bu şekilde kurulmuş ikilemelerin sayısı çok fazla değildir. Listedeki verilere bakıldığında burada belirtme durum ekinin daha çok zamirler üzerine getirildiği görülmektedir.

Azerbaycan Türkçesi'nde **onu-bunu**; Türkiye Türkçesi'nde **şunu bunu**; Türkmen Türkçesi'nde yine **ony-muny**; Gagavuz Türkçesi'nde ise **orayı-burayı** gibi ikilemeler yukarıdaki açıklamaya örnek teşkil eden belirtme durum eki almış ikilemelerdir.

Azerbaycan Türkçesi

Diz-dizi, gah-gahı, onu-bunu.

Türkiye Türkçesi

Öteyi beriyi, şunu bunu.

Türkmen Türkçesi

Ony-muny.

Gagavuz Türkçesi

Orayı-burayı, oyanı-buyanı.

2.1.7. Bulunma Durum Eki Almış İkilemeler

Bulunma durum eki isimler üzerine {+DA} eki getirilerek yapılır. İncelediğimiz diğer tüm alt başlıklarda olduğu gibi burada da bazen ikilemeyi oluşturan ilk kelime bazen ikinci kelime bazen de her iki kelime ilgili eki almıştır. Yalnız birisi dahi almış olsa da yine bulunma durum eki alan ikilemeler başlığı altında değerlendirilmiştir. **axır-axırda** (AZ.T.) ikilemesinde sadece ikinci sözcük; **bayramda seyranda** (TÜR.T.) ikilemesinde ise her iki sözcük bulunma durum eki almıştır. **béşde-üçde** (AZ.T.); **ikide birde** (TÜR.T.) / **ikidä-birdä** (GGZ.T.) gibi sayıların aldığı bulunma durum ekinden oluşan ikilemeler de vardır. Azerbaycan Türkçesi'nde 20; Türkiye Türkçesi'nde 17; Türkmen Türkçesi'nde 16; Gagavuz Türkçesi'nde ise 3 tane bulunma durum eki alan ikileme tespit edilmiştir.

Azerbaycan Türkçesi

Axır-axırda, alt-alt(da), üst(de), ayanda-şayanda, ayda-ilde, ayımda-sayımda, beşde-üçde, dalda-bucaqda, dalda-damda, géde-gétde, günden-güne, günü-günden, ikide-birde, indinin indisinde, orada-burada, ötede-beride, öz-özlüyümde, öz-özlüyünde, teke tekde, vaxtlı-vaxtında, yan-yöredeki, yerli-yérinde.

Türkiye Türkçesi

Arada sırada, bayramda seyranda, elde avuçta, eninde sonunda, ikide bir, ikide birde, kıyıda bucakta, namazında niyazında, orda burada, önünde sonunda, ötede beride, sağda solda, şunda bunda, şunun şurasında, şurada burada, yerli yerinde, yüzde yüz.

Türkmen Türkçesi

Aýda-ýylda, azda-kände, azda-kemde, bári-bärde, günde-günaşa, günde-günde, onda-munda, önde-sonda, patda-patda, setanda-seýranda, şatdada-şatda, vagtly-vagtında, wagtly-wagtynda, ýeke-ýekelikde, ýerli-ýerinde, ýetde-gütde.

Gagavuz Türkçesi

İkidä-birdä, oyanda-buyanda, şurada-burada.

2.1.8. Araç Durum Eki Almış İkilemeler

Araç durum eki eklendiği isme durum anlamı, birliktelik anlamı ve vasıta anlamı katar. Aynı kelimelerden oluşan araç durum eki almış ikilemelerin yanı sıra farklı kelimelerle bir araya gelmiş ikilemeler de mevcuttur. Daha çok “ile” edatıyla kurulur; {+(X)n} eki alan ikilemeler de araç durum eki almış ikilemelerdir. Çalışmada bunların her iki örneğine de rastlanmaktadır. **Canla-başla** (AZ.T.), **defe-daraqla** (AZ.T.), **döyüş-söyüşle** (AZ.T.), **dişiyle tırnağıyla** (TÜR.T.), **iyisiyle kötüsüyle** (TÜR.T.) ikilemeleri “ile” edatıyla oluşmuştur vasıta durum eki alan ikilemelerdir. **gizlin-gizlin** (AZ.T.), **oğrun-oğrun** (AZ.T.), **için-için** (AZ.T.); **kıyın kıyın** (TÜR.T.), **ucun ucun** (TÜR.T.), **ardın ardın** (TÜR.T.);

birin birin (TKM.T.), **diriň-diriň** (TKM.T.), **gyşyn-ýazyn** (TKM.T.) ikilemeleri ise yine {+(X)n} ekiyle sağlanmış araç durum ekli ikilemelerdir. Azerbaycan Türkçesi'nde 20; Türkiye Türkçesi'nde 10; Türkmen Türkçesi'nde 6; Gagavuz Türkçesi'nde ise 1 tane ikileme tespit edilmiştir.

Azerbaycan Türkçesi

Ardın ardın, can(la)-başla, defe-daraqla, dizin-dizin, döyüş-söyüşle, erk-nazla, gizlin-gizlin, götün-götün, qırçın-qırçın, harın-harın, huş-quşla, için-için, katın-katın, kürün-kürün, küy-kelekle, oğrun-oğrun, soraq-soraqla, şar-şar(la), taq-taqla, tarap-turupla.

Türkiye Türkçesi

Ardın ardın, canla başla, dişiyle tırnağıyla, götün götün, için için, iyisiyle kötüsüyle, kıçın kıçın, kıyın kıyın, ucun ucun, yaşın yaşın.

Türkmen Türkçesi

Arkan-arkan, birin-birin, diriň-diriň, gyşyn-ýazyn, ogrın-ogrın, ogryn-ogryn.

Gagavuz Türkçesi

İlin-ilin.

2.1.9. Çıkma Durum Eki Almış İkilemeler

Bu bölümde çıkma durum ekiyle oluşmuş ikilemelerin listesi verilmiştir. Çıkma durumu, isme gelen {+DAn} ekiyle sağlanır ve adı üzerinde kelimeye ayrılma, bulunduğu halden, yerden çıkma anlamı katmaktadır. Aynı kelimelerden oluşmuş çıkma durum eki alan ikilemeler ve farklı kelimelerden oluşmuş olanlar vardır. **altdan-altdan** (AZ.T.) ikilemesi aynı kelimedenden oluşmuş; **altdan-üstden** (AZ.T.), **dereden tepeden** (TÜR.T.); **ondan-mundan** (TKM.T.) ikilemeleri ise farklı kelimelerden oluşmuş çıkma durum ekli ikilemelere örnektir.

Azerbaycan Türkçesi'nde 62; Türkiye Türkçesi'nde 57; Türkmen Türkçesi'nde 28; Gagavuz Türkçesi'nde ise 17 ikileme tespit edilmiştir.

Burada ayrı bir noktaya daha değinilmesi gerekmektedir. İkilemeyi oluşturan sözcüklerden ilki ya da ikincisi çıkma durum eki almış; diğer sözcük ise bir başka durum eki almış olabilir. Biz çalışmamızda sadece birisi çıkma durum eki almış olsa bile ikilemeyi oluşturan diğer sözcüğün hangi durum ekini aldığına bakmayarak, ikilemeyi çıkma durum ekine dahil ettik ve yine aynı şekilde diğer alt başlıklarda da aynı kuralı uyguladık örneğin bulunma durum ekini açıklarken, ikileme içerisinde çıkma durum eki de almış bir sözcük varsa; **arkadan arkaya** gibi bu tarz ikilemeler her iki alt başlığa da dahil edilmiştir.

Azerbaycan Türkçesi

Açıqdan-açığa, ağızdan-ağıza, altdan-alta, altdan-altdan, altdan-üstden, aydan-aya, aydan-çaydan, azdan-çoxdan, başdan-ayağa, başdan-başa, bayramdan-bayrama, béleden-béle, birden-bire, can-dilden, dede-babadan, dereden-tepeden, derinden-derin, dib-dehneden, dilden-dile, doğrudan-doğrusu, doğrudan-doğrusuna, doğrudan-doğruya, etekden-başa, gécden-géc, génden-géne, gériden-gériye, gün-günden, günü-günden, haçandan-haçana, haldan-hala, héçden-héçe, qabaqdan-qabağa, qapıdan-qapıya, qelbden-qelbe, qulaqdan-qulağa, qurudan-quruya, qurudan-quruya, ikiden-birden, ilden-ile, il-ilden, inceden-ince, inceden-inceye, nesilden-nesle, oradan-buradan, öteden-beriden, özü-özünden, sonradan-sonraya, şekilden-şekle, tesadüfden-tesadüfe, ucundan-bucağından, ucdan-qıraqdan, ucdan-qulaqdan, ucdan-uca, ucundan-bucağından, ucundan-qulağından, uzaqdan-uzaq, uzaqdan-uzağa, üstden-aşağı, vaxtdan-vaxta, yaydan-yaya, yéniden-yéni, yér-yérden.

Türkiye Türkçesi

Açıktan açığa, ağızdan ağıza, ağız ağıza, akşamdan akşama, alttan alta, alttan alta, alttan alttan, arkadan arkaya, aydan aya, babadan babaya, baştan başa, bayramdan bayrama, boydan boya, büyükten büyüğe, çerden çöpten, daldan dala, dereden tepeden, derinden derine, doğrudan doğruya, elden ele, geceden geceye,

geriden geriye, gizliden gizliye, günden güne, gün günden, haftadan haftaya, hâlden hâle, havadan sudan, hayliden hayli, içten içe, iğneden ipliğe, inceden inceden, inceden inceye, iyiden iyiye, karşıdan karşıya, kıssadan hisse, kıyıdan kıyıdan, kucaktan kucağa, nereden nereye, nesilden nesile, oradan buradan, oradan oraya, öteden beriden, sabahtan akşama, sağdan soldan, seneden seneye, sonradan sonraya, şundan bundan, şuradan buradan, şuradan (şurdan) şuraya, ufaktan ufağa, uzaktan uzağa, uzaktan yakından, yediden yetmişe, yemeden içmeden, yerden yere, yıldan yıla.

Türkmen Türkçesi

Açykdan-açyk, agyzdan-agza, az-azdan, azdan-känden, azdan-köpden, başdan-aýak, beterden-beter, beýikden-beýik, boýdan-başa, danadan-dana, dogrudan-dogry, goşa-goşadan, günbe-günden, haýdan-haý, hörden-höp, iki-ikiden, kem-kemden, ondan-mundan, ondan-oña, oýundan-çyndan, öz-özünden, tizden-tiz, uludan-kiçä, ýagşydan-ýamandan, ýeke-ýekeden, ýelden-ykdan, ýerli-ýerden, yığı-yığıdan.

Gagavuz Türkçesi

Baştan-ayaa, baştan-başa, beladan-belaya, birdän-birä, bişeydän-bişeyä, boldan-bola, evdän-evä, gün-gündän, karannıktan-karannaadak, kol-koldan, oradan-buradan, ordan-orayı, primejdiyadan-primejdiyaya, saat-saatten, sıradan-sıraya, tablodan-tabloya, uzaktan-uzaa.

2.2. Eylem Kök ve Gövdelerinden Türetilmiş İkilemeler

Yapı bakımından ele aldığımız ikilemeler, bu bölümde fiil kök ve gövdelerinden türemiş olma durumuna göre sınıflandırılmış ve kendi arasında altı alt başlığa ayrılmıştır.

2.2.1. Sıfat-Fiillerle Kurulan İkilemeler

Sıfat-fiil ekleri eklendiği eylem soylu sözcüğü isimleştirerek kelimeye yeni bir kimlik kazandırır. {-An}, {-mAz}, {-AcAk}, {-AsI}, {-mIş}, {-dIk}, {-Ar} ekleri sıfat fiil ekleridir. Azerbaycan Türkçesi'nde 54; Türkiye Türkçesi'nde 24; Türkmen Türkçesi'nde 23; Gagavuz Türkçesi'nde ise 6 tane ikileme tespit edilmiştir. **Alacaq-vérecek** (AZ.T.) ikilemesini oluşturan sözcüklerin her ikisi de **almak** ve **vermek** fiilleri üzerine -EcEk sıfat-fiil ekini alarak sıfatlaşmıştır. **Görmüş geçirmiş** (TÜR.T.) ikilemesindeki eylem soylu kelimeler ise {-mIş} sıfat-fiil ekini alarak adlaşmış sıfata dönüşmüş ve artık bu kelimeler tamamen fiil olma görevinden çıkmıştır. **Doýar-doýmaz** (TKM.T.) ikilemesinde ikilemenin ilk üyesi {-Ar} sıfat-fiil ekini; ikinci üyesi ise {-mAz} sıfat-fiil ekini alarak farklı eklerden oluşmuş bir yapı olarak ortaya çıkmaktadır.

Azerbaycan Türkçesi

Alacaq-vérecek, basıb-kesen, batıb-qalmaq, bezenib-düzenme, bezenib-düzenmek, bişir-düşür, bitib-tükenmez, bitmez-tükenmez, dalaş-döyüş, déyen-gülen, déyib-gülen, déyen-gülen, deyer-deymezine, deyer-deymez, déyib-gülen, dinmez-danışmaz, dinmez-söylemez, düşer-düşmez, düşeri-düşmezi, éşider-éşitmez, erinmez-erinmez, géden-gelen, géder-gelmez, geldi-géder, gelen-géden, geliş-gédiş, géyinib-kécinmiş, geze-geze, görmemiş-görmemiş, görmez-bilmez, görmeze-bilmeze, görüb-götürmüş, qapan-qapan, qapan-qapış, ister-istemez, oxuyub-çalan, olan-kéçen, olan-qalan, olan-olmaz, olar-olmaz, olub-kéçen, olub-kéçmek, olub-kéçmiş, olub-qalan, ölüb-iten, öten-kéçen, ötüb-géden, ötüb-kéçen, utanmaz-utanmaz, vurub-yıxan.

Türkiye Türkçesi

Bitmez/bitip tükenmez, dediği dedik, durmuş oturmuş, ellenmiş dillenmiş, gelir geçer, gelir gider, gelmiş geçmiş, göçer konar, görmüş geçirmiş, okumuş yazmış, okur yazar, olan biten, olmaz olmaz, olmuş bitmiş, tanıdık tanımadık, yalan dolan, yazar çizer.

Türkmen Türkçesi

Aç-açan, akan-çukanlyk, aldyryp-ýoldurmazlyk, artan-esgen, atan-satan, bolar-bolmaz, deger-degmez, dogar-dogar, doýar-doýmaz, doýmaz-dolmaz, dökän-saçan, geldi-geçer, gören-eşiden, irmez-armaz, öçmez-ýitmez, ölmez-ýitmez, öten-geçenler, tanış-biliş, tapar-tapmaz, ulalyp-oňalmadyk, ýakar-ýakmaz, ýeter-ýetmez, ýykan-ýymran.

Gagavuz Türkçesi

Diiyar-diimáz, duyulur-duyulmaz, geçir-geçmáz, gelen-geçen, girän-çıkan, istär-istemáz.

2.2.2. Zarf-Fiillerle Kurulan İkilemeler

Zarf-fiil ekleri eklendikleri fiil kök ve gövdelerini zarf şekline büründürür. {-Xp}, {-mAdAn}, {-IncA}, {-kAn}, {-All}, {-DXkçA}, {-ArAk}, {-Xr}, {-diğIndA}, {-A}, {-mAksIzIn}, {-cAsInA} ekleri zarf-fiil ekleridir.

Alçalıb-aşınmaq (A.T) ikilemesinde zarf-fiil eki alan sözcük ikilemenin ilk sözcüğüdür ve {- (X)p} ekinin ünsüzünün tonlularak {- (X)b} şeklindeki kullanımıyla oluşmuştur.

İkilemenin ikinci kelimesi mastar eki almıştır fakat sadece bir tane üyenin bile ilgili eki alması yeterli olduğu için ikilemeyi zarf-fiil içerisine dahil ettik. Listede bu verdiğimiz örnek gibi ilk sözcüğü zarf-fiil eki alıp ikinci sözcüğü mastar eki alan birçok örnek vardır. **Bağırıp çağırmaq, açılıp saçılmak, ayılıp bayılmak, bıkip usanmak** (TÜR.T.), **emridip semritmek, dolup daşmak, gatylyp garylmak, girip çykmaq** (TKM.T.) gibi.

Ağara-ağara, aǵnaya-aǵnaya, aratdıra-aratdıra, atıla-atıla (AZ.T); **alıştra alıştra, bayıla bayıla, baǵıra baǵıra, döne döne** (TÜR.T) ikilemeleri, aynı kelimelerden oluşmuş ve hepsi de {-A} zarf-fiil ekini almıştır.

Azərbaycan Türkçəsi

Ağara-ağara, ağnaya-ağnaya, alıb-alacaq, alıb-satma, alıb-vérecek, alışıb-vérişmek, alışıb-yanmaq, aratdıra-aratdıra, arayıb-axtarmaq, aşımıb-alçalıb, atdıra-atdıra, atıla-atıla, avarlaya-avarlaya, bağırdı-bağırdı, basa-basa, bitib-tükenmez, boylana-boylana, burcudı-burcudı, büdreye-büdreye, çapa-çapa, çığıra-çığıra, çığırdı-çığırdı, çığırışa-çığırışa, dama-dama, dinleye-dinleye, doluxa-doluxa, döne-döne, döye-döye, döyüşe-döyüşe, dura-dura, durub-durub, duruxa-duruxa, düşüne-düşüne, eskile-eskile, ezile-büzüle, ezile-ezile, fırlana-fırlana, gét-géde, gezine-gezine, gileylene-gileylene, gizlene-gizlene, göre-göre, gözleye-gözleye, gücene-gücene, güle-güle, hadırlaya-hadırlaya, herlene-herlene, hıçqıra-hıçqıra, hıqqına-hıqqına, hoppana-hoppana, hönküre-hönküre, qana-qana, qarışdıra-qarışdıra, qımışa-qımışa, qırcana-qırcana, qısıla-qısıla, qıvrıla-qıvrıla, qiléylene-qiléylene, qoğazdana-qoğazdana, qorxa-qorxa, qoşa-qoşa, isteye-istemeye, kekeleye-kekeleye, kehliye-kehliye, kesile-kesile, lehleye-lehleye, lengerlene-lengerlene, nazlıana-nazlıana, oxuya-oxuya, olmaya-olmaya, olub-kéçen, olub-kéçmiş, olub-qalan, oturub-durub, ovundura-ovundura, oynaya-güle , oynaya-oynaya, ölçülüb-biçilmiş, öle-öle, ölüb-iten, ötüb-géden, ötüb-kéçen, püfleye-püfleye, sallana-sallana, sambaya-sambaya, sayılıb-seçilen, sévile-sévile, sévine-sévine, seberrene-seberrene, sendeleye-sendeleye, sendirleye-sendirleye, sıxıla-sıxıla, sındıra-sındıra, soxa-soxa, sora-sora, soraqlaşa-soraqlaşa, soruşa-soruşa, sürüne-sürüne, sürüşe-sürüşe, sürütleye-sürütleye, sürüye-sürüye, süzüle-süzüle, şaqqıldaya-şaqıldaya, telese-telese, titreme-qızdırma, tövşüye-tövşüye / tövşeye-tövşeye, tullana-tullana, tüstüledé-tüstüledé, tüyüne-tüyüne, uçuna-uçuna, uğuna-uğuna, utanmaya-utanmaya, ürpeşe-ürpeşe, üyüdüb-tökmek, üze-üze, vurnuxa-vurnuxa, vurub-yıxan, vuruşa-vuruşa, yağlayıb-ballamaq, yaxıb-yandırıcı, yaxıb-yıxmaq, yalxana-yalxana, yalmana-yalmana, yalmanıb-yaltaqlanmaq, yalvara-yalvara, yéllene-yéllene, yıxıla-dura, yıxıla-yıxıla, yıxılıb-yatmaq, yırğalana-yırğalana, yumalana-yumalana, yüyüre-yüyüre, zarıldaya-zarıldaya, zarıya-zarıya, zıqqana-zıqqana, zıqqına-zıqqına.

Türkiye Türkçesi

Ağlaya ağlaya, alıştırı alıştırı, ayılıp bayılmak, bağıra bağıra, bağırıp çağırarak, bata çıka, bayıla bayıla, bakına bakına, bıkıp usanmak, bile bile, (bitmez) bitip tükenmez, boğula boğula, boğuşa döğüşe, böbürlene böbürlene, böğüre böğüre, çekişe çekişe, diye diye, dolayı dolayı, döndüre döndüre, döne döne, durup dinlenmeden, ezile büzüle, gerile gerile, gerine gerine, gide gide, göre göre, güle güle, güle oynaya, hıçkırık hıçkırık, hoplaya hoplaya, hoplaya zıplaya, ıkına sıkına, ıkına tıkına, ıklaya sıkılaya, istemeye istemeye, ite kaka, itişe kakışa, kabara kabara, kana kana, katıla katıla, kırta kırta, kıza köpüre, kona göçe, korka korka, köpüre köpüre, oflaya puflaya, olup bitti, olup olacağı, oynaya oynaya, öle dirile, özene bezene, salına salına, sallana sallana, sere serpe, seve seve, sindire sindire, sürüye sürüye, tıka basa, yağlandır ballandıra, yana yakıla, yana yana, yatıp kalkıp, yaza çize, yemeden içmeden, yıkıla yıkıla, yuvarlana yuvarlana.

Türkmen Türkçesi

Aldap-ogşap, aldyryp-ýoldurmazlyk, apyla-sapyla, arta-süýşe, arta-taş, äwüp-säwüp, bara-bara, dama-dama, dolup-daşmak, doýa-gana, döke-döke, dura-bara, eýdip-beýdip, gatylyp-garylmak, gelip-gitmeli, geze-geze, gorka-gorka, müňläp-müňläp, pikirlene-pikirlene.

Gagavuz Türkçesi

Baara-baara, dartadarta, diişe-diişe, dinnenä-dinnenä, döne-döne, durup-durup, düşe-kalka, gidägidä, git-gidä, götürmeyä-getirmeyä, kana-kana, sallana-sallana, salına-salına, sarsalaya-sarsalaya, seve-seve, uuna-uuna.

2.2.3. Eylemden Türetilmiş Sıfatlarla Kurulan İkilemeler

Bu bölümdeki ikilemeleri oluşturan fiiller üzerine aldığı bazı yapım ekleriyle artık tamamen sıfat durumuna gelmiştir sıfat göreviyle kullanılmaktadır. Yapım ekleri ile kurulan ikilemeler başlığı altında da buradaki örnekleri vermiştik fakat sıfatların farklı bir kelime türü olması sebebiyle ayrıca böyle bir başlık açmayı uygun görülmüştür.

Bölük-bölük (AZ.T) ikilemesi *böl-* fiilinin {-ük} yapım ekini; **büklüm-büklüm** (TÜR.T) ikilemesi *bükül* fiilinin {-üm} yapım ekini; **deşik-deşik** (TKM.T) ikilemesini oluşturan *deş-* fiili ise {-ik} ekini alarak eylemden türetilmiş sıfat ikilemeleri oluşturmuşlardır. Azerbaycan Türkçesi'nde 61; Türkiye Türkçesi'nde 20; Türkmen Türkçesi'nde 5; Gagavuz Türkçesi'nde ise 2 ikileme tespit edilmiştir.

Azerbaycan Türkçesi

Açığı-saçığı, arnıq-yornuq, aşqın-daşqın, ayğın-bayğın, azğın-azğın, bayğın-bayğın, bölük-bölük, buruq-buruq, cırıq-cırıq, cırıq-mırıq, cırıq-sökük, cızıq-cızıq, çalış-vuruş, çaşqın-çaşqın, dalğın-dalğın, deşik-deşik, delik-deşik, delik-delik, delik-düşük, delme-deşik, deşik-deşik, didik-didik, ezgin-üzgün, ezik-ezik, ezik-üzük, qaçaq-qaçaq, qarış-qupuş, qarış-bulaş, qarışiq-dolaşiq, qarış-qarış, qat-qarışiq, qatma-qarışiq, qırıq-qırıq, qırıq-quruq, qırıq-salxaq, qırıq-sökük, qışqırıq-bağırıq, kesik-kesik, kesik-küsük, kesik-qırıq, küskün-küskün, matdım-matdım, oturuş-duruş, oyuq-oyuq, ölgün-ölgün, sınıq-çixiq, sınıq-salxaq, sınıq-sınıq, sınıq-sökük, süzgün-süzgün, şaşqın-şaşqın, vurğın-vurğın, yanıq-yanıq, yarıq-yarıq, yarıq-yırtıq, yırtıq-deşik, yırtıq-pırtıq, yırtıq-yamaq, yırtıq-yırtıq, yorğın-arğın, yorğın-yorğın.

Türkiye Türkçesi

Açık seçik, aygın baygın, boğuk boğuk, bölük bölük, büklüm büklüm, çarpık çurpuk, dalgın dalgın, delik deşik, donuk donuk, ezik büzük, iniş çıkış, iniş yokuş, kesik kesik, küskün küskün, saçak saçak, tıkış tıkış, yanık yanık, yayık yayık, yıkık dökük, yorgun argın.

Türkmen Türkçesi

Bölek-bölek, büklem-büklem, büklüm-büklüm, deşik-deşik, kesik-kesik.

Gagavuz Türkçesi

Bölük-bölük, delim-deşik.

2.2.4. Çekimli Eylemlerle Kurulan İkilemeler

Fiil kök ve gövdelerine getirilen tüm kip ve şahıs ekleri çekimli eylem meydana getirmektedir. Biz de çalışmamızın bu bölümünde kip veya şahıs ekleri olarak oluşan ikilemelerin listesi verilmiştir.

Sayıları fazla olmamakla birlikte üç lehçede de çekimli eylemden kurulan ikilemeleri örneklendirdik. Gagavuz Türkçesi'nde çekimli eylemden kurulan ikilemelere örnek tespit edilmemiştir. Azerbaycan Türkçesi'nde 13; Türkiye Türkçesi'nde 13; Türkmen Türkçesi'nde ise 12 tane ikileme tespiti yapılmıştır.

Aldı-qaçdı, basdı-kéçdi, qovdu-qaçdı, öldü-qaldı (AZ.T.); geldi-geçti, indi bindi, parladı parladı (TÜR.T.); bardy-geldi, durdy-durdy (TKM.T.) ikilemeleri görülen geçmiş zaman ekinialarak çekimli eylemden ikileme oluşturmuşlardır.

Geldim-geldim (AZ.T.); geldim geçtim (TÜR.T.) ikilemelerinde ise görülen geçmiş zaman ekinin yanında birinci tekil şahıs eki de alarak çekimli eylemden kurulan ikileme oluşturmuşlardır.

Otursa-tursa (TKM.T.) ikilemesi ise otur- ve tur- fiillerinin şart kipiyle çekimli hâlleriyle kurulmuştur.

Azerbaycan Türkçesi

Aldı-qaçdı, basdı-kesdi, basdı-kéçdi, geldi-géder, geldim-geldim, girdim-girdim, qırdı-qaçdı, qovdu-qaçdı, olsa-olsa, öldü-qaldı, yandı-qındı, yandım-öldümle.

Türkiye Türkçesi

Bildim bileli, geldi geçti, geldim geçtim, girdi çıktı, indi bindi, oldu bitti, oldum bittim, oldum (oldu) olası (olasıya), oldu olacak, olup bitti, olsa olsa, olsun olsun, parladı parladı.

Türkmen Türkçesi

Alan-aldy, aldadym-mulladym, aldatdym-mullatdym, aldym-berdim, bardy-geldi, dadyrdym-gudurdum, durdy-durdy, eden-etdilik, etsem-petsem, isleseň-islemeseň, otursa-tursa, tüýdüm-tüýdüm.

2.2.5. İsim-Fiillerle Kurulan İkilemeler

Burada da isim-fiil ekleri olarak kurulan ikilemeler liste halinde verilmiştir. İsim-fiil ekleri $\{-mAk\}$, $\{-Iş\}$ ve $\{-mA\}$ 'dır.

Direme-döreme (AZ.T); **eselemek-beselemek** (TÜR.T.); **ıymek-içmek** (TKM.T.) ikilemeleri ise $\{-mA\}$, $\{-mAk\}$ isim-fiil eklerini olarak oluşturulmuşlardır.

Daha önce belirttiğimiz gibi burada da her iki üyesi farklı ekleri olarak oluşan ikilemeler mevcuttur. **alıb-aldatmaq** (AZ.T.), **açılıp saçılmak** (TÜR.T.), **dolup-daşmak** (TKM.T.) ikilemelerinin birinci üyeleri zarf-fiil, ikinci üyeleri ise isim-fiil ekleriyle oluşmuştur. Dikkat çeken bir diğer nokta ise çoğunlukla $\{- (X)p\}$ zarf-fiil ve $\{-mAk\}$ isim-fiil eklerinin birlikte kullanıldığıdır.

Ah-wahlaýyş (TKM.T.) ikileme örneğinde olduğu gibi ikilemeyi oluşturan ilk sözcüğün yalın durumda olup ikinci sözcüğün isim-fiil eki aldığı ikilemeler de vardır.

Azerbaycan Türkçesi

Ağır-senginleşmek, barış-görüş, bezek-bezemek, bıdama-bıdama, budama-budama, bükme-bükme, cızma-qara, cızma-qaralama, cızma-qaralamaq, çileme-suvarma, delme-déşik, deyiş-düyüş, direme-döreme, dolaş-dolaş, dövüş-söyüş, duruş-oturuş, éşme-éşme, eziş-büzüş, ezme-büzme, gédib-gelme, gédiş-geliş, gelib-géden, geliş-duruş, qapan-qapış, qatma-qarış, qatma-qarışıq, qıasma-boğma, qıyma-qıyma, qiyme-qiyme, iş-işlemek, kele-kötürleşdirme, kele-kötürleşdirmek, kele-kötürleşme, kesme-kesme, oxu-yazı, ölme-diril, örtme-tikme, saçma-qırma, sayılıb-seçilen, séçme-séçme, sepme-döşürme, sıxma-boğma, söylene-söylene, tanış-biliş, toxunar-toxunmaz, yırğalana-yırğalana, yumalana-yumalana, yüyüre-yüyüre.

Türkiye Türkçesi

Allamak pullamak, bağış çağrış, derme çatma, doğma büyüme, eselemek beselemek, eveleme develeme, eveleme geveleme, evelemek gevelemek, gelen geçen, gelen giden, gidiş dönüş, hesaplamak kitaplamak, kapış kapış, okuma yazma, yeme içme, yıkama yağlama.

Türkmen Türkçesi

Ah-wahlamak, ah-wahlaýyş, akan-dökän, alyş-çalyş, aýtmak-aýtmak, aýyl-saýyllaşdyrmak, baryş-geliş, dähedem-dessemlemek, egirme-dokma, jak-jaklama, jak-jaklamak, juk-juklamak, oturyş-turuş, tümmek-tümmek, waý-waýlatmak, ýykma-ýykylma.

Gagavuz Türkçesi

Alış-veriş, gidiş-geliş.

2.2.6. Yardımcı Eylemlerle Kurulan İkilemeler

Yardımcı fiiller eklendiği sözcüğe fiil görevi yükler ve birleşik sözcük oluştururlar. Et-, eyle-, ol-, kıl- sözcükleriyle yardımcı fiil oluşturulur. Burada da yardımcı fiillerle kurulan ikilemelerin listesi verilmiştir. Burada en fazla ikileme Türkmen Türkçesi'ne aittir.

Azerbaycan Türkçesi

Ax-uf élemek (etmek), araq-araq élemek, araq-varaq élemek, baş-göz étme.

Türkiye Türkçesi

Yapıp etmek.

Türkmen Türkçesi

Asyl-asy bolmak, basyr-basyr etmek, buýtar-suýtar etmek, bydym-sydym etmek, dođram-dogram etmek, dökül-dökül bolmak, ers-mers bolmak, gaçalak-sapalak etmek, geldi-geçer, gir-gir etmek, gotdy-gotdy etmek, göter-göter etmek, güjeň-güjeň etmek, güjür-güjür etmek, güles-ýalas etmek, gülüm-ýalym etmek, güp güp etmek, gürüm-jürüm bolmak, gydy-gydy etmek, gyryp-çyrp etmek, hallyň-sallyň etmek, ham-çam bolmak, haňk-huňk etmek, hapyr-hupur etmek, haý-küş etmek, hoňkudyk-hoňkudyk etmek, hoňňul-hoňňul etmek, hor-hor etmek, hork-hork etmek, höküdik-höküdik etmek, hülli-hülli etmek, hyňk-myňk etmek, hyňk-pyňk etmek, hyrk-hyrk etmek, jaýyrt-jaýyrt etmek, jibir-jibir etmek, jodur-jonnuk etmek, jygyrt-mygyrt etmek, lam-jim bolmak, lap-lap etmek, lowur-lowur etmek, löňk-löňk etmek, löp-löp etmek, lummur-lummur etmek, omur-jomur etmek, oýmul-oýmul etmek, pagyş-pagyş etmek, paň-paň etmek, paýpyl-paýpyl etmek, pök-pök etmek, pökür-pökür etmek, pöwh-pöwh etmek, pysyr-pysyr etmek, sakyr-sakyr etmek, sandyr-sandyр etmek, saňňyl-saňňyl etmek, sork-sork etmek, şap-şup etmek, şat-şat etmek, titir-titir etmek, tosaň-tosaň etmek, ühhe-ühhe etmek, wajyr-wajyr etmek, war-war etmek, wyjyr-wyjyr etmek, wyz-wyz etmek, wyzyr-wyzyr etmek, zöwwül-zöwwül etmek.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ANLAM BAKIMINDAN İKİLEMELER

İkilemelerin dilde anlatımı zenginleştirmek, güçlendirmek gibi görevleri olduğu için şüphesiz anlamları açısından değerlendirilmesi büyük önem arz etmektedir. İkilemeler şimdiye kadar ses ve yapı bakımından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler ikilemelerin şekil bilgisi yönünü ele almaktaydı. Çalışmanın bu bölümünde ikilemeler yapısal özelliklerinden uzaklaşarak anlamsal açıdan ele alınmıştır.

Anlam bakımından ikilemeler; aynı kelimenin tekrarıyla oluşan ikilemeler, yakın anlamlı kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler, zıt anlamlı kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler, eş anlamlı kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler, birbiriyle anlam bütünlüğü oluşturan ikilemeler ve sayılardan oluşan ikilemeler olarak altı alt başlığa ayrılmıştır.

3.1. Aynı Kelimenin Tekrarıyla Oluşan İkilemeler

Burada her iki sözcüğü de aynı kelimedenden oluşan ikilemelerin listesi verimiştir. Bu kısımda sayısal olarak dört lehçede de çok fazla ikileme tespiti yapılmıştır.

Aynı kelimenin tekrarıyla oluşan bazı ikilemeler ek alarak oluşmuş; bazıları ise tamamen yalın şekildedir. **abırsız-abırsız** (AZ.T.); **bölük bölük** (TÜR.T.); **deşik-deşik** (TKM.T.); **çıkım-çıkım** (GGZ.T.) ikilemeleri yapım eki alarak aynı kelimedenden kurulan ikilemeler; **axşam-axşam** (AZ.T.), **pul pul** (TÜR.T.); **az-az** (TKM.T.); **çabuk-çabuk** (GGZ.T.) ikilemeleri ise yalın durumda olan aynı kelimelerden oluşmuş ikilemelere örnektir.

Atıla-atıla (AZ.T.), **ağlaya-ağlaya** (TÜR.T.), **ayıtmak-ayıtmak** (TKM.T.), **sarsalaya-sarsalaya** (GGZ.T.) ikilemeleri ise fiillerden oluşmuş aynı kelimelerin tekrarıyla kurulan ikilemelere örnektir.

Aynı kelimelerden oluşan ikilemeler kelimelerin üst üste söylenmesi ile anlatıma artı bir kuvvetlendirme, güçlendirme sağlar. Söylenmesi, belirtilmesi gereken durumun pekiştirilerek daha da perçinleştirmektedir.

Azərbaycan Türkçəsi

Abırsız-abırsız, acı-acı, acıqlı-acıqlı, aciz-aciz, adaq-adaq, addım-addım, ağara-ağara, ağıllı-ağıllı, ağır-ağır, ağız-ağız, aǵnaya-aǵnaya, aheste-aheste, axın-axın, axmaq-axmaq, axşam-axşam, ala-ala, alay-alay, alıq-alıq, alqay-alqay, altdan-altdan, aman aman, ancaq-ancaq, angıra-angıra, arxayın-arxayın, araq-araq, aram-aram, aratdıra-aratdıra, ardınardın, arsız-arsız, arşın-arşın, artıq-artıq, asım-asım, asta-asta, atdıra-atdıra, atıla-atıla, atım-atım, avara-avara, avarlaya-avarlaya, ayaq-ayaq, ayrı-ayrı, azarlı-azarlı, az-az, azca-azca, azǵın-azǵın, baca-baca, baǵırda-baǵırda, bala-bala, balaca-balaca, barmaq-barmaq, basabas-basabas, basa-basa, basım-basım, başqa-başqa, bayǵın-bayǵın, becce-becce, beh-beh, beje-beje, béle-béle, beli-beli, bend-bend, berk-berk, béytin-béytin, bıdama-bıdama, bıǵır-bıǵır, bıldır-bıldır, bıy-bıy, bic-bic, bica-bica, bikar-bikar, bikéf-bikéf, bile-bile, birayaq-bir ayaq, bitde-bitde, bitte-bitte, biz-biz, bollu-bollu, boş-boş, boylana-boylana, böleket-böleket, bölük-bölük, bölüm-bölüm, böyük-böyük, böyür-böyür, böyüre-böyüre, bucaq-bucaq, budama-budama (bıdama-bıdama), buǵum-buǵum, bulaq-bulaq, bura-bura, burcuda-burcuda, buruq-buruq, burum-burum, buruş-buruş, buy-buy, büdreya-büdreya, bükme-bükme, bütün-bütün, cadar-cadar, can-can, cavan-cavan, ceh-ceh, cerge-cerge, cıǵ-cıǵ, cıldır-cıldır, cıng-cıng, cır-cır, cırıq-cırıq, cırım-cırım, cırıng-cırıng, cızıq-cızıq, cib-cib, cik-cik, cileh-cileh, cild-cild, cilik-cilik, cinli-cinli, cing-cing, cip-cip, ciring-ciring, civ-civ, cumbulu-cumbulu, cur-cur, cümle-cümle, cüre-cüre, cüt-cüt, çak-çak, çaq-çaq, çapa-çapa, çapalaya-çapalaya, çarpısa-çarpısa, çasa-çasa, çasıb-qalma, çasıb-qalma, çaşqın-çaşqın, çat-çat, çataq-çataq, çatlaq-çatlaq, çekine-çekine, çǵıra-çǵıra, çǵırda-çǵırda, çǵırışa-çǵırışa, çiq-çiq, çır-çır, çırtıdam-çırtıdam, çırtım-çırtım, çilik-çilik, çililik, çimdik-çimdik, çitek-çitek, çiy-çiy, çox-çox, çöke-çöke, dadlı-dadlı, daǵ-daǵ, daǵım-daǵım, dalay-dalay, dalı-dalı, dalǵa-dalǵa, dalǵın-dalǵın, damar-damar, damcı-damcı, damcıl-damcıl, dam-dam, dama-dama, damla-damla, daraq-daraq, dar-dar, dava-dava, dəşik-dəşik, deqiye-deqiye, delik-delik, dem-dem, demgil-demgil, demgül-demgül, den-den, dene-dene, dengil-dengil, dengüş-dengüş, derdli-derdli, derin-derin, derme-derme, derz-derz, dest-dest, deste-deste, dəşik-dəşik, devdeye-devdeye, diǵ-dıǵ, dımırıcıq-dımırıcıq, dın-dın, dınqır-dınqır, dır-dır, dız-dız, didik-didik, didim-didim, digir-digir, dik-dik, dilik-dilik, dilim-dilim, dinleye-dinleye, diret-diret, dir-dir, diri-diri, diş-diş, dişdek-dişdek, dişek-

dişek, dişlek-dişlek, dişlem-dişlem, diyar-diyar, diz-diz, dizin-dizin, doğram-
doğram, dolam-dolam, dolama-dolama, dolaş-dolaş, doluxa-doluxa, dolu-dolu,
döne-döne, döye-döye, døyüşe-døyüşe, dumurcuq-dumurcuq, dura-dura, durub-
durub, duruxa-duruxa, duzlu-duzlu, dünya-alem, dürlü-dürlü, düşüne-düşüne,
düyün-düyün, éhmal-éhmal, éşim-éşim, éşme-éşme, éydir-eydir, ebes-ebes,
edebtsiz-edebtsiz, efil-efil, ekec-ekec, elce-elce, elçim-elçim, enderqat-enderqat,
endike-endike, erinmez-erinmez, erköyün-erköyün, ese-ese, esim-esim, eskik-
eskik, etek-etek, evez-evez, evvel-evvel, eycahan-eycahan, eyri-eyri, ezel-ezel,
ezik-ezik, ezile-ezile, ezim-ezim, fağır-fağır, farağat-farağat, fırlana-fırlana, fis-
fis, fiş-fiş, fişıl-fişıl, fikirli-fikirli, gah-gah, gahı-gahı, gamaz-gamaz, géc-géc,
géh-geh, geldim-geldim, gel-gel, geniş-geniş, géri-géri, geze-geze, gezine-gezine,
gıç-patava, gıd-gıd, gic-gic, gildir-gildir, gile-gile, gileylene-gileylene, girdim-
girdim, gizlene-gizlene, gizli-gizli, gizlin-gizlin, gizlince-gizlince, göl-göl, göre-
göre, görmemiş-görmemiş, götün-götün, göz-göz, güzel-güzel, gözleye-gözleye,
gum-gum, gumur-gumur, gup-gup, gur-gur, gurum-gurum, gücene-gücene, güle-
güle, gül-gül, hadırlaya-hadırlaya, haf-haf, halqa-halqa, haman-haman, ham-ham,
harfa-harfa, harın-harın, havalı-havalı, havayı-havayı, hav-hav, hay-hay, héca-
héca, hele-hele, helem-helem, herf-herf, heris-heris, herki-herki, herlene-herlene,
herze-herze, hesret-hesret, hevil-hevil, hezin-hezin, hiçqıra-hıçqıra, hıqqına-
hıqqına, hır-hır, hirsli-hirsli, hisse-hisse, hiş-hiş, hodu-hodu, ho-ho, hok-hok,
hoppana-hoppana, hovur-hovur, hoydu-hoydu, höleki-höleki, hönküre-hönküre,
hönkür-hönkür, hülüt-hülüt, qaba-qaba, qabar-qabar, qaça-qaça, qaçaq-qaçaq,
qadı-qadı, qafil-qafil, qah-qah, qahı-qahı, qala-qala, qalaq-qalaq, qalam-qalam,
qaltan-qaltan, qallah-qallah, qamas-qamas, qanam-qanam, qana-qana, qanlı-qanlı,
qapan-qapan, qapı-qapı, qar-qar, qarışdıra-qarışdıra, qarış-qarış, qar-qar, qarpiş-
qarpiş, qart-qart, qaşiq-qaşiq, qat-qat, qatar-qatar, qayğılı-qayğılı, qayım-qayım,
qayır-qayır, qayış-qayış, qaynar-qaynar, qazıq-qazıq, qéyzli-qéyzli, qedeh-qedeh,
qedem-qedem, qeh-qeh, qeherli-qeherli, qelpe-qelpe, qemqin-qemqin, qemli-
qemli, qepik-qepik, qerib-qerib, qeşeng-qeşeng, qetre-qetre, qıcış-qıcış, qıça-qıça,
qıdır-qıdır, qıd-qıd, qığ-qığ, qıj-qıj, qılbız-qılbız, qım-qım, qımıs-qımıs, qımışa-
qımışa, qımmıl-qımmıl, qıncıq-qıncıq, qını-qını, qırcana-qırcana, qırçın-qırçın,
qır-qır, qırç-qırç, qirt-qirt, qırçiq-qırçiq, qırıq-qırıq, qırış-qırış, qırtıq-qırtıq, qıs-
qıs, qısa-qısa, qısıla-qısıla, qıst-qıst, qıvrım-qıvrım, qıvış-qıvış, qıvrıla-qıvrıla,

qıy-qıy, qıyqacı-qıyqacı, qıyma-qıyma, qic-qic, qildir-qildir, qile-qile, qiléylene-qiléylene, qisim-qisim, qiyme-qiyme, qodu-qodu, qoğazdana-qoğazdana, qolac-qolac, qolay-qolay, qom-qom, qorxa-qorxa, qoşa-qoşa, qoşun-qoşun, qoz-qoz, qucaq-qucaq, qucu-qucu, qudda-qudda, qum-qum, qumur-qumur, qup-qup qupaqup, qurdu-qurdu, qur-qur, quru-quru, qurt-qurt, qurtum-qurtum, xal-xal, xam-xam, xana-xana, xay-xay, xefif-xefif, xeste-xeste, xıdır-xıdır, xınc-xınc, xıncım-xıncım, xırdaca-xırdaca, xırda-xırda, xırdım-xırdım, xır-xır, xırım-xırım, xırıp-xırıp, xırlı-xırlı, xırlı-pırlı, xırt-xırt, xısın-xısın, xış-xış, xoflu-xoflu, xor-xor, xorum-xorum, xoş-xoş, xoşam-xoşam, xumar-xumar, xuraman-xuraman, için-için, iflim-iflim, ilim-ilim, ince-ince, indi-indi, indice-indice, inir-inir, inqa-inqa, iri-iri, irişe-irişe, isitmeli-isitmeli, isti-isti, ışım-ışım, ışıl-ışıl, iti-iti, itim-itim, iyirmi-iyirmi, karvan-karvan, katın-katın, kéfli-kéfli, kéy-kéy, kéyl-kéyl, kekeleye-kekeleye, kehliye-kehliye, kellen-kellen, kelme-kelme, kem-kem, kemser-kemser, kend-kend, keren-keren, kesik-kesik, kesile-kesile, kesme-kesme, kiçik-kiçik, kilo-kilo, kip-kip, kirimiş-kirimiş, kirli-kirli, kise-kise, kiş-kiş, kişi-kişi, kom-kom, koma-koma, köhne-köhne, köntöy-köntöy, köz-köz, köynek-köynek, kut-kut, küçe-küçe, küllü-küllü, kürün-kürün, küskün-küskün, küş-küş, lağ-lağ, laq-laq, laqéyd-laqéyd, laxta-laxta, lapar-lapar, lap-lap, lapban-lapban, las-las, latayır-latayır, lay-lay, leçek-leçek, lehleye-lehleye, lext-lext, leke-leke, lek-lek, lengerlene-lengerlene, lepe-lepe, lingi-lingi, lomba-lomba, lopa-lopa, lovğa-lovğa, lö-lö, löyür-löyür, lüle-lüle, lüm-lüm, matdım-matdım, mat-mat, mehzun-mehzun, méhriban-méhriban, meftun-meftun, meğrur-meğrur, mehzun-mehzun, melul-melul, men-men, menalı-menalı, menem-menem, menzil-menzil, mertebe-mertebe, mesum-mesum, meyus-meyus, mezlum-mezlum, mıcı-mıcı, mır-mır, mırt-mırt, mıs-mıs, mışıl-mışıl, mil-mil, milyon-milyon, min-min, mini-mini, miskin-miskin, miyov-miyov, möhkem-möhkem, muçça-muçça, mula-mula, muncuq-muncuq, müfte-müfte, naxış-naxış, narın-narın, nazenin-nazenin, nazlana-nazlana, nazlı-nazlı, néçe-néçe, ner-ner, nerme-nerme, nöqte-nöqte, növ-növ, növbe-növbe, odlu-odlu, oğrun-oğrun, oxuya-oxuya, ola-ola, olmaya-olmaya, olsa-olsa, ovham-ovham, ovuc-ovuc, ovuq-ovuq, ovum-ovum, ovundura-ovundura, oy-oy, oymaq-oymaq, oynaya-oynaya, oyuq-oyuq, ozana-ozana, öfkeli-öfkeli, öhö-öhö, öle-öle, ölgün-ölgün, ötkem-ötkem, ötür-ötür, öykeş-öykeş, par-par, para-para, pare-pare, parça-parça, parıl-parıl, pay-pay, peh-peh, pence-pence,

peren-peren, perde-perde, pert-pert, piç-piç, pırçım-pırçım, pıçı-pıçı, pıqqır-pıqqır, pıl-pıl, pır-pır, pırtıx-pırtıx, pırzım-pırzım, piç-piç, pille-pille, pirim-pirim, pirizim-pirizim, pis-pis, piş-piş, pişim-pişim, pize-pize, puçur-puçur, pud-pud, pul-pul, püfleye-püfleye, pürtim-pürtim, rahat-rahat, reng-reng, rişte-rişte, rize-rize, sabah-sabah, saçaq-saçaq, saxta-saxta, sakit-sakit, sal-sal, salxım-salxım, sallana-sallana, sambaya-sambaya, sarsaq-sarsaq, sayğısız-sayğısız, séçme-séçme, séve-séve, sévile-sévile, sévine-sévine, séyrek-séyrek, seberrene-seberrene, sebet-sebet, sefêh-sefêh, seher-seher, sehife-sehife, seke-seke, sekkiz-sekkiz, sendeyley-sendeyley, sendirleye-sendirleye, setir-setir, sıx-sıx, sıxıla-sıxıla, sınıq-sınıq, sındıra-sındıra, sıra-sıra, sızım-sızım, sirem-sirem, soxa-soxa, sora-sora, soraqlaşa-soraqlaşa, soruşa-soruşa, soyuq-soyuq, söylene-söylene, suluq-suluq, sürü-sürü, sürüne-sürüne, sürüşe-sürüşe, sürütleye-sürütleye, sürüye-sürüye, süst-süst, süzgün-süzgün, süzüle-süzüle, şadara-şadara, şad-şad, şax-şax, şaq-şaq, şaqqa-şaqqa, şaqqıldaşa-şaqqıldaşa, şaqqır-şaqqır, şana-şana, şane-şane, şan-şan, şap-şap, şapır-şapır, şaraq-şaraq, şarıl-şarıl, şar-şar, şart-şart, şaşqın-şaşqın, şén-şén, şeytan-şeytan, şeşeşe, şelte-şelte, şırıl-şırıl, şırım-şırım, şır-şır, şırıp-şırıp, şilte-şilte, şirin-şirin, şit-şit, şübheli-şübheli, tabaq-tabaq, taq-taq, tap-tap, taraq-taraq, tarap-tarap, tas-tas, tay-tay, taya-taya, téhniye-téhniye, tél-tél, télbe-télbe, téz-téz, tebeqe-tebeqe, tekrar-tekrar, tek-tek, tekeş-tekeş, telese-telese, telesik-telesik, tellem-tellem, tenbel-tenbel, tepik-tepik, terli-terli, ters-ters, teşer-teşer, teze-teze, tığın-tığın, tıqq-tıqq, tın-tın, tıp-tıp, tıs-tıs, tike-tike, tin-tin, tire-tire, tirtir, top-top, topa-topa, tovlum-tovlum, tövşüye-tövşüye / tövşeye-tövşeye, tullana-tullana, tüstüledetüstüledet, tüyüne-tüyüne, uça-uça, uçuna-uçuna, udum-udum, uğuna-uğuna, ulduz-ulduz, utanmaya-utanmaya, utanmaz-utanmaz, uy-uy, uzaq-uzaq, uzun-uzun, üfüre-üfüre, ürkek-ürkek, ürpeşe-ürpeşe, üskük-üskük, ütelek-ütelek, üze-üze, vaxt-vaxt, vaqon-vaqon, vara-vara, vay-vay, védre-védre, véjele-véjele, véyl-véyl / vél-vél, véysel-véysel, véysellayı-véysellayı, vereq-vereq, vığ-vığ, vız-vız, vizir-vizir, vurğun-vurğun, vurnuxa-vurnuxa, vuruşa-vuruşa, yab-yab, yağlı-yağlı, yaxşı-yaxşı, yalaq-yalaq, yalap-yalap, yalxana-yalxana, yalmana-yalmana, yaltaq-yaltaq, yalvara-yalvara, yamaq-yamaq, yaman-yaman, yana-yana, yan-yan, yanar-yanar, yanıq-yanıq, yanıqlı-yanıqlı, yanı-yanı, yapa-yapa, yaralı-yaralı, yarıq-yarıq, yarım-yarım, yarı-yarı, yarım-yarım, yastı-yastı, yavan-yavan, yavaş-yavaş, yavaşca-yavaşca, yava-yava, yazıq-yazıq, yéke-yéke, yékexana-

yékexana, yéllene-yéllene, yénice-yénice, yéni-yéni, yér-yér, yérsiz-yérsiz, yéyin-yéyin, yığın-yığın, yıxıla-yıxıla, yırgalana-yırgalana, yırtıq-yırtıq, yol-yol, yolaq-yolaq, yoluq-yoluq, yolum-yolum, yorğun-yorğun, yorta-yorta, yuxulu-yuxulu, yumalana-yumalana, yumru-yumru, yumşaq-yumşaq, yurta-yurta, yüyüre-yüyüre, yüz-yüz, zağ-zağ, zağar-zağar, zaman-zaman, zaranq-zaranq, zarıldaya-zarıldaya, zarı-zarı, zarıya-zarıya, zar-zar, zavallı-zavallı, zelil-zelil, zenbil-zenbil, zeneki-zeneki, zerre-zerre, zevzek-zevzek, zığ-zığ, zıqqana-zıqqana, zıqqına-zıqqına, zıncı-zıncı, zır-zır, zırt-zırt, zoddu-zoddu, zolaq-zolaq, zol-zol, zülüm-zülüm.

Türkiye Türkçesi

Acele acele, acı acı, açık açık, adım adım, afal afal, ağır ağır, ağlaya ağlaya, âheste âheste, akın akın, aksi aksi, akşam akşam, alev alev, alaf alaf, alay alay, alaylı alaylı, alaz alaz, alık alık, alıştıra alıştıra, allah allah, alttan alttan, aman aman, aptal aptal, apul apul, ara ara, araba araba, arka arka, ardın ardın, arsız arsız, arşın arşın, ateşli ateşli, aval aval, avaz avaz, avuç avuç, ayıp ayıp, ayrı ayrı, az az, azar azar, bağıra bağıra, bakına bakına, bangır bangır, bar bar, basamak basamak, bas bas, baş baş, başka başka, bayıla bayıla, bâzı bâzı, bel bel, bıcı bıcı, bıcır bıcır, bıdık bıdık, bıllık bıllık, bingıl bingıl, bile bile, bili bili, bocur bocur, boğuk boğuk, boğula boğula, bol bol, boğum boğum, boncuk boncuk, boram boram, boş boş, boy boy, böbürlene böbürlene, bökül bökül, böğüre böğüre, bölük bölük, böyle böyle, bucak bucak, buğul buğul, burcu burcu, burum burum, buruş buruş, büklüm büklüm, bütün bütün, bürüm bürüm, caf caf, canlı canlı, car car, cayır cayır, cazır cazır, cırlak cırlak, cır cır, cırt cırt, cıvık cıvık, cıvıl cıvıl, cızır cızır, ciddî ciddî, cins cins, ciyak ciyak, cumbul cumbul, çabuk çabuk, çağıl çağıl, çağnam çağnam, çâk çâk, çakmak çakmak, çalımlı çalımlı, çamçak çamçak, çan çan, çarşaf çarşaf, çatal çatal, çatır çatır, çayır çayır, çekişe çekişe, çeşit çeşit, çığlık çığlık, çıkır çıkır, çıldır çıldır, çın çın, çingır çingır, çıpı çıpı, çıpıl çıpıl, çır çır, çıt çıt, çıtır çıtır, çifter çifter, çiğ çiğ, çiğdem çiğdem, çil çil, çim çim, çizgi çizgi, çizin çizin, çok çok, daha daha, dalga dalga, dalgın dalgın, damar damar, damla damla, dan dan, dâne dâne, dazır dazır, delep delep, deli deli, demet demet, densiz densiz, derece derece, derin derin, deste deste, dıbir dıbir, dır dır, dız dız, didik didik, diken diken, dik dik, dikine dikine, dilim dilim, dirhem dirhem, diri diri, diş diş, divik divik, diyâr diyâr, diye diye, dizi dizi, dizim dizim, dobra dobra,

dolayı dolayı, dolu dolu, domur domur, donuk donuk, doya doya, döke döke, döndüre döndüre, döne döne, dumanlı dumanlı, durup durup, düğüm düğüm, dürüm dürüm, efendi efendi, eğrim eğrim, elvan elvan, erim erim, etek etek, ev ev, ezim ezim, faşır faşır, fazla fazla, fellek fellek, fellik fellik, ferah ferah, fersah fersah, fıkır fıkır, fıldır fıldır, fır fır, fırıl fırıl, fırt fırt, fısıl fısıl, fısır fısır, fis fis, fiş fiş, fişir fişir, fincan fincan, fingir fingir, fokurfokur, fosur fosur, gâh gâh, ganî ganî, garip garip, gece gece, gerile gerile, gerine gerine, gıcır gıcır, gıdı gıdı, gıdık gıdık, gıdım gıdım, gıldır gıldır, gırç gırç, gır gır, gırıl gırıl, gırt gırt, gıy gıy, gide gide, gizli gizli, göre göre, götün götün, göz göz, gulu gulu, güldür güldür, güle güle, gümgüm, gümbür gümbür, gürül gürül, güzel güzel, hadi hadi, hafif hafif, haldır haldır, halka halka, hant hant, hapır hapır, har har, harıl harıl, hart hart, hasta hasta, haşım haşım, haşır haşır, hatır hatır, hav hav, haydi haydi, hele hele, hemen hemen, hey hey, hezin hezin, hıçkıra hıçkıra, hım hım, hırıl hırıl, hışıl hışıl, hışır hışır, hızlı hızlı, homur homur, hop hop, hoplaya hoplaya, horul horul, humar humar, hüngür hüngür, ıgıl ıgıl, ıkıl ıkıl, ılgıt ılgıt, ılım ılım, ıpıl ıpıl, ışıl ışıl, için için, ifil ifil, inceden inceden, ince ince, inci inci, inil inil, inim inim, ipil ipil, iplik iplik, iri iri, istemeye istemeye, jan jan, kabara kabara, kaç kaç, kadem kadem, kadı kadı, kafes kafes, kafile kafile, kakır kakır, kala kala, kalem kalem, kana kana, kapı kapı, kapış kapış, kara kara, kardeş kardeş, kare kare, karış karış, kasım kasım, kat kat, katıla katıla, katmer katmer, katmerli katmerli, katre katre, kelep kelep, kerte kerte, kertik kertik, kesik kesik, keyifli keyifli, kıçın kıçın, kıdım kıdım, kıkır kıkır, kımıl kımıl, kıpır kıpır, kıp kıp, kırım kırım, kırış kırış, kırıt kırıt, kırıtım kırıtım, kırt kırt, kısa kısa, kısım kısım, kıs kıs, kıtır kıtır, kıvıl kıvıl, kıvır kıvır, kıvrak kıvrak, kıvrım kıvrım, kıyıda kıyıda, kıyı kıyı, kıyım kıyım, kıyın kıyın, kih kih, koca koca, kocaman kocaman, kolay kolay, korka korka, koşun koşun, koyu koyu, köpüre köpüre, kös kös, kötü kötü, kucak kucak, kuçukuçu, kuru kuru, kuruş kuruş, kuzu kuzu, küfür küfür, küme küme, kürek kürek, küskün küskün, küt küt, kütür kütür, lâpa lâpa, lap lap, lıkır lıkır, lif lif, lîme lîme, lokma lokma, lop lop, lopur lopur, löp löp, löpür löpür, lüce lüce, lüle lüle, maç maç, madde madde, marş marş, mel mel, melül melül, mıncık mıncık, mırıl mırıl, mır mır, mışıl mışıl, milim milim, nakış nakış, namlı namlı, nazlı nazlı, nefes nefes, nemli nemli, nice nice, nokta nokta, oğul oğul, olmaz olmaz, oluk oluk, olsa olsa, olsun olsun, onar onar, oylum oylum, oymak oymak,

oynaya oynaya, oyum oyum, öbek öbek, öfkeli öfkeli, öyle öyle, pafta pafta, parça parça, pâre pâre, parıl parıl, parladı parladı, parmak parmak, par par, paşa paşa, pat pat, patır patır, paytak paytak, pek pek, pençe pençe, perde perde, peşin peşin, pıllım pıllım, pırıl pırıl, pır pır, pıtır pıtır, pıt pıt, pıyırım pıyırım, pis pis, pisi pisi, piti piti, pofur pofur, posta posta, poz poz, pul pul, püfür püfür, pürtük pürtük, pütür pütür, rahat rahat, rap rap, renk renk, sabah sabah, saçak saçak, saf saf, sağanak sağanak, sakır sakır, sâkin sâkin, salına salına, salını salını, salkım salkım, sallana sallana, sapır sapır, satır satır, sersem sersem, serseri serseri, sert sert, seve seve, sıcak sıcak, sıkı sıkı, sık sık, sıra sıra, sıram sıram, sırita sırita, sızım sızım, sindire sindire, sinsi sinsi, siya siya, siyem siyem, siyim siyim- siğim siğim, sürüm sürüm, sürü sürü, sürüye sürüye, süzüm süzüm, şah şah, şahrem şahrem, şakır şakır, şak şak, şapır şapır, şap şap, şarıl şarıl, şar şar, şerha şerha, şıkır şıkır, şıldır şıldır, şingir şingir, şıpır şıpır, şıp şıp, şırak şırak, şırıl şırıl, şimdi şimdi, takım takım, takır takır, tak tak, taraf taraf, taraz taraz, tatlı tatlı, tav tav, tay tay, taksit taksit, tâne tâne, tangır tangır, tek tek, teker teker, tekrar tekrar, tel tel, telâşlı telâşlı, tembel tembel, temiz temiz, terbiyeli terbiyeli, ter ter, tersân tersân, ters ters, tıklar tıklar, tıkış tıkış, tık tık, tıklım tıklım, tınaz tınaz, tın tın, tıngır tıngır, tıpır tıpır, tıpış tıpış, tıp tıp, tırak tırak, tırıs tırıs, tırtık tırtık, tiftik tiftik, tike tike, tin tin, tiril tiril, tir tir, tok tok, top top, topu topu, tövbe tövbe, tuhaf tuhaf, tun tun, tutam tutam, tümen tümen, türlü türlü, ucun ucun, uçtu uçtu, ufak ufak, ulam ulam, usul usul, uykulu uykulu, uzun uzun, ürkek ürkek, üşene üşene, üzüm üzüm, vah vah, vakit vakit, vak vak, vara vara, vıcık vıcık, vıcır vıcır, vıdı vıdı, vık vık, vırak vırak, vır vır, vızır vızır, vız vız, viyak viyak, yalap yalap, yampiri yampiri, yana yana, yan yan, yanık yanık, yanşak yanşak, yapış yapış, yaprak yaprak, yap yap, yaşın yaşın, yavaş yavaş, yayık yayık, yayvan yayvan, yegân yegân, yeni yeni, yer yer, yığın yığın, yıkıla yıkıla, yıldır yıldır, yılışık yılışık, yısa yısa, yıvış yıvış, yisa yisa, yok yok, yol yol, yudum yudum, yumak yumak, yumuk yumuk, yumuşak yumuşak, yuvarlana yuvarlana, yüzlü yüzlü, yüzsüz yüzsüz, zaman zaman, zangır zangır, zâr zâr, zâri zâri, zıngıl zıngıl, zıngır zıngır, zıp zıp, zırıl zırıl, zır zır, zırt zırt, zonk zonk.

Türkmen Türkçesi

Agar-agar, agyr-agyr, ähem-ähem, ajaýyp-ajaýyp, allay-allaý, apan-apan, äpet-äpet, aram-aram, arkan-arkan, assa-assa, asyl-asyl, aşrym-aşrym, aýlaw-aýlaw, aýry-aýry, aýtmak-aýtmak, az-az, bara-bara, bar-bar, barha-barha, bassyr-bassyr, basyr-basyr, başga-başga, batly-batly, baý-baý, belli-belli, besse-besse, beýik-beýik, beýle-beýle, birek-birek, biri-biri, birin-birin, bogum-bogum, bogun-bogun, boýur-boýur, böke-böke, bölek-bölek, bören-bören, buldur-buldur, burçak-burçak, burum-burum, buýra-buýra, бүklem-bүklem, бүklüm-bүklüm, bygyr-bygyr, çagşyl-çagşyl, çalt-çalt, çapak-çapak, çapım-çapım, çıkın-çıkın, çılgım-çılgım, çil-çil, çine-çine, çintik-çintik, çirkin-çirkin, çizik-çizik, çizim-çizim, çoguş-çoguş, çomp-çomp, çukur-çukur, çümüş-çümüş, çykyn-çykyn, çylgym-çylgym, çyr-çyr, çzyk-çzyk, çzym-çzym, daby-daby, dabyrt-dabyrt, dama-dama, damja-damja, däne-däne, darka-darka, dars-dars, degiş-degiş, deşik-deşik, deşim-deşim, digir-digir, dilik-dilik, dilim-dilim, diriň-diriň, diş-diş, dogar-dogar, dogram-dogram, dow-dow, döke-döke, dökül-dökül, döwüm-döwüm, durdy-durdy, düb-düb, dükür-dükür, dünk-dünk, dünňür-dünňür, dürli-dürli, dürtük-dürtük, düw-düw, düwme-düwme, düwürtik-düwürtik, düýrüm-düýrüm, düýt-düýt, düzüm-düzüm, dylım-dylım, dyrnaçak-dyrnaçak, eger-eger, egrem-egrem, epeý-epeý, eplem-eplem, gabal-gabal, gähi-gähi, gak-gak, gäle-gäle, galp-galp, gana-gana, gapy-gapy, garaba-garaba, gark-gark, gars-gars, garşy-garşy, gasyn-gasyn, gatbar-gatbar, gat-gat, gaty-gaty, gaýra-gaýra, gaýta-gaýta, gaýtalap-gaýtalap, gel-gel, gemrik-gemrik, geriş-geriş, geze-geze, giran-giran, gir-gir, gomp-gomp, goňk-goňk, gorka-gorka, gors-gors, goşa-goşa, gotdy-gotdy, goýt-goýt, gömli-gömli, göre-göre, göter-göter, gujak-gujak, guk-guk, gult-gult, gultuna-gultuna, gur-gur, gurruk-gurruk, guw-guw, gübürdiň-gübürdiň, gübür-gübür, güjeň-güjeň, güjür-güjür, gülek-gülek, gümmür-gümmür, gümp-gümp, günde-günde, güp-güp, güpür-güpür, güpürt-güpürt, gü-r-gür, gürp-gürp, gürs-gürs, güsür-güsür, gütür-gütür, güýürt-güýürt, güz-güz, güzürt-güzürt, güžžül-güžžül, güzzül-güzzül, gybyrdyk-gybyrdyk, gybyr-gybyr, gybyrt-gybyrt, gyçyrt-gyçyrt, gydy-gydy, gyjyk-gyjyk, gyjyrt-gyjyrt, gyk-gyk, gymyl-gymyl, gyrk-gyrk, gymyl-gymyl, gyryp-çyryp, gyryp-gyryp, gyrt-gyrt, gyrym-gyrym, gyýym-gyýym, gyzar-gyzar, gyzza-gyzza, halta-halta, harwar-harwar, has-has, haş-haş, hatar-hatar, haý-haý, hıkır-hıkır, hıs-hıs, hikir-hikir, hil-hil, hoňkudyk-hoňkudyk, hoňnul-hoňnul, hor-

hor, hork-hork, höküdik-höküdik, hölt-hölt, höre-höre, hörele-hörele, höwölüm-höwölüm, hülli-hülli, hüñür-hüñür, hykyr-hykyr, hyrk-hyrk, hyrt-hyrt, hys-hys, iñir-iñir, içgin-içgin, ileri-ileri, iñir-iñir, iñña-iñña, iri-iri, jäk-jäk, jañnyr-jañnyr, jaýyrt-jaýyrt, jibir-jibir, jiñ-jiñ, jirk-jirk, joñk-joñk, jugur-jugur, juk-juk, jurga-jurga, jülp-jülp, jüre-jüre, jüyk-jüyk, jüyp-jüyp, jygy-jygy, jyk-jyk, jykyr-jykyr, jyrk-jyrk, jyrym-jyrym, jyyñnyr-jyñnyr, jyzyr-jyzyr, kah-kah, käte-käte, katra- katra, kemiş-kemiş, kem-kem, kerçem-kerçem, kerç-kerç, kertik-kertik, kertim- kertim, kesik-kesik, kesim-kesim, kibirt-kibirt, kikir-kikir, kirt-kirt, kişşik-kişşik, kowçum-kowçum, küde-küde, kühhe-kühhe, küti-küti, küt-küt, kyrk-kyrk, labyr- labyr, lagta-lagta, lagyr-lagyr, lah-lah, lakga-lakga, lakyr-lakyr, lap-lap, lark-lark, larsa-larsa, lars-lars, lasyr-lasyr, lemmer-lemmer, lemme-lemme, lep-lep, lok-lok, loñk-loñk, lowur-lowur, löküdik-löküdik, löñk-löñk, löp-löp, lummur-lummur, lykyr-lykyr, lyrk-lyrk, lyrp-lyrp, mady-mady, madyr-madyr, mahal-mahal, mañ- mañ, mañny-mañny, maýtyk-maýtyk, menek-menek, moh-moh, monjuk-monjuk, müñläp-müñläp, mys-mys, myş-myş, nol-nol, oba-oba, ogar-ogar, ogrin-ogryn, ogryn-ogryn, onça-onça, owram-owram, oýmül-oýmül, oymur-oymur, oýuk- oýuk, ötgün-ötgün, ötleme-ötleme, öwran-öwran, öwrüm-öwrüm, öýin-öýin, öýjük- öýjük, pagyş-pagyş, päh-päh, pañ-pañ, para-para, parça-parça, park-park, par-par, pasyr-pasyr, patda-patda, patyr-patyr, paýpyl-paýpyl, paýyr-paýyr, penje-penje, pert-pert, pessaý-pessaý, petde-petde, pikirlene-pikirlene, pişim-pişim, piş-piş, pök-pök, pökür-pökür, pöwh-pöwh, puşda-puşda, pykyr-pykyr, pyr-pyr, pysyr- pysyr, pytdy-pytdy, pyt-pyt, sagına-sagına, sakyr-sakyr, sal-sal, sandyr-sandyr, sañnyl-sañnyl, sap-sap, seplem-seplem, soraşa-soraşa, sork-sork, söw-söw, syh- syh, şabyr-şabyr, şaggyr-şaggyr, şag-şag, şagyr-şagyr, şakgydyk-şakgydyk, şalha- şalha, şalk-şalk, şapba-şapba, şap-şap, şark-şark, şarp-şarp, şat-şat, şildir-şildir, şindi-şindi, şirp-şirp, şokur-şokur, şybyr-şybyr, şylha-şylha, şyp-şyp, tak-tak, tañk-tañk, tapgyr-tapgyr, tark-tark, tars-tars, tege-tege, tike-tike, tiñni-tiñni, titir- titir, titirt-titirt, tiz-tiz, topar-topar, topbak-topbak, toplum-toplum, top-top, tosañ- tosañ, towar-towar, towlam-towlam, tüf-tüf, tümmek-tümmek, tüydüm-tüydüm, tüýti-tüýti, tüy-tüy, tyrk-tyrk, ulgam-ulgam, uly-uly, uzyn-uzyn, ühhe-ühhe, üyşmek-üyşmek, vagtal-vagtal, vah-vah, vay-vay, veşeñ-veşeñ, wadyr-wadyr, wady-wady, wagtal-wagtal, wagt-wagt, wagyryr-wagyryr, wah-wah, wajyrt-wajyrt, wajyr-wajyr, wak-wak, wala-wala, wal-wal, wañk-wañk, wañnyr-wañnyr, wañ-

wañ, wark-wark, warryk-warryk, war-war, wassyk-wassyk, was-was, waý-waý, waýyrt-waýyrt, weşeň-weşeň, weý-weý, wow-wow, wyjyr-wyjyr, wyşy-wyşy, wyz-wyz, wyzyr-wyzyr, ýaňka-ýaňka, ýaryk-ýaryk, ýaydana-ýaydana, ýekän-ýekän, ýeke-ýeke, ýemp-ýemp, ýiti-ýiti, ýognas-ýognas, yol-yol, ýörjen-ýörjen, ýuwaş-ýuwaş, ýgyrt-ýgyrt, ýgy-ýgy, ýrtyk-ýrtyk, zabyrt-zabyrt, zag-zag, zarňyl-zarňyl, zaryn-zaryn, zaryň-zaryň, zar-zar, zaw-zaw, zeýir-zeýir, zire-zire, zok-zok, zolak-zolak, zol-zol, zowwam-zowwam, zöwzül-zöwzül, zygyr-zygyr, zyrp-zyrp.

Gagavuz Türkçesi

Adım-adım, alan-alan, baara-baara, başka-başka, bi-bi-bi, bölük-bölük, buci-buci~bici-bici, bul-bul, buunuk-buunuk, çabuk-çabuk, çatır-çatır, çeşnä-çeşnä, çeşne-çeşne, çıkım-çıkım, çır-çır, çıt-çıt, çıtır-çıtır, çıt-pıt, çin-çin, çok-çok, çur-çur, dalga-dalga, dar-dar, darta darta, dır-dır, dik-dik, dişe-dişe, dizel-dizel, dizi-dizi, dinnenä-dinnenä, döne-döne, durup-durup, eki-eki, emen-emen, fiçı-fiçı, fıkır-fıkır, fıs-fıs, fiş-fiş, fişir-fişir, geç-geç, gıcır-gıcır, gık-gık, gırt-gırt, gidägidä, gür-gür, helä-helä, haylaz-haylaz, hemen hemen, iiri-iiri, ilin-ilin, kaanä-kaanä, kana-kana, kesnik-kesnik, kıs-kıs, kıtır-kıtır, kürt-kürt, küt-küt, link-link, mır mır, mini-mini, myni-myni, pa! pa! pa!, parça parça, patırpıtır, pek-pek, pıpı, pır-pır, pıt-pıt, pıti-pıti, pıy-pıy, pıykapyka, pilipili, pis pis, pisi-pisi, sallana-sallana, salına-salına, sarsalaya-sarsalaya, senäsenä, sendel-sendel, sert-sert, seve-seve, sık-sık, sırasıra, şakır-şakır, şarıl-şarıl, şar-şar, şen-şen, şıpır-şıpır, şkeşke, şor-şor, tekrar-tekrar, tprüşkatprüşka, tukur-tukur, türlü türlü, usul-usul, uuna-uuna, uzun-uzun, üçer-üçer, üüsek-üüsek, yavaş yavaş, zıga-zıga, zıngır-zıngır, zın-zın, ıa-ıa, ııgı-ııgı, ıtuge-ıtuge, tsıgı-tsıgı, tsýge-tsýge.

3.2. Yakın Anlamlı Kelimelerin Tekrarıyla Oluşan İkilemeler

Yakın anlam iki sözcüğün tamamen birbirleriyle aynı anlamı karşılamaması fakat çağrışımsal ve anlamsal bağlamda birbirine yakın ifadeler olmasıdır.

Burada iki kelimesi de birbiriyle benzer anlam taşıyan ikilemelerin listesi verilmiştir. Yakın anlamlı ikilemelerin sayısı incelediğimiz dört lehçede de oldukça fazladır.

Açık-aydın (AZ.T.) ikilemesini oluşturan kelimeler *açık* ve *aydın* kelimeleridir. **Açık**, önünde herhangi bir engel bulunmayan, ferah, kapalı olmayan gibi anlamlarda kullanılmıştır. **Aydın** kelimesi de aydınlık, ışıklı anlamlarına gelmektedir. Tam olarak aynı anlamı karşılama da **açık-aydın** dediğimizde zihinde oluşanlar yaklaşık olarak benzer kavramlardır.

Bağ-bostanlıq (AZ.T.) ikilemesindeki *bağ* kelimesi meyvelerin yetiştiği, yeşilliklerden oluşan yer için kullanılır. *bostan* kelimesi de yine çeşitli bahçe ürünlerinin, sebzelerin yetiştiği yerdir. Birbirlerinin yerine kullanılacak kadar aynı anlama gelmemekle birlikte birbirlerine yakın sözcükleri oldukları için bir araya gelerek yakın anlamlı ikileme oluşturmuşlardır.

Çalışıp-çabalamak (TÜR.T.) ikilemesini oluşturan *çalış-* fiili kelimesi, yapılması gereken bir işi bitirebilmek için zaman harcamak, ya da sahip olunan mesleğin gereklerini yerine getirmek anlamlarına gelmektedir. *çabalamak* ise çalışırken, verilen bir görevi, bitmesi gereken bir işi yaparken gösterilen uğraş, yapılan fedakârlık ve fazla çalışmak anlamlarındadır. Aynı anlamı karşılamayan fakat yan yana geldiğinde yakın anlamlı oldukları için anlamsal bir bütünlük oluşturan sözcüklerdir.

Dökän-saçan (TKM.T.) ikilemesindeki *dök-* fiili yiyecek ya da içecek bir şeyin bulunduğu yerden devrilmesi, boşaltılması ya da akmasıdır. *saç-* fiili ise herhangi bir nesneyi sağa sola, etrafa savurarak dağıtmak anlamındadır. Eş anlamlarda olmayan bu iki sözcük birbiriyle benzer manaları karşıladığı için yakın anlamlı ikileme oluştururlar.

Dallı-budaklı (GGZ.T.) ikilemesinde *dal* sözcüğü ağaçların gövdesinden çıkıp uçlarına kadar giden uzantılardır. *Budak* ise ağaçların dallarının kesilmesinden sonra kalan kısa çıkıntılardır. Tam olarak aynı anlamı karşılama da aynı nesneye ait parçaları ifade eden iki kelime yan yana kullanılarak yakın anlamlı ikileme oluşturmuşlardır.

Bazı yakın anlamlı ikilemelerde, ikilemeyi oluşturan kelimelerden ikincisi birinci kelimeye söyleniş ve ifade olarak uygunluk katması amacıyla oluşmuştur.

kayıt-kuyut (TÜR.T.) ikilemesinin ikinci sözcüğünü oluşturan *kuyut* sözcüğü, birinci sözcük olan *kayıt* sözcüğünün yanına anlam açısından çağrışımsal olarak tamamlamak amacıyla getirilmiştir.

Tek başına bir anlam ifade etmeyen fakat yan yana gelince birbirine yakın anlamlar ifade eden ikilemeler de vardır. **abuk-subuk** (TÜR.T.) ikilemesindeki *abuk* kelimesi saçma, gereksiz söz anlamındadır fakat genellikle tek başına kullanılmaz. *subuk* kelimesi hiçbir anlam ifade etmez ve abuk kelimesini tamamlayıcı niteliktedir.

Azerbaycan Türkçesi

Abır-heya, abır-heyalılıq, abırsızlıq-arsızlıq, abırsız-heyasız, acıq-qııcıq, acı-ağrı, aciz-avara, açıq-abı, açıq-aydın, açıq-saçıq, açılıb-yığılmaq, adam-adamyana, adda-budda, ağıllı-başlı, ağıllı-kamallı, ağır-sanballı, ağır-sengin, ağır-senginleşmek, ağır-senginlik, ağız-burun, ağız-burunlu, ağlayıb-sızlamaq (sıtqamaq), ağla-sıtqı, ağrı-acı, ağrı-qada, axar-baxarlı, axar-baxar, ax-tüf, ala-bula, ala-bulanıq, ala-çula, ala-qara, alaca-bulaca, alac-bulac, alax-bulax, alaşıq-bulaşıq, alaşıq-dolaşıq, al-elvan, alçalıb-aşınmaq, alem-aşkar, alışıb-yanmaq, allı-bezekli, allı-elvanlı, allı-güllü, allı-şallı, ana-bacı, ana-bala, analı-balalı, and-aman, anqır-qonquz, anrı-beri, arğın-yorgun, ara-bere, ard-ara, arıq-cırıq, arıq-cilaz, arıq-enize, arlı-barlı, arnıq-yornuq, arvad-uşaq, arzu-xeyal, asi-kifir, asqırıqlı-tısqırıqlı, aşıb-coşmaq, aşıb-daşma, aşıb-daşmaq, aşınıb-alçalıb, aşig-meş'ug, aşna-dost, aşqın-daşqın, at-araba, ata-bala, ata-balalı, atıb-tutmaq, atılıb-düşmek, avara-sergerdan, ayda-ilde, aydın-aşkar, ayıq-sayıq, aylı-ulduzlu, ayrı-sayrı, ayrı-séçki, azar-bezar, bac-xerac, bacı-qardaş, bacı-cici, bağ-bağat, bağ-bağatlı, bağ-bağatlıq, bağ-bağça, bağ-bağçalıq, bağ-bere, bağ-bostan, bağ-bostanlıq, bağca-bağ, bağlı-bağatlı, bağlı-bağçalı, bağlı-bağmalı, baxarlı-axarlı, barış-görüş, basıb-eymek, basdı-kéçdi, basdı-kesdi, basıb-kéçmek, basıb-kesen, basıb-kesmek, baş-béyin, baş-göz, baş-qulaq, başlı-bütünlü, batıb-qalmaq, bayır-baca(q), bayır-sayır, bazar-dükan, bél-buhum, berli-bezekli, bet-beniz, bezenib-düzenme, bezenib-düzenmek, bığlı-saqqallı, biş-düş, bişir-düşür, bişirib-düşürmek, bitib-tükenmek, bitmez-tükenmez, borc-xerc, borcsuz-hercsiz, boş-bikar, boş-boşanaq, boy-buxunlu, boy-buxunluq, boy-buxunluluq, boy-buxun,

boylu-buxunlu, boysuz-buxunsuz, bozarıb-qızarmaq, cah-calal, cah-calallı, cahal-
 covan, cahıl-cuhul, cahal-cummur, can-baş, can(la)-başla, can-ciyer, canlı-başlı,
 canım-ciyerim, canım-gözüm, cansız-çelimsiz, cavan-cahil, cayır-cuyur, cedd-
 eqreba, cengli-cidallı, ceze-feze, ceze-veze, cıǵ-bıǵ, cıǵ-vıǵ, cıǵan-vıǵan, cıqqılı-
 mıqqılı, cır-cında, cır-cındalı, cırım-cındır, cır-cındır, cırıq-cındır, cırıq-mırıq,
 cırıq-sökük, cızma-qara, cızma-qaralama, cızma-qaralamaq, cici-bacı, cidd-cedd,
 cik-bik, ciki-biki, cikini-bikini, cinli-duvalı, coşub-çaǵlamaq, coşub-daşma,
 coşub-daşmaq, coşub-kükremek, çaq-çuq, çaq-çaraq, çal-çap, çal-çapı, çal-çarpaz,
 çal-çeper, çal-çevir, çalıb-çaǵırmak, çalıb-çapma, çalıb-çapmaq, çalıb-oxumaq,
 çalıb-çaǵırmaq, çalıb-oynamaq, çalı-çerçi, çalı-çırpı, çalın-çarpaz, çalışıb-
 çabalamaq (çapalamaq), çalışıb-vuruşma, çalışıb-vuruşmaq, çalışıb-çapalamaq,
 çalış-vuruş, çalsız-çepersiz, çapıb-talamaq, çapılıb-talanmaq, çar-naçar, çarpıq-
 çurpuq, çataqlayıb-burmaq, çaynaq-çoynaq, çayır-çemen, çay-çörek, çek-çévir,
 çek-çövür, çekib-çıxarmaq, çelimsiz-yaraşqsız, çemen-çayır, çene-bazar, çep-
 çévir, çıǵır-baǵır, çıǵırtı-baǵırtı, çıl-çılpaq, çıl-çırpı, çır-çırpı, çirt(1)-pirt(1),
 çileme-suvarma, çiti-piti, çoban-çoluq, çolma-çocuq, çolma-çoluq, çoluq-çocuq,
 çöl-bayır, çör-çöp, çul-çuxa, dad-bidad, dad-damaq, dad-duz, dadlı-lezzetli, dadlı-
 tamlı, dadsız-duzsuz, daǵ-daş, daǵ-dere, dalaş-döyüş, dal-budaq, dalda-bucaqda,
 dal-qabaq, dalda-damda, dallı-budaqlı, dam-daş, dam-direk, dam-dıvar, danqıl-
 dunqul, danqır-dunqur, danlayıb-dansımaq, dara-bara, dar-düdük, dar-lülük, daş-
 divar, daşlı-keseikli, daş-kesek, daş-kesekli, daş-qaşlı, daş-qaş, daşlı-qayalı, daşlı-
 tikanlı, dava-dartış, dava(lı)-şavalı, dava(sız)-şavasız, dayanıb-durmaq, dayın-
 duyun, déyen-gülen, déyib-danışma, déyib-danışmaq, déyib-gülen, déyib-gülmek,
 dede-baba, dede-bala, def-dumbul, defe-daraq, deli-dolu, delik-düşük, delme-
 deşikli, delme-déşik, dem-desgah, demir-dümür, demli-desgahlı, den-düş, dengil-
 düngül, derd-bela, derd-elem, derd-ezab, derd-ezablı, derd-feraq, derd-hesret,
 derd-keder, derd-kéş, derd-qem, derd-qüsse, derd-qüsseli, derd-qübar, derd-
 qübarlı, derd-möhnet, derdsiz-qemsiz, dere-tepe, dereli-tepeli, derelik-tepelik,
 derme-deşik, derme-deşikli, dest-paça, déye-güle, déyen-gülen, deyib-dolaşmaq,
 déyib-gülen, deyib-gülme, déyib-gülmek, déyib-kéçmek, déyib-kéçmek, dib-
 dehne, dibsiz-bucaqsız, dil-aǵız, dil-delalet, dil-diş, dil-dodaq, dilli-aǵızlı, dilli-
 başlı, dilli-feilli, dilsiz-aǵızsız, dinib-danışmaq, dinib-danışmamaq, dinmez-
 danışmaz, dinmez-söylemez, direme-döreme, dir-dirrik, dodaq-badaq, doğru-

dürüst, doğru-düzgün, doğub-töremək, dolam-dolaşığı, dolma-dolaşığı, dorma-dolaşığı, dost-aşna, dost-tanış, dör-döşək, döş-baş, dövüş-söyüş, duman-çiskin, dumanlı-çiskinli, durub-söylemək, duruş-oturuş, dür-düyün, dür-düyünçe, düşünüb-daşınmaq, düz-düzyana, düz-emelli, düzüb-qoşmaq, éle-béle, éle-bélece, élençi-bélençi, él-élat, él-gün, él-oba, él-ulus, él-yurd, élsiz-obasız, év-eşik, év-ocaq, évirib-çevirmek, évli-éşikli, évsiz-éşiksiz, eci-bücü, eciş-bücüş, edebli-bedelli, edelli-bedelli, ekenek-biçenek, ekib-becerme, ekib-becerme, ekib-biçme, ekib-biçmek, ekib-bükme, ekilib-becerilme, ekilib-becerilmek, ekilib-biçilme, ekilib-biçilmek, ekin-biçin, ekin-ekinecek, ekin-sepin, ekin-tikin, eqilli-başlı, eqleşür, el-elbet, el-qol, el-üz, elbir-dilbir, elderem-belderem, elek-velek, elleşib-vuruşmaq, ellem-qellem, ellem-qellemlik, elli-ayaqlı, elsiz-ayaqsız, emelli-başlı, endek-döndek, ender-dönder, enlik-kirşan, erk-naz, erli-arvadlı, esgi-püsgü, esgi-üşgü, esil-kök, esil-neseb, esil-nesebli, esil-nesil, esil-nesilli, eskik-gerek, esriyib-kükremək, etli-canlı, etli-qanlı, etlik-piylik, etlik-südlük, evez-bedel, evvel-axır, eyer-engah, eyer-eskik, eyer-eskiklik, eyin-baş, eyiş-üyüş, eyiş-üyüş, eyri-beri, eyri-beyri, eyri-bulamac, eyri-büyrü, eyri-dolanbac, eyri-oğru, eyri-üyrülü, eyri-üyrü, eyrim-üyrüm, eyrim-üyrü, ezgin-üzgün, ezik-üzük, ezile-büzüle, ezilib-büzülme, ezilib-büzülmək, eziş-büzüş, eziz-erköyün, eziz-xelef, ezme-büzme, fikir-xeyal, filan-besmeken / filan-behmen, fisgi-fücur, géde-güde, gelib-çatmaq, gelib-kéçmek, gelin-qız, geliş-duruş, gencele-guncele, géyib-kécinmek, géyim-kécim, géyim-kécimli (gécimli), géyimli-kécimli, géyindirib-kécindirme, géyindirib-kécindirilmək, géyinib-kécindirmək, géyinib-kécinme, géyinib-kécinmek, géyinib-kécinmiş, gezib-dolanmaq, gezib-dolaşmaq, goşa-pesele, görmez-bilmez, görmeze-bilmeze, görüb-götürmək, görüm-baxım, götür-goy, göy-göyerti, göy-göyertilik, göy-güc, göz-qaş, göz-qulaq, gurultu-nerilti, gurultu-patıltı, gurultulu-nerilti, güc-bela, güllü-gülşenli, güllü-naxışlı, gün-gündüz, güneşli-gündüzlü, haça-paça, hadaran-padaran, hallı-bullu, hallıca-dulluca, hambal-donbal, hap-gop, happıl-huppul, haqq-edalet, haqq-hesab, haqq-hüquq, haray-heşir, har-hacat, harım-cırım, hartan-partan, has-halis, hava-heves, hay-haray, hay-heşir, hayıl-mayıl, hay-küy, hay-küyçü, hay-küylü, haylı-küylü, haylın-koylun, héç-puç, hedd-hésab, hede-herbe, hederen-pederen, hedsiz-hésabsız, hele-béle, hel-helbet, hellem-qellem, hellem-qellemlik, hepir-çupur, herbe-zorba, herc-merc, herc-merclik, herde-hurde, herden-birden, herlenib-fırlanmaq, hérti-pérti,

herze-hedyan, h sab-kitab, heteren-peteren, heya-abır, hır-zır, hilik-tilik, him-cim, hintil-mintil, hint-mint, hisli-paslı, hisli-tozlu, his-pas, his-toz, hitti-mitti, h rmet-izzet, huşlu-başlı, huş-quş, h ş k-p ş k, qabaq-qarşaq, qabaq-qarşı, qabaq-qenşer, qab-qacaq, qab-qaşıq, qab-qazan, qabıq-qubuq, qaç-qov, qaçaq-quldur, qaçıb-ekilmek, qada-bala, qaim-qedim, qanlı-qaçaq, qanlı-qadalı, qan-qada, qanun-qayda, qapan-qapış, qapı-baca, qapış-qupuş, qar-qur, qara-qura, qardaş-bacı, qarın-qarta, qarış-bulaş, qarışıq-dolaşıq, qarış-quruş, qar-qur, qarlı-boranlı, qarlı-buzlu, qarlı-çovğunlu, qarlı-külekli, qart-qurt, qaş-daş, qaş-g z, qat-qarış, qat-qarışıq, qat-qarışlıq, qat-qarışıqlıq, qatıb-qarışdırmaq, qatıb-qatışdırmaq, qatma-qarış, qatma-qarışıq, qatma-qarışıqlıq, qayda-qanun, qayın-quda, qaynayıb-qarışmaq, q yd-şert, q ydsiz-şertsiz, qedir-qiymet, qedr-qiymet, qehr-qezeb, qelem-kağız, qelet-q let, qem-nale, q n-bol, qen-bolluq, qerel-qesem, qerib-q r b, qesd-qerez, qeza-qeder, qıdır-bıdır, qıdır-mıdır, qıraq-bıçaq, qıraq-bucaq, qırdı-qaçdı, qır-qıç, qır-qırıntı, qır-qur, qırıb-çatmaq, qırıb-tökmek, qırırq-quraq, qırırq-quruq, qırırq-salxaq, qırırq-sökük, qırım-qırıntı, qırım-qırtı(q), qırın-qırtı, qısma-boğma, qıvır-zıvır, qızarıb-bozarmaq, qil y-güzar, qil y-güzarlıq, qil y-k s , qil y-küsülük, qohum-qardaş, qohum-qonşu, qohum-quda, qol-boyun, qol-budaq, qol-budaqlı, qol-qanad, qol-qıç, qollu-budaqlı, qollu-qanadlı, qolsuz-qanadsız, qonaq-qara, qonaq-qaralı, qonu(m)-qonşu, qor-qoduq, qorxu-h rk , qorma-qoduq, qoruq-qaytaq, qoşulub-qaçmaq, qotur-botur, qovdu-qaçdı, qovlu-qüvvetli, qoyub-qaçmaq, qoyub-g tmek, qulan-quşqun, quldur-qaçaq, qul-qardaş, qul-qaravaş, qurd-quş, quru-boş, quru-ç r k, quruyub-qalmaq, qurubyaratmaq, xaqq-edalet, xaqq-h sab, xaqq-say, xalı-xalça, xanım-xatın, xas-xalis, xata-bala, xata-balalı, xerc-borc, xerc-x rek, xetir-h rmet, xırda-xuruş, xırda-pala, xırda-para, xırım-xırda, xırt-pırt, xırto-pırt, xof-xeter, xol-budaq, xoş-b ş, xurd-xemir, xurd-xeşil, i-açalat, ikili-başlı, ilan-ayan, ilan-çayanlı, ilişib-qalmaq, ins-cins, istisiz-tüstüsüz, iş-g c, işli-güclü, işsiz-gücsüz, itib-batmaq / itib-gütmek, itim-ölüm, iy-toz, iyne-sap, iz-elamet, izsiz-soraqsız, iz-toz, izsiz-tozsuz, kağız-qelem, kağız-kuğuz, kar-bar, kasıb-kusub, k çib-gütmek, keke-k t r, keke-kötürleşdirme, keke-kötürleşdirmek, keke-kötürleşme, keke-kötürlük, keke-külek, kem-kesir, kem-kesirli, kend-kesek, kendli-kesekli, kendli-k tl , kesek-k sek, kesib-biçmek, kesib-tökmek, kesik-k s k, kesik-qırırq, kesim-biçim, kir-pas, kir-pasaq, kol-kos, kol-koslu, kollu-koslu, kor-kobud, kor-korane, kor-şil, kor-topal, k -külfet,

köç(lü)-külfet(li), köhne-koluq, köhne-köşkül, köhne-külte, köhne-kürüş, köklü-budaqlı, köklü-gövdeli, köklü-kömecli, küçe-bazar, külekli-qarlı, külekli-tufanlı, kül-külfet, küy-qaraçı, lağ-loğaz, laf-kaf, lax-tax, lal-kar, lal-karlıq, lal-mat, laleli-nergizli, lat-lüt, lotu-potu, mal-qara / mal-davar, mal-qaraçı, mal-qaraçılıq, mal-qaralı, mal-madar, mal-pul, mat-qut, méyve-terevéz, melul-mehzun, melül-miskin, menli-senli, menlik-senlik, minnet-sünnet, mitil-şitil, nam-nişan, naz-német, naz-nevaziş, nazlı-duzlu, nem-nüm, nene-bala, nerilti-gurultu, nerilti-gurultulu, nerme-nazik, nerme-naziklik, neve-netice, neve-neticeli, neveli-neticeli, nezir-niyaz, noğul-nabat, od-alışqan, od-alov, od-köz, od-ocaq, od-yalov, odlu-alovlu, odsuz-alovsuz, odsuz-közsüz, odsuz-ocaqsız, oğru-eyri, oğru-eyrilik, oğru-quldur, oğul-uşaq, oğul-uşaqlı, ox-kaman, ox-yay, oxu-yazı, oxuyub-çalan, oxuyub-çalmaq, oxuyub-çıxmaq, olan-kéçen, olan-qalan, olub-kéçen, olub-kéçmek, olub-kéçmiş, olub-qalan, ora-bura, orada-burada, oradan-buradan, ot-alaf, ot-encer, otsuz-alafsız, oturub-durma, oturub-durmaq, oturub-durub, oturuş-duruş, oynaya-güle, oyun-oyuncaq, ölçü-biçi, ölçüb-biçmek, ölçülüb-biçilmek, ölçülüb-biçilmiş, ölçüsüz-biçimsiz, öldü-qaldı, ölüb-iten, ölüb-itmek, ölüm-itim, ölüm-zulüm, ört-bas, örtme-tikme, örtüb-basdırma, örtüb-basdırmaq, örtülüb-basdırılmaq, pal-paltar, pal-paltarlı, pallı-paltarlı, paltar-palaz, parça-pürçük, pay-piyada, pay-puş, pay-püşk, pay-bölüş, pay-lüş, paylı-lüşlü, pele-pörtü, péncek-şalvar, perli-budaqlı, pese-püse, pırıl-pırtı, pörte-qızara, pul-pene, pulsuz-penesiz, raz-niyaz, sabah-bugün, saç-birçek, saç-saqqal, saçlı-birçekli, saçlı-saqqallı, saçma-qırma, sağ-islam, sağ-süllü, saqqallı-bığlı, salam-kalam, salamsız-kalamsız, sallan-bullan, saralıb-solma, saralıb-solmaq, satıb-sovma, satıb-sovmaq, satıb-sovurma, satıb-sovurmaq, sayılıb-seçilen, sayılıb-seçilmek, say-séçme, saysız-hésabsız, sazlı-sözlü, sélli-sulu, sél-su, sél-sucaq, sévib-séçme, sévib-séçmek, sévib-ezizlemek, sebir-qerar, sefil-sergerdan, sen-men, sepme-döşürme, serf-nezer, ser-sahman, ser-selamet, ser-selametlik, ses-haray, ses-küy, ses-küyçü, ses-küyçülük, ses-küylü, ses-samir, ses-soraq, sesli-küylü, sessiz-küysüz, sessiz-soraqsız, sessiz-sorğusuz, sessiz-ünsüz, sévib-séçmek, sıxma-boğma, sınıq-çixıq, sınıq-salxaq, sınıq-sökük, sısqa-merez, silib-süpürme, sil-süpür, silib-süpürmek, sir-sifet, sis-çen / sis-duman, sisli-çenli, siz-biz, sizli-bizli, solub-ağarmaq, solub-bozarmaq, solub-saralma, solub-saralmaq, sorğu-sual, sorğusuz-sualsız, soy-sop, soylu-soplu, söküb-tökmek, sökülüb-dağılmaq, sökülüb-tökülmek, söz-seda, söz-

sov, söz-söhbət, söz-söküntü, söz-söy, sözsüz-danışıqsız, sözsüz-savsız, sözsüz-sovsuz, subay-salıq, subay-soluq, süsen-sünbül, şad-şalatın, şad-şalayın, şah-şevel, şahid-sübut, şax-şevel, şax-şux, şalan-dalan, şan-şerefet / şan-şövket (şöhret), şan-şerafetli, şan-şerefli, şan-şöhret, şan-şövketli, şanlı-şerafetli (şöhretli), şanlı-şerefli, şanlışövketli (şöhretli), şappadan-şuppadan, şey-mey, şey-şüy, şeytan-şuğul, şekil-şemayil, şeke-küle, şeke-şilte, şeke-şüle, şelpe-şülpe, şelte-şülte, şenlik-şadlıq, şestli-bestli, şır-şıntır, şile-şirtıq, şilim-şehre, şil-küt, şir-şekil, şit-şor, şot-kök, tac-taxt, taxça-boğça, taxt-tac, tamam-desgah, tanış-biliş, tanış-tunuş, tanıyıb-bilmək, tarap-turup, tartan-partan, tasa-pasa, tay-top, tay-tuş, tayfa-tabın, teher-töhür, tek-tenha, tek-tük, tele-fele, tele-mele, telem-tehtili, telem-telesik, telim-tecrübe, telim-terbiye, tergül-mergül, tıxılı-tepili, titreme-qızdırma, toplu-tüfengli, top-topxana, top-tüfeng, top-tüfengli, torpaq-iqlim, toy-bayram, toy-bayramlı, toy-düyün, toy-düyünlü, toy-mağar / toy-nağara, toy-mağarlı, toy-nağaralı, toy-vay, toy-vaylı, toz-çirk, toz-duman, toz-torpaq, toz-torpaqlı, toz-tozanaq, toz-tozanaqlı, tozlu-çirkli, tozlu-torpaqlı, tozlu-tozanaqlı, tör-töküntü, tör-töküntülü, tör-töküntülük, tuman-köyneq, uc-bucaq, ucdan-qıraqdan, ucdan-qulaqdan, ucsuz-bucaqsız, ucsuz-bucaqsızlık, ucundan-bucağından, ucundan-qulağından, uçuq-sökük, umu-küsü, umu-küsülü, umu-küsülülük, unamaza-bilmeze, uruğ-turuğ, uşaq-navalıq, utanıb-qısılmaq, utanıb-qızarma, utanıb-qızarmaq, uzanıb-gétmək, ümid-nevid, ürf-adet, ürek-direk, ürek-göbek, üst-baş, üydüb-tökmək, üz-göz, vaxtsiz-védesiz, var-gel, var-varidat, varlı-hallı, varlıkarlı, vay-haray, vaylım-leylim, vaylın-koylun, vur-tut, vurub-yıxan, vurub-yıxmaq, yadıq-yaraq, yağ-yavanlıq, yağışlı-çiskinli, yağlayıb-ballamaq, yağlı-qara, yağlı-üzlü, yaxıb-yandırıcı, yaxıb-yandırmaq, yaxıb-yıxmaq, yal-yamac, yal-yaman, yalan-palan, yalan-yanlış, yalan-yanlışlıq, yalan-yulan, yalap-şalap, yalım-yanlış, yalın-yalçın, yallı-yapallı, yallı-yopballı, yalvar-yaxarla, yalvarıb-yaxarma, yalvarıb-yaxarmaq, yalvar-yaxar, yalvarıb-yapışma, yalvarıb-yapışmaq, yalvar-yapış, yalvar-yapışla, yal-yamac, yamaq-yırtıq, yamaq-yumaq, yamrı-yumru, yan-yanaşa, yan-yancaq, yandım-öldümle, yandırıb-tökme, yandırıb-tökmək, yandırıb-yaxma, yandırıb-yaxmaq, yanıb-tökülmək, yanıb-yaxılmaq, yanıq-qınıq, yara-xora, yaralı-xoralı, yaraq-yasaq, yaraq-yasaqlıyaraq-ı-esbablı, yaraq-ı-yasaqlı, yara-para, yarıq-yırtıq, yarı-yarımçılıq, yarı-yarımçı(lı)q, yarım-yamalaq, yarım-yarımçıq, yarlı-yaraq-ı, yarlı-yaraşıqlı, yarlı-yoldaşlı, yarsız-yoldaşsız, yar-

yanacaq, yar-yancaq, yar-yaraq, yar-yaraqılı, yar-yaraşlıq, yar-yaraşlıqlı, yar-yoldaş, yar-yoldaşlı, yayan-yapılacaq, yazıb-oxumaq, yazıb-yaratmaq, yazıq-yuzuq, yédirib-içirtmek, yél-quz, yém-alaf, yémek-içmek, yér-yemiş, yér-yurd, yérli-dibli, yérli-köklü, yérli-yataqlı, yérsiz-yurdsuz, yérsiz-yuvasız, yétim-yésir, yéyib-içmek, yéyib-yatmaq, yeher-esbab, yeher-yüyen, yeher-yüyenli, yeherli-yüyenli, yıxılıb-yatmaq, yırtıq-déşik, yırtıq-pırtıq, yırtıq-yamaq, yırtıq-yamaqlı, yır-yığış, yol-erkan, yol-iz, yol-riz, yol-yamac, yol-yolacaq, yol-yoldaşı, yol-yolağa, yol-yöndem, yoluq-yosuq, yorğan-döşek, yor-yoxsul, yor-yoxsulluq, yör-yöndem, yöre-yöndem, yurd-yuva, yurdsuz-yuvasız, yuyub-aparmaq, yuyub-çıxarmaq, yuyub-getirmek, yuyub-qırmaq, yuyub-ovmaq, zerli-zibalı, zer-ziba, zer-zibalı, zer-zerbaft, zer-ziver, zıǵ-zınǵır, zıǵ-zımǵır, zıǵlı-zımırqlı, zırt-pırt, zillet-meşeçqet, zir-zibil, zir-zibilli, zir-zibillik, zor-bela, zor-güc, zövq-sefa.

Türkiye Türkçesi

abuk sabukluk, abuk subuk, abuk subukluk, abur cubur, abur cuburluk, açık saçık, açılıp saçılmak, açık seçik, açık seçiklik, aç biilaç, adam akıllı, afal tafal, afra tafra, ağır aksak, ağır aksaklık, ağır sızı, ah vah, , ahım şâhım, akıllı başlı, ak pak, alaz taraz, alet edevat, alık salık, alım çalım, alımlı çalımlı, anası danası, alaca bulaca, alacalı bulacalı, alan talan, alavere dalavere, allak bullak, allamak pullamak, allanıp pullanmak, allı güllü, allı morlu, allı pullu, anlı şanlı, apar topar, anhâ minhâ, araç gereç, ara sıra, artsız arasız, asıp kesmek, aslı nesli, aşna fişna, atıp tutmak, atik tetik, ayan beyan, ayrı gayrı, bağ bahçe, bağlık bahçelik, bağırip çağırmaq, bağıriş çağriş, bakkal çakkal, baklava börek, baldır bacak, baş göz, başlı başına, bayramda seyranda, belli başlı, bıkip usanmak, boğuşa dögüşe, boku püsürü, borç harç, borçsuz harçsız, boylu boslu, boylu boyunca, boy pos, boz bulanık, bölük pörçük, bulup buluşturmak, bu şu, cambul cumbul, cangıl cungul, canım ciğerim, cart curt, cıncık boncuk, cici bici, cicili biçili, cümbür cemaat, çakıl çukul, çakır çukur, çala paça, çalgı çağanak, çalgılı çağanaklı, çalı çırpı, çalışıp çabalamak, çanak çömlek, çangıl çungul, çangır çungur, çarçur, çarpık çurpuk, çat pat, çatra patra, çelik çomak, çer çöp, çıtı pıtı, çıtır pıtır, çoluk çocuk, çoluklu çocuklu, çulsuz çuvalsız, çürük çarık, dağ bayır, dağ dere, dağ taş, dallanıp budaklanmak, dallı budaklı, dallı güllü, dangıl dungul, dayalı dşeli, dayamsızdşemsiz, dayayıp dşemek, deǵiş tokuş, deli dolu, delik deşik, deli

duman, derli toplu, derli topluluk, dere tepe, dereden tepeden, derleyip toplamak, derme çatma, dersiz topsuz, dip bucak, dirlik düzenlik, doğma büyüme, doğru dürüst, dolu dizgin, dolup taşmak, don gömlek, döke saça, döküp saçmak, dökülüp saçılmak, döl döş, döllu döşlü, dur durak, durmuş oturmuş, durup dinlenmeden, durup dinlenmemek, dursuz duraksız, düğün bayram, düğün dernek, eften püften, eğilip bükülmek, eğri büğrü, eğri büğrülük, eğrilip büğrülme, ekli püklü, ekip biçmek, eksik gedik, el âlem, elde avuçta, el gün , ellenmiş dillenmiş, eriyip bitmek, eselemek besemek, eski püskü, esip savurmak, estek köstek, eş dost, etli butlu, etli canlı, ev bark, eveleme develeme, eveleme geveleme, evelemek gevelemek, evire çevire, evirip çevirmek, evli barklı, evsiz barsız, ezik büzük, ezile büzüle, falan filan, falanca filanca, falanını filanını, filan falan, fitne fücür, gacı gurur, garazsız ivazsız, gelen geçen, geldi geçti, geldim geçtim, gelip geçici, gelip geçicilik, gelip geçmek, gelir geçer, gelmiş geçmiş, gezip tozmak, gıllu gışlı, gitti gider, giyim kuşam, giyimli kuşamlı, giyinip kuşanmak, gizli kapaklı, göçüp gitmek, gönülsüz gönülsüz, gör bak, görmüş geçirmiş, görmüş geçirmişlik, görüp gözetmek, görsel işitsel, güç belâ, güle oynaya, gülüp geçmek, gülüp oynamak, gülüp söylemek (oynamak), günlük güneşlik, gürültülü patırtılı, gürültüsüz patırtısız, gürültü patırtı, hadsiz hesapsız, halimlik selimlik, halim selim, halis muhlis, hamal camal, hapır hupur, hart hurt, haşır huşur, haşır neşir, hava cıva, hay huy, hayâl meyâl, hesaplamak kitaplamak, hesapsız kitapsız, hile hurda, hoplaya zıplaya, hot zot, huyu suyu, ıkına sıkına, ıkına tıkına, ıkınıp sıkınmak, ıkılaya sıkılaya, iklim tıklım, ılgım salgım, iğneden ipliğe, incik boncuk, ipe sapa, ipsiz sapsız, iş güç, işsiz güçsüz, işsiz güçsüzlük, ite kaka, itilip kakılmak, it kopuk, itip kakmak, itişe kakışa, itiş kakış, iyi hoş, iyilik güzellik, iyilik sağlık, kaba saba, kanlı bıçaklı, kanlı canlı, kanlı kinli, kansız cansız, kap kacak, kapısız bacasız, kara kuru, kargacık burgacık, karga tulumba, karı kızan, karınca kararınca, karman çormanlık, karman çorman, karman karışık, kasıp kavurmak, kaşık kaşık, kaşlı gözlü, katur kutur, kavim kardaş, kayıt kuyut, kayıtsız şartsız, kazasız belasız, kelli felli, kem küm, kerli ferli, kertik kertük, kılık kıyafetli, kılık kıyafet, kıpır kıpırlık, kırık dökük, kırık döküklük, kırıp dökmek, kırıp geçirmek, kış kıyamet, kıt kanaat, kıyıda bucakta, kıyı bucak, kıza köpüre, kızarıp bozarmak, kızıl kıyamet, kız kızan, kiltsiz küreksiz, kir pas, kol kanat, konu komşu, kulluk kölelik, kurt kuş, lângır lungur, melul mahzun, mırın kırın,

mümkün mertebe, namazında niyazında, namaz niyaz, namlı şanlı, nursuz pirsiz, ocak bucak, odsuz ocaksız, oflaya puflaya, oflayıp puflamak, oğul uşak, okuma yazma, okumuş yazmış, okur yazar, okuyup üfleme, oldu bitti, olan biten, oldum bittim, oldum (oldu) olası (olasıya), olmuş bitmiş, olup bitmek, olup bitti, ona buna, oradan buradan, oradan oraya, orası burası, orasına burasına, oraya buraya, orda burda, ölçülü biçili, ölçüp biçmek, ötede beride, öteden beriden, öteki beriki, ötesi berisi, öteye beriye, öteyi beriye, özene bezene, özenip bezenmek, paldır küldür, parça bölük, parça buçuk, parça pürçük, pat küt, patır kütür, pılı pırtı, saç baş, saçılıp dökülmek, saçıp savurmak, saçlı sakallı, saçma sapan, saldır saldır, salkım saçak, salkım söğüt, sandık sepet, sararıp solmak, sarıp sarmalamak, sarmaş dolaş, sarsak sursak, satıp savmak, sazlı sözlü, selâm sabah, selamsız sabahsız, senetli sepetli, senetsiz sepetsiz, senet sepet, senli benli, senli benlilik, sere serpe, seril sefil, serilip serpilmek, sersem sepelek, ses soluk, sıçıp sıvamak, sıkı fıkı, sıkıfıkılık, sıkış tıkış, sıkkın bıkkın, silip süpürmek, sizli bizli, sorgusuz sualsiz, sorgu sual, soylu soplulu, soy sop, soyunup dökünmek, sövüp sayma, sulu sepken, sus pus, süklüm püklüm, sürü sepet, sürüp sürüşürmek, süsleyip püslemek, süslü püslü, süs püs, şakur şukur, şangur şungur, şanlı şöhretli, şansız şöhretsiz, şapır şupur, şartşurt, şartsız şurtsuz, şaşkın şavalak, şen şakrak, şen şatır, şöyle böyle, şu bu, şuna buna, şunda bunda, şundan bundan, şunun bunun, şunun burası, şunu bunu, şurada burada, şuradan buradan, şuralı buralı, şurası burası, şuraya buraya, şusu busu, takatuka, takım taklavat, takıp takıştırmak, takır tukur, tak tuk, tartak martak, tas tarak, taş toprak, tatsız tuzsuz, tangır tungur, tan tun, teker tüker, tek tük, telleyip duvaklamak, telli duvaklı, telleyip pullamak, telli pullu, tepeden tırnağa, ters pers, tersli yüzlü, ters türs, tıka basa, tıngır mıngır, tırı vırı, tik tak, top tüfek, toz duman, tozlu topraklı, toz toprak, tumba döşek, tuzlu biberli, tüy tüs, uçsuz bucaksız, ufak tefek, uflayıp puflamak, ulu orta, usul erkân, utanıp arlanmak, üst baş, vırt zırt, yağlandıra ballandıra, yağlayıp ballamak, yağlı ballı, yaka paça, yakıp yandırmak, yakıp yıkmak, yalan dolan, yalan yanlış, yalap şalap, yalap şap, yalayıp yutmak, yalvarıp yakarmak, yalvar yakar, yamru yumru, yamuk yumuk, yana yakıla, yanıp yakılmak, yapıp etmek, yapıp yakıştırmak, yarım yamalak, yarım yırtık, yaşlıca başlıca, yaşlı başlı, yayan yapıldak, yaza çize, yazar çizer, yazık günah, yazıp çizmek, yedirip içirmek, yellim yelalim, yellim yepelek, yel yepelek, yel yeperek, yeme içme, yemeden içmeden, yerli yerinde,

yerli yerine, yersiz yurtsuz, yer yurt, yıkama yağlama, yıkık dökük, yıkık yıprak, yırtık pırtık, yitip gitmek, yiyip içmek, yiyip tüketmek, yok yoksul, yol yordam, yol yöntem, yollu yolunca, yolsuz yöntemsiz, yüzü gözü, yüz göz, zarar ziyan, zar zor, zart zurt, zehir zemberek, zehir zıkkım, zirt pırt, zır zop, zil zurna, zor belâ.

Türkmen Türkçesi

abyňy-tabýyny, abyr-zabyr, aç-açan, aç-açanlyk, aç-açanrak, açyk-aýdyň, agdar-dünder, agsak-towsak, agtyk-çowluk, agyp-dönme, agyp-dönmek, agyp-dönmeçlik, ah-wah, ah-wahlamak, ah-wahlamaklyk, ah-wahlaýyş, äit-mäjit, akan-çukanlyk, akan-dökän, akan-dökänlik, ak-gök, akyly-başly, akyly-başlyrak, akyr-ukur, ala-böle, alaja-mulaja, alan-aldy, alan-aldylyk, aldadym-mulladym, aldap-ogşap, aldatdym-mullatdym, aldyryp-ýoldurmazlyk, alyş-çalyş, äm-sem, äne-säne, änigi-şanigi, aňka-taňka, aňk-taňk, aňry-bäri, aňryk-berik, aňrysy-bärsi, apyla-sapyla, arman-irmän, arman-ýadaman, arryk-urruk, arta-süýşe, arta-taşa, artyk-süýşüka, arzuw-niýet, aşyk-maşuk, at-abraý, ataly-ogul, atan-satan, atarman-çaparman, atly-abraýly, atly-ýaragly, ätmer-sätmer, äwüp-säwüp, ax-bax, aý-aýdyň, aýlaň-çaýlaň, aýyl-saýyl, aýyl-saýyllaşdyrmak, azar-bıazar, azda-kände, azdan-känden, az-kem, azyk-suvluk, bag-bakçalyk, bag-bakja, bag-bakjaçylyk, bag-bakjaly, bag-bakjaly, bag-bossan, bag-bossançylyk, bag-bossanly, bag-bossanlyk, bagy-bossan, bagy-bossanlyk, bala-çaga, bapma-bap, bara-barmana, bardy-geldi, bäri-bärde, barşyk-gelşik, baryş-geliş, baryş-gelişli, baryş-gelişlilik, bassyr-bussur, bassyr-bussurlyk, bassyr-ýussur, bassyr-ýussurlyk, baş-başdak, baş-başdaklyk, başly-baratlık, başly-barat, başly-baratly, başly-baratlyk, baý-baýow, bazy-buzzy, bela-beter, bela-beterlik, bela-kaza, belentli-pesli, belent-pes, belli-beter, belli-küllü, bileni-biteni, biler-bilimsek, bölek-büçek, bölek-büçekli, budur-sudur, bulam-bujar, bulam-bujarlyk, bulam-delem, busdur-ýasdyr, buýtar-suýtar, büdenek-südenek, büdür-südür, büdür-südürlük, bydym-sydym, çaga-çuga, çaga-çugaly, çagşyl-çugşul, çala-çula, çalak-çulak, çalam-çaş, çal-çapyr, çay-pay, çayşyk-çüýşük, çemçe-çanak, çen-çak, çensiz-çaksyz, çensiz-çaksyzlyk, çorba-cagar, çozha-çozluk, çöp-çalam, çöp-çalamlyk, çöp-çör, çürt-kesik, çürt-ýoluk, çüýk-çäk, çüýrük-çaryk, dabyr-dubur, dadyrdym-gudurdum, dähedem-dessem, dähedem-dessemlemek, damjyk-dumjuk, daş-töwerek, dawa-jenjel, daýy-daýza, del-dül, del-dülje, dem-düýt, demsiz-düýtsiz, demsiz-üýnsüz,

deňli-dereceli, deňme-deň, deňsiz-taýsyz, deňsiz-taýsyzlyk, derbi-dagyn, derbi-dagynlyk, derge-daş, dinman-arman, dilsiz-agyzsyz, dinman-yadaman, diş-dyrnak, dolup-daşmak, dopba-dogry, dost-ýar, dost-yarlık, dow-dowly, doýmaz-dolmaz, dökän-saçan, dökän-saçanlyk, döwüm-dişlem, duýgy-düşünje, duz-çörek, dürli-dürlülük, dürli-dürlüräk, edep-ekram, edep-ekramly, edim-gylym, egirme-dokma, egrem-bugram, egri-bugry, ekin-dikin, elek-çelek, elli-aýakly, elpe-şelpe, elpe-şelpelek, emer-damar, emridip-semritmek, eneli-gyz, eneli-ogul, etli-ganly, eýdip-beýdip, eýer-esbap, eýlek-beýlek, ey-vay, ez-bez, gabyr-gubur, gaçalak-sapalak, gaçalak-sapalak, gaçara-kowara, gadyr-gymmat, gahar-gazap, galak-gaçak, galk-gulk, gam-gussa, gansyz-hunsuz, gapma-garşılık, gapma-garşy, gara-çyra, gara-gura, garbak-gurbak, garma-gürmelik, garry-gartaň, garry-gurry, garry-gurty, garşyma-garşy, garym-gatym, garym-gatymlyk, garyp-gasar, garyp-gasarlyk, garyşma-garşy, gaty-guty, gatylyp-garylmak, gaý-gaýmalaşyk, gaygy-alada, gaýgy-gam, gaýgy-gussa, geldi-geçer, geldi-geçerlik, gelin-gyz, gep-gürrüň, geým-gejim, giç-gyrym, gık-bak, gije-girim, git-gir, golaý-goltum, goňşy-golam, goram-gowsak, goş-golam, gowul-çowul, goýun-guzy, gördüm-bildim, göre-bile, göreli-bakaly, gören-eşiden, görüm-görelde, göz-görtele, göz-gulak, göz-gülban, gözli-başly, gujur-gaýrat, gülala-güllük, güles-ýalas, gülmen-yşman, gülüm-ýalym, gümmi-sümmi, gümmük-sümmük, gümp-samp, gümür-ýamyr, günde-günaşa, güpür-tapyr, güpür-tapyrlyk, güpürt-tapyrt, gürüm-jürüm, güýç-gaýrat, gyl-gymyr, gyn-gyssag, gyra-gyrma, gyrak-bujak, gyran-jyran, gyr-jyn, gysyp-gowurmak, gşyk-çaýşyk, gyz-juwan, gyzył-çyzyl, habar-hatyr, hajyk-hujuk, hak-hesip, hak-heşdek, hak-heşdekli, hak-hukuk, hak-hukuklulyk, hak-hukukly, haksyz-hukuksyz, haksyz-hukuksyzlyk, hallyň-sallyň, hallyň-sallyňlyk, hal-yagday, ham-çam, ham-çamlyk, ham-hyýal, haňk-huňk, hapa-hupa, hapa-hupalyk, haplyk-süplük, hapyr-hupur, hapyr-supur, hapyr-supurlyk, haram-horlık, har-hamyr, har-haşal, harman haşa, harpy-hurpy, harty-hurty, hasyr-husur, hat-galam, hat-habar, hatly-sowatly, hatly-sowatlylyk, hat-pat, hat-petek, hat-sovatlılık, hat-sowat, hat-sowatly, hatsyz-habarsyz, haýal-ýagal, haýal-ýagally, haýa-şerim, haý-haýew, haý-haýly, haý-haýow, haý-howaýy, haý-küş, haýyr-sahawat, haýyr-sahawatly, haýyr-sogap, haýyr-yhsan, haýyr-yhsanly, hele-hüle, heran-haçan, hetdi-hasaby, hetsiz-hasapsyz, hezzet-hormat, hıh-tüf, hık-çok, hıkgı-çokgı, hıkgı-pıkgı, hımır-samır, hırın-dıkın, hışır-pışır, hitdı-pıtdı, holpy-

solpy, holpy-solpylyk, hopul-sopul, hor-homsy, hormat-hezzet, hormat-sylag, horzar, hovul-haralık, howul-halat, howul-halatlyk, howul-hara, howul-haralyk, höre-köşe, höre-köşeleme, höre-köşelemek, höre-köşelemeklik, höre-köşeleýiş, hümi-sümi, hümür-sümür, hüý-häsiýet, hüý-häsiýetli, hykgy-çokgy, hykgy-pygky, hymyr-symyr, hyňk-myňk, hyňk-pyňk, hynny-pynny, hyryn-dykyn, hyryn-dykynlyk, hyşyr-pyşyr, hyşy-wuşy, hytdy-pytdy, ıgım-sagım, ıns-cıns, ıra-dara, ıraň-daraň, ızsız-tozsuz, ız-toz, ibirtde-zibirt, ibirtde-zibirtlik, ilen-çalan, il-gün, il-halk, illäp-günläp, llli-günli, ılsız-günsüz, il-ulus, ine-gana, ine-ganalyk, ir-ertir, irili-ownukly, ir-iýmiş, irmän-arman, irmän-yadaman, irmez-armaz, itek-çomak, iýdirip-içirmek, iýgi-içgi, iýip-içmek, iýmek-içmek, jagyr-jugur, jagylda-jugul, jagyl-jugul, jikme-jik, jikme-jiklik, jodur-jonnuk, jümle-jahan, jygyrt-mygyrt, kada-kanun, kakyn-silkin, kakyn-silkinli, kakyn-silkinlilik, karz-kowal, kelç-külç, kem-käs, kem-käsleýin, kem-köst, kemsiz-kössüz, kemsiz-kössüzlik, kesip-biçmek, kir-kimir, kowum-gardaş, kovum-garındaş, kowum-garyndaşlyk, köçeme-köçe, köne-küşül, köne-sana, kör-köpük, köw-söw, kül-pagys, kül-talhan, lak-luk, lam-jim, maksat-myrat, mal-gara, maňyzly-maýaly, mata-marlak, maýyp-müjrup, men-menlik, mesgen-mekan, namazly-täretli, nam-nyşan, namusly-arly, namys-ar, näzi-nygmat, nesbe-nowgan, niýet-arzuw, obama-obalaýyn, oduk-buduk, odur-budur, oglan-oglanjyk, oglan-uşak, ogrulyk-jümrülyk, ogry-jümri, ojagaz-bujagaz, ojuk-bujuk, ol-bu, omur-jomur, oña-muňa, onça-munça, ondamunda, ondan-mundan, ony-muny, ot-alaw, ot-çöp, ot-iým, ot-iýmlik, otlap-suwlamak, otluk-suwluk, ot-ojak, otursa-tursa, otur-tur, oturyş-turuş, oturyşp-turuşmak, ot-yalın, ownuk-uşak, oýan-buýan, oýun-dalaş, oýun-oýunjak, oýuntomaşa, öçmez-ýitmez, ölçäp-biçmek, ölçelip-biçilmek, ölçerip-dökmek, ölmez-ýitmez, ölüm-ýitim, ölüp-öçmek, ömür-ahyr, öňki-öňkülik, önüp-ösmek, öwrüp-çöwürmek, öwür-çöwür, öwüt-ündew, öýke-kine, öýke-kineli, öýkeli-kineli, öýli-illi, öýli-illilik, öýli-işikli, öýli-işiklilik, öý-öwzar, öýsüz-öwzarsyz, paç-hıraç, pagys-para, pähim-parasat, pähim-paýhas, palan-pısmıdan, pasyr-pusur, patdyk-putduk, patdy-sutdy, paty-puty, paý-piýada, peri-peýker, pesli-belentli, peteň-bizar, pılan-pısmıdan, pıssı-pıcurlık, pikir-zikiri, pür-pudak, pylan-pısmıdan, pyssy-pyjurlyk, pytdy-sytdy, rehim-şepagat, sabyr-karar, sag-gürgün, salham-sajak, sallam-sajak, salyr-saryk, samyr-sumur, samy-sumu, san-sajak, san-sala, sansyz-sajaksyz, sapajak-supajak, saplyk-süplük, saralyp-solmak, sargaryp-

solmak, satyp-sowmak, saýlap-seçmek, saý-sebäp, saz-söhbät, seçir-gaçyr, sene-mene, sen-men, sepli-serpaýly, ses-sellem, sessiz-üýnsüz, ses-üýn, setanda-seýranda, setirme-setir, sıpaň-sermeň, som-saýak, sorag-ideg, soragsyz-idegsiz, söhbät-saz, suw-sil, süýgüp-sarkmak, süýküp-sarkyşmak, süýnüp-sarkmak, şakga-şukga, şakyr-şukur, şakyr-şukurt, şalpy-şaran, şalt-palt, şalt-şult, şama-şayırdy, şama-şayırdylyk, şaňňyr-şuňňur, şan-şöhrät, şan-şöhrätly, şan-şöhrätlylyk, şapba-şupba, şaply-şarag, şaply-şaraglyk, şap-şup, şapyr-şupur, şark-şurk, şarp-şurp, şart-şurt, şatlykly-şagalagly, şatlyk-şagalag, şatlyk-şowhun, şatlyk-şüweleg, şatyr-şallak, şatyr-şutur, şay-şep, şire-şepbik, şitir-pitir, şowhun-şagalag, tagam-tasgyr, takat-karar, takyr-tukur, tanış-biliş, tapan-tupan, tapyr-tupur, tark-turk, tarpa-taýyn, terne-türne, tertip-düzgün, tes-tegelek, teý-ahyr, tikin-çatyn, toba-tasgyr, tohum-tiç, towa-tagsyr, toý-baýram, toý-tomaşa, toý-tomgy, toz-topur, tutda-bas, tutda-baslyk, tüýt-müýt, uçsuz-bujaksyz, uçsuz-gyraksyz, ugursuz-utgasyz, ugur-utga, ulalyp-oňalmadyk, umyt-arzuw, umytly-arzuwly, urp-adat, ur-tut, uşak-düşek, ümüş-tagyşlyk, ümüş-tamyş, üpül-süpül, üpür-çüpür, üpür-süpür, üsgürip-asgır, üsgürip-asgyrmak, üst-baş, üzlem-saplam, üzlem-saplamlyk, üzük-ýoluk, wagır-şagır, wagalaň-şagalaň, wagyr-şagyr, wagyr-şagyrylyk, wagyr-wugur, wagyz-nesihat, wah-wahey, wakyr-şakyr, warra-wurra, waý-eý, wazyrt-da-wuzurt, wazyr-wuzur, wazzyk-wuzzuk, wazzy-wuzzy, wes-weýran, wzyrt-wuzurt, ýalan-ýaşryk, ýalan-ýaşryn, yalbarıp-yakar-, ýalbar-ýakar, ýalbaryp-ýakarmak, yalt-yult, ýaňy-ýakynda, yarpy-ýalta, ýarty-ýurty, ýarym-ýalta, ýaş-ýelen, ýaşyr-ýuşur, ýaş-ýuş, ýaýyn-ýajak, ýek-tük, ýek-ýarym, ýelden-ykdan, ýelesine-ygyna, ýerli-suwlylyk, ýerli-suwly, ýersiz-suwsuz, ýer-suw, ýer-ýesir, ýetde-gütde, ýetim-ýesir, ygym-sagym, yňňy-daňňy, yňňyl-çyňňyl, yns-jyns, ýol-ýoda, ýorgan-düşek, ýöne-möne, yra-dara, yraň-daraň, ysgyn-deramat, ysgyn-ragbat, ýykan-ýymran, ýykyk-ýemrik, ýykyk-ýumruk, ykyp-ýumurmak, yzan-çuwan, yzanda-çuwan, yzsyz-tozsuz, yz-toz, zar-zelil, zer-zaya, zir-zibil.

Gagavuz Türkçesi

Alak-bulak, ara-sıra, ayın-açık, aykırı-buykuru, bitki-bitkiyâ, buna-şuna, cangır-cıngır, cangır-cungur, cannar-cunnar, can-cun, cicili-bicili, çaarış-baarış, çanak-çölmek, çangır-çingır, çangır-çungur, çatak patak, çat-pat, çatlak-patlak, çatrapatra, çayır-bayır, çık-gez, çip-pıt, çitir-pitir, dallı budaklı, damba dumba, daran-

peran, delim-deşik, derä-tepä, filan-fişman, gelen-geçen, göz-kulak, gün-ömür, harça-parça, iiri-büürü, kır-bayır, konu-komşu, xârça-pârça, oradan-buradan, orayı-burayı, ordan-orayı, oyanı-buyanı, oyanda-buyanda, pala-parta, saar-dilsiz, satta-patta, senek benek, şaş-beş, şölä-bölä, şuracik-buracik, şurada-burada, şutakım butakım, şu-bu, tır-mır, ufak-tefek, ura-tuta, üst-baş, üzü-gözü, yalan-falş, zar-zor.

3.3. Zıt Anımlı Kelimelerin Tekrarıyla Oluşan İkillemeler

Zıt anlamlı kelimeler birbiriyle tamamen ters, karşıt anlamlar taşıyan kelimelerdir. Buradaki listede de zıt anlamlı iki kelimenin yan yana gelerek oluşturduğu ikilemelerin listesi verilmiştir. Azerbaycan Türkçesi'nde 144; Türkiye Türkçesi'nde 89; Türkmen Türkçesi'nde 72; Gagavuz Türkçesi'nde 14 ikileme tespit edilmiştir.

Ağ-qara (AZ.T.) ikilemesinde *ağ* “beyaz”; *qara* “siyah, kara” demektir ve birbirine zıt olan bu iki kelime yan yana gelerek ikileme oluşturmuştur. **düşe kalka** (TÜR.T.) ikilemesinde düşmek ve kalkmak kelimeleri karşıt anlamlar taşımaktadır. **sowal-jogap** (TKM.T.) ikilemesindeki *sowal* “soru”; *jogap* “cevap, yanıt” anlamlarına gelmektedir. “sormak” ve “cevap” vermek kelimeleri birbiriyle karşıt durumdadır. **gece-gündüz** (GGZ.T.) ikilemesindeki gece, günün 24 saatlik kısmından karanlık olan saatler dilimini; gündüz ise aydınlık olan saat dilimlerini karşılamaktadır ve birbiriyle zıt anlamlara gelmektedir.

Ana-ata (AZ.T.); **ana baba** (TÜR.T.); **ata-ene** (TKM.T.); **ana-boba** (GGZ.T.) ikilemeleri dört lehçede de ortak olarak kullanılmaktadır ve zıt anlamlı kelimelerle kurulan ikilemeler listesinde yer almaktadır. *Anne* ve *baba* kelimelerini zıt anlamlı olarak verilmesinin sebebi hem anne ve baba arasındaki cinsiyet farkının birbirine karşıt kavramları karşılaması hem de anne ve babanın toplumsal statüsü ve rolünün farklı olmasıdır. Bu nitelikler ikilemeyi oluşturan bu kelimeleri kavramsal olarak birbirine karşılaştırmaktadır. Buna benzer birkaç ikileme daha vardır: **ata-oğul, baba-neve, oğlan-qız** (AZ.T.); **erkekli kadınlı, karı koca** (TÜR.T.); **ata-baba, ata-ene, ogul-gyz** (TKM.T.); **ana-boba, karı-koca** (GGZ.T.).

Azərbaycan Türkçəsi

Ağ-qara, ağır-yüngül, ağıl-bozlu/ağıl-qaralı, axır-evvel, axır-ezel, axşam-sabah, axşam-seher, alacaq-véreceq, alğı-satqı, alıb-satma, alıb-véreceq, alım-satım, alışıb-vérişmek, alış-vériş, altdan-üstden, alt-üst, al-vérçi, al-vér, ana-ata, analı-atalı, analı-babalı, artıq-eskik, aşağı-yuxarı, aşağılı-yuxarılı, aşağısı-yuxarısı, ata-ana, atalı-analı, ata-oğul, atasız-anasız, aydan-çaydan, ayğın-bayğın, az-çox, azdan-çoxdan, azma-çox, baba-nene, baba-neve, bala-neve, başsız-ayaqsız, başsız-paraxsız, batıb-çıxmaq, berk-boş, böyük-kıçık, canlı-cansız, cavanlı-qocalı, çox-az, dadlı-duzlu, dişili-erkekli, dolub-boşalmaq, dost-düşmen, durub-oturmaq (eyleşmek) /, él-ayaq, éniş-qalxmaq, éniş-yoxuş, éniş-yoxuşlu, énişli-yoxuşlu, énişli-yoxuşlu, ér-géc, enine-uzununa, er-arvad, er-arvadlı, er-arvadlıq, er-gec, eskik-artıq, ezel-axır, géc-téz, géce-gündüz, géce-gündüzlü, géce-gündüzlük, géceli-gündüzlü, géden-gelen, gédib-gelme, gédib-gelmek, gédiş-geliş, geldi-géder, geldi-gédergi, gelen-géden, gel-gét, gelib-géden, geliş-gédiş, gelib-gétmek, gelir-çıxar, gelir-çıxar, gét-gel, girib-çıxmaq, girinti-çıxıntı, girinti(li)-çıxıntılı, güc-xoş, günlü-geceli, qaldırma-éndirme, qış-yay (yaz), qocalı-cavanlı, xéyir-şer, iç-üz, iman-güman, ireli-geri, iri-xırda, irili-xırdalı, isti-soyuq, kıçikli-böyükü, kişili-arvadlı, kofta-tuman, köçüm-qonum, menalı-menasız, oğlan-qız, oğlanlı-qızlı, oğul-qız, ölme-diril, ölüb-dirilme, ölüb-dirilmek, ölüm-dirim, ölüm-dirimlik, sağ-sol, sağ-sökel, seher-axşam, senli-menli, sual-cavab, sübh-şam, téz-géc, tezeli-köhneli, uşaq-böyük, uşaqlı-böyükü, var-yox, vér-al, yaxın-uzaq, yaxşı-pis, yaxşı-yaman, yaxşı-yamanlıq, yaxşılı-yamanlı, yalan-doğru, yalan-doğruluq, yalan-gérçek, yalan-gérçeklik, yaman-yaxşı, yanıb-sönmek, yaşlı-qurulu, yay-qış, yaylı-qışlı, yazı-pozu, yazıb-pozmaq, yaz-qış, yéniş-yoxuş, yér-göy, yıxıla-dura, yoxuş-éniş, yoxuşlu-énişli.

Türkiye Türkçesi

Acı tatlı, açıklı koyulu, akşama sabaha, akşamlı sabahlı, akşamlık sabahlık, alt üst, altı üstü, alacak verecek, alıcı verici, alım satım, alıp vermek, altlı üstlü, ana baba, artık eksik, aşağı yukarı, aygın baygın, ayılıp bayılmak, az çok, bata çıka, büyüklü küçüklü, canlı cenâze, dip doruk, dost düşman, düşe kalka, düşüp kalkmak, eğri doğru, er geç, erkekli kadınlı, eninde sonunda, enine boyuna, evvel âhir, gece

gündüz, geceli gündüzlü, gelen giden, gelimli gidimli, gelip gitmek gidip gelmek, gelir gider, gidiş dönüş, gidiş geliş, girdi çıktı, girintili çıkıntılı, girintisiz çıkıntısız, girip çıkmak, gitmeli gelmeli, göçer konar, içli dışlı, içli dışlılık, ileri geri, indi bindi, iniş çıkış, iniş yokuş, inişli çıkışlı, inişli yokuşlu, irili ufaklı, iyi kötü, iyisiyle kötüsüyle, kadınlı erkekli, karı koca, karı kocalık, karı koca, karı kocalık, karılı kocalı, kona göçe, küçüklü büyüklü, öle dirile, ölümlük dirimlik, ölüm kalım(dirim), öncesiz sonrasız, önünde sonunda, önü sonu, önlü arkalı, sabah akşam, sabahlı akşamlı, sabahtan akşama, sağa sola, sağda solda, sağdan soldan, sağlıklı sollu, uzaktan yakından, üst üste alt alta, var yok, varı yoğu, vara yoğa, varsa...yoksa, yatıp kalkıp, yatıp kalkmak, yaz kış, yazlı kışlı, yukarılı aşağılı.

Türkmen Türkçesi

Ak-gara, akly-garaly, akly-gyzyly, aldym-berdim, aldym-berdimli, aluw-satuw, är-aýal, aşak-ýokary, aşak-ýokaryk, ata-baba, ata-ene, ata-enelik, aýda-ýylda, azdan-köpden, azy-köp, bary-ýogy, başdan-aýak, beýikli-pesli, boz-ýaz, boýdan-başa, boz-ýaz, daş-iç, depe-düz, dura-bara, gelim-gidim, gelim-gidimli, gelip-gitmeli, gelip-gitmeliäk, gelüw-gidüw, gice-gündiz, gicesi-gündizi, gije-gündiz, gije-gündizki, gije-gündizlik, girim-çykym, girip-çykamak, göçüp-gonmak, gysyn-ýazyn, gyz-oglan, haky-nähak, haram-halal, haýyr-şer, iç-daş, ilerik-gayrak, ilerli-gaýraly, ir-giç, irü-giç, ogul-gyz, ogulsyz-gyzsyz, owal-ahyr, ownukly-irili, oýaly-ukuly, oýun-çyn, oýundan-çyndan, öňde-sonda, öňi-soňy, öňki-soňky, öňli-soňly, pesli-belentli, saga-sola, saglaýyn-sollaýyn, sorag-jogap, sowal-jogap, terslin-oňlyn, uludan-kiçä, ululy-kiçili, uly-kiçi, uzynly-gysgaly, ýagşydan-ýamandan, ýazu-gyş, ýazuw-bozuw, ýogynly-inçeli.

Gagavuz Türkçesi

Alış-veriş, ana-boba, avşam-sabaa, az-çok, dost-düşman, düşe-kalka, gece-gündüz, gidiş-geliş, girân-çıkan, götürmeyä-getirmeyä, ileri-geeri, karı-koca, küçüü-büüyü, soruş-cuvap.

3.4. Eş Anımlı Kelimelerin Tekrarıyla Oluşan İkilemeler

Birbirinin yerine kullanıldığında hiçbir anlam farkı olmayan, aynı anlama gelen kelimeler eş anlamlı kelimelerdir. Burada her iki üyesi eş anlamlı kelimelerden oluşan ikilemelerin listesi verilmiştir.

Azerbaycan Türkçesi'nde 163; Türkiye Türkçesi'nde 22; Türkmen Türkçesi 51; Gagavuz Türkçesi'nde 2 ikileme tespit edilmiştir.

Açıq-aşkar, iş-péşe (AZ.T); **sağ salim, uslu akıllı, ses seda** (TÜR.T); **düzgün-nyzam, övüt-nesihat** (TKM.T) ikilemelerinin ilk sözcüğü Türkçe, ikincisi sözcüğü ise yabancı kelimelerden oluşmuştur ve her iki sözcük de birbiriyle eş anlam taşımaktadır. **açıq** ve **aşkar** kelimeleri “açık, ortada, belli” anlamlarıdır. **Sağ** ve **salim** kelimeleri “sağlıklı olma, sağ olma” anlamlarına gelmektedir. *Us* “akıl” demektir ve Türkçe bir kelimedir. *akıl* kelimesi de onun Arapçasıdır, her ikisi de aynı anlamı karşılamaktadır ve bir araya gelerek eş anlamlı ikileme oluşturmuşlardır.

Feqir-füqera, qerib-qüreba (AZ.T); **cahil cühelâ, hayır-hasenat, vekil vükelâ** (TÜR.T) ikilemelerini oluşturan sözcüklerde ikinci sözcük, ilk sözcüğün çoğulu niteliğinde olmakla birlikte ikisi de birbiriyle aynı anlamı vermektedir. *füqera* [<feqir]; *qüreba* [<qerib]; *cühelâ* [<cahil]; *hasenat* [<hasene]; *vükelâ* [<vekil] ise vekil sözcüklerinin çoğuludur.

Azerbaycan Türkçesi

Açıq-aşkar, ad-san, adlı-sanlı, adsız-sansız, ah-aman, ah-efğan, ah-feğan, ah-feryad, ah-uf, ah-vay, ax-vay etmek, arayıb-axtarmaq, arlı-abırlı, arlı-namuslu, ar-namus, arsız-abırsız, arsız-namussuz, arzu-emel, arzu-kam, ata-baba, atalı-babalı, ayıq-sayıq, bend-bere, berli-bezekli, büküb-bükmelemek, çala-çökek/çala-çuxur, çala-çökük, çala-çöküklük, çala-çuxur, çala-çuxurluq, çirk-pas(aq), çirkli-paslı,

dad-aman, dad-feğan, dad-feryad, dal-dalı, dava-dalaş, dava-derman, dava-dövüş, dava-qalmaqal, dava-mereke, davasız-dalaşsız, davasız-dermansız, defn-kefn, deli-divane, delik-deşik, delik-déşikli, derman-dava, derman-davacat, déyib-danışma, déyib-danışmaq, dilli-dilaver, dilli-dilaverlik, düz-doğru, dünya-alem, ecaib-qeraib, edeb-erkan, edeb-erkanlı, eger-eskik, eger-eskiklik, emin-aman, emin-amanlıq, emin-arxayın, emin-arxayınlıq, eser-elamet, esir-yesir, etir-enber, ezab-eziyyetli, ezab-eziyyet, ezab-işğence, ezablı-işğenceli, fağır-füqera, feqir-füqera, ferli-başlı, fitne-fesad, gah-guman, gözel-göyçek, güc-qüvvət, güclü-zorlu, gül-çiçek, gül-gülüstan, güllük-çiçeklik, güllü-çiçekli, hal-ehval, halsız-ehvalsız, hedd-hüdüd, hedsiz-hüduzsuz, qedd-qamet, qedd-qametli, qedli-qametli, qem-elim, qem-qubar, qem-qüsse, qerib-qüreba, qışqır-bağır, qışqırıq-bağırq, qohum-eqreba, xeber-eter, xebersiz-etersiz, iş-péşe, işli-péşeli, işsiz-péşesiz, kéf-damaq, kefli-damaqlı, kéf-ehval, künc-bucaq, küy-kelek, küy-kelekçi, küy-kelek, küy-kelekle, küylü-kelekli, lüt-etce, lüt-üryan, mal-heyvan, mal-dövlet, mal-mülk, mat-mebhut, mat-mettel, mülk-imaret, mülk-mal, naz-qemze, nazlı-qemzeli, nizam-intizam, öten-kéçen, ötüb-géden, ötüb-kéçen, ötüb-kéçme, ötüb-kéçmek, öyüd-nesihət, pak-pakize, parça-tike, pul-para, pulsuz-parasız, sağ-salamat, sağ-salamatlıq, sağlıq-salamatlıq, sebir-aram, seliqe-sahman, seliqe-sahmanlı, ses-seda, sesli-sedalı, sübut-delil, sübutlu-delilli, süs-bezek, süslü-bezekli, şax-budaq, şax-budaqlı, şaxlı-budaqlı, şekk-şübhe, şekksiz-şübhesiz, téz-telesik, tike-parça, var-dövlet, yağış-yağmur, yalmanıb-yaltaqlanmaq, yal-yalman, yan-yöre, yaraq-esbab, yaraq-esbablı, yaraq-eslehe, yaraq-esleheli, yorğun-arğın.

Türkiye Türkçesi

Adı sanı, adlı sanlı, akıllı uslu, arı duru, cahil cühelâ, deli divâne, fakir fukara, feryat figan, güçlü kuvvetli, güllük gülistanlık, hayır hasenat, hısım akraba, para pul, paralı pullu, parasız pulsuz, sabî sübyan, sağ salim, ses seda, sessiz sedâsız, uslu akıllı, vekil vükela, yorgun argın.

Türkmen Türkçesi

Aman-esen, aman-esenlik, amanlyk-esenlik, amanlyk-saglyk, ar-namys, ar-namysly, ar-namyslylyk, ar-namyslyrak, arnyk-durruk, arzuw-dileg, dileg-arzuw, dogan-garyndaş, doýa-gana, düzgün-nyzam, düzgün-nyzamly, düzgün-nyzamlylyk, düzgün-nyzamlyrak, gorky-ürki, gül-çeçek, gül-gunça, güýç-kuwwat, hal-ehwal, harç-harajat, hasap-hesip, hasaply-hesipli, ideg-sorag, isleg-arzuw, iş-pişe, işsiz-pişesiz, mal-mülk, mal-mülkli, neneň-niçik, öten-geçenler, övüt-nesihat, saglyk-amanlyk, sag-aman, sag-amançylyk, sag-amanlyk, sag-salamat, saglyk-esenlik, saglyk-salamatlyk, ses-seda, ses-seza, şek-şübhe, şeksiz-şüphesiz, şerim-haya, şerim-hayalı, şirin-şeker, şirin-şerbet, tertip-nyzam, utanç-haýa.

Gagavuz Türkçesi

Fakir fukara, saa-selem.

3.5. Biri Olumlu Diğeri Olumsuz Kelimelerden Oluşan İkilemeler

İkilemeyi oluşturan sözcüklerin ilki olumlu ikincisi olumsuz olan türden ikilemelerin yer aldığı bu listede Azerbaycan Türkçesi'nde 42; Türkiye Türkçesi'nde 26; Türkmen Türkçesi'nde 35; Gagavuz Türkçesi'nde ise 7 tane ikileme tespit edilmiştir.

Düşer-düşmez, deyer-deymez (AZ.T.); **belirli belirsiz, münasebetli münasebetsiz** (TÜR.T.); **bolar-bolmaz, doýar-doýmaz** (TKM.T.); **duyulur-duyulmaz, olur-olmaz, zeetlenir-zeetlenmáz** (GGZ.T.) gibi her iki üyesi de aynı kelimedenden oluşan ikilemelerin ilk sözcüğü {-Xr} ekini alarak olumlu; ikinci sözcüğü {-mAz} ekini alarak olumsuz ikileme oluşturmuştur ve **duyulur-duyulmaz, olur-olmaz, bolar-bolmaz** gibi ikilemeler bir işin o anda yapıldığı, bir durumun o anda oluştuğu gibi anlamlar verir.

Azerbaycan Türkçesi

Ac-çılpaq, ac-susuz, ağrı-acısız, başlar-başlamaz, bitib-tükenmez, çatar-çatmaz, deyer-deymezine, deyer-deymez, düşer-düşmez, düşeri-düşmezi, eşider-éşitmez, géder-gelmez, haqq-hesabsız, hay-küysüz, qalan-qalmaz, qéyd-şertsiz, qedd-qametsiz, qoruq-qaytaqsız, xaqq-naxaq, xeber-etersiz, xeber-etersizlik, ister-istemez, isteye-istemeye, lal-dinmez, lal-dinmezlik, münasebetli--münasebetsiz, olan-olmaz, olar-olmaz, olub-olmamaq, ses-küysüz, ses-samirsiz, ses-sedasız, ses-semirsizlik, şekk-şübhesiz, toxunar-toxunmaz, uc-bucaqsız, uc-bucaqsızlıq, vaxt-bivaxt, vaxtli-vaxtsiz, yazı-pozusuz, yérli-yérsiz, yurd-yuvasız.

Türkiye Türkçesi

Aç susuz, alır almaz, belirli belirsiz, belli belirsizlik, belli belirsiz, bilir bilmez, bitip tükenmemek, (bitmez) bitip tükenmez, denli densiz, der demez, gelir gelmez, gerekli gereksiz, gönüllü gönülsüz, haklı haksız, ister istemez, lüzumlu lüzumsuz, münâsebetli münâsebetsiz, nedenli nedensiz, olur olmaz, sebepli sebepsiz, sıralı sırasız, tanıdık tanımadık, uyur uyanık, vakitli vakitsiz, yerli yersiz, zamanlı zamansız.

Türkmen Türkçesi

Ar-namyssyz, ar-namyssyzlyk, ar-namyssyzrak, bolar-bolmaz, bolar-bolmaz, çaga-çugasız, deger-degmez, dem-düýtsüz, dow-dowsuz, doýar-doýmaz, gele-gelmäne, göwünli-göwünsiz, hak-heşdeksiz, hak-hukuksyz, hak-hukuksyzlyk, hat-peteksiz, hat-peteksizlik, hat-sovatsız, hat-sowatsyz, hat-sowatsyzlyk, hykgy-çokgusyz, hykgy-pygkysyz, isleseň-islemeseň, jak-jaklamazlyk, mesgenmekansyz, nam-nyşansyz, oňar-oňmaz, ölüm-ýitimsiz, rehim-şepagatsyzlyk, şerim-hayasız, tapar-tapmaz, tapar-tapmazlyk, ugur-utgasyz, ýakar-ýakmaz, ýeter-ýetmez.

Gagavuz Türkçesi

Belli-belersiz, diiyär-diimäz, duyulur-duyulmaz, geçir-geçmäz, istär-istemäz, olur-olmaz, zeetlenir-zeetlenmäz.

3.6. Birbiriyle Anlam Bütünlüğü Oluşturan İkilemeler

Kimi ikilemelerde tek başlarına anlam ifade etmeyen iki sözcüğün yan yana gelmesiyle, kimilerinde ise anlamlı iki kelimenin yan yana birbirini tamamladığı ikilemelerden oluşan bu listede Azerbaycan Türkçesi'nde 19; Türkiye Türkçesi'nde 7; Gagavuz Türkçesi'nde 1 ikileme tespit edilmiştir.

Türkiye Türkçesi'ndeki **aç açık** ikilemesinde **aç** sözcüğü tok olmayan, karnı doymamış anlamına gelir. **Açık** sözcüğü ise kapalı olmayan, engelsiz, önünde engel bulunmayan gibi birçok manaya gelmektedir. Birbiriyle hiçbir şekilde yakın anlam taşımayan aralarında anlamsal bir bağ bulunmayan bu iki kelime yan yana geldiğinde bir bütünlük oluşturmuş ve yoksul, muhtaç durumda olan, düşkün gibi tek bir anlamı karşılar hale gelmiştir.

Bugün yarın ikilemesini oluşturan **bugün** ve **yarın** sözcükleri birbirleriyle anlamsal bir yakınlıkları bulunmadığı halde yan yana geldiklerinde bir olaya ya da bir duruma “çok yakın zamanda, oldu olacak” gibi anlamlar vermektedir.

Azerbaycan Türkçesi

Ala-babat, ala-qolaylıq, ala-qolay, ala-tala, alan-alçaq, alan-kölen, alan-talan, ala-tozan, alyan-calyan, ara-sıra, ara-vara, aran-saran, ayımda-sayımda, ayın-şayın, dad-bidad, dad-feryad, dad-haray, gan-ter, gan-yaş.

Türkiye Türkçesi

Aç açık, bugün yarın, bugünlükyarınlık, eciş bücüş, falan festekiz, fart furt, farta furta, ham hum, hazele bezele, okus pokus, palas pandıras.

Türkmen Türkçesi

Alañ-açyk, alaň-açyklyk, alas-gopas, çukanak-sakanak, ers-mers, etsem-petsem, hışı-vuşı.

Gagavuz Türkçesi

Kurt-kuş.

3.7. Sayılarla Oluşan İkilemeler

Bu bölümde de sayıların yan yana gelmesiyle oluşan ikilemeler sıralanmıştır. Azerbaycan Türkçesi'nde 14, Türkiye Türkçesi'nde 11, Türkmen Türkçesi'nde 9, Gagavuz Türkçesi'nde 3 ikileme tespit edilmiştir.

Altı-altı, doqquz-doqquz (AZ.T.), **ikişer ikişer, dört dörtlük** (TÜR.T.), **bir bir** (TKM.T.), **birär-birär** (GGZ.T.) gibi aynı kelimelerden oluşan sayı ikilemelerinin yanında **béşde-üçde** (AZ.T.), **üç beş** (TÜR.T.), **ikilän-üçlän** (TKM.T.), **birär-ikişär** (GGZ.T.) gibi farklı kelimelerden oluşan sayı ikilemeleri de vardır.

İkişer ikişer (TÜR.T.), **birär-ikişär** (GGZ.T.) gibi sayı ikilemeleri “*azar azar, paylaştıracak*” gibi anlamlara gelmektedir.

Azerbaycan Türkçesi

Altı-altı, béşde-üçde, béş-béş, bir-bir, bir-bire, birce-birce, birem-birem, birer-birer, birer-ikişer, birim-birim, doqquz-doqquz, dörd-béş, dörd-dörd, elli-elli, ikide-birde, ikiden-birden, iki-bir, iki-iki, ikili-birli, ikişer-ikişer, on-on, otuz-otuz, üç-beş, üç-béş, üç-üç, üç-dörd, üçem-üçem, yéddi-yéddi.

Türkiye Türkçesi

Bir bir, birem birem, birer birer, birer ikişer, birim birim, birin birin, dört dörtlük, ikide bir, ikide birde, ikişer ikişer, üç beş, üçer beşer.

Türkmen Türkçesi

Başlek-üçlek, bir-bir, bir-birden, birden-bir, birlen-ikilen, ikibir-ikibir, iki-ikiden, ikilän-üçlän, ikilän-ýekelän.

Gagavuz Türkçesi

Birär-birär, birär-ikişär, ikidä-birdä.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KÖKEN BAKIMINDAN İKİLEMELER

Tarih boyunca göçebe hayat kültürünü benimsemiş olan Türkler birçok milletle etkileşimde bulunmuş ve bu süreçte doğal bir sonuç olarak o milletlerin dillerini etkilediği gibi kendisi de etkilenmiş; karşılıklı kelime alışverişinde bulunmuşlardır.

Çalışmanın bu bölümünde derlenen ikilemelerin köken bakımından incelemesi yapılmıştır. İkilemeleri köken bakımından Türkçe + Türkçe, yabancı + yabancı, Türkçe + yabancı, yabancı + Türkçe olmak üzere dört başlıkta ele alınmıştır.

4.1. Türkçe + Türkçe Kökenli Kelimelerle Kurulan İkilemeler

Bu bölümde her iki üyesi de Türkçe kökenli kelimelerden oluşan ikilemelerin listesi verilmiştir. Dört lehçede de Türkçe sözcüklerden oluşan ikilemelerin sayısı oldukça fazladır.

Açık sözcüğü Eski Türkçe döneminden beri kullanılmaktadır. *açık*<[< aç-] şeklinden günümüze kadar korunarak gelmiştir. Azerbaycan Türkçesi'nde **açığ- açığa, açıq-açığina, açıqdan açığa**; Türkiye Türkçesi'nde **aç açık, açık açık, açıktan açığa**; Türkmen Türkçesi'nde ise **açıkdan-açık** ikilemeleri Türkçe+Türkçe kökenli ikilemelerdir.

Eski Türkçeden beri kullanılan *böl-* sözcüğü ile Azerbaycan Türkçesi'nde **bölük-bölük**, Türkiye Türkçesi'nde **bölük-bölük**, Türkmen Türkçesi'nde ise **bölek-bölek** ikilemeleri Türkçe+Türkçe kökenli sözcüklerden kurulmuştur ve üç lehçede de ortaktır.

Eski Türkçe'de, *kiçe* [<kiç-] “geç vakit, akşam” > *gice* > *gece* şeklinde olan ve yine Eski Türkçe'deki *dündüz* [<kün + düz] “gündüz” şeklinde olan günümüze kadar gelen Türkçe kökenli bu iki sözcük ortak olarak Azerbaycan Türkçesi'nde **gece-gündüz**, Türkiye Türkçesi'nde **gece gündüz**, Türkmen Türkçesi'nde **gije-gündüz** kullanılmaktadır.

Azərbaycan Türkçesi'nde yer alan **yurd-yuva**, **yurd-yuvalı**, **yurd-yuvasız**, **yurdsuz-yuvasız** ikilemelerini oluşturan **yurd** ve **yuva** kelimelerinin köklerinin belli olmamasına rağmen Türkçe+Türkçe kökenli kurulan ikilemeler listesine alınmasının nedeni hem yurd hem de yuva sözcüklerinin Eski Türkçeden beri kullanılıyor olmasıdır.

Azərbaycan Türkçesi

Ac-acına, ac-çılpaq, ac-susuz, ac-vac, ac-yalavac, acı-acı, acıq-qıcıq, acıqlı-acıqlı, acı-ağrı, açıq-açığa, açıq-açığına, açıqdan-açığa, açıq-aydın, açıq-saçıq, açıq-saçıqlıq, açılıb-yığılmaq, adaq-adaq, adam-adamyana, adda-budda, adda-buddalıq, ad-san, addım-addım, adlı-sanlı, adlı-sanlılıq, adsız-sansız, ağ-qara, ağac-uğac, ağara-ağara, ağır-ağır, ağır-sanballı (tebietli), ağır-yüngül, ağız-ağıza, ağız-ağız, ağız-burunlu, ağız-burun, ağızdan-ağıza, ağlayıb-sızlamaq (sıtqamaq), ağla-sıtqı, ağılı-bozlu, ağılı-qaralı, ağnaya-ağnaya, ağrı-acı, ağrı-acılıq, ağrı-acısız, ağrı-qada, ah-uf, ah-vayçı, ah-vay, axar-baxarlı, axar-baxar, axın-axın, axşam-axşam, ax-tüf, ax-uf élemek, ax-uf, ax-vay, ax-vay etmək, ala-babat, ala-babatlıq, ala-bezek, ala-bezeklik, ala-ala, ala-bula, ala-bulalıq, ala-bulanıq, ala-çula, ala-qara, alaca-bulaca, alac-bulac, alacaq-véreceq, alaçatı-qereçatı, alaxana-bulaxana, alax-bulax, ala-qolaylıq, ala-qolay, ala-tala, ala-ula, alan-alçaq, alan-kölen, alan-talan, alaşıq-bulaşıq, alaşıq-dolaşıq, ala-talalıq, ala-tozan, alay-alay, alayan-çalayan, aldı-qaçdı, alçalıb-aşınmaq, alğı-satqı, alıb-alacaq, alıb-aldatmaq, alıb-satma, alıb-satmaq, alıb-véreceq, alıq-alıq, alıq-salıq, alım-satım, alışıb-vérişmek, alışıb-yanmaq, alış-vériş, alqay-alqay, allı-bezekli, allı-güllü, allı-şallı, alt-alt(da), üst(de), altdan-alta, altdan-altdan, altdan-üstden, altı-altı, alt-üst, al-vérçi, al-vér, alyan-calyan, aman-aman, ana-ata, ana-bacı, ana-bacılıq, ana-bala, analı-atalı, analı-babalı, analı-balalı, ancaq-ancaq, anqır-qonquz, anrı-beri, arğın-yorgun, arxa-arxaya, arxayın-arxayın, ara-bere, ara-sıra, ara-vara, araq-araq, araq-varaq, aran-saran, aratdıra-aratdıra, arayıb-axtarmaq, ard-ara, ardın-ardın, arıq-cırıq, arıq-cilaz, arıq-enize, arıq-uruq, arnıq-yornuq, arşın-arşın, artıq-artıq, artıq-eskik, , artıq-urtuq, arvad-uşaq, asım-asım, asqırıqlı-tısqırıqlı, aslım-salxım, asta-asta, aşağı-yuxarı, aşağılı-yuxarılı, aşağısı-yuxarısı, aşıb-coşmaq, aşıb-daşma, aşıb-daşmaq, aşınıb-alçalıb, aşqın-daşqın, ata-ana, ata-analı, ata-anasız, at-araba, at-aşğal, ata-baba, ata-bala, atalı-analı, ata-balalı, atalı-babalı, ata-oğul, atasız-anasız, atdıra-atdıra, atıb-

tutmaq, atıla-atıla, atılıb-düşmək, atım-atım, ayaq-ayağa, ayaq-ayaq, ayın-oyun, ayda-ilde, aydan-aya, aydan-çaydan, ayıl-mayıl, ay-hay, ayğın-bayğın, ayıq-sayıq, ayımda-sayımda, aylı-ulduzlu, ayrı-ayrı, ayrı-ayrılıqda, ayrı-sayrı, ayrı-séçki, ayrı-séçkilik, az-az, azca-azca, az-çox, azdan-çoxdan, azğın-azğın, azıb-tezmek, azın-mazın, az-maz, azma-çox, baba-nene, baba-neve, baca-baca, bacı-qardaş, bacı-cici, bacı-cicilik, bağırda-bağırda, bala-bala, bala-neve, balaca-balaca, baxarlı-axarlı, barmaq-barmaq, barış-görüş, basabas-basabas, basa-basa, basıb-eymek, basdı-kesdi, basdı-kéçdi, basıb-kéçmek, basıb-kesen, basıb-kesmek, basıb-uzatmaq, basım-basım, baş-başa, baş-béyin, baş-göz, baş-göz olma, başa-baş, başdan-ayağa, başdan-başa, başqa-başqa, baş-qulaq, başlar-başlamaz, başlı-başına, başlı-başınalıq, başlı-bütünlü, başsız-ayaqsız, başsız-paraxsız, batıb-çixmaq, batıb-qalmaq, bayğın-bayğın, bayır-baca(q), bayır-sayır, bayramdan-bayrama, beh-beh, bél-buhum, béle-béle, béleden-béle, béşde-üçde, béş-béş, béytin-béytin, bezek-bezemek, bezenib-düzenme, bezenib-düzenmek, bıdama-bıdama, bığlı-saqqallı, bığır-bığır, bildır-bıldır, bıy-bıy, bile-bile, bir ayaq-bir ayaq, bir-bir, bir-bire, bire-bir / bir-bire, birce-birce, birem-birem, birer-birer, birer-ikişer, biş-düş, bişir-düşür, bişirib-düşürmek, birim-birim, bitib-tükenmek, bitib-tükenmez, bitmez-tükenmez, biz-biz, boğaz-boğaza, bollu-bollu, boş-boş, boş-boşuna, boş-boşanaq, boy-buxunlu, boy-buxunluq, boy-buxunluluq, boy-buxun, boylana-boylana, boylu-buxunlu, boysuz-buxunsuz, bozarıb-qızarmaq, böleket-böleket, bölük-bölük, bölüm-bölüm, böyük-böyük, böyük-kiçik, böyür-böyür, böyür-böyüre, böyüre-böyüre, bucaq-bucaq, budama-budama (bıdama-bıdama), buğum-buğum, bulaq-bulaq, bura-bura, burcuda-burcuda, buruq-buruq, burum-burum, burun-buruna, buruş-buruş, buy-buy, bükme-bükme, büküb-bükmelemek, bütün-bütüne, bütün-bütün, cadar-cadar, cayır-cuyur, ceh-ceh, cıldır-cıldır, cındır-mındır, cınqılı-mınqılı, cır-bır, cır-cında, cır-cındalı, cır-cındırçı, cır-cır, cırım-cındır, cır-cındır, cırıq-cırıq, cırıq-cındır, cırıq-mırıq, cırıq-sökük, cırım-cırım, cızıq-cızıq, cızma-qara, cızma-qaraçı, cızma-qaralama, cızma-qaralamaq, cici-bacı, cici-bacılıq, cik-bik / cik-bök, cik-cik, ciki-biki, cilik-cilik, cip-cip, civ-civ, cumbulu-cumbulu, cur-cur, cüre-cüre, cüt-cüt, çal-çağır, çal-çamır, çala-çökek, çala-çuxur, çala-çökeklik, çala-çökük, çala-çöküklük, çala-çuxur, çala-çuxurluq, çal-çap, çal-çapı, çal-çatlasın, çal-çeper, çal-çevir, çalıb-çağırmaq, çalıb-çapma, çalıb-çapmaq, çalıb-oxumaq, çalıb-çağırmaq, çalıb-oynamaq, çalı-çerçi, çalı-çırpı,

çalışıb-çabalamaq (çapalamaq), çalışıb-vuruşma, çalışıb-vuruşmaq, çalışıb-çapalamaq, çalış-vuruş, çalsız-çepersiz, çapa-çapa, çapalaya-çapalaya, çapıbtalamaq, çapılıb-talanmaq, çarpıq-çurpuq, çarpışa-çarpışa, çaşa-çaşa, çaşıb-qalma, çaşıb-qalmaq, çaşqın-çaşqın, çataqlayıb-burmaq, çat-çat, çata-çatmaya, çatarçatmaz, çataq-çataq, çatlaq-çatlaq, çaynaq-çoynaq, çek-çevir, çek-çövür, çekibçixarmaq, çekine-çekine, çelimsiz-yaraşqsız, çığır-bağır, çığır-bağırçılıq, çığıraçığıra, çığırda-çığırda, çığırışa-çığırışa, çığırta-bağırta, çixıntılı-girintili, çiq-çiq, çıl-çılpaq, çıl-çırpı, çır-çır, çır-çırpı, çırtıdam-çırtıdam, çırtım-çırtım, çırt(ı)-pırt(ı), çil-çil, çileme-suvarma, çilik-çilik, çimdik-çimdik, çitek-çitek, çiti-piti, çiy-çiy, çiyin-çiyine, çox-az, çox-çox, çolma-çoluq, çöke-çöke, çör-çöp, daban-dabana, dad-damaq, dad-duz, dadlı-dadlı, dadlı-duzlu, dadlı-tamlı, dadsız-duzsuz, dağdağ, dağ-daş, dağ-dere, dağım-dağım, dalaş-döyüş, dalaş-döyüşle, dal-budaq, daldala, dal-dalı, dalda-bucaqda, dalğa-dalğa, dalğın-dalğın, dal-qabaq, dalda-damda, dallı-budaqlı, damar-damar, damcı-damcı, damcıl-damcıl, dam-dam, dam-daş, dam-direk, dam-divar, dama-dama, damla-damla, dam-dum, dana-doluq, danaduna, danqıl-dunqul, danqır-dunqur, danlayıb-dansımaq, dara-bara, daraq-daraq, dar-dar, dar-düdük, dar-lülük, daş-daşa, daş-divar, daşlı-kesekli, daş-kesek, daşkesekli, daş-qaşlı, daş-qaş, daşlı-qayalı, daşlı-tıkanlı, dayanıb-durmaq, dayınduyun, day-doluq, deşik-deşik, déyen-gülen, déyib-danışma, déyib-danışmaq, déyib-gülen, déyib-gülmek, dede-baba, dede-babadan, dede-bala, dede-nene, dédim-démemiş, deli-dolu, delik-deşik, delik-deşikli, delik-delik, delik-düşük, delme-deşikli, delme-deşik, demir-dümür, dere-tepe, dere-tepeli, dere-tepelik, dereden-tepeden, dereli-tepeli, derelik-tepelik, derinden-derin, derin-derin, dermedeşik, derme-deşikli, derme-derme, deşik-deşik, déye-güle, déyen-gülen, deyerdeyemzine, deyer-deyemz, déyib-danışma, déyib-danışmaq, deyib-dolaşmaq, déyib-gülen, deyib-gülme, déyib-gülmek, déyib-kéçmek, dığ-dığ, dımırıcıqdımırıcıq, dın-dın, dınqır-dınqır, dır-dır, dız-dız, dib-dehne, dib-dehnedən, dıbsızbucaqsız, didik-didik, didim-didim, digir-digir, dik-dik, dil-ağız, dil-diş, dildodaq, dilden-dile, dilek-dilemek, dilik-dilik, dilim-dilim, dilli-ağızlı, dilli-başlı, dinc-dinmez, dinib-danışmaq, dinib-danışmamaq, dinleye-dinleye, dinmezdanışmaz, dinmez-söylemez, diret-diret, direme-döreme, dir-dir, dir-dirrik, diridir, diş-diş, dişdek-dişdek, diş-dişemek, dişek-dişek, dişili-erkekli, dişlek-dişlek, dişlem-dişlem, divan-dere, , diz-diz, dizin-dizin, dodaq-badaq, dodaq-dodağa,

doqquz-doqquz, doğram-doğram, doğru-düzgün, doğrudan-doğrusu, doğrudan-doğrusuna, doğrudan-doğruya, doğub-töremek, dolam-dolam, dolama-dolama, dolam-dolaşıq, dolaş-dolaş, dolma-dolaşıq, doluxa-doluxa, dolu-dolu, dolub-boşalmaq, dorma-dolaşıq, döne-döne, dörd-béş, dörd-dörd, dör-döşek, döş-baş, döş-döşe, döye-döye, dövüş-söyüş, döyüş-söyüşle, döyüşe-döyüşe, duman-çiskin, dumanlı-çiskinli, dumurcuq-dumurcuq, dura-dura, durub-durub, durub-oturmaq (eyleşmek) / oturub-durmaq, durub-söylemek, duruxa-duruxa, duruş-oturuş, duruşuna-oturuşuna, düşer-düşmez, düşeri-düşmezi, düşüne-düşüne, düşünüb-daşınmaq, düyün-düyün, düz-doğru, düz-düzyana/düz-düzüne, düzüb-qoşmaq, éle-béle, éle-bélece, élençi-bélençi, él-ayaq, él-gün, él-oba, él-ulus, élsiz-obasız, élib-qalxmaq, éniş-yoxuş, éniş-yoxuşlu, énişli-yoxuşlu, ér-géc, éşider-éşitmez, éşim-éşim, éşme-éşme, év-eşik, év-ocaq, évirib-çévirmek, évli-éşikli, évsiz-éşiksiz, éydir-eydir, éy-hay / ay-hay, efil-efil, eke-bike, ekec-ekec, ekenek-biçenek, ekib-becerme, ekib-becerme, ekib-biçme, ekib-biçmek, ekib-bükme, ekilib-becerilme, ekilib-becerilmek, ekilib-biçilme, ekilib-biçilmek, ekin-biçin, ekin-ekinecek, ekin-sepin, ekin-tikin, el-qol, el-üz, elbir-dilbir, elce-elce, elçim-elçim, elek-velek, eleşen-güleşen, elleşib-vuruşmaq, elli-ayaqlı, elli-elli, elsiz-ayaqsız, endek-döndek, ender-dönder, endike-endike, enine-uzununa, erinmez-erinmez, erköyün-erköyün, ese-ese, esgi-püsgü, esgi-üsgü, eskik-artıq, eskik-eskik, eskik-gerek, eskile-eskile, esriyib-kükremek, etli-canlı, etli-qanlı, etlik-piylik, etlik-südlük, eyer-eskik, eyer-eskiklik, eyin-baş, eyiş-üyüş, eyri-beri, eyri-beyri, eyri-bulamac, eyri-büyrü, eyri-dolanbac, eyri-eyri, eyri-oğru, eyri-üyrülük, eyri-üyrülü, eyri-üyrü, eyrim-üyrüm, eyrim-üyrü, ezgin-üzgün, ezik-ezik, ezik-üzük, ezile-büzüle, ezile-ezile, ezilib-büzülme, ezilib-büzülmek, ezim-ezim, eziş-büzüş, ezme-büzme, fis-fis, fiş-fiş, fişıl-fişıl, géc-géc, géc-téz, gécden-géc, géce-gündüz, géce-gündüzlü, géce-gündüzlük, géceli-gündüzlü, géden-gelen, géder-gelmez, gédib-gelme, gédib-gelmek, gédiş-geliş, geldi-géder, geldi-gédergi, geldim-geldim, gelen-géden, gel-gel, gel-gét, gelib-çatmaq, gelib-géden, geliş-gédiş, gelib-gétmek, gelib-kéçmek, gelin-qız, gelir-çıxar, geliş-duruş, gencele-guncele, génden-géne, géniş-géniş, gériden-gériye, gét-géde, gét-gel, géyib-kécinmek, géyim-kécim, géyim-kécimli (gécimli), géyimli-kécimli, géyindirib-kécindirime, géyindirib-kécindirilmek, géyinib-kécindirmek, géyinib-kécinme, géyinib-kécinmek, géyinib-kécinmiş, geze-geze, gezib-dolanmaq, gezib-

dolaşmaq, gezine-gezine, gıd-gıd, gıdır-bıdır, gic-gic, gildir-gildir, girdim-girdim, girib-çıxmaq, girinti-çıxıntı, girinti(li)-çıxıntılı, gizlene-gizlene, gizli-gizli, gizlin-gizlin, gizlince-gizlince, göl-göl, göl-göyertilik, göre-göre, görmemiş-görmemiş, görmez-bilmez, görmeze-bilmeze, görüb-götürmək, görüb-götürmüş, görümbaxım, götün-götün, götür-goy, göy-göyerti, göy-göyertilik, göy-güc, göz-göz, gözəl-göyçek, gözəl-gözəl, göz-qaş, göz-göze, göz-qulaq, gözleye-gözleye, gum-gum, gumur-gumur, gup-gup, gur-gur, gurultu-nerilti, gurultu-patıltı, gurultulu-nerilti, gurum-gurum, gücene-gücene, güclü-zorlu, güle-güle, gün-günden, gün-güne, gün-gündüz, gündən-güne, günü-günden, güneşli-gündüzlü, günlü-geceli, günü-günden, günü-gününe, haçandan-haçana, haça-paça, hadaran-padaran, hadırlaya-hadırlaya, haf-haf, ham-ham, hap-gop, hap-gopçu, happıl-huppul, harfa-harfa, harım-cırım, harın-harın, hartan-partan, hav-hav, hepir-çupur, herden-birden, herki-herki, herki-herkilik, herlene-herlene, herlenib-fırlanmaq, hiçqıra-hıçqıra, hıqqına-hıqqına, hır-hır, hır-zır, hilik-tilik, hintil-mintil, hisli-paslı, hisli-tozlu, his-pas, his-toz, hiş-hiş, hodu-hodu, ho-ho, hok-hok, hoppana-hoppana, hovur-hovur, hoydu-hoydu, hôleki-hôleki, hönküre-hönküre / hönkür-hönkür, hönkür-hönkür, hülüt-hülüt, hüşük-püşük, qaba-qaba, qabaqdan-qabağa, qabaq-qabağa, qabaq-qarşaq, qabaq-qarşı, qabar-qabar, qab-qacaq, qab-qaşiq, qab-qazan, qabıq-qubuq, qaça-qaça, qaçaq-qaçaq, qaç-qov, qaçaq-quldur, qaçıb-ekilmek, qah-qah, qala-qala, qalan-qalmaz, qaldırma-éndirme, qaltan-qaltan, qanam-qanam, qana-qan, qana-qana, qanlı-qaçaq, qanlı-qaçaq, qanlı-qadalı, qanlı-qanlı, qan-qada, qan-ter, qan-yaş, qapan-qapan, qapan-qapış, qapı-baca, qapıdan-qapıya, qapı-qapı, qapı-qapıya, qapış-qupuş, qara-qura, qardaş-bacı, qarın-qarına, qarış-bulaş, qarışdıra-qarışdıra, qarışıq-dolaşiq, qarış-qarış, qarış-quruş, qar-qar, qar-qur, qarlı-buzlu, qarlı-çovğunlu, qarlı-külekli, qarpış-qarpış, qarşı-qarşıya, qart-qart, qart-qurt, qaş-daş, qaş-göz, qaşiq-qaşiq, qat-qat, qat-qatlıq, qat-qarış, qat-qarışıq, qat-qarışlıq, qat-qarışıqlıq, qatıb-qarışdırmaq / qatıb-qatışdırmaq, qatma-qarış, qatma-qarışıq, qatma-qarışıqlıq, qayğılı-qayğılı, qayım-qayım, qayır-qayır, qayış-qayış, qaynar-qaynar, qaynayıb-qarışmaq (qovuşmaq), qazıq-qazıq, qeh-qeh, qén-bol, qen-bolluq, qepik-qepik, qıcış-qıcış, qıça-qıça, qıdır-bıdır, qıdır-qıdır, qıdır-mıdır, qıd-qıd, qılbız-qılbız, qım-qım, qımıs-qımıs, qımışa-qımışa, qımmil-qımmil, qıncıq-qıncıq, qını-qını, qıraq-biçaq, qıraq-bucaq, qırcana-qırcana, qırçın-qırçın, qırdı-qaçdı, qır-qıç, qır-qır, qır-qırıntı, qırç-qırç, qırt-qırt,

qırçıq-qırçıq, qır-qur, qırıb-çatmaq, qırıb-tökmek, qırıq-qırıq, qırıq-quraq, qırıq-quruq, qırıq-salxaq, qırıq-sökük, qırım-qırıntı, qırım-qırtı(q), qırın-qırtı, qırış-qırış, qırtıq-qırtıq, qıs-qıs, qısa-qısa, qısıla-qısıla, qısma-boğma, qışqır-bağır, qışqırıq-bağırıq, qış-yay (yaz), qıvrım-qıvrım, qıvır-zıvır, qıvış-qıvış, qıvrıla-qıvrıla, qıy-qıy, qıyqacı-qıyqacı, qıyma-qıyma, qızarıb-bozarmaq, qıc-qıc, qildir-qildir, qiyme-qiyme, qodu-qodu, qoğazdana-qoğazdana, qolac-qolac, qolay-qolay, qol-boyun, qol-budaq, qol-budaqlı, qol-qanad, qol-qıc, qol-qola, qollu-budaqlı, qollu-qanadlı, qolsuz-qanadsız, qom-qom, qonaq-qara, qonaq-qaralı, qor-qoduq, qorxa-qorxa, qorxu-hürkü, qorma-qoduq, qoruq-qaytaq, qoruq-qaytaqsız, qoşa-qoşa, qoşulub-qaçmaq (gétmek), qoşun-qoşun, qotur-botur, qovdu-qaçdı, qoyub-qaçmaq, qoyub-gétmek, qoyun-qoyuna, qucaq-qucaq, qucaq-qucağa, qucu-qucu, qudda-qudda, qulaqdan-qulağa, qulaq-qulağa, quldur-qaçaq, quldur-qaçaqlıq, qul-qardaş, qul-qaravaş, qum-qum, qumur-qumur, qup-qup / qupaqup, qurd-quş, qurdu-qurdu, qur-qur, quru-boş, quru-çürük, quru-quru, qurtum-qurtum, qurudan-quruya, quru-qurusuna / quru-quruya, quruyub-qalmaq, qurubyaratmaq, qurudan-quruya, xalı-xalça, xıncım-xıncım, xırdaca-xırdaca, xırda-xırda, xırda-xuruş, xırda-mırda, xırda-pala, xırdalı-büyükülü, xırdım-xırdım, xır-xır, xırım-xırda, xırım-xırım, xırıp-xırıp, xırlı-pırlı, xısın-xısın, xış-xış, xoflu-xoflu, xol-budaq, xorum-xorum, iç-açalat, iç-içe, için-için, iç-üz, iflim-iflim, ikide-birde, ikiden-birden, iki-bir, iki-iki, ikili-başlı, ikili-birli, ikişer-ikişer, ilan-çayan, ilan-çayanlı, ilden-ile, il-ilden, ilim-ilim, ilişib-qalmaq, ince-ince, ince-mince, inceden-ince, inceden-inceye, indi-indi, indice-indice, indinin indisinde, inir-inir, inqa-inqa, ireli-geri, iri-iri, iri-xırda, irili-xırdalı, irişe-irişe, isitmeli-isitmeli, ister-istemez, isteye-istemeye, isti-isti, isti-soyuq, istisiz-tüstüsüz, iş-işlemek, iş-güc, işıl-işıl, işli-güclü, işsiz-gücsüz, it-bat, itib-batmaq / itib-gétmek, itim-itim, itim-ölüm, ivir-civir, iz-toz, izsiz-tozsuz, katın-katın, kéçib-gétmek, kéy-kéy, kekeleye-kekeleye, kele-kötür, kele-kötürleşdirme, kele-kötürleşdirmek, kele-kötürleşme, kele-kötürlük, kehliye-kehliye, kellen-kellen, keren-keren, kesek-küsek, kesib-biçmek, kesib-tökmek, kesik-kesik, kesik-küsük, kesik-qırıq, kesile-kesile, kesim-biçim, kesme-kesme, kiçik-kiçik, kiçikli-böyükülü, kilo-kilo, kim-kimse(ne), kim-kimsene, kip-kip, kir-pas, kir-pasaq, kirimiş-kirimiş, kirli-kirli, kiş-kiş, kişi-kişi, kol-kos, kol-koslu, kol-kosluq, kollu-koslu, kom-kom, kor-kobud, kor-koruna, kor-topal, kor(l)ru-kozarl(r)ı, köçüm-qonum, köklü-budaqlı, köklü-gövdeli,

köynek-köynek, köz-köz, kut-kut, küçe-küçe, küllü-küllü, kürün-kürün, küskün-küskün, küş-küş, küy-qaraçı, küy-qalmaqal, laq-laq, laxta-laxta, lax-tax, lalıq-malıq, lalıq-malıqlıq, lapar-lapar, lap-lap, lay-lay, lehleye-lehleye, lepe-lepe, lingi-lingi, lomba-lomba, lopa-lopa, löyür-löyür, lüm-lüm, men-men, menli-senli, menlik-senlik, mıcı-mıcı, mır-mır, mıs-mıs, mışıl-mışıl, min-min, mini-mini, miyov-miyov, muncuq-muncuq, narın-narın, néçe-néçe, nene-bala, ner-ner, nerilti-gurultu, nerilti-gurultulu, o-bu, od-alışqan, od-alov, od-köz, od-ocaq, od-yalov, odlu-alovlu, odlu-odlu, odsuz-alovsuz, odsuz-közsüz, odsuz-ocaqsız, odurbudur, oğlan-qız, oğlanlı-qızlı, oğru-eyri, oğru-eyrilik, oğru-quldur, oğrun-oğrun, oğul-qız, oğul-uşaq, oğul-uşaqılı, oğul-uşaqsız, ox-kaman, ox-yay, oxuya-oxuya, oxu-yazı, oxuyub-çalan, oxuyub-çalmaq, oxuyub-çixmaq, ola-ola, olan-kéçen, olan-qalan, olan-olmaz, olar-olmaz, olmaya-olmaya, olsa-olsa, olub-kéçen, olub-kéçmek, olub-kéçmiş, olub-qalan, olub-olmamaq, on-on, ona-buna, onu-bunu, ora-bura, orada-burada, oradan-buradan, ot-alaf, otsuz-alafsız, oturub-durma, oturub-durmaq, oturub-durub, oturuş-duruş, ovham-ovham, ovuc-ovuc, ovuq-ovuq, ovum-ovum, ovundura-ovundura, oy-oy, oymaq-oymaq, oynaya-güle, oynaya-oynaya, oyuq-oyuq, oyun-oyuncaq, ozana-ozana, öfkeli-öfkeli, öhö-öhö, ölçü-biçi, ölçüb-biçmek, ölçülüb-biçilmek, ölçülüb-biçilmiş, ölçüsüz-biçimsiz, öle-öle, öldü-qaldı, ölgün-ölgün, ölme-diril, ölüb-dirilme, ölüb-dirilmek, ölüb-iten, ölüb-itmek, ölüb-öldürme, ölüb-öldürmek, ölüm-dirim, ölüm-dirimlik, ölüm-itim, ört-bas, ört-basdır, örtme-tikme, örtüb-basdırma, örtüb-basdırmaq, örtülüb-basdırılmaq, öte-beri, ötede-beride, öteden-beriden, öten-kéçen, ötkem-ötkem, ötüb-géden, ötüb-kéçen, ötür-ötür, ötüb-kéçme, ötüb-kéçmek, öykeş-öykeş, öz-özlüyümde, öz-özlüyünde, öz-özüne, özü-özünden, par-par, parıl-parıl, peh-peh, pele-pörtü, pıç-pıç, pırçım-pırçım, pıçı-pıçı, pıqqır-pıqqır, pıl-pıl, pır-pır, piş-piş, pişim-pişim, pişim-pişimle, pörte-qızara, puçur-puçur, püfleye-püfleye, pürtim-pürtim, saçaq-saçaq, saç-birçek, saç-saqqal, saçlı-birçekli, saçlı-saqqallı, saçmaqırma, sağ-sol, sağ-sökel, saqqallı-bığlı, sal-sal, sallan-bullan, sallana-sallana, saralıb-solma, saralıb-solmaq, sarsaq-sarsaq, sarsaq-sursaq, satıb-sovma, satıb-sovmaq, satıb-sovurma, satıb-sovurmaq, sayğısız-sayğısız, sayılıb-seçilen, sayılıb-seçilmek, sayır-bayır, say-séçme, sazlı-sözlü, séçme-séçme, séve-séve, sévib-séçme, sévib-séçmek, sévib-sévilmek, sévib-ezizlemek, sévile-sévile, sévine-sévine, séyrek-séyrek, seke-seke, sekkiz-sekkiz, sen-men, sendeyleye-sendeyleye,

sendirleye-sendirleye, senli-menli, sepme-döşürme, ses-küy, ses-küyçü, ses-küyçülük, ses-küylü, ses-küysüz, sesli-küylü, ses-soraq, sessiz-küysüz, sessiz-soraqsız, sessiz-sorğusuz, sessiz-ünsüz, sévib-séçmek, sıx-sıx, sıxıla-sıxıla, sıxma-boğma, sınıq-çıxıq, sınıq-salxaq, sınıq-sınıq, sınıq-sökük, sındıra-sındıra, sıra-sıra, sızım-sızım, silib-süpürme, sil-süpür, silib-süpürmek, sis-çen / sis-duman, sisli-çenli, siz-biz, sizli-bizli, soxa-soxa, solub-ağarmaq, solub-bozarmaq, solub-saralma, solub-saralmaq, sonradan-sonraya, sora-sora, soraq-soraqla, soraqlaşasoraqlaş, soruşa-soruşa, soy-sop, soylu-soplu, soyuq-soyuq, söküb-tökmek, sökölüb-dağılmaq, sökölüb-tökülmek, sör-söküntü, söylene-söylene, söz-möz, söz-sov, söz-söküntü, söz-söy, sözsüz-danışqsız, sözsüz-savsız, sözsüz-sovsuz, subay-salıq, subay-soluq, sudar-budar, suluq-suluq, südçülük-etçilik, südçülük-héyvandarlıq, südçülük-terevzçilik, sür-sümük, sürü-sürü, sürüne-sürüne, sürüşe-sürüşe, sürütleye-sürütleye, sürüye-sürüye, süs-bezek, süslü-bezekli, süzgün-süzgün, süzüle-süzüle, şadara-şadara, şaq-şaq, şaqqıldaya-şaqqıldaya, şaqqır-şaqqır, şalan-dalan, şana-şana, şap-şap, şap-şup, şapır-şapır, şappadan-şuppadan, şarp-şarpadan, şaraq-şaraq, şarıl-şarıl, şar-şar(la), şaşqın-şaşqın, şe-le-şele-küle, şelpe-şülpe, şelte-şelte, şelte-şülte, şırıl-şırıl, şırım-şırım, şır-şır, şır-şıntır, şırıp-şırıp, şil-küt, şit-şit, şit-şor, şot-kök, taq-taq, taq-taqla, tanış-biliş, tanış-tunuş, tanıyıb-bilmek, tap-tap, tap-tup, taraq-taraq, taraq-turuq, taraqqa-taraq, tarap-tarap, tarap-turup, tarap-turupla, tartan-partan, tas-tas, tasa-pasa, tay-tay, tay-top, tay-tuş, tayraq-payraq, téhniye-téhniye, télbe-télbe, tek-tek, tek-tekine, tek-tük, tekeş-tekeş, teke tek, teketekde, tele-fele, tele-mele, telese-telese, telesik-telesik, tepik-tepik, tergül-mergül, terli-terli, ters-ters, tığın-tığın, tıxılı-tepili, tıqq-tıqq, tıqqa-tıq, tın-tın, tın-tınlıq, tıp-tıp, tıs-tıs, tike-tike, tin-tin, tire-tire, tir-tir, titreme-qızdırma, toxunar-toxunmaz, top-top, topa-topa, tovlum-tovlum, toy-bayram, toy-bayramlı, toy-düyün, toy-düyünlü, toy-vay, toy-vaylı, toz-duman, toz-torpaq, toz-torpaqlı, toz-tozanaq, toz-tozanaqlı, tozlu-torpaqlı, tozlu-tozanaqlı, tökübtöküşdürme, tökübtöküşdürmek, tökülüb-töküşdürülmek, tör-töküntü, tör-töküntülü, tör-töküntülük, tövşüye-tövşüye / tövşeye-tövşeye, tullana-tullana, tuman-köynek, tüstüledetüstüled, tüyüne-tüyüne, uc-bucaq, ucundan-bucağından, uc-bucaqsız, uc-bucaqsızlıq, uc-uca, ucdan-qıraqdan, ucdan-qulaqdan, ucdan-uca, ucsuz-bucaqsız, ucsuz-bucaqsızlık, ucundan-bucağından, ucundan-qulağından, uça-uça, uçuq-sökük, uçuna-uçuna, udum-udum, ufaq-tufaq,

uğuna-uğuna, ulduz-ulduz, umu-küsü, umu-küsülü, umu-küsülülük, unamaza-bilmeze, uruğ-turuğ, uşaq-böyük, uşaq-muşaq, uşaq-navalıq, uşaqlı-böyüklü, utanıb-qısılmaq, utanıb-qızarma, utanıb-qızarmaq, utanmaya-utanmaya, utanmaz-utanmaz, uy-uy, uzaq-uzaq, uzaqdan-uzaq, uzaqdan-uzağa, uzanıb-gétmek, uzun-uzadı, uzun-uzun, üç-béş, üç-üç, üç-dörd, üçem-üçem, üfüre-üfüre, ürek-direk, ürek-göbek, ürkek-ürkek, ürpeşe-ürpeşe, üst-baş, üstden-aşağı, üskük-üskük, üst-üste, ütelek-ütelek, üyüdüb-tökmek, üz-göz, üz-üze, üze-üze, üzengi-üzengiye, var-gel, var-yox, vay-vay, vay-vaylı, vér-al, vıǵ-vıǵ, vız-vız, vizir-vizir, vur-tut, vurğun-vurğun, vurnuxa-vurnuxa, vurub-yıxan, vurub-yıxmaq, vuruşa-vuruşa, yadıq-yaraq, yağ-yavanlıq, yağış-yağmur, yağışlı-çiskinli, yağlayıb-ballamaq, yağlı-qara, yağlı-üzlü, yağlı-yağlı, yaxıb-yandırıcı, yaxıb-yandırmaq, yaxıb-yıxmaq, yaxın-uzaq, yaxşı-yaxşı, yaxşı-yaman, yaxşı-yamanlıq, yaxşılı-yamanlı, yalan-doğru, yalan-doğruluq, yalan-gérçek, yalan-gérçeklik, yalan-yanlış, yalan-yanlışlıq, yalan-yulan, yalap-şalap, yalap-yalap, yalxana-yalxana, yalım-yanlış, yalın-yalçın, yallı-yapallı, yallı-yopballı, yalmana-yalmana, yalvara-yalvara, yalvar-yaxarla, yalvarıb-yaxarma, yalvarıb-yaxarmaq, yalvar-yaxar, yalvarıb-yapışma, yalvarıb-yapışmaq, yalvar-yapış, yalvar-yapışla, yamaq-yamaq, yamaq-yırtıq, yamaq-yumaq, yaman-yaxşı, yaman-yaman, yamrı-yumru, yana-yana, yan-yan, yan-yana, yan-yanaşa, yan-yancaq, yan-yanı, yanar-yanar, yandı-qındı, yandım-öldümle, yandırıb-tökme, yandırıb-tökmek, yandırıb-yaxma, yandırıb-yaxmaq, yanıb-sönmek, yanıb-tökülmek, yanıb-yaxılmaq, yanıq-qınıq, yanıq-yanıq, yanıqlı-yanıqlı, yanı-yanı, yan-yöre, yan-yöredeki, yapa-yapa, yarıq-yarıq, yarıq-yırtıq, yarım-yarım, yarı-yarı, yarı-yarımçılıq, yarı-yarımçı(lı)q, yarı-yarıya, yarım-yamalaq, yarım-yarım, yarım-yarımçıq, yarlı-yaraqlı, yarlı-yaraşılı, yar-yanacaq, yar-yancaq, yar-yaraq, yar-yaraqlı, yar-yaraşlıq, yar-yaraşılıq, yaşlı-qurulu, yavan-yavan, yavaş-yavaş, yavaşca-yavaşca, yayan-yapılda, yaydan-yaya, yay-qış, yaylı-qışlı, yazı-pozu, yazı-pozusuz, yazıb-oxumaq, yazıb-pozmaq, yazıb-yaratmaq, yazıq-yazıq, yazıq-yuzuq, yaz-qış, yéddi-yéddi, yédirib-içirtmek, yéllene-yéllene, yél-quz, yém-alaf, yémek-içmek, yémek-içmek, yénice-yénice, yéniş-yoxuş, yéni-yéni, yéniden-yéni, yér-cer, yér-göy, yér-yémiş, yér-yér, yér-yérden, yér-yurd, yérli-dibli, yérli-köklü, yérli-yataqlı, yérli-yérine, yérli-yérinde, yérli-yérinde, yérli-yérsiz, yérsiz-yérsiz, yérsiz-yurdsuz, yérsiz-yuvasız, yéyib-içmek, yéyib-yatmaq, yéyin-yéyin, yıǵın-yıǵın, yıxıla-dura, yıxıla-yıxıla, yıxılıb-

yatmaq, yırgalana-yırgalana, yırtıq-déşik, yırtıq-pırtıq, yırtıq-yamaq, yırtıq-yamaqlı, yırtıq-yırtıq, yır-yığış, yoxuş-éniş, yoxuşlu-énişli, yol-iz, yol-yol, yol-yolacaq, yol-yoldaşı, yol-yolağa, yol-yöndem, yolaq-yolaq, yolluq-molluq, yoluq-yoluq, yoluq-yosuq, yolum-yolum, yorğan-döşek, yorğun-arğın, yorğun-yorğun, yor-yoxsul, yor-yoxsulluq, yorta-yorta, yör-yöndem, yöre-yöndem, yuxulu-yuxulu, yumalana-yumalana, yumru-yumru, yumşaq-yumşaq, yurd-yuva, yurd-yuvalı, yurd-yuvasız, yurdsuz-yuvasız, yurta-yurta, yuyub-getirmek, yuyub-qırmaq, yuyub-ovmaq, yuyub-temizlemek, yüyüre-yüyüre, yüz-yüz, zaranq-zaranq, zarıldaya-zarıldaya, zarı-zarı, zarıya-zarıya, zar-zar, zığ-zığ, zığ-zıngır, zığ-zımgır, zığlı-zımrıqlı, zıqqana-zıqqana, zıqqına-zıqqına, zınc-zınc, zır-zır, zoddu-zoddu, zolaq-zolaq, zol-zol.

Türkiye Türkçesi

Acı acı, acı tatlı, aç açık, aç açına, açık açık, açıktan açığa, açıklı koyulu, açık saçık, açılıp saçılmak, açık seçik, açık seçiklik, aç susuz, aday adayı, adı sanı, adım adım, adam adama, adlı sanlı, ağır ağır, ağır aksak, ağır aksaklık, ağız ağza, ağızdan ağza, ağlaya ağlaya, ağzı ağzına, ağrı sızı, akın akın, aksi aksi, alık salık, alım çalım, alımlı çalımı, alt üst, altı üstü, alttan alta, anası danası, alaca bulaca, alacalı bulacalı, alacak verecek, alaf alaf, alan talan alan taran, alay alay, alaylı alaylı, alay malay, alavere dalavere, alaz alaz, alıcı verici, alık alık, alım satım, alıp vermek, alır almaz, alıştıra alıştıra, allak bullak, allamak pullamak, allanıp pullanmak, allı morlu, allı pullu, alt alta, altlı üstlü, alttan alta, alt alta üst üste, alttan alttan, ana baba, apar topar, apul apul, ara ara, araç gereç, ara sıra, ara sıra / arada sırada, ardı ardına, arı duru, arka arka, arka arkaya, arkadan arkaya, ardin ardin, arşın arşın, artık eksik, art arda, artsız arasız, asıp kesmek, aşağı yukarı, atıp tutmak, atik tetik, avuç avuç, aydan aya, aygın baygın, ayılıp bayılmak, ayrı ayrı, az az, azar azar, az çok, babadan babaya, bağıra bağıra, bağırıp çağırmaq, bağrış çağrış, bakına bakına, baklava börek, başlı başına, bangır bangır, bar bar, basamak basamak, bas bas, baş baş, başa baş, baş başa, baş göz, başka başka, baştan başa, bata çıka, bayıla bayıla, bayramdan bayrama, bel bel, belli başlı, belirli belirsiz, belli belirsizlik, belli belirsiz, bıcı bıcı, bıcır bıcır, bıçak bıçağa, bıdık bıdık, bıkıp usanmak, bıllık bıllık, bingil bingil, bildim bileli, bile bile, bili bili, bilir bilmez, bir bir, birden bire, birem birem, birer birer, birer ikişer, birim birim, birin birin,

bitip tükenmemek, (bitmez) bitip tükenmez, biz bize, bocur bocur, boğuk boğuk, boğum boğum, boğula boğula, boğuşa döğüşe, boku bokuna, boku püsürü, bol bol, boncuk boncuk, boram boram, boş boş, boşu boşuna, boy bos, boy boy, boylu boslu, boydan boya, boylu boyunca, boz bulanık, böcül böcül, böğüre böğüre, bölük bölük, bölük pörçük, böyle böyle, bucak bucak, buğul buğul, bugüne bugün, bulup buluşturmak, bu şu, bunun burası, burcu burcu, burum burum, burun buruna, buruş buruş, büklüm büklüm, bütün bütün, bürüm bürüm, büyüklü küçüklü, büyükten büyüğe, cambul cambul, cangıl cungul, car car, cart curt, cayır cayır, cazır cazır, cazır cuzur, cırlak cırlak, cır cır, cırtcirt, cıvık cıvık, cıvıl cıvıl, cızır cızır, cici bici, cicili biçili, ciyak ciyak, cumbul cumbul, çağıl çağıl, çağnam çağnam, çakıl çukul, çakır çukur, çakmak çakmak, çalı çırpı, çalımlı çalımlı, çalışıp çabalamak, çamçak çamçak, çan çan, çangıl çungul, çangır çungur, çar çur, çarpık çurpuk, çatal çatal, çatır çatır, çatra patra, çayır çayır, çekişe çekişe, çer çöp, çör çöp, çerden çöpten, çeşit çeşit, çıglık çıglık, çıkır çıkır, çıldır çıldır, çın çın, çingir çingir, çıpı çıpı, çıpıl çıpıl, çır çır, çıt çıt, çıtır çıtır, çıtır pıtır, çiğ çiğ, çiğdem çiğdem, çil çil, çim çim, çizgi çizgi, çizin çizin, çok çok, çoluk çocuk, çoluklu çocuklu, çürük çarık, dağ dere, dağ taş, dağlara taşlara, daha daha, dalga dalga, dalgın dalgın, dallı budaklı, damar damar, damla damla, dan dan, dan dun, dangıl dungul, dar darına, dayalı döşeli, dayamsız döşemsiz, dayayıp döşemek, dazır dazır, dediği dedik, dediğim dedikçi, dediğim dedikçilik, deşiş tokuş, deli dolu, delik deşik, deli duman, delep delep, deli deli, dengi dengine, denli densiz, densiz densiz, der demez, derli toplu, derli topluluk, dere tepe, dereden tepeden, derleyip toplamak, derme çatma, derin derin, derinden derine, dersiz topsuz, dıbrır dıbrır, dır dır, dız dız, didik didik, diken diken, dik dik, dikine dikine, dilim dilim, dip bucak, dip dibe, diri diri, dirlik düzenlik, dirsek dirseğe, diş diş, dişe diş, dişiyle tırnağıyla, diye diye, diz dize, dizi dizi, dizim dizim, doğma büyüme, doğru doğru dosdoğru, doğru dürüst, doğrudan doğruya, dolayı dolayı, dolu dizgin, dolup taşmak, dolu dolu, domur domur, don gömlek, donuk donuk, doya doya, döke döke, döke saça, döküp saçmak, dökülüp saçılmak, döl dös, döllu döşlü, döndüre döndüre, döne döne, dört dörtlük, dudak dudağa, dumanlı dumanlı, dur durak, durmuş oturmuş, durup dinlenmeden, durup dinlenmemek, dursuz duraksız, durup durup, durup dururken, düğüm düğüm, düğün bayram, düğün dernek, dürüm dürüm, düşe kalka, düşüp kalkmak, eciş bücüş, eften püften, eğilip

bükülmek, eğri büğrü, eğri doğru, eğrim eğrim, eğri büğrülük, eğrilip büğrülme,
ekli püklü, ekip biçmek, eksik gedik, elden ele, elde avuçta, el elde baş başta, el
ele, el gün, ellenmiş dillenmiş, er geç, erimerim, eriyip bitmek, erkek erkeğe,
erkekli kadınlı, eninde sonunda, enine boyuna, eselemek beselemek, eski püskü,
esip savurmak, estek köstek, etli butlu, ev bark, ev ev, eveleme develeme,
eveleme geveleme, evelemek gevelemek, evire çevire, evirip çevirmek, evli
barklı, evsiz barksız, ezik büzük, ezile büzüle, ezim ezim, fart furt, farta furta,
faşır faşır, fazla fazla, fellek fellek, fellik fellik, fıkır fıkır, fıldır fıldır, fıfır, fırl
fırl, fırt fırt, fısıfısıf, fısıfısıf, fıs fıs, fiş fiş, fişir fişir, fingir fingir, fokur fokur,
fosur fosur, gacır gucur gacır gacır, gece gece, gece gündüz, geceden geceye,
geceli gündüzlü, gelen geçen, gelen giden, gel gelelim, geldi geçti, geldim geçtim,
gelimli gidimli, gelip geçici, gelip geçicilik, gelip geçmek, gelip gitmek, gidip
gelmek, gelir geçer, gelir gelmez, gelir gider, gelmiş geçmiş, gerekli gereksiz,
geriden geriye, gerile gerile, gerisin geriye, gerine gerine, gezip tozmak, gıcır
gıcır, gıdı gıdı, gıdık gıdık, gıdım gıdım, gıldır gıldır, gıllu gıllu, gırç gırç, gırl
gırl, , gırt gırt, gıy gıy, gide gide, gidiş dönüş, gidiş geliş, girdi çıktı, girdi çıktısı,
girintili çıkıntılı, girintisiz çıkıntısız, girip çıkmak, gitmeli gelmeli, gitti gider,
giyim kuşam, giyimli kuşamlı, giyinip kuşanmak, gizliden gizliye, gizli gizli, gizli
kapaklı, göçer konar, göçüp gitmek, göğüs göğse, gönüllü gönülsüz, gönülsüz
gönülsüz, göre göre, gör bak, görmüş geçirmiş, görmüş geçirmişlik, görüp
gözetmek, görsel işitsel, götün götün, göz göz, göze göz, göz göze, gulu gulu,
gücü gücüne, güldür güldür, güle güle, güle oynaya, gülüp geçmek, gülüp
oynamak, gülüp söylemek (oynamak), güm güm, gümbür gümbür, günden güne,
gün günden, günlük güneşlik, günü gününe, gürül gürül, gürültülü patırtılı,
gürültüsüz patırtısız, gürültü patırtı, güzel güzel, hadi hadi, haldır haldır, hanım
hanımcık, hanım hanımcılık, hapır hapır, hapır hupur, har har, harıl harıl, hart
hart, hart hurt, haşım haşım, haşır haşır, haşır huşur, hışır hışır, hatır hatır, hav
hav, haydi haydi, hele hele, hey hey, hıçkır hıçkır, hık mık, hım hım, hırıl hırıl,
hışıl hışıl, hışır hışır, hızlı hızlı, homur homur, hop hop, hoplaya hoplaya, hoplaya
zıplaya, horul horul, hot zot, hüngür hüngür, ıgıl ıgıl, ıkıl ıkıl, ıkına sıkına, ıkına
tıkına, ıkınıp sıkınmak, ıkılaya sıkılaya, iklim tıklım, ılgım salgım, ılgıt ılgıt, ılım
ılım, ıpıl ıpıl, ışıl ışıl, iç içe, için için, içli dışlı, içli dışlılık, içten içe, ifil ifil,
iğneden ipliğe, ikide bir, ikide birde, ikişer ikişer, ileri geri, inceden inceden,

inceden inceye, ince ince, inci inci, indi bindi, inil inil, inim inim, iniş çıkış, iniş yokuş, inişli çıkışlı, inişli yokuşlu, ipe sapa, ipil ipil, iplik iplik, ipsiz sapsız, iri iri, irili ufaklı, istemeye istemeye, ister istemez, iş güç, işi gücü, işsiz güçsüz, işsiz güçsüzlük, ite kaka, itilip kakılmak, it kopuk, itip kakmak, itişe kakışa, itiş kakış, iyi kötü, iyiden iyiye, iyilik güzellik, iyilik sağlık, iyisiyle kötüsüyle, kaba saba, kabara kabara, kaç kaç, kadın kadına, kadın kadıncık, kadınlı erkekli, kakır kakır, kala kala, kana kan, kana kana, kanlı bıçaklı, kapan kapana, kapacak, kapısız bacasız, kapış kapış, kara kara, kara kuru, karı koca, karı kocalık, kardeş kardeş, kare kare, kargacık burgacık, karga tulumba, karı kızan, karı koca, karı kocalık, karılı kocalı, karınca kararınca, karış karış, karman çormanlık, karman çorman, karman karışık, kasım kasım, kasıp kavurmak, karşıdan karşıya, karşı karşıya, kaşık kaşık, kaşlı gözlü, kat kat, katıla katıla, katur kutur, katmer katmer, , katmerli katmerli, kayıt kuyut, kelli felli, kem küm, kendi kendine, kerte kerte, kertik kertik, kertik kertük, kesik kesik, , kışın kışın, kırım kırım, kıkır kıkır, kılı kılına, kımıl kımıl, kıpır kıpırlık, kıpır kıpır, kıp kıp, kıran kırana, kırık dökük, kırık döküklük, kırım kırım, kırış kırış, kırta kırta, kırıp dökmek, kırıp geçirmek, kırıttım kırıttım, kırt kırt, kısa kısa, kıs kıs, kiti kiti, kıtır kıtır, kıvıl kıvıl, kıvır kıvır, kıvır zıvır, kıvrak kıvrak, kıvrım kıvrım, kıyıda bucakta, kıyıda kıyıda, kıyı bucak, kıyı kıyı, kıyım kıyım, kıyın kıyın, kıza köpüre, kızarıp bozarmak, kız kızan, kih kih, kimi kimesesi, koca koca, kocaman kocaman, kol kanat, kol kola, kolay kolay, kona göçe, konu komşu, korka korka, koşun koşun, koyu koyu, koyun koyuna, köpüre köpüre, körü körüne, kös kös, kötü kötü, kucak kucağa, kucak kucak, kucaktan kucağa, kuçukuçu, kulak kulağa, kulaktan kulağa, kulluk kölelik, kurt kuş, kuru kuru, kuru kuruya, kuzu kuzu, küçüklü büyüklü, küfür küfür, kürek kürek, küskün küskün, küt küt, kütür kütür, lângır lungur, lap lap, lıkır lıkır, lop lop, lopur lopur, löp löp, löpür löpür, maç maç, mel mel, mıncık mıncık, mırıl mırıl, mırın kırın, mır mır, mışıl mışıl, nedenli nedensiz, nereden nereye, nice nice, o bu, ocak bucak, odsuz ocaksız, oflaya puflaya, oflayıp puflamak, o gün bugün, oğul oğul, oğul uşak, okuma yazma, okumuş yazmış, okur yazar, okuyup üflemek, oldu bitti, olan biten, oldum bittim, oldum (oldu) olası (olasıya), oldu olacak, olmaz olmaz, olmuş bitmiş, oluk oluk, olup bitmek, olup bitti, olup olacağı, olur olmaz, olsa olsa, olsun olsun, omuz omuza, ona buna, onar onar, oradan buradan, onar onar, oradan buradan, oradan oraya, orası burası,

orasına burasına, oraya buraya, orda burda, oylum oylum, oymak oymak, oynaya oynaya, oyum oyum, öfkeli öfkeli, ölçülü biçili, ölçüp biçmek, öle dirile, ölümlük dirimlik, ölüm kalım (dirim), öncesiz sonrasız, önünde sonunda, önü sonu, önlü arkalı, ötede beride, öteden beriden, öteki beriki, ötenin ötesi, ötesi berisi, öteye beriye, öteyi beriyi, öyle öyle, özene bezene, özenip bezenmek, özü özüne, paldır küldür, parıl parıl, parladı parladı, parmak parmak, par par, pat küt, patır kütür, pat pat, patır patır, paytak paytak, pılı pırtı, pıllım pıllım, pırpırlama, pırpırlamak, pırpırlanma, pırpırlanmak, pırıl pırıl, pır pır, pıtır pıtır, pıt pıt, pıyırım pıyırım, pisi pisi, pisi pisine, piti piti, pofur pofur, pul pul, püfür püfür, pürtük pürtük, pütür pütür, rap rap, saç baş, saç saça, saçak saçak, saçılıp dökülmek, saçıp savurmak, saçlı sakallı, saçma sapan, sağa sola, sağda solda, sağdan soldan, sağanak sağanak, sağlıklı sollu, sakır sakır, saldır saldur, salına salına, salkım saçak, salkım salkım, salkım söğüt, sallana sallana, sapır sapır, sap sapa, sararıp solmak, sarıp sarmalamak, sarmaş dolaş, sarsak sursak, satıp savmak, satır satır, sazlı sözlü, senli benli, senli benlilik, sere serpe, serilip serpilmek, ses soluk, sıcağı sıcağına, sıcak sıcak, sıçıp sıvamak, sıkı fıkı, sıkı fıkılık, sıkı sıkı, sıkı sıkıya, sıkış tıkış, sık sık, sıkkın bıkkın, sıra sıra, sıralı sırasız, sıram sıram, sırita sırita, sırt sırt, sızım sızım, silip süpürmek, sindire sindire, sinsi sinsi, siya siya, siyem siyem, siyim siyim- siğim siğim, sizli bizli, soluk soluğa, sonradan sonraya, soylu soplulu, soy sop, soyunup dökünmek, sövüp sayma, sözüm söz, sulu sepken, sus pus, suyunun suyu, süklüm püklümlük, süklüm püklüm, sürüm sürüm, sürü sürü, sürüp sürüştürmek, sürüye sürüye, süsleyip püslemek, süslü püslü, süs püs, süzüm süzüm, şakır şakır, şak şak, şakur şukur, şallak mallak, şangur şungur, şapır şapır, şapır şupur, şap şap, şarıl şarıl, şar şar, şıkır şıkır, şıldır şıldır, şingir şingir, şıpır şıpır, şıp şıp, şırak şırak, şırıl şırıl, şimdi şimdi, şöyle böyle, şu bu, şudur budur, şuna buna, şunda bunda, şundan bundan, şunun bunun, şunun burası, şunun şurasında, şunu bunu, şurada burada, şuradan buradan, şuradan (şurdan) şuraya, şuralı buralı, şurası burası, şuraya buraya, şusu busu, taka tuka, takım takım, takım taklavat, takip takıştırmak, takır takır, takır tukur, tak tak, tak tuk, tanıdık tanımadık, tartak martak, tas tarak, taş toprak, tatlı tatlı, tatsız tuzsuz, tav tav, tay tay, tangır tangır, tangır tungur, tan tun, teke tek, tek tek, tek tekçi, teker meker, teker teker, teker tüker, tek tük, tel tel, telleyip duvaklamak, telli duvaklı, telleyip pullamak, telli pullu, tepeden tırnağa, terter, tıka basa, tıklar tıklar, tıkış tıkış, tık tık,

tıklım tıklım, tın tın, tıngır mingır, tıngır tıngır, tıpı tıpına, tıpır tıpır, tıpış tıpış, tıp tıp, tırak tırak, tırıs tırıs, tırı vırı, tike tike, tik tak, tin tin, tiril tiril, tir tir, tok tok, top top, topu topu, top tüfek, toz duman, tozlu topraklı, toz toprak, tumba döşek, tun tun, tutam tutam, tümen tümen, türlü türlü, tüy tüs, ucun ucun, uç uca, uçsuz bucaksız, uçtu uçtu, ufak tefek, ufak ufak, ufaktan ufağa, uflayıp puflamak, ulam ulam, ulu orta, usul usul, uykulu uykulu, uyur uyanık, uzaktan uzağa, uzaktan yakından, uzun uzadıya, uzun uzun, üç aşağı beş yukarı, üç beş, üçer beşer, ürkek ürkek, üst baş, üst üste, üşene üşene, üzüm üzüm, vak vak, var yok, varı yoğu, vara yoğa, vara vara, varsa...yoksa, vıcık vıcık, vıcır vıcır, vıdı vıdı, vık vık, vırak vırak, vır vır, vırt zırt, vızır vızır, vız vız, viyak viyak, yağlandır ballandır, yağlayıp ballamak, yağlı ballı, yaka yakaya, yakıp yandırmak, yakıp yıkmak, yalan dolan, yalan yanlış, yalap şalap, yalap şap, yalap yalap, yalayıp yutmak, yalvarıp yakarmak, yalvar yakar, yamru yumru, yamuk yumuk, yana yakıla, yana yana, yanak yanağa, yan yana, yan yan, yanık yanık, yanıp yakılmak, yanşak yanşak, yapıp etmek, yapıp yakıştırmak, yapış yapış, yaprak yaprak, yap yap, yarı yarıya, yarım yamalak, yarım yırtık, yaşın yaşın, yaşlıca başlıca, yaşlı başlı, yatıp kalkıp, yatıp kalkmak, yavaş yavaş, yayan yapıldak, yayık yayık, yayvan yayvan, yaza çize, yazar çizer, yazı tura, yazıp çizmek, yaz kış, yazlı kışlı, yediden yetmişe, yedirip içirmek, yellim yelalim, yellim yepelek, yel yepelek, yel yeperek, yeme içme, yemeden içmeden, yeni yeni, yerden yere, yerli yerinde, yerli yerine, yerli yersiz, yersiz yurtsuz, yer yer, yer yurt, yığın yığın, yıkama yağlama, yıkık dökük, yıkık yıprak, yıkıla yıkıla, yıldan yıla, yıldır yıldır, yıllar yılı, yılışık yılışık, yırtık pırtık, yıvış yıvış, yisayisa, yitip gitmek, yiyip tüketmek, yok yok, yok yoksul, yol yol, yol yordam, yollu yolunca, yolsuz yöntemsiz, yorgun argın, yudum yudum, yukarılı aşağılı, yumak yumak, yumuk yumuk, yumuşak yumuşak, yuvarlana yuvarlana, yüzde yüz, yüzlü yüzlü, yüz­süz yüz­süz, yüzü gözü, yüz yüze, yüz göz, zangır zangır, zâr zâr, zar zor, zart zurt, zıngıl zıngıl, zıngır zıngır, zıp zıp, zırıl zırıl, zır zır, zırt pırt, zırt zırt, zır zop, zonk zonk, zoru zoruna.

Türkmen Türkçesi

Abyny-tabýyny, abyr-zabyr, aç-açan, aç-açanlyk, aç-açanrak, aç-ýalañaç, açyk-aýdyň, açykdan-açyk, ädimmä-ädim, agaç-ugaç, agar-agar, agdar-dünder, agramma-agram, agsak-towsak, agtyk-çowluk, agyp-dönme, agyp-dönmeklik,

agyp-dönmezlik, agyr-agyr, agyzdan-agza, agyzma-agyz, äit-mäjit, akan-çukanlyk, akan-dökän, akan-dökänlik, ak-gara, ak-gök, akly-garaly, akly-gyzyly, akyr-ukur, ala-böle, alaja-mulaja, ala-mula, alaň-açyk, alaň-açyklyk, alan-aldy, alan-aldylyk, aldadym-mulladym, aldap-ogşap, aldatdym-mullatdym, aldym-berdim, aldym-berdimli, aldyryp-ýoldurmazlyk, alha-allyk, allay-allaý, aluw-satuw, alyş-çalyş, änigi-şänigi, aňka-taňka, aňk-taňk, aňry-bäri, aňryk-berik, aňrysy-bärsi, apan-apan, ap-tap, apyla-sapyla, aram-aram, är-aýal, arkan-arkan, arman-ırmän, arman-ýadaman, arryk-durruk, arryk-urruk, artan-esgen, arta-süýşe, arta-taşa, artyk-süýşüka, assa-assa, asyl-asyl, aşak-ýokary, aşak-ýokaryk, aşrym-aşrym, ata-baba, ata-ene, ata-enelik, ataly-ogul, atan-satan, atarman-çaparman, atlanha-atlan, atly-ýaragly, ätmer-sätmer, äwüp-säwüp, ax-bax, ay-aydyň, ayda-ýylda, aýlaň-çaýlaň, aýry-aýry, aýtmak-aýtmak, aýyl-saýyl, aýyl-saýyllaşdyrmak, azar-bızar, az-az, az-azdan, azdan-köpden, az-maz, azy-köp, azyk-suvluk, bala-çaga, bara-bara, , bara-barmana, bar-bar, bardy-geldi, barha-barha, bäri-bärde, barşyk-gelşik, baryş-geliş, baryş-gelişli, baryş-gelişlilik, bary-ýogy, basa-bas, basa-baslyk, bassyr-bassyr, bassyr-bussur, bassyr-bussurlyk, bassyr-ýussur, bassyr-ýussurlyk, basyr-basyr, baş-başdak, baş-başdaklyk, başdan-aýak, başga-başga, başlek-üçlek, başly-baratlık, başly-barat, başly-baratly, başly-baratlyk, batly-batly, baý-baý, baý-baýow, bazy-buzzy, belli-belli, besse-besse, beýik-beýik, beýikden-beýik, beýle-beýle, bileni-biteni, biler-bilimsek, bir-bir, bir-birden, birden-bir, birek-birege, birek-birek, biri-biri, birin-birin, birlen-ikilen, bogun-bogun, , bolar-bolmaz, bosa-bos, bosa-bosluk, boýdan-başa, boýur-boýur, boz-ýaz, böke-böke, bölek-bölek, bölek-böleklik, bölek-büçek, bölek-büçekli, bören-bören, budur-sudur, bulam-bujar, bulam-bujarlyk, bulam-delem, buldur-buldur, burçak-burçak, burum-burum, busdur-ýasdyr, buýra-buýra, buýtar-suýtar, büdenek-südenek, büdür-südür, büdür-südürlük, büklem-büklem, büküm-büküm, bydym-sydym, bygyr-bygyr, çaga-çuga, çaga-çugalı, çaga-çugasız, çagşyl-çagşyl, çagşyl-çugşul, çala-çula, çalak-çulak, çalam-çaş, çal-çapyr, çalt-çalt, çapak-çapak, çapım-çapım, çay-pay, çayşyk-çüýşük, çemçe-çanak, çen-çak, çensiz-çaksyz, çensiz-çaksyzlyk, çılgım-çılgım, çil-çil, çine-çine, çintik-çintik, çizik-çizik, çizim-çizim, çoguş-çoguş, çomp-çomp, çozha-çozluk, çöp-çalam, çöp-çalamlyk, çöp-çör, çukanak-sakanak, çümüş-çümüş, çürt-kesik, çürt-ýoluk, çüyk-çäk, çüyrük-çaryk, çykyn-çykyn, çylgym-çylgym, çyr-çyr, çzyk-çzyk, çzym-

çyzym, daby-daby, dabyr-dubur, dabyrt-dabyrt, dadyrdym-gudurdum, dama-
 dama, damja-damja, damjyk-dumjuk, danadan-dana, darka-darka, dars-dars, daş-
 iç, daş-töwerek, daýy-daýza, deger-degmez, degiş-degiş, del-dül, dem-düýt, dem-
 düýtsüz, demsiz-düýtsiz, demsiz-üýnsüz, deňe-deň, deňe-deňlik, deňme-deň,
 deňsiz-taýsyz, deňsiz-taýsyzlyk, depe-düz, derbi-dagyn, derbi-dagynlyk, derge-
 daş, deşik-deşik, deşim-deşim, digir-digir, dilik-dilik, dilim-dilim, dilsiz-agyzsyz,
 dinman-yadaman, diriň-diriň, diş-diş, diş-dyrnak, dogan-garyndaş, dogar-dogar,
 dogram-dogram, dogrudan-dogry, dolup-daşmak, dopba-dogry, dow-dow, dow-
 dowly, dow-dowsuz, doýa-gana, doýar-doýmaz, doýmaz-dolmaz, dökän-saçan,
 dökän-saçanlyk, döke-döke, dökül-dökül, döwüm-dişlem, döwüm-döwüm, dura-
 bara, durdy-durdy, duýgy-düşünje, duz-çörek, düb-düb, dükür-dükür, dünk-dünk,
 dünňür-dünňür, dürli-dürli, dürli-dürlülük, dürli-dürlüräk, dürtük-dürtük, düw-
 düw, düwme-düwme, düwür-düwür, düwürtik-düwürtik, düýrüm-düýrüm, düzüm-
 düzüm, dylım-dylım, dyrnaçak-dyrnaçak, eden-etdilik, edim-gylym, egin-eşik,
 egirme-dokma, egrem-bugram, egrem-egrem, egri-bugry, ekin-dikin, elek-çelek,
 elli-aýakly, elpe-şelpe, elpe-şelpelik, emer-damar, emridip-semritmek, eneli-gyz,
 eneli-ogul, entek-entekler, eplem-eplem, etli-ganly, eýdip-beýdip, eýlek-beýlek,
 ey-vay, ez-bez, gabal-gabal, gabatma-gabat, gabyr-gubur, gaça-gaç, gaça-gaçlyk,
 gaçalak-sapalak, gaçara-kowara, gaçha-gaç, gaçha-gaçlyk, gak-gak, galak-gaçak,
 gäle-gäle, galk-gulk, galp-galp, gana-gana, gansyz-hunsuz, gapma-garşılık,
 gapma-garşy, gapy-gapy, garaba-garaba, gara-çyra, gara-gura, garbak-gurbak,
 gark-gark, garma-gürmelik, garry-gartaň, garry-gurry, garry-gurty, gars-gars,
 garşy-garşy, garşyma-garşy, garym-gatym, garym-gatymlyk, garyp-gasar, garyp-
 gasarlyk, garyşma-garşy, gasyn-gasyn, gaş-gabak, gatbar-gatbar, gat-gat, gaty-
 gaty, gaty-guty, gatylyp-garylmak, gaý-gaýmalaşyk, gaygy-alada, gaýra-gaýra,
 gaýta-gaýta, gaýtalap-gaýtalap, gaýtalap-gaýtalap, geldi-geçerlik, gele-gelmäne,
 gel-gel, gelim-gidim, gelim-gidimli, gelin-gyz, gelip-gitmeli, gelip-gitmeliräk,
 gelüw-gidüw, gemrik-gemrik, gep-gürrüň, geiş-geiş, geým-geým, geze-geze,
 gezek-gezegine, gezekli-gezegine, gezekme-gezek, gıç-gyrym, gık-bak, giran-
 giran, gice-gündiz, gicesi-gündizi, gije-girim, gije-gündiz, gije-gündizki, gije-
 gündizlik, gir-gir, girim-çykym, girip-çykamak, git-gir, githä-gitlik, golaý-goltum,
 gomp-gomp, goňk-goňk, goňsy-golam, goram-gowsak, gorka-gorka, gorky-ürki,
 gors-gors, goşa-goşa, goşa-goşadan, goş-golam, gotdy-gotdy, gowul-çowul, goýt-

goýt, goýun-guzy, göçe-göç, göçe-göçlük, göçhä-göç, göçhä-göçlük, göçüp-
 gonmak, gömli-gömlü, gördüm-bildim, göre-bile, göre-göre, görelü-bakaly, gören-
 eşiden, görüm-görelde, göter-göter, göterhä-göter, göwünli-göwünsiz, göz-
 görtele, göz-gulak, gözli-başly, gujak-gujak, guk-guk, gult-gult, gultuna-gultuna,
 gur-gur, gurruk-gurruk, guw-guw, gübürdiň-gübürdiň, gübür-gübür, güjür-güjür,
 gülek-gülek, gümmi-sümme, gümmük-sümmük, gümp-gümp, gümp-samp, gümür-
 ýamy, günbe-gün, günbe-günden, günde-günaşa, günde-günde, güp-güp, güpür-
 güpür, güpür-tapyr, güpür-tapyrlyk, güpür-tapyrlyk, güpürt-güpürt, güpürt-tapyrt,
 gü-r-gür, gürpede-gürpe, gürp-gürp, gürum-jürüm, güsür-güsür, gütür-gütür,
 güyürt-güyürt, güz-güz, güzürt-güzürt, güžžül-güžžül, gybyrdyk-gybyrdyk, gybyr-
 gybyr, gybyrt-gybyrt, gyçyrt-gyçyrt, gydy-gydy, gyjyk-gyjyk, gyjyrt-gyjyrt, gyk-
 gyk, gyl-gymyr, gymyl-gymyl, gyn-gyssag, gyra-gyrma, gyrak-bujak, gyran-
 jyran, gyr-jyn, gyrk-gyrk, gymyl-gymyl, gyryp-çyryp, gyryp-gyryp, gyrt-gyrt, gym-
 gym, gysyp-gowurmak, gşyk-çaşşyk, gşyn-ýazyn, gyým-gyým, gyzar-
 gyzar, gyz-oglan, gyzyl-çyzyl, gyzza-gyzza, gyzza-gyzzalyk, hajyk-hujuk, hallyň-
 sallyň, hallyň-sallyňlyk, ham-çam, ham-çamlyk, hapa-hupa, hapa-hupalyk,
 haplyk-süplük, hapyr-hupur, hapyr-supur, hapyr-supurlyk, harpy-hurpy, harty-
 hurty, hasyr-husur, haş-haş, hat-pat, heran-haçan, hıh-tüf, hık-çok, hıkgı-çokgı,
 hıkgı-pıkgı, hıkır-hıkır, hımır-samır, hırın-dıkın, hıs-hıs, hışır-pışır, hışı-vuşı,
 hıtdı-pıtdı, hikir-hikir, hil-hil, holpy-solpy, holpy-solpylyk, hoňkudyk-hoňkudyk,
 hoňňul-hoňňul, hopul-sopul, hor-hor, hork-hork, hor-zar, hovul-haralık, howul-
 hara, howul-haralyk, höküdik-höküdik, hölt-hölt, hörden-höp, höre-höre, hörele-
 hörele, höwlüm-höwlüm, hülli-hülli, hümi-sümi, hümür-sümür, hüňür-hüňür,
 hykgy-çokgusyz, hykgy-çokgy, hykgy-pygky, hykgy-pygkysyz, hykyr-hykyr,
 hymyr-symyr, hyňk-myňk, hyňk-pyňk, hynny-pynny, hyrk-hyrk, hyrt-hyrt, hyryn-
 dykyn, hyryn-dykynlyk, hys-hys, hyşyr-pyşyr, hyşy-wuşy, hytdy-pytdy, ıgım-
 sagım, ıñır-ıñır, ıra-dara, ıraň-daraň, ızlı-ızına, ızsız-tozsuz, ız-toz, ibirtde-zibirt,
 ibirtde-zibirtlik, iç-daş, içgin-içgin, ideg-sorag, ikibir-ikibir, iki-ikiden, ikilän-
 üçlän, ilen-çalan, ileri-ileri, ilerik-gayrak, ilerli-gaýraly, il-gün, il-halk, ilki-ilkiler,
 illäp-günläp, Illi-günli, ilsiz-günsüz, ine-gana, ine-ganalyk, iñir-iñir, iñña-iñña, ir-
 ertir, ir-giç, iri-iri, irili-ownukly, ir-ıymış, irmän-arman, irmän-yadaman, irmez-
 armaz, irü-giç, isleseň-islemeseň, itek-çomak, iýdirip-içirmek, iýgi-içgi, iýip-
 içmek, iýmek-içmek, jagyr-jugur, jagylda-jugul, jagyl-jugul, jäk-jäk, jak-jaklama,

jak-jaklamak, jak-jaklamazlyk, jaňňyr-jaňňyr, jaýyrt-jaýyrt, jibir-jibir, jikme-jik, jikme-jiklik, jiň-jiň, jirk-jirk, jodur-jonnuk, joňk-joňk, jugur-jugur, juk-juk, juk-juklamak, jülp-jülp, jüyk-jüyk, jüýp-jüýp, jygy-jygy, jygyrt-mygyrt, jyk-jyk, jykyr-jykyr, jyrk-jyrk, jyrym-jyrym, jyyňňyr-jyňňyr, jyyňňyr-jyňňyr, jyzyr-jyzyr, kah-kah, kakyn-silkin, kakyn-silkinli, kakyn-silkinlilik, keleş-küleş, kemiş-kemiş, kerçem-kerçem, kerç-kerç, kertik-kertik, kertim-kertim, kesik-kesik, kesim-kesim, kesip-biçmek, kibirt-kibirt, kikir-kikir, kir-kimir, kirt-kirt, kişşik-kişşik, kowçum-kowçum, kowha-kow, köçeme-köçe, köw-söw, küde-küde, kühhe-kühhe, kül-küüne, kül-pagyş, kül-talhan, küti-küti, küt-küt, kyrk-kyrk, labyr-labyr, lagta-lagta, lagyr-lagyr, lah-lah, lakga-lakga, lak-luk, lakyr-lakyr, lam-jim, lap-lap, lark-lark, larsa-larsa, lars-lars, lasyr-lasyr, lemmer-lemmer, lemme-lemme, lep-lep, loklok, loňk-loňk, lowur-lowur, löküdik-löküdik, löňk-löňk, löp-löp, lummur-lummur, lykyr-lykyr, lyrk-lyrk, lyrp-lyrp, mady-mady, madyr-madyr, maň-maň, maňňy-maňňy, maňyzly-maýaly, mata-marlak, maýtyk-maýtyk, maýyp-müjrup, menek-menek, men-menlik, miş-mişli, moh-moh, monjuk-monjuk, müňläp-müňläp, mys-mys, myş-myş, myş-myşly, neneň-niçik, nokatma-nokat, nol-nol, obama-oba, obama-obalaýyn, oba-oba, oduk-buduk, odur-budur, ogar-ogar, oglan-oglanjyk, oglan-uşak, ogrın-ogrın, ogrulyk-jümrülyk, ogry-jümri, ogryn-ogryn, ogul-gyz, ogulsyz-gyzsyz, oğaz-buğaz, ojuk-bujuk, ol-bu, omur-jomur, oňa-muňa, oňar-oňmaz, oňça-munça, oňça-oňça, onda-munda, ondan-mundan, ondan-oňa, ony-muny, ot-alaw, ot-çöp, ot-ıým, ot-ıýmlik, otlap-suwlamak, otluk-suwluk, ot-ojak, otursa-tursa, otur-tur, oturyş-turuş, oturyşyp-turuşmak, ot-yalın, ownukly-irili, ownuk-uşak, owram-owram, oýaly-ukuly, oýan-buýan, oýmul-oýmul, oymur-oymur, oýuk-oýuk, oýun-çyn, oýun-dalaş, oýundan-çyndan, öçmez-ýitmez, ölçäp-biçmek, ölçelip-biçilmek, ölçerip-dökmek, ölmez-ýitmez, ölüm-ýitim, ölüm-ýitimsiz, ölüp-öçmek, öňde-sonda, öňi-ardy, öňi-soňy, öňki-öňkülik, öňki-soňky, öňli-soňly, önüp-ösmek, öten-geçenler, ötgün-ötgün, ötlem-ötlem, öwranma-öwran, öwran-öwran, öwrüm-öwrüm, öwrüp-çöwürmek, öwür-çöwür, öwüt-ündew, öýin-öýin, öýjük-öýjük, öýli-illi, öýli-illilik, öýli-işikli, öýli-işiklilik, öý-öwzar, öýsüz-öwzarsyz, özli-özi, öz-özünden, pagyş-pagyş, pagyş-para, päh-päh, paň-paň, par-par, pasyr-pasyr, pasyr-pusur, patda-patda, patdyk-putduk, patdy-sutdy, paty-puty, patyr-patyr, paýpyl-paýpyl, paýyr-paýyr, pert-pert, petde-petde, pişim-pişim, piş-piş, pök-pök, pökür-pökür, pöwh-pöwh, pykyr-

pykyr, pyr-pyr, pysyr-pysyr, pytdy-pytdy, pytdy-sytdy, pyt-pyt, saga-sola, saglaýyn-sollaýyn, sag-sol, saglyk-esenlik, sagyna-sagyna, sakyr-sakyr, sallam-sajak, sal-sal, salyr-saryk, samyr-sumur, samy-sumu, sandyr-sandyr, saňňyl-saňňyl, san-sajak, san-sala, sansyz-sajaksyz, sapajak-supajak, saplyk-süplük, sapsap, saralyp-solmak, sargaryp-solmak, satyp-sowmak, saýlap-seçmek, seçir-gaçyr, sene-mene, sen-men, seplem-seplem, sepli-serpaýly, sessiz-üýnsüz, ses-üýn, som-saýak, soň-soňlar, sorag-ideg, soragsyz-idegsiz, soraşa-soraşa, sork-sork, söw-söw, suw-sil, süýgüp-sarkmak, süýküp-sarkyşmak, süýnüp-sarkmak, syh-syh, şabyr-şabyr, şaggyr-şaggyr, şag-şag, şagyr-şagyr, şakga-şukga, şakgydyk-şakgydyk, şakyr-şukur, şakyrty-şukurt, şalha-şalha, şalk-şalk, şalpy-şaran, şalt-palt, şalt-şult, şama-şayırdy, şama-şayırdylyk, şaňňyr-şuňňur, şapba-şapba, şapba-şupba, şaply-şarag, şaply-şaraglyk, şap-şap, şap-şup, şapyr-şupur, şark-şark, şark-şurk, şarp-şarp, şarp-şurp, şatdada-şatda, şat-şat, şatyr-şallak, şatyr-şutur, şay-şep, şildir-şildir, şindi-şindi, şirp-şirp, şitir-pitir, şokur-şokur, şowhun-şagalag, şybyr-şybyr, şylha-şylha, şyp-şyp, tagam-tasgyr, tak-tak, takyr-tukur, tanış-biliş, taňk-taňk, tapan-tupan, tapar-tapmaz, tapar-tapmazlyk, tapgyr-tapgyr, tapyr-tupur, tark-tark, tark-turk, tarpa-taýyn, tars-tars, tege-tege, terne-türne, terslin-oňlyn, tettegelek, tike-tike, tikin-çatyn, tiňni-tiňni, titir-titir, titirt-titirt, toba-tasgyr, topar-topar, topbak-topbak, toplum-toplum, top-top, tosaň-tosaň, towar-towar, towa-tagsyr, towlam-towlam, toý-baýram, toý-tomgy, toz-topur, tutda-baslyk, tutha-tut, tutha-tutluk, tüf-tüf, tümmek-tümmek, tüýdüm-tüýdüm, topar-topar, topbak-topbak, toplum-toplum, top-top, tosaň-tosaň, towar-towar, towa-tagsyr, towlam-towlam, toý-baýram, toý-tomgy, toz-topur, tutda-bas, tutda-baslyk, tutha-tut, tutha-tutluk, tüf-tüf, tümmek-tümmek, tüýdüm-tüýdüm, tüýti-tüýti, tüýt-müýt, tüy-tüy, tyrk-tyrk, uçsuz-bujaksyz, uçsuz-gyraksyz, ugurly-ugruna, ugursuz-utgasyz, ugur-utga, ugur-utgasyz, ulalyp-oňalmadyk, ulgam-ulgam, ululy-kiçili, uly-kiçi, uly-uly, urha-ur, urha-urlyk, ur-tut, uşak-düşek, uzynly-gysgaly, uzyn-uzyn, ühhe-ühhe, ümüş-tagyşlyk, ümüş-tamyş, üpül-süpül, üpür-çüpür, üsgürrip-asgır, üsgürrip-asgyrmak, üst-baş, üst-üstüne, üyşmek-üyşmek, üzlem-saplam, üzlem-saplamlyk, üzük-ýoluk, wagır-şagır, vay-vay, wadyr-wadyr, wady-wady, wagalaň-şagalaň, wagyr-şagyr, wagyr-şagyrlık, wagyr-wagyr, wagyr-wugur, wajyrt-wajyrt, wajyr-wajyr, wak-wak, wakyr-şakyr, wala-wala, wal-wal, waňk-waňk, waňňyr-waňňyr, waň-waň, wark-wark, warra-wurra, warryk-warryk, war-

war, wassyk-wassyk, was-was, was-waslyk, was-wasyrak, waý-eý, waý-waý, waý-waýlama, waý-waýlamak, waý-waýlamaklyk, waý-waýlamazlyk, waý-waýlaşmak, waý-waýlatmak, waýyrt-waýyrt, wazyrtda-wazyrt, wazyrtda-wuzurt, wazyr-wuzur, wazzyk-wuzzuk, wazzy-wuzzy, weý-weý, wow-wow, wyjyr-wyjyr, wyşy-wyşy, wyz-wyz, wyzyr-wyzyr, wzyrt-wuzurt, ýagşydan-ýamandan, ýakar-ýakmaz, ýalan-ýaşryk, ýalan-ýaşryn, yalbarıp-yakar, yalt-yult, ýaňka-ýaňka, ýaňy-ýakynda, yarpy-ýalta, ýarty-ýurty, ýaryk-ýaryk, ýarym-ýalta, ýaş-ýelen, ýaşyr-ýuşur, ýaş-ýuş, ýaydana-ýáýdana, ýáýyn-ýajak, ýazu-gyş, ýazuw-bozuw, ýek-ýarym, ýelden-ykdan, ýelesine-ygyna, ýene-ýeneler, ýerbe-ýer, ýerbe-ýerlik, ýerli-suwlylyk, ýerli-suwly, ýerli-ýerden, ýerli-ýerinde, ýersiz-suwsuz, ýersiz-suwsuzlyk, ýer-suw, ýer-ýesir, ýetde-gütde, ýetde-gütdelek, ýeter-ýetmez, ýeter-ýetmezlik, ygym-sagym, yığı-yığıdan, yılıň-yılına, ýiti-ýiti, yňňy-daňňy, yňňyl-çyňňyl, ýogynly-inçeli, ýol-ýoda, yol-yol, ýorgan-düşek, ýöne-möne, ýörjen-ýörjen, yra-dara, yraň-daraň, ýuwaş-ýuwaş, ýüzbe-ýüz, ýygyrt-ýygyrt, ýygy-ýygy, ýykan-ýymran, ýykyk-ýemrik, ýykyk-ýumruk, ykyp-ýumurmak, ýyrtyk-ýyrtyk, yzan-çuwan, yzanda-çuwan, yzanda-çuwanlyk, yzba-yz, yzly-yzyna, yzsyz-tozsuz, yz-toz, zabyrt-zabyrt, zag-zag, zarňyl-zarňyl, zaryn-zaryn, zaryň-zaryň, zar-zar, zaw-zaw, zir-zibil, zok-zok, zolak-zolak, zol-zol, zowwam-zowwam, zöwzül-zöwzül, zygyr-zygyr, zyryp-zyryp.

Gagavuz Türkçesi

Adım-adım, alak-bulak, alan-alan, alış-veriş, ana-boba, ara-sıra, ayın-açık, aykırı-buykuru, az-çok, baara-baara, baş-başa, başka-başka, baştan-ayaa, baştan-başa, belli-belersiz, birär-birär, birär-ikişär, birdän-birä, bitki-bitkiyä, boldan-bola, bölük-bölük, buci-buci~bici-bici, bul-bul, buna-şuna, buunuk-buunuk, büünnän-büün, cangır-cıngır, cangır-cungur, cannar-cunnar, can-cun, cicili-bicili, çaarış-baarış, çabuk-çabuk, çanak-çölmek, çangır-çıngır, çangır-çungur, çatak patak, çatır-çatır, çat-pat, çatlak-patlak, çatra-patra, çayır-bayır, çeşne-çeşne, çıkım-çıkım, çik-gez, çip-pit, çır-çır, çit-çit, çıtır-çıtır, çit-pit, çıtır-pıtır, çin-çin, çok-çok, çur-çur, dalga-dalga, dallı budaklı, damba dumba, dara-dar, daran-peran, dar-dar, dar-darına, darta darta, delim-deşik, derä-tepä, dır-dır, dik-dik, diişe-diişe, dizi-dizi, dinnenä-dinnenä, diiyär-diimäz, döne-döne, durup-durup, duyulur-duyulmaz, düşe-kalka, eki-eki, emen-emen, eri-erinä, evdän-evä, fiçi-fiçi, fıkır-fıkır, fis-fis,

fış-fış, fışır-fışır, gece-gündüz, geç-geç, geçir-geçmáz, gelen-geçen, gıcır-gıcır, gık-gık, gırtı-gırtı, gidä gidä, gidiş-geliş, girän-çıkan, git-gidä, göz-kulak, gür-gür, gün-gündän, götürmeyä-getirmeyä, helä-helä, , iiri-büürü, iiri-iiri, ikidä-birdä, ileri-geeri, ilin-ilin, istär-istemáz, kaanä-kaanä, kana-kana, karı-koca, karşı-karşıya, kendi kendinä, kesnik-kesnik, kıs-kıs, kıtır-kıtır, kol-kola, kol-koldan, konu-komşu, körü-körünä, kurt-kuş, küçüü-büüyü, kürt-kürt, küt-küt, link-link, mır mır, mini-mini, myni-myni, olur-olmaz, oradan-buradan, orayı-burayı, ordan-orayı, oyanı-buyanı, oyanda-buyanda, pala-parta, patır patır, pek-pek, pı pı, pır-pır, pıt-pıt, pıti-pıti, pıy-pıy, pıyca pıyca, pilipili, pis pis, pisi-pisi, saar-dilsiz, sallana-sallana, salına-salına, sarsalaya-sarsalaya, satta-patta, sena sena, sendel-sendel, senek benek, seve-seve, sık-sık, sıra sıra, sıradan-sıraya, soluk-solaa, şakır-şakır, şarıl-şarıl, şar-şar, şaş-beş, şıpır-şıpır, şor-şor, şölä-bölä, şuracik-buracik, şurada-burada, şutakım butakım, şu-bu, tır-mır, tukur-tukur, türlü türlü, ufak-tefek, ura-tuta, usul-usul, uzaktan-uzaa, uzun-uzadıya, uzun-uzun, üçer-üçer, üst-baş, üüsek-üüsek, üzü-gözü, yarı-yarıya, yarı-yarına, yavaş yavaş, zıga-zıga, zıngır-zıngır, zın-zın, ça-ça, fıgı-fıgı, fıge-fıge, tsıgı-tsıgı, tsýge-tsýge.

4.2. Yabancı + Yabancı Kökenli Kelimelerle Kurulan İkilemeler

Burada her iki üyesi yabancı sözcüklerden oluşmuş ikilemelerin listesi verilmiştir. Türkçe kökenli ikilemelerde olduğu gibi yabancı sözcüklerle kurulan ikilemelerin de lehçelerde sayısı oldukça fazladır.

Azerbaycan Türkçesi'nden **abır-heya** ikilemesini incelediğimizde ikilemeyi oluşturan ilk sözcük olan “abır”ın, Farsça olup, *āb* “su” ve *rū* “yüz” ile *āb-ı rū* > *āb-rū* şeklinde oluştuğunu ve yüz suyu; şeref, haysiyet gibi anlamlara geldiğini görmekteyiz. İkilemenin ikinci sözcüğü “heya” ise Arapçadan Türk dillerine geçmiştir ve “utanma, edep, çekinme, sıkılma” gibi anlamlara gelmektedir.

Bağ-bağça (AZ.T.), **bağ bahçe** (TÜR.T.), **bag-bakja** (TKM.T.) ikilemeleri üç lehçede de ortak olarak kullanılmaktadır. Bu ikilemeleri oluşturan “bağ” sözcüğü Farsçadır ve üzüm kütükleri dikili olan ve üzüm yetiştirilen yer manalarına gelmektedir. İkilemeleri oluşturan ikinci sözcük olan “bahçe” de yine

Farsçadır ve çiçek, sebze veya meyve ağacı yetiştirilen toprak parçası anlamına gelmektedir.

Azerbaycan, Türkiye ve Türkmen Türkçelerinde yabancı sözcüklerle kurulan ikilemelerin sözcükleri çoğunlukla Arapça ya da Farsçadan alıntıdır. Gagavuz Türkçesi'nde **primejdiyadan-primejdiyaya**; Azerbaycan Türkçesi'nde ise **védre-védre**, **véjele-véjele** gibi gibi Rusçadan alıntı sözcüklerle kurulan yabancı ikilemelere de rastlanmaktadır.

Azerbaycan Türkçesi'nde **arsız-namussuz** ve Türkmen Türkçesi'nde **ar-namıssız** şeklinde ortak olarak bulunan ikilemeleri oluşturan “ar” sözcüğü köken olarak Arapçadır ve utanç, utanma anlamlarına gelmektedir ikinci sözcük olan “namus” da Arapçadır, insanın ahlâk kurallarına uymasını sağlayan, onu şerefli kılan mânevî duygu; güzel haslet anlamına gelmektedir.

Azerbaycan Türkçesi

Abır-heya, abır-heyalılık, abırsız-abırsız, abırsızca-abırsızcasına, abırsızlıq-arsızlıq, abırsız-heyasız, aciz-aciz, aciz-avara, aheste-aheste, axır-axırda, axır-evvel, axır-ezel, axır-uxur, axmaq-axmaq, axmaq-uxmaq, ağıllı-ağıllı, alem-aşkar, aram-aram, arlı-abırlı, arlı-namıslu, ar-namus, arsız-abırsız, arsız-arsız, arsız-namussuz, arzu-emel, arzu-xeyal, arzu-kam, aşıg-me'sug, aşna-dost, avara-avara, avara-sergerdan, avarlaya-avarlaya, aya-baya, ayanda-şayanda, azarlı-azarlı, azar-bezar, bağ-bağat, bağ-bağatlı, bağ-bağatlıq, bağ-bağça, bağ-bağçalıq, bağ-bere, bağ-bostan, bağ-bostanlıq, bağca-bağ, bağlı-bağatlı, bağlı-bağçalı, bağlı-bağmalı, bazar-dükân, beje-beje, beli-beli, bend-bend, bend-bere, berk-berk, bica-bica, bikar-bikar, bikéf-bikéf, borc-xerc, borcsuz-hercsiz, cah-calal, cah-calallı, cahalcovan, cahıl-cuhul, cahal-cummur, can-can, can-ciyer, canlı-cansız, canım-ciyerim, cansız-çelimsiz, cavan-cahil, cavan-cavan, cedd-eqreba, cengli-cidallı, ceze-feze, ceze-veze, cığ-bığ, cığ-vığ, cığ-cığ, cığ-vığ, cıqqılı-mıqqılı, cidd-cedd, cidd-cehd, cild-cild, cinli-cinli, cinli-duvalı, cümle-cümle, çak-çak, çaq-çuq, çaq-çaraq, çar-naçar, çaşka-loşka, çene-bazar, çene-çeneye, çep-çep, çirk-pas(aq), çirkli-paslı, çöl-bayır, çöl-bayır, çul-çuxa, dad-aman, dad-bidad, dad-feryad, dad-haray, dava-dava, dava-derman, dava-qalmaqal, dava(lı)-şavalı, dava(sız)-şavasız, dava-mereke, dava-merekeli, dava-merekesiz, davasız-dermansız, def-dumbul,

defn-kefn, deqiçe-deqiçe, dem-dem, dem-desgah, dem-desgahlı, demgil-demgil, demgül-demgül, demli-desgahlı, dene-dene, dene-denelik, dengil-dengil, dengil-düngül, dengüş-dengüş, derd-bela, derd-elem, derd-elemli, derd-ezab, derd-ezablı, derd-feraq, derd-hesret, derd-keder, derd-kés, derd-qem, derd-qemli, derd-qüsse, derd-qüsseli, derd-qübar, derd-qübarlı, derd-möhnet, derdli-derdli, derdsiz-qemsiz, derman-dava, derman-davacat, derz-derz, dest-dest, dest-paça, deste-deste, diyar-diyar, dost-aşna, dost-aşnalıq, dost-düşmen, éhmal-éhmal, ebes-ebes, ecaib-qeraib, edeb-erkan, edeb-erkanlı, edebli-bedelli, edebsiz-edebsiz, edelli-bedelli, eger-meger, eql-şüür, ellem-qellem, ellem-qellemlik, emin-aman, emin-amanlıq, emin-amanlıqla, enderqat-enderqat, eser-elamet, esil-neseb, esil-nesebli, esil-nesebsiz, esil-nesil, esil-nesilli, esim-esim, esir-yesir, etek-etek, etir-enber, evez-bedel, evez-evez, evvel-axır, evvel-evvel, eycahan-eycahan, eyer-engah, eza-cefa, ezab-eziyyetli, ezab-eziyyet, ezab-işgence, ezablı-işgenceli, ezel-axır, ezel-ezel, eziz-xelef, fağır-füqera, farağat-farağat, feqir-füqera, fikir-xeyal, fikirli-fikirli, filan-besmeken / filan-behmen, fisgi-fücur, fitne-fesad, gah-gah, gah-gahı, gah-guman, gahı-gahı, gamaz-gamaz, géde-güde, géh-geh, gile-gile, gül-gül, gül-gülüstan, gül-gülüstanlıq, güllü-gülşenli, güllü-naxışlı, haldan-hala, hal-ehval, hallı-bullu, halqa-halqa, halsız-ehvalsız, haman-haman, hambal-donbal, haqq-edalet, haqq-hesab, haqq-hesabsız, haqq-hüquq, haqq-nahaq, har-hacat, has-halis, hava-heves, havalı-havalı, havayı-havayı, hay-haray, hay-huy, hay-hay, hay-heşir, hay-küy, hay-küyçü, hay-küyçülük, hay-küyle, hay-küylü, hay-küylülük, hay-küysüz, haylı-küylü, héca-héca, héçden-héçe, héç-héçe, héç-puç, hedd-hésab, hedd-hüdüd, hederen-pederen, hedsiz-hésabsız, hedsiz-hüdüdsüz, hele-helbet, hele-hele, helem-helem, hel-helbet, hel-hele, hellem-qellem, hellem-qellemlik, herbe-zorba, herc-merc, herf-hedyan, herf-herf, herfi-herfine, heris-heris, herze-hedyan, herze-herze, hésab-kitab, hesret-hesret, heteren-peteren, heyabır, hezin-hezin, hint-mint, hirsli-hirsli, hisse-hisse, hitti-mitti, hörmet-izzet, huş-quş, huş-quşla, qada-bala, qafil-qafil, qahı-qahı, qahır-quhurluq, qaim-qedim, qallah-qallah, qamas-qamas, qanun-qayda, qatar-qatar, qayda-qanun, qayın-quda, qéyd-şert, qéyd-şertsiz, qéydsiz-şertsiz, qéyzli-qéyzli, qedd-qamet, qedd-qametli, qedd-qametsiz, qedeh-qedeh, qedem-qedem, qedir-qiyet, qedli-qametli, qeherli-qeherli, qehr-qezeb, qelbden-qelbe, qelem-kağız, qelet-qület, qem-nale, qem-elem, qemqin-qemqin, qem-qubar, qem-qüsse, qemli-qemli, qerel-qesem, qerib-qerib,

qerib-qüreba, qerib-qürüb, qesd-qerez, qeşeng-qeşeng, qetre-qetre, qeza-qeder, qığ-qığ, qıj-qıj, qıst-qıst, qile-qile, qilây-güzar, qilây-güzarlıq, giley-küsü, qilây-küsülük, qisim-qisim, qohum-eqreba, qohum-qonşu, qohum-quda, qonu(m)-qonşu, qoz-qoz, xaqq-edalet, xaqq-hésab, xaqq-naxaq, xaqq-say, xal-xal, xana-xana, xanım-xatın, xas-xalis, xata-bala, xata-balaçı, xata-balalı, xeber-eter, xeber-etersiz, xeber-etersizlik, xebersiz-etersiz, xefif-xefif, xerc-borc, xerc-xörek, xeste-xeste, xetir-hörmet, xéyir-şer, xınc-xınc, xırt-xırt, xırt-xırtla, xırt-pırt, xırto-pırt, xof-xeter, xoş-xoş, xoşam-xoşam, xumar-xumar, xuraman-xuraman, xurd-xemir, xurd-xeşil, iman-güman, ins-cins, irsal-mersul, kağız-qelem, kağız-kuğuz, karvan-karvan, kasıb-kusub, kéf-ehval, kéfli-kéfli, kéyl-kéyl, kelek-külek, kelme-kelme, kelme-kelmesine, kelmesi-kelmesine, kem-karastı, kem-kem, kem-kesir, kem-kesirli, kemser-kemser, kend-kend, kendli-mendli, kise-kise, kofta-tuman, koma-koma, köhne-köhne, köhne-köşkül, köhne-külte, köhne-kürüş, köhne-kürüşçü, köhne-möhne, köntöy-köntöy, külekli-tufanlı, lağ-lağ, lağ-loğaz, laf-kaf, laqéyd-laqéyd, laleli-nergizli, lapban-lapban, lat-lüt, lés-léşe, leçek-leçek, lext-lext, leke-leke, lek-lek, lengerlene-lengerlene, lotu-lotuyana, lotu-potu, lovğa-lovğa, lüle-lüle, lüt-etce, lüt-müt, lüt-üryan, mal-heyvan, mal-dövlet, mal-madar, mal-mülk, mal-pul, mat-qut, mat-mat, mat-mebhut, mat-mettel, mehzun-mehzun, méhriban-méhriban, méyve-terevez, meftun-meftun, meğrur-meğrur, mehzun-mehzun, melul-mehzun, melul-melul, melül-miskin, menalı-menalı, menalı-menasız, menem-menem, menem-menemlik, menzil-menzil, merd-merdane, mertebe-mertebe, mesum-mesum, meyus-meyus, mezlum-mezlum, mil-mil, milyon-milyon, minnet-sünnet, miskin-miskin, mitil-şitil, möhkem-möhkem, muçça-muçça, müfte-müfte, mülk-imaret, mülk-mal, münasibetli-münasibetsiz, nağıl-nağıl, nağıl-nuğul, naxış-naxış, nam-nişan, naz-qemze, naz-német, naz-nevaziş, nazenin-nazenin, nazlına-nazlına, nazlı-qemzeli, nazlı-nazlı, nefes-nefese, nem-nüm, nerme-nazik, nerme-naziklik, nerme-nerme, nesilden-nesle, neve-netice, neve-neticeli, neveli-neticeli, nezir-niyaz, nizam-intizam, noğul-nabat, nöqte-nöqte, nöqtəsi-nöqtesine, növ-növ, növbe-növbe, pak-pakize, para-para, pare-pare, parça-parça, pay-lüş, pay-pay, pay-piyada, pay-puş, pay-püşk, paylı-lüşlü, pence-pence, péncek-şalvar, peren-peren, perde-perde, perli-budaqlı, pert-pert, pese-püse, pırtıx-pırtıx, piç-piç, pille-pille, pirim-pirim, pirizim-pirizim, pis-pis, pize-pize, pud-pud, pul-mul, pul-para, pul-pene, pul-pul, pulsuz-parasız, pulsuz-

penesiz, rahat-rahat, raz-niyaz, reng-reng, rişte-rişte, rize-mize, rize-rize, sabah-sabah, saxta-saxta, sakit-sakit, salam-kalam, salamsız-kalamsız, salxım-salxım, sambaya-sambaya, seberrene-seberrene, sebet-sebet, sebir-aram, sebir-qerar, sefêh-sefêh, sefil-sergerdan, seher-seher, sehife-sehife, seliqe-sahman, seliqe-sahmanlı, serf-nezer, ser-sahman, ser-selamet, ser-selametlik, setir-setir, sısqamerez, sir-sifet, sir-sirdaş, sirem-sirem, sual-cavab, sur-sumbat, sübh-şam, sübut-delil, sübutlu-delilli, süsen-sünbül, süst-süst, şad-şad, şad-şalatın, şad-şalayın, şah-şevel, şahid-sübut, şax-şax, şax-şevel, şax-şux, şane-şane, şan-şerefet / şan-şövket (şöhret), şan-şerafetli, şan-şerefli, şan-şöhret, şan-şövketli, şanlı-şerafetli (şöhretli), şanlı-şerefli, şanlışövketli (şöhretli), şan-şan, şart-şart, şén-şén, şey-mey, şey-şüy, şeytan-şeytan, şeytan-şuğul, şekilden-şekle, şekil-şemayil, şekk-şübhe, şekk-şübhesiz, şekksiz-şübhesiz, şenlik-şadlıq, şerti-şürut, şestli-bestli, şilim-şehre, şilte-şilte*, şirin-şirin, şir-şekil, şübheli-şübheli, tabaq-tabaq, tac-taxt, taxça-boğça, taxt-tac, taxta-para, talan-tarac, tamam-desgah, tamam-kamal, tarmar, taya-taya, tayfa-tabın, tél-tél, téz-téz, teher-töhür, tekrar-tekrar, telem-tehtili, telim-tecrübe, telim-terbiye, tellem-tellem, tenbel-tenbel, tesadüfden-tesadüfe, teşer-teşer, teze-teze, tezeli-köhneli, tul-tula, tüfe-tüf, ümid-nevid, ürf-adet, vaxt-bivaxt, vaxt-vaxt, vaxtdan-vaxta, vaxtli-vaxtında, vaxtli-vaxtsız, vaxtsız-védesiz, vaqon-vaqon, vallah-billah, vara-vara, vaylım-leylim, vaylın-koylun, védre-védre, véjele-véjele, véyl-véyl, véysel-véysel, véysellayı-véysellayı, vereq-vereq, yab-yab, yad-bud, yaltaq-yaltaq, yal-yalman, yal-yamac, yava-yava, yéke-yéke, yékexana-yékexana, yétim-yésir, yeher-esbab, yeher-yüyen, yeher-yüyenli, yeherli-yüyenli, yövmen-feyövmen, zağar-zağar, zaman-zaman, zavallı-zavallı, zelil-zelil, zenbil-zenbil, zeneki-zeneki, zerli-zibalı, zer-ziba, zer-zibalı, zer-zerbaft, zer-ziver, zerre-zerre, zevzek-zevzek, zillet-meşeqqet, zir-zeber, zir-zibil, zir-zibilli, zir-zibillik, zor-bela, zor-güc, zövq-sefa, zülüm-zülüm.

Türkiye Türkçesi

Acele acele, afra tafra, afur tafur, aheste âheste, ahım şâhım, alet edevat, Allah Allah, aman aman, aptal aptal, anhâ minhâ, araba araba, arsız arsız, aslı nesli, aşna fişna, ateşli ateşli, aval aval, avaz avaz, ayan beyan, ayıp ayıp, bağ bahçe, bağlık bahçelik, bakkal çakkal, baldır bacak, bâzı bâzı, borç harç, borçsuz harçsız, böbürlene böbürlene, caf caf, caf caflı, cahil cühelâ, can cana, canlı canlı, canlı

cenâze, canım ciğerim, , ciddî ciddî, cins cins, cümbür cemaat, çabuk çabuk, çâk çâk etmek, çarşaf çarşaf, çat pat, çiftler çiftler, çulsuz çuvalsız, dakikası dakikasına, daldan dala, dâne dâne, demet demet, dengi dengine, derece derece, deste deste, dirhem dirhem, divik divik, diyâr diyâr, dobra dobra, dost düşman, dûra dûr, efendi efendi, elifi elifine, elvan elvan, evvel âhir, fakir fukara, falan festekiz, falan filan, falan feşmekan, falan fıstık, falanca filanca, falanınıcı filanınıcı, ferah ferah, feryat figan, fersah fersah, filan falan, fincan fincan, fitne fücür, gâh gâh, ganî ganî, garazsız ivazsız, garip garip, güllük gülistanlık, hadsiz hesapsız, hafif hafif, haftadan haftaya, haklı haksız, hâlden hâle, halef salef, halka halka, halimlik selimlik, halim selim, halis muhlis, hamal camal, ham halat, hant hant, harfi harfine, hasta hasta, haşır neşir, hava cıva, hayâl meyâl, hayır hasenat, hayliden hayli, hazele bezele, hemen hemen, hesaplamak kitaplamak, hesapsız kitapsız, hezin hezin, hısım akraba, hiçâ hiç, hile hurda, humar humar, huyu huyuna, hüvesi hüvesine, janjan, janjanlı, kadem kadem, kadı kadı, kafes kafes, kafile kafile, kalem kalem, katre katre, kavim kardaş, kazasız belasız, kelep kelep, kelimesi kelimesine, kerli ferli, keyifli keyifli, kısasa kısas, kısım kısım, kıssadan hisse, kıt kanaat, kuruş kuruş, kuruşu kuruşuna, lâpa lâpa, lif lif, lîme lîme, lokma lokma, lücce lücce, lüle lüle, lüzumlu lüzumsuz, madde madde, marş marş, , melul mahzun, melül melül, milimi milimine, milim milim, mümkün mertebe, münâsebetli münâsebetsiz, nakış nakış, namazında niyazında, namaz niyaz, namlı namlı, nazlı nazlı, namlı şanlı, nefes nefese, nefes nefes, nemli nemli, nesilden nesile, noktası noktasına, nokta nokta, nursuz pirsiz, öbek öbek, pafta pafta, palas pandıras, para pul, paralı pullu, parasız pulsuz, parça parça, pâre pâre, paşa paşa, paytak paytak, pek pek, pençe pençe, perde perde, peş peşe, peşi peşine, peşin peşin, pis pis, pofur pofur, posta posta, poz poz, rahat rahat, renk renk, saati saatine, sabah sabah, sabî sübyan, saf saf, sâkin sâkin, sandık sepet, santimi santimine, sebepli sebepsiz, selâm sabah, selamsız sabahsız, seneden seneye, senetli sepetli, , senetsiz sepetsiz, senet sepet, seril sefil, sersem sepelek, sersem sersem, serseri serseri, sert sert, sıfır sıfır, şah şah, şahrem şahrem, şaka maka, şanlı şöretli, şansız şöretsiz, şart şurt, şartsız şurtsuz, şen şakrak , şerha şerha, taraf taraf, taraz taraz, taksit taksit, tamâmı tamamına, tam tamına, tâne tâne, tekrar tekrar, telâşlı telâşlı, tembel tembel, temiz temiz, terbiyeli terbiyeli, ters pers, tersân tersân, tınaz tınaz, tıpkı tıpkısına, tıpkısının aynısı, tıpkısı tıpkısına,

tırtık tırtık, tiftik tiftik, tövbeler tövbesi, tövbe tövbe, tuhaf tuhaf, usul erkân, vah vah, vakitli vakitsiz, vakit vakit, vallahi billahi, vallahi tallahi, vekil vükela, yegân yegân, yeke yek, zamanlı zamansız, zaman zaman, zarar ziyan, zâri zâri, zehir zemberek, zil zurna.

Türkmen Türkçesi

âhem-âhem, ajaýyp-ajaýyp, alas-gopas, äm-sem, äňe-säňe, äpet-äpet, ar-namys, ar-namysly, ar-namyslylyk, ar-namyslyrak, ar-namyssyz, ar-namyssyzlyk, ar-namyssyzrak, arzuw-hyýal, arzuw-niýet, , aşyk-maşuk, bag-bakcalyk, bag-bakja, bag-bakjaçylyk, bag-bakjaly, bag-bakjalyk, bag-bossan, bag-bossançylyk, bag-bossanly, bag-bossanlyk, bagy-bossan, bagy-bossanlyk, bela-beter, bela-beterlik, bela-kaza, belentli-pesli, belent-pes, beterden-beter, çirkin-çirkin, çorba-cagar, çukur-çukur, dâhedem-dessem, dâhedem-dessemlemek, dâne-dâne, dawa-jenjel, dileg-arzuw, dost-ýar, dost-yarlık, edep-ekram, edep-ekramly, eger-eger, elem-ebtat, epeý-epeý, ers-mers, etsem-petsem, gadyr-gymmat, gahar-gazap, gâhi-gâhi, gam-gussa, gülala-güllük, güles-ýalas, gül-gunça, gülmen-yşman, gülüm-ýalym, habar-hatyr, hak-hesip, hak-heşdek, hak-heşdekli, hak-heşdeksiz, hak-hukuk, hak-hukuklulyk, hak-hukukly, hak-hukuksyz, hak-hukuksyzlyk, haksyz-hukuksyz, haksyz-hukuksyzlyk, haky-nâhak, hal-ehwal, halta-halta, haram-halal, haram-horlık, harç-harajat, har-hamyr, har-haşal, harman haşa, harpma-harp, hasap-hesip, hasaply-hesipli, has-has, hatar-hatar, hatarma-hatar, hat-galam, hat-habar, hatly-sowatly, hatly-sowatlylyk, hat-petek, hat-peteksiz, hat-peteksizlik, hat-sovatlılık, hat-sovatsız, hat-sowat, hat-sowatly, hat-sowatsyz, hat-sowatsyzlyk, hatsyz-habarsyz, hatsyz-habarsyzlyk, haýal-ýagal, haýal-ýagally, haýa-şerim, haýdan-haý, haý-haý, haý-haýew, haý-haýly, haý-haýow, haý-howaýy, haýyr-sahawat, haýyr-sahawatly, haýyr-sogap, haýyr-şer, haýyr-yhsan, haýyr-yhsanly, hele-hüle, hetdi-hasaby, hetsiz-hasapsyz, hezzet-hormat, hormat-hezzet, hormat-sylag, hüý-häsiýet, hüý-häsiýetli, ins-cins, jurga-jurga, jümle-jahan, jürbe-jür, jürbe-jürlük, jüre-jüre, kada-kanun, katra-katra, kem-kem, kem-kemden, kem-köst, kemsiz-kössüz, kemsiz-kössüzlik, köre-kör, köre-körlük, mahal-mahal, maksat-myrat, mal-mülk, mal-mülkli, mesgen-mekan, mesgen-mekansyz, minutma-minut, namazly-täretli, nam-nyşan, , nam-nyşansyz, namusly-arly, namys-ar, näzi-nygmat, nesilme-nesil, niýet-arzuw, owal-ahyr, ömür-ahyr, paç-

hıraç, pähim-parasat, pähim-payhas, palan-pısmıdan, para-para, parça-parça, park-park, pay-piyada, penje-penje, peri-peyker, pesli-belentli, pessaý-pessaý, peteň-bizar, pılan-pismıdan, pıssı-pıcurlık, pikirlene-pikirlene, pikir-zikiri, punktma-punkt, puşda-puşda, püre-pür, püre-pürlemek, püre-pürlenmek, püre-pürletmek, pür-pudak, pylan-pismıdan, pyssy-pyjurlyk, rehim-şepagat, rehim-şepagatsyzlyk, reňbe-reň, reňbe-reňlik, sabyr-karar, saý-sebäp, saz-söhbət, setanda-seýranda, setirme-setir, sowal-jogap, söhbət-saz, şan-şöhret, şan-şöhretly, şan-şöhretlylyk, şart-şurt, şatlykly-şagalagly, şatlyk-şagalag, şatlyk-şowhun, şatlyk-şüweleg, şek-şübhe, şeksiz-şüphesiz, şerim-haya, şerim-hayalı, şerim-hayasız, şirin-şerbet, takat-karar, tertip-düzgün, tertip-nyzam, teý-ahyr, tizden-tiz, tiz-tiz, tohum-tiç, umyt-arzuw, umytly-arzuwly, urp-adat, wagız-nesihat, wagız-nesihatçı, wagtal-wagtal, wagtly-wagtında, weşeň-weşeň, wagtal-wagtal, wagtly-wagtynda, wagt-wagt, wagyzy-nesihat, wagyzy-nesihatçı, wah-wah, wah-wahey, wes-weýran, wes-weýrançylyk, wes-weýranlyk, weşeň-weşeň, ýekänme-ýekän, ýekän-ýekän, ýekeme-ýeke, ýeke-ýeke, ýeke-ýekeden, ýeke-ýekelikde, ýekme-ýek, ýemp-ýemp, ýetim-ýesirlik, yns-jyns, ýognas-ýognas, zar-zelil, zer-zaya, zire-zire.

Gagavuz Türkçesi

Beladan-belaya, dizel-dizel, dost-düşman, fakir fukara, filan-fişman, gün-ömür, harça-parça, haylaz-haylaz, hemen hemen, karannıktan-karannaadak, xârça-pârça, laf-lafa, omuz-omuza, parça parça, primejdiyadan-primejdiyaya, saat-saatten, sert-sert, şen-şen, şke şke, tablodan-tabloya, tekrar-tekrar, tprüşka tprüşka, zar-zor, zeetlenir-zeetlenmâz.

4.3. Türkçe + Yabancı Kökenli Kelimelerle Kurulan İkilemeler

Burada ikilemeyi oluşturan sözcüklerin ilkinin Türkçe ikincisinin yabancı olduğu ikilemeler listelenmiştir. Azerbaycan Türkçesi'nde 123, Türkiye Türkçesi'nde 49, Türkmen Türkçesi'nde 59, Gagavuz Türkçesi'nde ise bu şekilde oluşmuş 5 ikileme tespit edilmiştir. Birkaç örnekle liste değerlendirilecek olunursa:

Azerbaycan Türkçesi'nde **axşam-seher**, Türkiye Türkçesi'nde **akşama-sabaha**, Gagavuz Türkçesi'nde **avşam-sabaa** şeklinde ortak olarak kullanılan ikilemeleri oluşturan **akşam** sözcüğü Eski Türkçe bir kelimedir “aḫşam” o dönemden beri de kullanılmaktadır ve günün bitme zamanı, günün sonu anlamına gelmektedir. **Sabah** sözcüğü ise Arapçadır ve günün başlangıcı, gündüzün ilk saatleri anlamlarına gelmektedir.

Güvenlik içinde ve sağlıklı olarak, hiçbir zarara uğramadan anlamında kullanılan sağ salim ikilemesi Azerbaycan Türkçesi'nde **sağ-salamat**, Türkiye Türkçesi'nde **sağ-salim**, Türkmen Türkçesi'nde **sag-salamat** ve Gagavuz Türkçesi'nde **saa-selem** şeklinde kullanılır. İkilemeleri oluşturan “sağ” kelimesi Orta Türkçe (Eski Oğuzca) döneminden beri kullanılmaktadır, diğer sözcük “salim” ise Arapça bir kelimedir. *Selāmet* “kurtulmak, sağlıklı olmak”tan *sālim* olmuştur.

Azerbaycan, Türkiye ve Türkmen Türkçelerinde ortak olarak kullanılan **ses-seda** ikilemesi de Türkçe+yabancı kelimelerden kurulan ikilemelere örnek teşkil etmektedir. İkilemeyi oluşturan kelimelerin yazılışı incelenen lehçelerde farklılık göstermediği için ayrıca belirtilmemiştir. İkilemenin ilk sözcüğü “ses” Eski Türkçe'de bulunmayıp Batı Türkçesi'nde ortaya çıkmıştır ve bir kulağın duyabileceği frekans ve özellikteki titreşim anlamına gelmektedir. İkinci sözcük “seda” ise Farsça bir kelimedir ve “ses” ile aynı anlamı taşımaktadır. **Ses-seda** ikilemesi aynı anlamı taşıyan birisi Türkçe diğeri yabancı sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşmuştur.

Azerbaycan Türkçesi

Açık-abı, açık-aşkar, ağıllı-kamallı, ağır-sengin, ağır-senginleşmek, ağır-senginlik, ah-aman, ah-efğan, ah-feğan, ah-feryad, axşam-sabah, axşam-seher, al-elvan, allı-elvanlı, and-aman, aydın-aşkar, bacc-herac, bac-heracsız, boş-bikar, boş-bikarçılıq, çal-çarpaz, çalın-çarpaz, çayır-çemen, çoluq-çocuq, çolma-çocuq, dadlı-lezzetli, deli-divane, deli-döyran, dil-delalet, dilli-dilaver, dilli-dilaverlik, dilli-feilli, dilsiz-ağızsız, doğru-dürüst, düz-emelli, él-yurd, el-elbet, er-arvad, er-arvadlı, er-arvadlıq, erk-naz, erk-nazla, erli-arvadlı, gıç-patava, goşa-pesele, güc-bela, güc-xoş, güc-qüvvet, qabaq-qenşer, qarın-qartal, qarlı-boranlı, qocalı-

cavanlı, qovlu-qüvvətli, xırda-para, iş-péşe, işli-péşeli, işsiz-péşesiz, kişili-arvadlı, kor-korane, köç-külfet, köç-külfetli, köç(lü)-külfet(li), köklü-kömecli, küçe-bazar, külecli-qarlı, kül-külfet, küy-kelek, küy-kelekçi, küy-kelekçilik, küy-kelekle, küylü-kelekli, ot-encer, ölüm-zulüm, öyüd-nesihət, pırıl-pırtı, sağ-isləhat, sağ-salamat, sağ-salamatlıq, sağlıq-salamatlıq, saysız-hésabsız, ses-haray, sesli-sedalı, ses-samir, ses-samirsiz, ses-seda, ses-sedasız, ses-semirsizlik, söz-seda, söz-söhbət, tay-berabər, tek-tenha, tike-parça, tikinti-berpa, toplu-tüfəngli, top-topxana, top-tüfəng, top-tüfəngli, torpaq-iqlim, toy-mağar / toy-nağara, toy-mağarlı, toy-nağaralı, toz-çirk, tozlu-çirkli, var-dövlət, var-varidat, varlı-hallı, varlı-karlı, vay-haray, vay-şiven, yaxşı-pis, yalan-palan, yalmanıb-yaltaqlanmaq, yaraq-esbab, yaraq-esbablı, yaraq-eslehe, yaraq-esleheli, yaraq-yasaq, yaraq-yasaqlı, yaraqlı-esbablı, yaraqlı-yasaqlı, yol-erkan, yol-riz, yol-yamac.

Türkiye Türkçesi

Aç biilaç, adam akıllı, ah vah, ak pak, allı güllü, ayrı gayrı, bayramda seyranda, çala paça, çalgı çağanak, çalgılı çağanaklı, çanak çömlek, dağ bayır, dallı güllü, deli divâne, dip doruk, doğru dürüst, el âlem, eş dost, etli canlı, güc belâ, güçlü kuvvetli, iyi hoş, kanlı canlı, kanlı kinli, kansız cansız, kayıtsız şartsız, kılık kıyafətli, kılık kıyafət, kış kıyamət, kızıl kıyamət, kir pas, sağ salim, ses seda, sessiz sedâsız, sorgusuz sualsiz, sorgu sual, sürü sepet, şaşkın şavalak, tuzlu biberli, uslu akıllı, utanıp arlanmaq, yaka paça, yazık günah, zor belâ.

Türkmen Türkçesi

Ah-wah, ah-wahlamak, ah-wahlamaklyk, ah-wahlaýyş, al-arwah, at-abraý, atly-abraýly, azda-kände, azda-kemde, azdan-känden, az-kem, belli-beter, beýikli-pesli, deňli-dereceli, düzgün-nyzam, düzgün-nyzamly, düzgün-nyzamlylyk, düzgün-nyzamlyrak, eýer-esbap, gaýgy-gam, gaýgy-gussa, göz-gülban, gujur-gaýrat, güýç-gaýrat, güýç-kuwwat, gyz-juwan, ham-hyýal, howul-halat, howul-halatlyk, höre-köşe, höre-köşeleme, höre-köşelemek, höre-köşelemeklik, höre-köşeleýiş, ikilän-ýekelän, il-ulus, isleg-arzuw, iş-pişe, işsiz-pişesiz, oýun-tomaşa, öwüt-nesihət, öýke-kine, öýke-kineli, öýkeli-kineli, saglyk-amanlyk, sag-aman, sag-amançylyk, sag-amanlyk, sag-gürgün, sag-salamat, saglyk-salamatlyk, ses-

seda, ses-sellem, ses-seza, sorag-jogap, toý-tomaşa, utanç-haýa, ysgyn-deramat, ysgyn-ragbat.

Gagavuz Türkçesi

Avşam-sabaa, kır-bayır, saa-selem, soruş-cuvar, yalan-falş.

4.4.Yabancı + Türkçe Kökenli Kelimelerle Kurulan İkilemeler

Burada ikilemeyi oluşturan ilk sözcüğün yabancı ikinci sözcüğün Türkçe olduğu ikilemelerin listesi verilmiştir. İkilemelerin sayısı burada diğerlerine göre daha azdır.

Azerbaycan Türkçesi'nde 104, Türkiye Türkçesi'nde 16, Türkmen Türkçesi'nde 22 ikileme tespit edilirken Gagavuz Türkçesi'nde bu şekilde kurulan ikilemeye rastlanmamıştır.

Ağılı-başlı (AZ.T.), **akıllı başlı** (TÜR.T.), **akıllı başlı** (TKM.T.) ikilemeleri yine üç lehçede de ortaktır. İkilemeyi oluşturan ilk sözcük olan “akıl” Arapçadır; düşünme, anlama, kavrama ve davranışlarını ayarlama melekesi, us manalarına gelmektedir. İkinci kelime olan “baş” ise Türkçedir, eski Türkçeden beri kullanılır.

Türkmen Türkçesi'nde yer alan **kowum-gardaş** ikilemesini oluşturan ilk sözcük olan *kowum*, “kavim” demektir ve Arapçadır ve kökü *kavm'dir*. Aynı soydan gelen, dil, töre ve kültürleri ortak insan topluluğu, budun anlamlarına gelmektedir. İkilemenin ikinci sözcüğü *gardaş* ise Eski Türkçedir. *karındaş* < *karın+daş* > *kardaş*, “ş”nin etkisiyle *kardeş* olmuştur.

Azerbaycan Türkçesi'ndeki **sorğu-sual** ikilemesini oluşturan ilk sözcük olan sorğu, sor-fiilinin {-gX} yapım ekini almış şeklidir. “Sor-” sözcüğü Eski Türkçe döneminden beri kullanılmaktadır “*sör-mak*”. İkilemeyi oluşturan ikinci sözcük olan “sual” ise Arapçadır “*su'āl*”.

SONUÇ

İkilemeler tarih boyunca en eski dönemlerden beri kullanılmış, anlatıma kattığı kuvvetlendirme, pekiştirme, açıklama gibi unsurlarla dilin işlevselliğini artırmıştır. Çalışmada, ikilemelerin dildeki görevlerinin daha iyi kavranabilmesi adına ikilemelerin dört kategori altında sınıflandırılması yapılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde ikilemeler “ses bakımından ikilemeler” ana başlığı ile ele alınmıştır. Bu ana başlık da; sözcüklerin ilk seslerine göre ikilemeler ve ses benzerliği bakımından ikilemeler olmak üzere kendi içerisinde iki alt başlığa ayrılmıştır.

Sözcüklerin ilk seslerine göre ikilemeler ünlü-ünlü, ünsüz-ünsüz, ünsüz-ünlü, ünlü-ünsüz olmak üzere kendi arasında da dört alt başlığa ayrılmıştır. Bazı başlıklardaki dikkat çeken unsurları açıklanacak olunursa:

Ünlü-ünlü kategorisi başlığı altında incelenen lehçeler arasından Azerbaycan Türkçesi, sayıca en fazla örneğe sahip olan lehçedir. Diğer lehçelere oranla incelenen ikileme örneklerinin Azerbaycan Türkçesinde çok daha fazla olması, bu lehçenin konuşma dili ve yazı dilinde sahip olduğu söz varlığının zenginliğini işaret etmektedir.

Ünsüz-ünsüz kategorisi tüm lehçelerde en fazla veriye sahip olan kategoridir. Verilerde **bacı-cici** (AZ.T.); **bağırıp-çağırmaq** (TÜR.T.); **bala-çaga** (TKM.T.); **baştan-başa** (GGZ.T.) gibi hece sayısı eşit olan ikilemeler olduğu gibi; az heceli kelimenin önce geldiği **bac-heracsız** (AZ.T.); **bulup buluşturmak** (TÜR.T.); **bag-bossançylyk** (TKM.T.); **belli-belersiz** (GGZ.T.) ikilemeler mevcuttur.

Örneklere bakıldığında ikilemeyi oluşturan her iki sözcükte de çoğunlukla kalınlık incelik uyumunun olduğu görülmektedir. Çok sık olmasa da **borçsuz-hercsiz** (AZ.T.); **bağlık-bahçelik** (TÜR.T.); **dinman-yadaman** (TKM.T.); **girän-çıkan** (GGZ.T.) gibi kalınlık incelik uyumunun olmadığı ikilemelere de rastlamaktayız.

Ses benzerliği bakımından ise ikilemeler ön ses, iç ses ve son ses olmak üzere kendi arasında alt sınıflara ayrılmıştır. Ön ses benzerliği, ikilemeleri oluşturan sözcüklerin ilk hecelerindeki ses uyumlarıyla oluşmaktadır. Çalışmada

ön ses benzerliğinde diğer örneklerde de olduğu gibi Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi en fazla veriye sahip olan lehçelerdir.

Axmaq-uxmaq (AZ.T.), **konu komşu** (TÜR.T), **satyp-sowmak** (TKM.T.), **delim deşik** (GGZ.T.) örneklerinde de görüldüğü gibi ön ses benzerliği taşıyan ikilemelerde ünlü uyumuna büyük ölçüde uyulmuştur.

İkilemeler ikinci olarak yapı bakımından sınıflandırılmıştır. Yapı bakımından ikilemeler öncelikle isim kök ve gövdelerinden oluşan ikilemeler ve eylem kök ve gövdelerinden oluşan ikilemeler olarak iki ana başlığa ayrılmıştır.

İsim kök ve gövdelerinden oluşan ikilemeler ise yalın durumdaki ikilemeler, yapım ekleri olarak oluşturulmuş ikilemeler, yansıma ekleri olarak oluşmuş ikilemeler, yönelme durum eki olarak oluşmuş ikilemeler, iyelik eki olarak oluşmuş ikilemeler, belirtme durum eki olarak oluşmuş ikilemeler, bulunma durum eki olarak oluşmuş ikilemeler, araç (vasıta) durum eki olarak oluşmuş ikilemeler ve çıkma durum eki olarak oluşmuş ikilemeler olmak üzere dokuz alt başlıkta ele alınmıştır.

Eylem kök ve gövdelerinden türetilen ikilemeler ise isim- fiillerden türetilmiş ikilemeler, sıfat-fiillerden türetilmiş ikilemeler, zarf-fiillerden türetilmiş ikilemeler, eylemden türetilmiş sıfatlardan oluşan ikilemeler, çekimli eylemlerden kurulan ikilemeler ve yardımcı eylemlerden türetilen ikilemeler olmak üzere altı alt başlıkta ele alınmıştır.

Yapı bakımından incelenen ikilemelerde tüm alt başlıklarda en fazla veriye sahip olan lehçe yine Azerbaycan Türkçesi olmuştur bunu Türkiye Türkçesi takip etmiştir daha sonra sırasıyla Türkmen Türkçesi ve en son Gagavuz Türkçesi olmuştur.

İkilemeler üçüncü olarak anlam bakımından sınıflandırılmıştır. İkilemeler anlam bakımından aynı kelimenin tekrarıyla oluşan ikilemeler, yakın anlamlı kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemeler, zıt anlamlı kelimelerden oluşan ikilemeler, eş anlamlı kelimelerden oluşan ikilemeler, biri olumlu diğeri olumsuz kelimelerden oluşan ikilemeler ve birbiriyle anlam bütünlüğü oluşturan ikilemeler olmak üzere altı alt başlıkta incelenmiştir.

Eş anlamlı kelimelerden oluşan ikilemelerde Gagavuz Türkçesinde sadece iki örneğe rastlanmıştır. Gagavuz Türkçesindeki ikileme verilerinin diğer üç lehçeye oranla her zaman çok daha az olmasının nedeni Gagavuz Türkçesinin çok geç dönemlerde yazı dilini oluşturmaya ve çok fazla alıntı kelimeye sahip olmasına bağlanabilir.

İkilemeler son olarak köken bakımından incelenmiştir. Köken bakımından ise Türkçe+Türkçe, Türkçe+yabancı, yabancı+Türkçe ve yabancı+yabancı olmak üzere dört alt başlıkta değerlendirilmiştir. Türk dilinin tarihine bakıldığında oluşum sürecinden itibaren değişik birçok coğrafyada pek çok insan tarafından konuşulmuş bir dil olan Türk dilini, savaşlar, evlilikler, göçebe yaşam hayatı da oldukça fazla etkilemiş ve Türkçe, alıntı kelimeleri zamanla bünyesine kabul etmiş birçok dille kelime alışverişi olmuştur.

İncelenen lehçelerden Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde en fazla veriye sahip olan kategori, yabancı+yabancı ve Türkçe+türkçe kategorileridir. Türkmen Türkçesi ve Gagavuz Türkçesi ikileme örnekleri diğer lehçelere oranla köken bakımından sınıflandırılmış olan tüm alt başlıklarda daha az örneğe sahiptir.

KAYNAKÇA

- Akalın. (2019). *Türkçe Sözlük* (11. Baskının Tıpkıbasımı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akdoğan. (1999). *Azerbaycan Türkçesinden Türkiye Türkçesine Büyük Sözlük (I-II)*. Beşir Yayınevi.
- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim I-III*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Altaylı. (2018). *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü I-III*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Axundov. (2006). *Azərbaycan Dilinin İzahlı Lüğəti I-IV*. Azərbaycan Milli İlimlər Akademiyası, Nəsimi Adına Dilçilik İnstitutu.
- Ayverdi. (2005). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük I-III*. Milliyet.
- Bankova, İ.D., Koca, S.Z., (2017). *Gagauzça-Rusça Ürenmək Tematika Sözlüü*. Komrat: Nits. Gagauzii İm. M.V. Maruneviç.
- Ceylan, E., Eker, S., Ölmez, M., Tekin, T., (1995). *Türkmence Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dilleri Dizisi.
- Çoraklı, Ş. (2001). *Türkçe'nin Yaratma Gücü İkilemeler (I)*, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 17, 53.
- Ercilasun, A.Bican. (Ed.) (2012). *Türk Lehçeleri Grameri*, Ankara: Akçağ.
- Erdin, C. (2020). *Kadem Kaynaa Romanı Örneği: Gagauz Türkçesi Söz Varlığı*. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Gaydarci, G.A., Koltsa, E.K., Pokrovskaya, L.A., Tukan, B.P. (1973). *Gagauzko-Russko-Moldavski Slovar*. Moskova: Akademiya Nauk SSSR Institut Yazıkoznaniya
- Gaydarci, G.A., Koltsa, E.K., Pokrovskaya, L.A., Tukan, B.P. (1995). *Gagauz Türkçesinin Sözlüğü (Çev. Doğru, A.M., Kaynak, İ.)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hamzayeva. (1962). *Slovar Türkmenского Yazıka*. Akademiya Nauk Türkmenской SSR Institut Yazıkoznaniya.

- Hünerli, B. (2019). Mihail Çakir'in Gagauzca (Türkçe)-Rumence Sözlüğü (İnceleme-Metin). Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Korkmaz, Z., (2013). Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Örnekleriyle Türkçe Sözlük* (2004). 4.Baskı. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Özakdağ, N. (2019). Valentin Moşkov Besarabya Gagauzlarının Ağızları (Söz Varlığı). Ankara: Efe Akademi.
- Türkmenistanın İlmler Akademiyası* (2010). Türkmen Dilinin Sözlüğü I-II. Magtımğulı Adındaki Dil ve Edebiyat İnstitut.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı-Soyadı	Büşra AKKUŞ
Doğum Yeri-Tarihi	Rize-1993
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü
Yüksek Lisans	Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	“Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde Algı Fiillerinde Görülen Yalancı Eş Değerlik”, II. Genç Türkologlar Çalıştayı, Ordu Üniversitesi, 4-5 Nisan 2019
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	busrakkus93@hotmail.com
Tarih	//2021

SÖZLÜK

AZERBAYCAN TÜRKÇESİ

Abır-heya: Hayâ, utanıp sıkılma (BS 1).

Abır-heyahlıq: Utanç (BS 1).

Abırsız-abırsız: zf. Küstahça, yüzsüzce (ATS 1/18; BS 2).

Abırsızca-abırsızcasına: Küstahça, yüzsüzce (BS 2).

Abırsız-heyasız: sf. rezil. Kepaze; ahlaksız, terbiyesiz (ATS 1/18).

Abırsızlıq-arsızlıq: is. utanmazlık. Utanma duygusu olmama, yüzsüzlük (ATS 1/18).

Ac-acına: zf. aç. Aç olarak, aç hâlde (ATS 1/24).

Ac-çılpaq: sf. yoksul. Geçinmekte çok sıkıntı çeken, geçimini güçlükle sağlayan (kimse), fakir, fukara (ATS 1/24).

Acı-acı: zf. acı. **1.** Çok keskin, dokunaklı bir şekilde, üzüntüyle. **2.** Nefretle; alayla, istihza ile (ADİL 1/32; ATS 1/25).

Acı-ağrı: is. sızı. Vücudun herhangi bir yerinde duyulan sürekli ve şiddetli acı (ATS 1/25).

Acıqlı-acıqlı: Öfkeyle, hiddetle (ADİL 1/34; BS 3).

Acıq-qıcıq: kızdırıcı davranış, yanık verme. Bir kimseyi kızdırmak, hiddetlendirmek için ona söylenen sözler veya ona karşı yapılan hareketler; rahatsız edici, huylandırıcı, taciz edici, kızdırıcı davranış (ATS 1/28).

Aciz-aciz: zf. âcizcesine. Yardımsız, zavallıcasına (ATS 1/33).

Aciz-avara: is. avare, başıboş. İşsiz, güçsüz (ATS 1/33).

Ac-leleyun, Ac-lelöyün: Karnı aç, aç karınlı (ATS 1/24; BS 4).

Ac-susuz: zf. aç susuz. Tamamen aç hâlde, aç ve susuz durumda (ADİL 1/36; ATS 1/24).

Ac-vac: sf. Aç (ATS 1/24).

Ac-yalavac: 1. Aç, aç karınlı. 2. Yoksul, fakir (ADİL 1/36; BS 4; ATS 1/24).

Açıq-aşkar: Açık, âşikâr, bariz (BS 4).

Açıq-aydın: Apaçık, açıkça, samimiyetle (BS 4).

Açılıb-yığılmaq: f. açılıp kapanmak. Kıvrılıp açılmak (ATS 1/37).

Açıq-abı: Açık mavi. Koyu olmayan mavi, gök mavisi (ATS 1/35).

Açıq-açığa: zf. açıkça (ATS 1/35).

Açıq-açığma: Açıkça (ADİL 1/38; BS 4).

Açıq-açığma: zf. açık açığma (ATS 1/35).

Açıq-aşkar: sf. açık. Aşikâr, bariz, belli, söz götürmez, gözle görülür (ADİL 1/38; ATS 1/35).

Açıq-aydın: sf. âşikâr. Tamamen açık, tamamen bilinen (ADİL 1/38; ATS 1/35).

Açıqdan-açığa: zf. açıkça. Açık bir şekilde, saklamadan, gizlemeden, korkmadan, çekinmeden (ADİL 1/38; ATS 1/36).

Açıq-saçıq: sf. açık saçık, müstehcen. 1. Dağınık, darmadağınık, karmakarışık, perişan; nizamsız, düzensiz. 2. Terbiyesiz, ahlaksız, edebe aykırı, yakışsız (ADİL 1/39; ATS 1/35).

Açıq-saçıqlıq: açık saçıklık, müstehcenlik. 1. Dağınıklık, karmakarışıklık, perişanlık; nizamsızlık, düzensizlik. 2. Terbiyesizlik, ahlaksızlık, arsızlık, karakter olarak utanmak nedir bilmeme (ATS 1/35-36).

Adam-adamyana: zf. İnsanca. 1. İnsancasına. 2. Güzel, ahlaklı, iyi, layıkınca (ATS 1/42).

Adam-madam: insan. Âdemoğlu, âdem evladı (ATS 1/43).

Adaq-adaq: zf. adım adım. Yavaş yavaş, ağır ağır (ADİL 1/44; ATS 1/41; BS 5).

Adda-budda: zf. Oradan buradan; dağınık. 1. Dağınık, perakende, karışık, tertipsiz, düzensiz. 2. Komünist sistemde, başkalarının topraklarının içine girmiş halde, dağınık (ADİL 1/46; ATS 1/45; BS 5).

Adda-buddalıq: dağınıklık. **1.** Karışıklık, perakendelik, tertipsizlik, düzensizlik. **2.** Komünist sistemde kolhozun veya sovhozun topraklarının bir kısmının başka bir kolhozun veya sovhozun topraklarının içinde dağınık halde bulunması durumu (ADİL 1/46; ATS 1/45; BS 5).

Addım-addım: zf. adım adım. Yavaş yavaş, ağır ağır (ADİL 1/47; ATS 1/46; BS 5).

Adlı-sanlı: sf. adlı sanlı. **1.** Tanınmış, herhangi bir alanda kendiçalışması ve gayretiyle isim yapmış, bütün ülkede tanınmış. **2.** Eskiden varlıklı, zengin tabakaya ait olan (ATS 1/50).

Adlı-sanlı: sf. her hansı bir sahede öz fealiyyeti ile ad qazanmış, tanınmış, şöhret tapmış. Ölkemizin adlı-sanlı adamları. (ADİL 1/49).

Adlı-sanlılıq: Adlı sanlılık. Meşhurluk, tanınmışlık, ünlülük (ATS 1/50).

Ad-san: is. **1.** Nam, ün, isim, şöhret. **2.** Halk arasında tanınma, tanınmışlık (ATS 1/40; BS 6).

Adsız-sansız: Adsız sansız. Adı sanı, şanı şöhreti olmayan, tanınmayan, bilinmeyen (ADİL 1/50; ATS 1/51; BS 6).

Ağac-uğac: Ağaclar, bir şeyin ağaclardan ibaret olan qismi. Ancaq yağlı diller tökenSarımsaq oğlunu neçe gün sonra görmeyen (ADİL 1/54).

Ağara-ağara: Beyazlaşarak. Rengi git gide beyaza dönerek (ATS 1/64; BS 7).

Ağılı-ağılı: zf. akıllı akıllı. Düzgün bir şekilde akıllıca, sağduyuyla, akliselimle, soğukkanlılıkla, düşünüp taşınarak, akılı başında olarak; gayeye uygun bir şekilde (ATS 1/75; BS 9).

Ağılı-başlı: zf. layıkınca; değerli. **1.** İyi bir şekilde, arzulanan şekilde, güzelce, ahenkli bir şekilde. **2.** sf. Çok, hayli, kıymetli (ADİL 1/60; ATS 1/75; BS 9).

Ağılı-kamallı sf. Sağduyulu. Akıllı, şuurlu, düşünceli; temiz ahlaklı, terbiyeli (ADİL 1/59; ATS 1/75; BS 9).

Ağır-ağır: zf. ağır ağır. **1.** Binbir güçlkle, zorlukla. **2.** Yavaş yavaş, usul usul, acele etmeden (ATS 1/76; ADİL 1/62).

Ağır-sanballı (tebietli): Temkinli, ağırbaşlı (BS 9).

Ağır-sengin: Ağırbaşlı, vakarlı (BS 9).

Ağır-senginleşmek: Vakurlaşmak, ağır başlı olmak (BS 10).

Ağır-senginlik: Ağır başlılık, vakar (BS 10).

Ağır-yüngül: 1. Pılı pırtı. 2. Pahada kıymetli, yükte hafif (ADİL 1/63; BS 10).

Ağız-ağız: zf. Ağızdan ağza. Dilden dile, herkes birbirine söyleyerek (ATS 1/85; BS 10).

Ağız-ağıza: is. karşı karşıya. 1. İki kişi. 2. sf. Karşılıklı, yüz yüze; bitişik, çok yakın (ATS 1/85).

Ağız-burun: is. Yüz; surat. 1. Dış görünüş, surat, çehrenin vaziyeti, fizyonomi. 2. Surat, asık yüzlülük, somurtkanlık (ADİL 1/67; BS 10; ATS 1/85).

Ağız-burunlu: sf. Görkemli, zahiri görkemi yaxşı, abırlı (ADİL 1/67; ATS 1/85).

Ağızdan-ağıza: zf. ağızdan ağza. Dilden dile, sözle yayılarak (ATS 1/86).

Ağla-sıttı: ağlayıp sızlama. Ağlayıp sızıldanma, acındırma, ağlama (ATS 1/89).

Ağlayıb-sıttıqamaq: f. ağlamak; sızlamak. 1. Gözlerinden yaş akıtmak, gözyaşı dökmek. 2. mec. Durumundan şikâyetlenmek, gerçek durumunu saklayarak kötü göstermek (ATS 1/91; BS 11).

Ağlayıb-sızlamaq: f. ağlayıp sızlamak. 1. Ağlamak. 2. Yardım istemek (ADİL 1/69; ATS 1/91).

Ağlı-bozlu: Aklı karalı (ADİL 1/70; BS 11).

Ağlı-qırmızılı: sf. akli kırmızılı. Beyaz ve kırmızı renkleri olan (ATS 1/91).

Ağnaya-ağnaya: Salını salını (BS 11).

Ağ-qara: sf. ak kara. Siyah beyaz, siyah ve beyazdan ibaret olan (ATS 1/57).

Ağrı-acı: Sızı, keder. 1. Ağrı, sızı. 2. İstirap, keder (ADİL 1/71; ATS 1/93).

Ağrı-acılıq: Acı, ıstırap. Acı ve ıstırap, rahatsızlık, ıstırap veren (ATS 1/93).

Ağrı-acısız: sf. ıstırap. 1. Acısız, ağrısız, sızısız, rahat. 2. Kolay, zahmetsiz, müşkülatsız (ADİL 1/71; ATS 1/93; BS 11).

Ağrı-qada: is. hastalık. İlet, dert, maraz, ağrı sızı (ATS1 /93).

Ah-aman: ah; çığlık. Ah çekerek şikâyetlenme, o, uy, vah vah (ATS 1/100).

Ah-efğan: is. Feryat; kargış (ATS 1/100).

Aheste aheste: zf. aheste aheste. Yavaş yavaş, ağır ağır (ADİL 1/76; ATS 1/101).

Ah-feğan: is. feryat, kargış (ATS 1/100).

Ah-feryad: is. Feryat. Ağlayıp sızlama, feryad etme (ATS 1/100).

Ah-uf: is. ah uf. Şikayetlenme, yakınma, hayıflanma ifadesi (ATS 1/100).

Ah-vay: is. Sızlanma; inleme. Ah edip ağlama, hâlimden çokça şikayet etme, şikayetlenme (ADİL 1/77; ATS 1/100).

Ah-vaycı: sf. Durmadan sızlanan, hâlimden şikayet eden (ADİL 1/77; ATS 1/100).

Ala-ala: sf. renk renk. Çok karışık ve çiğ renkli, alacalı bulacalı, alaca bulaca (ATS 1/121).

Ala-babat: sf. ve zarf Ne yaxşı, ne pis; orta, babat, birteher. Ala-babat palto (ADİL 1/90).

Ala-babatlıq: is. Ala-babat şeyin halı (ADİL 1/90).

Ala-bezek, Ala-bula: 1. Alacalı, alaca-bulacalı. 2. Çeşitli renklerde (ADİL 1/90; BS 17).

Ala-bezeklik: is. Alabezek şeyin halı, alabulalıq (ADİL 1/90).

Ala-bula: sf. alaca. 1. Alacalı, çeşitli renkte. 2. Çizgili (ADİL 1/90; ATS 1/121; BS 17).

Ala-bulalıq: is. Ala-bula şeyin halı, ala-bezeklik (ADİL 1/90).

Ala-bulanıq: sf. bulanık. Şeffaf, duru olmayan; donuk (ADİL 1/90; ATS 1/121).

Alaca-bulaca: sf. alacalı. Çeşitli renkte (ATS 1/125).

Alacaq-vérecek: Alacak verecek. Bir şahsın veya idarenin alacağı veya başkasına ait olan borcu (ADİL 1/91; ATS 1/125; BS 17).

Alac-bulac: sf. kararsız. Bir kararda duramayan, sık sık kararını değiştiren, döneke (ATS 1/124).

Alaçatı-qereçatı: is. Gereksiz bir şey (ATS 126).

Ala-çula: sf. az buçuk. Bir parça, biraz (ATS 1/121; BS 18).

Alan-alçaq: sf. inişli çıkışlı. Hem inişi hem çıkışı olan (yol), inişli yokuşlu (ATS 1/130).

Alan-kölen: is. yağmalama. Yağmalamak işi (ATS 1/130).

Alan-talan: is. yağmalama (ATS 1/130).

Ala-qara: 1. Karalama. 2. Öfkeli, kin dolu (BS 18).

Ala-qolay, Ala-babat: 1. İyice, şöyle böyle. 2. Katlanılır, çekilir (olan) (ADİL 1/92; BS 18).

Ala-qolaylıq: is. Ala-babatlıq (ADİL 1/92).

Alaşıq-bulaşıq: Sisli, bulanık (BS 19).

Alaşıq-dolaşıq: sf. seçilmez; belirsiz; okunaksız. 1. Gözle görülmeyen, çıplak gözle seçilmeyen. 2. Belli belirsiz, açık seçik olmayan (ADİL 1/93; ATS 1/13; BS 19).

Ala-tala: sf. düzensiz; seyrek; değişik; pürüzlü. 1. Gayrimuntazam, muntazam olmayan. 2. Orada burada (ADİL 1/93; ATS 1/122).

Ala-talahıq: is. düzensizlik; alacalılık. yüzeyi düz olmama; tek renkli olmama; renklerde ahengin bulunmaması hali (ATS 1/123).

Ala-tozan: is. toz toprak. Toz ve toprak yığını (ATS 1/122).

Ala-ula: 1. Ayırık otu. 2. Yeşillik (bitki) (BS 19).

Alaxana-bulaxana: is. köşk. Büyük ev, saray gibi ev; altlı üstlü saray gibi ev (ATS 1/127).

Alax-bulax: sf. döneç; sahte. Sebatsız, oynak, kararsız, değişken, zayıf karakterli, sık sık yön değiştiren (ADİL 1/91; ATS 1/127; BS 18).

Alaxun-valaxun: sf. üzgün. Üzölmüş, üzüntü duymuş, mahzun, melul, mükedder (ATS 1/127).

Alay-alay: zf. Deste-deste, büyük desteler halinde, izdihamla. Gelin alay-alay! Gelin nesiller; Hamımız bir nefes, bir ürek kimi (ADİL 1/93).

Alayan-çalayan/ Alayın-çalayın: sf. Lafları birbirini tutmayan (ATS 1/131).

Alçalıb-aşınmaq: Hakaret édmek, tahkir édmek (BS 20).

Aldı-qaçdı: zf. düzensizlik; aldı kaçtı. **1.** Karışıklık, karmakarışıklık, nizamsızlık, keşmekeş. **2.** Alıp kaçma oyunu (ATS 1/135).

Al-elvan: Rengârenk, muhtelif renkte, renk renk (BS 20).

Alem-aşkar: sf. Apaçık. Açıkça, herkes tarafından bilinen, herkesin gözü önünde olan, herkesin bildiği (ADİL 1/97; ATS 1/137; BS 20).

Alğı-satqı: is. alışveriş. Alıp satma işi (ADİL 1/98; ATS 1/138; BS 21).

Alıb-aldatmaq: f. kandırmak. Kasıtlı olarak kandırmak, iğfal etmek, yoldan çıkarmak (ADİL 1/98; ATS 1/139; BS 21).

Alıb-satma: is. alım satım. Alım satım işleri, alışveriş (ADİL 1/98; ATS 1/139; BS 21).

Alıb-satmaq: f. alıp satmak, karaborsacılık yapmak. **1.** Alışveriş yapmak, mal alıp satmak. **2.** Spekülasyon yapmak, vurgunculuk yapmak (ADİL 1/98; ATS 1/139; BS 21).

Alıb-vérecek: is. alaka. İlişki, ilgi, bağlantı (ADİL 1/98; ATS 1/139; BS 21).

Alıb-vérmek: f. Azarlamak. Herhangi bir hareketinden dolayı yüzüne laf söylemek (ATS 1/139).

Alım-satım: is. alım satım. Alışveriş, alma ve satma işi (ADİL 1/98; ATS 1/139; BS 21).

Alıq-alıq: zf. şaşkın şaşkın. Hayret içinde, şaşırılmış halde (ADİL 1/98; ATS 1/139; BS 21).

Alıq-salıq: is. göç üzerinde. Göç üzerinde olma durumu (ATS 1/139).

Alışıb-vérişmek: f. alışveriş yapmak. Bir şeyin satılması ve alınması konusunda anlaşmak (ADİL 1/99; ATS 1/140; BS 21).

Alışıb-yanmaq: **1.** Alevlenmek. **2.** Parıldamak (ATS 1/140; BS 21).

Alış-vériş: **1.** Ticaret. **2.** Bağlar, ilişkiler (BS 21).

Allı-bezekli: sf. süslü. Bezenmiş, tezyin edilmiş, süslü püslü (ATS 1/147).

Allı-elvanlı: sf. rengârenk. Çeşitli renklerde, muhtelif renklere malik, alacalı bulacalı, allı pullu (ADİL 1/104; ATS 1/147; BS 22).

Allı-güllü: sf. rengârenk (ADİL 1/104; ATS 1/147; BS 22).

Allı-şallı: Allı pullu (ADİL 1/104; ATS 1/147; BS 22).

Alqay-alqay: zf. **1.** Dua ede ede, dua ederek. **2.** Tekrar etmeden (ATS 1/144).

Alt-altda: Düzensiz olarak, olduğu gibi, rastgele (ADİL 1/108; BS 23).

Altdan-alta: Gizlice, çaktırmadan (BS 23).

Altdan-altdan: zf. gizlice; yan yan. Gizli bir şekilde, kimseye hissettirmeden (ATS 1/153).

Altdan-üstden: is. alttan üstten; düzensiz. **1.** Oradan buradan konuşup asıl konuya girmeme, yalan dolan. **2.** sf. Belirli bir düzen içinde olmayan, intizamsız (ADİL 1/108; ATS 1/153; BS 23).

Altdan-yuxarı: Aşağıdan yukarı (BS 23).

Altı-altı: Altışar (BS 23).

Alt-üst: Alt üst, karmakarışık, dağınık (ADİL 1/109; BS 24).

Al-vér: Alışveriş, ticaret (BS 24).

Al-vérçi: **1.** Tacir, tüccar. **2.** Vurguncu, istifçi (BS 24).

Alyan-calyan: Boş, manasız, saçma (BS 24).

Aman aman: aman aman. Aniden oluşan bir durumda uyarı gayesiyle söylenen ifade (ATS 1/157).

Ana-ata: is. ana baba. Ana ile babanın oluşturduğu birlik (ATS 1/167).

Ana-bacı: is. yakın. Birbirine çok yakın olanlar, çok yakın dostlar (kadınlar, kızlar arasında) (ADİL 1/115; ATS 1/147; BS 25).

Ana-bacılıq: is. samimiyet. Samimi dostluk, samimi arkadaşlık, yakınlık (ATS 1/167).

Ana-bala: is. ana yavru. Ana ile oğlu veya kızı (ADİL 1/115; ATS 1/167; BS 25).

Analı-atalı / Analı-babalı: sf. analı babalı. **1.** Annesi ve babası yaşayan. **2.** zf. Annesi ve babası ile birlikte (ADİL 1/116; ATS 1/170; BS 25).

Analı-balalı: zf. anneli yavrulu. Annesi ve yavrusu ile birlikte (ATS 1/170; BS 25).

Ancaq-ancaq: zf. ancak. Yalnız, tek, sırf, sadece (ADİL 1/117; ATS 1/172).

And-aman: is. yemin billah. Birisini bir konuda inandırmak için edilen yemin ADİL 1/117; ATS 1/173; BS 26).

Anqıra-anqıra: zf. anıra anıra. Anırarak, bağırarak, haykırarak (ATS 1/178; BS 26).

Anqır-qonquz: sf. kaba saba. Görgüsü olmayan, görgüsüz (ATS 1/178).

Anrı-beri: zf. öteye beriye; şunu bunu. Şuraya buraya, öteye beriye (ATS 1/181; BS 27).

Apar-getir: is. getir götür, angarya. Boşuna çaba ve emek sarf etme (ATS 1/188).

Ara-bere: is. ara bere. Ortalık, meydan, ara yer (ADİL 1/126; ATS 1/195; BS 28).

Aram-aram: zf. Yavaş yavaş; ritmik. **1.** Usul usul, ağır ağır. **2.** Aynı tempo ile, ahenkli bir şekilde, uyumlu bir şekilde (ATS 1/19; BS 29).

Aram-qeram: is. İki olayı birbirinden ayıran zaman, fasıla (ATS 1/200).

Aran-saran: zf. bazen. Arada bir, seyrek olarak, ara sıra (ATS 1/200).

Araq-araq élemek: Her yeri aramak (BS 28).

Araq-varaq élemek: Her yeri aramak (BS 29).

Araq-varaq: is. arama. Bir şeyi bulmak gayesiyle altüst ederek araştırma (ADİL 1/127; ATS 1/197).

Ara-sıra: zf. ara sıra. Bazen, arada bir, zaman zaman, seyrek olarak (ATS 1/195).

Aratdıra-aratdıra: zf. aratarak. Arama yaptırarak (ATS 1/202).

Ara-vara: is. sabretme. Sabırlı olma, sinirlenmeme, güçlü olma (ATS 1/195).

Araxçı-soraxçı: sf. meraklı. Başkalarının her işine karışan, son derece meraklı, bir konuda bilgi sahibi olmaya çalışan (kimse), meraklı melahat (ATS 1/197).

Arayıb-axtarmaq: -maraqlanmaq, soruşub bilmek, xeber tutmaq. Yar meğer yarını yadına salmaz: Arayıb axtarmaz, qemine qalmaz? (ADİL 1/129).

Ard-ara: zf. art arda. Peş peşe, ardı sıra, arka arkaya (ATS 1/204).

Ardın ardın: zf. art arda. Arka arkaya (ATS 1/204).

Arğın-yorgun: Yorgun argın (BS 31).

Arıq-cırıq: sf. zayıfça. Çelimsiz, cılız, biraz zayıf (ATS 1/210; BS 32).

Arıq-cilaz: sf. Uzun ve ince (ATS 1/210).

Arıq-enize: sf. çelimsiz. Arık, zayıf, cılız, kuru, sıska (ATS 1/210).

Arıq-uruq: sf. zayıf. Eti yağı erimiş, cılız, sıska, kuru (ADİL 1/136; ATS 1/210; BS 32).

Arlı-barlı: sf. edepli. Uslu, ince, terbiyeli, müeddep, uygun (ADİL 1/138; ATS 1/215; BS 33).

Arlı-namumlu: sf. arlı namuslu. Edepli, hayâlı, iffetli; güvenilir, doğru (ATS 1/215; BS 33).

Ar-namus: is. namus. Şeref, haysiyet, onur (ATS 1/193; BS 33).

Arnıq-yornuq: sf. yorgun. Çalışma vb. gibi sebeplerle bedenen yorgun durumda bulunan (ATS 1/217).

Arsız-abırsız: sf. utanmaz. Hayâsız, rezil, arsız, küstah, haya perdesi yırtık (ADİL 1/139; ATS 1/218; BS 33).

Arsız-arsız: zf. arsız arsız. Utanmaz bir biçimde, yüzsüzce, yılışarak (ADİL 1/139; ATS 1/218).

Arsız-namussuz: sf. utanmaz. Arlanmaz, şerefsiz, namussuz kimse (ATS 1/218).

Arşın-arşın: zf. arşın arşın. **1.** Arşınlarla, parça parça. **2.** Pek çok, pek fazla (ADİL 1/140; ATS 1/219; BS 33).

Artıq-artıq: zf. fazlaca, yersiz. Haddinden fazla, gereğinden çok; lüzumsuz (ATS 1/220).

Artıq-eskik: **1.** Fazla, gereksiz. **2.** Gereksiz şey (ADİL 1/140; ATS 1/220; BS 33).

Artıq-urtuq: is. fazlalık. Fazla olan şeyler (ATS 1/220; BS 34).

Arvad-uşaq: **1.** Karı, eş. **2.** Çoluk çocuk, aile (ADİL 1/142; ATS 1/223; BS 34).

Arxa-arxaya: Arka arkaya, sırt sırta (BS 31).

Arxayın-arxayın: Kaygısızca, tasasızca (BS 31).

Arzu-emel: is. istek. Arzu, dilek, gaye (ATS 1/224).

Arzu-kam: Dilek, emel, özlem (BS 34).

Arzu-xeyal: is. istek. Özlem, iştıyak, hayal (ATS 1/224).

Asım-asım: zf. Dizim dizim. Dizilmiş olarak, dizi dizi (ADİL 1/145; ATS 1/228; BS 35).

Asi-kifir: Sinirli, kızgın, öfkeli (BS 35).

Asım-salkım: is. salkım. Üzüm gibi birçoğu sap üzerinde bir arada bulunan meyve (ATS 1/231).

Asqırıqlı-tısqırıqlı: sf. yaşlı. Yaşlı ve hasta kimse (ATS 1/230).

Asta-asta: zf. yavaş yavaş. Usul usul, azar azar, aheste aheste (ADİL 1/148; ATS 1/234; BS 36).

Aşağılı-yuxarılı: zf. ortalama. Ortalama olarak, takribi (ATS 1/239; BS 37).

Aşağısı-yuxarısı: zf. aşağı yukarı. Takriben, tahminen (ATS 1/239).

Aşağı-yuxarı: zf. aşağı yukarı. Yaklaşık olarak, takriben, az çok (ATS 1/239).

Aşıb-coşmaq: aşıp taşmak. Sınırını aşmak (ATS 1/240).

Aşıb-daşmaq: aşıp taşmak. **1.** Çok olmak, fazla olmak. **2.** Hiddeti, heyecanı, hevesi, sevinci haddinden fazla olmak (ADİL 1/151; ATS 1/240; BS 37).

Aşımıb-alçalıb: Şişman ve kısa, bodur (BS 37).

Aşig-me'sug: Birbirini seven (BS 38).

Aşna-dost: Dostlar, tanıdıklar (BS 38).

Aşqın-daşqın: sf. aşıp taşan. Çok, bol bol, kabını doldurarak aşağı dökülen (ATS 1/244).

Ata-ana: is. baba ana. Ana ve babanın oluşturduğu birlik (ADİL 1/157; ATS 1/247; BS 38).

Ata-analı: sf. babalı analı. Babası ve annesi yaşayan, öksüz ve yetim olmayan (ADİL 1/157; ATS 1/247 BS 38).

Ata-anasız: sf. öksüz. Anası veya hem anası hem babası ölmüş olan (çocuk); kimsesiz (ADİL 1/157; ATS 1/247).

Ata-baba: is. atalar. Ecdat, soyun kurucuları, ecdadın uluları, soy, dedeler (ADİL 1/157; ATS 1/247; BS 38).

Ata-bala: is. baba evlat. Baba ile evladı, baba ile oğlu veya kızı (ADİL 1/157; ATS 1/247; BS 39).

Ata-balalı: Babalı oğullu ve babalı kızlı (BS 39).

Atalı-analı: sf. babalı analı (ADİL 1/157; ATS 1/248).

Atalı-babalı: zf. Baba ile oğlu (oğulları) veya kızı (kızları) birlikte (ADİL 1/157; ATS 1/248).

Ata-oğul: is. baba oğul. Baba ve oğlu (ATS 1/247).

At-araba: is. at araba. At, öküz, eşek araba ve kızakları (ATS 1/246).

Atasız-anasız: sf. babasız anasız. Babası anası olmayan, öksüz veya yetim (ATS 1/248; BS 39).

At-aşğal: Ufak tefek, ıvır zıvır (BS 39).

Atdıra-atdıra: zf. Bir şeyi ata ata gitme veya gelme durumu (ATS 1/249).

Atıb-tutmaq: f. atıp tutmak. Bir şeyi havaya atıp yere düşerken tutmak (ATS 1/252; BS 39).

Atıla-atıla: Sıçrayarak, hoplaya zıplaya (BS 39).

Atılıb-düşmek: 1. Saldırmak. 2. Hoplayıp zıplamak (ATS 1/253; BS 39).

Atım-atım: sf. darmadağınık. Düzensiz, intizamsız, dağınık (ADİL 1/161; ATS 1/253; BS 39).

Avara-avara: zf. avare avare. 1. Başboş, aylak aylak, sersericesine, haylazcasına. 2. Boşuna, boş yere, nafile, faydasızca (ATS 1/263; BS 41).

Avara-sergerdan: Evsiz barksız; çulsuz, hırpani (BS 42).

Avarlaya-avarlaya: Kürek çekerek, kürekleyerek (ATS 1/264; BS 42).

Axar-baxar: is. manzaralı. Ferah yer, geniş saha; geniş boşluk (ADİL 1/78; ATS 1/103; BS 13).

Axar-baxarlı: sf. ferah. Geniş, iç açan, engin, vâsi (ATS 1/103; BS 13).

Axın-axın: zf. Akın akın. Aralıksız olarak, fasılasız, durmadan, arasız (ADİL 1/78; ATS 1/104; BS 14).

Axır-axırda: zf. sonunda. En sonunda, nihayetinde, neticede (ATS 1/104).

Axır-evvel: zf. er geç. Nihayetinde, eninde sonunda (ATS 1/104).

Axır-ezel: Er geç, mutlaka (ADİL 1/80; BS 14).

Axır-ezel: zf. er geç (ATS 1/104).

Axır-uxur: is. son. Nihayet, bitiş; kalıntı, döküntüler, bakiye, kalıntı (ADİL 1/80; ATS 1/104; BS 15).

Axmaq-axmaq: Aptal aptal, ahmakça (ADİL 1/82; ATS 1/106; BS 15).

Axmaq-uxmaq: is. ahmaklar. Enayiler, budalalar, akılsızlar (ATS 1/106).

Axşam-axşam: zf. Akşam akşam. Akşamın bastırıldığı bu sıkışık zamanda (ATS 1/107).

Axşam-sabah: zf. akşam sabah. Akşam ve sabah; sürekli olarak (ATS 1/107).

Axşam-seher: zf. akşam sabah (ATS 1/107).

Ax-tuf: Tükürme (ADİL 1/84; BS 16).

Ax-uf élemek (etmek): Bunalmak, ağlamaklı olmak (BS 16).

Ax-uf: is. ah uf. Ah of etmek, sızlanmak, inlemek, esef etmek (ADİL 1/84; ATS 1/102).

Ax-vay etmek: Ağlayıp inlemek (BS 16).

Ax-vay: is. ah uf (ATS 1/102).

Aya-baya: sf. derbeder. yaşayışı ve davranışı düzensiz olan (kimse) (ATS 1/273).

Ayanda-sayanda / Ayanda-şayanda / Ayamda-sayamda: zf. zaman zaman. Bazen, arada bir, ayda yılda bir, çok seyrek (ATS 1/281).

Ayaq-ayağa: zf. birlikte; uzlaşarak. **1.** Aynı zamanda, beraber, aynı anda ayaklarını kaydırıp koyma, aynı anda adımlama, yürüme. **2.** Kendi hareket ve görüşünü uzlaştırarak, uyarak (ADİL 1/175; ATS 1/277; BS 44).

Ayaq-ayaq: zf. adım adım. Yavaş yavaş, ağır ağır (ADİL 1/174; ATS 1/277; BS 44).

Ayda-ilde: zf. Ayda yılda. Çok az, nadiren, çok seyrek (ATS 1/282).

Aydan-aya: zf. aydan aya. Her ay olmak kaydıyla, her ay geldiğinde (ATS 1/282).

Aydan-çaydan: is. dereden tepeden. Kendinde olmadan söylenen sözler (ATS 1/282).

Aydın-aşkar: zf. apaçık. Açık, açıkça, sarih şekilde, vazih şekilde (ATS 1/282; BS 46).

Ayğın-baygın: sf. aygın baygın. **1.** Kendini rahatsız hisseden. **2.** Âşık, tutkun (ATS 1/283).

Ay-hay: O! Eh, ne olacak! (BS 47).

Ayıl-mayıl: Hayran (BS 47).

Ayımda-sayımda: zf. ara sıra (ATS 1/286).

Ayın-oyun: **1.** İvır zıvır, öteberi, pılı pırtı. **2.** Saçma sapan sözler, cefengiyat (ADİL 1/180; BS 47).

Ayın-şayın: Ansızın, birden bire; durup dururken, gereği yokken, sebepsiz yere (ADİL 1/180; BS 47).

Ayıq-sayıq: sf. ayık. Uyanık, akli başında, anlayışlı (ATS 1/285).

Aylı-uldüzü: sf. aylı yıldızlı, Mehtaplı ve yıldızlı (gece) (ADİL 1/182; ATS 1/282; BS 48).

Ayrı-ayrı: zf. Her biri ayrıca olarak, başka-başka, birce-birce. Her kesi ayrı-ayrı başa salmalı (ADİL 1/183).

Ayrı-ayrılıqda: Tek başına, yalnız başına (BS 48).

Ayrı-sayrı: sf. başka. Diğeri, yabancı, özge (ATS 1/290).

Ayrı-séçki: Tercih, ayrıcalık tanıma, taraf tutma, tarafgir (BS 49).

Ayrı-séçkilik: Tarafgirlik (BS 49).

Azar-bézar: Her türlü hastalık, her çeşit rahatsızlık (ADİL 1/188; BS 49).

Azarlı-azarlı: Hasta hasta, hasta halde (BS 50).

Az-az: zf. Yavaş-yavaş, tedricle. Xeste az-az sağalmağa başlamışlardır. (ADİL 1/186).

Azca-azca: zf. Hamısını birden yox, az-az (ADİL 1/189).

Az-çok / Azdan-çoxdan: Az çok, biraz, bir miktar (ADİL 1/189; BS 50).

Azgın-azgın: zf. azgın azgın. Azgın bir şekilde, kudurmuşçasına, azgınlaşmış gibi (ATS 1/297).

Azıb-tezmek: f. şaşırmaq. Yolunu şaşırıp başka yere gitmek (ATS 1/298).

Azın-mazın: zf. şöyle böyle. Baştan savma, gelişigüzel, yarım yamalak; zorlukla, zar zor, güçlkle, düşekalka (ATS 1/298).

Azma-çok: zf. az çok. Bir parça, oldukça (ATS 1/299).

Az-maz: Azıcık, cüz'î, bir parça (ADİL 1/191; BS 51).

Baba-nene: is. dede nine. Dede ve nine (ATS 1/303).

Baba-neve: is. dede torun. Dede ve torun (ATS 1/303).

Baca-baca: Kapı kapı dolaşma (BS 52).

Bacc-herac: Haraç, gümrük (BS 53).

Bac-heracsız: Gümrüksüz, haraçsız (BS 53).

Bacı-cici: is. arkadaş. (kız veya kadın için) Dost, yakın olan, yaren kız veya kadın (ATS 1/307).

Bacı-cicilik: is. arkadaşlık. (kız veya kadınlar için) Samimiyet, çok yakın olma, sırdaş olma durumu (ATS 1/307).

Bacı-qardaş:1. Bacı kardeş. 2. Bacı kardeş gibi (olanlar) (BS 53).

Bacı-qardaş: is. bacı kardeş. 1. Bacı ve kardeşin birbirine olan yakınlığı. 2. Birbirine bacı kardeş gibi yakın olan kız ve erkek (ADİL 1/196; ATS 1/307).

Bacı-qardaşlıq: is. bacı kardeşlik. 1. Bacı kardeş olma durumu. 2. Yakınlık, samimiyet (ATS 1/307).

Bağ-bağat: is. bağ bahçe. Bağlık ve bahçelik, yeşillik, ağaçlık alan (ADİL 1/199; ATS 1/313; BS 54).

Bağ-bağatlı: Bağlık bahçelik (BS 54).

Bağ-bağatlı: sf. bağ bahçeli. Bağ bahçesi, ağaçlığı yeşilliği olan (dinlenme yeri, güzel ve gönül açan yer) (ADİL 1/200; ATS 1/313).

Bağ-bağatlıq: is. bağ bahçelik. Bağlık ve bahçelik yer (ATS 1/313).

Bağ-bağça: is. bağ bahçe (ADİL 1/200; ATS 1/313; BS 54).

Bağ-bağçalıq: is. bağ bahçelik (ATS 1/313).

Bağ-bere: is. bağ bahçe (ADİL 1/200; ATS 1/313; BS 55).

Bağ-bostan: is. bağ bostan. Bağlık ve bostanlık yer. Ağaçlık ve bostanlık alan (ATS 1/313).

Bağ-bostanlıq: is. bağlık bostanlık. Bağlık bahçelik alan, meyve ağaçlarının olduğu ve bostan bitkileri ekilen yer (ATS 1/313).

Bağça-bağ: Çiçek bahçesi (ADİL 1/200; BS 55).

Bağırda-bağırda: zf. bağırta bağırta. Zorla, güç kullanarak (ATS 1/317).

Bağlı-bağatlı: sf. bağlı bahçeli. Yeşilliği bol olan, güzel olan, gönül açan (yer), bağ bahçesi olan (ADİL 1/205; ATS 1/321; BS 55).

Bağlı-bağçalı: sf. bağlı bahçeli (ADİL 1/205; ATS 1/321; BS 55).

Bağlı-bağmalı: sf. yemyeşil. Her yanı yeşil, çok yeşil (ATS 1/321; BS 55).

Bala-bala: zf. yavaş yavaş. Usul usul; ufak ufak; azar azar; tedricen (ADİL 1/212; ATS 1/330 BS 57).

Balaca-balaca: zf. küçük küçük. Ufak ufak, mini mini (ADİL 1/212; ATS 1/330; BS 58).

Bala-neve: is. çocuk nine. Çocuk ve ninesi, yavru ve nine (ATS 1/330).

Barış-görüş: Sulh ve samimiyet, barış ve dostluk (BS 62).

Barmaq-barmaq: **1.** Parmak ölçüsünde. **2.** Azar azar, az az (ADİL 1/224; BS 62).

Basa-basa: zf. tıka basa. Ağzına kadar, aldığı kadar, çok sıkıştırarak, boş kalmayacak biçimde (ATS 1/352).

Basabas-basabas: İzdiham, birikme, yığılma, sıkışma (BS 63).

Basdı-kéçdi: Kanunsuzluk, kargaşa, başıboşluk (BS 64).

Basdı-kesdi: Atıp tutma, asıp kesme, hava atma (BS 64).

Basıb-ezmek: f. yenmek. Mağlup etmek, üstün gelmek, galip gelmek; tartışmasız üstünlüğünü kabul ettirmek (ATS 1/354).

Basıb-kéçmek: f. yürüyüp gitmek. Geçip gitmek, bir yerde duraksamadan veya takılmadan geçmek (ATS 1/354).

Basıb-kesen: is. palavracı. Kuru sıkıcı, övüngen, yüksekten atan (ATS 1/354).

Basıb-kesmek: f. atıp tutmak. Palavra sıkmak, kuru sıkı atmak (ATS 1/354; BS 64).

Basıb-uzatmaq: f. uzatmak. Germek; çekip çıkarmak (ATS 1/354).

Basım-basım: zf. yığın yığın; sımsıkı. Fazla, haddinden fazla, küme küme (ATS 1/355).

Baş-a-baş: zf. ucu ucuna. Tamı tamına, eşit olarak, bütünlükle, eşit şekilde, denk biçimde (ATS 1/366).

Baş-baş: zf. baş başa. **1.** Beraber, birlikte, yan yana, birbirine sokularak, bir arada. **2.** Bir şeyin son noktasıyla, ikinci bir şeyin baş noktasını birbirine ekleyerek, uç uca (ADİL 1/239; ATS 1/365; BS 66).

Baş-béyin: Kafa, baş (BS 66).

Başdan-ayağa: **1.** Baştan başa. **2.** Baş ayak arası (ADİL 1/239; BS 67).

Başdan-baş: zf. baştan başa; tamamen. Başından sonuna kadar (ADİL 1/239; ATS 1/368; BS 67).

Başdan-dibe: zf. baştan başa. Baştan sona kadar, bir uçtan öbür uca kadar, hepsi, tamamen (ATS 1/368).

Baş-göz étme: is. Evlendirme. Erkekle kasını aile kurmak için yasaya uygun olarak birleştirme, izdivaç etmelerini sağlama (ATS 1/366).

Baş-göz olma: is. evlenme (ATS 1/366).

Baş-göz: is. baş göz. Vücudun baş ve gözden oluşan iki uzvu (ATS 1/366).

Başı-başına: sf. Kendi başına; koruyucusu, gözeteni bulunmayan, sahipsiz, kimsesiz (ATS 1/369).

Başlar-başlamaz: zf. başlar başlamaz. Anında, o anda, hemen (ATS 1/373).

Başlı-başına: zf. Nezaretsiz, baxımsız, himayesiz. Başlı-başına qoymaq (buraxmaq) (ADİL 1/243).

Başlı-başmalığ: is. bakımsızlık; müstebitlik; keyfilik. Bakımsızlık, kendi haline bırakılma durumu (ADİL 1/243; ATS 1/374; BS 71).

Başlı-bütünlü: sf. tam. Eksik bir tarafı bulunmayan, tamamen sağlam olan, her şeyi yerli yerinde olan, eksiksiz, kesintisiz (ATS 1/374).

Başqa başqa: zf. başka başka. Birbirine benzemeyen, tamamen farklı, çeşitli (ADİL 1/242; ATS 1/373).

Baş-qulaq: is. Sir-sifet, görünüş, teher-töhür; şekil, qiyafe. Baş-qulağındüzelmeyib, çox da basıbquruldama (ADİL 1/242).

Başsız-ayaqsız: sf. karmakarışık. Başı sonu belli olmayan, allak bullak, birbirini tutmayan, rabitasız (ADİL 1/244; ATS 1/375; BS 72).

Başsız-paraxsız: sf. kimsesiz. Yanında kimse bulunmayan, akrabası, yakını olmayan, yapayalnız (ATS 1/375).

Batıb-çıxmaq: Ah görünmek, gah yox olmaq. Axşam buludlar arasında batıb-çıxan ayın işığında on altı atlı... arana doğru énmeye başladı (ADİL 1/247; BS 73).

Batıb-qalmaq: 1. Boğulmak, suya batmak. 2. Takılıp kalmak (ADİL 1/247; BS 73).

Baxarlı-axarlı: sf. manzaralı (ATS 1/323).

Bayğın-bayğın: Baygın baygın (ADİL 1/249; BS 74).

Bayır-baca: is. Dışarı. Dış taraf, çöl, etraf (ATS 1/382; BS 74).

Bayır-bacaq: Dışarı (ADİL 1/250; ATS 1/382).

Bayır-sayır: Boş, saçma, ilgisiz, rabitasız (BS 74).

Bayramdan-bayrama: Bayramdan bayrama, nadiren (BS 74).

Bazar-dükkan: Çarşı pazar (BS 75).

Becce-becce: Çabuk çabuk, hızlı hızlı (BS 75).

Beh-beh: Bravo, aferin, çok güzel! (ADİL 1/268; BS 78).

Beje-beje: Boşu boşuna, abes yere (BS 80).

Bel-buxun: is. boy bos. Vücudun yapısı bakımından biçimi, eğin, kesim (ATS 1/390; BS 80).

Béle-béle: zf. böyle. Bu şekilde (ADİL 1/255; ATS 1/391; BS 80).

Béleden-béle: Bu yandan o yana, şuradan şuraya, şu taraftan o tarafa (ADİL 1/256; BS 80).

Beli-beli: Evetleme, evet evet deme (BS 81).

Bend-bend: bent bent. Beyit beyit, kıta kıta, madde madde şeklinde (ATS 1/422; BS 82).

Bend-bere: is. geçit; sınır. Geçiş yeri, geçit (ADİL 1/276; ATS 1/422; BS 82).

Berk-berk: Sıkı sıkıya, sınıksıkı (ADİL 1/283; BS 85).

Berk-boş: Müşkülâtlar, zorluklar, tecrübe, imtihan (hayatta) (ADİL 1/284BS 85).

Berli-bezekli: Zarif, şık, süslü, bezekli (BS 85).

Béş-bés: Beşer (ADİL 1/257; BS 86).

Béşde-üçde: Ara sıra, arada sırada (BS 86).

Bet-beniz: is. Üz, çöhre, sifet. (Toğrulun) qara ve böyükce gözleri ıldırımlar çaxır, geniş ve qırmızı benizinden qezeb alovları qarsırdı (ADİL 1/278).

Béytin-béytin: Boş boş, avare avare (BS 88).

Bezek-bezemek: f. Zinetlendirmek, yaraşıq vermek, gözelleştirmek, çeşengleşdirmek, nezeri celb edecek güzel bir vaziyete salmaq. Évleri bezeklerle bezemek (ADİL 1/292).

Bezenib-düzenmek (düzelmek): Şık giyinmek (ADİL 1/292; BS 89).

Bezenib-düzenmek: f. Süslenip püslenmek. Kendini bezemek, süslemek, güzel giyinmek, takıp takıştırmak (ADİL 1/292; ATS 1/441).

Bıdama-bıdama: İri iri, büyük büyük (BS 89).

Bığır-bığır: Yavaş yavaş (BS 90).

Bığlı-saqqallı: Yaşlı (ADİL 1/294; BS 90).

Bıldır-bıldır: zf. Damla damla. Azar azar, tane tane, taneler halinde (ATS 1/444; BS 90).

Bıy-bıy: Ay ay ! “Oy oy, oh oh” anlamında şaşkınlık, korku ve hayret bildiren bir ifade (ATS 1/445).

Bica-bica: zf. boşu boşuna. Yersiz olarak, isabetsiz bir şekilde (ADİL 1/296; ATS 1/446 ;BS 91).

Bic-bic: zf. sinsi sinsi. Kurnaz bir şekilde, kurnaz kurnaz, kurnazca; cilveli, eda ile (ADİL 1/295; ATS 1/446; BS 91).

Bic-gıc: 1. Kurnaz, hilekâr. 2. Piç (BS 91).

Bikar-bikar: zf. İşsiz güçsüz. Başboş bir şekilde, herhangi bir iş yapmadan, avare avare (ATS 1/454).

Bikef-bikef: zf. hasta hasta. Hasta bir şekilde, hasta hâlde (ATS 1/454; BS 93).

Bile-bile: Kasten, taammüden (ADİL 1/304; BS 93).

Bir ayaq-bir ayaq: zf. yavaş yavaş. Oldukça yavaş bir biçimde, usul usul, ağır ağır (ATS 1/469).

Bir-bir: zf. birer birer (ADİL 1/313; ATS 1/469; BS 95).

Bir-birçe: sf. benzer. Nitelik, görünüş ve yapı bakımından bir başkasına benzeyen veya ona eş olan, benzeri, müşabih, mümasil (ATS 1/470).

Bir-bire: zf. birlikte; berabere. Beraber (ATS 1/470; BS 95).

Birce-birce: zf. birer birer. Teker teker, tek tek, ayrı ayrı (ADİL 1/313; ATS 1/473; BS 95).

Birden-bire: zerf Gözlenmeden, qefleten, qefilden, nagah. Birden yıxılmaq (ADİL 1/315).

Bire-bir / Bir-bire: Teke tek (BS 96).

Birem-birem: Birer birer, teker teker (ADİL 1/317; ATS 1/476; BS 96).

Birer-birer: sf. birer birer (ADİL 1/317; ATS 1/476).

Birer-ikişer: sf. birer ikişer. Yavaş yavaş, parça parça (ADİL 1/317; ATS 1/476).

Birim-birim: sf. birer birer. Teker teker (ATS 1/478).

Biş-düş: 1. Yiyecek, gıda. 2. Yemek pişirme (BS 99).

Bişir-düşür: Yemek pişirme (ADİL 1/322; BS 99).

Bişirib-düşürmek: Pişirmek (ADİL 1/323; BS 99).

Bitde-bitde / Bitdi-bitdi: zf. yavaş yavaş. 1. Usul usul, azar azar, birer birer. 2. zf. Dikkatle (ATS 1/485; BS 100).

Bitib-tükenmek: f. Bitip tükenmek. Tükenmek, itmek, sona ermek (ATS 1/486).

Bitib-tükenmez: Bitmez tükenmez (ADİL 1/324BS 100).

Bitmez-tükenmez: sf. bitmez tükenmez. Son derece fazla (ADİL 1/326; ATS 1/488; BS 100).

Bitte-bitte: zf. tane tane. Teker teker (ATS 1/488).

Biz-biz: Dik, kabarık (tüyler) (ADİL 1/327; BS 101).

Boğaz-boğaza: Baş-başa (Cenneteli ağa:) Seni o qara köpek ile boğaz-boğaza bağladacağam, hele bir gözle (ADİL 1/329).

Bollu-bollu: Bol bol (ADİL 1/332; BS 103).

Borcsuz-hercsiz: Borçsuz harçsız (BS 104).

Borc-xerc: zf. borç harç. Borçlanarak ve başka zorluklara katlanarak (ADİL 1/335; ATS 1/501; BS 104).

Boş-bikar: sf. işsiz güçsüz. Herhangi bir işi olmayan, çalışmayan; serseri, aylak (ADİL 1/337; ATS 1/504; BS 105).

Boş-bikarçılıq: is. boşluk, avarelik 1. Çalışmama, işi gücü bulunmama. 2. Haylazlık, aylaklık (ATS 1/504).

Boş-boş / Boş-boşuna: 1. Boşuna, nafile. 2. Boş boş, avare avare (ADİL 1/336; ATS 1/504; BS 105).

Boş-boşanaq: sf. anlamsız. Boşuna, heder yere (ATS 1/504).

Boş-boşuna: zf. boşuna; haylazcasına (ADİL 1/338; ATS 1/505).

Boy-buxun: is. boy bos. Boy ve ona bağlı uygunluk (ADİL 1/341; ATS 1/507; BS 106).

Boy-buxunlu: sf. görkemli. Boylu boslu , güzel görünüşlü, endamlı (ADİL 1/341; ATS 1/507 ; BS 106).

Boy-buxunluluq: is. boylu bosluluk. Boyu boşu yerinde olma durumu, endamlılık, çelimlilik, çelimli oluş (ADİL 1/341; ATS 1/507; BS 106).

Boylana-boylana: zf. bakına bakına; salına salına. **1.** Etrafına bakınarak, çevresini kontrol ederek. **2.** Salına salına yürüyerek, nazlına nazlına (ADİL 1/341; ATS 1/510; BS 106).

Boylu-buxunlu: sf. boylu boslu. Vücut yapısı güzel olan, endamlı, görkemli, boylu boşu yerinde olan (ADİL 1/341; ATS 1/510).

Boysuz-buxunsuz: sf. kısa. Boyu bosu uzun olmayan (ATS 1/511; BS 107).

Bozarıb-qızarmaq: f. kızarıp bozarmak. Mahcup olmak, mahcubiyetten renkten renge girmek (ATS 1/514).

Böleket-böleket: Bölüm bölüm, kısım kısım (BS 108).

Bölük-bölük: zf. bölüm bölüm. Kısım kısım, parça parça, hisse hisse, grup grup (ADİL 1/347; ATS 1/518).

Bölüm-bölüm: zf. bölüm bölüm. Parça parça, hisse hisse, kısım kısım (ADİL 1/347; ATS 1/518; BS 108).

Böyük-böyük (I): zf. küstahça. Sınırını aşarak, haddini bilmeyerek, kibirle, yüksekten bakarak, mağrurane, haddini aşarak (ADİL 1/349; ATS 520).

Böyük-böyük (II): sf. küstah; çokluk. **1.** Saygısız, kaba. **2.** Gereğinden, alışılmıştan çok büyük, çok fazla (ATS 1/520).

Böyük-kiçik: zf. herkes. Olanların tamamı; bütün insanlar (ADİL 1/349; ATS /520; BS 109).

Böyür-böyür: zf. yan yan. Yanlamasına, yanından (ATS 1/522).

Böyür-böyüre: Yan yana, yanaşık (ADİL 1/350; BS 109).

Böyüre-böyüre: zf. böğür böğüre. Yan yana, yanında, yanbaşıda; yakınında (ATS 1/522).

Bucaq-bucaq: zf. bucak bucak. Her yerde, her tarafta, her yanda (ATS 1/528).

Budama-budama (bıdama-bıdama): Koca koca, iri iri (BS 110).

Buğum-buğum: Boğum boğum (ADİL 1/355; BS 110).

Bulaq-bulaq: is. bidi bidi. Çarpık, eğri, yalpalayarak yürüyüş, ördek yürüyüşü (ATS 1/534).

Bura-bura: zf. küme küme. Kümeler halinde, yığınlar şeklinde (ATS 1/539).

Burcuda-burcuda: zf. kırta kırta: Kırılarak, birbir naz ve eda ile, kıvıra kıvıra (ATS 1/541).

Burum-burum: zf. buram-buram. Burularak, halkalar oluşturarak (ATS 1/545; BS 115).

Burun-buruna: zf. burun buruna. Karşı-karşıya, yüz yüze (ATS 1/546).

Buruq-buruq: zf. buruk buruk. Burulmuş bir şekilde, burulmuş tarzda (ADİL 1/363 ATS 1/544; BS 114).

Buruş-buruş: zf. buruş buruş. Çok fazla buruşuk şekilde, buruşmuş halde (ATS 1/548).

Buy-buy: Ay ay ! (ATS 1/550).

Büdreye-büdreye: zf. düşe kalka. Tökezleyerek, dengesini kaybederek, zorlukla, güçlkle (ATS 1/554; BS 116).

Bükme-bükme: zf. buruk buruk. Buruşmuş halde, bükülmüş halde; kat kat; düğümler halinde (ATS 1/555).

Büküb-bükmelemek: f. sarıp sarmalamak. Yığmak, istiflemek, sarmak (ADİL 1/369; ATS 1/556; BS 117).

Bütün bütün: zf. baştan başa. Tam olarak, bir bütün olarak, tüm (ADİL 1/375; ATS 1/561; BS 118).

Bütün-bütüne: Tamamen, olduğu gibi (ADİL 1/375; ATS 1/561; BS 118).

Cadar-cadar: Yarık yarık, çatlak çatlak (ADİL 1/377; BS 120).

Cağ-cağ: sf. kon. sağlıklı. Sağlam, sıhhatli, esen (ATS 1/566).

Cağnam-cağnam: zf. şarıl şarıl. Su veya yağmur, bol ve sesli bir biçimde (akmak, yağmak), şar şar (ATS 1/567).

Cahal-covan: sf. gençler. Yaşı henüz ilerlememiş olanlar (ATS 1/567).

Cahal-cummur: sf. gençler (ATS /567).

Cah-calal: is. ihtişam. Görkem, debdebe, tantana, azamet, gösteriş (ADİL 1/378; BS 120; ATS 1/567).

Cah-calallı: sf. ihtişamlı. Debdebeli, azametli, gösterişli, muhteşem (ADİL 1/379; ATS 1/567 ;BS 120).

Cahıl-cuhul: Gençler, delikanlılar (ADİL 1/379; BS 120).

Can(la)-başla: zf. Çok hevesle, ürekden, sey ve qeyret göstererek. Can(la)-başla işlemek (ADİL 1/389).

Cana-cuna: sf. kon. anlamsız. Boş, değersiz (ADİL 1/386; ATS 1/575; BS 122).

Can-baş: is. sağlık. İnsanın cismanî ve manevî; sıhhat (ATS 1/574; BS 122).

Can-başla: zf. canla başla. Büyük gayretle, büyük istekle, bütün samimiyetle, bütün gücüyle (ATS 1/574; BS 122).

Can-can: sf. canım. Evlat, akraba, çok yakın kimseler, dostlar için söylenen sevgi ifadesi (ATS 1/574 ADİL 1/387).

Can-ciyer: sf. canciğer. Çok yakın, şefkatli, sevimli, samimi dostlar için kullanılan bir ifade, çok yakın, pek içten (arkadaş) (ADİL 1/387; ATS 1/574; BS 122).

Can-dilden: Canı gönülden, canı yürekten (ADİL 1/387; BS 122).

Can-dille: Samimiyetle, memnuniyetle (BS 122).

Canım-ciyerim: canım ciğerim. İçten bir sevgi ile sesleniş ifadesi (ATS 1/578).

Canım-gözüm: İçten bir sevgi ile sesleniş ifadesi (ATS 1/578).

Canla-başla: zf. canla başla (ATS 1/579).

Canlı-başlı: sf. diri. Canlı cansız, Canlı ve cansız varlıkların tamamı (ATS 1/580).

Canlı-cansız: is. canlı cansız. Canlı ve cansız. Canlı ve cansız varlıkların tamamı (ADİL 1/391; ATS 1/580; BS 124).

Can-qan: is. can kan. Güç kuvvet, takat (ATS 1/575).

Cansız-çelimsiz: sf. sıksa. Çok zayıf, cılız (ADİL 1/391; ATS 1/581; BS 123).

- Cavan-cahil:** sf. Tecrübesiz genç (ATS 1/584).
- Cavan-cavan:** sf. Far. genç genç. Genç yaşında (ATS 1/584).
- Cavanlı-gocalı:** Yediden yetmiş, genci ihtiyarı, herkes (ADİL 1/394; BS 125).
- Cayıl-cüyül:** sf. çoluk çocuk. Bir işte gereken deneyimi kazanmamış yaşça küçük kimseler, gençler (ATS 1/586; BS 125).
- Cayır-cuyur:** sf. **1.** Durmadan sağa sola bakan (kimse). **2.** İnsanlara ve sahip olduğu şeylere olumsuz nazarla bakan (kimse) (ATS 1/586).
- Cedd-eqraba:** is. Hısım, akraba, nesil (ADİL 1/397; ATS 1/591).
- Ceh-ceh:** is. Cık cik. Kuşların öterken çıkardığı güzel ses, şakıma (ATS 1/593).
- Ceh-ceh:** Quşların öterken çıkardıkları hoş ses. Quşların ceh-cehi havaya ucaldı (ADİL 1/399).
- Cengli-cidallı:** sf. kavgalı. Savaşlı; dövüşlü; gürültülü patırtılı (ATS 1/599).
- Cerge-cerge:** zf. sıra sıra. Dizi dizi, saf saf, sıralar şeklinde (ADİL 1/405; ATS 1/601).
- Ceze-feze / Ceze-veze:** is. Ar. kon. karşı olma. Bir şeye razı olmadığını, istemediğini davranışlarıyla, hareketleriyle bildirme (ADİL 1/409; ATS 1/605; BS 129).
- Cığan-vığan:** is. ses seda. Bağırıtı, çağırıtı, şamata (ATS 1/608; BS 130).
- Cığ-bığ:** is. yaygara. Patırtı, gürültü, gürültü patırtı, çığlık, şamata, bağırıtı çağırıtı (ADİL 1/410; ATS 1/606; BS 130).
- Cığ-cığ (I):** sf. çığırtkan (ATS 1/606).
- Cığ-cığ (III):** is. cıvıltı. Anlaşılmayan, karmakarışık ses, gürültü (ATS 1/607).
- Cığ-vığ:** is. cıvıltı (ATS 1/607).
- Cıldır-cıldır:** Damla damla (gözyaşı için) (BS 130).
- Cındır-mındır:** is. yırtık pırtık. Yırtık yırtık olmuş, parça parça olmuş elbiseler vb. (ADİL 1/411; ATS 1/610; BS 130).
- Cınq-cınq:** is. çın çın. Çımlayarak çıkan ses (ATS 1/610; BS 131).

Cıncılı-mıncılı / Cıqqılı-mıqqılı: sf. ufak tefek. Çok yer kaplamayan, küçük, ufak (ATS 1/610).

Cır-bır: is. tartışma. Dırır, boşboğazlık, münakaşa, çekişme, ağız kavgası (ATS 1/610).

Cır-cında: is. eski püskü. Yırtık pırtık, çok eski yıpranmış elbiseler (ADİL 1/411; ATS 1/611).

Cır-cındalı: sf. eski püskülü. Elbisesi yırtık pırtık (ATS 1/611).

Cır-cındır: is. eski püskü (ADİL 1/411; ATS 1/611).

Cır-cındırçı: Eskici, hurdacı (BS 131).

Cır-cır: is. gıcirtı; zevzek. Sert nesnelere birbirine sürtünmesi sonucu çıkan sesin adı, gıcır gıcır, gıcirtı sesi (ATS 1/611).

Cırım-cındır: is. yırtık pırtık. Eski püskü, yırtık yırtık olmuş şeyler (ADİL 1/411; ATS 1/612; BS 131).

Cırım-cırım: sf. yırtık yırtık. Her tarafı yırtılmış halde olan (ATS 1/612; BS 131).

Cırınq-cırınq: is. çın çın. Kap kakak, cam vb. şeylerin kırıldığında veya düştüğünde çıkardığı ses (ATS 1/613; BS 131).

Cırıq-cırıq: yırtık yırtık. Tamamen yırtık, her tarafı yırtılmış hâlde (ATS 1/612; BS 131).

Cırıq-mırıq: is. yırtık pırtık. Delik deşik, yırtılmış, eski püskü, pılı pırtı (ATS 1/612).

Cırıq-sökük: yırtık pırtık (ATS 1/612).

Cızıq-cızıq: sf. çizik çizik. Çizilmiş, çizikler halinde (ADİL 1/415; ATS 1/616; BS 132).

Cızma-qara: is. karalama. Okunamayan, özen gösterilmeden, karmakarışık şekilde yazılan yazı (ADİL 1/415; ATS 1/616; BS 132).

Cızma-qaraçı: Yazar taslağı, edip taslağı, karalamacı (ADİL 1/415; BS 132).

Cızma-qaralamaq: Çiziktirmek, kargacık burgacık yazmak (ADİL 1/415; BS 132).

Cib-cib: Bili bili (ADİL 1/416; ATS 1/617; BS 132).

Cici-bacı: is. arkadaş. Birbirine çok yakın olan arkadaşlar için kullanılır, sırdaş, dost (ADİL 1/416; ATS 1/618).

Cici-bacı: Kadın arkadaş, kız arkadaş, kirve hanımı (BS 132).

Cici-bacılıq: Bacı yakınlığı, bacı gibi oluş (ADİL 1/416; ATS 1/618; BS 133).

Cidd-cedd: Çalışıp çabalama, gayretkeşlik, çaba (ADİL 1/417; BS 133).

Cik-cik: is. Cik cik. Serçelerin ve küçük kuşların çıkardığı ses (ADİL 1/419; ATS 1/620; BS 133).

Ciki-biki: Ayrıntılı olarak, detaylı olarak (BS 133).

Cikini-bikini: Teferruatlı olarak (BS 133).

Cild-cild: zf. cilt cilt. Ciltler halinde, ciltler şeklinde (ADİL 1/420; ATS 1/621; BS 133).

Cileh-cileh: Top top, deste deste (BS 133).

Cilik-cilik: Paramparça, lime lime (ADİL 1/420BS 134).

Cing-cing: Şangır şungur (ATS 1/625; BS 134).

Cingim-cingim: zf. Parça parça. Parçalanmış bir durumda, lime lime (ATS 1/626).

Cinli-cinli: zf. sinirli sinirli. Hiddetli hiddetli, öfkeli öfkeli, öfkeyle, gazaplı gazaplı, kızgın bir şekilde, hiddetle, hınçla, garezle (ADİL 1/423; ATS 1/626; BS 135).

Cinli-duvalı: sf. deli. Aklını yitirmiş olan, akli dengesi bozulmuş olan, mecnun (ATS 1/626).

Cip-cip: is. civ civ. Kuşların, civcivlerin vb. çıkardığı ses (ATS 1/627).

Ciring-ciring: is. çın çın. Madenî şeylerin ve kapkacağın birbirine dokunmasıyla oluşan ses, çınlama (ADİL 1/424; ATS 1/627; BS 135).

Civ-civ: Körpe kuşların çıkardığı ses (ADİL 1/424).

Coşub-çağlamaq: f. coşup çağlamak. Kaynamak, kabarmak, fıkırdamak, fıkır fıkır kaynamak; kaynarak dalgalanmak (ATS 1/633).

Coşub-daşma: “Coşub-daşmaq”dan (ADİL 1/428).

Coşub-daşmaq: f. aşıp taşmak. **1.** Güçlenmek, şiddetlenmek, gürlmek, kükremek. **2.** Kendini kaybetmek, hiddetlenmek, çok sinirlenmek (ADİL 1/428; ATS 1/633; BS 136).

Coşub-kükremek: f. aşıp taşmak. **1.** Güçlenmek, şiddetlenmek, gürlmek, kükremek. **2.** Kendini kaybetmek, hiddetlenmek, çok sinirlenmek (ATS 1/633).

Cumbulu-cumbulu: sf. mini mini. Küçük küçük, minnacık, ufak ufak (ATS 1/636).

Cur-cur: Acından bağırsaqlarda emele gelen ses (ADİL 1/429; ATS 1/636).

Cümle-cümle: zf. cümle cümle. Satır satır, tek bir söz atlamadan (ATS 1/640).

Cüre-cüre: sf. çeşit çeşit. Türlü türlü, her çeşit, muhtelif (ATS 1/641; BS 138).

Cüt-cüt: Çift çift, ikişer ikişer (ADİL 1/433BS 138).

Çag-çug: Çakır çukur (BS 139).

Çak-çak: zf. parça parça. Parçalanmış şekilde, lime lime, yırtık yırtık (ATS 1/650).

Çala-çola: is. çakır çukur. Girintili çıkıntılı, pürüzlü (ATS 1/652).

Çala-çökek, Çala-çuxur: is. Hamar olmayan, çala-çuxurçox olan yer, oyuq-oyuqyer. Çala-çuxuru hamarlamak (ADİL 1/439).

Çala-çökek: sf. çakır çukur. Düz olmayan, dikli çukurlu saha (ATS 1/652).

Çala-çökeklik: is. engebelik. Diklik çukurluk, düz olmayan satıh (ATS 1/652).

Çala-çökük: sf. çakır çukur (ATS 1/652).

Çala-çöküklük: is. engebelik (ATS 1/652).

Çala-çuxur: sf. çakır çukur (ATS 1/652; BS 140).

Çala-çuxurluq: Çukurlu (yer) (ADİL 1/439; BS 140).

Çala-çuxurluq: is. engebelik (ATS 1/652).

Çal-çağır: is. şamata. Müzik eşliğinde şarkı, türkü söyleme, çalıp çağırma (ATS 1/651; BS 140).

Çal-çamır: is. vıcık çamur. **1.** Vıcık vıcık çamur. **2.** Yağmur ve kar sonrası meydana gelen balçıklı yol, yer (ATS 1/651).

Çal-çap: is. soygun. Yağma, çapul (ADİL 1/439; ATS 1/651; BS 140).

Çal-çapı: sf. hızlı. Çabuk, seri, süratli (ATS 1/651).

Çal-çarpaz: zf. Çapraz olarak, makaslama, çaprazlamasına, çaprazvari, sağlı sollu (ADİL 1/439; ATS 1/651; BS 140).

Çal-çatlasın: is. şamata. Sesli, gürültülü (yer) (ATS 1/651).

Çal-çeper: is. Bir yerin ve ya bir şeyin etrafına taxtadan ve ya başka materiallardan çekilen divar, barı; hasar. Heyetin etrafına çeper çekmek (ADİL 1/467; BS 140).

Çal-çevir: is. düşünme; tartışma. 1. Düşünceye dalma. 2. Uzun müddet devam eden müzakere, münakaşa (ATS 1/651).

Çalıb-çağırmaq: f. çalıp çağırmaq. Keyif çatmak, keyfetmek; şarkı söylemek (ATS 1/654).

Çalıb-çapma: Çalıp çırpma (ADİL 1/440; BS 141).

Çalıb-çapmaq: f. çalıp çırpmaq. 1. Yağma etmek; malını gasp etmek. 2. Çapulculuk yapmak, yağma etmek, soyup soğana çevirmek (ADİL 1/440; ATS 1/654; BS 141).

Çalıb-oxumaq: f. çalıp çağırmaq (ADİL 1/440; ATS 1/654; BS 141).

Çalıb-oynamaq: f. çalıp oynamak. Müzik eşliğinde oynamak, neşelenmek (ADİL 1/440; ATS 1/654; BS 141).

Çalı-çerçi: is. süpürge. Çalgı süpürge (ATS 1/654).

Çalı-çırpı: is. çalı çırpı. Çalı türünden şeyler (ADİL 1/479; ATS 1/654).

Çalın-çarpaz: 1. Çırçıplak. 2. Çapraz (BS 141).

Çalışıb-çabalamaq: Çalışıp çabalamak. Çok gayret göstermek (ATS 1/655; BS 141).

Çalışıb-vuruşmaq: f. gayretle çalışmaq. İnatla mücadele etmek; savaşmaq; gayret etmek, gayret göstermek (ADİL 1/441; ATS /655; BS 141).

Çalış-vuruş: Zar zor, kıt kanaat (ADİL 1/441BS 141).

Çalsız-çepersiz: sf. çitsiz. Çiti, duvarı vb. bulunmayan (ATS 1/657).

Çanaq-çölmek: Çanak çömlek (BS 142).

Çapa-çapa: zf. koşturarak. Pek hızlı olarak, koşarak, koşar adımla (ATS 1/659).

Çapalaya-çapalaya: zf. çabalaya çabalaya. **1.** Çabalayarak çırpınarak. **2.** Büyük güç ve emek sarf ederek (ATS 1/659).

Çapıb-talamaq: Çapullamak, yağmalamak, soymak (ADİL 1/445; BS 142).

Çapılıb-talanmaq: Yağmalanmak, batmak, iflas etmek (BS 142).

Çaq-çaq (I): is. Çak çak. Demire, tahtaya vb. vurulunca çıkan ses (ATS 1/650).

Çaq-çaq (II): is. tokmak. Evlerin bahçe kapısına takılan ve ev sahibini seslemek için vurulunca ses çıkaran demir tokmak (ATS 1/650).

Çaq-çaraq: zf. gürültüyle. Patırtı ile gürültülü bir şekilde (ATS 1/650).

Çaq-çuq: is. sf. çak çuk (ADİL 1/438ATS 1/650).

Çar-naçar: İster istemez, çarnaçar (BS 143).

Çarpıq-çurpuq: sf. yamuk yumuk. Yamrı yumru (ATS 1/665).

Çarpışa-çarpışa: zf. çarpışa çarpışa. Vuruşarak, çarpışarak (ATS 1/665).

Çaşa-çaşa: zf. şaşırarak. Acele edip şaşırarak (ATS 666).

Çaşıb-qalma: “Çaşıb-qalmaq”dan (ADİL 1/450).

Çaşıb-qalmaq: f. şaşırıp kalmak. Arzu edilmeyen, istenmeyen veya çıkış yolu belli olmayan bir durum karşısında şaşırıp kalmak, yanılmak, yanlış hareket etmek (ADİL 1/451; ATS 1/666).

Çaşka-loşka: is. yakınlık. Birbirine çok yakın, samimi arkadaşlar arasındaki samimiyet (ATS 1/666; BS 144).

Çaşqın-çaşqın: zf. şaşkın şaşkın. Hayret içinde, hayretler içinde kalarak (ADİL 1/450; ATS 1/667; BS 144).

Çata-çatmaya: sf. **1.** Yeter veya yetmez. **2.** Ulaşır veya ulaşmaz (ATS 1/667).

Çataq-çataq: sf. dallı budaklı. Çokça dalları ve budakları olan (ATS 1/667).

Çataqlayıb-burmaq: Kıvrırıp bükmek (BS 144).

Çatar-çatmaz: zf. varır varmaz. Ulaşır ulaşmaz (ATS 1/668; BS 144).

Çat-çat: sf. çatlak çatlak. Çatlamış halde, yarık yarık (ATS 1/667).

Çatdaq-çatdaq: sf. çatlak çatlak. Yarık yarık (ATS 1/668).

Çatır-çatır: zf. çatır çatır. Çatırtı çıkararak, çatırdayarak, çatırdayarak (ATS 1/669).

Çatlaq-çatlaq: sf. çatlak çatlak. Yarık yarık, çatlamış halde (ATS 1/669; BS 145).

Çax-çux: is. Kazanç. Elde edilen azıcık gelir (ATS 1/648).

Çay-çörek: is. çay sofrası. Çay, ekmek, yağ, peynir, vb. ibaret sofrası (ADİL 1/454; ATS 1/671 BS 145).

Çay-çöreksiz: zf. yemeksiz. Yedirip içirmeden, yemeğe davet etmeden (ATS 1/671).

Çayır-çemen: Çimenlik, çayırılık (ADİL 1/454; BS 145).

Çaynaq-çoynaq: sf. kırık dökük. Eski, sağlam olmayan, çürük, değersiz (şey) (ATS 1/674).

Çek-çévir: 1. Tartışma, mübahase. 2. İmtihan (ADİL 1/459; ATS 1/678; BS 146).

Çekib-çixarmaq: Çekip çıkarmak (BS 146).

Çekine-çekine: Korkarak, korkakçasına, ürkek ürkek (ADİL 1/461; BS 146).

Çelimsiz-yaraşıqsız: 1. Kabiliyetsiz. 2. Uygunsuz (BS 147).

Çemen-çayır: is. çimenlik (ATS 1/686).

Çem-hem: 1. Naz, nazlılık, cilve. 2. Kem-küm (ADİL 1/464; BS 147).

Çem-hemli: Nazlı, işveli (ADİL 1/464; BS 147).

Çene-bazar: Münakaşa, çekişme (BS 147).

Çene-boğaz: is. tartışma (ADİL 1/466ATS 1/689).

Çene-çeneye: zf. çene çeneye. Ağız ağza (konuşma, tartışma vb.) (ATS 1/689).

Çep-çep: zf. yan yan. Yan olarak, yana yatmış biçimde, yan yan, yanlamasına (ADİL 1/467; ATS 1/690; BS 148).

Çep-çévir: sf. altüst. Çok karışık ve dağınık (ATS 1/690).

Çeren-peren: Herze, saçma, sayıklama (ADİL 1/469; BS 149).

Çévrike-çévrike: zf. bakına bakına. Sık sık etrafına bakınarak, sağı solu kolaçan ederek (ATS 1/678).

Çeynem-çeynem: sf. ezik ezik. Didik didik; çiğnenmiş halde (ATS 1/678).

Çığıra-çığıra / Çığırışa-çığırışa: zf. bağıra bağıra. Haykıra haykıra, haykırarak, çığlık çığlığa; bağırarak, yaygara kopararak (ATS 1/698).

Çığır-bağır: is. haykırma. Bağırıp çağırma, gürültü, şamata (ADİL 1/472; ATS 1/698; BS 151).

Çığır-bağırçı: is. şamatacı. Yaygaracı, kavgacı, gürültücü, bağırkan (ATS 1/698).

Çığır-bağırçılıq: is. şamatacılık. Yaygaracılık, kavgacılık, bağırkanlık (ATS 1/698).

Çığırda-çığırda: zf. bağırtı bağırtı. Zorla, cebren, güç kullanarak (ATS 1/698).

Çığırta-bağırtı: is. haykırış (ATS 1/699).

Çıl-çılpaq: 1. Çırçıplak. 2. Bitkisiz (yer) (ADİL 1/476; BS 152).

Çıl-çırpı: is. çalı çırpı. Kolayca ateş yakmaya yarayan ince ve kuru ağaç dalları, kuru ot gibi şeyler (ADİL 1/476; ATS 1/702; BS 152).

Çıq-çiq: zf. çak çuk. Bu sesi çıkararak (ATS /701).

Çır-çır: is. bas bas. Bütün gücüyle bağırma, haykırış (ADİL 1/479; ATS 1/705).

Çır-çırpı: is. çalı çırpı. Çırpı, çalı vb. odunlu olmayan şeyler (ATS 1/705; BS 153).

Çirt(i)-pirt(i): Boş, saçma, abes (söz) (BS 153).

Çırtıdam-çırtıdam: zf. çatır çatır. Çatırdayarak, çatırtı sesi çıkararak (ATS 1/706).

Çırtım-çırtım: zf. damla damla. Azar azar, ufak ufak (ATS 1/707).

Çırtı-pırtı: sf. ıvır zıvır. Küçük, önemsiz (ATS 1/708).

Çıvış-qıvış: sf. şaşkın. Hayretinden dolayı düşünceleri dağılan, kafası karışan, ne yapacağını bilemez duruma gelen (kimse) (ATS 1/708).

Çıxıntılı-girintili: sf. çıkıntılı girintili (ATS 1/701).

Çil-çil: Çilli (ADİL 1/483; BS 154).

Çileme-suvarma: Püskürterek sulama, serperek sulama (BS 154).

Çilik-çilik: Parça parça (ADİL 1/483; BS 154).

Çimdik-çimdik: zf. azar azar. Çimdiklenmiş halde, her tarafı çimdik izleriyle dolu olarak (ATS 1/714).

Çirkli-pash: sf. kirli. Yüzü gözü, üstü başı kir içinde olan, pinti, pislik içinde olan (ADİL 1/487ATS 1/718).

Çirk-pas: is. pislik, kir. Çamur, çöp, süprüntü (ATS 1/718).

Çirk-pasaq: is. kir. Pislik, kirletici şeyler (ADİL 1/487; ATS 1/718).

Çitek-çitek: zf. zik zaklı. Zikzak şeklinde yapılan dikiş (ATS 1/719).

Çiti-piti: sf. çıtı pıtı. Ufak tefek ve sevimli, çıtır pıtır, zarif, ince (ATS 1/720).

Çiy-çiy: zf. çiğ çiğ. **1.** Çiğ olarak, pişmeden. **2.** Düşüncesizce, düşünmeden, önüne arkasına bakmadan (ATS 1/720).

Çiyin-çiyine: zf. omuz omuza. Hep birlikte, hep beraber (ADİL 1/489; ATS 1/722).

Çoban-çoluq: Zır cahil! , sığır çobanı (ADİL 1/489; BS 156).

Çolma-çocuq: is. çoluk çocuk. Çocuklarla birlikte aile topluluğu, evlatlar, çocuklar (ADİL 1/494; ATS 1/732; BS 158).

Çolma-çoluq: is. çoluk çocuk (ATS 1/732).

Çoluq-çocuq: Övladlar, uşaqlar, oğul-uşaq. (Altunbay) Men sen Qorxmazı bu gün öz çolma-çocuğundan ayırıb, bir ite deyişeceyem (ADİL 1/494).

Çox-az: zf. az çok (ATS 1/725; BS 157).

Çox-çox: zf. çok çok. Oldukça fazla (ADİL 1/490; ATS 1/725; BS 157).

Çöke-çöke: zf. çöke çöke. Çökmüş halde, çökmüş durumda (ATS 1/735).

Çöl-bayır: Etraf, kır, bayır, çevre, yöre, civar (ADİL1 /497; BS 159).

Çömbele-çömbele: zf. çömelerek. Dizleri büküp kalçaları baldırlara degecek şekilde topuklarının üstünde ilişir gibi oturarak, çömelmiş halde (ATS 1/740).

Çör-çöp: Alaq, ağaç, ot ve s. qırıntısı. Üç qızın yığın bir yere qaladığı çör-çöpe Güldane od vurdu (ADİL 1/498).

Çul-çapıt: sf. eski püskü. Çok eski, iyice eski (ATS 1/749).

Çul-çuxa: is. elbise. Genelde modası geçmiş giyim eşyası (ADİL 1/501; ATS 1/749 ; BS 161).

Çul-palaz: is. takım taklavat. Araç gereçlerin bütünü (ATS 1/749).

Çuval-çuval: zf. çuvallarla. Çuvallar dolusu, çok, fazla (ATS 1/750).

Daban-dabana: zf. taban tabana. **1.** Uyuşmaz, tam manasıyla zıt. **2.** Hemen arkasından, hemen ardından, arkası sıra, ardı sıra, peşinden, peşi sıra, takiben (ADİL 1/507; ATS 1/754).

Dad-aman: is. feryat; imdat. **1.** Haykırış, çığlık, figan. **2.** Yardım dileme ifadesi, “vah, eyvah, yetişin, kurtarın” anlamında (ADİL 1/508; ATS 1/756; BS 164).

Dad-bidad: nida Adeten “éydad-bidad” şeklinde- teessüf keder bildirir. Müxteser, eqlimçaşıb, ey dadbidad Erdebil; Bir de namerdem ,egerétsem seni yad, Erdebil (ADİL 1/509).

Dad-damaq: is. memnuniyet; neşe. **1.** Hoşnutluk, sevinç. **2.** Zevk; lezzet; haz (ADİL 1/509; ATS 1/756; BS 164).

Dad-duz: is. tat tuz. **1.** Lezzet, ağızda duyulan his, tadım, çeşni. **2.** Üslup, tarz; heves, merak, ilgi (ADİL 1/507; ATS 1/756; BS 164).

Dad-feryad: is. feryat figan (ADİL 1/509; ATS 1/756; BS 164).

Dad-haray: is. feryat figan (ATS 1/756).

Dadlı-dadlı: zf. tatlı tatlı. Tatlı, lezzetli bir şekilde; yumuşak, rahatsız etmeyecek şekilde, hoş; güzel; şefkatle; tatlı dille; tatlılıkla; güleryüzle, Güleryüz göstererek, iltifat göstererek (ADİL 1/510; ATS 1/758; BS 164).

Dadlı-duzlu: sf. lezzetli; çekici; sıcakkanlı. **1.** Lezzetli, leziz; iştah açıcı; uyarıcı. **2.** Cazip, cazibeli, çekici, calip, sevimli, tatlı, albenili, latif (ADİL 1/510; ATS 1/758; BS 164).

Dadlı-lezzetli / Dadlı-tamlı: sf. leziz. Hoş, tatlı. Çekici, iştah açıcı, istek uyandırıcı; lezzetli, leziz (ATS 1/758).

Dadsız-duzsuz: zf. tatsız tuzsuz. Tatsız, lezzetsiz, çok tatsız, tadı tuzu olmayan (ATS 1/758).

Dağ-bayır: is. dağ bayır. Şehir ve kasabaların dışında kalan, çoğu boş ve geniş yer, kır (ATS 1/759).

Dağ-bozkır: is. dağ bozkır. Dağ ve istep (ATS 1/760).

Dağ-dağ (I): Dağ gibi yüksek, çok yüksek (ATS 1/760).

Dağ-dağ (II): sf. kızgın. Çok ısınmış, ısıtılmış veya kızdırılmış (ATS 1/760).

Dağ-dağ: 1. Dağ gibi. **2.** Çok sıcak, kaynar (ADİL 1/512; BS 165).

Dağ-daş: is. dağ taş. Dağlık yer, yolu olmayan, yaşamak için elverişli olmayan tepelik ve taşlık yer (ADİL 1/512; ATS 1/760; BS 165).

Dağım-dağım: zf. parça parça. Dağınık halde, darmadağın, darmadağınık durumda (ADİL 1/514; ATS 1/762; BS 165).

Dala-domba: sf. Engebesi olan, engebesi çok olan, arızalı yer (ATS 1/770).

Dalaş-döyüş: is. hırgür. Kavga, dalaş, hır; kepezelik, rezalet, maskaralık, iskandal (ATS 1/771).

Dalaş-döyüşle: zf. dalaşla. Kavgayla, hırgürle; kepezellikle, rezaletle, maskaralıkla; sövüşmeyle, sövüşle, çekişmeyle (ATS 1/771 BS 167).

Dalay-dalay: is. Xanendelerin oxumağa başlarken evvelce giriş kimi söyledikleri söz (ADİL 1/521).

Dal-budaq: Dal budak (BS 167).

Dalda-bucaqda: zf. kıyıda köşede. Göze çarpmayan, umulmayan yerlerde, kıyıda bucakta, orada burada (ATS 1/772; ADİL 1/522).

Dalda-damda: zf. hlk. kıyıda köşede (ATS 1/772).

Dal-dala: zf. sırt sırta. Arka arkaya, peş peşe, art arda (ADİL 1/522; ATS 1/770; BS 167).

Dal-dalı: Geri, geriye, tersine (BS 167).

Dalğa-dalğa: Dalga dalga (ADİL 1/522-523; BS 168).

Dalğın-dalğın: zf. Çok fikirli halde. Dalğın dalğın yerimek. (ADİL 1/524).

Dalı-dalı: zf. geri geri. Yüzünü geri çevirmeden, geriye doğru (ATS 1/774; BS 168).

Dallı-budaqlı: sf. dallı budaklı. **1.** Çok kollu, dallı budaklı. **2.** Zor, müşkül, güç, çetin, zahmetli; ciddi, ağır (ADİL 1/524; ATS 1/775).

Dal-qabaq: zf. ters; art arda. Arkası ön tarafa çevrilmiş halde (ADİL 1/524ATS 1/770).

Dama-dama (I): sf. damalı. Üzerinde damalar veya dama şeklinde çizgileri olan (ADİL 1/528; ATS 1/776; BS 169).

Damar-damar: sf. çizgi çizgi. Damarlar hâlinde, çizgiler şeklinde (ADİL 1/527; ATS 1/777).

Damcı-damcı: zf. damla damla. Damlalar halinde, damla damla, azar azar (ADİL 1/528; ATS 1/778; BS 170).

Damcıl-damcıl: zf. damla damla. Hisse hisse, azar azar, yavaş yavaş (ADİL 1/528; ATS 1/778; BS 170).

Dam-dam: is. Doşab bişirmek için sıxılıb damcı-damı yığılan üzüm suyu. Bulanıq derman ...Nerimana dam-dam suyunu xatırlatdı (ADİL 1/529).

Dam-daş: is. bina. Barınak, ev, yapı (ADİL 1/529; ATS 1/775; BS 170).

Dam-direk: is. ev. Ev bark (ATS 1/775).

Dam-divar: is. dam duvar. Ev ve duvarlar (ADİL 1/529; ATS 1/775; BS 170).

Dam-dum: is. dam dum. Tef gibi şeylerin çıkardığı ses (ADİL 1/529; ATS 1/775).

Damla-damla: zf. damla damla. Damlalar halinde, azar azar (ADİL 1/528; ATS 1/780).

Dana-doluq: is. danalar; çoluk çocuk. **1.** Küçük sığırlar. **2.** Bazen alay veya önemsemeyen henüz buluğ çağına ermemiş gençler veya kaba, saygısız, anlayışsız kimseler için söylenir (ADİL 1/531; ATS 1/781; BS 171).

Dana-duna: danalar; çoluk, çocuk (ADİL 1/531ATS 1/781).

Danlayıb-dansamaq: f. azarlamak. Kırıcı ve ser sözler söylemek, paylamak, takdir etmek (ADİL 1/534; ATS 1/785).

Danqıl-dunqul: sf. kaba saba. Özen gösterilmeyen, itinasız (ATS 1/784).

Danqır-dunqur: is. tangır tungur. Metal şeylerin birbirlerine dokundukları zaman çıkardıkları ses (ADİL 1/533ATS 1/784).

Dara-bara: Kavga, münazara, gürültü (ADİL 1/535; BS 172).

Daraq-daraq: zf. yan yana. Tarak şeklinde, tarak dişi şeklinde, yan yana dizilmiş halde (ADİL 1/536ATS 1/786).

Dar-dar: sf. dar dar. Daracık daracık, geniş olmayan (ADİL 1/538; ATS 1/786; BS 173).

Dar-düdük: sf. daracık. Çok dar, beden ölçüsünden çok küçük olan (ADİL 1/538ATS 1/786).

Dar-lülük: sf. dar. İçine alacağı şeye oranla ölçüleri yetersiz olan, geniş ve bol karşıtı (ATS 1/786).

Daş-daşa: Başabaş, berabere (BS 176).

Daş-demir (I): sf. taş demir. Taş ve demirden ibaret olan (ATS 1/795).

Daş-demir (II): sf. sabırlı. Sabır gösteren, katlanan, sabreden (ATS 1/795).

Daş-divar: is. taş duvar. Taşla örülmüş duvar (ADİL 1/545; ATS 1/795; BS 176).

Daş-gaş: Mücevherat (BS 176).

Daş-gaşlı: Taşlı (yüzük vs.) (BS 176).

Daş-kesek: Taşlar, kesekler (ADİL 1/547; BS 177).

Daş-kesekli: Taşlı, kesekli (ADİL 1/547).BS 177).

Daşlı-kesekli: sf. taşlı kesekli. Taş ve keseği çok olan (ADİL 1/547; ATS 1/801).

Daşlı-qayalı: sf. taşlı kayalı. Taşla kaya ile kaplı, taş ve kayası çok (ATS 1/801).

Daşlı-tikanlı: sf. taşlı dikenli. Taşlık, taşlı; çakıllı; çetin, inişli yokuşlu (ATS 1/801).

Daş-qaş: Qiymetli daşlar, cavahirat (brilyant ve s.) Seadet xanım Gülnazı etriyyat ve daş-qaş dükânlarını gezdirdi (ADİL 1/547).

Daş-qaşlı: sf. Qiymətli daşlarla, cavahiratla bezedilmiş. Daş-qaşlı qolbaq- (Zerintac xanım) Guyakı, dünyanın hansı daş-qaşlı bir tacı bu Müqimciyin çal başından yuvarlanıb göbelek kimi yére düşübdür (ADİL 1/547).

Dava(lı)-şavalı: sf. Derman olan, elacı olan, müalicesi mümkün olan, Davalı derd (ADİL 1/550).

Dava(sız)-şavasız: sf. Dermansız, elacsız; çaresi, elacı, müalicesi olmaya. Davasız derd (ADİL 1/550).

Dava-dalaş: is. kavgə. Gürültü patırtı, vuruşma (ADİL 1/550; ATS 1/802; BS 178).

Dava-dartış: is. kavgə; gürültü. Dövüş, kavgə dövüş, vuruşma; boğuşma, birbirine girme; (yumruk yumruğa) arbəde; yumruk kavgası (ATS 1/802).

Dava-dava: Kovalamaca (BS 178).

Dava-derman: is. ilaç. Çare, em (ADİL 1/550; ATS 1/802; BS 178).

Dava-döyüş: is. kavgə. Dövüş, küfürleşme, münakaşa (ADİL 1/550; ATS 1/802; BS 178).

Dava-mereke: is. kavgə. Dalaş, hırgür, kavgə dövüş, dövüş (ADİL 1/551; ATS 1/802; zBS 178).

Dava-merekeli: sf. kavgalı. Utanılacaq, utanç verici; kavgacı, münazaalı (ATS 1/802).

Dava-merekesiz: sf. kavgasız. Sakin, gürültüsüz, tartışmasız, münakaşasız (ATS 1/802).

Dava-qalmaqal: is. Hır gür. Kavgə, dalaş, hır; taşkınlık, gürültü, patırtı, gürültü patırtı; rezalet; skandal (ADİL 1/550ATS 1/802).

Davasız-dalaşsız: Kavgasız, gürültüsüz (ADİL 1/552; ATS 1/804BS 178).

Davasız-dermansız: sf. ilaçasız. Dermansız, ilaç kullanmadan; tedavisiz, otamasız, kürsüz (ADİL 1/552; ATS 1/804; BS 178).

Davasız-şavasız: zf. gürültüsüz patırtısız. Sessizce, gürültüsüz biçimde (ATS 1/804 BS 178).

Dava-şava: is. kavga. Düşmanca davranış ve sözlerle ortaya çıkan çekişme veya dövüş, münazaa, dalaş, gürültü (ATS 1/802).

Dava-şavali: is. tartışmalı; utanılacak. Münakaşalı, münakaşa götürür, söz götürür, münazaalı, nizalı, kavgalı (ATS 1/802).

Dava-şavasız: zf. kavgasız, gürültüsüz. Rahatça, rahat rahat, sakın sakın, sükûnetle, çatışma, kavga olmadan (ATS 1/803).

Dayanıb-durmaq: Susmak, suskun durmak; hareketsiz beklemek, bekleyip durmak, iş görmemek, çakılıp durmak (BS 179).

Day-doluq: is. taylar. At yavruları (ATS 1/805).

Dayın-duyun: Avare, başıboş, haylaz (BS 180).

Dayraq-payraq: sf. dağınık. **1.** Düzeni bozuk, düzensiz, karışık. **2.** Düşüncelerini toparlayamayan (ATS 1/808).

Dede-baba: is. atalar, baba dede. Ulu babalar, ecdat (ADİL 1/568; ATS 1/827; BS 181).

Dede-babadan: zf. eskiden. Çok önceden, çok eskilerden, babalardan (ATS 1/827; BS 181).

Dede-bala: is. baba oğul. Baba ve oğlu (ATS 1/827).

Dede-nene: is. baba ana. Baba ve anneden oluşan aile bireyleri, ebeveyn (ATS 1/827).

Dédim-démemiş: Dedi demedi (BS 182).

Def-dumbul: is. Çalgı menasında (ADİL 1/569).

Defe-daraq: is. araç gereç. Lazım olacak şeyler, gereçler (ADİL 1/569; ATS 1/828; BS 182).

Defe-daraqıla: zf. törenle. Merasimle; ciddi ve vakarlı bir şekilde, ağırbaşlılıkla; yumuşak bir şekilde; tantanalı bir şekilde; ihtişamla; şatafatla (ATS 1/828).

Defn-kefn: Defnetme, kefenleyip gömme (ölüyü) (ADİL 1/570; BS 182).

Deli-deli: zf. deli deli. Deli gibi; bunamış gibi; aklını oynatmış gibi; delişmen gibi; kaçık, delifışek gibi; çılgınlara has şekilde (ATS 1/834).

Deli-divane: sf. deli divane. Akıl ve şuurunu yerinde olmayan, çılgın, divane, bir şeye çok düşkün, müptela, alışkın, gereğinden fazla sevgi, istek, heves duyan (kimse), vurgun (ADİL 1/576; ATS 1/834; BS 184).

Deli-dolu: sf. deli dolu. Konuşmasını, hareketlerini bilmeyen (ADİL 1/576; ATS 1/834; BS 185).

Deli-döyran: Deli dolu (BS 185).

Delik-delik / Delik-deşik: Delik deşik (ADİL 1/576; ATS 1/836; BS 185).

Delik-deşikli: sf. delik deşik. Delikleri çok olan, baştan başa delik olan, delik duluk (ADİL 1/576; ATS 1/834 BS 185).

Delik-düşük: is. delik deşik. Her yanı deliklerle dolu (ATS 1/836).

Delme-deşik: is. delik deşik. Kendi kendine açılmış veya sunî olarak meydana getirilmiş büyüklü küçüklü oyuklar, delikler (ADİL 1/578; ATS 1/837; BS 185).

Delme-deşikli: sf. delik delik. Kendi kendine açılmış veya sunî olarak meydana getirilmiş büyüklü küçüklü oyukları olan, deliği olan (ATS 1/837-838).

Dem-dem: zf. dakika dakika. Her an, anbean, gitgide, tedricen (ATS 1/838).

Dem-desgah: zf. tantana; araç gereç. **1.** Şaşaa, büyük misafirlik, meclis vb. **2.** Bir işi yapmak için gerekli olan vasıta ve araç gereçler (ADİL 1/580; ATS 1/838; BS 186).

Dem-desgahlı: is. tantanalı. Debdebeli, şaşaalı, gösterişli (ADİL 1/580; ATS 1/838; BS 186).

Demgil-demgil / Demgül-demgül zf. aralıklarla. Seyrek seyrek, nadiren, seyrek olarak (ATS 1/839).

Demir-dümür: is. Demir memir. Demir parçaları veya demirden yapılan şeyler (ATS 1/839).

Demli-desgahlı: sf. tumturaklı. Tantanalı, şaşaalı, gösterişli, göz kamaştırıcı (ADİL 1/583; ATS 1/842; BS 186).

Den-defe: is. Yemeğin içinde olan pirinç, nohut vb. (ATS 1/843).

Den-den: zf. tane tane. Taneleri birbirine karışmayan, birbirinden aralıklı olan (ADİL /584; ATS 1/843; BS 188).

Den-düş: is. Keyfiyyetsiz ve qarışiq héyvan yemi (ADİL 1/584).

Dene-dene: zf. tane tane. Taneler hâlinde (ADİL 1/584; ATS 1/843; BS 188).

Dene-denelik: Tane tane olma, birer birerlik (BS 188).

Dengil-dengil: sf. benli. Benleri çok olan, benleri olan (ADİL 1/586; ATS 1/843; BS 189).

Dengil-düngül: is. dikli çukurlu; seyrek. Sathı düz olmayan, arabayı sarsacak kadar dikli çukurlu olan alan (ADİL 1/586; ATS 1/844; BS 189).

Dengüş-dengüş: zf. yersizce. Yersiz olarak, yersizcesine, isabetsizce (ATS 1/845; BS 189).

Deqiçe-deqiçe: Her dakikada, anbean, ara sıra (ADİL 1/573; ATS 1/832; BS 182).

Derd-bela: is. dert bela. Derde, kaygıya, ıstıraba sebep olan durum; ıstırap veren veya korkunç hadise (ADİL 1/590; ATS 1/851; BS 190).

Derd-elem: is. ıstırap. Üzüntü, sıkıntı, gam, keder (ATS 1/851; ADİL 1/591; BS 190).

Derd-elemlı: Elemlı, kederli (ADİL 1/591; BS 190).

Derd-ezab: is. dert azap. Dert, gam, ıstırap, keder (ATS 1/851 BS 190).

Derd-ezablı: sf. sıkıntılı. Sıkıntı veren, çileli, kasvetli, meşakkatli, mukassi, azaplı, azap ve eziyetle dolu (ADİL 1/591; ATS 1/851; BS 190).

Derd-feraq: is. hasret acısı. Ayrılık, ayrılık acısı; ayrılma, ayrılış, kasvet, hüzn, gönül üzgünlüğü, iç sıkıntısı, can sıkıntısı, sıkıntı; hasret; keder, acı, elem (ATS 1/851).

Derd-hesret: is. kasvet. Hüzn, gönül üzgünlüğü, iç sıkıntısı; can sıkıntısı, sıkıntı; hasret; keder, acı, elem; özlem, iştiyak (ATS 1/851).

Derd-keder: is. dert gam. Gam, keder, sıkıntı (ATS 1/851 BS 191).

Derd-kés: Dertli (BS 191).

Derdli-derdli: zf. dertli dertli. Gamlı, kederli bir şekilde, yanıklı yanıklı (ATS 1/853 BS 191).

Derd-möhnet: is. tasa. Gam, keder, sıkıntı (ATS 1/851).

Derd-qem: is. dert gam. Gam, keder, sıkıntı (ADİL 1/591; ATS 1/851; BS 190).

Derd-qemli: sf. dertli gamlı. Derdi, kederi olan, gamlı, kederli (ADİL 1/591; ATS 1/851; BS 190).

Derd-qübar: is. keder. Efkar, hüzn, üzüntü, gam; hasret; düşünce; mağmumluk, müteessirlik (ATS 1/851).

Derd-qübarlı: sf. kederli. Mahzun, efkarlı, hüznü, üzüntülü, gamlı; hasretli; düşünceli; malihulyalı; mağmum, üzgün, tasalı; müteessir (ATS 1/851).

Derd-qüsse: is. tasa. Tatmin edici olmayan veya tedirgin eden durumların ortaya çıkmasını önleyebilmede, güvensizlik içinde bulunulduğunda duyulan tedirgin edici duygu; kaygı (ADİL 1/591; ATS 1/851; BS 190).

Derd-qüsseli: sf. tasalı. Tasası olan, kaygılı, endişeli (ADİL 1/591; ATS 1/851; BS 190).

Derdsiz-qemsiz: sf. dertsiz gamsız. Derdi, gamı, kederi, kaygısı olmayan (ADİL 1/592; ATS 1/853; BS 191).

Dereden-tepeden: zf. dereden tepeden. Düzensiz, rastgele, gayesiz, maksatsız olarak (ADİL 1/593; ATS 1/853; BS 191).

Derelik-tepelik: is. dere tepelik. Dere ve tepeler olan saha, engebelik (ADİL 1/593; ATS 1/854).

Dereli-tepeli: sf. dereli tepeli. Deresi ve tepesi çok olan, düzlük olmayan, engebeli (ADİL 1/593; ATS 1/854).

Dere-tepe: is. dere tepe. Dereli tepeli, düz olmayan yer (ADİL 1/593; ATS 1/853; BS 191).

Dere-tepeli: sf. dere-tepesi çok olan, düz olmayan. Dere-tepeli saheler (ADİL 1/593).

Dere-tepelik: is. derelik tepelik. Dere ve tepeler olan yer, saha (ADİL 1/593; ATS 1/853; BS 191).

Derhem-berhem: sf. karmakarışık. Dağınık, düzensiz, çok karışık (ATS 1/855).

Derinden-derin: zf. derinden derin. Çok derin, çok ciddi, esaslı bir şekilde (ADİL 1/596; ATS 1/856; BS 192).

Derin-derin: zf. derin derin; derin. **1.** Kendinden geçercesine. **2.** Çok derin (ATS 1/856; BS 192).

Derman-dacavat: is. ilaçlar (ADİL 1/597; ATS 1/858).

Derman-dava: is. ilaçlar. Çeşitli ilaçlar (ADİL 1/597; ATS 1/858).

Derme-derme: sf. nakışlı. Nakışlı olan, bezekli, süslü (ATS 1/858).

Derme-derme: sf. Naxışlı, bezekli. Dağ, tepe derme-derme; Xalların derme-derme; Yetişmemiş nar gördüm; Çağırır derme, derme (ADİL 1/598).

Derme-deşik: is. delik deşik (ATS 1/858).

Derme-deşikli: sf. delik deşik (ATS 1/858).

Derz-derz: zf. bağ bağ, demet demet. Yığın yığın, demetle halinde (ADİL 1/600; ATS 1/860; BS 193).

Dest-dest: zf. dizi dizi. Takım takım; komple bir şekilde; sıra sıra, kucak kucak, tomar tomar, tomarlar şeklinde (ATS 1/862; BS 194).

Deste-deste (I): zf. deste deste. Demetler halinde, demet demet (ADİL 1/602; ATS 1/863).

Deste-deste (II): zf. takım takım. Grup grup, müfreze müfreze (ATS 1/863).

Dest-paça: Aceleci, heyecanlı, aceleyle, heyecanla (BS 195).

Deşik-deşik: sf. Delik deşik. Çok deliği olan (ADİL 1/563; ATS 1/821; BS 195).

Devdeye-devdeye: zf. sendeleye sendeleye. Gece iyi göremeyen insanların yürüme şekli (ATS 1/866).

Déye-güle: zf. güle güle. Mutlu ve şen bir şekilde sohbet ederek, bu halde (ATS 1/822 BS 196).

Déyen-gülen: sf. şen şakrak. Tasasız, mutlu, derdi gamı olmayan (ADİL 1/564; ATS 1/823; BS 197).

Deyer-deymez: zf. kaç a giderse. Ucuz fiyata, çok ucuza, bedava olarak, bedavasına, bedavaya (ATS 1/869).

Deyer-deymezine: zf. kaç a giderse. Ucuz fiyata, çok ucuza, bedava olarak, bedavasına, bedavaya (ADİL 1/607; ATS 1/869; BS 197).

Déyib-danışma: is. konuşma, sohbet. Hasbîhâl, sohbet etme (ADİL 1/564ATS 1/823 BS 197).

Déyib-danışmaq: f. konuşmak. Sohbet etmek, hasbîhâl etmek (ADİL 1/564; ATS 1/823; BS 197).

Deyib-dolaşmaq: f. dokunmak. Değmek; sürünmek, sürtünmek; sıyırmak; çarpmak (ATS 1/869; BS 197).

Déyib-gülen: is. şen şakrak. Mutlu, şen, güzel şeylerden sohbet eden (ADİL 1/564; ATS 1/823; BS 197).

Deyib-gülme: is. deyip gülme. Dertsiz, gamsız bir şekilde sohbet etme, sevinme (ATS 1/823).

Deyib-gülmek: f. sevinmek. Mutlu ve şen bir şekilde sohbet etmek (ADİL 1/564; ATS 1/823 BS 197).

Déyib-kéçmek: Söyleyip geçmek, deyip de geçmek (BS 197).

Deyiş-düyüş: Değiş tokuş (ADİL 1/609; BS 198).

Dığ-dığ: is. fokurtu. Kaynayan mayilerin çıkardığı ses (ADİL 1/612; ATS 1/873; BS 199).

Dımrıçıq-dımrıçıq: sf. engebeli. Arızalı, tepe tepe, tepelerle örtülü, tümseklerle örtülü (ATS 1/875; BS 199).

Dın-dın: is. çın çın. Madenî şeylerin çıkardığı ses (ATS 1/875).

Dınqır-dınqır: is. tıngır mıngır. Meta bir şeyin yuvarlanması veya düşmesi esnasında çıkardığı ses (ATS 1/875).

Dır-dır: is. Vır vır; mız mız (ATS 1/875).

Dız-dız (I): is. vızz (ATS 1/878; BS 201).

Dız-dız (II): sf. ağlak. Çok ağlayan, sık sık ağlayan, ağlağan (ATS 1/878).

Dib-dehne: is. kök. Esas, asıl; köken, menşey; taban, dip; temel, dayanak; baz (ATS 1/882; BS 201).

Dib-dehneden: zf. kökten. Esastan; kökenden, menşeden; tabandan; dipten; temelden (ATS 1/882).

Dibsiz-bucaqsız: sf. uçsuz bucaksız. Sonu görülemeyecek kadar geniş olan, sonu belli olmayan, bilinmeyen (ATS 1/883; BS 202).

Didik-didik: zf. didik didik. Didilmiş, didiklenmiş, iplik iplik ayrılmış, parça parça koparılmış halde, didiklenmiş biçimde (ADİL 1/619; ATS 1/884; BS 202).

Didim-didim: Didik didik (ADİL 1/619; BS 202).

Digir-digir: sf. pürüzlü. Yüzeyi düz olmayan, pürtüklü (ATS 1/887).

Dik-dik: zf. ters ters. Ters biçimde, ters şekilde (ATS 1/887).

Dil-ağız: is. yalvarma. Özür dileme, ricada bulunma ve yalvarıp yakarma mahiyetinde kullanılan sözlere ve genelde sonuna fiillerin getirilmesiyle birlikte kullanılır (ADİL 1/628; ATS 1/894).

Dil-delalet: is. kanıt; rehberlik. Delil, ispat (ATS 1/894; BS 205).

Dilden-dile: zf. dilden dile. Dilden dile, ağızdan ağıza, her tarafa (ADİL 1/630; ATS 1/898).

Dil-dile: Samimiyetle, sadakatle (BS 205).

Dil-diş: is. dil diş. Ağızda bulunan dil ve dişler (ADİL 1/630; ATS 1/894; BS 205).

Dil-dodaq: Dil ve dudaklar (ADİL 1/630; BS 205).

Dilek-dilemek: -xahiş étmek, dilemek. Derdli Kerem, dileyini dile sen; Ağlayasan, sızlayasan, gülesen (ADİL 1/631).

Dilik-dilik: sf. Dilik dilik. **1.** Kenarları kertik kertik olan. **2.** zf. Parça parça, parçalanmış durumda, lime lime (ADİL 1/633; ATS 1/898; BS 206).

Dilim-dilim: Dilim dilim (ADİL 1/633; BS 207).

Dilli-ağızlı: sf. nazik; çeneli, konuşkan. Tatlı dille konuşan, hoş konuşan, nezaketli (ADİL 1/635; ATS 1/900; BS 208).

Dilli-başlı: sf. konuşkan. Konuşmayı, lakırdıyı seven, çok konuşan, ağzı laf yapan (ATS 1/900; BS 208).

Dilli-dilaver: Hoş sohbet, söz ehli; korkusuz, cesur konuşan (ADİL 1/635; BS 208).

Dilli-dilaverlik: Konuşkanlık, pervasızlık, gevezelik (ADİL 1/635; BS 208).

Dilli-felli: sf. konuşkan. Konuşmada mahir ve cesur (ADİL 1/635; ATS 1/900; BS 208).

Dilsiz-ağızsız (I): sf. dilsiz ağızsız. Gücü bir şeye yetmeyen, zavallı, aciz, mazlum, sessiz ve uysal (ADİL 1/636; ATS 1/901; BS 208).

Dilsiz-ağızsız (II): zf. sessizce. Sesini çıkarmadan, konuşmadan, susarak, sessiz bir şekilde (ATS 1/901).

Dinc-dinmez: Sakin, uysal, sessiz sedasız (ADİL 1/638; BS 209).

Dinib-danışmamaq: Susmak, konuşmamak (BS 210).

Dinib-danışmaq: Konuşmak, anlatmak (ADİL 1/640; BS 210).

Dinleye-dinleye: zf. dinleye dinleye. Kulak vererek, kulak kabartarak, duyarak (ATS 1/906).

Dinmez-danışmaz: zf. sessiz (ATS 1/907; BS 210).

Dinmez-söylemez: zf. konuşmadan. Sessiz bir biçimde, sessiz olarak, sessizcesine, hiçbir şey söylemeden, itiraz etmeden, tedirginlik çıkarmadan, sessizce (ATS 1/907; BS 210).

Dir-dir: sf. dırdır. Bezginlik verecek biçimde söylenen söz (ATS 1/909).

Dir-dirrik: is. eşyalar. Ev eşyaları (ATS 1/909; BS 211).

Direme-döreme: zf. başa baş. Denk, eşit durumda, dengeli olarak, kârsız ve zararsız biçimde (ATS 1/910).

Diret-diret: zf. parça parça. Azar azar, bölüm bölüm, parçalar halinde (ATS 1/910).

Diri-diri: zf. diri diri. Canlı canlı, öldürmeden, ölmeden (ADİL 1/644; ATS 1/911; BS 211).

Dişdek-dişdek: Isırık ısırık (BS 212).

Diş-diş: sf. diş diş. Üzerinde çıkıntılar, dişler kertikler olan (ADİL 1/648; ATS 1/917; BS 213).

Diş-dişemek: -diş tezelemek, yéniden diş çıkarmaq. Uşaq keçen il dişlerini dişemeye başlamışdır (ADİL 1/647).

Dişek-dişek: Diş diş (ADİL 1/648; BS 213).

Dişili-erkekli: Dişi ve erkek (BS 213).

Dişlek-dişlek: zf. dişlem dişlem. Her tarafı dişlenmiş, ısırılmış durumda (ADİL 1/649; ATS 1/920; BS 213).

Dişlem-dişlem: zf. dişlem dişlem (ATS 1/920).

Divan-dere: Mehkeme, tribunal (Aydemir:) Men déyirdim, divan-dere görmemiş kız qapılara düşmesin (ADİL 1/651).

Diyar-diyar: zf. diyar diyar. Bir ülkeden başka bir ülkeye, ülke ülke dolaşarak, il il gezerek (ATS 1/923; BS 214).

Diz-diz: zf. dizin dizin. Dizleri üstünde, dizleri üstünde yürüyerek, dizleriyle (ATS 1/924).

Diz-dize: zf. diz dize. Dizleri degecek tarzda, karşılıklı, birbirine çok yakın olarak (ATS 1/924 BS 215).

Diz-dizi: zf. dizin dizin. Dizleri üstünde, dizleri üstünde yürüyerek, dizleriyle (ADİL 1/653; ATS 1/924; BS 215).

Dizin-dizin: Sürünerek; emekleyerek (BS 215).

Dodaq-badaq: zf. ağız ağıza. Ağızına kadar, tamamen, dopdolu olarak (ATS 1/927).

Dodaq-dodağa: zf. dudak dudağa. Dudak dudağa gelerek (öpüşme) (ATS 1/927 BS 217).

Doğram-doğram: Parça parça, lokma lokma (ADİL 1/657; BS 217).

Doğrudan-doğrusu: zf. doğrusu. Doğru olanı, gerçeği (ADİL 1/659; ATS 1/930; BS 217).

Doğrudan-doğrusuna: zf. gerçekten; doğrudan doğruya (ATS 1/930).

Doğrudan-doğruya: zf. gerçekten; doğrudan doğruya. Gerçekten, aslında, gerçeği söylersek (ADİL 1/658; ATS 1/930).

Doğru-dürüst: sf. doğru dürüst. Düzgün, gerçek, hakiki, kusursuz, yanlışsız (ATS 1/930).

Doğru-düzgün: sf. doğru düzgün. Doğru düzgün; kurala uygun; kusursuz; âdil, haklı; gerçek; muntazam, düzenli; iyi, doğru, düzgün (ATS 1/930).

Doğub-töremek: Üremek, çoğalmak, doğup çoğalmak (ADİL 1/659; BS 217).

Dolama-dolama (I): sf. eğri büğrü. Eğriliği çok olan, sık sık o tarafa bu tarafa yönelen, yer yer eğrilmiş ve bükülmüş olan, bükülen, dolambaçlı, çarpık çurpuk (ADİL 1/662; ATS 1/934; BS 218).

Dolama-dolama (II): zf. dolamaç. Dönemeçli, zikzaklı bir şekilde, dolambaçlı bir biçimde, eğri büğrü tarzda (ATS 1/934).

Dolam-dolam: sf. helezoni. Helezonvari, eğriler şeklinde (ADİL 1/662; ATS 1/934; BS 218).

Dolam-dolaşık: sf. dolambaçlı. Birbirine geçmiş durumda olan, içinden zor çıkılır, anlaşılmaz, karışık, karmakarışık (ADİL 1/662; ATS 1/934).

Dolaş-dolaş: sf. dolaşık. Dolaşmış halde olan, kolay çözülmeyecek veya içinden çıkılmayacak derecede karışık (ADİL 1/664; ATS 1/936).

Dolma-dolaşık: sf. karmakarışık. Dağınık, düzensiz, çok karışık (ATS 1/938).

Dolub-boşalmaq: 1. Dolup boşalmak, dolup taşmak. 2. Dolukmak (ADİL 1/669; BS 219).

Dolu-dolu: zf. Ağzınacan dolu olduğu halde (ADİL 1/669).

Doluxa-doluxa: zf. içli içli. Dokunaklı bir tarzda, hisle dolu olarak, ağlamaklı bir şekilde (ATS 1/939).

Doqquz-doqquz: zf. dokuzar. Her defasında dokuz, her birine dokuz, her defasında dokuzu bir arada olan (ATS 1/932; BS 216).

Dorma-dolaşık: sf. karmakarışık. Dağınık, düzensiz, çok karışık (ATS 1/946).

Dost-aşna: is. dostlar. Yakınlar, yakın arkadaşlar (ADİL 1/676; ATS 1/946; BS 221).

Dost-aşnalıq: is. dostluk. Dost olma durumu, yakın arkadaşlık, yakınlık; dostça davranış (ADİL 1/676; ATS 946; BS 221).

Dost-düşmen: is.dost düşman. Hem dost olanlar hem de olmayanlar (ADİL 1/676; ATS 1/946; BS 221).

Dost-tanış: is. dostlar. Dostlar ve tanışlar, tanıdık kimseler (ATS 1/946).

Döne-döne: zf. defalarca. Defaatle, birkaç defa; tekrar tekrar (ADİL 1/681; ATS 1/952; BS 223).

Dörd-beş: sf. dört beş. Dört veya beş taneden ibaret olan (ATS 1/954; BS 224).

Dörd-dörd: sf. dörder. Her seferde dört tane veya her grupta dört kişi olduğu halde, her birine dört, her defasında dördü bir arada olan (ADİL 1/683; ATS 1/954; BS 224).

Dör-döşek: Yatak yorgan (BS 225).

Döş-baş: is. göğüs; meme. **1.** Göğüs kafesi. **2.** Meme (ADİL 1/685; ATS 1/959; BS 225).

Döş-döşe: zf. göğüs göğse. Karşı karşıya ve çok yakın tarzda (ADİL 1/686; ATS 1/959).

Dövüş-söyüş: is. Dava-dalaş, dövüşüb-söyüşme, dalaşma (ADİL 1/696).

Döye-döye: zf. Bir şeyle vura-vura, fiziki quvve işlederek. Usta ağlaya-ağlaya fikre gétđi ve birden qalxıb başına döye-döye hönkürdü (ADİL 1/694).

Döyüşe-döyüşe: zf. dövüşe dövüşe. Dövüşerek, kavga ederek, vuruşarak (ADİL 1/696; ATS 1/96; BS 229).

Döyüş-söyüş: is. kavga. Kavga gürültü, dövüşüp küfürleşme, kavga etme (ATS 1/967; BS 229).

Döyüş-söyüşle: zf. kavgayla. Dövüşerek, kavga ve küfürle (ATS 1/967).

Duman-çiskin: Sis (ADİL 1/701; BS 231).

Dumanlı-çiskinli: Sisli (ADİL 1/702; BS 231).

Dumurcuq-dumurcuq: zf. Damcı-damcı (ADİL 1/703).

Dura-dura: ...olduğu halde, ...de iken (BS 231).

Durub-durub: zf. aralıklarla. Aralıklı olarak, fasılayla (ADİL 1/706; ATS 1/976; BS 232).

Durub-oturmaq (eyleşmek): Düşüp kalkmak (biriyle) (ADİL 1/706; BS 232).

Durub-söylemek: Konuşmağa başlamak (BS 232).

Duruş-oturuş: is. davranış. Hal ve hareket, davranış tarzı; eda (ADİL 1/709; ATS 1/978; BS 232).

Duruşuna-oturuşuna: Tarz, davranış, tavır (BS 232).

Duruxa-duruxa: zf. durarak. Dura dura, bazen durarak, ara vererek (ADİL 1/707; ATS 1/977; BS 232).

Duzlu-duzlu: zf.. lezzetli; orijinal. **1.** Espirili bir tarzda. **2.** Orijinal bir şekilde (ATS 1/982).

Dünya-alem: is. dünya alem. **1.** Yer küresi, yeryüzü. **2.** Herkes (ADİL 1/717; ATS 1/988).

Dür-düyün: is. ufak tefek. Gerekli olan ufak tefek şeyler (ADİL 1/719; ATS 1/989).

Dür-düyünçe: is. Bezle düğümlenmiş, bezin içine konarak düğümlenmiş şeyler (ADİL 1/720; ATS 1/989).

Dürlü-dürlü: Türlü türlü (ADİL 1/720; BS 236).

Düşer-düşmez: is. iner inmez. İndikten hemen sonra (ATS 1/992; BS 237).

Düşeri-düşmezi: Oluru olmazı, hayrı şerri (BS 237).

Düşüne-düşüne: zf. düşünerek. Bilinçli olarak, şuurlu olarak, bilinçle (ATS 1/994).

Düşünüb-daşınmaq: f. düşünüp taşınmak. İyice düşünmek (ADİL 1/729; ATS 1/995; BS 238).

Düyün-düyün: sf. düğüm düğüm. Çok düğümü olan (ATS 1/997; BS 239).

Düz-doğru: zf. doğrudan doğruya. Dosdoğru, vasitasız olarak (ADİL 1/735; ATS 1/999).

Düz-düzüne / Düz-düzyana: zf. dosdoğru. Açıktan açığa, ikiyüzlülük etmeden, açıkça (ADİL 1/735; ATS 1/999; BS 239).

Düz-emelli: Dürüst, doğru, uygun, munasip, iyi, güzel (BS 240).

Düzüb-qoşmaq: -tertib étmek, seliqeye salmaq, qaydaya salmaq, sahmana salmaq, yérbe yer étmek. Qız köçende gétirdiyi céhizi ile bir göz otağı her bir

cehetden düzüb-qoşmaq ve metbexin hacetlerini temin étmek her gelin üçün adet édilmişdir (ADİL 1/738).

Ebes-ebes: zf. boşuna. Boş yere, yararsız yere, sebepsiz yere, gereksiz, boşu boşuna, beyhude, beyhude yere, nafîle, tevekkeli (ADİL 2/54; ATS 1/1071; BS 242).

Ecaib-qeraib: sf. çok garip. Görülmemiş, şaşkınlık uyandıran, acayip (ADİL 2/55; ATS 1/1072; BS 242).

Eci-bücü: is. Çocukları korkutmak için söylenen bir ifade (ATS 1/1073).

Eciş-bücüş: sf. eğri büğrü. Yer yer eğrilmiş ve bükülmüş olan, çarpık çurpuk (ATS 1/1073).

Edeb-erkan: is. terbiye ve nezaket, âdâb ü erkan. Sıra ve saygı, terbiye, nezaket, hürmet kuralları (ADİL 2/60; ATS 1/1075; BS 243).

Edeb-erkanlı: sf. saygılı. Saygısı olan, saygı gösteren, edepli, terbiyeli, nezaketli (ADİL 2/60; ATS 1/1075; BS 243).

Edebli-bedelli: Ağırbaşlı, olgun, ciddi (BS 244).

Edebsiz-edepsiz: zf. edepsiz edepsiz. Çok edepsiz şekilde, terbiyesizce (ATS 1/1076).

Edelli-bedelli: sf. iyi. Mütেকâmil, istenen seviyede, gelişmiş, kâmil (ADİL 2/62; ATS 1/1076).

Edli-düdlü: Yerli yerinde (BS 244).

Efil-efil: berk titremek. Efil-efil esmek (ADİL 2/64).

Eger-esgik: Az, eksik, noksan (ADİL 2/67; BS 245).

Eger-esgiklik: Azlık, noksanlık, eksiklik (ADİL 2/67; BS 243).

Eger-meger: Şart, şart koyma (ADİL 2/67; BS 245).

Éhmal-éhmal: Yavaş yavaş (BS 248).

Eke-bike: Tecrübeli, görüp geçirmiş (ADİL 2/76).BS 249).

Ekec-ekec: zf. Gün görmüşçesine. Görmüş, geçirmiş gibi, büyük, yaşlı, tecrübeli kimse gibi (ADİL 2/76; ATS 1/1087; BS 249).

Ekenek-biçenek: is. çiftçilik (ADİL 2/76; ATS 1/1087; BS 249).

Ekib-bécerme: Ekip biçme (ADİL 2/76; BS 250).

Ekib-becerme: f. Ekib ve qullu qédib böyütmek, bécermek, yétişdirmek.. Ağacların çoxunu (Piri kişi) özü öz eli ile ekib-bécermişdi (ADİL 2/76; ATS 1/1088; BS 250).

Ekib-biçme: “Ekib-biçmek”den f.is (ADİL 2/76).

Ekib-biçmek: f. ekip biçmek. Ziraatla, sebzecilikle uğraşmak (ADİL 2/76; ATS 1/1088).

Ekib-bükmek: İncelemek, araştırmak, kontrol etmek (BS 250).

Ekilib-bécerilme: Ekilip biçilme (ADİL 2/77BS 250).

Ekilib-becerilmek: f. yetiştirilmek. Ekilip yetiştirilmek, büyütmek, becerilmek, değerlendirilmek (ADİL 2/77; ATS 1/1088; BS 250).

Ekilib-biçilme: Ekilip biçilme (ADİL 2/77; BS 250).

Ekilib-biçilmek: f. ekilip biçilmek. Yetiştirilmek ve biçilmek, mahsul alınmak (ADİL 2/77; ATS 1/1088; BS 250).

Ekin-biçin: is. çiftçilik. Ekme biçme işi, toplayıcılık ve avcılıktan geliştiği sanılan, genellikle hayvancılıkta birlikte yapılan ekonomi biçimi (ADİL 2/77; ATS 1/1088; BS 250).

Ekin-ekinecek (ekenecek): Tarla, ekin tarlası (ADİL 2/77; BS 250).

Ekin-sepin: is. ekim. Tahıl ekme işleri (ADİL 2/78; ATS 1/1088; BS 250).

Ekin-tikin: is. ekin. Tarla, eve yakın yerlerdeki tarlaya ekilen ekin (ADİL 2/78; ATS 1/1088; BS 250).

Elaşan-gülaşan: sf. anlamsız. Anlamı olmayan, önemli bir şey anlatmayan, manasız (sözler, konuşmalar) (ATS 1/1103).

El-ayaq: is. el ayak. Elleri ayaklar (ADİL 2/96; ATS 1/1099; BS 253).

Elbir-dilbir: 1. El birliğiyle. 2. Dayanışık, mütesanit (ADİL 2/98; BS 254).

Elce-elce: Parça parça (BS 254).

Elçim-elçim: Tutam tutam (BS 254).

Elderem-belderem: is. gözdağı. Sonradan verilecek bir ceza ile korkutma, yıldırma, tehdit (ATS 1/1105).

Éle-béle: zf. şöyle böyle; öylesine. Basitçe, sade şekilde, bayağı bir şekilde, hafifçe; ne iyi ne kötü, orta derecede (ADİL 2/21; ATS 1/1025; BS 255).

Éle-bélece: zf. böyle. Bu şekilde, bu derece, bu biçimde (ATS 1/1026).

El-el: Başa baş, üste vermeden (BS 257).

Él-élat: is. halk; göçer. Bir yurttta, bir yerde yaşayan topluluk, halk, insanlar, evler (ADİL 2/100; ATS 1/1017; BS 257).

El-ele: el ele. **1.** Birbirinin elinden tutarak. **2.** Beraber, dostçasına, birlikte (ADİL 2/100; ATS 1/1001; BS 257).

Élençi-bélençi: zf. şöyle böyle. Ortalama, ne iyi ne kötü (ATS 1/1027).

Eleşen-güleşen: sf. anlamsız. İçi boş, manasız, boş şey, hiçbir anlamı olmayan, hiçbir şey ifade etmeyen, önemsiz, ehemmiyetsiz (ADİL 2/101; ATS 1/1108).

Él-gün: is. yakınlar. Aralarında sıkı ilgi bulunan dost veya akraba, toplum, hısım akraba (ATS 1/1017; BS 258).

Ellem-qellem: sf. dalavereci. Doğru olmayan, gayri ciddi, güvenilmeyen hilekâr, sözünü tutmayan (ATS 1/1112; BS 260).

Ellem-qellemlik: is. hilekarlık. Dolandırıcılık, düzen, dolap, oyun, hile, çapkınlık, yaramazlık, kurnazlık, hünerli oluş (ATS 1/1112).

Elleşib-vuruşmaq: Çalışıp çabalamak (ADİL 2/105; BS 260).

Elleş-velleş: is. çekişme. Üstün gelmek için karşılıklı çabalama, mücadele (ADİL 2/105; ATS 1/1112).

Elli-ayaqlı (I): sf. hareketli. Çok hareketli, çok zinde, çok becerikli, yetenekli (ATS 1/1113; BS 261).

Elli-ayaqlı (II): zf. tamamen. Bütün, büsbütün, tam (ATS 1/1113).

Elli-elli: zf. ellişer. Her defasında, her birinde ellisi bir arada (ATS 1/1113; BS 261).

Él-oba: Topluluk, il, ahali (ADİL 2/23; ATS 1/10171; BS 261).

El-qol: is. el kol. Eller ve kollar (ADİL 2/104; ATS 1/1101; BS 257).

Elsiz-ayaqsız: sf. beceriksiz. Aciz, zavallı, yardıma muhtaç (ATS 1/1114 BS 261).

Élsiz-obasız: sf. Yurdu, meskeni olmayan. Dilençi Nureddinin titremesini görüb dedi: -Menden qorxma, oğlum, men de élsiz-obasız bir dilençiyem (ADİL 2/23).

Él-ulus: is. halk; göçer. Aynı etnik yapıya veya boya sahip halk, toplum (ADİL 2/24; ATS 1/1017; BS 261).

El-üz: is. el yüz. Eller ve yüzler (ATS 1/1101; BS 262).

Él-yurd: is. yurt. Vatan, il (ADİL 2/24; ATS 1/1017; BS 262).

Emelli-başlı: zf. noksansız. Oldukça iyi, isteğe cevap verecek şekilde, mükemmel, tam, ciddi, bütün, esaslı bir şekilde, gereğince, istenildiği gibi. Mükemmel surette, oldukça, tam şekilde, istenildiği ölçüde (ADİL 2/111; ATS 1/1118; BS 263).

Emin-aman: sf. dingin; sakin. **1.** Sakin, dingin. **2.** Telaşsız, başı dinç (ATS 1/1120).

Emin-amanlıq: is. asayiş. Sükûnet, bir yerde kanun ve nizamın hüküm sürmesi hâli (ADİL 2/112; ATS 1/1120; BS 264).

Emin-amanlıqla: zf. sükûnetle. Rahatça, rahat rahat, sakin sakin; telaşsız, sakin (ATS 1/1120).

Emin-arxayın: zf. rahatça. Sessizce, sakin bir şekilde, emin bir şekilde (ADİL 2/113; ATS 1/1120; BS 264).

Emin-arxayınlıq: is. sakinlik. Sükûnet, sükûn (ATS 1/1120).

Endek-döndek: sf. kaypak, dönek. İnanç ve düşüncesini değiştiren, sözüne güvenilmeyen, caygın, kaypak (kimse), kahpe, dönek, verdiği sözü tutmayan, caygın, kaypak (kimse), kahpe (ATS 1/1125; BS 266).

Ende-mende: is. yersiz konuşma. Uygunsuz, isabetsiz, yakışsız, münasebetsiz sözler söyleme veya konuşma (ADİL 2/118; ATS 1/1125).

Ender-dönder: sf. altüst. Karmakarışık, çok karışık ve dağınık (ADİL 2/118; ATS 1/1125).

Enderqat-enderqat: zf. çokça. Toplu, fazla, haddinden fazla (ATS 1/1125).

Endike-endike: zf. İrkilerek. Ürpererek, ürperti duyarak (ATS 1/1125).

Énib-qalxmaq: İnip kalkmak; inip çıkmak, dalgalanmak (BS 267).

Enine-uzununa: Enine uzunluğuna (BS 267).

Énişli-yoxuşlu: 1. İnişli yokuşlu. 2. Zahmetli, çileli (ADİL 2/27; BS 267).

Éniş-yoxuş: is. iniş yokuş. İniş ve yokuş yer (ADİL 2/27; ATS 1/1037; BS 267).

Éniş-yoxuşlu: İnişli yokuşlu (ADİL 2/27; BS 267).

Enlik-kirşan: is. Kadınların üzlerine sürtdükleri enlik ve kirşandan ibaret kosmetik maddeler. Senin kimi mah-camal; enlik-kirşanı néyler ? (ADİL 2/121).

Enlikli-kirşanlı: Makyajlı (BS 267).

Eqilli-başlı: zf. layıkınca; değerli (ADİL 2/81; ATS 1/1092; BS 246).

Eql-şüür: Anlama, idrak, kavrayış (ADİL 2/82; BS 246).

Er-arvad: is. karı koca. Erkek ve eşi, kadın ve koca birlikte (ADİL 2/123; ATS 1/1131; BS 269).

Er-arvadlı: sf. karı kocalı. Karı kocanın beraber olduğu (durum), karı koca birlikteliği (ADİL 2/123; ATS 1/1131; BS 269).

Er-arvadlıq: is. evlilik. Karı kocalık (ADİL 2/123; ATS 1/1131; BS 269).

Er-geç: zf. er geç. Er veya geç (ADİL 2/31; ATS 1/1131).

Erinmez-erinmez: zf. yüzşüzesine. Utanmadan, hayasızcasına, yüzşüz bir şekilde (ADİL 2/126; ATS 1/1136).

Erk-naz: 1. Naz, işve. 2. Nazlı nazlı (BS 271).

Erk-nazla: Nazlı nazlı, kırıtarak (BS 271).

Erköün-erköün: zf. şımarıkçasına (ATS 1/1138).

Erli-arvadlı: zf. karı kocalı. Ailece beraber, birlikte (ADİL 2/129; ATS 1/1138; BS 271).

Ese-ese: 1. Çırpınmalı bir şekilde. 2. Hummalı bir şekilde (BS 273).

Eser-elamet: Örnek, iz, nişane (BS 273).

Esgi-üsgü: sf. eski püskü. Çok eski, iyice eskimiş (ADİL 2/136; ATS 1/1144; BS 273).

Esil-kök: 1. Nesil, kuşak, göbek. 2. Hanedan, sülale (BS 273).

Esil-neseb: is. nesil. 1. Kabile, uruk, boy. 2. Nesil, kuşak, göbek (ADİL 2/136; ATS 1/1144).

Esil-nesebli: sf. soylu (ATS 1/1144).

Esil-nesebsiz: sf. soysuz. Biyolojik ve toplumsal ölçüler yönünden göze batacak kadar kötüye giden, dejenere (ATS 1/1144).

Esil-nesil: is. 1. Kabile, uruk, boy. 2. Nesil, kuşak, göbek (ATS 1/1144).

Esil-nesilli: sf. soylu. Asaletli, köklü bir aileden olma (ATS 1/1144).

Esim-esim: zf. Tir tir. Titrek bir şekilde, titreyerek (ADİL 2/137; ATS 1/1145).

Esir-yesir: is. zavallı, Hakkı elinden alınmış, yoksul, biçare, kimsesiz, aciz insanlar (ADİL 2/138; ATS 1/1145; BS 274).

Eskik-artıq: sf. lüzumsuz. Gereksiz, yersiz; edep ve nezaket dışı (ADİL 2/139; ATS 1/1146).

Eskik-eskik: zf. alçakçasına. Rezilcesine, kötü kimseler gibi (ADİL 2/139; ATS 1/1146; BS 274).

Eskik-gerek: Kusur, eksik, noksan (ADİL 2/139; BS 274).

Eskile-eskile: zf. eksile eksile. Azala azala, azalarak, tedricen eksilerek (ATS 1/1146).

Esriyib-kükremek: Öfkelenmek, hiddetlenmek (ADİL 2/142; BS 275).

Éşider-éşitmez: duyar duymaz. Hemen, derhal (ATS 1/1051 BS 276).

Éşim-éşim (I): zf. didik didik. En ince ayrıntısına kadar (ATS 1/1051).

Éşim-éşim: Büklüm büklüm, kıvrım kıvrım (ADİL 2/36; ATS 1/1051; BS 276).

Éşme-éşme: Büklüm büklüm, kıvrım kıvrım (ADİL 2/36BS 276).

Etekden-başa: zf. baştanbaşa. Tamamen, bütünüyle (ATS 1/1153).

Etek-etek: zf. bol bol. Çok miktarda (ADİL 2/146; ATS 1/1152; BS 277).

Etir-enber: is. ıtır amber. Güzel koku, rayiha (ADİL 2/147; ATS 1/1154; BS 278).

Etli-canlı: sf. etli butlu (ADİL 2/148; ATS 1/1155; BS 279).

Etlik-piylik: sf. etlik. Et ve yağ veren, etinden ve yağından faydalanmak için beslenen (ATS 1/1156; BS 279).

Etlik-südlük: sf. etlik sütlük. Etinden ve sütünden faydalanmak için beslenen (ADİL 2/148ATS 1/1156 BS 279).

Etli-qanlı: sf. etli butlu (ADİL 2/148; ATS 1/1155; BS 1/279).

Év-éşik: is. ev bark. Aile, mal, mülk vb. (ADİL 2/45ATS 1/1059 BS 280).

Evez-bedel: Değiş tokuş, sakal (BS 280).

Evez-evez: zf. karşılığında. Bir şeyin yerine, karşılık olarak (ADİL 2/151; ATS 1/1158; BS 280).

Évirib-çevirmek: f. evirip çevirmek. **1.** Alt üst etmek, karıştırmak; döndürmek; süpürüp savurmak; çevire çevire her tarafa bakmak, bir o tarafa bir bu tarafa çevirmek. **2.** Lafı dolaştırmak, eveleyip gevelemek (ATS 1/1061).

Évli-éşikli: sf. evli barklı. Ailesi, evi barkı olan (ADİL 2/46; ATS 1/1062; BS 281).

Év-ocaq: is. ocak. **1.** Ev, apartman. **2.** Mesken (ATS 1/1060).

Évsiz-éşiksiz: Evsiz barksız, yersiz yurtsuz (ADİL 2/46BS 281).

Évsiz-obasız: sf. yersiz yurtsuz. İli obası olmayan, kimsesiz, yalnız, akrabasız, yurtsuz yuvasız (ATS 1/1032).

Evvel-axır: zf. er geç. Eninde sonunda (ADİL 2/151-152; ATS 1/1159; BS 281).

Evvel-elde: Evvelce, ilk ağızda (BS 281).

Evvel-evvel: Evvelce, önce (ADİL 2/151; BS 281).

Eycahan-eycahan: Avare avare, boş boş, aylak aylak (BS 282).

Éydir-eydir: zf. damla damla. Damlalar şeklinde, damlalar halinde (ATS 1/1064).

Eyer-engah: Eğer, şayet (BS 282).

Eyer-eskik: is. eksik. Tam olmayan, yetmeyen, ihtiyaç duyulan şey, yetersizlik, noksanlık (ATS 1/1161 BS 283).

Eyer-eskiklik: is. noksanlık. Yetmezlik, mükemmellikten uzak (ATS 1/1161).

Éy-hay / Ay-hay: Alay, istihza (BS 282).

Eyin-baş: is. Paltar, üst baş. Özüne bir yaxşıeyin-baş düzeltti (ADİL 2/154).

Eyiş-üyüş: sf. eğri büğrü. Çarpık, düzgün olmayan (ADİL 2/155; ATS 1/1162; BS 283).

Eyri-beyri: sf. Oraya buraya. O tarafa bu tarafa, sağa sola, rastgele (ADİL 2/157; ATS 1/1164; BS 284).

Eyri-bulamac: sif. meh. Çok eyri, eyri üyrü. Eyri-bulamac yollar (ADİL 2/158).

Eyri-büyrü: sf. Eğri büğrü. Birçok yerinden eğrilmiş, doğru bir tarafı olmayan (ADİL 2/158; ATS 1/1164; BS 284).

Eyri-dolanbac: sf. eğri büğrü. Dolambaçlı, düz bir çizgi şeklinde olmayan (ADİL 2/158; ATS 1/1164).

Eyri-eskik / Eger-eskik: Az, eksik, noksan (BS 284).

Eyrim-üyrü /Eyri-eyri sf. eğri büğrü (ADİL 2/158; ATS 1/1166).

Eyrim-üyrüm: sf. eğri büğrü (ADİL 2/158; ATS 1/1166).

Eyri-oğru: Hırsız, ipsiz (ADİL 2/158; BS 285).

Eyri-üyrü: sf. Eğri büğrü (ADİL 2/158; ATS 1/1164; BS 285).

Eyri-üyrülü: sf. eğri. Eğri büğrülü (ATS 1/1164).

Eyri-üyrülük: is. eğri büğrülük. Eğrilik, eğri olma hali, eğrilik, ivicac, eğrilme (ATS 1/1164).

Ezab-eziyet: is. eziyet. Üzüntü, keder, işkence, ıstırap (ADİL 2/160; ATS 1/1167; BS 285).

Ezab-eziyetli: sf. eziyet. İstıraplı, kederli, üzüntü verici (ATS 1/1167).

Ezab-eziyyetli: 1. Azap çekmek. 2. Cezalandırılmak (BS 285).

Ezab-eziyyetli: sf. Çok eziyyetli, sıxıntılı, çetin; ezab ve eziyyetle dolu. Ezablı iş (ADİL 2/160).

Ezab-işgence: is. eziyet. Üzüntü, keder, işkence, ıstırap (ADİL 2/160ATS 1/1167 BS 285).

Ezablı-eziyyetli: sf. ıstıraplı. Çileli, cefalı; çok zor, çok güç; ağır, meşakkatli, sıkıntılı (ATS 1/1167).

Ezablı-işgenceli: sf. meşakkatli (ADİL 2/160).ATS 1/1167 BS 285).

Eza-cefa: is. azap eziyet. İstırap, azap, işkence; eziyet, meşakkat, sıkıntı (ADİL 2/160; ATS 1/1167; BS 285).

Ezel-axır: zf. eninde sonunda. Ne zaman ve ne halde olursa olsun (ATS 1/1168).

Ezel-ezzel: is. öncesizlik. En evvel, başlangıcı belli olmayan zaman, ezel (ATS 1/1173).

Ezgin-üzgün: sf. bitkin. Çok ezgin, takatsiz, yorgun (ADİL 2/162; ATS 1/1169; BS 286).

Ezik-büzük: sf. ezik büzük. Ezilmiş, büzüşmüş, kırışmış halde olan (ATS 1/1169).

Ezik-ezik: zf. ezik ezik; nazlanarak. Tamamen ezilmiş halde (ADİL 2/163; ATS 1/1169; BS 286).

Ezik-üzük: sf. ezik ezik. **1.** Çok ezilmiş. **2.** Yeniliği, parlaklığı gitmiş, kırışmış, ezilmiş (ADİL 2/163; ATS 1/1170; BS 286).

Ezile-büzüle: zf. ezile büzüle. Cilveli cilveli, nazlı nazlı, kendini beğendirmeye çalışarak, nazla, kırta kırta; yapmacık bir eda ile (ATS 1/1170).

Ezile-ezile: zf. cilveli cilveli. Nazlı nazlı, nazla, kırta kırta, yapmacık bir eda ile (ATS 1/1170 BS 286).

Ezilib-büzülme: is. ezilip büzülme. Nazlanma, işve satma, naz, işve, eda (ADİL 2/163; ATS 1/170; BS 286).

Ezilib-büzülmek: f. ezilip büzülmek. Nazlanmak, naz etmek, işve satmak (ADİL 2/163ATS 1/1170; BS 286).

Ezim-ezim: zf. ezik ezik. Çok ezik halde (ADİL 2/164; ATS 1/1170; BS 286).

Eziş-büzüş: sf. ezik büzük. Buruşuk, buruş buruş, buruşmuş; ezik, ezilmiş; çığnenmiş (ATS 1/1170).

Eziz-erköyün: Nazlı büyütülmüş, mahallebi çocuğu (ADİL 2/165; BS 287).

Eziz-xelef: sf. Naz-nemet içinde böyümüş, çox erköyün. Eziz-xelef övlad (ADİL 2/166).

Ezme-büzme: is. cilveli. Yapmacıklı, işvebaz; kırıtkan; koket, yosma, cilveli kadın (ATS 1/1172; BS 287).

Fağır-fağır: zf. Uslu uslu. Mazlum mazlum, zavallı bir şekilde, sessiz sakın, efendi efendi, sakın sakın (ATS 1/1175; BS 288).

Fağır-füqera / Feqir-füqera: is. fakir fukara. Toplumun aşağı, yoksul tabakası, fakirler, yoksullar (ADİL 2/169; ATS 1/1175; BS 288).

Farağat-farağat: zf. rahat rahat. Rahatça, sakın sakın, sükûnetle; telaşsız, sakın bir şekilde; uslu uslu, efendi efendi (ATS 1/1180).

Ferli-başlı: sf. arzulanan; değerli. İstenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan, iyi, güzel (ADİL 2/185; ATS 1/1198; BS 292).

Fır-fıra: **1.** Topaç, pırlangıç. **2.** Hızlı dönen her şey (ekseni etrafında) (BS 293).

Fırlana-fırlana: zf. döne döne. Dönerek, dönüp hareket etmek (ATS 1/1204; BS 294).

Fıs-fıs: is. fısıldama. Sürekli olarak burnundan fısıltı sesi çıkaran kimse (ATS 1/1205).

Fış-fış: zf. fışirtıyla (ATS 1/1206).

Fışıl-fışıl: zf. fışır fışır. Fışırdayarak, fışirtı çıkararak (ATS 1/1206; BS 294).

Fikir-héyal: Düşünce (ADİL 2/194; BS 295).

Fikirli-fikirli: zf. dalgın dalgın. Düşünceli düşünceli, düşünceli bir şekilde; dalgın bir eda ile; hayal alemindeymiş gibi, hayallere dalmış gibi (ATS 1/1209).

Fikir-zikir: is. düşünce. Niyet; tasarı; endişe, tasa; mütalaâ, varılan karar, bir konuda verilen hüküm (ATS 1/1209).

Filan-behman/Filan-besmekân/Filan-fesman: is. falan filan. Bahsedilmesine gerek olmayan, sayılması icap etmeyen, hafifsenen kimse, şey, filan falan, falan festekiz, falan feşmekân (ATS 1/1211; BS 295).

Fisqü-fücur /Fitne-fel is. fisk ü fücur. Fasıklık, doğru yoldan çıkma, günahkarlık, fisk, ahlak fesadı, sefahat (ATS 1/1217 BS 297).

Fitne-fesad: is. fitne fesat (ADİL 2/200; ATS 1/1218; BS 297).

Gah-gah: zf. Herdenbir, arabir, bezen, gah-gah. Bilmişem bulmaq vüsalin, léyk bir ümmid il; Gah-gah öz xatiri-naşadımı şad éylerem (ADİL 2/213; ATS 1/1245).

Gah-gahı: zf. zaman zaman (ADİL 2/213; ATS 1/1245).

Gah-guman: zf. erkenden. Erken olarak, çok erken (ATS 1/1245).

Gahı-gahı: zf. bazen. Arada bir, arada sırada (ADİL 2/213ATS 1/1245).

Gamaz-gamaz: zf. yavaş yavaş. Yavaş bir biçimde, ağır ağır, adım adım, aheste aheste, aheste beste, sepil sepil (ATS 1/1246).

Gécden-géc: zf. çok geç. Oldukça geç (ADİL 2/214; ATS 1/1247).

Géce-gündüz: **1.** Geceli-gündüzlü, gece gündüz. **2.** Yanardöner (ADİL 2/215; BS 337).

Géce-gündüzlü: Geceli gündüzlü (ADİL 2/215; BS 337).

Géce-gündüzlük: Bir günlük, yirmi dört saatlik (ADİL 2/215; BS 337).

Géceli-gündüzlü: zf. Géce ve gündüz, daim. Géceli-gündüzlü işlemek (ADİL 2/215).

Géc-géc: zf. nadiren. Ender olarak; seyrek olarak; çok az, çok seyrek (ADİL 2/214; ATS 1/1247; BS 337).

Géc-téz: zf. er geç. Erken olmasa da mutlaka bir gün olacak; er veya geç, önünde sonunda (ADİL 2/216ATS 1/1247 BS 338).

Géde-géde: zf. gide gide. Yavaş yavaş, zamanla, git gide, gittikçe (ATS 1/1249).

Géde-gétde: zf. son anda. Gitme anında (ATS 1/1249; BS 338).

Géde-güde: **1.** Serseri, başıboş (kimse). **2.** Çoluk çocuk, ayak takımı (BS 338).

Géden-gelen: is. gelen giden. Yoldan geçen herkes, her şahıs (ADİL 2/216ATS 1/1249 BS 338).

Géder-gelmez: is. ölüm. Dönülmesi mümkün olmayan yer (ATS 1/1249; BS 339).

Gédib-gelme: “Gédib-gelmek”den f.is (ADİL 2/216).

Gédib-gelmek: f. gidip gelmek. Bir yerden başka bir yere hareket etmek (belirli bir yönde) (ADİL 2/216; ATS 1/1250; BS 339).

Gédiş-geliş: is. gidiş geliş. **1.** Çeşitli yönlere hareket etme, gidip gelme. **2.** İlişki, münasebet (ADİL 2/217; ATS 1/1250; BS 339).

Géh-geh: zf. Herden bir, arabir, bezen, gah-gah. Geh-geh içib serxoş olaq şerabı; Günde sürek ikimiz vehdet bele (ADİL 2/228).

Geldi-géder: sf. gelip geçici. Daimi olmayan, sabit olmayan, geçici, kalıcı olmayan (ADİL 2/228; ATS 1/1262; BS 341).

Geldi-gédergi: sf. geçici (ADİL 2/228; ATS 1/1262; BS 341).

Geldim-geldim: Gitmeğe, yürümeğe, ulaşmaya, çağrılan yere doğru hareketin başladığını bildiren ifade (ATS 1/1262).

Gelen-géden: is. gelen giden. Herhangi bir gaye ile bir yere gelip giden, yoldan geçen kimse, misafirler (ADİL 2/229; ATS 1/1262; BS 342).

Gel-gel: is. gel gel. Bir yere çağırma, davet (ADİL 2/229; ATS 1/1262; BS 342).

Gel-gét: is. gel git. Bir yere çokça gidip gelme (ADİL 2/229; ATS 1/1262; BS 342).

Gelib-çatmaq: Yaklaşmak, gelip çatmak (BS 342).

Gelib-géden: is. gelip giden. Herhangi bir maksatla bir yere gelip giden; yoldan geçen kimse, misafir (ADİL 2/229; ATS 1/1263; BS 342).

Gelib-gétmek: f. gelip gitmek. Yürümek, gezmek, dolaşmak; yayılmak; gitmek (ATS 1/1263; BS 342).

Gelib-kéçmek: f. geçip gitmek. Gitmek, hareket etmek, yürümek, adımlamak (ATS 1/1263).

Gelin-qız: Kızlar ve gelinler (BS 343).

Gélir-çıxar: is. gelir gider. Sağlanan ve harcanan paralar (ATS 1/1269; BS 343).

Geliş-duruş: Yürüyüş tarzı (BS 343).

Geliş-gédiş: **1.** Gidiş geliş, gelgit. **2.** Muaşeret (ADİL 2/230; BS 343).

Gencele-guncele: sf. karmakarışık. Dağınık, düzensiz, çok karışık (ATS 1/1273).

Génden-géne: zf. uzaktan uzağa. Uzaktan, çok uzaktan (ATS 1/1251; BS 346).

Géniş-géniş: zf. genişçe. Geniş bir şekilde (ATS 1/1253).

Gériden-gériye: Gizlice, çaktırmadan (BS 351).

Géri-géri: zf. geri geri. Gerisin geriye, götün götün, kışın kışın (ATS 1/1257).

Gét-géde: Gitgide, gittikçe (BS 352).

Gét-gel: is. gidip gelme; ilişki. **1.** Bir yere çok gidip gelme, yürüme, gezme, gitme, dolaşma. **2.** Temas, münasebet, alışveriş (ADİL 2/223; ATS 1/1258; BS 352).

Géyib-kécinmek: f. giyinip kuşanmak. Örtünmek, giyinmek; takıp takıştırmak (ATS 1/1259; BS 354).

Géyim-kecim: is. giyim kuşam. Kıyafet, elbise, esbap; tuvalet, düttürü (ADİL 2/225; ATS 1/1259; BS 354).

Géyim-kecimli: sf. giyimli kuşamlı. İyi, güzel giyinmiş, şık giyinmiş (ATS 1/1259; BS 354).

Géyimli-kécimli: sf. Giyimli kuşamlı. İyi, güzel giyinmiş, şık giyinmiş (ADİL 2/225ATS 1/1259 BS 354).

Géyindirib-kécindirilmek: f. giyindirip kuşandırılmak. Birtakım giyecekler ve takılarla birisinin daha güzel, daha göz alıcı olması, daha hoş görünmesi sağlanmak, bezetilmek, bezemek, donatmak, tezyin etmek (ATS 1/1259).

Géyindirib-kécindirmek: f. giyindirip kuşandırmak. Birtakım giyecekler ve takılarla birisinin daha güzel, daha göz alıcı olması, daha hoş görünmesi sağlanmak, bezetilmek, bezemek, donatmak, tezyin etmek (ADİL 2/226; ATS 1/1259; BS 354).

Géyinib-kécindirmek: f. Birini yaxşı-yaxşıgéyindirmek, bezendirmek. Gelini géyindirib-kécindirdiler (ADİL 2/226).

Géyinib-kécinmek: f. giyinip kuşanmak. Güzel giyinmek, giyinip kuşanmak, süs eşyaları takmak, süslenmek (ADİL 2/226; ATS 1/1259; BS 354).

Géyinib-kécinmiş: f. giyip kuşanmış. Güzel, şık giyinmiş, giyinip süslenmiş (ADİL 2/226; ATS 1/1259; BS 354).

Geze-geze: zf. geze geze. Gezerek, yürüyerek, hareket halinde iken (ATS 1/1281; BS 358).

Gezib-dolanmaq / Gezib-dolaşmaq: f. gezip dolaşmak. Gezmek, her tarafını gezmek, her tarafını dolaşmak (ATS 1/1282).

Gezine-gezine: Gezinerek (BS 358).

Gıç-patava: Baldır bacak (BS 359).

Gıd-gıd: Dedikodu, söylenti; homurtu (BS 359).

Gıdır-bıdır: Vıdı vıdı (BS 359).

Gıdır-mıdır: Vıdı vıdı (BS 359).

Gic-gic: zf. bön bön. Akılsızca, ahmakça, serserice (ADİL 2/244; ATS 1/1283).

Gildir-gildir: zf. damla damla. Tane tane, azar azar (ADİL 2/245ATS 1/1287).

Gile-gile: zf. tane tane. Damla damla, damlalar halinde (ADİL 2/246; ATS 1/1287).

Gileylene-gileylene: zf. homurdana homurdana. Şikâyetlenerek, memnuniyetsizlik bildirerek (ADİL 2/246; ATS 1/1287).

Girdim-girdim: zf. Gile-gile, damcı-damcı, dene-dene (göz yaşı haqqında). Gözlerinin yaşı girdim-girdim yanağından süzülen Mayanın ellerini Perşan ovcunda sıxıb oxşayır (ADİL 2/250).

Girib-çixmaq: f. girip çıkmak. Uğramak; görmeğe gitmek, görmeğe gelmek, yoklamak (ATS 1/1292).

Girinti-çixıntı: is. girinti çikıntı. Yüzeyin düz olmaması durumu, yüzeyde bulunan yükseklikler ve çukurluklar (ADİL 2/251; ATS 1/1293).

Girintili-çixıntılı: sf. girintili çikıntılı. Düz olmayan, çikıntısı girintisi olan, düzgün olmayan; pürüzlü, pürtüklü (ADİL 2/251; ATS 1/1293).

Gizlene-gizlene: zf. saklana saklana. Saklanarak, saklana saklana, gizli gizli, gizlice (ATS 1/1296).

Gizli-gizli: zf. gizli gizli. Gizli olarak, başkalarının haberi olmadan (ADİL 2/255; ATS 1/1296).

Gizlince-gizlince: zf. gizlice (ADİL 2/255; ATS 1/1297 BS 378).

Gizlin-gizlin: zf. gizli gizli. Gizli olarak başkalarının haberi olmadan (ATS 1/1297).

Goşa-pesele: is. kıyı köşe. Kıyıları ve köşeleri (ATS 1/1300).

Göl-göl: zf. göletler şeklinde. Bazı yerleri kuru, bazı yerleri su ile kaplı hâlde (ADİL 2/259ATS 1/1303).

Göl-göyertilik: is. Göyerti ekilmiş yer, göyerti biten yer. Her kes heyetdeki göyertilili sulamağ isteyirdi (ADİL 2/273).

Göre-göre: zf. göre göre. Bilerek, deneyerek, görerek (ADİL 2/264; ATS 1/1306; BS 391).

Gör-götür: Öğrenme, tecrübe kazanma (BS 391).

Görmemiş-görmemiş: zf. görmemişlikle. Görmemiş kimse gibi, görgüsüzce (ADİL 2/265; ATS 1/1308; BS 392).

Görmez-bilmez: zf. düşünmeden; rastgele (ADİL 2/265; ATS 1/1308; BS 392).

Görmeze-bilmeze: zf. düşünmeden; rastgele. Düşünmeksizin, düşünüp taşınmadan, ölçüp biçmeden (ATS 1/1308).

Görüb-götürmek: f. ders almak; tecrübe kazanmak. Olanlardan hisse kapmak, ibret almak (ATS 1/1308).

Görüb-götürmüş: Tecrübeli, bilgili, görmüş geçirmiş (BS 392).

Görüm-baxım: is. yardım. Muavenet; arkalama, yardım etme, imdat (ATS 1/1309; BS 392).

Götün-götün: zf. Götün götün. Geri geri, arkaya, arkaya doğru (ATS 1/1311).

Götür-goy: is. ölçüp biçme. Müzakere, mülhaza, düşünce (ATS 1/1311).

Göy-göyerti: is. yeşillik. Bitkiler, ağaçlar, yapraklar (ADİL 2/274; ATS 1/1314; BS 394).

Göy-göyertilik: is. yeşillik; sebzelik. Yeşillik, ekilmiş alan, yeşillik alan (ATS 1/1314 BS 394).

Göy-güc: sf. zorla. Güç kullanarak, cebren, zecren, metazori (ATS 1/1314).

Gözel-göyçek: sf. güzel. Yüz hatları, vücudunun uygunluğu, mütenasipliği, kaş ve gözleri kusursuz olan (ADİL 2/289; ATS 1/1326; BS 396).

Gözel-gözel: sf. güzel güzel. Hoş, göze hoş gelen (genelde çoğul olarak kullanılır) (ADİL 2/290; ATS 1/1326; BS 396).

Göz-göz (I): göz göz. Çokça gözleri, delikleri olan, delik delik (ADİL 2/291; ATS 1/1324; BS 397).

Göz-göze: 1. Yüz-yüze, karşı karşıya. 2. Açıkça (ADİL 2/292; BS 397).

Gözleye-gözleye: zf. bekleye bekleye. Bekleyerek, hasretini çekerek, özleyerek (ADİL 2/293; ATS 1/1328; BS 399).

Göz-qaş: is. göz kaş. Gözler ve kaşlar (ADİL 2/292; ATS 1/1324; BS 397).

Göz-qulaq: is. Genelde **olmaq** fiili ile birlikte kullanılır ve dikkat etmek, dikkatli olmak, fırsat kollamak, tetikte olmak anlamlarını verir (ATS 1/1324).

Gum-gum: is. gümgüm. Bir şey düştüğünde veya bir yere dokunduğunda meydana gelen boğuk ses (ADİL 2/296; ATS 1/1331).

Gumur-gumur: is. gümgüm (ADİL 2/296; ATS 1/1332).

Gup-gup: is. küt küt. 1. Yürürken ayakların yere süratle çarpmasından oluşan ses. 2. Kalp atışlarının sesi (ADİL 2/296; ATS 1/1332).

Gur-gur: is. gümbür gümbür. Gürültüyle, güçlü bir şekilde akan suyun çıkardığı ses (ADİL 2/297; ATS 1/1332).

Gurultu-nerilti: is. gürültü patırtı. Çok yüksek ve anlaşılmaz ses, gürültü (ADİL 2/298; ATS 1/1333).

Gurultulu-neriltili: sf. gürültülü patırtılı. Şamatalı, gürültüsü olan (ATS 1/1334).

Gurultu-patıltı: is. Çok yüksek ve anlaşılmaz ses, gürültü (ADİL 2/298; ATS 1/1333).

Gurum-gurum: is. gümbür gümbür. Gümbürtü sesi çıkararak, gümbürdeyerek (ATS 1/1334).

Güc-bela: zf. güç bela. Çok zorlukla, büyük eziyetle, bin bir müşkülâtle; zorla (ADİL 2/300; ATS 1/1335; BS 418).

Güce-güc: zf. zar zor. Kolay olmayan bir biçimde, zar zor, zor bela (ATS 1/1336).

Gücene-gücene: zf. ıkına sıkına. Zorla, güçle (ATS 1/1336).

Güclü-zorlu: sf. güçlü kuvvetli. Kuvvetli, güçlü, zorlu, sağlam (ATS 1/1336).

Güc-qüvvet: is. güç kuvvet. Kuvvet, güç; kudret, takat, mecal, derman (ATS 1/1335).

Güc-xoş: zf. zorla. Zor kullanarak, cebren, zecren, metazori (ATS 1/1335).

Gül-çiçek: Güller ve çiçekler (BS 419).

Gül-çiçekli(ler): Gülgiller (BS 419).

Güle-güle: Gülerek (BS 420).

Gül-gül: sf. güllü çiçekli. Üzerinde gül, çiçek resimleri olan; çiçekli (ADİL 2/305; ATS 1/1339; BS 420).

Gül-gülüstan: is. gülüstan. Güllerin çokça bittiği yer (ATS 1/1339).

Gül-gülüstanlıq: is. gülüstan. Bir cennet köşesi, çok güzel yer (ATS 1/1339).

Güllü-çiçekli: sf. güllü çiçekli. Çokça gül, çiçek bitmiş saha (ADİL 2/306; ATS 1/1344).

Güllü-gülşenli: sf. güllü çiçekli. Çokça gülü, çiçeği olan (alan) (ADİL 2/306; ATS 1/1344; BS 421).

Güllük-çiçeklik: is. güllük gülüstanlık. Güllü, çiçekli yer (ATS 1/1344).

Güllü-naxışlı: sf. çiçekli. Üzerinde gül şeklinde süsü, bezeği olan, boyalı (ADİL 2/306; ATS 1/1344; BS 421).

Günden-güne: zf. gün geçtikçe. Her gün geçtikçe; peş peşe, durmadan (ADİL 2/310ATS 1/1350).

Güneşli-gündüzlü: sf. güneşli; neşeli. Gündüz, ı ışık, aydınlık (ATS 1/1351).

Gün-günden: zf. gün geçtikçe. Git gide, tedricci olarak (ATS 1/1349; BS 423).

Gün-gündüz: zf. gece gündüz. Gece gündüz boyu, sabahtan akşama kadar (ATS 1/1349).

Gün-güne: zf. günü gününe. Çok dakik olarak (ATS 1/1349 BS 423).

Gün-güzeran: Hayat, maişet (BS 423).

Günlü-geceli: zf. geceli gündüzlü (ATS 1/1352).

Günü-günden: zf. gün geçtikçe. Günden güne, her gün geçtikçe (ATS 1/1352).

Günü-gününe: is. ajur, günü gününe. Muhasebede son güne kadar yapılan işlerin günlük yapılmış olması, askıda kalan bir işin bulunmaması (ATS 1/1352).

Xalı-xalça: Halı ve kilim (ADİL 2/417; BS 429).

Xal-xal: Benek benek, benli (ADİL 2/417; BS 429).

Xam-xam: zf. ham ham. Henüz olgunlaşmadan, henüz yetişmeden, ham şekilde (ADİL 2/420; ATS 1/1480; BS 430).

Xana-xana: sf. kare kare, bölüm bölüm. **1.** Damalar halinde damalı. **2.** Bölümler halinde kısım kısım, oda oda; ev ev (ADİL 2/421ATS 1/1483 BS 431).

Xanım-xatın: is. hanım hanımcık. Kadınlara sevgi ve saygıyla seslenme şekli (ADİL 2/423; ATS 1/1484).

Xaqq-edalet: Adalet, insaf (BS 427).

Xaqq-hésab: **1.** Hesap verme, hesap, hesaplama. **2.** Rapor (BS 427).

Xaqq-naxaq: Yerli yersiz, haklı haksız (BS 427).

Xaqq-say: Emek, zahmet (BS 427).

Xas-xalis: sf. halis muhlis; soylu. Has, gerçek, hakiki, sahici, halis, tabii, su katılmamış; orijinal, hiç karışığı olmayan, tertemiz, noksansız (ATS 1/1490).

Xata-bala: Belâ, tehlike, tatsızlık (ADİL 2/430; BS 435).

Xata-balaçı: is. Xata töreden, başkasına eziyyet veren; şuluq, nadine. Çox xata-balaçı uşaqdır (ADİL 2/431).

Xata-balalı: **1.** Tehlikeli, korkulu. **2.** Ağır, meşakkatli, eziyetli, zor (ADİL 2/431; BS 435).

Xa-xa: ha ha. Alaylı, yapmacık gülüş (ADİL 2/414; ATS 1/1473).

Xay-xay: zf. ahmakçasına. Eblehçesine, akılsızcasına (ATS 1/1494).

Xeber-eter: Haber, haber ve iz (ADİL 2/439; BS 438).

Xeber-etersiz: Habersiz, bilgisiz, malumatsız (ADİL 2/439; BS 439).

Xebersiz-etersiz: 1. Habersiz, malumatsız. 2. Meçhul (ADİL 2/439; BS 439).

Xefif-xefif: zf. hafif hafif. Tatlı tatlı; latif bir şekilde, letafetle, zarif bir şekilde (ATS 1/1500).

Xerc-borc: zf. harç borç. Borç para alarak, borca girerek, güçlkle para bularak (ADİL 2/447; ATS 1/1506; BS 447).

Xerc-xörek: is. Düğün ve nişan törenlerinde yapılan harcama (ATS 1/1506).

Xeste-xeste: zf. hasta hasta. Hasta bir şekilde, hasta halde, hastalıklı olduğu halde (ATS 1/1509).

Xeta-bala: Meşguliyet, uğraşı, baş ağrısı, baş belası (BS 452).

Xetir-hörmət: is. hürmet. Saygı, ihtiram, tazimat (ATS 1/1512).

Xéyir-şer: Tören meclisi (düğün, ziyafet, yas vb. için) (BS 455).

Xımirt-xımirt: zf. ktır ktır. Çıtır çıtır, kütür kütür, kütür kütür ses çıkararak (ATS 1/1516).

Xımır-xımır: zf. Usul usul; usulca. Yavaş yavaş, sessiz sessiz, alttan alttan, gizlice, usulca, kendisi için (ADİL 2/457; ATS 1/1516; BS 458).

Xıncım-xıncım: zf. parça parça. Küçük küçük, parçalanmış halde, ufak ufak, lokma lokma (ADİL 2/458; ATS 1/1518; BS 458).

Xınc-xınc: zf. parça parça (ADİL 2/458; ATS 1/1517; BS 458).

Xırdaca-xırdaca: zf. yavaş yavaş; ufak ufak. 1. Azar azar, usul usul, aheste aheste, yavaşça. 2. Küçük küçük, ufak ufak (miktar olarak çokluk bildirir) (ADİL 2/459; ATS 1/1519; BS 459).

Xırdalı-büyüklü: zf. küçüklü büyüklü. Herkes; hepsi (ATS 1/1520).

Xırda-mırda: is. ufak tefek. 1. Hırdavat. 2. Her türlü küçük şeyler (ADİL 2/461; ATS 1/1519; BS 459).

Xırda-pala / Xırda-para: sf. ufak tefek. Çok yer kaplamayan, küçük, çok gerekli olmayan, önemsiz (ATS 1/1519).

Xırda-xırda: zf. ufak ufak. Aheste aheste, yavaş yavaş, ağır ağır, yavaşça (ADİL 2/460; ATS 1/1519 BS 459).

Xırda-xuruş: is. ufak tefek; önemsiz. Her türlü küçük şeyler, hırdavat (ADİL 2/460; ATS 1/1519; BS 459).

Xırdım-xırdım: zf. ufak ufak. Küçük küçük, parça parça, lokma lokma (ADİL 2/461; ATS 1/1519; BS 459).

Xırım-xırda: is. öteberi; ufak tefek. Her zaman kullanılan ve sık sık gerekli olan her türlü küçük şeyler, ev eşyaları (ADİL 2/462; ATS 1/1521; BS 460).

Xırım-xırım: sf. küçük küçük. Ufak ufak, azar azar (ATS 1/1521).

Xırıp-xırıp: is. kırp kırp (ADİL 2/462; ATS 1/1521; BS 460).

Xırlı-pırlı: zf. yerli yerinde. Esaslı bir şekilde, gereği gibi, gerektiği gibi (ADİL 2/462; ATS 1/1521; BS 460).

Xırlı-xırlı: Yerli yerinde, usulüne göre, kaidesince (BS 460).

Xırto-pırt / Xırt-pırt: is. hlk. pılı pırtı (ATS 1/1523).

Xırt-xırt: is. kıtır kıtır (ADİL 2/463ATS 1/1523 BS 460).

Xırt-xırtla: zf. ktırdatarak. Kütürdeterek, çatırdatarak (ATS 1/1523).

Xır-xır (I): sf. hırıltılı. Sesi hırıltı şeklinde çıkan (kimse), kısık, kısılmış, hırıltıyla, hırıldayarak (ATS 1/1518; BS 460).

Xır-xır (II): is. hır hır. “Hır hır” sesi çıkararak (ATS 1/1518).

Xısın-xısın: zf. sessiz sessiz, Yavaş yavaş, gizli gizli, sessizce (ADİL 2/463; ATS 1/1523).

Xıs-xıs: zf. sessiz sessiz (ATS 1/1523; BS 460).

Xış-xış: is. se. hışır hışır. Hışırtı sesi (ADİL 2/464; ATS 1/1523; BS 461).

Xi-xi-xi!: Yavaş gülüş bildiren ses teqlidi. Uşaqar “xi-xi-xi” édib açılışmağa başladılar (ADİL 2/466).

Xoflu-xoflu: zf. ürkek ürkek. Korkarak, korku duyarak, korka korka, telaş ve heyecan içinde, korkarak, çekinerek (ADİL 2/470; ATS 1/1533; BS 466).

Xof-xeter: Tehlike, korku (ADİL 2/470; BS 466).

Xol-budaq: Dal budak (BS 466).

Xorum-xorum: zf. kucak kucak. Demet demet, yığın yığın (ATS 1/1537).

Xor-xor: is. horultu. Uykuda horuldayan kimsenin çıkardığı ses (ADİL 2/472; ATS 1/1535; BS 467).

Xoşam-xoşam: zf. gönüllülük. Kendi rızasıyla, isteyerek, gönüllü olarak (ADİL 2/476; ATS 1/1541; BS 468).

Xoş-béş: is. hoşbeş. Hâl hatır sorma, konuşma (ADİL 2/476; ATS 1/1540).

Xoş-xoş: 1. Güzel güzel. 2. Yavaş yavaş, az az (BS 469).

Xumar-xumar: zf. baygın baygın. Nazlı nazlı, süzgün süzgün (ATS 1/1551).

Xuraman-xuraman: zf. incelikle. Zarifçesine, zariflikle, nezaketle, zarifane, sevimli bir şekilde, sevimlilikle (ATS 1/1552; BS 474).

Xurd-xemir: sf. ezik ezik. Ezilmiş, hurdahaş olmuş, ezik halde (ATS 1/1552).

Xurd-xeşil: sf. ezik ezik. Sağlam herhangi bir tarafı kalmayan, her tarafı zedeli (ADİL 2/487; ATS 1/1552; BS 474).

Haçandan-haçana: zf. nihayet. Sonunda, çok zaman geçtikten sonra (ADİL 2/319; ATS 1/1359; BS 426).

Haça-paça: zf. parça parça. Parçalanmış durumda, parçalanmış halde (ATS 1/1358).

Hadaran-padaran: sf. abuk subuk. Akla, mantığa uymayan, düşünülmeden söylenen (söz), saçma sapan, abuk subuk, abidikgubidik (ATS /1359; BS 426).

Hadırlaya-hadırlaya: zf. dikkatli dikkatli. Dikkatli davranarak, özenli hareket ederek (ATS 1/1359).

Haf-haf: is. hav hav. Köpeklerin havlarken çıkardığı ses (ATS 1/1360; BS 427).

Ha-ha / Ha-ha-ha: Kahkaha, hahaha, hahhah (BS 427).

Hala-hırna: is. gürültü patırtı. Gürültü, bağırma, şamata (ATS 1/1364).

Haldan-hala: zf. Halden hâle (ATS 1/1365; BS 428).

Hal-ehval: is. durum. Vaziyet, hâl (ADİL 2/325; ATS 1/1363).

Hallı-bullu: sf. etli butlu. Oldukça şişman (ATS 1/1366; BS 429).

Halıca-dulluca: is. akça pakça. Beyaz tenli dolgun kadın (ATS 1/1366).

Halqa-halqa: zf. halka halka. Halkalar şeklinde, boğum boğum (ADİL 2/326; ATS 1/1365; BS 428).

Halsız-ehvalsız: 1. Saygısızca. 2. Homurdanan, mırıldanan (BS 430).

Haman-haman: zf. anında (ADİL 2/327; ATS 1/1367; BS 430).

Hambal-donbal: is. salıncak (ATS 1/1368).

Ham-ham: is. Hav hav. Köpeklerin havladıkları zaman çıkardığı ses (ADİL 2/327; ATS 1/1367).

Hap-gop: is. atıp tutma. Önemsiz sözler, boş konuşma, kuru gürültü, övünme, benlik taslama, yüksekten atma (ADİL 2/330; ATS 1/1371 BS 432).

Hap-gopçu: sf. atıp tutan; boşboğaz. Kendini öven, kendini metheden, kendini pohpohlayan, benlik taslayan (ADİL 2/330; ATS 1/137; BS 432).

Hap-gopçuluq: is. atıp tutma. Yalan dolan, övünme, kendini methetme, yüksekten atma, övünçlük, temeddüh (ATS 1/1371).

Happıl-huppul: sf. yuvarlak, tombul. Top veya küre şeklinde olan toparlak (şey) (ATS 1/1371).

Haqq-edalet: is. Edalet, insaf. Seninleyem, haqq-edalet, seninleyem; Milli qürur, milliqéyret, seninleyem! (ADİL 2/321).

Haqq-hesab: is. hesap; rapor; durum. Herhangi bir işlemin, hesaplamanın neticesi; hesaplama (ADİL 2/321; ATS 1/1362).

Haqq-hesabsız: hesapsız; sebepsiz. Hesabını yapmayan, hesabını tutmayan (ATS 1/1362).

Haqq-hüquq: is. hak hukuk (ATS 1/1362).

Haqq-nahaq: zf. haklı haksız. İster haklı olsun ister haksız, haklı veya haksız (ADİL 2/321; ATS 1/1362).

Haray-heşir: is. gürültü patırtı. Bağırıp, çağırma (ADİL 2/332; ATS 1/1372; BS 433).

Harfa-harfa: zf. mağrurane. Yüksekten bakarak, kendine güvenerek, böbürlenerek, kasınarak; küstahça (ATS 1/1373).

Har-hacat: is. alet edevat. Avadanlık, alet, alet ve edevat, takım (ATS 1/1371).

Harım-cırım: Kanaatsiz (BS 433).

Harın-harın: zf. azgınca. Kudurmuşçasına, azgıncasına, kibirlicesine (ATS 1/1373).

Hartan-partan: is. dağdan bağdan. Anlamsız, manasız, sağdan soldan (konuşma) (ATS 1/1375).

Has-halis: Asil, soylu (BS 434).

Hava-heves: is. eğlence. Eğlenme temayülü, şeytani hevesler (ATS 1/1376; BS 436).

Havalı-havalı: zf. havalı havalı; delicesine. Kibirli kibirli, kuruntulu bir şekilde, kasılarak, yüksekte bakarak, mağrurcasına, mağrurane (ATS 1/1377).

Havayı-havayı: zf. boşu boşuna. Boş yere, kuru kuruya, nafile, beyhude yere; sebepsiz yere, yok yere (ATS 1/1378).

Hav-hav: Hav hav. Köpeklerin havlarken çıkardığı ses (ATS 1/1375).

Hayandan-hayana: zf. uzun zamandan sonra; nereden nereye. Çok sustuktan sonra, çok bekledikten sonra (ATS 1/1379).

Hay-haray: is. şamata (ADİL 2/337; ATS 1/1378; BS 437).

Hay-hay (I): zf. kudret; hayhay. **1.** kon. Takat, güç, kuvvet. **2.** Hayret ve memnuniyetsizlik, rahatsızlık bildiren bir ifade (ADİL 2/337; ATS 1/1378).

Hay-hay (II): is. keşmekeş. Hengâme, karışıklık, karmakarışıklık, acele acele konuşmalar, birbirine girme, şamata, gürültü patırtı (ATS 1/1378).

Hay-heşir: is. panik. Telaş, endişe, velvele, gürültü patırtı, bağırıp çağırma, birbirine girme, heyecan, karışıklık (ATS 1/1378).

Hay-huy: is. şamata (ATS 1/1378).

Hayıl-mayıl: zf. şaşkın. Şaşırmış hâlde, hayretler içinde, donup kalmış durumda, kendini kaybetmişçesine (ADİL 2/337; ATS 1/1379; BS 437).

Hay-küy: is. şamata. Haykırış, bağırma, gürültü, kavga, karışıklık (ADİL 2/337; ATS 1/1378; BS 437).

Hay-küyçü: sf. şamatacı. Hiçbir ciddi sebep olmadan gürültü koparan, karışıklık çıkaran, korkuya kapılan (ADİL 2/337; ATS 1/1378; BS 438).

Hay-küçülük: is. şamatacılık. Gürültü patırtı çıkarma (ATS 1/1378).

Hay-küyle: zf. gürültüyle. Patırtıyla, gürültülü bir şekilde, bağırıp çağırma ile, gürültü kopararak, haykırarak, bağırarak (ATS 1/1379 BS 438).

Hay-küylü: sf. patırtılı. Bağırıp çağırma, gürültü olan yer, gürültülü (ADİL 2/337; ATS 1/1379; BS 438).

Hay-küylülük: is. gürültücülük. Gürültü yapma, velvele çıkarma, velvecilik (ATS 1/1379).

Hay-küysüz: zf. gürültüsüz. Sessizce, sakin bir şekilde (ADİL 2/337; ATS 1/1379 BS 438).

Haylı-küylü: sf. patırtılı (ATS 1/1380; BS 438).

Haylın-koylun: sf. dertli inilti. Derdinden ve kederinden dolayı inilti sesi çıkaran (ATS 1/1381).

Héca-héca: zf. hece hece. Hecelere ayırarak, heceleyerek (ADİL 2/340; ATS 1/1382; BS 439).

Héçden-héçe: sf. yersiz. Sebepsiz, yerinde olmayan, anlamsız (ATS 1/1383; BS 440).

Héç-héçe: zf. berabere. Birbirine eşit, birbirine üstünlük kuramayarak, aynı puanda vb. kalarak, yenişemeyerek (ATS 1/1382; BS 440).

Héç-puç: is. önemsiz. Hiçbir önemi, faydası, anlamı olmayan şey (ATS 1/1382 BS 440).

Hedd-hésab: Sayı, miktar (ADİL 2/352; BS 440).

Hedd-hüdüd: Sınır, nokta (ADİL 2/352; BS 440).

Hede-herbe: is. tehdit. Gözünü korkutma, yıldırma, gözdağı verme (ATS 1/1400).

Hederen-pederen: is. anlamsız (ADİL 2/353; ATS 1/1400; BS 440).

Hedsiz-hésabsız: hudutsuz. Sınırsız, sonsuz, sayısız, haddinden fazla ADİL 2/353; ATS 1/1401; BS 441).

Hedsiz-hüdudsuz: sf. hadsiz hudutsuz. Sınırı, haddi hududu olmayan, uçsuz bucaksız, nihayetsiz, sonsuz (ADİL 2/353; ATS 1/1401; BS 441).

He-he: vay be. Şaşkınlık ve hayret bildiren bir ifade (ATS 1/138; BS 442).

Hele-béle: zf. kayıtsızca. Sebepsiz, niyetsiz, ciddiyetten uzak, gayeden uzak, öylesine, lakayt bir şekilde (ADİL 2/357; ATS 1/1404; BS 442).

Hele-helbet: zf. mutlaka. Kesin olarak, nasıl olursa olsun (ADİL 2/357; ATS 1/1404; BS 442).

Hele-hele / Helem-helem: Herhangi, herhangi bir, rastgele, sıradan (BS 442).

Hele-hele: sf. şimdi şimdi. Şimdilerde, çok yakın zamanda, şimdi, yeni (ADİL 2/357; ATS 1/1404).

Hele-hule: sf. düzensiz. Düzeni olmayan veya düzeni bozuk, karışık, tertipsiz, intizamsız, gayrimuntazam (ATS 1/1404).

Helem-helem: sf. alelade; sade; her şahsın yapamayacağı. **1.** Sıradan, vasat, bildiğimiz gibi, bayağı. **2.** Herkesin yapamayacağı, her insanın başaramayacağı (ADİL 2/357; ATS 1/1404).

Hele-pele: is. hezeyan. Saçmalama, sayıklama (ATS 1/1404).

Hel-helbet: Mutlaka, nasıl olursa olsun, herhalde (ADİL 2/358; BS 443).

Hel-hele: is. Hay-küy, qalmaqal, heyecan. Bu sayaq hel-heleyle bir anda; Geldi çatdı o vaheye karvan (ADİL 2/358).

Hellem-qellem: sf. üçkağıtçı. Dalavereci, fırıldakçı, hilekâr, dolandırıcı, düzenbaz (ADİL 2/359; ATS 1/1405; BS 443).

Hellem-qellemlik: Kurnazlık, yalancılık, düzenbazlık (BS 443).

Hendes-mendes: sf. fırıldakçı. Düzen çeviren, dolapçı, dalavereci (ATS 1/1412).

Heng-hung: is. soluma. Nefes alıp verme (ATS 1/1413).

Henter-menter: zf. şaşkın (ATS 1/1414).

Hepir-çöpür: is. çürük. Çürümüş şey (ATS 1/1414).

Hepir-çüpür: is. abur cubur. Yararı gözetilmeksizin rastgele yenilen şeyler (ATS 1/1414; BS 446).

Herbe-zorba: is. gözdağı. **1.** Korkutma, tehdit etme. **2.** Azerbaycan âşık şiirinde mizahî bir türdür. Ozanlar atıştıkları zaman kendilerini şaka yollu överek

karşısındaki âşığa meydan okur. Genelde koşma türü şiirler ifa edilir (ADİL 2/368; ATS 1/1416; BS 447).

Herc-merc: 1. Tarumar, darmadağın. 2. Keşmekeş (BS 447).

Herc-merclik: Karışıklık, düzensizlik (BS 447).

Herde-hurde: is. karışık. İç içe, karman çorman (ATS 1/1417).

Herden-birden: zf. bazen (ATS 1/1417).

Herf-hedyan: Saçma, herze (BS 448).

Herf-herf: zf. harf harf. Her harfi ayrı olarak, değişmeden hiçbir harfi azalıp çoğalmadan, aynen olduğu gibi (ADİL 2/372; ATS 1/1419; BS 448).

Herfi-herfine: zf. harfi harfine. Hiçbir şey azaltıp çoğaltmadan, değişmeden, olduğu gibi (ADİL 2/372; ATS 1/1419).

Heris-heris: zf. harislikle (ATS 1/1420).

Herki-herki: is. hercümenç. Altüst, karmakarışık, darmadağınık, allak bullak (ATS 1/1420).

Herki-herkilik: is. karışıklık. Kanunsuzluk, nizam intizam olmama durumu (ADİL 2/373; ATS 1/1420).

Herlene-herlene: zf. döne döne. Dönerek (ATS 1/1421).

Herlenib-fırlanmaq: f. dönüp dolaşmak. (fırfır) Dönmek, daire çizmek, dolaşmak (ATS 1421).

Héрти-пéрти: sf. kaba saba; hiç. 1. Olduğundan büyük, kocaman, iri yarı kimse. 2. Hiçbir şey (ATS 1/1390).

Herze-hedyan: is. pis lakırdı. Yakışsız söz, kötü söz; müstehcenlik, uygunsuzluk kokan lakırdı (ATS 1/1421).

Herze-herze: zf. uygunsuzca. Edepsizce, terbiyesizce (ADİL 2/375; ATS 1/1421).

Hésab-kitab: is. hesap kitap. Düşünüp taşınıp hesapladıktan sonra (ATS 1/1391; BS 450).

Hesret-hesret: zf. özlemlerle. Hasret duyarak, hasretle; hüznle ve kederle, can sıkıntısıyla, kasvetli kasvetli (ATS 1/1423).

Heteren-peteren: is. anlamsız. Boş, manasız (konuşma, sohbet vb.) (ATS 1/1425).

Hevil-hevil: sf. aceleci. Tez iş gören, çabuk davranan, canı tez, farfara, fırtına gibi, içi tezi ivecen, iveğen, kıvrak, sabırsız, tez canlı, telaşlı, acul (ATS 1/1426).

Heya-abır: Hata, ar, utanma (ADİL 2/379; BS 453).

Héylan-héylan: zf. salına salına. Yürürken uyumlu hareketlerle hafifçe bir yandan bir yana eğilerek (ATS 1/1395).

Héyran-héyran: zf. hayranlıkla. Büyülenmiş gibi, hayran hayran, kendinden geçerek (ATS 1/1395).

Hezin-hezin: zf. hazin hazin. Kederli bir şekilde, gamlı bir şekilde, yanıklıyanıklı (ADİL 2/383; ATS 1/1429; BS 457).

Hıçqıra-hıçqıra: zf. hıçqıra hıçqıra. Hıçkıarak, hıçkıriklarla, sürekli hıçkıarak (ATS 1/1430).

Hıqqana-hıqqana: zf. ıkına sıkına. **1.** Zorlanarak, gücünü zorlayarak. **2.** Sık sık soluk alarak, pofurdayarak (ATS 1/1430; BS 458).

Hır-hır: is. Çok gülen (ATS 1/1430).

Hır-zır: is. hiçbir şey. Boş, anlamsız şey (ATS 1/1430).

Hilik-tilik: zf. güçlkle. Kolay olmayan bir biçimde, zar zor, zor bela (ATS 1/1439).

Him-cim: is. kaş göz. Gizlice yapılan işaret, kaş göz işareti (ADİL 2/389; ATS 1/1439).

Hintil-mintil: Sarhoş (BS 463).

Hint-mint: Büsbütün, tamamen (BS 463).

Hirslı-hirslı: zf. sinirli sinirli. Öfekli, sinirli bir şekilde (ADİL 2/392; ATS 1/1447; BS 464).

Hisli-paşlı / Hisli-tozlu sf. isli pašlı (ADİL 2/392; ATS 1/1447; BS 464).

His-pas / His-toz: is. is pas. Kir, toz toprak (ADİL 2/392; ATS 1/1447).

Hisse-hisse: sf. zf. hisse hisse, parça parça. Tam, bütün olmayan, parçalara ayrılmış halde, parça parça, bölüm bölüm, kısım kısım (ADİL 2/393; ATS 1/1448; BS 464).

Hiş-hiş: hşş (ATS 1/1449).

Hitti-mitti: sf. hık demiş (anasının, babasının) burnundan düşmüş. Her durumuyla (anasına, babasına) çok benziyor (ATS 1/1449).

Hodu-hodu: is. Godu godu (ATS 1/1450).

Ho-ho: Hoo hoo. Çalışan sığırları hareketlendirmek, canlandırmak veya kovmak için kullanılır (ATS 1/1450).

Ho-ho: hadi (ATS 1/1450).

Hok-hok: is. hık hık. “Hık” şeklinde çıkarılan ses (ATS 1451).

Hoppana-hoppana: zf. zıplaya zıplaya. Atlaya zıplaya, sıçraya sıçraya, zıplayarak (ADİL 2/397; ATS 1/1454; BS 467).).

Hovur-hovur: Zaman zaman, vakit vakit (BS 470).

Hoydu-hoydu: Işıklama (ADİL 2/398; BS 471).

Höleki-höleki: zf. lıkırdata lıkırdata. Lıkırta sesi çıkararak (ATS 1/1458).

Hönküre-hönküre: zf. hıçkıra hıçkıra. Yüksek sesle hıçkırarak, abartılı, abartmalı tarzda ağlayarak (ATS 1/1458; BS 471).

Hörmet-izzet: is. hürmet izzet. İhtiram, saygı, tazimat, hürmet (ATS 1/1459).

Huşlu-başlı: sf. idrakli. Hafızası güçlü (ADİL 2/406; ATS 1/1463; BS 475).

Huş-quş: Dikkat ve ihtimam (BS 475).

Huş-quşla: Dikkatle, can kulağıyla (BS 475).

Hülüt-hülüt: zf. şaşkın şaşkın. Düşünceleri dağılmış, karışmış, ne yapacağını bilemez duruma gelmiş halde (ATS 1/1466).

Hüşük-püşük: sf. Boş ve anlamsız (ATS 1/1470).

İç-içalat: Bağır, ahşa (ADİL 2/497; BS 481).

İç-içe: zf. iç içe. Birbirinin içine geçmiş halde (ATS 1/1566).

İçin-için: İçin için (ADİL 2/499; BS 481).

İç-üz: İç ve dış, batın ve zahir (BS 482).

İflim-iflim: zf. lime lime. Parça parça, dilim dilim, didiklenmiş hâlde, eski püskü, yırtık yırtık (ADİL 2/506; ATS 1/1573; BS 483).

İki-bir: Çift çift, çiftler çiftler (BS 486).

İkide-birde, ikiden-birden: Héç (bir şeyin, hadisenin olmadığını bildirir). İkiden-birden size gelenem? (ADİL 2/513).

İki-iki: 1. İkişer. **2.** İkisi birlikte (ADİL 2/513; BS 488).

İkili-başlı: Eninde sonunda, mutlaka (BS 488).

İkili-birli: Bire iki, iki kat, iki misli (BS 488).

İkişer-ikişer: zf. ikişer ikişer. Çift çift, ikişer şekilde (ADİL 2/519; ATS 1/1587; BS 489).

İlan-çayan: Yılan çıyan, sokucu hayvanlar (ADİL 2/526; BS 490).

İlan-çayanlı: Yılan çıyan yatağı, sokucu hayvanlar mahalli (ADİL 2/526; BS 490).

İlden-ile: zf. her yıl. Yıl geçtikçe, durmadan, yıllar yılı, yıldan yıla devam ederek (ADİL 2/527; ATS 1/1597; BS 490).

İl-ilden: zf. yıllar geçtikçe. Her yıl itibariyle, yıl itibariyle (ATS 1/1591; BS 491).

İlim-ilim: Tamamile yox olmaq, yoxa çıxmaq, izsiz itmek Göy üzü kilim-kilim; Yar itdi ilim-ilim; kesin düşmen dilini; Doğrayın dilim-dilim (ADİL 2/530).

İlişib-qalmaq: 1. Takılıp kalmak. **2.** Eğleşmek (BS 491).

İman-güman: is. şüphe. Kuşku; alâmet, belirti; farz, zan, tasavvur, tahmin; niyet, fikir, tasarı (ATS 1/1605).

İnceden-ince: sf. ipince. Çok ince, oldukça ince, incecik (ATS 1/1614).

İnceden-inceye: zf. titizce. Kılı kırk yararcasına, bütün teferruatıyla, ayrıntısıyla, bütün yönleriyle, en ince ayrıntısına kadar (ADİL 2/545; ATS 1/1614; BS 496).

İnce-ince: zarif, sevecenlikle. **1.** sf. Zarif, ince, güzel, alımlı, küçük, ufak. **2.** zf. Şefkatle, incelikle (ADİL 2/545; ATS 1/1613).

İnce-mince: sf. sevecen; nazik. Müşfik, şefkatli, sevecen; tatlı, lâtif, okşayıcı; yumuşak; nazlı, nazik, çıtkırıldım (ATS 1/1613).

İndice-indice / İndi-indi: zf. şimdi. Henüz, az önce, biraz önce (ADİL 2/549; ATS 1/1616).

İnga-inga: Inga-inga (bebek ağlaması) (ADİL 2/553; BS 497).

İnir-inir: İnilti sesi çıkarmaq, inildemek. ..Ağaçlar inir-inir inleyir, külek karşısında ta kötüklerine qeder eyilir, doğrulurdu (ADİL 2/552).

İns-cins: is. Beşeriyet, insanlık, insan, canlı anlamında (ADİL 2/557; ATS 1/1625).

İreli-geri: zf. ileri geri. Bir taraftan öbür tarafa, bu baştan öbür başa; öne arkaya (ADİL 2/568; ATS 1/1638; BS 501).

İri-iri: sf. iri iri. Büyük büyük, alışılmış ölçülerden büyük (ATS 1/1640).

İrili-xırdalı: sf. irili ufaklı. Büyüklü küçüklü, her yaştan, büyük ve küçük (ADİL 2/570; ATS 1/1642).

İrişe-irişe: zf. sırtarak. Dişlerini gösterip gülerek (ATS 1/1642 BS 503).

İri-xırda: sf. her çeşit. Her türlü, çeşitli boyda, çeşitli büyüklükte (ADİL 2/569; ATS 1/1640; BS 502).

İrsal-mersul: Mektuplaşma, yazışma (BS 503).

İsitmeli-isitmeli: zf. sıtmalı. Sıtmaya yakalanmış bir şekilde (ATS 1/1647 ADİL 2/575).

İster-istemez: zf. ister istemez. İstemedən, gönülsüz olarak, kendisi istemediği halde, istemedən (ADİL 2/582; ATS 1/1653).

İsteve-istemeye: zf. ister istemez (ADİL 2/582; ATS 1/1653; BS 506).

İsti-isti: zf. sıcak sıcak. **1.** Sıcak hâlde, soğumadan. **2.** Gecikmeden, sıcağı sıcağına, o anda, derhal, hemen (ADİL 2/584; ATS 1/1653; BS 507).

İstisiz-tüstüsüz: zf. rahatça. Sıkıntıya düşmeden, rahat bir şekilde (ATS 1/1659).

İsti-soyuq: **1.** Sıcak ve soğuk. **2.** İyi kötü, müsbet menfi, bütün şartlar (ADİL 2/589; BS 508).

İş-güç: İş güç (ADİL 2/596; BS 510).

İşıl-ışıl: Par-par parıldamaq. Pişiyin gözleri qaranlıqda işıl-ışıl ışıldayır (ADİL 2/600).

İşim-işim: sf. İşıl işıl (ATS 1/1667).

İş-işlemek: İş görmək (ziyan, zərər vurmaq mənasında). Ay çıxdı, düzə düşdü; Qıvrım təl üzə düşdü; Felek bir iş işledi; Ayrılıq bize düşdü (ADİL 2/591).

İşli-güclü: sf. meşgul (ADİL 2/603).ATS 1/1669 BS 512).

İşli-pəşeli: sf. meşgul. Bir işi, meşgalesi olan (ADİL 2/603; ATS 1/1669; BS 512).

İş-pəşe: İş güc (ADİL 2/603; BS 512).

İşsiz-gücsüz: sf. işsiz gücsüz (ADİL 2/604; ATS 1/1669; BS 512).

İşsiz-pəşesiz: sf. işsiz gücsüz. Boş, işsiz, hiçbir işlə meşgul olmayan; avare (ADİL 2/604; ATS 1/1669).

İt-bat: itmək, yoxa çıxmaq, yox olmaq (ADİL 2/608).

İtib-batmaq / İtib-gétmək: Yitip gitmək, kaybolmaq (BS 514).

İti-iti: zf. Süretle, celd, téz-téz. İti-iti axmaq (ADİL 2/609).

İtim-itim: zf. yiterek. İz bırakmadan ortadan yok olarak (ATS 1/1675).

İtim-ölüm: Büyük telefat (BS 514).

İt-qurd: is. herkes. Tanınmayan, bilinmeyen kimseler, yabancılar; değersiz, kıymetsiz kimseler (ATS 1/1672).

İvir-civir: sf. becerikli. Becerisi olan, elinden iş gelen, usta, maharetli, mahir (kimse) (ATS 1/1679).

İyirmi-iyirmi: zf. yirmişer yirmişer. Her seferinde yirmi tane olarak (ADİL 2/615; ATS 1/1680; BS 516).

İyne-sap: is. iğne iplik. İğne ve iplikten oluşan dikiş takımı (ATS 1/1681).

İy-toz: iz toz. Eser, kalıntı (ADİL 2/617; ATS 1/1679; BS 517).

İz-elamet: is. emare. Herhangi bir şeyden geriye kalan ve onun varlığını ispat eden şey, iz, kalıntı, ibaret (ADİL 2/620; ATS 1/1684).

İzsiz-soraqsız / İzsiz-tozsuz: sf. izsiz tozsuz (ADİL 2/621; ATS 1/1689; BS 518).

İz-toz: is. kalıntı. Herhangi bir şeyden, bir hayattan, bir halden geriye kalan şey, bakiye (ADİL 2/622; ATS 1/1684).

İz-toz: İz, belirli eser (BS 518).

Kağız-kuğuz: is. kağıt falan. Yazılı kağıt parçaları veya gereksiz kağıtlar (ADİL 2/629; ATS 1/1699).

Kağız-qelem: is. Kağız ve qelemden ibaret yazı levazimatı; kağız ve qelem. Téz ol, bir kağız-qelem götür (ADİL 2/629).

Kar-bar: is. iş güç. Meşguliyet, yapılan veya yapılacak işler (ATS 1/1714).

Karvan-karvan: sf. Karvan kimi, qatar-qatar, deste-deste. Karvan-karban göyden ulduzlar kéçir; Öz bextine her kes bir ülke séçir (ADİL 2/645).

Kasıb-kusub: is.fakir fukara. Fakirler, yoksullar (ADİL 2/647; ATS 1/1725; BS 524).

Katın-katın: zf. aksayarak. Topallaya topallaya, topallayarak (ATS 1/1729).

Kéçib-gétmek: f. geçip gitmek. Gitmek; gezmek; yerini değıştirmek, hareket etmek, yürümek; başka yere geçmek, başka yere geçip yerleşmek; başka vazifeye geçmek, başka işe geçmek (ADİL 2/657; ATS 1/1735).

Kéf-damaq / Kéf-ehval: Neşe (ADİL 2/660; BS 526).

Kéfli-damaqlı: Şen şakrak (ADİL 2/661; BS 526).

Kéfli-kéfli: zf. Kéfli halda, serxoş halda (ADİL 2/661).

Kekeliye-kekeliye: zf. kekeleye kekeleye. Kekeleyerek, ıkına sıkına (ATS 1/1752 ADİL 2/668).

Kelek-külek: is. şaklabanlık. İşve, naz, kaş göz işareti; hile, aldatmaca, tuzak, kandırmaca (ATS 1/1756; BS 527).

Kele-kötür: sf. yontulmamış. **1.** Yüzeyi, sathı düz olmayan; girintili çıkıntılı. **2.** Kaba, gösterişsiz, biçimsiz, düzgün olmayan, eğri büğrü (ADİL 2/671; ATS 1/1755; BS 527).

Kele-kötürleşdirme: “Kele-kötürleşdirmek”den (ADİL 2/672).

Kele-kötürleşdirmek: f. biçimsizləştirmek, kabalaştırmak. **1.** Girintili çıkıntılı hale getirmek, pürüklendirmek, çopurlaştırmak, pürüzlendirmek. **2.** Kaba saba hale getirmek (ADİL 2/672; ATS 1755; BS 527).

Kele-kötürleşme: is. biçimsizleşme. Girintili çıkıntılı hale gelme (ADİL 2/672; ATS 1/1755).

Kele-kötürleşmek: f. biçimsizleşmek; kabalaşmak. **1.** Girintili çıkıntılı hale gelmek. **2.** Kaba hale gelmek (ADİL 2/672; ATS 1/1755; BS 527).

Kele-kötürlü: sf. yontulmamış (ATS 1/1755).

Kele-kötürlük: is. pürüzlülük; kabalık. **1.** Girintili çıkıntılı, pürüzlü, pürüklü, eğri büğrü şeyin hali. **2.** Kaba sabalık (ADİL 2/672; ATS 1/1755; BS 527).

Keliye-kehliye: zf. kekeleye kekeleye. Kekeleyerek (ATS 1/1752).

Kellen-kellen: is. heyecanla karşılama. Dışarıdan gelen bir kimseye karşı büyük bir istekle ve samimiyetle istikbal etme (ATS 1/1760).

Kelme-kelme: zf. kelime kelime. Teker teker, tane tane (ADİL 2/675; ATS 1/1761).

Kelme-kelmesine: zf. kelimesi kelimesine (ATS 1/1761).

Kelmesi-kelmesine: zf. kelimesi kelimesine. Hiçbir kelimesini atlamadan, olduğu gibi, tıpkı, harfiyen, aynen, motamot (ATS 1/1761).

Kem-karastı: Bir senetde, püşede, işde lazım olan aletler. Bütün kem-karastılarını alıb vérek yoxsul şerbaflar işlesinler (ADİL 2/678).

Kem-kem: zf. azar azar. Yavaş yavaş, usul usul (ADİL 2/679; ATS 1/1762).

Kem-kesir: is. Çatışmayan ceheit, nöqsan, qüsur, çatışmazlıq. Héç bir zaddan kem-kesir yoxdur (ADİL 2/679).

Kem-kesirli: sf. Kem-kesiri olan; nöqsanlı, qüsurlu (ADİL 2/679).

Kemser-kemser: zf. alık alık. Ahmak ahmak, ebleh ebleh (ADİL 2/679; ATS 1/1765).

Kend-kend: zf. köy köy. Bütün köyleri dolaşarak veya içine alarak (ATS 1/1767).

Kend-kesek: Köy ve havalisi (ADİL 2/683; BS 529).

Kendli-keseqli: is. köylü. Köyde yaşayan kimse, köylü (ADİL 2/683; ATS 1/1768; BS 529).

Kendli-kütlü: is. köylü (ADİL 2/683; ATS 1/1768; BS 529).

Kendli-mendli: is. köylü möylü. Köylüleri ve onlar gibi insanları anmada kullanılan bir ifade (ATS 1/1768; BS 529).

Keren-keren: Ara sıra, zaman zaman (BS 530).

Kesek-küsek: Kesek-kesek halinde olan torpaq. Tülkü, çaqqal mene ne edecek? Ne çox kesek-küsek, götürüb çırpam tepesine (ADİL 2/690).

Kesib-biçmek: f. kesip biçmek. Kesmek ve biçmek, kesip biçmeyle uğraşmak (ATS 1/1779).

Kesib-tökmek: f. kesip dökmek. Kağıtları, ağaçları vb. kesip bırakmaq (ATS 1/1779).

Kesik-kesik: zf. kesik kesik. Arada fasıla vererek, yavaş yavaş (ATS 1/1779).

Kesik-küsük: is. kesik dökük. Kesikler, kesik parçalar (ATS 1/1779).

Kesik-qırıq: is. kırıntı; kırpıntı. **1.** Küçük parça. **2.** Parçacık, lokmacık, ufak dilim (ATS 1/1779).

Kesile-kesile: zf. ıkına sıkına. Çekine çekine, sıkıla sıkıla, korka korka; rahatsız bir şekilde; şüphe duyarak, kuşkulananarak; mahcup bir şekilde, şaşkın halde, istemeyerek, içi sızlayarak (ATS 1/1780).

Kesim-biçim: is. kesim biçim. Kesme, biçme işi; biçilmiş kumaş (ATS 1/1780).

Kesme-kesme: zf. kesik kesik. Yavaş yavaş, aralıklı olarak (ATS 1/1782).

Kéy-kéy: zf. uyuşuk; aptalca. **1.** Uyuşuk halde, hissiz duyumsuz hâlde. **2.** Budala gibi, ahmakçasına (ADİL 2/662).ATS 1/1745).

Kéyl-kéyl: is. Ölçek ölçek, çanak çanak (ATS 1/1746).

Kiçik-kiçik: zf. küçük küçük. Ufak ufak, parça parça, küçük parçalar halinde (ATS 1/1789).

Kiçikli-böyüklü: zf. küçüklü büyüklü. “Küçüğü de büyüğü de birlikte” (ADİL 2/700; ATS 1/1790; BS 533).

Kilo-kilo: zf. Kilo kilo. Kilolarca, fazla fazla (ATS 1/1793).

Kim-kime: sf. hercümerç. Altüst, karmakarışık, darmadağınık, allak bullak (ATS 1/1794).

Kim-kimse / Kim-kimsene: is. birisi. Biri, kim olursa olsun, bir kimse (ADİL 2/705; ATS 1/1794).

Kinayeli-kinayeli: zf. kinayeli kinayeli. Dolaylı olarak, iğneli, kinayeli bir şekilde (ATS 1/1796).

Kip-kip: zf. sıkı sıkı. **1.** Sıkı surette, sımsıkı, sıkıca. **2.** Çok yakın (ATS 1/1799).

Kirimiş-kirimiş: zf. sessiz sessiz. Usul usul, yavaş yavaş (ATS 1/1802).

Kirli-kirli: zf. kirli kirli. Kirli bir şekilde, pis bir şekilde, kirlenmiş halde çok kirli biçimde, gayet kirli olarak, hayli kirli tarzda (ATS 1/1803).

Kir-pas: is. kir (ATS 1/1800; BS 534).

Kir-pasaq: is. kir pasak. Çamur, pislik (ATS 1/1800).

Kise-kise: is. çuval çuval. Birkaç çuval, çuvallar dolusu, çok miktarda (ADİL 2/713; ATS 1/1806).

Kişi-kişi: zf. erkekçesine. Erkeklerle mahsus tarzda ve üslupta, erkek gibi, yaşlı birisi gibi (ADİL 2/714; ATS 1/1808; BS 535).

Kişili-arvadlı: is. kadınlı erkekli. Kadın ve erkek bir arada (ADİL 2/714; ATS 1/1808; BS 536).

Kiş-kiş: Toyuqları, quşları ve s. qovmaq üçün çıxarılan ses. Vuraram öler, kişdéyerem, gétmez (ADİL 2/713).

Kofta-tuman: Don gömlek (ADİL 2/719; BS 537).

Kol-kos: is. çalılık, çer çöp. **1.** Birbirine karışmış, geçmiş çeşitli kaba otlar, bodur çalılık. **2.** Çöp, faydasız, gereksiz şeyler (ADİL 2/721; ATS 1/1816).

Kol-koslu: sf. kaba otlu. Kaba ot bürümüş, basmış (ADİL 2/721; ATS 1/1816).

Kol-kosluq: is. çalılık (ADİL 2/721; ATS 1/1816).

Kollu-koslu: sf. otlu çalılı. Kaba otlu alan, kaba ot bürümüş (ADİL 2/723; ATS 1/1820).

Koma-koma: zf. küme küme. Yığın yığın, üst üste toplanmış halde ((ADİL 2/724ATS 1/1821).

Kom-kom: zf. Deste-deste, kol şéklinde, kol-kol. Damda kom-kom qanqal, sirkan bozarırdı (ADİL 2/723).

Kor(I)ru-kozarl(r): sf. tozlu topraklı. İçine başka şeyler karışmış olan, karışık, temiz olmayan (ATS 1/1842).

Kor-kobud: sf. kaba saba. Biraz veya çok kaba; yakışksız (ADİL 2/738; ATS 1/1838; BS 541).

Kor-korane: zf. düşünmeden. Mülahaza etmeden, görmeden, bilmeden (ADİL 2/738; ATS 1/1838; BS 541).

Kor-koruna: zf. düşünmeden (ATS 1/1838).

Kor-şil: is. kör topal. **1.** Kör ve topal. **2.** Beceriksiz, aylak (ATS 1/1838).

Kor-topal: zf. kör topal. Yarım yamalak, iyi kötü idare edecek biçimde, kusurlarıyla birlikte (ATS 1/1838).

Köç-külfet (I): is. ç. çoluk çocuk. Aile üyeleri, baba, anne ve çocukların hepsi (ADİL 2/744; ATS 1/1847).

Köç-külfet (II): is. göç edenler. Kışın kışlığa yazın yaylaya göç eden kabilede bulunan herkes (ATS 1/1847).

Köç-külfetli: zf. çoluklu çocuklu (ATS 1/1847).

Köçlü-külfetli: zf. çoluklu çocuklu. Aile bireyleriyle birlikte, hep beraber (ADİL 2/744; ATS 1/1848).

Köçüm-qonum: is. konar göçer. Hem yerleşik hem de göçebe hayatını birlikte yaşayan topluluk, yarı göçebe (ATS 1/1848).

Köhne-koluq: sf. eski püskü. Çok eski, iyice eski (ATS 1/1850).

Köhne-köşkül / Köhne-köhne: sf. Far. eski püskü. Çok eski, kullanılmayacak kadar yıpranmış, eski; yırtık, yırtılmış, yırtık pırtık, eski püskü şeyler (ADİL 2/746; ATS 1/1850).

Köhne-külte: sf. eski püskü (ADİL 2/746; ATS 1/1850; BS 542).

Köhne-kürüş: sf. eski püskü (ADİL 2/746; ATS 1/1850; BS 543).

Köhne-kürüşçü: is. eski püskü. Her türlü eski eşya alım satımıyla uğraşan kimse, koltukçu; hurdacı; eskileri alımcı (ATS 1/1850).

Köhne-möhne: is. eski püskü (ATS 1/1850).

Köklü-budağlı: sf. dallı budaklı. Büyük, gelişmiş, dalları budakları çok olan (ADİL 2/749; ATS 1/1853; BS 543).

Köklü-gövdeli: sf. büyük. Büyük dalları, budakları olan (ADİL 2/750; ATS 1/1853; BS 543).

Köklü-kömecli (I): sf. irili ufaklı; eşli dostlu. İri, büyük ve kalın dalları olan (ADİL 2/750; ATS 1/1853).

Köklü-kömecli (II): sf. tamamen. Hepsi birden, bütünlükle (ATS 1/1853).

Köntöy-köntöy: zf. Kobud-kobud, qabacasına, kobudcasına, ters-ters. Şahmarköntöy-köntöycavab verdi (ADİL 2/755).

Köynek-köynek: Berk utanmaq, xecalet çekmek, pertolmaq, xecil olmaq, xecaletinden yere girmek. Qedir buraxıldıysada, mescid heyetinde bir köynek et tökdü (ADİL 2/765).

Köz-köz: köz kimi olmaq, köz kimi işıldamaq. Derdin çoxdur, döz, anam; Üreyi köz-köz anam; Qohum-qardaş dayansın; Qoy ağlasın öz anam (ADİL 2/765).

Kut-kut: Yığın yığın, küme küme (ADİL 2/771; BS 1/547).

Küçe-bazar: Çarşı Pazar (BS 547).

Küçe-küçe: zf. sokak sokak; cadde cadde. Bir sokaktan diğer sokağa (ATS 1/1882).

Külekli-qarlı: Tipili (BS 548).

Külekli-tufanlı: Tipili (BS 548).

Kül-külfet: is. çoluk çocuk. Aile, aile bireyleri (ATS 1/1885 BS 548).

Kül-külfet: Aile, külfet, aile üzvləri (hamı bir yérde). Kül-külfeti bir yere yığmaq (ADİL 2/777).

Küllü-küllü: zf. küllü küllü. Küle bulaşmış halde (ATS 1/1888).

Künc-bucaq: is. köşe bucak. Göze çarpmayan, iyi bilinmeyen yer, gizli yer (ADİL 2/778; ATS 1/1890).

Kürün-kürün: zf. için için. Yavaş bir biçimde, ağır ağır, aheste aheste (ATS 1/1899).

Küskün-küskün: zf. küskün küskün. Küsmüş, gücənmiş, darılmış halde (ADİL 2/785; ATS 1/1900).

Küş-küş: Uşağı yatırtmaq üçün çıxarılan ses (ADİL 2/786).

Küy-kelek: is. gürültü patırtı (ATS 1/1903).

Küy-kelekçi: is. yaygaracı. Karışıklık çıkararı, gürültü koparı, hemen heyecana kapılan (ADİL 2/789; ATS 1/1903).

Küy-kelekçi: Velvececi (BS 551).

Küy-kelekçilik: is. yaygaracılık. Gürültü, şamata koparma alışkanlığı, velvecilik, panik çıkarıcılık (ATS 1/1903).

Küy-kelekle: zf. gürültüyle. Şamatayla, kavga ile (ATS 1/1903).

Küylü-kelekli: sf. gürültülü; tantanalı. Gürültülü, patırtılı, şamatalı (ATS 1/1904).

Küy-qalmaqal / Küy-kelek: 1. Velvececi. 2. Panik (ADİL 2/789BS 551).

Küy-qaraçı: Yaygaracı (BS 551).

Laf-kaf: is. gevezelik. Dedikodu; saçma sapan sözler, lalak, boş laf (ATS 2/2233).

Lağ-lağ: is. anlamsız, boşboğaz. Anlamı olmayan, önemli bir şey anlatmayan, manasız (konuşma, anlamsız söz) (ADİL 3/237; ATS 2/2233; BS 552).

Lağ-loğaz / Lağ-luğaz: is. alay (ADİL 3/237; ATS 2/2233).

Lah-tah: Kimsesiz (yer) (BS 552).

Lahta-lahta: Parça parça (BS 552).

Lal-dinmez: zf. sessiz. Konuşmadan, sessizce, ses çıkarmadan. // Konuşmadan, kayıtsız şartsız (ADİL 3/240; ATS 2/2238; BS 553).

Lal-dinmezlik: is. suskunluk. Sessizlik, sükûtilik (ATS 2/2238).

Laleli-nergizli: çiçekli. Güllü çiçekli (ATS 2/2240).

Lalıq-malıq: sf. kon. mıymıntı. Eline ağır, ağır kanlı; ayağına çabuk olmayan, uyuşuk (ATS 2/2240 BS 553).

Lalıq-malıqlıq: is. mıymıntılık. 1. Gevşeklik; durgunluk. 2. Cansızlık, apırlık, uyuşukluk, gevşeklik (ATS 2/2240).

Lal-kar: sf. is. sağır dilsiz; suskun. **1.** Sağır ve dilsiz olan. **2.** Sessiz, sakin, sakit, durgun; sağır ve dilsiz gibi konuşmadan, hiçbir şey söylemeden (ADİL 3/241; ATS 2/2238; BS 553).

Lal-karlıq: is. sağır dilsizlik. Sağır ve dilsiz olma hali (ADİL 3/241; ATS 2/2238; BS 553).

Lal-mat: Susarak (ADİL 3/241; BS 553).

Lapar-lapar: sf. leke leke; lapa lapa. **1.** Benek benek, abraş, lekeli, benekli. **2.** Rüzgârsız bir havada yassı ve iri taneler hâlinde yağın kar (ADİL 3/242; ATS 2/2243; BS 553).

Lapban-lapban: sf. ağır ağır. Yavaş yavaş, yavaş yavaş ve sağa sola yaylanarak (ATS 2/2243).

Lap-lap: zf. Teeccüble, heyretle, mat-mat. Lap-lap baxmaq (ADİL 3/242).

Laqéyd-laqéyd: zf. kayıtsızcasına (ATS 2/2237).

Laq-laq: Leyleyin çıxardıqları ses. Demirçinin ömrü taq-taqla, leyleyin ömrü laq-laqlakéçer (ADİL 3/239).

Las-las: zf. Qat-qat, lay-lay, tebeqe-tebeqe. Otu las-lasyıgmaq (ADİL 3/242).

Latayır-latayır: sf. pis pis. Edepsiz bir şekilde, kaba saba (konuşma) (ATS 2/2244).

Lat-lüt: **1.** Çıplak, üryan. **2.** mec. Yoksul (BS 554).

Laxta-laxta: sf. parça parça. Pıhtılar halinde (ADİL 3/238; ATS 2/2235).

Lax-tax: sf. Boş, sakit, sessiz, kimsesiz, adamsız. Axundun lax-tax évi bu gün gelib-géden ile dolu idi (ADİL 3/238).

Lay-lay (I): zf. kat kat. Tabaka tabaka, katlar, tabakalar, katmanlar hâlinde olan (ADİL 3/244; ATS 2/2247).

Lay-lay (II): zf. ardına kadar. Sonuna kadar (ADİL 3/244; ATS 2/2247).

Leçek-leçek: sf. yaprak yaprak. Taç yapraklarından ibaret, taç yaprakları hâlinde (ATS 2/2256).

Leçek-leçek: Yaprak yaprak (ADİL 3/251; BS 554).

Lehleye-lehleye: zf. nefes nefese. Nefes nefese kalarak, sık sık nefes alarak (ADİL 3/252; ATS 2/2258).

Leke-leke: sf. lekeli. Çok lekeli olan, lekelenmiş (ADİL 3/253; ATS 2/2259; BS 555).

Lek-lek: zf. evlek evlek. Evlekler şeklinde (ATS 2/2258; BS 555).

Lengerlene-lengerlene: zf. yalpalaya yalpalaya. Sağa sola eğilerek, yalpalayarak, oynayarak (ATS 2/2263).

Lepe-lepe: zf. lapa lapa. Kar şeklinde. Yassı ve iri taneler biçiminde (ADİL 3/258; ATS 2/2264).

Léş-léşe: zf. leş leşe. Her biri bir tarafa serilmiş, yan yana serilmiş, bir birine çok yakın, bir birine yaslanmış hâlde (ADİL 3/249; ATS 2/2253).

Lext-lext: sf. Laxtalar halinde, parça-parça. Lext-lext olmuş ciğerler, sanma könlümden gelen; Namelerdir kim, bena mecnuni-şeydaden gelir (ADİL 3/252).

Lingi-lingi: Sek sek (BS 558).

Lomba-lomba: zf. parmak parmak. İri damlalar hâlinde (ADİL 3/268; ATS 2/2280).

Lopa-lopa: zf. lapa lapa. Küme küme, parça parça, bölüm bölüm (ADİL 3/269; ATS 2/2280; BS 559).

Lotu-lotuyana: zf. kon.açıkça. Samimi olarak, dosdoğru (ADİL 3/270; ATS 2/2282).

Lotu-potu: is. dalavereciler. İşsiz güçsüz kimseler; günlerini dalavere, fırıldak, hilebazlık ile geçiren kimseler (ATS 2/2282; BS 559).

Lovğa-lovğa: zf. Tekebbürle, teşexxüsle, dikbaşlıqla. Lovğa-lovğa gülmek (ADİL 3/271).

Lö-lö: Avare, başıboş (ADİL 3/271; BS 559).

Löyür-löyür: zf. halka halka. Halkalar şeklinde (ATS 2/2285).

Lüle-lüle: zf. Boruya benzer, boru gibi, borular şeklinde (ADİL 3/273; ATS 2/2287).

Lüm-lüm: zf. bütün bütün. Bütün halde, parça parça (ADİL 3/274; ATS 2/2288).

Lüt-etce: sf. Çılpaq, etçe (uşaq haqqında). Mene éle gelirdi ki ana betninden lüt-etce bu soyuq dünyaya qedem qoyduğu zaman bele sesini çıxarmamışdır (ADİL 3/274).

Lüt-müt: sf. çıplak. **1.** Tamamen çıplak, üryan. **2.** Yoksul, fakir, sefil (ADİL 3/275; ATS 2/2289).

Lüt-üryan: sf. üryan; yoksul. **1.** Çırılçıplak, anadan doğma, üryan. **2.** Yoksul, fakir (ADİL 3/275).ATS 2289).

Mal-dövlet: Varlık, servet (BS 563).

Mal-heyvan / Mal-qara: is. sığırlar. Büyük baş hayvanlar (ATS 2/2304; BS 563.).

Mal-madar / Mal-mülk: is. servet (ATS 2/2304; BS 563).

Mal-pul: is. zenginlik (ATS 2/2304).

Mal-qaraçı: Hayvan yetiştirici (BS 563).

Mal-qaraçılıq: Hayvancılık (BS 563).

Mal-qaralı: Sığırları olan (BS 563).

Matdım-matdım: şaşkın şaşkın. Hayret içinde, donup kalarak (ADİL 3/296; ATS 2/2324).

Mat-mat: zf. hayretle. Hayret içinde, şaşkınlıqla (ADİL 3/297; ATS 2/2324; BS 565).

Mat-mebhut: zf. Héyret içinde, böht içinde, çox teecüble. Mat-mebhut durmaq (ADİL 3/297).

Mat-meettel: zf. Héyret içinde, böht içinde, çox teecüble. Belli Ehmed mat-meettel dayanmışdı (ADİL 3/297).

Mat-qut: is. Donub qalmaq, héyret içinde olmaq. Qorxudan matı-qutu çekildi (ADİL 3/297).

Meftun-meftun: zf. tutkuncasına. Meftun bir şekilde, tutkunca, büyülenmiş gibi (ATS 2/2358).

Meğrur-meğrur: zf. mağrur mağrur, gururla. **1.** Mağrur bir tarzda, gururla, vakarla. **2.** Kibirle, kasıntıyla, kaşınarak (ADİL 3/320; ATS 2/2360).

Méhriban-méhriban: zf. tatlılıkla. Şefkatle; tatlı dille; güler yüzle, güler yüz göstererek, iltifatla, iltifat göstererek (ATS 2/2333).

Mehzun-mehzun / Melul-mehzun: zf. mahzun mahzun. Kederle, hüznle, kederli kederli, hazin hazin, dertli dertli (ATS 2/2366; BS 570).

Melul-melul: zf. melül melül. Kederli kederli, hüznlü hüznlü, zavallı bir şekilde (ADİL 3/334; ATS 2/2373; BS 571).

Melül-miskin: sf. melül miskin. **1.** Acınarak, acıklı, zavallı. **2.** Sefil (ATS 2/2374).

Menalı-menalı: zf. manalı manalı. Özel bir anlam ifade eden, anlamlı bir şekilde (ADİL 3/337; ATS 2/2377).

Menalı-menasız: zf. anlamsızca. **1.** Manasızca, hiçbir anlam olmadan; sersemce, ahmakça. **2.** Anlamsız bir şekilde, saçma bir tarzda (ADİL 3/337; ATS 2/2377).

Menasız-menasız: zf. manasız manasız. Boşu boşuna, yerli yersiz (ATS 2/2378).

Menem-menem: sf. övünme. Kibirlenme, kaşınma (ADİL 3/338; ATS 2/2379).

Menem-menemlik: is. kibirlilik. Kibirlenme, kendini yüksek görme hâli (ADİL 3/338; ATS 2/2379; BS 571).

Menlik-senlik: is. benlik senlik. Benimle senin arasında olan şey, benimle seni ilgilendiren şey (ATS 2/2382).

Menli-senli: zf. benli senli. Aramızda, kendi aramızda başkası olmadan, samimi olarak (ADİL 3/340; ATS 2/2381; BS 572).

Men-men: sf. övünme. Kasınma, şişinme, kibirlenme (genelde demek fiili ile birlikte kullanılır) (ADİL 3/340; ATS 2/2377).

Menzil-menzil: zf. menzil menzil. Bir menzilden diğerine kadar; yol giderken konaklayarak (ADİL 3/342; ATS 2/2384).

Merd-merdane: zf. merdane (ATS 2/2386 BS 573).

Mertebe-mertebe: zf. kat kat. Bir mertebeden, kattan diğer mertebeye, diğer kata (ATS 2/2392).

Me'sum me'sum: Masumca (ADİL 3/354; BS 575).

Meyus-meyus: zf. ümitsizcesine. Perişan bir şekilde, morali bozuk hâlde, ümitsizce (ADİL 3/359; ATS 2/2402).

Méyve-terevez: is. meyve sebze. Meyveler ve sebzeler (ATS 2/2350).

Mezlum-mezlum: zf. mazlum mazlum. Mazlum bir şekilde, sessizcesine, boynu bükükçesine; zulüm görmüşçesine (ADİL 3/361; ATS 2/2405).

Mıcı-mıcı: zf. yavaş yavaş. Yavaş bir biçimde, ağır ağır, adım adım, aheste aheste, aheste beste, sepil sepil (ATS 2/2406).

Mır-mır: is. se. mırıltı. Mırıltı sesi, mırıldanma (ADİL 3/364; ATS 2/2407).

Mırt-mırt: is. vır vır. Boşuna bir şekilde, öylesine konuşma, homurtu, usaç verici söz (ADİL 3/364; ATS 2/2408; BS 579).

Mıs-mıs: Genelde **mıs-mıs élemek** şeklinde kullanılır. İsteğini, arzusunu dolaylı kelimelerle anlatmaya çalışmak (ATS 2/2408).

Mışıl-mışıl: zf. mışıl mışıl (ADİL 3/364).ATS 2/2409).

Mil-mil: sf. çizik çizik, hisse hisse. **1.** Çizgili. **2.** Bölüm bölüm şeklinde olan (ADİL 3/368; ATS 2/2418; BS 580).

Milyon-milyon: sf. milyonlarca. Pek çok, çok sayıda, birden çok milyon miktarında (ADİL 3/369; ATS 2/2421; BS 580).

Mini-mini: sf. Kıçık, xırdaca. Uşağın mini-mini ağzı (ADİL 3/373).

Min-min: sf. binlerce. Çok sayıda, çok fazla (ADİL 3/370; ATS 2/2422; BS 581).

Minnet-sünnet: is. yalvar yakar. Yalvarıp yakarıp rica etme; rica, yalvarış (ADİL 3/375; ATS 2/2425; BS 581).

Miskin-miskin: zf. miskin miskin. Zavallı bir şekilde, aciz bir halde (ADİL 3/377; ATS 2/2429).

Mitil-şitil: is. eski püskü. Yırtılmış, yıpranmış her türlü şey, eski yatak, yorgan, palas (ADİL 3/379; ATS 2/2432; BS 582).

Miyov-miyov: Miyav miyav (ADİL 3/380; BS 583).

Möhkem-möhkem: zf. sıkı sıkıya. Bütün gücüyle, var gücüyle, sağlam bir şekilde (ADİL 3/388; ATS 2/2445).

Muçça-muçça: is. demet demet. Demetler halinde, deste deste (ATS 2/2450).

Mula-mula: sf. Yorgunluk, halsizlik vb. sebebiyle başı göğsüne düşen kimse (ATS 2/2452).

Muncuq-muncuq: zf. boncuk boncuk. Tane tane, yumru yumru, boncuk gibi (akan ter) (ADİL 3/395; ATS 2/2453; BS 586).

Müfte-müfte: zf. boşu boşuna. Bedavadan, haksız olarak (ADİL 3/410; ATS 2/2466).

Mülk-mal: Mal mülk (ADİL 3/421BS 591).

Münasibetli-münasibetsiz: zf. yerli yersiz. Gerek duyulup duyulmadan, geliş güzel, yakışık alsın almasın, münasebetli münasebetsiz, uygun zamanı olup olmadığı düşünülmeden (ADİL 3/422ATS 2/2479 BS 592).

Nağıl-mağıl / Nağıl-nuğul: is. masal. Efsane; hikâye mikaye (ATS 2/2515 BS 597).

Nam-nişan: is. işaret; ad, san. **1.** Eser, alâmet. **2.** İsim, şöhret (ADİL 3/455; ATS 2/2521).

Narın-narın: zf. küçük küçük. Ufak ufak, ince ince (ADİL 3/458; ATS 2/2527).

Naxış-naxış: sf. nakış nakış. İşlemeli, süslü, nakışlı (ADİL 3/450; ATS 2/2517).

Nazenin-nazenin: zf. nazla. İnce bir şekilde, gamze ile, cilve ile, nazlanarak, cilvelenerek (ADİL 3/464; ATS 2/2534).

Nazlana-nazlana: zf. nazlana nazlana. İşveyle, nazlanarak, naz satarak (ATS 2/2536).

Nazlı-duzlu / Nazlı-nazlı: sf. işveli. **1.** Oynak, cilveli, edalı, şuh. **2.** Yapmacıklı, nazlı (ADİL 3/466; ATS 2/2536; BS 601).

Nazlı-qemzeli: sf. cilveli. **1.** Yosma, gamzeli, koket; süslü püslü, yakışıklı; güzel. **2.** Nazlı, cilveli; yapmacık (ATS 2/2536).

Naz-német: Maddî rahatlık (BS 601).

Naz-nevaziş: sf. okşama. İltifat, gönül alma, okşama (ADİL 3/466; ATS 2/2534; BS 601).

Naz-qemze: is. işve. Süzgün bakış, cilve (ATS 2/2533; BS 600).

Néçe-néçe: Çok, bir hayli (ADİL 3/467; BS 601).

Nefes-nefese: zf. burun buruna. Çok yakın, yüz yüze, karşı karşıya bir şekilde (ADİL 3/474; ATS 2/2553).

Nem-nüm: is. mırın kırın. Burun kıvrırma, nazlanma, kabul etmeme, kem küm, bir isteği kabul etmeme (ATS 2/2556; BS 603).

Nene-bala: is. nine torun; anne yavru. Nine ile torunu, anne ile çocuğu (ATS 2/2558).

Nerilti-gurultu: is. gürültü. Böğürtü, homurtu; anırtı; uğultu; bağırıtı (ATS 2/2560).

Nerilti-gurultulu: sf. gürültülü (ATS 2/2560).

Nerme-nazik: sif. İnce, zerif, nazik. Ağ bileklerinde qızılabilirzik; Zerif, letif, sevimli, nerme-nazik (ADİL 3/480).

Nerme-naziklik: is. İncelik, zeriflik, naziklik (ADİL 3/480).

Nerme-nerme: sf. yavaş yavaş. Ağır ağır, yavaş biçimde, aheste aheste (ATS 2/2560).

Ner-ner: is. gürül gürül. Gümbür gümbür (ATS 2/2559).

Nesilden-nesle: zf. nesilden nesle. Bir nesilden diğer nesle geçerek (ADİL 3/481; ATS 2/2562).

Neveli-neticeli: sf. torun torbalı (ATS 2/2565).

Neve-netice: is. döl döş. **1.** Torunlar ve çocukları. **2.** Gelecek kuşaklar, nesiller (ADİL 3/484; ATS 2/2564; BS 604).

Neve-neticeli: sf. torun torbalı. Torun sahibi, torun torba sahibi, torunları olan (kimse) (ATS 2/2565).

Nezir-niyaz: Nezir (ADİL 3/486; BS 605).

Nizam-intizam: is. asayiş. Belirlenmiş kural, kanun, usûl, düzen, nizam intizam (ADİL 3/496; ATS 2/2579).

Noğul-nabat: is. şeker. Çeşitli şekerler (ATS 2/2580).

Nökte-nökte: sf. nokta nokta. **1.** Noktalı, ufacık bir nokta büyüklüğünde. **2.** Benek benek (ATS 2/2587; BS 608).

Nöqtəsi-nöqtəsinə: zf. noktası noktasına. Tamamen, olduğu gibi, aynen, hiçbir kelime dışarıda bırakmadan, kelimesi kelimesine, bütün teferruatı ile tastamam biçimde (ADİL 3/502; ATS 2/2587; BS 608).

Növbe-növbe: zf. nöbetleşe. Nöbetle, sıra ile, nöbet usulüyle, sırayla, arka arkaya, birbiri (ATS 2/2588).

Növ-növ: sf. türlü türlü (ADİL 3/504; ATS 2/2588).

O-bu: Herkes, şu bu (BS 611).

Od-alışqan: is. çakmak; tutuşucu. **1.** Çakmak, kibrit vb. **2.** Çabuk yanan (ATS 2/2599).

Od-alov: is. ateş. **1.** Alevlenerek yanan ateş. **2.** Atılğan, cesur, çevik, hareketli, yerinde duramayan (ADİL 3/512; ATS 2/2599; BS 611).

Od-köz: is. ateş. **1.** Kor, ateş kuru; hararet. **2.** Heyecan, canlılık, şevk (ATS 2/2599).

Odlu-alovlu: sf. ateşli. **1.** Kızgın, sıcak. **2.** Hararetli, sıcak, kızgın, coşkun, ihtiraslı (ADİL 3/513; ATS 2/2600).

Odlu-odlu: zf. ateşli ateşli. Kızgın bir şekilde, hararetli hararetli, ihtirasla, hararetle, kızgın, ateşli bir şekilde (ADİL 3/513; ATS 2/2601; BS 612).

Od-ocaq: is. ocak; ev bark. **1.** Ateş öbeği, soba vb. **2.** Aile, yuva, ev bark (ADİL 3/513; ATS 2/2599; BS 612).

Odsuz-alovsuz: sf. ateşsiz. **1.** Alevsiz. **2.** Heyecansız, sönük (ATS 2/2601).

Odsuz-közsüz: sf. ateşsiz (ATS 2/2602).

Odsuz-ocaqsız: zf. evsiz barsız. Evi barkı olmayan (ATS 2/2602).

Odur-budur: zf. o zamandan beridir. O vakitten beridir... , o olaydan beridir... anlamında (ATS 2/2602).

Od-yalov: is. ateş (ADİL 3/514; ATS 2/2599).

Oğlanlı-qızlı: is. oğlanlı kızlı. Erkek(ler) ve kız(lar), erkekli kızlı hep birlikte (ADİL 3/514; ATS 2/2604).

Oğlan-qız: Hünsa, çifte cinsiyetli (BS 612).

Oğru-eyri: is. hırsızlar. Hırsızlıkla uğraşan kimseler (ADİL 3/514; ATS 2/2604; BS 612).

Oğru-eyrilik: is. hırsızlık. Aşırma; hile, dalaverecilik, dalavere, dolandırıcılık, düzenbazlık (ATS 2/2604).

Oğrun-oğrun: zf. gizlice, gizli gizli (ADİL 3/514; ATS 2/2604; BS 612).

Oğru-quldur: is. soyguncu. Hırsızlıkla meşgul olan kimse, yağmacı; yol kesen (ATS 2/2604).

Oğul-qız: is. çoluk çocuk. Çocuklar, evlatlar (ATS 2/2605).

Oğul-uşaq: is. çoluk çocuk. Oğullar ve kızlar, evlatlar (ADİL 3/515; ATS 2/2605; BS 612).

Oğul-uşaqılı: zf. çoluk çocuklu. Büyük küçük hep birlikte (ATS 2/2605).

Oğul-uşaqsız: sf. çoluk çocuksuz. Çocuğu olmayan (ATS 2/2605; BS 612).

Olan-kéçen: sf. olup geçen. **1.** Geçmiş, geçen, bundan evvelki, bundan önceki. **2.** Geçmiş zaman, olmuş bitmiş şeyler (ATS 2/2613).

Olan-olmaz: is. mevcudat. **1.** Her şey, mevcut olan ne varsa. **2.** Mevcut olan, kalan para vb (ATS 2/2613; BS 614).

Olan-qalan: is. olup kalan. Bakiye, kullanıldıktan, harcandıktan sonra kalan para vb. (ADİL 3/520; ATS 2/2613; BS 613).

Ola-ola: ola ola. **1.** Bir şeyin var olduğunu bildirir. **2.** Şimdiki zamanı ifade etme şekli (ATS 2/2613; BS 614).

Olar-olmaz: sf. olur olmaz. İyi mi veya kötü mü olduğuna bakılmaksızın seçilen (şey) (ATS 2/2613).

Olmaya-olmaya: **1.** Olmaya! Olmasın! Sakin! **2.** Olmadığı halde (ADİL 3/522; BS 614).

Olsa-olsa: Ancaq, ancaq-ancaq, ciddi qiymet verilerse, en çoxu. Olsa-olsa sehvétmişdir, işin mahiyyetini başa düşmemişdir (ADİL 3/522).

Olub-kéçen: is. olup geçen. Olup bitmiş, vaka, iş, hadise (ADİL 3/522; ATS 2/2616; BS 614).

Olub-kéçmek: f. olup bitmek. Olmak, neticelenmek, değiştirilemeyecek şekle girmek (ATS 2/2616).

Olub-kéçmiş: sf. olup geçmiş. Olmuş, olup bitmiş, geçmiş (ADİL 3/522; ATS 2/2616; BS 614.).

Olub-olmamaq: f. olup olmamak. Meydana gelmek veya gelmemek, vuku bulmak veya bulmamak (ATS 2/2616).

Olub-qalan: is. olup kalan. Her şey, var olan, geriye kalan her şey (ATS 2/2616).

Ona-buna: ona buna. “O” ve “bu” zamirlerinin “-E” hallerinden meydana gelen ve “başkaları” anlamına gelen ifade (ATS 2/2617).

On-on: zf. onar onar. Her seferinde veya her birinde on tane (ADİL 3/523; ATS 2/2617; BS 614).

Onu-bunu: onu bunu. “O” ve “bu” zamirlerinin “-i” hali (ATS 2/2621).

Ora-bura: Oraya buraya (ADİL 3/525; BS 615).

Ora-burada: Orada burada (ADİL 3/526 BS 615).

Orada-burada: zf. orada burada. Çeşitli yerlerde; hem çırada hem de burada (ATS 2/2623).

Oradan-buradan: zf. oradan buradan. **1.** Çeşitli yerlerden. **2.** Çeşitli kaynaklardan, ayrı ayrı yerlerden, kaynaklardan (ADİL 3/526; ATS 2/2623).

Ot-alaf: is. ot; yem. Ekinlerin içinde biten kaba otlar, yabancı ot, bitki ((ADİL 3/532; ATS 2/2635; BS 616).

Ot-encer: is. ot. İnce ve kaba otlar (ATS 2/2635).

Otsuz-alafsız: sf. otsuz. Otu, yemi olmayan (ATS 2638).

Oturub-durmaq: is. düşüp kalkmak. **1.** İlişi kurmak, dostluk etmek. **2.** Arkadaşlık etmek, vaktini beraber geçirmek, daima beraber olmak (ADİL 3/534; ATS 2/2639)

Oturub-durub: şeklinde- herişe, daima, her zaman. Gülü arvad oturub-durma uşaqlarına bele nesihet vererdi (ADİL 3/534).

Oturub-qalxmaq: düşüp kalkmak. **1.** Oturup kalkmak. **2.** Birisi ile arkadaşlık etmek (ATS 2/2639).

Oturuş-duruş: is. oturup durma. Bir kimsenin davranış biçimi (ATS 2/2639 BS 616).

Otuz-otuz: sf. otuzar. Her defasında otuzu bir arada (ATS 2/2639; BS 616).

Ovham-ovham / Ovum-ovum: Ufak ufak (ATS 2/2641; BS 617).

Ovuc-ovuc: sf. ve zf. Ovuclayaraq, ovuclarla, ovuc dolusu. Ovuc-ovuc içek düşmen qanını (ADİL 3/537).

Ovundura-ovundura: zf. avuta avuta. Avunmasını sağlayarak, avutarak (ATS 2/2644).

Ovuq-ovuq: sf. oyuk oyuk. Delik delik; ufak ufak (ATS 2/2643; BS 617).

Ox-kaman: is. ok yay (ADİL 3/517; ATS 2/2607).

Oxuya-oxuya: zf. söyleye söyleye. Kitap vb. okuyarak veya şarkı söyleyerek (ATS 2/2610 BS 613).

Oxu-yazı: is. okuma yazma. **1.** Okuyup yazmakla meşgul olma, okuma ve yazma işi. **2.** Okuyup yazmayı becerme (ADİL 3/519; ATS 2/2609; BS 613).

Oxuyub-çalan: is. çalıp söyleyen. Ses sanatçısı ve çalgıcı, hem söyleyen hem çalan (ADİL 3/519; ATS 2/2610; BS 613).

Oxuyub-çalmaq: f. çalıp söylemek. Şarkı söylemek ve bir musikî aletini çalmak (ATS 2/2610).

Oxuyub-çixmaq: Okuyup bitirmek (BS 613).

Oxuyub-yazmaq: f. okuyup yazmak. Okumak ve yazmakla meşgul olmak (ATS 2/2610).

Ox-yay: is. ok yay (ADİL 3/519; ATS 2/2607).

Oymaq-oymaq: zf. oymak oymak. Kabile kabile, boy boy, nesil nesil (ATS 2/2646).

Oynaya-güle: zf. kolaycacık; güle oynaya. Kolaylıkla, hiç güçlük çekmeden (ATS 2/2647; BS 618).).

Oynaya-oymaya: zf. kolaycacık; memnuniyetle. Kolaylıkla, hiç güçlük çekmeden (ADİL 3/541; ATS 2/2647).

Oy-oy: oy. **1.** Ay, uf. **2.** Vay; ay, vah vah (ATS 2/2644).

Oyun-oyuncaq: is. oyuncaklar. Oynamak, eğlenmek için araç olarak kullanılan her şey (ATS 2/2648; BS 618).

Oyuq-oyuq: Oyuk, kof (BS 618).

Ozana-ozana: Avare avare, başıboş (BS 618).

Öfkeli-öfkeli: zf. sinirli sinirli. Hiddetli bir şekilde, gazaplı bir şekilde, hiddetle (ADİL 3/545; ATS 2/2652).

Öhö-öhö: Öskürerken çıkan ses (ADİL 3/545).

Ölçüb-biçmek: f. ölçüp biçmek. **1.** Elbise yapılacak kumaşı ölçüsüne göre kesmek. **2.** Düşünüp taşınmak, etraflı düşünmek (ATS 2/2655).

Ölçü-biçi: is. ölçü (ATS 2/2655).

Ölçülüb-biçilmek / Ölçülüb-biçilmiş: f. ölçülüp biçilmek. Etraflı düşünülme, düşünülüp taşınmak (ATS 2/2655).

Ölçüsüz-biçimsiz: zf. düşüncesizce; biçimsiz. **1.** Ölçülüp biçilmeden, düşünülüp taşınılmadan, ihtiyatsızca. **2.** Biçimi olmayan, herhangi bir kalıbı olmayan (ATS 2/2655; BS 620).

Öldü-qaldı: is. yazgı. Başa gelen olay; kader, alın yazısı, talih (ATS 2/2656; BS 620).

Öle-öle: Zorla (ADİL 3/549; BS 620).

Ölgün-ölgün: zf. ölgün ölgün. Cansız, cansızca, mecalsiz, hissiz bir şekilde; durgun bir halde; donuk bir şekilde; soluk bir şekilde; çok zayıf olarak (ATS 2/2657).

Ölme-diril: zf. zorlukla. Güç bela, eziyetle, bin bir müşkülâtle, zorlukta (ADİL 3/548; ATS 2/2657; BS 620).

Ölüb-dirilme: “Ölüb-dirilmek”den f. is. (ADİL 3/549).

Ölüb-dirilmek: f. ölüp dirilmek. Bir işi yapana kadar çok eziyet çekmek, sınırsız meşakkate katlanmak veya tehlike atlattmak (ADİL 3/550; ATS 2/2659; BS 620).

Ölüb-iten: sf. ölen yiten. Mahvolan, ortadan kalkan, yok olan (ATS 2/2659 BS 620).

Ölüb-itmek: f. kaybolmak, mahvolmak. Yok olmak, ortadan kalkmak, kaybolmak, görünmez olmak (ATS 2/2659).

Ölüb-öldürmek: f. kavga etmek. Birbirini öldürmeğe kalkışmak, birbirini öldürmek, kanlı bıçaklı olmak (ADİL 3/550; ATS 2/2659; BS 620).

Ölüm-dirim: is. ölüm kalım. Ölme veya kalmanın söz konusu olduğu durum (ADİL 3/550; ATS 2/2659; BS 620).

Ölüm-dirimlik: is. Zor günler için artırılarak bir tarafa konan para vb. (ATS 2/2659).

Ölüm-itim: is. ölüm yitim. Ölüm, yokluk (ADİL 3/550; ATS 2/2659; BS 620).

Ölüm-zülüm: zf. çok zorlukla. Bin bir güçlülle, güç belâ (ADİL 3/551ATS 2/2659).

Ömrüm-günüm: Canım ciğerim (BS 620).

Ört-basdır / Ört-bas: is. gizleme. Saklama, bir şeyi bir yere koyup saklama (ADİL 3/553; ATS 2/2664; BS 621).

Örtme-tikme: Nakış işleme (BS 621).

Örtüb-basdırma: “Örtüb-basdırmaq”dan (ADİL 3/554).

Örtülüb-basdırılmaq / Örtüb-basdırmaq: f. saklanmak. **1.** Örtülmek; gözlerden uzak tutulmak. **2.** Kapatılmak; gömülmek; gizli tutulmak, saklı tutulmak (ADİL 3/554; ATS 2/2665; BS 621).

Öte-beri: is. öteberi. Çeşitli şeyler, ufak tefek şeyler; o taraf bu taraf (ADİL 3/555; ATS 2/2666).

Ötede-beride: Orada-burada, adda-budda (ADİL 3/555).

Öteden-beriden: Oradan buradan. Bir saate qeder müellimle öteden-beriden söhbet édirdi (ADİL 3/555).

Öten-kéçen: is. geçmiş; olup biten. Geçen, geçip giden; eski, geçmiş, geçmiş zaman, geçmiş zamanlar, mazi; olmuş bitmiş şeyler (ATS 2/2666).

Ötkem-ötkem: zf. kibirli kibirli. Kasıntı bir şekilde, şişinerek (ADİL 3/556; ATS 2/2666; BS 621).

Ötüb-géden: is. mazi; geçen. Gelip geçen; gelip geçen adam, yolcu, vasıta (ATS 2/2667).

Ötüb-kéçen: is. mazi; geçen. Geçmiş zamanlar, geçmiş (ATS 2/2667).

Ötüb-kéçme: “Ötüb-keçmek”den (ADİL 3/556).

Ötüb-kéçmek: f. geçmek (ADİL 3/556; ATS 2/2667; BS 621).

Ötür-ötür: zf. aktarma. Birbirine iletme, birbirine devretme, ileri yollama (ADİL 3/557; ATS 2/2667; BS 621).

Öykeş-öykeş: zf. ezik. Ezilmiş hâlde, yassılaştırmış durumda olan (ATS 2/2668).

Öyüd-nesihet: is. öğüt nasihat (ADİL 3/560; ATS 2/2670; BS 622).

Öz-özlüyümdе: zf. Öz fikrinde, öz aleminde, öz düşüncesinde, öz-özlüyünde. Öz-özlüyünde qerara gelmek (ADİL 3/562).

Öz-özlüyünde: zf. kendinden. Kendi düşüncesinde, kendi âleminde, kendi düşüncesinde (ADİL 3/562; ATS 2/2674; BS 623).

Öz-özüne: zf. kendi kendine. **1.** Kimseye danışmaksızın; kimseyle ilgisi, ilişkisi olmadan. **2.** Yalnız başına (ADİL 3/562; ATS 2/2674; BS 623).

Özü-özünden: zf. kendiliğinden. Dış tesir olmadan, kendi kendisine oluşarak, bizatihi, binefsihi, sapontane; tabii olarak (ATS 2/2676).

Pak-pakize: zf. **1.** Çok güzel, mükemmel surette, mükemmel olarak. **2.** Güzel, istenen şekilde; gayet iyi (ATS 2/2683).

Pallı-paltarlı: Giyinik (ADİL 3/569; BS 626).

Pal-paltar: is. ç. giyim kuşam. Elbiseler, giyecekler (ADİL 3/569; ATS 2/2684; BS 626).

Pal-paltarlı: sf. giyim kuşamlı (ADİL 3/569; ATS 2/2684; BS 626).

Paltar-palaz: is. giysi yaygı. Evde bulunan giyim ve yaygı eşyaları (ATS 2/2687).

Paltar-palaz: Yumuşak eşya, yatak takımı (BS 626).

Para-para: zf. pare pare. Parça parça (ADİL 3/573; ATS 2694; BS 627).

Parça-parça: zf. parça parça. **1.** Parçalanmış bir durumda, lime lime. **2.** Azar azar, bölüm bölüm (ADİL 3/575; ATS 2/2698).

Parça-pürçük: sf. az. Küçük, küçücük, önemsiz (ATS 2/2698).

Parça-tike: sf. paramparça. Lokma, kırılmış bir parça, küçük parça (ADİL 3/576; ATS 2/2698; BS 628).

Pare-pare: zf. pare pare. Parça parça (ATS 2/2699).

Parıl-parıl: sf. parıl parıl. Parlak, ışık saçan; tertemiz (ADİL 3/576; ATS 2/2699).

Par-par: zf. pırıl pırıl. Işıl ışıl, göz kamaştırarak şekilde (ATS 2/2694).

Paslanıb-qalmaq: f. paslanmak. **1.** Pas tutmak, karıncalanmak. **2.** Tekemmül etmemek, yetkinleşmemek (ATS 2/2705).

Pay-bölüş: is. paylaşma. Bölüştürme (ADİL 3/584; ATS 2/2709; BS 630).

Paylı-lüşlü: Hediye, hediye ile (gelen ve ya giden) (BS 630).

Paylı-lüşlü: sf. hedyeli. Pay getiren veya götürən; elinde payla gelen veya yola vurulan (ADİL 3/584; ATS 2/2711).

Pay-lüş: Hediye, kismet (ADİL 3/584; BS 630).

Pay-pay: zf. pay pay. Paylara bölüştürülmüş halde; parça parça; bölük bölük; hisse hisse (ATS 2/2709).

Pay-piyada: zf. yayan. Yaya şeklinde, yaya yürüyerek (ADİL 3/585; ATS 2/2709; BS 630).

Pay-puş / Pay-püşk: is. pay. **1.** Hisse. **2.** Taksim, kura ile dağıtma (ATS 2/2709; BS 630).

Peh-peh: Peh peh (ADİL 3/590; BS 631).

Pele-pörtü: sf. çiğ, özensiz. **1.** Gereğince pişmemiş, tam pişmemiş, az pişmiş. **2.** Kaba saba, gelişigüzel yapılmış, zevksiz, sakil, itinasız ().

Pele-pörtü: Yarı pişmiş (ATS 2/2723; BS 631).

Péncek-şalvar: Kostüm (BS 631).

Pence-pence: sf. pençe pençe. Üzerinde pençe şeklinde süsleri olan, nakışları olan (ADİL 3/592; ATS 2/2725; BS 631).

Perde-perde: zf. Bir perdeden o biri perdeye kéçerek, perdeleri seslendirerek. Seslendi perde-perde ruhumdaki rübabım (ADİL 3/594).

Perde-perde: zf. perde perde. Müzik aletinde bir perdeden öbür perdeye geçerek (ATS 2/2727).

Peren-peren: Dağınık (BS 632).

Peren-peren: sf. darmadağın. Dağınık halde, dağınık (ATS 2/2729).

Perli-budaqlı: Dallı budaklı (BS 633).

Perli-budaqlı: sf. Çoklu qolları olan. ...Perli-budaqlı buynuzunu şax tutub yériyen maral onu gören kimi yaxınlaşıb elini iyledi (ADİL 3/597).

Pert-pert: Üzgün üzgün (BS 633).

Pese-püse: is. pılı pırtı. Eski püskü, eski eşya (ATS 2/2733).

Pıçı-pıçı: is. fiskos. Fısıldaşma; fısıltı (ATS 2/2735; BS 634).

Pıç-pıç: zf. fısır fısır (ADİL 3/600; ATS 2/2735; BS 634).

Pıl-pıl: sf. pır pır, parıldama, fırl fırl. Parıldamak işi (ATS 2/2735).

Pıqqır-pıqqır: zf. fokur fokur (ATS 2/2735).

Pırçım-pırçım: Çok işlemekden, zora düşmekden, istiden ve s.-den çok terlemek, üz-gözünden damcı-damcı ter tökmek (ADİL 3/600).

Pırl-pırtı: is. pılı pırtı. Eski eşya, bazen küçümsemek gayesiyle kullanılır (ATS 2/2735).

Pır-pır: is. pır pır, parıldama, fırl fırl. **1.** Genelde kuşların kanadının çıkardığı ses; çarpıntı sesi. **2.** Parıldamak işi (ATS 2/2735).

Pırtıx-pırtıx: zf. didik didik. Didilmiş durumda, didilmiş halde, yırtık yırtık, yırtılmış durumda (ATS 2/2736).

Pırzım-pırzım: zf. küçük küçük. Ufak ufak, parça parça (ATS 2/2737).

Pıç-pıç: Kıvrımlı, kıvrım kıvrım, büküm büküm (BS 635).

Pille-pille: zf. adım adım. **1.** Basamakları birer birer inerek veya çıkararak. **2.** Derece derece, mertebe mertebe (ADİL 3/602; ATS 2/2740; BS 635).

Pirim-pirim: zf. tane tane. Art arda, durmadan, durmaksızın, peş peşe (ATS 2/2744).

Pirizim-pirizim: sf. parça parça. Parçalar hâlinde (ATS 2/2744).

Pis-pis (I): sf. pis; deneyimsiz; bayağı; kötü (ATS 2/2746).

Pis-pis (II): zf. öfkeli öfkeli. Öfke ile, kötü bir şekilde (ADİL 3/606; ATS 2/2746; BS 636).

Pişim-pişim: sf. tatlı dil. Aldatma için kullanılan tatlı dil (ATS 2/2749).

Pişim-pişimle: zf. tatlı dille. Birini istenen yola getirmek için sevgiyle, okşayışla ve onu sinirlendirmeden (yapılan yaklaşım) (ADİL 3/606; ATS 2/2750).

Piş-piş: pisi pisi. Kediye seslemek için çıkarılan ses (ADİL 3/606; ATS 2/2747).

Pize-pize: zf. içi geçerek. Açlıktan içi geçerek (ATS 2/2753).

Pörte-qızara: zf. utanarak. Kızarak, yüzü kızarak, hicap duyarak (ATS 2/2775).

Puçur-puçur: sf. damla damla. Damlalar halinde (ADİL 3/626; ATS 2/2789; BS 642).

Pud-pud: 16.3 kglarca (BS 642).

Pul-mul: is. Para mara (ADİL 3/627; ATS 2/2790; BS 643).

Pul-para / Pul-pene: is. Para mara. Az miktarda para; para, para niteliğinde olan şey (ATS 2/2790).

Pul-pul: zf. parça parça. **1.** Kıpkırmızı, ısıdan kızarmış halde. **2.** Küçük küçük, parça parça, küçük para gibi (ADİL 3/628; ATS 2/2790).

Pulsuz-mulsuz: Parasız pulsuz (BS 643).

Pulsuz-parasız: sf. parasız. Parası olmayan (ATS 2/2791).

Pulsuz-penesiz: sf. parasız. Bedava (ATS 2/2791).

Püfleye-püfleye: zf. üfleye üfleye. Üfleyerek (ATS 2/2793).

Pürtim-pürtim: Didik didik, yırtık pırtık (BS 644).

Qaba-qaba: Kabaca, saygısızca, nezaketsizce (BS 301).

Qabaqdan-qabağa: Yüz yüze, karşı karşıya (BS 301).

Qabaq-qabağa: zf. karşı karşıya. Yüz yüze, birbirinin önünde (ADİL 3/6; ATS 2/1909; BS 301).

Qabaq-qarşaq: Karşı karşıya, yüz yüze (BS 301).

Qabaq-qarşı: zf. Qabaq-qabağa, qarşı-qarşıya, üz-üze. Sadıqخانla Memmed beyin gözlerine yuxu gétmirdi: qabaq-qarşı oturub sabahın derdine qalmışlardır (ADİL 3/7).

Qabaq-qeşer: is. sofa; karşılama; ön. Dış oda; antre; bekleme odası. 2. Birini karşısına çıkma, önüne, yoluna çıkararak karşılama (ADİL 3/7; ATS 2/1909; BS 301).

Qabaq-qeşir: Yüz yüze, karşı karşıya (BS 301).

Qabar-qabar: sf. nasırlı. Her tarafı nasırlaşmış, nasır tutmuş (ADİL 3/9; ATS 2/1911; BS 302).

Qabıq-qubuq: Kabuklar halinde, kabuklu, pul pul (ATS 2/1913; BS 303).

Qab-qaşiq: is. kap kaşık. Sofrada kullanılan şeyler, kaplar, kaşıklar, bıçaklar vb. (ADİL 3/11; ATS 2/1907; BS 302).

Qab-qaşiq: Kap kacak; tabak kaşık (ADİL 3/12; BS 303).

Qab-qazan: is. kap kacak (ADİL 3/12; ATS 2/1907; BS 303).

Qaç-qaç: zf. koşa koşa. Koşar adımla, koşarak (ADİL 3/14; ATS 2/1917; BS 304).

Qaçaq-qaçaq: Kovalamaca (BS 304).

Qaçaq-quldur: is. çapulcu. Eşkîya, şaki (ADİL 3/13; ATS 2/1918; BS 304).

Qaçıb-ekilmek: Kaçmak, firar etmek, tüymek (BS 305).

Qaç-qov: Koşuşma-kaçışma (BS 305).

Qada-bala: is. dert bela. Felaket, musibet, afet, saldırı, hücum, taarruz; musallat olma, birine çatma; düşme, kapılma (ADİL 3/14; ATS 2/1920).

Qadı-qadı: zf. kibirle. Mağrurane, yüksekten bakarak; küstahça (ATS 2/1920; BS 306).

Qafil-qafil: zf. kaygısızca. Galesi olmadan, kaygısız bir şekilde, gamsızca; düşünmeden, ölçüp bitmeden (ATS 2/1922).

Qahı-qahı: Arada sırada, arada bir (BS 307).

Qahır-quhurluq: is. yokluk. Yemek için hiçbir şeyin olmaması durumu (ATS 1/1924).

Qah-qah / Qahı-qahı: Kahkah, ara sıra, arada sırada (BS 307).

Qaim-qedim: sf. uzun ömürlü, görmüş geçirmiş. Uzun yaşayan, çok yaşayan (ATS 2/1926).

Qalam-qalam: zf. yığın yığın. Üst üste yığılmış durumda (ATS 2/1928).

Qalan-qalmaz: is. kalan, olup olacağı. Bütün, cümle, hep, tüm, tamam, topyekün; her taraf; tamamen (ATS 2/1929).

Qala-qala: Kala kala, bütünü, olup olacağı (BS 308).

Qalaq-qalaq: zf. küme küme. Kümelenmiş halde, üst üste toplanmış halde, üst üste (ADİL 3/20; ATS 2/1928).

Qaldırma-éndirme: is. kaldırıp indirme. Kaldırma ve indirme (ATS 2/1930).

Qalın-qayım: Etli canlı, sağlıklı, güçlü (BS 308).

Qallah-qallah: Keyfince, bildiğini okuyarak (BS 310).

Qaltan-qaltan: Yuvarlanarak (BS 310).

Qamas-qamas: zf. yavaş yavaş (ATS 1/1939).

Qanam-qanam: sf. kanlı. Kana bürünmüş bir durumda (ATS 2/1948).

Qana-qan: Kana kan, öç, intikam (ATS 2/1945; BS 312).

Qana-qana: zf. bile bile. Bilerekten, kasti olarak (ADİL 3/38; ATS 2/1945; BS 312).

Qanlı-qaçaq: zf. Düşmen, qan düşmeni. Öldürmekden ne hasil? Men özüm de qanlı-qaçaq ollam (ADİL 3/37).

Qanlı-qadalı: sf. belalı. Korkulu, kan dökülmesine sebep olabilecek kadar kötü (ADİL 3/37; ATS 2/1952; BS 315).

Qanlı-qanlı: zf. kanlı kanlı; kinle. **1.** Kan içinde, kana bulanmış halde; kanı ile. **2.** Kinle, garezle; öfkeyle, hiddetle, hınçla, iddetli hiddetli, öfkeli öfkeli, kızgın kızgın, gazaplı gazaplı; düşmanca, hasmane (ADİL 3/37; ATS 2/1952; BS 315).

Qan-qada: is. dert. Bela; felaket, musibet, afet; kaza; sıkıntı, meşakkat (ATS 2/1945).

Qan-ter: is. kan ter. Çok ağır, zahmetli, yorucu ve gergin bir iş neticesinde şiddetli terleme (ADİL 3/39; ATS 2/1945; BS 315).

Qanun-qayda: Nizam, düzen (ATS 2/1955; BS 316).

Qan-yaş: Ağlama, gözyaşı, yas (BS 316).

Qapan-qapan: zf. kapış kapış. Toplu halde yapılan yağma, kapış kapış etme (ATS 2/1958; BS 317).

Qapan-qapış: zf. kapış kapış (ATS 2/1958).

Qapı-baca: is. kapı baca; kapı pencere. Evin bahçesi, her yer (ADİL 3/43; ATS 2/1960; BS 317).

Qapıdan-qapıya: Kapı kapı, kapıdan kapıya (BS 317).

Qapı-qapı: Kapı kapı, kapıdan kapıya (ATS 2/1960; BS 317).

Qapı-qapıya: sf. komşu. Kapıları karşılıklı birbirine bakan, çok yakın yerlerde (yaşayan) (ADİL 3/43; ATS 2/1960; BS 317).

Qapış-qupuş: Kapış kapış (ADİL 3/44; BS 318).

Qap-qaç: is. kapkaç. Kapıp kaçma, zorla alma (ATS 2/1957).

Qara-qura: is. karalama. Kargacık burgacık yazı, karışık ve okunması mümkün olmayan yazı, karalama (ADİL 3/50; ATS 2/1964; BS 320).

Qardaş-bacı: is. kardeş bacı. Kardeş ve bacı; hısım akraba (ATS 2/1987).

Qarın-qarına: zf. karşı karşıya. Çok yakın, göğüs göğse, yüz yüze (ADİL 3/61; ATS 2/1993; BS 324).

Qarın-qarta: İç organlar (BS 324).

Qarın-qartal: sf. obur. Çok yiyen (ATS 2/1993).

Qarış-bulaş: is. Qarışiq, seliqesiz, tertibsiz, nizamsız. Bu évçoqxarış-bulaşdır (

Qarış-bulaş: is. karışık. Düzensiz, tertipsiz (ADİL 3/61; ATS 2/1994; BS 325).

Qarışdıra-qarışdıra: zf. karıştıra karıştıra. Karıştırarak, karma karışık ederek (ATS 2/1995 BS 325).

Qarışiq-dolaşıq: sf. çetrefilli. Çok karışık, anlaşılması zor (ADİL 3/62; ATS 2/1995; BS 325).

Qarış-qarış: zf. karış karış. Karışla ölçerek, her seferinde bir karış (ADİL 3/62; ATS 2/1994 ; BS 325).

Qarış-quruş: sf. karmakarışık. Birbirine karışmış halde, nizamsız, düzensiz, intizamsız, allak bullak (ADİL 3/62; ATS 2/1994).

Qarlı-boranlı: sf. karlı tipili. Devamlı karlı ve fırtınalı, havası sert olan (ADİL 3/63; ATS 2/1998; BS 325).

Qarlı-buzlu: sf. karlı buzlu. Kar ve buzla beslenen, kar ve buzdan ibaret olan (ATS 2/1998).

Qarlı-çovğunlu: sf. tipili. Karlı rüzgârlı (ATS 2/1998).

Qarlı-külekli: sf. tipili (ATS 2/1998).

Qarpış-qarpış: Karpış karpış, karpışılırcasına (BS 327).

Qar-qar: is. Karganın çıkardığı ses (ADİL 3/63; ATS 2/1962).

Qar-qur: is. yaygara; cıvıltı. Anlaşılmayan ses, gürültü, bağırıtı, konuşma (ADİL 3/63; ATS 2/1962; BS 323).

Qarşı-qarşıya: zf. karşı karşıya. Yüz yüze, karşılıklı olarak (ADİL 3/67; ATS 2/2002; BS 327).

Qart-qart (I): is. kart kurt. Sert veya gevrek bir şeyi ısırınca veya kaşınırken çıkan ses (ATS 2/2003).

Qart-qart (II): zf. kabaca. Kaba bir biçimde, kaşınarak, kibirlenerek (ATS 2/2003).

Qart-qurt: is. anlaşılmaz (konuşma). Anlaşılmayan konuşma , (bir dili) kötü konuşma (ADİL 3/69; ATS 2/2003).

Qaş-daş: is. mücevherat. Kıymetli taşlar, cevherler, cevahir (ATS 2/2008; BS 329).

Qaş-göz: is. kaş göz. Kaşlar ve gözler (ADİL 3/71; ATS 2/2008; BS 329).

Qaşıq-qaşıq: zf. azar azar. **1.** Kaşık kaşık, kaşıkla olarak. **2.** Şuncacık, azıcık; yavaş yavaş, tedricen (ATS 2/2009).

Qatar-qatar: zf. katar katar. Sıra sıra, dizi dizi, birbiri ardınca, sıralanmış şekilde (ADİL 3/73; ATS 2/2015; BS 330).

Qatib-qarışdırmaq: f. karıştırmak. Dolaştırmak; sarpa sardırmak, karışık bir hale sokmak, çetrefil bir duruma getirmek; bulaştırmak; şaşkırtmak; yanıltmak; karmaşık hale getirmek, karmaşık etmek, katıp karıştırmak; karıştırmak, düzenini bozmak, nizamını bozmak; karıştırmak; birbirinden ayırt edememek, benzetmek (ATS 2/2016 BS 330).

Qatma-qarış: sf. karmakarışık. **1.** Karışık, anlaşılmaz; abuk subuk; dolaşık, karışık, çapraşık, çetrefil, dolambaçlı, karanlık, kapalı, muğlak. **2.** Seçik olmayan, bellisiz; okunaksız; donuk; seçik olmayan, belli belirsiz; belirsiz, müphem (ATS 2/2019).

Qatma-qarışıq: sf. karmakarışık. Tertipsiz, düzensiz (ADİL 3/77; ATS 2/2020; BS 331).

Qatma-qarışıqlıq: is. karışıklık. Karmakarışıklık, düzensizlik, nizamsızlık, altüst olma; keşmekeşlik; intizamsızlık, ahenksizlik; uyumsuzluk (ATS 2/2020; BS 331).

Qat-qarış: sf. karmakarışık (ADİL 3/76; ATS 2/2015; BS 330).

Qat-qarışıq: sf. karmakarışık. Tertipsiz, düzensiz, hercümerç (ADİL 3/76; ATS 2/2015).

Qat-qarışıqlıq: is. karmakarışıklık. Tertipsizlik, düzensizlik (ADİL 3/76; ATS 2/2015).

Qat-qarışlıq: is. karışıklık. Birbirine girme, acele acele koşuşmalar, kaos, hercümerç, karmakarışıklık (ATS 2/2015).

Qat-qat: zf. kat kat. **1.** Tabaka tabaka, birkaç kat, katlar, tabakalar halinde. **2.** Birkaç defa, defalarca (ADİL 3/73; ATS 2/2015; BS 330).

Qat-qatlıq: is. tabakalılık. Tabakalar, katlar halinde bulunma, katmer katmerlik (ATS 2/2015; BS 330).

Qaya-qapçığa: is. taş kaya. Taş ve kayalardan ibaret olan, taşlık ve kayalık (ATS 2/2022).

Qayda-qanun: is. düzen, kural. **1.** Tertip ve düzen, usul, tarz. **2.** Önceden kabul edilmiş, anane haline gelmiş usul, prensip, kanun (ADİL 3/79; ATS 2/2024; BS 332).

Qayğılı-qayğılı: zf. kaygılı kaygılı. Kaygılı bir edayla, endişeli bir edayla, kuşkulu bir edayla, endişeli endişeli (ATS 2/2025).

Qayım-qayım: Sıkıca, sağlamca, sıkı sıkıya (ADİL 3/80; BS 332).

Qayın-quda: is. hısım akraba. Hısım, hısımlık, dünürlük (ATS 2/2026).

Qayır-qayır: Par par, parıl parıl (BS 333).

Qayış-qayış: Kovalamaca (BS 333).

Qaynar-qaynar: zf. kaynar kaynar. Kaynama halinde, çok sıcak halde, sıcak sıcak, sıcak olarak (ADİL 3/84; ATS 2/2030; BS 333).

Qaynayıb-qarışmaq: f. kaynayıp karışmak. **1.** Kavuşmak, karışmak, birleşmek; kaynaşmak, kaynamak; yapışık olmak; çatık olmak; çatak olmak. **2.** Yakınlaşım dost olmak; alışmak; karşılaşmak; rastlaşmak; kavuşmak; birleşmek, toplanmak, toplaşmak, buluşmak, bir araya gelmek, dost olmak; uyuşmak; mutabık kalmak; birbirini tutmak; dünürleşmek, kız alıp vermek, hısım olmak (ADİL 3/83; ATS 2/2031; BS 334).

Qazıq-qazıq: **1.** Çukur çukur, oyuk oyuk. **2.** Kuyu, çukur, oyuk (ADİL 3/88; BS 335).

Qedd-qamet: is. boy bos. Endam, görkem (ADİL 3/99; ATS 2/2052; BS 338).

Qedd-qametli: Boylu boslu, endamlı (BS 338).

Qedd-qametli: sf. boylu boslu. Boyu bosu yerinde, endamlı (ATS 2/2052).

Qedd-qametli: sf. Boy-buxunlu (ADİL 3/99).

Qedd-qametsiz: sf. endamsız. Endamı biçimsiz, endamsız (ATS 2/2053).

Qedeh-qedeh: zf. kadeh kadeh. Kadehler halinde (ATS 2/2053).

Qedem-qedem: zf. adım adım. Yavaş yavaş, yürüyerek, normal adımla (ADİL 3/100; ATS 2/2054; BS 338).

Qéde-qéde: **1.** Arada. **2.** Son anda (BS 338).

Qedir-qiymet: is. kadir kıymet. **1.** Değer, kıymet, karşılık, fiyat. **2.** İtibar, hürmet, haysiyet, liyakat (ADİL 3/101; ATS 2/2054; BS 339).

Qedli-qametli: Boylu boslu (ADİL 3/102; BS 339).

Qedr-qiymet: is. kadir kıymet (ATS 2/2055).

Qeherli-qeherli: zf. üzüntüyle. Hiddetle, hiddetli hiddetli, öfkeyle, öfkeli öfkeli; sert sert; kızgın kızgın, gazaplı gazaplı; kinle; gazezle; hınçla (ATS 2/2056).

Qeh-qeh: is. kahkaha. Yüksek sesle gülme (ADİL 3/103; ATS 2/2056; BS 340).

Qehr-qezeb: is. kahr. **1.** Üzüntü, teessür, can sıkıntısı, sıkıntı, küskünlük, kızma, kızgınlık, infial, gücenme, güceniklik, acı, acınma; teessüf. **2.** Lanet, kargış, beddua, ilenme (ATS 2/2057).

Qelbden-qelbe: zf. kalpten kalbe. Yürekten yüreğe, gönülden gönüle (ATS 2/2058).

Qelem-kağız: is. kalem kâğıt. Kalem ve kağıttan ibaret yazı vasıtası (ATS 2/2060).

Qelet-qület: is. hata. Kusur, gaf, yanlışlık; falso (ATS 2/2061; BS 342).

Qelpe-qelpe: zf. parça parça. Küçük küçük, ufak ufak (ADİL 3/110; ATS 2/2063; BS 343).

Qem-elem: is. yas. Matem; acı, kader (ATS 2/2064).

Qemgin-qemgin: zf. gamlı gamlı. Kederli bir şekilde, hazin hazin (ATS 2/2065).

Qemli-qemli: zf. gamlı gamlı. Kederli bir şekilde (ADİL 3/113; ATS 2/2066).

Qem-nale: is. nale; gam; üzüntü. Feryat, çığlık (ATS 2/2064).

Qemqin-qemqin: Üzgün üzgün, mahzun mahzun (ADİL 3/112; BS 344).

Qem-qubar: is. keder. Dert, gam, gönül kırıklığı, hüzn, sıkıntı, üzüntü, acı, malihulya, hasret (ADİL 3/113; ATS 2/2064).

Qem-qüsse: is. elem. Keder, hüzn, teessür, üzüntü, gam, acı, dert, ıstırap, tasa; bela, felaket (ADİL 3/113; ATS 2/2064).

Qén-bol: **1.** Geniş, açık, vasi, engin, ferah. **2.** Bol, çok (BS 346).

Qen-bolluq: Ferah yer, geniş saha; rahatlık, huzur (BS 346).

Qepik-qepik: zf. kapik kapik. Kapikler halinde, azar azar (ADİL 3/117; ATS 2/2069; BS 348).

Qepik-quruş: Para mara, ufaklık, bozukluk (para) (BS 348).

Qerel-qesem: is. sınır. Hudut, uç; had, had hudut, tavan; son, nihayet, bitim; ölçü; ölçüt, mısdak; tedbir (ATS 2/2071).

Qerib-qerib: zf. garip garip. Zavallı bir şekilde, mazlumcasına, hazin hazin, yanıklı bir şekilde (ATS 2/2072; BS 350).

Qerib-qüreba: is. garipler. Yabancılar, başka yerden gelenler (ATS 2/2072).

Qerib-qürüb: is. garipler. Yabancılar, dışarıdan gelenler, yerli olmayanlar (ATS 2/2072).

Qesd-qerez: is. garaz. Düşmanlık, husumet (ADİL 3/123; ATS 2/2074; BS 352).

Qeşeng-qeşeng: sf. güzel güzel. Sevimli, çok güzel, zarif, latif (ATS 2/2075).

Qetre-qetre: zf. katre katre. Damla damla, damlalar halinde (ADİL 3/126; ATS 2/2077).

Qéyd-şertsiz / Qéydsiz-şertsiz: zf. kayıtsız şartsız (ADİL 3/91; ATS 2/2040; BS 354).

Qéyd-şert: is. kaydı şart. Kayıt, şart (ATS 2/2040).

Qéyzli-qéyzli: zf. öfkeli öfkeli. Sinirli sinirli biçimde, hiddetli hiddetli şekilde (ATS 2/2050).

Qeza-qeder: Kader, kaza, mukadderat (BS 358).

Qıcış-qıcış: is. kaşıntı. Vücutta kaşınma isteği uyandıran duygu (ATS 2/2081).

Qıça-qıça: zf. dilim dilim. Küçük küçük, parça parça (ATS 2/2082).

Qıdır-bıdır: is. belirsiz konuşma. Süratli ve anlaşılmayan konuşma (ADİL 3/131; ATS 2/2082).

Qıdır-mıdır: zf. fısıldayarak. Fısıllı fısıllı, fısıltı halinde (ATS 2/2082).

Qıdır-qıdır: zf. fısıldayarak (ATS 2/2082).

Qıd-qıd: is. Déyinme, dédi-qodu, mübahise (ADİL 3/132).

Qıĝ-qıĝ: is. Gıĝ gıĝ. Küçük çocukların gülerken çıkardığı ses, bebeklerin çıkardığı ses (ADİL 3/133; ATS 2/2083; BS 360).

Qıj-qıj: is. şırrr. Şırıltı sesi (ADİL 3/133; ATS 2/2084; BS 360).

Qılbız-qılbız: sf. diken diken. Diken gibi kalkık durumda (ATS 2/2087).

Qımıs-qımıs: zf. yavaş yavaş. Yavaş bir biçimde, ağır ağır, adım adım, aheste aheste, aheste beste, sepil sepil, usul usul (ATS 2/2093).

Qımışa-qımışa: zf. Gülerek, gülümseyerek (ATS 2/2093; BS 362).

Qımmıl-qımmıl: sf. kıvrır kıvrır. Büklümleri olan, kıvrımlı (ATS 2/2093).

Qım-qım: sf. ağır ağır. Dikkatli ve özenli bir biçimde, dikkatle, yavaş yavaş (konuşma) (ATS 2/2092).

Qıncıq-qıncıq: zf. kesik kesik. Küçük küçük, ufak ufak, küçük parçalar halinde (ATS 2/2094; BS 362).

Qımı-qımı: is. nanik. Birini kızdırmak için başparmağı burnun ucuna temas ettirerek parmakları açıp kapamak şeklinde yapılan hareket (ATS 2/2095; BS 362).

Qıraq-bucaq / Qıraq-bıçaq: is. etraf. Kenar, etraf, yöre (ADİL 3/138; ATS 2/2096; BS 363).

Qırcana-qırcana: zf. kırta kırta, kırılarak. Cilvelenerek, bin bir edayla (ATS 2/2097; BS 363).

Qırçın-qırçın: sf. kıvrım kıvrım. Kıvrımları olan, dalgalanmış veya dalgalı bir çizgi biçiminde olan, büklüm büklüm, büzgü büzgü (ADİL 3/138; ATS 2/2098; BS 363).

Qırçıq-qırçıq: zf. kesik kesik. Üzerinde kesiklik oluşmuş durumda, yırtık yırtık (ATS 2/2098).

Qırç-qırç: is. gıcırtı. Dişlerin birbirine sürtünmesiyle çıkan ses (ADİL 3/138; ATS 2/2097; BS 363).

Qırdı-qaçdı: sf. güvenilmez. Sağlam olmayan, güvenilmeyen; emin olmayan; allak, dönek, (sözüne) güvenilmez (ATS 2/2098; BS 363).

Qırıp-çatmaq: f. kırmak. **1.** Öldürmek, kılıçtan geçirmek. **2.** Parçalamak, paramparça etmek (ATS 2/2101).

Qırıp-tökmek: Kırıp dökmek (BS 364).

Qırım-qırıntı: is. kırık dökük (ATS 2/2102).

Qırım-qırtı(q) / Qırım-qırtı: sf. kon. kırıntı. Döküntü, çöpe atılan şeyler (ADİL 3/141ATS 2/2102 BS 365).

Qırım-qırtığ: Kırır zıvır (BS 364).

Qırıq-qırıq: zf. ufak ufak. Parça parça, küçük küçük (ADİL 3/140; ATS 2/2101; BS 364).

Qırıq-qırtıq: is. kırım kırıntı. Kırıntı, küçük parça; bir parça, bir parçacık, azıcık, şuncacık; küçücük (ATS 2/2101).

Qırıq-quraq: sf. kırıntı. Kırık parçalardan ibaret olan, parça parça (ADİL 3/140; ATS 2/2101; BS 364).

Qırıq-quruq: sf. kırık dökük. Kırık, berbat, kullanılmaz durumda olan şeyler (ADİL 3/141; ATS 2/2101).

Qırıq-salxaq: is. kırık dökük. Eski, sağlam olmayan, çürük, değersiz, eski püskü şeyler, kırık dökük, kullanılmaz, pılı pırtı (ATS 2/2101).

Qırıq-sökük: sf. darmadağın, kırıntı. **1.** Aralarında bağlantı olmayan, dağınık. **2.** Dağılmış, sökülmiş, kırık (ADİL 3/141; ATS 2/2101; BS 364).

Qırıq-tökük: sf. darmadağın, kırıntı (ADİL 3/141; ATS 2/2101).

Qırış-qırış: zf. kırış kırış. Kırışık bir biçimde, kırışık halde, her tarafı kırışık durumda (ADİL 3/142; ATS 2/2102; BS 365).

Qır-qıç: is. uyuşukluk. Donakalmışlık, uyuşma hali (ADİL 3/142; ATS 2/2096; BS 363).

Qır-qır: is. gıklama. **1.** Karganın çıkardığı ses. **2.** Gevezelik, çok konuşma (ADİL 3/142; ATS 2/2096; BS 363).

Qır-qıra: **1.** Kaynana zırlıtısı. **2.** Bozkır (BS 363).

Qır-qırıntı: is. kırıntı. **1.** Kırıntı, küçük parça. **2.** Azıcık; şuncacık, küçücük bir parça, zerre kadar hiç, hiç mi hiç (ATS 2/2096).

Qır-qur: is. mırıltı. Mırıldanma sesi, şırıltı, gurultu (ATS 2/2096).

Qırtıq-qırtıq: zf. parça parça. Azar azar, lokma lokma (ATS 2/2109; BS 367).

Qırt-qırt: Gurk gurk (sesi) (BS 367).

Qısa-qısa: zf. kısa kısa. Azar azar; yavaş yavaş; usul usul (ATS 2/2110).

Qısıla-qısıla: zf. mahcup mahcup. Utanarak, utanıp sıkılarak, mahcubiyet duyarak; şaşkın şaşkın, şaşkın bir şekilde; sıkıla sıkıla (ATS 2112).

Qısma-boğma: is. baskı. Her taraftan sıkıştırma, ezme, sıkıştırma (ADİL 3/150; ATS 2/2113; BS 368).

Qıs-qıs: is. kıs kıs. Köpeği birinin üzerine saldırtmak için kullanılan ifade (ATS 2/2110).

Qıst-qıst: Kısım kısım, parça parça (BS 368).

Qışqır-bağır / Qışqırıq-bağırıq: Bağırıp çağırma, çığlık (ADİL 3/150; BS 368).

Qış-yay (yaz): Yaz kış, bütün sene (ATS 2/2114; BS 368).

Qıvır-zıvır: is. ıvır zıvır. Ufak tefek, değersiz şeyler (ATS 2/2116; BS 369).

Qıvış-qıvış: sf. pilili. Bir bölümü öbürünün üzerine getirilmesiyle oluşturulan, kıvrımlı, kırmalı, pilise (ATS 2/2116).

Qıvrıla-qıvrıla: zf. kıvrıla kıvrıla, kıvrılarak (ATS 2/2117).

Qıvrım-qıvrım: zf. kıvrım kıvrım. Kıvrıcık, çok kıvrımlı, bukleli (ADİL 3/152; ATS 2/2117; BS 369).

Qıyma-qıyma: Kıyım kıyım, dilim dilim (BS 370).

Qıyqacı-qıyqacı: zf. yan yan. **1.** Eğri, çarpık, iğri bir şekilde. **2.** Yan yan; kötü niyetle (ATS 2/2118).

Qıy-qıy: is. seksek. **1.** Tek ayak üzerinde seke seke yürüme. **2.** Böyle oynanan bir çocuk oyunu (ADİL 3/154; ATS 2/2117; BS 369).

Qızarıb-bozarmaq: f. kızarıp bozarmak. **1.** Kızarmak; kızarıp bozarmak; kıpkırmızı kesilmek; utanmak, yüzü kızarmak; benzi uçmak, rengi kaçmak; sararmak, solmak, sapsarı kesilmek, çehresinin rengi değişmek, yüzünün rengi başka hal almak, hiddetten veya mahcubiyetten renk alıp vermek. **2.** Utanmak, çekinmek, sıkılmak (ADİL 3/155; ATS 2/2121; BS 370).

- Qic-qic:** Aptal aptal, sersemce, pis pis (BS 373).
- Qildir-qildir:** Damla damla, tane tane (BS 373).
- Qile-qile:** Tane tane, damla damla, şıpır şıpır (BS 373).
- Qil y-güzar:** Őik yet i, müŐteki (BS 374).
- Qil y-güzarlıq:** Yakınma, Őik yet ilik (BS 374).
- Qil y-küsü:** Őik yet, yakınma, hoşnutsuzluk (BS 374).
- Qil y-küsülük:** Őik yet, yakınma, hoşnutsuzluk (BS 374).
- Qil ylene-qil ylene:** Mırıldanarak, söylene söylene (BS 374).
- Qisim-qisim:** sf. kısım kısım.  eit çeşit, bölüm bölüm, çeşitli (ADİL 3/163; ATS 2/2134; BS 376).
- Qiyme-qiyme:** zf. kıyma kıyma. K  k k  k, ufak ufak, parça parça (ADİL 3/166; ATS 2/2136; BS 377).
- Qocalı-cavanlı:** is. b y kl  k  kl . Yaşlı, genç, hepsi. İhtiyarlı, gen li (ADİL 3/168; ATS 2/2142; BS 378).
- Qodu-qodu:** is. K  miŐde: arası kesilmeden yağış yağdıqda kend uŐaqlarının toplaŐıb heyet-heyet gezerek neğme oxuma merasimi ve bu merasimde oxunan neğmenin  z  (ADİL 3/170).
- Qoğazdana-qoğazdana:** Kibirlenerek, böbürlenerek, kasıla kasıla (BS 379).
- Qohum-eqreba:** is. hısım akraba. Akrabalar (ADİL 3/170; ATS 2/2144).
- Qohum-qardaş:** is. akrabalar. Yakınlar (ADİL 3/170; ATS 2/2144; BS 380).
- Qohum-qonşu:** is. konu komşu. Hısım akraba; konuk, misafir (ADİL 3/170; ATS 2/2144; BS 380).
- Qohum-quda:** is. hısım akraba. Akriba, birbiriyle akrabalık bağı olan adam (ADİL 3/171; ATS 2/2144; BS 380).
- Qolac-qolac:** sf. kulaç kulaç (ADİL 3/173; ATS 2/2147; BS 380).
- Qolay-qolay:** zf. kolayca. Kolay bir biçimde, kolaylıkla (ATS 2/2147).
- Qol-boyun:** Sarmaş dolaş, kucaklaŐma (BS 381).

Qol-budaq: 1. Dallar, budaklar, dal budak. 2. Kol kanat, el ayak (ADİL 3/173; BS 381).

Qol-budaqlı: sf. dallı budaklı (ADİL 3/174; ATS 2/2146).

Qollu-budaqlı: sf. dallı budaklı. Çok dalları olan (ADİL 3/175; ATS 2/2148; BS 381).

Qollu-qanadlı: sf. dallı budaklı. Büyük dalları, budakları olan (ADİL 3/175; ATS 2/2148; BS 381).

Qol-qanad: 1. Quşlarda ve cücülerde uçmaq organı. 2. Şaxe, qol-budaq. Ot saçaqları sallanan bir tepede iri qol-qanadı qurumuş bir ağaç vardı (ADİL 3/174).

Qol-qıç: Eller ve ayaklar, kollar ve bacaklar (ADİL 3/175BS 381).

Qol-qola: zf. kol kola. Kollarını birbirine geçirmiş hâlde, kol kola girmiş hâlde (ADİL 3/175; ATS 2/2146; BS 381).

Qolsuz-qanadsız: sf. kolsuz kanatsız. 1. Kolu ve kanadı olmayan, kimsesiz, arkasız, desteksiz. 2. Zavallı, kimsesiz, biçare, yalnız, aciz; bir işi yapmak için imkanı olmayan (ADİL 3/175; ATS 2/2149; BS 381).

Qom-qom: zf. demet demet. Deste deste, bağlamlar şeklinde, tomar tomar, hevenkler hâlinde (ATS 2/2150; BS 382).

Qonaq-qara: Konuklar, misafirler (ADİL 3/177; BS 383).

Qonaq-qaralı: Misafiri eksik olmayan (ADİL 3/177; BS 383).

Qonu(m)-qonşu: Konu komşu (BS 383).

Qorma-qoduq: sf. çoluk çocuk. Bir işte gereken deneyimi kazanmamış, yaşça küçük kimseler, gençler (hafif şaka yollu ve biraz da hakaret ifade eden bir söylem (ATS 2/2160).

Qor-qoduq: is. çoluk çocuk. Çocuklar, yavrular, küçükler; gençler, delikanlılar. 2. Kopuk, kopil, hergele (ATS 2/2157; BS 385).

Qoruq-qaytaq: is. kurallar. Davranış kuralları, davranış kaideleri (ADİL 3/184; ATS 2/2161; BS 385).

Qoruq-qaytaq: Yasak (BS 385).

Qoruq-qaytaqsız: sf. dizginsiz. **1.** Gemsiz, gem vurulmamış; gemi azıya alan, son haddine varan, zapt olunmaz, azgın, taşkın; bilgisiz ve terbiyesiz, cahil, kaba. **2.** Nezaketsiz, saygısız (ADİL 3/184; ATS 2/216; BS 385).

Qorxa-qorxa: zf. korka korka. Çekine çekine, çekingenlikle; korka korka, korkarak, korkuyla, korku duyarak; korkakçasına, ödleğesine, bir cebin gibi, ürkek ürkek, ürkerek, sakına sakına (ADİL 3/182; ATS 2/2158; BS 385).

Qorxu-hürkü: is. tehlike. Felaket, kaza veya başka bir korkulacak olay ihtimali (ATS 2/2159).

Qoşa-qoşa: zf. çift çift. Çifter çifter, ikişer ikişer (ADİL 3/185; ATS 2/216; BS 386).

Qoşulub-qaçmaq (gétmek): Kocaya kaçmak (BS 386).

Qoşun-qoşun: zf. yığın yığın, Çığ gibi, akın akın, sel gibi (ATS 2/2165).

Qotur-botur: zf. Engebeli tarzda, engebeli şekilde, inişli çıkışlı tarzda (ATS 2/2166).

Qovdu-qaçdı: Sıvışma, palamarı koparma (BS 387).

Qovlu-qüvvetli: Güçlü kuvvetli, sağlam (BS 387).

Qoyub-gétmek: Çekilip gitmek (BS 389).

Qoyub-qaçmaq: Kaçmak, sıvışmak, palamarı koparmak (BS 389).

Qoyun-qoyuna: zf. koyun koyuna. Kucaklaşmış şekilde (ATS 2/2173; BS 389).

Qoz-qoz (I): is. ceviz oyunu; sinirlendirme; tartışma. **1.** Çocukların cevizle oynadıkları bir oyun. **2.** Birini sinirlendirme (ATS 2/2175).

Qoz-qoz (II): sf. kaba saba. Kaba, nezaketsiz (ATS 2/2175).

Qucaq-qucağa: sf. kucak kucağa. Sarılmış şekilde, koyun koyuna (ATS 2/2184; BS 404).

Qucaq-qucaq: zf. kucak kucak. Çok, çok fazla, çok miktarda, bol bol (ADİL 3/200; ATS 2/2184; BS 404).

Qucu-qucu: is. Genelde çocukları kucaklamak için kolları açarak onlara söylenen bir hitap şekli (ATS /2184).

Qudda-qudda: zf. kibirle. Gururla, iftiharla, övünçle konuşma, yüksekten bakarak (ATS 2/2185; BS 404).

Qulan-quşqun: is. koşum. Koşum araçları, at takımı (ATS 2/2191).

Qulaqdan-qulağa: Kulaktan kulağa (BS 405).

Qulaq-qulağa: zf. yan yana. Biri ötekinin yanında olarak (ADİL 3/205; ATS 2/2190; BS 405).

Quldur-qaçaq: is. çapulcu. Yağmacı; soyguncu, eşkıya, şaki; haydut; haylaz, çapkın (ATS 2/2191; BS 407).

Quldur-qaçaqlıq: is. soygunculuk. Haydutluk, eşkıyalık (ATS 2191).

Qul-qaravaş: is. hizmetçi, hizmetçiler (ADİL 3/207; ATS 2/2187; BS 407).

Qul-qardaş: is. hizmetçiler. Hizmet edenler, hizmetçiler (ATS 2/2187).

Qum-qum: zf. küme küme. Topa topa, demet demet, kümeler halinde (ADİL 3/210; ATS 2/2194; BS 409).

Qumur-qumur: zf. küme küme (ATS 2/2197; BS 409).

Qup-qup / Qupaqup: **1.** Küt küt (kalp vuruşu). **2.** Patır patır (yürüme), rap rap (sesi) (BS 409).

Qurd-quş: is. kurt kuş. **1.** Haşerat. **2.** Her türlü hayvan (ADİL 3/216; ATS 2/2203; BS 411).

Qurdu-qurdu: Homurdanarak, homur homur (BS 411).

Qur-qur (2): **1.** Gürül gürül. **2.** Cayır cayır (BS 411).

Qur-qur (I): is. guruldama. **1.** Bağırsakların guruldaması. **2.** Kurbağanın çıkardığı ses (ADİL 3/217; ATS 2/2199; BS 411).

Qurt-qurt: Dar boğazlı qabdan mayé tökülerken, yaxud su ve b. mayé içerken boğazdan çıxan ses (ADİL 3/220).

Qurtum-qurtum: Yudum yudum (ADİL 3/220; BS 413).

Quru-boş: sf. anlamsız; asılsız. Boş; boş kafalı; boşuna, esassız; faydasız; havai; anlamsız; asılsız; önemsiz; zararsız (ATS 2/2211).

Qurub-yaratmaq: f. kurmak. Yapmak, yükseltmek, inşa etmek, dikmek; düzenlemek; tasarlamak; istinat ettirmek; sıraya dizmek; vücuda getirmek (ATS 2/2211).

Quru-çürük: is. eski püskü. Eski şeyler; kırık dökük şeyler; pılı pırtı; döküntü; süprüntü; çöp; hırtı pırtı; işporta malı, ıskarta mal (ADİL 3/221; ATS 2/2211).

Qurudan-quruya: zf. boşuna. Boş yere nafile (yere); faydasızca; beyhude; nahak yere, haksız yere; yok yere; kuru kuruya (ATS 2/2212; BS 413).

Quru-quru: zf. boşu boşuna. Ortada hiçbir şey olmadığı halde (ADİL 3/221; ATS 2/2211).

Quru-qurusuna: zf. boşu boşuna. Semersiz, sonuçsuz (ATS 2/2211; BS 414).

Quruyub-qalmaq: Donakalmak (BS 415).

Rahat-rahat: zf. rahat rahat. Rahatçasına, rahatlıkla, rahatsız olmadan, sakin sakin, sıkıntıya girmeden (ADİL 3/634ATS 2/2805).

Raz-niyaz: is. niyaz. Yalvarma, yalvarış, yakarış, dua ve rica etme, merhamet ve yardım isteme (ATS 2/2809).

Reng-reng: sf. rengârenk (ADİL 3/653; ATS 2/2829).

Rişte-rişte: zf. ince ince. Erişte gibi (ADİL 3/658; ATS 2/2837; BS 651).

Rize-mize: sf. ufak tefek. Küçücük olan (şey), çok yer kaplamayan, küçük (ATS 2/2838; BS 652).

Rize-rize: zf. ufak ufak. Parça parça, küçük küçük (ADİL 3/659; ATS 2/2838; BS 652)

Sabah-birigün: zf. yarın öbürün. Yakın zamanda, yakınlarda (ATS 2/2852; BS 655).

Sabah-sabah: zf. sabah sabah. Sabah erkenden, günün başlangıcından itibaren (ADİL 4/6; ATS 2/2852).

Saçaq-saçaq: zf. Saçaqlardan ibaret, saçaq halinde. Senemin başı... saçaq-saçaq sallanan sünbüllerin arasına eyilmişdi (ADİL 4/9).

Saç-birçek: Saç pürçek (ADİL 4/9; BS 655).

Saçlı-birçekli: sf. saçlı zülüflü. Uzun saçları olan ve kakülü olan (ADİL 4/9ATS 2/2857 BS 655).

Saçlı-saqqallı: sf. saçlı sakallı. Uzun saçları ve sakalı olan (ADİL 4/9; ATS 2/2857; BS 655).

Saçma-qırma: is. saçma (ATS 2/2857).

Saç-saqqal: is. saç sakal. Başta ve yüzde olan tüyler, saç sakal (ADİL 4/10ATS 2/2856 BS 655).

Saf-çürük: is. iyi kötü (ADİL 4/12; ATS 2/2859).

Sağ-islamhat: is. sağlam. Zarar görmemiş, bozulmamış, zedesiz (ATS 2/2861).

Sağlıq-salamatlıq: is. salimlik (ATS 2/2863).

Sağ-salamat: zf. sağ salim. Hiçbir zarara uğramadan, belaya uğramadan, bela ile karşılaşmadan (ADİL 4/17; ATS 2/2861; BS 657).

Sağ-salamatlıq: is. sağ salimlik. **1.** Ölüm kalım olmama hali, iyi durumda olma, salim. **2.** Her şeyin kendi yolunda olması, normal durum, kötü bir olayın olmaması (ADİL 4/17; ATS 2/2861; BS 657).

Sağ-sol: is sağ sol. Hem sağ, hem sol; her iki taraf, etraf (ADİL 4/18; ATS 2/2861; BS 657).

Sağ-sökel: sf. hastalıklı. **1.** Sağlam olmayan, mariz. **2.** Sağlığa dokunan; gayri sıhhi (ATS 2/2861; BS 657).

Sağ-süllü: sf. düzgün. Muntazam, düzenli, kusursuz, insicamlı, rabitalı (ATS 2/2861).

Sakit-sakit: Sakin sakın, uslu uslu (ADİL 4/22; BS 658).

Salam-dua: is. selam (ATS 2/2872).

Salam-kalam: is. selam (ADİL 4/27; ATS 2/2872; BS 659).

Salamsız-kalamsız: zf. selamsız kelamsız. Selam vermeden, selamlaşmadan; konuşmadan, sessizce (ADİL 4/27; ATS 2/2873).

Sallana-sallana: zf. salına salına; yalpalaya yalpalaya. **1.** Nazlana nazlana, nazla. **2.** Yalpa vurarak, sağa sola eğilerek (ADİL 4/29; ATS 2/2876; BS 659).

Sallan-bullan: zf. yavaş yavaş. Yavaş bir biçimde, ağır ağır, adım adım, aheste aheste, aheste beste, sepil sepil (ATS 2/2876).

Sal-sal: sf. ağırcanlı. **1.** Çok yavaş iş yapan, çevik olmayan. **2.** Tembel, üşengeç (ATS 2/2871).

Salxım-salxım: zf. Salxım kimi, salxımlar şeklinde. Buz salxım-salxım sallanıb (ADİL 4/28).

Sambaya-sambaya: zf. sallayarak. Sallaya sallaya, sağa sola döndüre döndüre (ATS 2/2879).

Saqqallı-bıĝlı: sf. bıyıklı sakallı. Sakallı ve bıyıklı (ATS 2/2870).

Saralıb-solma: Sararıp solma (ADİL 4/38; BS 661).

Saralıb-solmaq: f. sararıp solmak (ADİL 4/38; ATS 2/2888).

Sarsaq-sarsaq: zf. aptal aptal. Ahmakçasına, anlamsız bir şekilde (ADİL 4/43; ATS 2/2896; BS 662).

Sarsaq-sursaq: sf. ahmak. Aklını gereği gibi kullanamayan, bön, budala, aptal (ATS 2/2896).

Satıb-sovma / Satıb-sovmaq: f. satıp savmak. Elde avuçta ne varsa çok ucuza satmak, dağıtmak, satıp bitirmek (ADİL 4/45; ATS 2/2898; BS 662).

Satıb-sovurma / Satıb-sovurmaq: f. satıp savmak (ADİL 4/45; ATS 2/2898).

Saxta-saxta: sf. sahte biçimde, yapay. Sahte bir tarz ve üslupta (ATS 2/2867).

Sayĝısız-sayĝısız: Kaygısızca, gamsızca (ATS 2/2902; BS 663).

Sayılb-seçilen: sf. seçkin. Sevilen, nüfuzlu, hürmet edilen (ATS 2/2903).

Sayılb-seçilmek: f. sayılmak. Sevilmek, değer verilmek, hürmet edilmek (ATS 2/2903).

Sayır-bayır: Mânâsız, mantıksız (ADİL 4/51; BS 663).

Say-séçme: Séçme, mümtaz (BS 663).

Saysız-hesabsız: sf. sayısız. Miktar olarak fazla, çok, sayılması mümkün olmayan, haddinden fazla çok, sayılmayacak kadar çok (ADİL 4/52; ATS 2/2904; BS 663).

Sazlı-sözlü: sf. sazlı sözlü. Müzikli, eğlenceli (ATS 2/2906).

Seberrene-seberrene: zf. hlk. sendeleye sendeleye. Sendeleyerek, bir sağa bir sola eğilerek, yalpalayarak (ATS 2/2923).

Sebet-sebet: zf. sepet sepet. Sepetlerle, sepetler halinde (ATS 2/2923).

Sebir-aram / Sebir-qerar: is. sabır (ATS 2/2924; BS 664).

Séçme-séçme: sf. seçkin. En iyi, en güzel, en seçkin (ADİL 4/55; ATS 2/2906; BS 665).

Seféh-seféh: Ahmakça (BS 665).

Seféh-seféh: zf. aptal aptal. Aptalcasına, ahmakçasına, sersemcesine, budalacasına, budala budala, akılsız akılsız, bön bön (ATS 2/2929).

Sefil-sergerdan: zf. yersiz yurtsuz. Acınacaklı halde, aç, kötü durumda (ADİL 4/73; ATS 2/2930; BS 665).

Seher-axşam: zf. sabah akşam. Hem sabah hem akşam; her vakit, her zaman, gün boyu (ADİL 4/73; ATS 2/2931; BS 666).

Seher-seher: zf. seher seher. Sabah sabah, günün erken vaktinde, erkenden (ADİL 4/74; ATS 2/2931; BS 666).

Sehife-sehife: zf. sahife sahife. Sayfalar halinde, sayfa sayfa (ATS 2/2932).

Seke-seke: zf. seke seke. Sekerek, zıplayarak, sıçrayarak (ATS 2/2935).

Sekkiz-sekkiz: zf. sekizerli. Sekizer şekilde (ATS 2/2936; BS 666).

Seliqe-sahman: is. düzen. Nizam, intizam, bir şeyin düzgün, yerli yerinde olması durumu (ADİL 4/80; ATS 2/2940; BS 667).

Seliqe-sahmanlı: sf. tertipli. Son derece nizamlı, intizamlı, dakik, düzenli (ADİL 4/80; ATS 2/2940; BS 667).

Séli-sulu: sf. yağmurlu. Çok sel meydana gelen, çok yağmurlu, yağışlı yer (ADİL 4/57; ATS 2/2911; BS 668).

Sél-su: is. sağanak; taşkın. Çok güçlü yağmur, yağış (ADİL 4/57; ATS 2/2909; BS 668).

Sél-sucaq: Çok güçlü yağış, su, yağmur, çox gülcü sél. Kendi sél-sucaq basdı (ADİL 4/57).

Sendeleye-sendeleye / Sendirleye-sendirleye: zf. sendeleye sendeleye. Düşe kalka, saltana, sallana, yalpalaya yalpalaya (ADİL 4/83; ATS 2/2945).

Senli-menli: zf. birlikte; senli benli. **1.** Sen, ben, hepimiz, hep birlikte. **2.** Kendi aralarında, kendi aramızda, aşırı ölçüde samimi, teklifsiz biçimde (ADİL 4/85; ATS 2/2946; BS 669).

Sen-men: zm. sen ben. Seninle ben (ATS 2/2944).

Sepme-döşürme: is. **1.** Yayıp toplama. **2.** Bir şiirde bir mısradaki kullanılan sözlere tamamlayan ve onunla ilgili kelimelerin ikini mısradaki verilmesi olayı, lef-ü neşr (ATS 2/2947).

Serf-nezer: is. **serf-nezer étmek** -bir şeyi nezere almamaq, fikrini, diqqetini, nezerini ondan uzaqlaşdırmaq, ayırmaq; nezerini çevirmek. Bu meseleden serf-nezer étdi (ADİL 4/89).

Ser-sehman: is. nizam intizam. Düzen, yerleştirme, tertip (ADİL 4/93; ATS 2/2948; BS 671).

Ser-selametlik: is. selamet. Esenlik; mut, mutluluk, saadet, refah, gönenc (ATS 2/2948).

Sers-selamet: is. selametle. **1.** Yolculuğa çıkan birine “iyi yolculuklar” dileme ifadesi (ATS 2/2948).

Ses-haray / Ses-küy: is. gürültü patırtı. Kavga, gürültü sesi, bağırıp çağırma, şamata (ADİL 4/97; ATS 2/2959; BS 672).

Ses-küyçü: sf. yaygaracı. Gürültücü, şamatacı; kavgacı (ATS 2/2959; BS 672).

Ses-küyçülük: is. yaygaracılık. Şamatacılık, kavgacılık (ATS 2/2959; BS 672).

Ses-küylü: sf. gürültülü. **1.** Çok sesli, gürültüsü çok olan. **2.** is. Kalabalık (ADİL 4/97; ATS 2/2959).

Ses-küysüz: zf. sessiz sedasız (ATS 2/2959).

Sesli-küylü: sf. gürültülü. Patırtılı, gürültülü, sesli, her kafadan bir ses çıkan (yer), şamatalı (ADİL 4/97; ATS 2/2961).

Sesli-sedalı: sf. ünlü. Tanıdık, meşhur, bilinen, bildik, tanınmış (ATS 2/2961).

Ses-samir: is. Qulağa gelen, eşidilen seda; eşitme orğanının qavradığı şey; ün, seda. Sonra ses-samir kesilib, kend derin bir sükuta qerq oldu (ADİL 4/97).

Ses-seda: is. ses (ATS 2/2959; BS 672).

Ses-sedasız: zf. sessiz sedasız (ATS 2/2959).

Ses-semir: is. ses seda (ATS 2/2959; BS 672).

Ses-semirsiz: zf. sessiz sedasız. Sessizce, ses çıkarmadan, sakitane, sakin sakin, gürültüsüzce, yavaşça, yavaştan, yavaş yavaş, rahat rahat; sakin bir biçimde (ADİL 4/97; ATS 2/2959; BS 672).

Ses-semirsizlik: is. sessizlik. Sükûnet, sükût, durgunluk (ATS 2/2959).

Sessiz-küysüz: zf. sessiz sedasız (ATS 2/2961; BS 672).

Sessiz-sedasız: zf. sessiz sedasız. Tamamen sessiz, sükût içinde, yavaşça, usulca, ses çıkarmadan, sessiz sedasız (ATS 2/2961).

Sessiz-semirsiz: zf. sessiz sedasız (ATS 2/2961).

Sessiz-soraqsız: sf. habersiz. Hiçbir haber alınmayan, hiçbir haber gelmeyen (ATS 2/2961).

Sessiz-sorğusuz: sf. uslu. Hâlim, yumuşak; muti; yavaş, hafif; sakit, sakin, sessiz, gürültüsüz (ATS 2/2961).

Sessiz-ünsüz: zf. sessiz sedasız (ATS 2/2961).

Ses-soraq: is. ses seda (ATS 2/2959).

Setir-setir: zf. satır satır. Bütün satırların hepsini, her satırla ilgilenererek; satırlar halinde, satırlar şeklinde (ATS 2/2962).

Séve-séve: zf. seve seve. Severek, isteyerek, muhabbetle, aşkla (ADİL 4/61ATS 2/2918).

Sévib-ezizlemek: f. sevmek. Çok sevip okşamak (ATS 2/2918).

Sévib-séçme / Sévib-séçmek: f. sevip seçmek. Beğenip seçmek. Severek, arzulararak, isteyerek, beğenerek birkaç kişinin veya şeyin arasından geçmek (ADİL 4/61; ATS 2/2918; BS 673).

Sévib-sévilmek: f. sevip sevilme. Sevmek ve sevilme (ATS 2/2918).

Sévile-sévile: zf. sevile sevile (ATS 2/2918).

Sévine-sévine: zf. sevine sevine. Şen, sevinerek, sevinç içinde (ADİL 4/62; ATS 2/2919).

Sévinib-gülmek: f. sevinmek. Neşelenmek, şâd olmak (ATS 2/2919).

Séyrek-séyrek: zf. ara sıra. Nadir olarak, bazen, seyrek olarak (ADİL 4/64; ATS 2/2920).

Sındıra-sındıra: zf. kırta kırta. Kırılarak, yavaş yavaş (yürüme veya oynama) (ATS 2/2971).

Sınıq-çıxıq / Sınıq-salxaq: sf. kırık dökük. Yıpranmış, eskimiş; pejmürde, harap, eski püskü, yırtık pırtık, çürük (ADİL 4/107; ATS 2/2972; BS 675).

Sınıq-sınıq: zf. kırık kırık. Birçok yerinden kırılmış durumda, parça parça (ADİL 4/107; ATS 2/2972; BS 675).

Sınıq-sökük: sf. Yarı sınıq, yarı sökülmiş; köhnelmiş, yıpranmış, yararsız. Sınıq-sökük divar (ADİL 4/107).

Sıra-sıra: zf. sıra sıra. Dizi dizi, sıralar şeklinde (ATS 2/2973).

Sısqa-merez: is. sıskalık. Kuvvetsizlik, güçsüzlük (ATS 2/2975).

Sıkıla-sıkıla: zf. sıkıla sıkıla. **1.** Ürkek ürkek, çekine çekine, korka korka. **2.** Mahcup bir şekilde; şaşkınlık içinde, şaşkın şaşkın (ATS 2/2969).

Sıxma-boğma: Darlık, izdiham (ADİL 4/104; BS 674).

Sızım-sızım: sf. çizik çizik. Çizgi şeklinde izlerle kaplı, iz iz (ADİL 4/105; ATS 2/2977; BS 674).

Silib-süpürme / Silib-süpürmek: Silip süpürmek (ADİL 4/115; BS 678).

Sil-süpür: Temizleme, silip süpürme (ADİL 4/118; BS 678).

Sirem-sirem: zf. sıra sıra. Düzgün sıralar halinde, sıra şeklinde, dizilerek, dizim dizim, diziler halinde (ATS 2/3000).

Sir-sifet: is. çehre. Yüz, dış görünüş, suret (ADİL 4/126; ATS 2/2999; BS 680).

Sir-sirdaş: is. sırdaş. Bir sırrı bilen iki kişiden her biri, sır ortağı (ATS 2/2999).

Sis-çen: is. sis duman. Duman, sis (ATS 2/3002; BS 680).

Sisli-çenli: sf. sisli. Duman, sis bürümüş (yer) (ATS 2/3002).

Siz-biz: siz biz. **1.** Siz ve biz, hepimiz. **2.** “Siz veya biz ne farkı vardır” anlamında (ATS 2/3009).

Sizli-bizli: sizli bizli. Hep beraber, hem siz, hem biz (ADİL 4/131; ATS 2/3009; BS 681).

Solub-ağarmaq: f. sararıp solmak. **1.** Zayıf düşmek. **2.** Solmak, rengi kaçmak, renk atmak; tazeliğini kaybetmek (ATS 2/3017).

Solub-bozarmaq: f. solmak. Rengi atmak, rengi kaçmak (ATS 2/3018).

Solub-saralmaq: f. sararıp solmak. Rengini, parlaklığını, canlılığını, tazeliğini kaybetmek (ADİL 4/135; ATS 2/3018; BS 682).

Sonradan-sonraya: zf. en nihayet. Sonunda, biraz geçtikten sonra, biraz düşündükten sonra (ADİL 4/137; ATS 2/3020; BS 682).

Soraqlaşa-soraqlaşa: zf. sora sora. Haber alarak, sorarak (ATS 2/3021).

Soraq-soraqla: zf. sora sora. Araya araya, arayarak, sorarak (ADİL 4/138; ATS 2/3021; BS 682).

Sora-sora: zf. sora sora. Sorarak, arayarak (ATS 2/3021).

Sorğu-sual: is. sorgu sual. **1.** Hâkim karşısında sanığın verdiği ifade, soru, sual. **2.** Sorma, soruşturma (ADİL 4/138; ATS 2/3022; BS 682).

Sorğusuz-sualsiz /Sorğu-sualsiz zf. sorgusuz sualsiz. **1.** Konuşmadan, soru sormadan, ses çıkarmadan, herhangi bir şey söylemeden. **2.** Muhakemesiz, yargılamadan (bir şeyi yapma) (ATS 2/3022).

Soruşa-soruşa: zf. sora sora. Sorarak, haber alarak (ATS 2/3023; BS 683).

Soxa-soxa: Sokarak (BS 681).

Soylu-soplu: sf. soylu soplu. Asil olan, soyu sopu temiz olan (ATS 2/3027).

Soy-sop: is. soy sop. Nesil, soy (ATS 2/3026).

Soyuq-soyuq: zf. soğuk soğuk. Soğuk halde, ısıtılmadan (ADİL 4/143; ATS 2/3028; BS 684).

Söküb-tökmek: f. söküp dökmek. **1.** Kesmek, yarmak, dağıtmak. **2.** Seçmek; almak, birer birer almak; satın almak, hepsini satın almak, hepsini almak (ATS 2/3029).

Sökülüb-dağılmaq: f. sökülüp gitmek; aşınmak; yıkılmak. Eskimek, yıpranmak (ATS 2/3030).

Sökülüb-tökülmek: f. sökülüp dökülmek. Dikişi sökülmek, sökülüp yırtılmak (ATS 2/3030).

Sör-söküntü: Söküntü (ADİL 4/146; BS 684).

Söylene-söylene: Déyine-déyine, donquldana-donquldana, öz-özüne danışa-danışa. Söylene-söylene çıxıb gétدی (ADİL 4/147).

Söz-möz: is. laf maf. Laf (falan), konuşma (ATS 2/3036).

Söz-seda: is. ses seda. Söylenti, rivayet, söz, laf, havadis; haber, müjde (ATS 2/3036).

Söz-sov: is. dedikodu, bozuşma. Boş, anlamsız, gereksiz söz; kıylükal, güftügü (ADİL 4/151; ATS 2/3036; BS 685).

Söz-söhbət: is. sohbet. **1.** Hasbıhal, görüşme, konuşma, mülakat. **2.** Boş, anlamsız, gereksiz söz; kıylükal, güftügü. // Münakaşa, memnuniyetsizlik, hoşnutsuzluk (ADİL 4/151; ATS 2/3036; BS 685).

Söz-söküntü: is. dedikodu. Başkalarını çekiştirmek ve kınamak üzere yapılan konuşma, kov, gıybet, kılükal (ATS 2/3036).

Söz-söy: is. dedikodu. Başkalarını çekiştirmek ve kınamak üzere yapılan konuşma, kov, gıybet, kılükal (ATS 2/3036).

Sözsüz-danışqsız: Kayıtsız şartsız (BS 685).

Sözsüz-danışqsız: sf. kayıtsız şartsız. Ses çıkarmadan, hiçbir kayıt ve şart ileri sürmeden, kayıtsız şartsız, kesinlikle (ATS 2/3039).

Sözsüz-savsız / Sözsüz-sovsuz: zf. sessizce (ADİL 4/151; ATS 2/3039; BS 685).

Sual-cavab: is. sorgu sual (ADİL 4/157; ATS 2/3053; BS 687).

Subay-salıq: is. bekarlar. Evli olmayanlar (ATS 2/3054).

Subay-soluq: is. bekarlar (ATS 2/3054).

Sudar-budar: zf. parça parça. Lokma lokma, ufak ufak, küçük küçük, lime lime (ATS 2/3059).

Suluq-suluq: sf. fiske fiske. Fiskeli halde, bereli, kabartılı, kabarcıklar şeklinde (ATS 2/3066).

Sur-sumbat: is. sima. Yüz, çehre; fizyonomi; şahsiyet; görünüş, dış; dış taraf (ATS 2/3069).

Sübh-şam: zf. sabah akşam (ADİL 4/165; ATS 2/3076).

Sübut-delil: is. delil. Kanıt, belge; belirti, alâmet (ATS 2/3076).

Sübutlu-delilli: sf. ispatlı. Delili olan, tanıtlanmış (ATS 2/3076).

Südçülük-etçilik: sf. Sütçülük etçilik. Süt ve et üreticiliği (ATS 2/3077).

Südçülük-héyvandarlıq: sf. sütçülük hayvancılık. Sütçülük ve hayvancılık alanı (ATS 2/3077).

Südçülük-terevezçilik: is. sütçülük sebzecilik. Sütçülük ve sebzecilik alanı (ATS 3077).

Sür-sümük: Kemik parçaları (ADİL 4/174; BS 692).

Sürüne-sürüne: zf. sürüne sürüne. Sürünerek; emekleyerek, emekleye emekleye (ATS 2/3093).

Sürü-sürü: zf. sürü sürü. Sürüler halinde (ATS 2/3092).

Sürüşe-sürüşe: zf. kayarak. Kayıp giderek (ATS 2/3094).

Sürüye-sürüye / Sürütleye-sürütleye: zf. sürükleye sürükleye (ATS 2/3094).

Süs-bezek: is. Yılbaşı ağacı süsleri, noel ağacı süsleri (ATS 2/3095).

Süsen-sünbül: is. ıtır; süsen sünbül. **1.** Güzel kokulu bitkilere verilen ad. **2.** Azerbaycan halk türküsü (ATS 2/3095).

Süslü-bezekli: sf. süslü püslü. Bezekli, süslenmiş halde, bezenmiş, müzeyyen (ATS 2/3096).

Süst-süst: zf. hissizce. Duygusuz bir şekilde (ADİL 4/177; ATS 2/3096).

Süzgün-süzgün: süzgün süzgün. Baygın baygın, mahmur, dalgın dalgın; ruhsuzca, mecalsizce, gevşekçe (ATS 2/3099).

Süzüle-süzüle: suyu aka aka, suyu döküle döküle (ATS 3099).

Şadara-şadara: sf. delik deşik. Her tarafı deliklerle dolu (ATS 2/3102).

Şad-şad: zf. sevine sevine. Sevinç içinde, memnun halde, sevinerek (ADİL 4/181; ATS 2/3102; BS 694).

Şad-şalatın / Şad-şalayın: sf. şad (ADİL 4/181; ATS 2/3102; BS 694).

Şah-budaq: Dal budak (BS 695).

Şah-budaqlı: Dallı budaklı (BS 695).

Şahid-sübut: is. delil. Bir olayı veya şeyi ispat eden şey, kanıt; belge (ADİL 4/183; ATS 2/3104; BS 695).

Şahlı-budaqlı: Dallı budaklı (BS 695).

Şah-şevel: is. **1.** Çalı vb, fazla odunlu olmayan, kuru dal parçaları, çalı çırpı. **2.** Çok eskimiş, her tarafı dökülen araba vb (ATS 2/3103; BS 703).

Şalan-dalan: sf. aceleci. Tez iş gören, çabuk davranan, canı tez, farfara, fırtına gibi, içi tez, ivecen, ivegen, kıvrak, sabırsız, tez canlı, telaşlı, acul (ATS 2/3112).

Şana-şana: sf. göz göz. Delik delik, üzerinde birçok delik, göz bulunan (ADİL 4/191; ATS 2/3116; BS 696).

Şane-şane: sf. parça parça. Her yanı deliklerle dolu, lokma lokma, delik delik (ADİL 4/191; ATS 2/3116; BS 697).

Şan-şan: sf. delik deşik. Oyuk oyuk, göz göz (ADİL 4/191; ATS 2/3115; BS 697).

Şan-şöhret: is. şan şevket. Şöhret, haşmet, şan, unvan, isim, ad, san (ATS 2/3116).

Şanlı-şerafetli (şöhretli) / Şanlı şövketli (şöhretli) / Şan-şöhretli / Şan-şerafetli / Şan-şerefli: sf. şanlı şevketli; saygın; görkemli. **1.** Yüksek şana, şöhrete, şerefe, isme sahip olan. **2.** Saygıdeğer, muhterem, haşmetli (ADİL 4/191; ATS 3116; BS 697).

Şan-şövket: is. şan şevket (ATS 2/3116).

Şan-şövketli: sf. şanlı şevketli; saygın; görkemli (ATS 2/3116).

Şapban-şapban: sf. iri iri. Büyük biçimde, iri halde, çok iri (ATS 2/3117).

Şapır-şapır: is. şapur şapur. Şapırdatarak, üst üste öpüş veya aceleyle yeme sesi (ATS 2/3117).

Şappadan-şuppadan: zf. ansızın. Akla gelmeyen bir esnada, ani, anide, aniden, ansız, apansız, apansızın, birden, birdenbire, dangadak, defaten, durup dururken, gürpedek, larpadak, patadak, pattadak, rappadak, şakkadak, şapadanak, şappadak, şırakkadak, bedaheten, füccten, nagehan, vehleten (ATS 2/3118).

Şap-şap / Şap-şup: is. terlik, şıpıdık. Ökçesiz ve aralıksız terlik, pantufla (ADİL 4/193; ATS 2/3117; BS 697).

Şaqqa-şaqqa: zf. parça parça. Yarım yarım, yarımılık parçalar halinde (ATS 3110).

Şaqqıldaşa-şaqkıldaşa: zf. şakırdaya şakırdaya. Şakırdayarak, şakırtı sesi çıkararak, çatırtıyla, çatırdayarak (ATS 2/3111).

Şaqqır-şaqqır: zf. şakır şakır. Fokurdayarak, şakırtı sesi çıkararak (ATS 2/3111).

Şaq-şaq: zf. gürültüyle. Gürültülü bir şekilde, yüksek sesle (ADİL 4/188; ATS 2/3110).

Şaraq-şaraq: zf. şakırdayarak (ADİL 4/193; ATS 2/3118; BS 697).

Şarıl-şarıl: zf. şarıl şarıl. Şırıltı ile, şırıl şırıl, şar şar (ADİL 4/193; ATS 2/3119).

Şarp-şarpadan: zf. şappadak. Aniden, beklenmeden, birdenbire, ansızın, apansız (ATS 2/3119).

Şar-şar: zf. şarıl şarıl (ADİL 4/194; ATS 2/3119; BS 697).

Şart-şart: is. çatır çatır. Kurşun veya ince çubuk, kamçı darbesinin sesini taklit olarak söylenir (ADİL 4/194; ATS 2/3119; BS 697).

Şaşqın-şaşqın: zf. şaşkın şaşkın. Şaşkın bir halde, hayretle, şaşkınlıkla, şaşarak (ATS 2/3020).

Şax-budaq: is. budak. Ağacın iri dalı, kol (ADİL 4/185; ATS 2/3106).

Şax-budaqlı: sf. iri dallı. İri dalları, budakları olan (ADİL 4/185; ATS 2/3106).

Şaxlı-budaqlı: sf. Çoxlu şaxı, budağı olan, qollu-budaqlı. ...Yoldan bir az kenar bir şaxlı-budaqlı ağaç tapıb üsdüne çıxdı ki, orada gece yatsın (ADİL 4/185-186).

Şax-şax: şax-şax baxmaq -Teşəxxüsle, qürurla, cesaretle baxmaq. Üzünü Şerebanı arvada tutub şax-şax baxdı (ADİL 4/186).

Şax-şevel / şax-şux is. çalı çırpı. **1.** Çalı vb, fazla odunlu olmayan, kuru dal parçaları. **2.** Çok eskimiş, her tarafı dökülen araba vb (ADİL 4/186; ATS 3106).

Şekilden-şekle: zf. şekilden şekle. Bir hâlden (vaziyetten, biçimden) başka hâle (vaziyete, biçime) (ADİL 4/206; ATS 2/3135).

Şekil-şemayil: is. fizyonomi. Dış görünüş, zahiri görünüş, yüz, sima, çehre (ADİL 4/207; ATS 2/3135).

Şeksiz-şübhesiz: zf. Şübhesiz, yeqin, elbette. Semed bu sözleri özü-özüne söyler ve istiqbalının parlaq olacağına şeksiz-şübhesiz inanardı (ADİL 4/208).

Şekk-şübhe: is. işkil. İnanmama, vesvese (ADİL 4/207; ATS 2/3135; BS 699).

Şekk-şübhesiz: zf. şüphesiz. Hiçbir şüphe götürmez, apaçık, besbelli (ADİL 4/207; ATS 2/3136; BS 700).

Şeksiz-şübhesiz: sf. apaçık. Şüphesiz, besbelli, şüphe götürmez, çok açık, çok belirgin (ATS 2/3136; BS 700).

Şele-küle: is. pılı pırtı. Eski püskü eşya; eşya (ADİL 4/208; ATS 2/3137; BS 700).

Şele-şele: zf. bağlam bağlam. Denklerle yığın yığın, yapılmış denkler halinde (ADİL 4/209; ATS 2/3137; BS 700).

Şele-şilte: is. pılı pırtı (ADİL 4/209; ATS 2/3137; BS 700).

Şele-şüle: is. pılı pırtı. Eski püskü eşya, önem verilmeyen elbiseler veya ufak tefek şeyler (ADİL 4/209; ATS 2/3137).

Şelpe-şülpe: is. pılı pırtı (ADİL 4/209; ATS 2/3137).

Şelte-şelte: zf. parça parça. Yırtık yırtık, parçalanmış bir durumda, lime lime (ADİL 4/209; ATS 2/3137; BS 700).

Şelte-şülte: is. kurnazlık. Uyanıklık, açığızlülük, kurnazca davranış (ADİL 4/209; ATS 2/3137; BS 700).

Şenlik-şadlıq: is. şenlik (ATS 2/3139).

Şen-şen: zf. neşeli neşeli. Sevine sevine, sevinçle, sevinç içinde, keyifli keyifli, neşeyle, meserretle (ATS 2/3138; BS 701).

Şen-şerafet: is. hürmet. İtibar, saygı, saygınlık (ATS 2/3138).

Şen-şövket: is. şan şevket (ATS 2/3138).

Şerti-şürut: Şart şurt (BS 702).

Şestli-bestli: sf. boylu boslu. Güzel endamlı, boyu bosu yerinde (ATS 2/3144; BS 702).

Şeş-bés: is. Şeş beş. Tavla oyununun başka bir adı (ATS 2/3122).

Şey-méy: is. şey mey (ADİL 4/198; ATS 2/3123; BS 703).

Şey-şüy: is. şey mey. Her türlü gerekli şey, eşyalar (ADİL 4/198; ATS 3123).

Şéytan-şéytan: Sinsice (ADİL 4/199; BS 703).

Şéytan-şugul: Jurnalci, muhbir, ispiyoncu (ADİL 4/199; BS 703).

Şırl-şırl: zf. şırl şırl. Su, sürekli ve ses çıkararak (akmak) (ADİL 4/220; ATS 2/3148).

Şırım-şırım: sf. çizik çizik; evlek evlek; dilim dilim. **1.** Çizikler halinde, iz iz. **2.** Evlekli, izli (ADİL 4/220; ATS 2/3148; BS 704).

Şırıp-şırıp: zf. çarçabuk (ATS 2/3149).

Şır-şıntır: is. Yağsız ve kalitesiz et (ATS 2/3148).

Şır-şır (I): is. şırıltı. Aynı süratle akan, dökülen su veya yağmurun meydana getirdiği ses, çağıldı, şarıltı, mırıltı (ADİL 4/220; ATS 2/3147).

Şır-şır (II): zf. şırl şırl. Su, sürekli ve ses çıkararak (akmak) (ATS 2/3148).

Şile-şirtıq: is. kirli. Leke, toz vb. ile kaplı, pis, murdar, mülevves (ATS 2/3152).

Şilim-şehre: zf. ezik ezik; sinirimsi. **1.** Ezilmiş halde, dökülür vaziyette. **2.** is. Zayıf hayvanların eti üzerinden çıkarılan sinir (ATS 2/3153; BS 704).

Şil-küt: sf. hurdahaş; bozuk; ezik ezik. **1.** İler tutar yanı kalmamış, elle tutulacak tarafı kalmamış. **2.** Bozulmuş, kırık dökük, berbat edilmiş (ADİL 4/224; ATS 2/3152; BS 705).

Şilte-şilte: zf. parça parça. Yırtık yırtık, yıpranmış halde (ADİL 4/225; ATS 2/3153; BS 705).

Şirin-şirin: zf. tatlı tatlı. Hevesle, şevkle, lezzetle, iştahla (ADİL 4/229; ATS 2/3157; BS 706).

Şir-şekil: Çehre, görkem, tip (ADİL 4/230; BS 707).

Şit-şit: Gayri ciddi (ADİL 4/233; BS 707).

Şor-şit: sf. tatsız tuzsuz. Tadı tuzu olmayan, lezzetsiz (ADİL 4/233; ATS 2/3168).

Şot-kök: Şot-kök élemek –iri, qabatik iş vurmaq. Arvad bir saatda köyneyi şot-kök éleyib géydi (ADİL 4/237).

Şübheli-şübheli: zf. kuşkulu kuşkulu. Şüpheli halde, şüphe edercesine, şüpheyle, vesveseli bir biçimde (ADİL 4/245; ATS 2/3180; BS 711).

Tabaq-tabaq: zf. tepsi tepsi. Tepsiler halinde (ATS 2/3187).

Tac-taxt: is. taht (ATS 2/3190).

Talan-tarac: is. çapul. Yağma, soygun (ATS 2/3198).

Tamam-desgah: is. ihtişam (ATS 2/3201; BS 715).

Tamam-kamal: zf. tamamen. Tamamıyla, bütünlükle, noksansız, tam olarak (ADİL 4/261; ATS 2/3201; BS 716).

Tanış-biliş: is. tanıdık. Birisinin tanıdıkları, dostları, yakınları (ADİL 4/263; ATS 2/3204; BS 716).

Tanış-tunuş: is. tanıdık (ADİL 4/264; ATS 2/3204).

Tanıyıb-bilmek: f. öğrenmek. Sorup soruşturarak öğrenmek, bilmek; bir şeyi araştırıp ortaya çıkarmak (ATS 2/3204).

Tap-tap / Tap-tup: is. patırtı. Yürürken ayakların çıkardığı ses, tekrarlanan “tap”, “rap” sesleri (ADİL 4/265ATS 2/3205).

Taq-taq: Tak tak (ADİL 4/257; ATS 2/3197; BS 714).

Taq-taqla: zf. takırtıyla. Tıkırdatarak; yüksek sesle takırdatarak, yüksek sesle çalarak (ADİL 4/257; ATS 2/3197).

Tarap-tarap: is. patır kütür. Tekrar eden gürültü sesi (ATS 2/3210).

Tarap-turup: is. patır kütür (ATS 2/3210).

Tarap-turupla: zf. patırtıyla. Gürültüyle, patırtı çıkararak (ATS 2/3210).

Taraqqa-taraq: zf. gürültüyle. Patırtı gürültüyle, patırtıyla (ATS 2/3209).

Taraq-taraq: is. takırtı. Tekrarlayan (tarak) sesi, daimi olarak seslenen tıktırtı, takırtı sesi, tarak turuk (ADİL 4/268; ATS 2/3209).

Tar-mar: sf. tarumar. **1.** Darmadağın, dağınık; bozgun, bozguna uğramış, bozguna uğratılmış; yenilmiş, hezimete uğramış. **2.** Yıkık, tahribata uğramış, perişan (ATS 2/3208).

Tartan-partan: is. Boş, menasız sözler, danışiq; hedyan. Tartan-partan (z.) danışmaq (ADİL 4/271).

Tasa-pasa: is. hiddet (ATS 2/3215; BS 718).

Tas-tas: zf. tas tas. Leğen leğen, azar azar, bölüm bölüm (ATS 2/3215).

Taxça-boğça: is. zulalar. İçine bir şey konarak saklanan yerler (ATS 2/3192).

Taxta-para: Taxta parçaları, yararsız taxtaqırıqları, tike-para taxtalar (ADİL 4/255).

Taxt-tac: is. taht. **1.** Düz, ince, uzun ve az kalın biçilmiş ağaç. **2.** Tahtadan yapılmış kapı, pencere, vb. bir tarafı (ATS 2/3194).

Taya-taya: zf. küme küme. Yığın yığın, dokurcunlar halinde, tınazlar halinde (ATS 2/3218; BS 719).

Tay-beraber(i): Eşit, denk (BS 719).

Tayfa-tabın: is. hısım akraba. Yakınlar ile bütün akrabalar (ATS 2/3219).

Tayraq-payraq: sf. parça parça. Parçalanmış durumda, bölümler halinde (ATS 2/3220).

Tay-tay (I): zf. yığın yığın. Küme küme, tınazlar halinde (ATS 2/3218).

Tay-tay (II): sf. çuval çuval. Çok, keselerle, sandıklarla (ATS 2/3218).

Tay-tay (III): zf. tamamen (ATS 2/3218).

Tay-tay (IV): zf. çiftler çiftler. İkişer ikişer, çift çift (ATS 2/3218).

Tay-top: is. yığın. **1.** Küme. **2.** Denk, balya (ATS 2/3218).

Tay-tuş: is. akran; eş. 1. Aynı yaşta olan, yaşıt. 2. Emsal, denk; dost, arkadaş (ATS 2/3218; BS 719).

Tebeqe-tebeqe: zf. katme katmer. Tabaka tabaka, kat kat, tabaka tabaka (ATS 2/3236).

Teher-töhür: is. görkem. Dış görünüş, görünüş, biçim (çoğunlukla istihza ile kullanılır) (ADİL 4/290; ATS 2/3249; BS 722).

Téhniye-téhniye: Nefes nefese (BS 723).

Tekeş-tekeş: zf. kibirle. Mağrurane, yüksekten bakarak, kibirlenerek, kasılarak, kasıntıyla (ATS 2/3257).

Teke tek / Tek-tek: zf. tek tek; teke tek (ADİL 4/300; ATS 2/3257; BS 725).

Teke tekde: zf. karşılıklı. Baş başa olduğu zaman (ATS 2/3257).

Tekrar-tekrar: zf. Tekraren, bir néçe defe, defelerle. Dinlemişem genc iken Bakıda tekrar-tekrar; Sizin Şirvanzadeni, bizim Şirvanzadeni (ADİL 4/299).

Tek-tekine: zf. tek başına. Yapayalnız, öksüz gibi, tek başına olarak (ATS 2/3254).

Tek-tenha: sf. yalnız. Tek başına, yanında başkaları bulunmayan (ADİL 4/300; ATS 2/3254; BS 725).

Tek-tük: sf. tek tük. Seyrek, arada bir, bazen (ADİL 4/300; ATS 2/3254; BS 725).

Télbe-télbe: Peş peşe (BS 725).

Tele-fele / Tele-mele: sf. fırldakçı. Düzen çeviren, düzenci, dolap çeviren (kimse) (ATS 2/3264).

Telem-tehtili: is. çarçabuk, alelacele (ATS 2/3265).

Telem-telesik: zf. çarçabuk, alelacele. Vakit geçirmeden, kısa sürede, aceleten, acilen, anında, bir anda, bir çırpıda, birden, bir hamlede, bir koşu, bir lahzada, bir solukta, çabucak, çabucacık, çabuk, çabukça, dakikasında, derakap, derhal, hemen, hemencecik, hemencek, hızla, hızlı, hızlı hızlı, ivedilikle, lahzada, müstacelen, palas pandiras, serian, süratle, şipşak, tez beri, tezce, tezelden, yellim yelalim (ADİL 4/304; ATS 2/3265).

Telese-telese / Telesik-telesik: zf. alalacele. Acele ederek, alalacele, sabırsızlıkla (ADİL 4/304; ATS 2/3265; BS 726).

Telim-tecrübe / Telim-terbiye: sf. eğitim deney. Eğitim ve deneye dayanan (ATS 2/3267).

Tellem-tellem: Boşboşuna, boş yere (BS 727).

Tél-tél: sf. tel tel. İplik iplik; telsel, lifli (ATS 2/3223).

Tenbel-tenbel: zf. tembel tembel. Tembelcesine, hevessiz, gönülsüz (ADİL 4/311; ATS 2/3273).

Tepik-tepik: is. geçimsizlik. Geçinememe, birbirleriyle uyuşamama. Genelde **tepik-tepiye vermek** şeklinde kullanılır ve geçinememek anlamını taşır (ATS 2/3280).

Tergül-mergül: sf. alımlı. Göz alıcı, çekici, cazibeli (ATS 2/3286).

Terli-terli: zf. terli terli. Terlemiş bir hâlde, terli olarak (ADİL 4/324; ATS 2/3289).

Ters-ters: zf. ters ters. Yan yan, kötü kötü, ters bir biçimde, eğri eğri olarak; yan gözle bakarak; düşmancasına, hasmane bir şekilde; hınçla, kinle; antipati ile; bedhahlıkla, garazkarlıkla (ATS 2/3290).

Tesadüfden-tesadüfe: zf. tesadüfi. Rastgele, tesadüfi olarak (ATS 2/3292).

Teşer-teşer: Kibirlenerek, böbürlenerek (BS 733).

Tezeli-köhneli: is. hepsi. Tamamı, eski ve yeni ne varsa (ATS 2/3306).

Teze-teze: zf. henüz. Şimdilerde, yeni yeni (ATS 2/3305).

Téz-géc: zf. er geç. Ne zaman olursa olsun, erken veya geç (ADİL 4/280; ATS 2/3233).

Téz-telesik / Téz-téz: zf. sık sık; hızla. Fasılasız, aralarından çok zaman geçmeden olan (ADİL 4/280; ATS 2/3233).

Tığın-tığın: zf. küme küme. Yığın yığın, kümeler halinde (ATS 2/3308).

Tın-tınlıq / Tın-tın: is. hımhım. Burundan çıkarılan nazal sesle telaffuz şekli (ADİL 4/338; ATS 2/3310; BS 736).

Tıp-tıp: is. tıptırtı. (ADİL 4/338; ATS 2/3310; BS 736).

Tıqqa-tıq / Tıq-tıq / Tıqq-tıqq: is. tık, tıkırdayarak. Yukarıdan düşen veya bir şeye dokunan sert bir cismin çıkardığı ses (ADİL 4/338; ATS 2/3309).

Tıs-tıs: is. fisıltı. Sesli sesli burnundan soluma, sesli solurken burnundan çıkan ses (ATS 2/3311).

Tıxılı-tepili: zf. hıncahınç. Dopdolu şekilde, ağzına kadar dolu, tıka basa dolu olarak, tıklım tıklım (ATS 2/3309; BS 736).

Tike-parça (I): is. parça. Kumaş, bez vb. parçaları (ATS 2/3316).

Tike-parça (II): zf. paramparça. Parçalanmış halde, parçalarına ayrılmış durumda, darmadağın, parça parça (ADİL 4/341; ATS 2/3316).

Tike-tike: zf. parça parça. Lokma lokma, ufak ufak, parçalar halinde (ADİL 4/341; ATS 2/3316; BS 737).

Tikinti-berpa: sf. yapım onarım. Yapım ve onarım işleri, restorasyonla ilgili (ATS 2/3316).

Tin-tin: sf. pürüzlü; yontulmuş. **1.** Çıkıntılı, kemikleri çıkıntılı. **2.** Yontulmuş; biçilmiş; oyulmuş; façetalı, fasetalı, tıraş edilmiş (ATS 2/3320).

Tire-tire (I): zf. parça parça. Parçalar halinde, parçalar şeklinde (ATS 2/3322).

Tire-tire (II): zf. bölüm bölüm. Bütün olmayan, bir parça (ATS 2/3322).

Tir-tir: zarf tir-tir titremek (esmek) –Soyuqdan, qorxudan, heyecandan berk titremek, esim-esim esmek. Her kes Nebini dehşetle dinleyir, qorxudan tir-tir esirdi (ADİL 4/345).

Titreme-qızdırma: is. Titredib-qızdırma; titretme, malyariya (ADİL 4/347).

Topa-topa: zf. küme küme. **1.** Yığın yığın, fazla fazla, kalabalık. **2.** Grup grup, gruplar halinde, takım takım (ADİL 4/354; ATS 2/3335; BS 741).

Toplu-tüfengli: sf. top tüfekli. Top ve tüfekte silahlanmış halde, silahlı (ADİL 4/356; ATS 2/3338).

Top-top: zf. top top. Tomar tomar, rulolar halinde, tomarlar halinde (ADİL 4/354; ATS 2/3335).

Top-tophana: **1.** Topçu. **2.** Toplar (ADİL 4/357; BS 742).

Top-tüfeng: is. top tüfek. **1.** Toplar tüfekler, ateşli silahlar. **2. mec.** Top tüfengle şeklinde: zf. a- Gürültüyle bağırıp çağırma ile. b- Tehditlerle (ADİL 4/3571; ATS 2/3335; BS 742).

Top-tüfengli: sf. top tüfekli (ADİL 4/357; ATS 2/3335; BS 742).

Torpaq-iqlim: sf. Toprak ve iklimle ilgili (ATS 2/3343).

Tovlum-tovlum: is. Darbe sonucu deri üzerinde oluşan morluklar (ATS 2/3346).

Toxunar-toxunmaz: zf. dokunur dokunmaz. Temas eder etmez, anında (ATS 2/3330).

Toy-bayram: is. düğün bayram (ADİL 4/362; ATS 2/3348; BS 743).

Toy-bayramlı: sf. düğün dernekli. Eğlenceli, şen, neşeli (ATS 2/3348).

Toy-büsat: is. düğün bayram. Şenlik, bayram; şenlik meclisi, düğün dernek, düğün (ATS 2/3348).

Toy-büsatlı: sf. düğün dernekli (ATS 2/3348).

Toy-düyün: is. düğün; düğün dernek. **1.** Düğün meclisi. **2.** Düğün dernek, şenlik, merasim (ADİL 4/362; ATS 2/3348; BS 743).

Toy-düyünlü: sf. düğün dernekli. Toy düğünlü, eğlenceli (ATS 2/3348).

Toy-mağar / Toy-nağara: Düğün, şenlik, eğlence (BS 743).

Toy-mağar / Toy-nağaralı: is. düğün dernekli (ATS 2/3349).

Toy-vay: is. hayır şer. Düğün ve yas meclisi, her türlü meclis, her çeşit toplantı (ATS 2/3349; BS 744).

Toy-vaylı: sf. düğünlü yaslı. Hem düğünün hem de matemın birlikte yaşandığı (an, gün veya günler (ATS 2/3349).

Toz-çirk / Toz duman: is. toz duman. Yerden kalkarak havayı kaplayan yoğun toz (ADİL 4/364; ATS 2/3352).

Tozlu-çirkli: sf. tozlu kirli. Tozla kaplı, tozla örtülmüş, kirlenmiş halde (ATS 2/3354).

Tozlu-torpaqlı / Tozlu-tozanaqlı: sf. tozlu topraklı. Tozlu, tozu toprağı çok olan (ATS 2/3354).

Toz-torpaq: is. toz toprak. Kir pas, temiz olmayan (ATS 2/3352).

Toz-torpaq: Toz toprak (ADİL 4/365; BS 744).

Toz-torpaqlı: sf. tozlu topraklı. Toz toprak bürümüş (ADİL 4/365; ATS 2/3352).

Toz-tozanaq: is. toz yığını. Rüzgârlı tozlu hava, toz duman (ADİL 4/365; ATS 2/3352; BS 744).

Toz-tozanaqlı: sf. çok tozlu. Hayli tozlu (ATS 2/3352).

Töküb-töküşdürmek: Serpmek, rastgele atmak (ADİL 4/366; ATS 2/3356; BS 744).

Tör-töküntü: is. kırıntı; döküntü. **1.** bk. qalıq* **2.** Mahvolmuş sosyal kuruluşun müspet olmayan kalıntıları; toplumun manen bozulmuş unsurları (ATS 2/3356; BS 745).

Tör-töküntülü: sf. düzensiz; dağınık. Karmakarışık, nizamsız intizamsız (ADİL 4/368; ATS 2/3356).

Tör-töküntülülük: is. dağınıklık; kılıksızlık. Savsaklık, itinasızlık, derli toplu olmayış (ADİL 4/368; ATS 2/3356).

Tövşüye-tövşüye / Tövşeye-tövşeye: Nefes nefese, soluyarak (BS 745).

Tullana-tullana: zf. zıplaya zıplaya; eli boş. **1.** Zıplayarak, sıçraya sıçraya, seke seke, sekerek. **2.** Hiçbir şey elde etmeden (ATS 2/3369).

Tul-tula: is. Korku ve titreme (ATS 2/3369).

Tuman-köyneq: is. don gömlek. Don ve gömlekten ibaret iç çamaşırı (ATS 2/3371).

Tüfe-tüf: is. Şiddetli rüzgar (ATS 2/3383).

Tüstülede-tüstülede: zf. tüttüre tüttüre. Dumanlar çıkararak (ATS 2/3392).

Tüyüne-tüyüne: zf. gezine gezine. Baka baka, endişeli aranarak; başıboş dolaşarak (ATS 2/3395).

Uc-bucaq: is. Bitiş, son sınır, nihayet (ADİL 4/392; ATS 2/3395; BS 752).

Uc-bucaqsızlıq / Uc-bucaqsız: sf. sonsuz; uçsuz bucaksız. Ucu bucağı görünmeyen, sınırsız, çok geniş (ADİL 4/392; ATS 2/3395; BS 752).

Ucdan-qıraqdan: zf. kıyıdan köşeden. Oradan buradan; orasından burasından, kenarından köşesinden (ADİL 4/392; ATS 2/3396; BS 752).

Ucdan-qulaqdan: zf. kıyıdan köşeden. Oradan buradan; orasından burasından, kenarından köşesinden (ATS 2/3396).

Ucdan-uca: zf. baştan başa. Bir uçtan diğer bir uca, bir baştan diğer bir başa (ATS 2/3396).

Ucsuz-bucaqsız: sf. uçsuz bucaksız, sonsuz (ADİL 4/393; ATS 2/3397).

Ucsuz-bucaqsızlık: is. uçsuz bucaksızlık. Sonsuzluk, nihayetsizlik; namütenahilik (ATS 2/3397).

Uc-uca: zf. uç uca. Bir şeyin son noktasıyla, ikinci bir şeyin baş kısmını birbirine ekleyerek (ATS 2/3395).

Ucundan-bucağından /Ucundan-qulağından zf. kıyısından köşesinden (ADİL 4/392; ATS 2/3397).

Uça-uça: Uçarak (BS 753).

Uçuna-uçuna: zf. heyecanla; ürpertiyle; sevinçle. Heyecanlı bir şekilde, heyecan içinde (ATS 2/3399; BS 753).

Uçuq-sökük: sf. yıkık; yıkıntı. Yıkılmış durumda olan (ATS 2/3399; BS 753).

Udum-udum: zf. Udumlarla, qurtum-qurtum, az-az. Tofiq isti çaydan udum-udum içe-içe teecübleboylanıb bayıra baxdı (ADİ 4/398).

Ufaq-tufaq: sf. ufak tefek. Küçük ve önemsiz, sönük, gerekli olmayan (ADİL 4/399; ATS 2/3402; BS 753).

Uğuna-uğuna: zf. yana yakıla. Sızlanarak, sıkıntısını belli ederek, şikayet ederek (ATS 2/3403).

Ulduz-uldüz: sf. yıldız yıldız. Yıldızlarla kaplı (ATS 2/3405).

Umu-küsü: is. gücenme. Umma ve küsme, incinme, dargınlık (ATS 2/3407; BS 755).

Umu-küsülü: sf. dokunaklı. İncitici, gönül kırıcı; hakaretamiz, tahkir edici (ATS 2/3407).

Umu-küsülülük: is. dargınlık. Alınganlık, kırılmanlık (ATS 2/3407).

Unamaza-bilmeze: zf. bilir bilmez. Yarım bilgiyle, bilip bilmediğini göz önünde bulundurarak (ATS 2/3407).

Uruğ-turuğ: Soy, nesil, uruk (BS 755).

Uşaq-böyük: is. büyük küçük. Çocuk büyük herkesi içine alan (ATS 2/3415).

Uşaqlı-böyükklü: zf. çocuklu büyüklü. Büyük küçük herkes birlikte (ATS 2/3415).

Uşaq-muşaq: is. çoluk çocuk. Çocuklar (ATS 2/3415; BS 756).

Uşaq-navalıq: is. bebeklik. Çocukluk, bebeklik çağı (ATS 2/3415).

Utamb-qısılmaq: f. utanmak. Mahcup olmak; bozulmak, sıkılmak, şaşalamak (ATS 2/3416).

Utamb-qızarma / Utamb-qızarmaq: f. utanıp sıkılmak. Utanmak, çekinmek, sıkılmak, hicap duymak, yüzü kızarmak, kızarıp bozarmak; kıpkırmızı kesilmek (ADİL 4/409; ATS 2/3416; BS 756).

Utannmaya-utanmaya: zf. utanmazca. Utanmaksızın, utanmaz bir biçimde (yapılan) (ATS 2/3416).

Utannmaz-utanmaz: zf. utanmazcasına. Hayasızcasına, yüzüsüzcesine, arsızcasına (ADİL 4/409; ATS 2/3416).

Uy-uy: Oy oy! (ADİL 4/4121; BS 757).

Uzanıb-gétmek: f. uzanmak (ATS 2/3421; BS 757).

Uzaqdan-uzağa: zf. uzaktan uzağa. Uzak mesafeden, uzaktan (ADİL 4/413; ATS 2/3420; BS 757).

Uzaq-uzaq: sf. uzak. Çok uzak, uzaktaki (ADİL 4/415; ATS 2/3420; BS 757).

Uzun-uzadı: zf. uzun uzadıya. Uzatarak, derinleştirerek, genişleterek, ayrıntılarıyla (ATS 2/3422; BS 758).

Uzun-uzun: zf. uzun uzun. Uzunca, uzun süre, uzun müddet, uzun olarak (ADİL 4/419; ATS 2/3422; BS 758).

Üç-beş: sf. üç beş. Nicelik yönünden az, birkaç (ADİL 4/420; ATS 2/3429).

Üç-dörd: sf. üç dört. Birkaç, üç veya dört (ADİL 4/421; ATS 2/3429; BS 759).

Üç-üç / Üçem-üçem: sf. üçer üçer. Her defasında, her keresinde, her birinde üç tane (ADİL 4/420; ATS 2/3429; BS 760).

Üfüre-üfüre: zf. özenle. Titizlikle, değer ve önem vererek, özenerek (ATS 2/3435).

Ümid-nevid: is. ümit. Arzu edilen bir şeyin olabileceğine inanma ve bu inançtan doğan manevî rahatlık (ATS 2/3437).

Ürek-direk: ürek-direk vermek-ürek vermek, üreklendirmek, ruhlandırmaq, ümitlendirmek, teselli vérmek, cesaretlendirmek. Meşedi bey Selime ürek-direk vermek evezine, onu daha da kederlendirdi (ADİL 4/436).

Ürek-göbek: ürek-göbek qalmamaq. zar. –gülmekden qeşş tnek. Xanda ürek-göbek qalmadı (ADİL 4/437).

Ürf-adet: is. örf adet. Ahlak ve edep kuralları, töre bilimi, etik, etoloji, ahlak, töre (ATS 2/3449; BS 766).

Ürkek-ürkek: zf. ürkek ürkek. Korkuyla, ürkerek, sakına sakına, korka korka, korkarak, korku duyarak; çekine çekine, çekingenlikle (ATS 2/3450).

Ürpeşe-ürpeşe: zf. tiksinerék. Tiksinti duyarak, iğrenerek, iğrene iğrene, tiksine tiksine (ATS 2/3450).

Üskük-üskük: zf. yüksük yüksük. Küçük küçük, ufak ufak, azar azar (ATS 2/3451).

Üst-baş: Üst baş (ADİL 4/441BS 766).

Üstden-aşağı: zf. yukarıdan aşağıya. Yukarıdan aşağıya inerek. 2. Baştan ayağa, yukarıdan aşağıya (ADİL 4/441; ATS 2/3453).

Üst-üste: zf. üst üste. 1. Birbirinin üstünde, yığın yığın. 2. Birlikte, hepsi birden (ATS 2/3453).

Ütelek-ütelek: zf. alelacele. Vakit geçirmeden, kısa sürede, aceleten, acilen, anında, bir anda, bir çırpıda, birden, bir hamlede, bir koşu, bir lahzada, bir solukta, çabucacık, çabucak, çabuk, çabukça, çarçabuk, dakikasında, derakap, derhal, hemen, hemencecik, hemencek, hızla, hızlı, hızlı hızlı, ivedilikle, lahzada, müstacelen, palas pandiras, serian, süratle, şipşak, tez beri, tezce, tezelden, yellim yelalim (ATS 2/3455).

Üyüdüb-tökmek: f. atmak. Palavra sıkmak, yüksekte atmak. 2. Durmadan konuşmak, çenesi düşmek, şakımak (ATS 2/3456).

Üzengi-üzengiye: üzengi üzengiye. Yan yana, biri ötekinin yanında olarak (atlılar) (ATS 2/3463).

Üze-üze: Yüzerek (BS 769).

Üz-göz: is. yüz göz. 1. Surat, yüz. 2. Dış görünüş, yüzün ifadesi, sima (ADİL 4/450; ATS 2/3460; BS 769).

Üz-üze: sf. yüz yüze. 1. Yüz yüze gelmek, aniden karşılaşmak. 2. Karşı karşıya gelmek, çarpışmak, vuruşmak, kavga etmek (ADİL 4/455; ATS 2/3461; BS 768).

Vallah-billah: vallahi billahi. Allah şahit olsun anlamında bir yemin ifadesi (ATS 2/3481).

Vaçon-vaçon: zf. ing.vagon vagon. Vagonlar halinde (ADİL 4/461; ATS 2/3479; BS 772).

Vara-vara: zf. tedricen. Gide gide, yavaş yavaş, gittikçe (ATS 2/3483; BS 774).

Var-dövlet: Variyet, zenginlik (BS 774).

Var-gel: Gezinme (BS 774).

Varlı-hallı: sf. zengin (ADİL 4/465; ATS 2/3484).

Varlı-karlı: sf. zengin (ADİL 4/465; ATS 2/3484; BS 774).

Varlı-xallı: Varlıklı, zengin (BS 774).

Var-varidat: is. zenginlik. Mal mülk (ATS 2/3482).

Var-yox: is. var yok. 1. Bir şeyin sahip olduğu şeylerin hepsi. 2. Mal, mülk, refah (ATS 2/3482; BS 774).

Vaxt-bivaxt: Vakitli vakitsiz (ADİL 4/459; ATS 2/3476; BS 772).

Vaxtdan-vaxta: zf. arada bir. Belirli bir zamanda (ADİL 4/459; ATS 2/3477; BS 773).

Vaxtli-vaxtında: zf. zamanında (ADİL 4/459; ATS 2/3477; BS 773).

Vaxtli-vaxtsiz: zf. vakitli vakitsiz. Her zaman, zaman bakımından münasip olsun veya olmasın (ADİL 4/459; ATS 2/3477; BS 773).

Vaxtsiz-védesiz: zf. zamansız (ATS 2/3477).

Vaxt-vaxt: zf. zaman zaman. Arada bir, seyrek olarak (ATS 2/3476).

Vay-haray: is. imdat. Bağırıp çağırma, imdat isteme. **1.** Bağırıp çağırmaq, gürültü koparmak. **2.** İmdat, yardım istemek (ATS 2/3487).

Vaylın-leylim: is. bela. İçinden çıkılması güç, sakıncalı durum, musibet (ATS 2/3488).

Vaylın-koylun: is. bela (ATS 2/3488).

Vay-şiven: is. yaygara. Yüksek sesle ağlama (ATS 2/3487).

Vay-vay: vay vay. Hayret, şaşkınlık, hayıflanma bildiren ifade (ATS 2/3487).

Vay-vaylı: sf. hastalıklı (ATS 2/3487).

Védre-védre: zf. kova kova. **1.** Çok, fazla. **2.** Kovalarla (ATS 2/3490).

Véjele-véjele: Boş boş, avare avare (BS 777).

Vér-al: is. alış veriş. Alma ve satma işi (ATS 2/3492).

Vereq-vereq: zf. sayfa sayfa. **1.** Teker teker, sayfa sayfa. **2.** Birbiri ardınca, peş peşe (ADİL 4/479; ATS 2/3501).

Véyl-véyl: zf. avare avare. Başiboş bir şekilde, hiçbir iş yapamama hâlinde (ATS 2/3494; BS 779).

Véysellayı-véysellayı: Boş boş, avare avare (BS 779).

Véysel-véysel: Aptal aptal (BS 779).

Vıǵ-vıǵ / Vıq-vıq: is. viyaklama; vıǵıltı (ADİL 4/483; ATS 2/3507; BS 780).

Vız-vız: is. vızıltı (ATS 2/3508; BS 780).

Vic-vic: is. Cik cik. Kuşların çıkardığı cıvıltı sesi (ATS 2/3508).

Vic-vice / Vic-vıca: Ürperme, titreme (BS 780).

Vizir-vizir: Vızır vızır (BS 781).

Vurǵun-vurǵun: zf. vurguncasına (ATS 2/3518).

Vurnuxa-vurnuxa: zf. dönerek. Döne döne, tekrar tekrar, ardı ardına (ATS 2/3519).

Vur-tut: 1. Hepsi, ancak, topu topu. 2. Keşmekeş (ADİL 4/493; BS 782).

Vurub-yıxan: sf. azgın. Kudurmuş, yaramaz, zarar verici (ADİL 4/493; ATS 2/3519; BS 782).

Vurub-yıxmaq: f. devirmek. Vurup devirmek, vurarak yıkmak (ATS 2/3519).

Vuruşa-vuruşa: zf. çarpışa çarpışa. Çarpışarak, savaşarak, vuruşarak (ATS 2/3519).

Yab-yab: zf. yavaş yavaş. Aheste aheste (ATS 2/3523).

Yad-bud: is. kon. bellek. Hafıza, anak (ATS 2/3526).

Yadıq-yaraq: is. takım taklavat. Araç gereçlerin bütünü (ATS 2/3527).

Yağışlı-çiskinli: sf. yağmurlu; kederli. 1. Yağışlı, kötü, fena; bulutlu, kapalı, kapanık. 2. Kederli, mağmum, mükedder, düşünceli, tasalı, mahzun (ATS 2/3531).

Yağış-yağmur: is. yağış. Havadaki su buharının yoğunlaşıp sıvı şekilde yere düşmesi (ATS 2/3530).

Yağlayıb-ballamaq: -Yalandan terifétmek, dile tutmaq (ADİL 4/502).

Yağlı-qara: sf. kirli. 1. İslı, kirli, pis. 2. Çirkin (ATS 2/3532).

Yağlı-üzlü: sf. yağlı. 1. Yağ ihtiva eden. 2. Şişman, şişko, gebeş (ATS 2/3532).

Yağlı-yağlı: sf. yağlı yağlı; tatlı tatlı. 1. Çok yağlı, lezzetli, tatlı, gıdalı. 2. Yumuşak, rahatsız etmeyecek şekilde, tatlı dille (ADİL 4/503; ATS 2/3532).

Yağ-yavanlıq: is. yağ ve süt ürünleri. Yağ ve sütle hazırlanan gıda ürünleri (ATS 2/3528 BS 784).

Yalan-doğru: zf. haklı haksız (ATS 2/3541).

Yalan-doğruluq: is. bilmeden (ATS 2/3541).

Yalan-gérçek: zf. haklı haksız. Doğruya yalana başvurarak, yalan veya gerçek her şeyi deneyerek (ADİL 4/513; ATS 2/3541; BS 787).

Yalan-gérçeklik: is. bilmeden. Yalan veya gerçek olduğunun farkına varmadan, ne olduğunu bilmeden (ATS 2/3541).

Yalan-palan: is. Yalan yulan. Boş, anlamsız, asılsız sözler (ADİL 4/513; ATS 2/3541; BS 787).

Yalan-yanlış: Yalan yanlış (ADİL 4/514; BS 787).

Yalan-yanlışlıq: is. yanlışlık. Yanlış, kuralsızlık, yanlışlık, kusur; anomali (ATS 2/3542).

Yalan-yulan: is. yalan dolan. Hile, yalan dolan, yalancılık; aldatma, iğfal (etme); hile, oyun, yalan dolan (ATS 2/3542; BS 787).

Yalap-şalap: zf. yarım yamalak. Baştan savma bir biçimde, eksik olarak, üstünkörü (ATS 2/3543).

Yalap-yalap: zf. pırıl pırıl; şırıl şırıl. **1.** Parlak bir biçimde. **2.** Su sürekli ve ses çıkarıp akarak (ATS 2/3543).

Yalaq-yalaq (I): zf. yaltakçasına. Yaltaklara yakışır tarz ve üslûpta (ADİL 4/512; ATS 2/3541).

Yalaq-yalaq (II): sf. delik deşik. Çukurları olan, üzerinde delikleri, çukurları olan (ATS 2/3541).

Yalın-yanlış: zf. yalan yanlış. Belirsiz bir tarzda, kuralsız olarak; yanlış şekilde (ATS 2/3544).

Yalın-yalçın: sf. çıplak; yalın. **1.** Üstünde bulunması gereken giysi, örtü vb. bulunmayan. **2.** Üzerinde yeşillik bulunmayan (ATS 2/3544).

Yallı-yapallı / Yallı-yopballı: sf. etli butlu. Canlı kanlı, etli, şişman (ATS 2/3545).

Yalmana-yalmana: zf. yaltaklana yaltaklana. Birine hoş görünmek için onursuzca davranarak, dalkavukluk ederek, tabasbus ederek (ATS 2/3546).

Yalmanıb-yaltaqlanmaq: f. yaltaklanmak. Yaltaklık etmek, kuyruk sallamak (ADİL 4/515; ATS 2/3546; BS 787).

Yaltaq-yaltaq: zf. yaltak yaltak. Yaltaklanarak, yaltaklık ederek, kuyruk sallayarak, dalkavukluk ederek (ADİL 4/516; ATS 2/3546; BS 787).

Yalvara-yalvara: zf. yalvara yalvara. Yalvararak, yalvarıp yakararak (ATS 2/3547).

Yalvarıb-sıtqamaq: f. yalvarıp yakarmak. Yalvarmak, kandırmak için yalvarmak (ATS 2/3547).

Yalvarıb-yapışma: “Yalvarıb-yapışmaq”dan f. is. (ADİL 4/517).

Yalvarıb-yapışmaq: f. yalvar yakar olmak. Yalvarıp vazgeçmek, haddinden fazla yalvarmak (ADİL 4/517; ATS 2/3547; BS 787).

Yalvarıb-yaxarmaq: f. yalvarıp yakarmak. Haddinden fazla yalvarmak, çok yalvarıp ricada bulunmak (ADİL 4/516; ATS 2/3547; BS 787;).

Yalvar-yapış: is. yalvarış yakarış (ADİL 4/517; ATS 2/3547; BS 788).

Yalvar-yapışla: zf. yalvarış yakarışla (ATS 2/3547).

Yalvar-yaxar: is. yalvarış yakarış, yalvarış yakarışla. Yalvarış, çok yalvarma (ADİL 4/517; ATS 2/3547).

Yalvar-yaxarla: zf. yalvarış yakarışla (ATS 2/3547).

Yalxana-yalxana: zf. badi badi. Yaylana yaylana, sağa sola yalpalaya yalpalaya (ATS 2/3544; BS 787).

Yal-yalman: is. Bezi héyvanların boynunda olan uzun tükler; yal. Hacı kürkünün sol çiyini yuxarı atıb, ata yaxınlaşdı. Onun qaşqasını, yal-yamanını tumarladı (ADİL 4/517).

Yal-yamac: is. ç. yamaç. Dağın tepesi ve yamaçları (ADİL 4/517; ATS 2/3540).

Yal-yaman: is. yele (ATS 2/3540).

Yaman-yaman: sf. kötü kötü. **1.** İftiracı, bühıancı. **2.** Kötü, iğrenç, tiksindirici, fena (ADİL 4/519; ATS 2/3548; BS 788).

Yaman-yaxşı: zf. yarım yamalak; zorlukla. **1.** Öylesine; ne iyi ne kötü, baştan savma, gelişı güzel, şöyle böyle. **2.** Zar zor, güçlükle; düşe kalka (ADİL 4/519; ATS 2/3548; BS 788).

Yamaq-yamaq: sf. yamalı. Başştanbaşa yamalı, her tarafına yama yapılmış halde olan (ATS 2/3548; BS 788).

Yamaq-yırtıq: is. yırtık. Yamanması gerekli olan her şey, yamanacak elbise (ATS 2/3548).

Yamaq-yumaq: is. yama. Çok yamalı (ATS 2/3548).

Yamrı-yumru: sf. yamrı yumru. Eğri büğrü (yuvarlak nesnelere için) (ATS 2/3549).

Yanar-töker: is. yanar döner. Parıldayan, kıvıldığında ışık yayan elbise (ATS 2/3552).

Yanar-yanar: sf. yanar halde. Yanmakta olan, ateşli, alevli (ADİL 4/522; ATS 2/3552).

Yana-yana: zf. yana yana. Acı acı, üzüntülü bir şekilde, elemli, gamlı (ADİL 4/527; ATS 2/3551).

Yandım-öldümle: zf. aşırı şefkatle. Aşırı incelikle, gayet güler yüz göstererek, aşırı letafetle, gönül okşayıcı sözlerle, gönül okşayıcı davranışlarla; gayet yapmacık tavırlarla (ATS 2/3554).

Yandı-qındı: is. nispet. Birini üzme için veya inat olsun diye yapılan iş (ADİL 4/523; ATS 2/3554).

Yandırıp-tökmek: f. yakmak (ADİL 4/523; ATS 2/3554; BS 789).

Yandırıp-yaxma: “Yandırıp-yaxmaq”dan f. is. (ADİL 4/523).

Yandırıp-yaxmaq: f. yakılmak, yakıp kavurmak. Manevi ıstırap, azap vermek, psikolojik olarak çok kötü etki etmek (ADİL 4/523; ATS 2/3554; BS 789).

Yanıb-sönme: f. **1.** Yanıp sönme, parıldamak. **2.** Göz kırpmak, göz kırpiştirmek (ATS 2/3555).

Yanıb-tökülme: **1.** Yanıp yakılmak. **2.** Gıpta etmek (ADİL 4/524; BS 789).

Yanıb-tökülme: f. yanıp kavrulmak; kıskanmak. **1.** Bir haksızlık karşısında veya başka bir sebep yüzünden şiddetli manevi azap ve işkence hissetme, duymak; yanıp kavrulmak. **2.** Gıpta etmek, kıskançlık duymak, haset etmek (ATS 2/3555).

Yanıb-yaxılmaq: f. ıstırap duymak; vurulmak; kızmak (ADİL 4/524; ATS 2/3555).

Yanıqlı-yanıqlı: zf. yanıklı yanıklı. Hazin hazin, kederli kederli; acı acı (ADİL 4/525).ATS 2/3555 BS 789).

Yanıq-qınıq: is. dokundurma. Dolaylı olarak veya kapalı bir biçimde söz söyleyerek veya davranarak kızdırma, taşlama, duygulandırma, etkileme, koyma, tariz (ATS 2/3555).

Yanıq-yanıq: zf. yanık yanık. **1.** Yanık, yanmış halde, yanmış; kömürleşmiş durumda. **2.** sf. Güneşten yanmış (ADİL 4/526; ATS 2/3555; BS 789).

Yanıxa-yanıxa: zf. yana yakıla. Acıklı acıklı, hazin hazin, dokunaklı bir şekilde, kederli kederli, sızlanarak, sızlana sızlana, iç karartıcı bir şekilde, müteessir bir şekilde, hüznün ve kederle (ATS 2/3555).

Yanı-yanı: zf. yan yan. Yanlamasına, yanından (ADİL 4/526; ATS 2/3555; BS 790).

Yan-yan: sf. yan yan. Ters ters, kötü kötü (ADİL 4/528; ATS 2/3551).

Yan-yana: zf. yan yana (ADİL 4/528; ATS 2/3551).

Yan-yanaşa / Yan-yanaşı: yan yana (ADİL 4/528; ATS 2/3551; BS 790).

Yan-yancaq: is. yan. Böğür, yan taraf; kalça (ADİL 4/528; ATS 2/3551; BS 790).

Yan-yanı: zf. yan yan. Yan tarafıyla, yanı üzerinde veya bir yanını, bir tarafını ileri vererek, yanından (ADİL 4/528; ATS 2/3551).

Yan-yön: sf. dış. Harici; görünürdeki, zahirî (ATS 2/3551).

Yan-yöre: is. yan yöre. **1.** Etraf, yakındaki yerler. **2.** Etrafında olanlar (ADİL 4/528; ATS 2/3551; BS 790).

Yan-yöredeki: sf. yan yöredeki. Etraftaki, etrafta olanlar (ATS 2/3551).

Yapa-yapa: zf. parça parça. Azar azar, bölüm bölüm, hisse hisse, teker teker (ATS 2/3559).

Yaralı-xoralı: İrinli cerahetli (BS 791).

Yaralı-yaralı: zf. yaralı yaralı. Yaralanmış durumda, yaralanmış hâlde (ATS 2/3566).

Yara-para: İrinli cerahetli (ADİL 4/534; BS 791).

Yaraq eslehelı / Yaraqlı-yasaqlı: Silahlarla donatılmış (BS 791).

Yaraq-esbab: is. silah pusat. Hücum veya savunma gayesiyle kullanılan ateşli veya ateşsiz her türlü alet (ADİL 4/532; ATS 2/3564; BS 791).

Yaraq-eslehe: is. silahlar. Her türlü silah (ADİL 4/532; ATS 2/3564; BS 791).

Yaraq-esleheli: sif. vezerfköhn. Yaxşıca silahlanmış, cürbecür silahlarla silahlanmış (ADİL 4/532; ATS 2/3564).

Yaraqlı-esbablı: sf. silahlı pusatlı (ATS 2/3565; BS 791).

Yaraqlı-yasaqlı: sf. silahlı pusatlı. **1.** Silahlı; müsellağ; silahlandırılmış, silahlanmış; eli silahlı. **2.** Donatılmış, teçhiz edilmiş, mücehhez (ADİL 4/533; ATS 2/3565).

Yaraq-yasaq: is. silah. **1.** Hücum veya savunma gayesiyle kullanılan ateşli veya ateşsiz her türlü alet. **2.** Teçhizat, donanım, takım (ADİL 4/533; ATS 2/3564; BS 791).

Yaraq-yasaqlı: sf. silahlı pusatlı (ATS 2/3564).

Yara-xora: is. yara. Cerahetlenmiş birçok yaranın olduğu durum (ADİL 4/532; ATS 2/3564; BS 791).

Yara-xoralı: sf. yaralı (ADİL 4/532; ATS 2/3564; BS 791).

Yarım-yamalaq / Yarım-yarımçiq / Yarım-yarım: zf. yarım yarım. Bir bütünün yarısı miktarında (ADİL 4/538; ATS 2/3571).

Yarıq-yarıq: zf. yarıq yarıq. Kesik kesik, her tarafında yarıklar olan; çatlak çatlak (ADİL 4/537; ATS 2/3570; BS 792).

Yarıq-yırtıq: sf. yırtık pırtık. İyice yırtılmış, parçalanmış, eski püskü (ATS 2/3570).

Yarı-yarı: zf. yarım. Tam dolu olmayan, tam bitmeyen; yarıya bölerek, yarıya bölünmüş halde (ADİL 4/543; ATS 2/3569; BS 794).

Yarı-yarımçılıq: zf. yarım yamalak; yarım (ADİL 4/543; ATS 2/3569; BS 794).

Yarı-yarımçiq: zf. yarım yamalak; yarım. Bitmemiş halde, yarım, tamamlanmamış durumda, yüzüstü kalmış halde, yarıda kalmış durumda (ATS 2/3569).

Yarı-yarımçılıq: is. yarım yamalaklık. Bitmemişlik, tamamlanmamış şeyin hali, yüzüstü bırakılmışlık (ATS 2/3569).

Yarı-yarıya: zf. yarı yarıya. Yarısı kadar (ADİL 4/543; ATS 2/3569).

Yarlı-yaraqlı: sf. silahlı (ADİL 4/544; ATS 2/3581).

Yarlı-yaraşıklı: sf. gösterişli, yakışıklı (ADİL 4/544; ATS 2/3581).

Yarlı-yoldaşlı: sf. yoldaşlı (ADİL 4/544; ATS 2/3581).

Yarsız-yoldaşsız: Kimsesiz, tek (ADİL 4/546; BS 795).

Yar-yanacaq / Yar-yancaq: is. sağrı (ADİL 4/546; ATS 2/3563; BS 795).

Yar-yaraq: is. silah (ADİL 4/546; ATS 2/3563; BS 795).

Yar-yaraqlı: sf. silahlı. Silahlı olan, silahı taşıyan, müsella (ADİL 4/546; ATS 2/3563; BS 795).

Yar-yaraşık: is. bezek; kılık. Süs; elbise, kıyafet (ADİL 4/546; ATS 2/3563; BS 795).

Yar-yaraşıklı: sf. gösterişli; yakışıklı. Süslü, kılık kıyafeti iyi durumda olan, görünüşü güzel (ADİL 4/546; ATS 2/3563; BS 795).

Yar-yoldaş: is. arkadaşı. Yoldaş, dost, ahabap, aşına; taraftar (ADİL 4/546; ATS 2/3563; BS 795).

Yar-yoldaşlı: sf. yoldaşlı. Arkadaşı olan, ahababı dostu olan; taraftarı bulunan (ADİL 4/546; ATS 2/3563; BS 795).

Yastı-yastı: **1.** Yavaş yavaş. **2.** Yassı yassı, yayvan yayvan (ADİL 4/550; BS 796).

Yaşlı-qurulu: sf. yaşlı kurulu. Hem yaşı hem de kurusu olan; ıslak ve kuru olan; ne varsa hepsi (ADİL 4/554; ATS 2/3593; BS 797).

Yavan-yavan: zf. yavan yavan. Katık olmadan, katıksız bir şekilde (ADİL 4/558; ATS 2/3597).

Yavaşca-yavaşca: zf. yavaş yavaş (ATS 2/3598; BS 798).

Yavaş-yavaş: zf. yavaş yavaş. **1.** Usul usul, aheste aheste. **2.** Azar azar, ağır ağır, tedricen, usulca (ADİL 4/558; ATS 2/3597).

Yava-yava: zf. edepsizce. Edepsiz bir şekilde, ağzına ne gelirse (konuşma), terbiyesizcesine (konuşma) (ATS 2/3597; BS 798).

Yaxıb-yandırıcı: sf. yakıcı. **1.** Çok sıcak. **2.mec.** Kalbi inciten, azap veren, manevi yönden yakıp kavuran, çok inciten (ATS 2/3535; BS 785).

Yaxıb-yandırmaq: 1. Çok kızgın olmak. 2. mec İçine ateş düşmek (BS 785).

Yaxıb-yıxmaq: f. yakıp yıkmak. Her türlü yolu kullanarak tahrip etmek, mahvetmek (ATS 2/3535; BS 785).

Yaxın-uzaq: zf. uzak yakın. 1. Hem yakın, hem uzak. 2. Er veya geç (ADİL 4/509; ATS 2/3536; BS 786).

Yaxşılı-yamanlı: sf. iyili kötülü. Hem iyisi hem kötüsü olan, her türlü (ATS 2/3538).

Yaxşı-pis: zf. iyi kötü; aşağı yukarı (ATS 2/3538).

Yaxşı-yaman: sf. iyi kötü; aşağı yukarı. 1. Şöyle böyle, ne iyi ne kötü, orta karar. 2. İyi, şöyle böyle, kahrı çekilir bir tarzda, hiç değilse (ADİL 4/510; ATS 2/3538; BS 786).

Yaxşı-yamanlıq: is. iyi kötü (durum). Bir şeyin iyilik ve kötülük yönünden durumu, niteliği; bir hareketin, işin manevi yönden nasıllığı (ADİL 4/511; ATS 2/3538; BS 786).

Yaxşı-yaxşı: zf. iyice. 1. Güzelce, adamakıllı, çok. 2. Sağlam olarak, ciddi olarak, etraflı, gereğince, dikkatli bir şekilde (ATS 2/3538; BS 786).

Yayan-yapıldaq: sf. yalın ayak. Ayakları çıplak (ATS 2/3600).

Yaydan-yaya: zf. yazdan yaza. Her yaz mevsiminde olmak üzere (ATS 2/3600; BS 798).

Yaylı-qışlı: sf. yazlı kışlı. Her mevsim, sürekli (ADİL 4/563; ATS 2/3602; BS 799).

Yay-qış: zf. yaz kış. Her zaman, daima, sürekli olarak (ADİL 4/562; ATS 2/3600; BS 798).

Yazıb-oxumaq: f. okuyup yazmak. Okuma yazma bilmek, okumayı yazmayı becermek (ATS 2/3605; ADİL 4/564; BS 799).

Yazıb-pozmaq: f. kon. yazıp çizmek. 1. Yazı işleriyle uğraşmak. // Bir şey yazmak. 2. Bir şey hakkında etraflı düşünmek, fikir yürütmek, kârını zararını düşünmek (ADİL 4/564; ATS 2/3605; BS 799).

Yazıb-yaratmaq: f. yazıp çizmek. Yazarlık yapmak, eserler yazmak, yaratmaq (ADİL 4/564; ATS 2/3605; BS 799).

Yazı-pozu: is. okuma yazma; yazı yazma. **1.** Yazı işleri. **2.** Okuma yazma becerisi (ADİL 4/566; ATS 2/3604 ;BS 799).

Yazı-pozusuz: sf. sözlü; okumasız. **1.** Yazısız, notsuz; şifâhî, ağızdan. **2.** Okuyup yazması olmayan, okumuşluğu olmayan, okuması yazması olmayan, okuyup yazmasını bilmeyen, okuma yazma bilmeyen (ATS 2/3604).

Yazıq-quzuq: sf. yoksul. Geçinmekte çok sıkıntı çeken (kimse, toplum, ülke), yoksuz, fakir, fukara (ATS 2/3605).

Yazıq-yazıq (2): Bütöv yazılı halda, her yeri, qaralanmış halda. Kağızı yazıq-yazıq étmek ().

Yazıq-yazıq (I): zf. mazlum mazlum. Zavalıcasına, fukara, mazlum bir şekilde (ADİL 4/565; ATS 2/3605).

Yazıq-yazıq (II): zf. çizik çizik. Her tarafı yazılmış halde, yazılı durumda, karalanmış halde (ADİL 4/565; ATS 2/3605; BS 799).

Yazıq-yuzuq: Korunmaya muhtaç (kimseler) (ADİL 4/565; ATS 2/3605BS 799).

Yaz-qış: Yaz kış, her zaman, sürekli (ADİL 4/566BS 799).

Yéddi-yéddi: zf. yedişer. Her defasında yedisi bir arada olan, her birine yedi (ATS 2/3607).

Yédirib-içirtmek: f. yedirip içirmek. Beslemek, karnını doyurmak (ATS 2/3609).

Yeher-esbab: is. ç. koşum. Eyer vb.'den oluşan koşum takımı, at takımı (ATS 2/3638).

Yeherli-yüyenli / Yeher-yüyenli sf. koşumlu (ATS 2/3639).

Yeher-yüyen: is. koşum. At takımı; araba atının koşum takımı (ATS 2/3638).

Yékexana-yékexana: Böyük-böyük, iri-iri (ADİL 4/570).

Yéke-yéke: zf. kaba saba. Görgüsüz, hoyrat, nezaketsiz; inceliği olmayan (ADİL 4/570; ATS 2/3611; BS 802).

Yéllene-yéllene: zf. ese ese; salına salına. **1.** Dalgalanarak, hareket ederek. **2.mec.** Nazlanarak, gamze, işveyle, cilvelenerek (ATS 2/3616; BS 803).

Yél-quz: is. yel. Rüzgâr (ATS 2/3614).

Yém-alaf: is. yem. Tahıldan ibaret hayvan yemi (ATS 2/3618; BS 803).

Yémek-içmek (I): f. yemek içmek. **1.** Beslenmek, gıdalanmak, gıda almak, yemek. **2.** Sefahat sürmek, ömrünü yiyip içmekle geçirmek; keyif çatmak (ATS 2/3619; BS 803).

Yémek-içmek (II): is. yemek. Yiyecek, gıda; yemekler, lezzetli yemekler (ATS 2/3619).

Yénice-yénice: zf. yepyeni. Yeni (ADİL 4/579; ATS 2/3622).

Yéniden-yéni: Çok yeni (BS 804).

Yéniş-yoxuş: is. Éniş ve yoxuşyér. ...Qara dağdan ala dağa yéniş-yoxuş, dere-tepe, axırdanedi, nedî? (ADİL 4/580; ATS 2/3623; BS 804).

Yéni-yéni: zf. yeni yeni; henüz. **1.** Taze taze. **2.** zf. Biraz önce, şimdi (ADİL 4/580; ATS 2/3622; BS 804).

Yér-cer: is. zaman mekân. Belirli bir yer ve zaman (ATS 2/3627).

Yér-göy: is. yer gök. **1.** Dünya, kâinat. **2.** Her taraf, bütün her yer (ATS 3627 BS 805).

Yérli-dibli: zf. tamamen; hiç; kesinkes. **1.** Kökten, bütünüyle, büsbütün, bütün bütün. **2.** Tamamıyla, baştanbaşa, tam olarak (ADİL 4/588; ATS 2/3631; BS 806).

Yérli-köklü: zf. büsbütün. Tamamıyla, temelli, temelli olarak (ADİL 4/589; ATS 2/3631; BS 806).

Yérli-yataqlı: zf. etraflı; tamamen. **1.** Geniş, etraflı, tafsilatlı bir şekilde. **2.** Hep birlikte, tamamıyla, bütünüyle, tümüyle, tam olarak (ADİL 4/589; ATS 2/3631; BS 806).

Yérli-yérinde (I): zf. yerli yerinde; düzenli. **1.** Etraflıca, etraflı bir şekilde, teferruatıyla, mufassal tarzda, uzun uzadıya, ayrıntılarıyla, tafsilatlı bir şekilde, tafsilatıyla, mufassal. **2.** Düzenli, intizamlı; gerektiği gibi (ADİL 4/588; ATS 2/3631).

Yérli-yérinde (II): is. tam zamanında. Zamanı geldiğinde, tam vaktinde (ATS 2/3631).

Yérli-yérine: zf. yerli yerine. Kendine ait olan yere (ATS 2/3631)..

Yérli-yérsiz: zf. yerli yersiz. Uygun, yerinde, zamanında olup olmadığını düşünmeden, göz önüne almadan yapılan hareket vb. (ADİL 4/589; ATS 2/3631; BS 806).

Yérsiz-yérsiz: sf. yersiz. Münasebetsiz, uygunsuz (ADİL 4/589).ATS 2/3632).

Yérsiz-yurdsuz: Yersiz yurtsuz (ADİL 4/589; BS 806).

Yérsiz-yuvasız: sf. yersiz yurtsuz (ADİL 4/589; ATS 2/3632).

Yér-yataq: is. yatak. Uyuma, dinlenme vb. amaçlarla üzerine veya içine yatılan eşya, döşek (ATS 2/3627).

Yér-yemiş: is. ç. kavun karpuz; kuru yemiş. **1.** Bostan meyveleri. **2.** Kurutulmuş meyveler (ADİL 4/590; ATS 2/3627; BS 806).

Yér-yér: zf. yer yer. Çeşitli yerlerde, bazı yerlerde; orada burada (ADİL 4/590; ATS 2/3627).

Yér-yérden: zf. çeşitli yerlerden. Bazı yerlerden, her taraftan, her yerden (ADİL 4/590ATS 2/3627 BS 806).

Yér-yurd: is. yer yurt. **1.** Bir kimsenin oturduğu, yaşadığı yer, mahal, mekân, vatan. **2.** Yer, arazi (ADİL 4/590; ATS 2/362; BS 806).).

Yétim-yésir: Fakir, fukara (ADİL 4/591; BS 806).

Yéyib-içmek: f. yiyip içmek. **1.** Yaşamak için gıda almak, yemek ve içmek. **2.** Keyif ve eğlence ile zamanını geçirmek, işret etmek (ATS 2/3635 BS 807).

Yéyib-yatmaq: f. yiyip yatmak. Hiçbir işle uğraşmamak, asalak hayat sürmek (ATS 2/3635; BS 807).

Yéyin-yéyin: zf. hızlı hızlı. Çabuk çabuk, süratli bir şekilde, süratle (ADİL 4/595; ATS 2/3636; BS 807).

Yıgın-yıgın: sf. yığın yığın. Küme küme, grup grup; kalabalık, izdiham halinde (ADİL 4/599; ATS 2/3642).

Yırğalana yırğalana: zf. yalpalaya yalpalaya. Sağa sola yalpalayarak, sağa sola eğilerek (ADİL 4/601; ATS 2/3644; BS 809).

Yırtıq-déşik: delik; yarık. **1.** Delinmiş, yırtılmış yer. **2.** Yarık, aralık, çatlak, rahne (ADİL 4/602; ATS 2/3645; BS 809).

Yırtıq-pırtıq: sf. yırtık pırtık. İyice yırtılmış, parçalanmış eski püskü şeyler (ATS 2/3645).

Yırtıq-yamaq / Yırtıq-yamaqlı / Yırtıq-yırtıq: zf. yırtık yırtık. Yırtık, yırtılmış, yırtık halde olan, parça parça olmuş, eskiyip parçalanmış, eski püskü (ATS 2/3645).

Yır-yığış: Tertip düzen (oda için) (ADİL 4/602; BS 809).

Yıxıla-dura: Düşə kalka (ATS 2/3643; BS 808).

Yıxıla-yıxıla: zf. düşə kalka. Çok zorlukla, bin bir güçlükle (ATS 2/3643; BS 808).

Yıxılıb-yatmaq: Yatmak, uzanmak (BS 808).

Yıxıq-sökük: sf. kırık dökük. **1.** Yıkık, tahrip edilmiş, tahrip olmuş, yıkılmış, bozulmuş, dağılmış; altüst olmuş; düzensiz, intizamsız, karmakarışık. **2.** Sayıca az olan şey (ATS 2/3643).

Yolaq-yolaq: sf. çizgili. Üzerinde paralel çizgiler bulunan (ATS 2/3655).

Yol-erkan: is. yol yordam. Davranış usul ve kaideleri, davranış kuralları, görgü kuralları (ATS 2/3654).

Yol-iz: is. yol. Çığır, iz, patika (ATS 2/3654; BS 811).

Yolluq-molluq: is. kon. yolluk (ATS 2/3657).

Yol-riz: is. yol (ATS 2/3654).

Yolum-yolum / Yoluq-yosuq: sf. çıplak; fakir. **1.** Üstünde bulunması gereken giysi, örtü vb. bulunmayan, üryan, nü, cıbil, cıbıldak. **2.** Geçimini güçlükle sağlayan, yoksul, fukara (ATS 2/3658).

Yol-yamac: is. çığır. Dar patika, yamaç boyu giden yol (ATS 2/3654).

Yol-yol: sf. çizgi çizgi. Şeritler halinde, çizik çizik (ADİL 4/613; ATS 2/3654; BS 811).

Yol-yolacaq: is. davranış. Davranma işi, tutum, davranım, muamele, hareket, meram, maksat (ATS 2/3654).

Yol-yolağa: is. yol (ATS 2/3654).

Yol-yoldaşı: Yol arkadaşı (BS 811).

Yol-yöndem: is. yöntem. Bir amaca erişmek için izlenen, tutulan yol, usul, sistem, prosedür, politika (ATS 2/3654).

Yorğan-döşek: is. yatak yorgan. Yorgan ve döşekten ibaret yatak takımı (ADİL 4/614; ATS 2/3661; BS 812).

Yorğun-arğın: sf. yorgun argın. Çok yorulmuş, aşırı derecede yorgun durumda olan (ADİL 4/614-615; ATS 2/3662; BS 812).

Yorğun-yorğun: zf. yorgun yorgun. Yorgun, aşırı derecede yorgun durumda olan (ADİL 4/614; ATS 2/3662).

Yorta-yorta: zf. tırıs (giderek); koşarak. **1.** Tırısa kalkarak, kısa adımlarla hızlı yürüyerek. **2. mec.** Koşar adımla, koşa koşa, koşarak; çabuk, çarçabuk, süratle, hızla, hızlı hızlı, seri bir şekilde; dazar dazar (ADİL 4/615; ATS 2/3662; BS 812).

Yor-yoxsul: is. yoksullar. Fakirler, muhtaçlar, dilenciler (ADİL 4/616; ATS 2/3660; BS 812).

Yor-yoxsulluq: is. yoksullar. Fakirlik, zaruret, sefalet, sefillik (ATS 2/3660).

Yoxuş-éniş: is. iniş yokuş (ADİL 4/607; ATS 2/3652; BS 810).

Yoxuşlu-énişli: sf. inişli yokuşlu (ATS 2/3652).

Yör-yöndem: is. görünüş; düzen; rahatlık (ADİL 4/618; ATS 2/3665; BS 813).

Yövmen-feyövmen: zf. Günden güne (ATS 2/3666).

Yumalana-yumalana: zf. yuvarlana yuvarlana. Paldır küldür; pek çabuk; çarçabuk; yıldırım gibi (ATS 2/3670).

Yumru-yumru: sf. yumru yumru. Yuvarlak, şişkin bir şekilde (ATS 2/3671; BS 814).

Yumşaq-yumşaq: zf. Xoş dille, yumşaqılıqla, mülayime, üsulluca. Arvadqızını yanına çağırıp ondan yumşaq-yumşaqxeber almağa başladı: -Ay gözümün nuru, balam, ne olub sene béle rengin solmuşdur (ADİL 4/624).

Yumşaq-yumşaq: zf. tatlı dille. Mülayim bir şekilde, usulca (ATS 2/3672).

Yurdsuz-yuvasız: sf. yurtsuz yuvasız. **1.** Yurdu yuvası olmayan, serseri. **2.** Sahipsiz, kimsesiz, bakımsız (ADİL 4/627; ATS 2/3677; BS 816).

Yurd-yuva: is. yurt yuva. Ev bark, ev, mesken (ADİL 4/627; ATS 2/3677).

Yurd-yuvalı: sf. evli barklı. Yurdu yuvası olan, evi barkı olan (ATS 2/3677).

Yurd-yuvasız: sf. yurtsuz yuvasız. Yurdu yuvası olmayan, yaşamak için belirli bir yeri olmayan; avare (ADİL 4/628; ATS 2/3677).

Yurta-yurta: zf. tırısla. Tırıs giderek, kısa adımlarla hızlı (tırıs) yürüyerek (ATS 2/3678).

Yuxulu-yuxulu: zf. uykulu uykulu. Uykulu hâlde, uykudan henüz uyanmamış bir durumda, uyku sersemliği ile mahmur bir şekilde (ADİL 4/621; ATS 2/3668; BS 813).

Yuyub-aparmaq Yuyub-çixarmaq: f. yıkayıp götürmek. **1.** Yıkayıp çıkarmak. **2.** Silmek (ATS 2/3681).

Yuyub-getirmek: f. yıkayıp getirmek. **1.** Yıkamak. **2.** (getirip) Bırakmak (alüvyonu vb.) (ATS 2/3681).

Yuyub-ovmaq: f. yıkayıp açmak; aşındırmak. **1.** Yıkayıp oyup büyötmek. **2.** Aşındırmak; harap etmek; söküp götürmek (ATS 2/3681).

Yuyub-qırmaq: f. söküp götürmek. **1.** Yıkayıp kökünden veya yerinden çıkarmak. **2.** Aşındırmak; harap etmek; sökmek (ATS 2/3681).

Yuyub-temizlemek: f. yıkamak. Yıkayıp çıkarmak; yıkayıp temizlemek, yıkayıp arıtmak (ATS 2/3681).

Yüyüre-yüyüre: zf. koşa koşa. Koşarak, koşar adımla, süratle (ADİL 4/635; ATS 2/3688; BS 817).

Yüyürüb-yortmaq: f. koşmak. Bol bol koşmak, uzun sürede birçok yeri gezip dolaşmak (ATS 2/3688; BS 817).

Yüz-yüz: zf. yüzlerce. **1.** Her birinde veya her seferinde yüz adet. **2.** Yüzlerce, yüzlerce sayılacak kadar çok (ATS 2/3688; BS 817).

Zağar-zağar: zf. hlk. kibirle. Çok mağrurcasına, gururlu bir şekilde (ATS 2/3692; BS 818).

Zağ-zağ: zf. tir tir. “Çok üşümek, çok korkmak” anlamlarındaki **tir tir titremek** deyiminde geçen bir söz, titreyerek, sallanarak (ADİL 4/638; ATS 2/3691).

Zaman-zaman: zf. Ar. zaman zaman. Bazen, vakit vakit, zaman zaman, arada bir (ADİL 4/641; ATS 2/3694).

Zaranq-zaranq: zf. tıngırtıyla. Gürültü çıkararak, tıngırtı sesi çıkararak (ATS 2/3696).

Zarıldaya-zarıldaya: zf. inildeye inildeye. Ağlaya ağlaya, inleye inleye, inleyerek (ADİL 4/644; ATS 2/3696).

Zarıya-zarıya: zf. inleyerek. Ağlaya ağlaya, ağlayıp sızlayarak, inildeyerek (ATS 2/3697).

Zarı-zarı: zf. hıçkırma hıçkırma (ADİL 4/645; ATS 2/3696).

Zar-zar: Hıçkırarak, hüngür hüngür (ADİL 4/645; BS 820).

Zavallı-zavallı: zf. mazlum mazlum. Biçare bir şekilde (ADİL 4/646; ATS 2/3698).

Zelil-zelil: Zelilce (ADİL 4/658; BS 823).

Zenbil-zenbil: Zembiller dolusu (ADİL 4/659; BS 823).

Zeneki-zeneki: Çocuk gibi, çocukça, çocuksu (BS 824).

Zerre-zerre: zf. zerre zerre. Çok küçük parçalar, zerreler halinde (ADİL 4/668; ATS 2/3719; BS 826).

Zer-zerbaft: is. sırmalı (ATS 2/3714).

Zer-ziba: is. süs püs. **1.** Süslü elbise, pahalı kumaş. **2.** Altın gümüş, cevahir, kıymetli şeyler (ADİL 4/669; ATS 2/3714).

Zer-zibalı: sf. süslü; ziynetli. **1.** Süslü püslü, süslenmiş halde. **2.** Mücevherli, cevahirli, kıymetli şeylerle süslü (ADİL 4/667; ATS 2/3714; BS 826).

Zer-ziver: is. süs. Ziynet, güzellik (ADİL 4/669; ATS 2/3714).

Zevzek-zevzek: zf. zevzek zevzek. Beyhude yere, boşu boşuna, anlamsız olarak (ADİL 4/669; ATS 2/3720; BS 826).

Zığlı-zımrıqlı: sf. çamurlu; kirli. **1.** Çepel, çamurlu. **2.** Yağlı, yağlanmış; pis, kirli (ATS 2/3721).

Zıġ-zıġ: sf. gözü sulu; yanıkçı. **1.** Gözü sulu, gözü yaşlı. **2.** Sızlanma alışkanlığı olan, yanıkçı (ATS 2/3721; BS 827).

Zıġ-zımġır: is. zıġ. Duru, sulu balçık (ADİL 4/671; ATS 2/3721; BS 827).

Zıınq-zıınq: Çın çın (ADİL 4/671; BS 827).

Zııqqana-zııqqana / Zııqqına-zııqqına: zf. ıkına sıkına. Büyük güç harcayarak, kendini zorlayarak, ıkına tıkına, ıklaya sıkılaya (ADİL 4/671; ATS 2/3722; BS 827).

Zırt-pırt: is. saçmalama. Saçamalamak işi (ATS 2/3724).

Zırt-zırt: zf. peşpeşe. Art arda, sık sık, arka arkaya (ATS 2/3724).

Zır-zır: is. se. zırıl zırıl; zırzır. **1.** Bıktırıcı, usandırıcı çocuk ağlaması. **2.** Ağlamayı, itiyat, alışkanlık haline getirmiş çocuk (ADİL 4/672; ATS 2/3723; BS 828).

Zillet-meşeqqet: is. ıstırap. Azap; işkence, eziyet, meşakkat, sıkıntı (ATS 2/3728).

Zir-zeber: sf. altüst. Ters, altı üstüne gelmiş, darmadağın, yerle bir, çok karışık ve dağınık (BS 830; ATS 2/3730).

Zir-zibil: is. çöp; yaramaz. **1.** Atık şeyler, süprüntü. **2.** Yaramaz, kötü şeyler veya insanlar (ADİL 4/680; ATS 2/3730; BS 830).

Zir-zibilli: sf. çepel. Çerli çöplü, temiz olmayan, içinde başka şeyler olan (ATS 2/3730).

Zir-zibillik: is. çöplük. Kirli yer, kirletilmiş alan, pis saha (ATS 2/3730).

Zoddu-zoddu: Sinirlenerek, öfkelenerek (BS 831).

Zol-zol (2): Téz-téz, arasikesilmeden, mütemadiyen. Zol-zol baxmaq (ADİL 4/685).

Zol-zol (I): sf. çizgi çizgi. **1.** Şeritler halinde olan. **2.** Üzerinde şeritleri olan (ADİL 4/685; ATS 2/3735).

Zol-zol (II): zf. sık sık. Ara vermeden, sürekli olarak, mütemadi, mütemadiyen (ADİL 4/685; ATS 2/3736; BS 832).

Zor-bela: zf. güçlkle. Binbir güçlkle, binbir müşkülata, çok zor şekilde (ADİL 4/689; ATS 2/3738).

Zor-güc: zf. zorla; güç bela. **1.** Güç kullanarak, kaba kuvvetle. **2.** Güçlkle, müşkülata (ADİL 4/689; ATS 2/3738; BS 833).

Zövq-sefa: Eylence, şadlıq, kéf, sefa. Bir ay béle zövq-sefa ile vaxt kéçirib, yazıq Esmaya yéne bir xeber yollamadılar (ADİL 4/691).

Zülüm-zülüm: zf. inleye inleye. İnildeyerek, inleyerek (ADİL 4/693; ATS 2/3743).

TÜRKİYE TÜRKÇESİ

Abuk sabuk: Akla mantığa uymayan, düşünülmeden söylenen (söz), saçma sapan, abuk subuk, abidik gubidik: “Bir rüyadan böyle abuk sabuk sonuçlar çıkardığım için kendimi suçlayarak bu tuhaf düşünceleri attım kafamdan.” (MBTS 4; TS 6).

Abuk sabukluk / Abuk subukluk: a. Saçmalık: “Abuk sabukluktan bir çizgi yaratan giysileri, ilginç takılarıyla çağdaş bir efsaneydi.” (TS 6).

Abuk subuk: Abuk subuk (ÖTS 1/8; TS 6).

Abur cubur: a. Yararı gözetilmeksizin rastgele yenilen şeyler: “Havaların çok sıcak gitmesinden mi yoksa bu sıcaklarda abur cubur yediğim için mi, bilemem, dört gün önce kıvrandırıcı bir ağrıya yatağa düştüm.” (MBTS 4; ÖTS 1/8; TS 6).

Abur cuburluk: a. Abur cubur olma durumu. (TS 6).

Acele acele: Çabuk çabuk, hızlı hızlı (MBTS 4; ÖTS 1/9).

Acı acı: Üzüntülü bir biçimde, dokunaklı olarak: “General, soluk dudaklarını parmaklarının arasına alarak acı acı gülüyor.” (MBTS 5; ÖTS 1/12; TS 9).

Acı tatlı: Şöyle böyle: “İşi bir ucundan tuttuk, acı tatlı konuşup durduk.” (ÖTS 1/11; TS 12).

Aç açık: Yoksulluk içinde, evsiz barksız (MBTS 6; ÖTS 1/14).

Aç açma: Aç olarak, aç olduğu halde, bir şey yemeden (ÖTS 1/14).

Aç bîilaç: Hiçbir şey yemeden, aç acına: “Haftalarca aç biilaç sokaklarda dolaştı” (MBTS 6).

Aç susuz: Muhtaç durumda: Dilerim dergâhta aç susuz koma (MBTS 6).

Açık açık: Saklamaksızın: Açık açık anlattı. (MBTS 7; ÖTS 1/15; TS 16).

Açık saçık / Açık seçik: Yüz kızartıcı, edepsiz, müstehcen, cinsel çağrışım yüklü (söz, anlatım): “Fani bir iz bırakmış burda yatmışsa kimler/Aygın baygın mâniler, açık saçık resimler.” (MBTS 7; ÖTS 16; TS 19).

Açık seçiklik: a. Açık seçik olma durumu (TS 19).

Açıklı koyulu: sf. (Renk için) Açık ve koyu tonları karışık: “Açıklı koyulu bir elbise” (MBTS 8).

Açıktan açığa: zf. Belirgin olarak, göz göre göre, ulu orta: “Tehlike açıktan açığa görünüyordu.” (MBTS 7; ÖTS 1/17; TS 19).

Açılıp saçılmak: Kılık kıyafet ve davranışları fazla açık ve serbest bir durum almak: Soğuk içkiler bizi gevşetti, açılıp saçıldık (MBTS 9; ÖTS 1/19).

Adam adama: 1. Gölge gibi izleyerek. 2. Bir oyunda tutmakla görevli olduğu rakibi yakından takip ederek (TS 26).

Aday adayı: Bir partiden milletvekili veya senatör adayı olmak için parti içindeki ön seçimlere katılan kimse (MBTS 11).

Adı sanı: Nâmı, ünü: “Adı sanı unutulmak” “Adı sanı kaybolmak” (MBTS 10; ÖTS 1/23).

Adım adım: Yavaş yavaş: “Kusursuz bir senaryoyu adım adım oynuyor.” (TS 29; MBTS 12).

Adlı sanlı: Şan ve şöhret sahibi, itibarlı (MBTS 13 ÖTS 1/32).

Afal afal / Afal tafal: zf. Şaşkın şaşkın: Ne bakıyorsun afal afal. (MBTS 14 ÖTS 1/33).

Afra tafra: Çalım: “Afrasından tafrasından geçilmiyor.” (TS 34).

Afur tafur: Çalım. (TS 35).

Ağır ağır: zf. Yavaş yavaş: “Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden.” (ÖTS 41; TS 41).

Ağır aksak: Yavaş (TS 41; MBTS 17).

Ağır aksaklık: a. Ağır aksak olma durumu. (TS 41).

Ağız ağıza: zf. Ağzına kadar, tamamen: “Ardiyeler ağız ağıza dolmuştu.” (MBTS 18; ÖTS 1/43; TS 48).

Ağızdan ağıza: zf. Sözlü bir biçimde ağızdan ağıza dolaşmak (veya geçmek) bir söz herkes arasında söylenilmek: “Gazeteye yansıyan haber ağızdan ağıza geçerken açıklığını hemen hemen tamamen kaybetmiştir.” (ÖTS 1/45; TS 48).

Ağlaya ağlaya: zf. Ağlayarak (ÖTS 1/49).

Ağrı sızı: a. Rahatsızlık veren acı, sancı. (TS 51).

Ağzı ağzına: Ağız ağıza (MBTS 18).

Ah vah: İnleme, sızlanma, ahuvah. Ah vah etmek (veya demek) pişman olmak: “Yaptığım deliliğe ne zaman ah vah diyeceğimi bir kestirebilsem.” (TS 56).

Aheste aheste: zf. Yavaş yavaş: “Ey gökten yere nazlı bir sultan gibi eteklerini basamaklarda sürüyerek aheste aheste inen yolcu! Kaçıncı basamaktasın?” (ÖTS 1/54; TS 53).

Ahim şahım: sf. Beğenilecek, değer verilecek nitelikte: “Öyle ahim şahım bir tarafı yoktu vücudunun.” (MBTS 22TS 53).

Ak pak: 1. Bembeyaz, tertemiz. Karga yavrusuna bakmış, “Benim ak pak evlâdım.” demiş. 2. Solgun, kansız (ÖTS 1/61).

Akıllı başlı: sf. Aklı başında.“Hiç unutmam, akıllı başlı sandığım bir tanıdığım, sırf tepkilerimi sınamak amacıyla aynı gecede on dakika içinde beni önce frijit, sonra lezbiyen, en sonunda da feminist olmakla suçlamış, tam isterikliğimde karar kılacakken uygun bir dille kapı dışarı atmıştı.” (TS 66).

Akıllı uslu: sf. Dengeli olan: “Haşarı bir iptida talebesinden akıllı uslu bir hafız çıkmıştı.” (TS 66).

Akın akın: zf. Arkası kesilmeyen kalabalık öbekler durumunda: “Yurt dışındakiler akın akın yurda dönmeye başladı.” (ÖTS 70; TS 67).

Aksi aksi: zf. Ters ve kızgın olarak: “Süt nine bu kadına aksi aksi baktı.” (MBTS 33; TS 75; ÖTS 1/76).

Akşam akşam: zf. Uygunsuz bir zamanda. (MBTS 33; ÖTS 1/77; TS 76).

Akşama sabaha: zf. Neredeyse, pek yakında, kısa bir süre içinde: “Azıcık ağır davransak kadın bizi akşama sabaha kapı dışarı atacak.” (MBTS 33; ÖTS 1/78; TS 76).

Akşamdan akşama: zf. Her akşam, üst üste (MBTS 33; ÖTS 1/78; TS 76).

Akşamlı sabahlı: zf. Her akşam ve her sabah (MBTS 33; TS 76).

Akşamlık sabahlık: zf. Nerede ise, kaçınılmaz sonuç pek yakında (MBTS 33TS 76).

Alaca bulaca: sf. Alacalı bulacalı (MBTS 35; TS 80).

Alacak verecek: a. (Alacağı vereceği) alışveriş ilişkisi. **Alacağı vereceği kalmamak (veya olmamak)** ilişkisi kesilmek (MBTS 35; TS 81).

Alacalı bulacalı: sf. Karışık ve çiğ renkli, alaca bulaca: “Oğlanlar, alacalı bulacalı, kareli gölekler giymişlerdi.” (MBTS 35; ÖTS 1/ 83; TS 81).

Alaf alaf: Alev alev (ÖTS 1/84).

Alan talan: Karmakarışık, allak bullak, darmadağınık: “Ortaya bir kucak çamaşırıla orta yaşlı saçları alan talan bir Musevî kadını çıktı.” (MBTS 37; TS 83).

Alavere dalavere: a. Hile. **Alavere dalavere yapmak (veya çevirmek)** hileli, düzenli bir iş yapmak, yalanla dolanla iş görmek (MBTS 37; TS 84).

Alay alay: sf. Pek çok, çok sayıda: “Her biri bir havadan çalan alay alay insanların etrafımda kaynaşması beni adam akıllı sersemletti.” (MBTS 37; ÖTS 87; TS 84).

Alay malay: zf. Hep birden, birlikte (MBTS 37; TS 85).

Alaylı alaylı: Alaya alarak, müstehzi bir şekilde (MBTS 37 ÖTS 1/88).

Alaz alaz: zf. Alev alev: “Çocuğun yüzü alaz alaz yanıyor.” (MBTS 37-38; TS 85; ÖTS 1/88).

Alaz taraz: sf. Dağınık: “Niko'nun karısı saçı başı alaz taraz çardağın bir kenarında inleyerek yatıyor.” (TS 85).

Alet edevat: Bir el işini veya mekanik bir işi gerçekleştirmek için kullanılan araçlar: “Maalesef teknedeki alet edevatla beceremeyeceğiz bu işi diye seslendi mühendis.” (TS 90).

Alev alev: zf. Vücut ısısı herhangi bir sebeple artmış bir biçimde ve bu sebeple tende kızarıklık oluşarak, alaz alaz: “Düşündükçe kapkara, korkunç bir hayalet gözlerimi kapladı, başımın içi alev alev yandı.” (TS 90).

Alıcı verici: 1. Verdiği şeyi, yaptığı başışığı geri alan (Bilhassa çocuklar arasında **Alıcı verici kırk kapıdan kan alıcı** ve **Alıcı verici kanlı gömlek giyici** tekerlemelerinde kullanılır): Büyük kardeşi de alıcı verici, kanlı gömlek giyici diye onu kızdırır **2.** Hem dışarıyı dinleyen hem kendi yayın yapan: “Alıcı verici telsiz” (MBTS 41).

Alık alık: Etrafında olup bitenleri kavrayamayan şaşkın bir tavırla, bön bön, sersem sersem: Alık alık etrafıma bakınıp dururken herkes birer birer dağılmaya başladı (MBTS 41).

Alık salık: sf. Aptal: “Hısım akrabası budala, alık salık kimselermiş.” (TS 93).

Alım çalım: a. Gösteriş, çekici hareket (TS 93).

Alım satım: a. Alışveriş: “Bir dükkan alım satımında beş lira hakkımızı yediler.” (TS 94).

Alım satım: Satın alma ve satma işi, alıp satma, alış veriş, ticaret: “Alım satım işleriyle uğraşiyor” “Sümerbank alım satım müdürlüğü ”Alım satım muâmelâtının Defter-i Hâkânî nezaretince icrâsıyla (...) senedât-ı hâkâniyye itâsı lâzım eden bulunmuştur (MBTS 42).

Alımlı çalımlı: sf. Gösterişli, güzel: “O gün Hasan’ı alımlı çalımlı bir aktiristle rol yaparken gören Zehra çok kızdı.” (TS 93).

Alıp vermek: Değiş tokuş etmek (MBTS 47).

Alır almaz: Hemen, derhal, o dakika (ÖTS 1/107).

Alıştırma alıştırma: Yavaş yavaş, tadrîcî bir şekilde “Ona bu haberi alıştırma alıştırma vermeli” (MBTS 42).

Allak bullak: sf. Altüst, karmakarışık: “Memleket zaten ayol, baksana allak bullak / Sen de hissinle yürürsen batarsın mutlak” (MBTS 45; ÖTS 1/105; TS 101).

Allamak pullamak: Süslemek, donatmak (ÖTS 1/105; TS 101).

Allanıp pullanmak: Süslenmek, beğenilecek duruma gelmek: “Allandı pullandı, görücülere çıktı” (MBTS 45).

Allı güllü: Rengârenk, süslü püslü. **Allı morlu** göze çarpan, çok renkli: Allı yeşilli fenerler (MBTS 46).

Allı pullu: Göze çarpacak şekilde süslenmiş, süslü, renkli: Gemiler geçer rüyalarımından/allı pullu gemiler damların üzerinde (MBTS 46; ÖTS 1/106).

Alt alta üst üste: Altı üstüne gelmiş, karmakarışık. (MBTS 48; ÖTS 109).

Alt alta: zf. Birbirinin altında olarak. **Alt alta üst üste** birbirleriyle itişir kakışır durumda: “Alt alta üst üste boğuşmaya başladık.” (TS 105; MBTS 48).

Altı üstü: zf. Alt tarafı: “Altı üstü elli kuruş; ne olacak canım, verirsin gider.” (TS 108).

Altı üstlü: zf. Alt ve üst katta olmak üzere: “Altı üstlü oturuyorlar” (MBTS 48; TS 108).

Alttan alta: zf. Gizlice, el altından: “Sanırım o gece de alttan alta hep bunu düşlüyordum.” (TS 109; MBTS 48).

Alttan alttan: Gizlice, belli etmeden (ÖTS 1/110).

Alt üst: sf. Çok karışık ve dağınık (TS 109).

Aman aman: Bir şeyden çok şikâyet edildiği zaman söylenir (ÖTS 1/113).

Ana baba: a. Ana ile babanın oluşturduğu birlik. **Ana baba** bir aynı anne ve babadan olan (ÖTS 119; TS 118).

Anası danası: a. Soyu soppu, bütün aile (TS 122).

Anha minha: zf. Aşağı yukarı, yaklaşık olarak: “Fakat bütün memleketin ağzında çalkalanan bu evlerin anha minha 5000 liradan fazla çıkamayacağı ...” (MBTS 57; TS 125).

Anlı şanlı: sf. Güzel, alımlı, gösterişli, debdebeli: Yüz elli yıl sıradağlar birer birer yücelir / Ve âkıbet Dede'nin anlı şanlı devri gelir (MBTS 58).

Apar topar: zf. Telaş ve aceleyle: “Gene de açıldı mezarlar hem de apar topar.” (MBTS 60; TS 137).

Aptal aptal: zf. Aptal gibi, aptalca, aval aval: “Nedenini biliyorsun. Aptal aptal sorular sorma.” (ÖTS 1/130; TS 138).

Apul apul: zf. Tombul çocuklar bacaklarını açarak (salına salına yürümek) : “Apul apul gidiyor.” (MBTS 61; TS 139).

Ara ara: Vakit vakit, ara sıra: Mimar Ağa tarafından dahi bunlara bir yoklamacı tayin ve ara ara yoklattırarak... (MBTS 61).

Ara sıra: zf. Seyrek olarak, arada bir, arada sırada, bazen, bazı bazı, kimi vakit, kimi zaman, zaman zaman, anbean: “Ara sıra daha eski dil hususiyetlerine rastlanması tabiidir.” (MBTS 61; ÖTS 1/131; TS 145).

Araba araba: zf. Arabalar dolusu: “Dünyanın masrafını yapmış, araba araba toprak, gübre taşıtmıştır.” (TS 140).

Araç gereç: a. Bir işin yapılmasında, bir makinanın işletilmesinde kullanılan aletler. (TS 142).

Arada sırada: zf. Ara sıra: “Arada sırada bana gazete,kitap,mecmua göndermelerini istedim.” (MBTS 61; TS 142).

Ardı ardına: zf. Ara vermeden, aralıksız olarak, sürekli bir biçimde: “Evimize ardı ardına iki konuk geldi.” (TS 147).

Ardın ardın: zf. Geri geri, ardısıra: “Çocuk ardın ardın giderken kuyuya düştü.”(MBTS 69; TS 147).

Arı duru:sf. Saf, tertemiz: “Sevmeye başladım; artık saf, arı duru bir sevgi” (TS 149).

Arka arka: zf. Geri geri: “Arka arka gitti.”(MBTS 66; ÖTS 1/142; TS 152).

Arka arkaya: zf. Birbirinin arkasından, peş peşe, art arda: “Arka arkaya kaç gecedir uykusuzluk onu harap etmişti.” (MBTS 66; ÖTS 1/142; TS 153).

Arkadan arkaya: Gizli gizli, el altından, belli etmeden (MBTS 66; ÖTS 1/142).

Arsız arsız: zf. Utanmaz bir biçimde, yılışarak, sırnaşarak: “Ara sıra mızıkayı durdurarak çalgıcılarla hatta ön sıradaki halkla arsız arsız konuşuyordu.” (ÖTS 1/146; TS 157).

Arşın arşın: Arşınlarca; parça parça (ÖTS 147).

Art arda: zf. Arka arkaya: “Art arda dizdiği engelleri gittikçe büyütülüyor.” (MBTS 69; TS 158; ÖTS 1/147).

Artık eksik: Olur olmaz (ÖTS 148).

Artsiz arasız: zf. Ara vermeksizin: “İlk korku, çekingenlik anları geçtikten sonra artsız arasız bakışmaya başladılar.” (ÖTS 1/148; TS 160).

Asıp kesmek: Zulmetmek. Seni asıp kesmek elimde değil (ÖTS 1/159).

Aslı nesli: a. Soyu soppu (TS 168).

Aşağı yukarı: Yaklaşık olarak, takriben. Halk... Aşağı yukarı on asırlık bir gelenekle sürüp gelen sıra gezmelerinde kendi aralarında eğlenirlermiş (ÖTS 1/162).

Aşna fişne: a. argo. Gizli dost (ÖTS 1/168; TS 177).

Ateşli ateşli: zf. Yoğun ve heyecanlı bir biçimde: “Uzun ve ateşli ateşli el sıkıştılar.” (TS 183).

Atıp tutmak: 1. Bir kimsenin veya şeyin aleyhinde konuşmak. 2. Bir konu hakkında mübalağalı, tafsilâtlı konuşmak (ÖTS 1/180).

Atik tetik: sf. Çevik (TS 185).

Aval aval: zf. Aptal bir biçimde, aptal aptal: “Çoban, oturduğu yerden aval aval bakmakta.” (ÖTS 1/181; TS 189).

Avaz avaz: zf. Yüksek sesli olarak: “Onun avaz avaz çaldığı radyo türkülerine usul klasik müzikle yanıt veriyoruz.” (MBTS 86; ÖTS 1/182; TS 190).

Avuç avuç: sf. Bol bol, pek çok: “Cebimdeki paranın yarısını ayırıp, avuç avuç ceviz alıyorum, sevinçle dolduruyorum ceplerimi.” (ÖTS 1/184; TS 193).

Ayan beyan: zf. Besbelli, apaçık, açık seçik bir biçimde: “Fakat hepsinin yüzünde korku ve endişe emarelerini ayan beyan görmüştü.” (TS 200).

Aydan aya: zf. Her ay (TS 201).

Aygın baygın: sf. Bitkin (MBTS 92; ÖTS 1/195; TS 202).

Ayılıp bayılmak: Fenâlıklar geçirmek. Huriye Hanım yalnız kalacağını anlayınca, yine ayılıp bayılmaya, ağlamaya başladı (ÖTS 1/196).

Ayıp ayıp: Müstehcen bir şekilde, utanılacak bir tavırda. Ayıp ayıp konuşma (ÖTS 1/197).

Ayrı ayrı: sf. Birbirinden ayrı olan, değişik: “Çıkardıkları metal kutuları, gazeteleri ve cam şişeleri ayrı ayrı çuvallara doldurup götürüyorlar.” (MBTS 95; TS 209).

Ayrı gayrı: İnsan ilişkilerindeki resmiyet (TS 209).

Az az: zf. Yavaş yavaş (ÖTS 1/204; TS 215).

Az çok: zf. Bir parça: “Herkes bize az çok bir şeyler çektirir.” (ÖTS 204; TS 215).

Azar azar: zf. **1.** Yavaş yavaş: “Canan’ın pembe gölgesi azar azar küçülerek uzaklaşıyordu.” **2.** Az az (TS 214).

Babadan babaya: Oğuldan babaya, dedelere doğru zincirleme giden (ÖTS 1/214).

Bağ bahçe: a. Bahçe bostan vb. taşımaz mal (ÖTS 1/219; TS 225).

Bağ bahçe 2. Yeşillik arazi, bahçe gibi taşınmaz mal (ÖTS 1/227).

Bağıra bağıra: Heyecanla, yüksek sesle, gürültü ederek (ÖTS 1/222).

Bağırıp çağırarak: Yüksek sesle ötekine berikine çıkışmak, gürültü etmek. Sinirli olan Cezayirli Ömer, idam iskemlesine çıkarken, bağırıp çağırıyordu (ÖTS 1/222).

Bağlık bahçelik: sf. Bağı, bahçesi çok olan (ÖTS 1/224; TS 232).

Bağrış çağrış: a. Gürültü şamata: “Bir gece yarısı Ekremlerden gelen bağrış çağrışlarla uyandım.” (TS 232).

Bakkal çakkal: a. Bakkal için kullanılan küçümseme sözü: “Nedir o efendim bakkalın çakkalın, kasabın bile tutabildiği kümes gibi dar, baya pis apartmanlar.” (ÖTS 1/233; TS 239).

Baklava börek: Bir başka şeyle karşılaştırıldığında çok kolay ve zevkli olan iş (TS 240).

Baldır bacak: a.Kadın bacağına açık saçık görülmesi (TS 243).

Bangır bangır: zf. Yüksek sesle, gürültüyle: “Ağlasın milletin evladı da bangır bangır.” (MBTS 112; ÖTS 1/242; TS 250).

Bar bar: zf. **1. Bağırmaq** fiili ile kullanılarak bağırışın öfkeli ve yüksek sesle olduğunu anlatan bir söz: “Top ileri geri her havalandıkça bar bar bağırıyordular.”
2. Bağırmaq fiili ile “apaçık görünmek, ortada olmak” anlamında kullanılan bir söz: “Top ileri geri her havalandıkça bar bar bağırın şeyin esrarı kalır mı?” (MBTS 113; TS 253).

Bas bas: zf. Yüksek sesle bağırmaq anlamına gelen **bas bas bağırmaq** deyiminde kullanılan bir söz (MBTS 115; TS 258).

Basamak basamak: Yavaş yavaş (MBTS 115; ÖTS 1/249).

Baş baş: Çocukların “Allah’a ısmarladık” anlamında ellerini başlarına götürmelerini sağlamak için söylenen bir söz (TS 271).

Baş başa: zf. (Yönelme hâli ekinin kalıplaşmasıyla baş baş+a) Başkaları olmadan birbirleriyle yalnız olarak, başkalarından ayrı, kendi aralarında berâber olarak: “Baş başa bırakmak, baş başa oturmak” Seninle baş başa kalınca kork benden/ Ne yaparsam şaşırma hiç hatta (MBTS 120).

Baş başa: zf. Birlikte, beraberce. “Çalıştık bahçıvanla sabah akşam baş başa/ Bu üç güllü büyüttük üç yiğit arkadaş’a” (TS 271; ÖTS 255).

Baş göz: birl. i. “Evlendirmek” anlamına gelen **Baş göz etmek** söyleyişinde geçer: Şimdilik asıl dâvâ beni (...) tekrar baş göz etmektir (MBTS 120).

Baş baş: zf. Eşit durumda, dengeli olarak (ÖTS 1/258; TS 269).

Başka başka: sf. Her biri değişik, farklı: “Koyun kurt ile gezerdi/Fikir başka başka olmasa” (MBTS 120; ÖTS 1/267; TS 274).

Başlı başına: zf. Bütün yönleriyle, tamamen: “Onun başlı başına destan olan bu ilk kahramanlık sahasından işte böyle bir intiba ile ayrıldım.” (MBTS 121; ÖTS 269; TS 277).

Baştan başa: zf. Tamamen, bütünüyle: “Eski hayat baştan başa bir nümâyış ve gösteriş hayatı idi.” (MBTS 122; ÖTS 1/266; TS 279).

Bata çıka: zf. Güçlkle, zorlukla: “Tekrar başlayan tipinin içinde bata çıka bir iki sokak geçtik.” (ÖTS 1/273; TS 281).

Bayıla bayıla: zf. İsteyerek, istekle, çok isteyerek, severek: “Bu ihtiyar kitapçıdan alıp evde bayıla bayıla okuduğu küçük hissî romanlardan biriydi.” (TS 286).

Bayramda seyranda: zf. Seyrek olarak, ara sıra (MBTS 124; ÖTS 1/278; TS 288).

Bayramdan bayrama: zf. Seyrek olarak, ara sıra. “Beni de bacanağını da bayramdan bayrama arar.” (MBTS 124; ÖTS 1/278; TS 288).

Bâzı bâzı: b.zf. Arada sırada, zaman zaman (ÖTS 280).

Bel bel: zf. hlk. “Aptalca, anlamsızca, donuk bir biçimde bakmak” anlamlarındaki **bel bel bakmak** deyiminde geçen bir söz (MBTS 130; ÖTS 1/290; TS 298).

Belirli belirsiz: Yarı belirgin durumda, az çok belli olan: “Belirli belirsiz incecik bir çizgi arasından gördüğü garip bir surat.” (TS 302).

Belli başlı: sf. **1.** Belirli, muayyen: “Dilimiz de mizah gazetelerinin belli başlı olay konuları arasında idi.” **2.** Önemli. “Anneniz bu kurumun oluşmasında emeği geçmiş belli başlı kişilerdendir.” (MBTS 132; ÖTS 1/294; TS 305).

Belli belirsiz: sf. Yarı belli: “Anahtar deliği karanlıktı, içeriden belli belirsiz sesler geliyordu.” (MBTS 132; ÖTS 294; TS 305).

Belli belirsizlik: a. Belli belirsiz olma durumu: “Yine aynı belli belirsizlikle, varla yok arası bazı yürek vuruşları işitiyorum.” (TS 305).

Bıcı bıcı: a. Çocuk dilinde yıkanma (ÖTS 1/318; TS 326).

Bıcır bıcır: zf. Sürekli ve hızlı bir biçimde: “Onlar bıcır bıcır konuşup gülecekler, koşup oynayacaklar.” (MBTS 143; TS 326).

Bıçak bıçağa: Bıçakları çıkararak birbirine saldırma (ÖTS 1/318).

Bıdık bıdık (yürüme): Paytak paytak (yürüme) (MBTS 143).

Bıkıp usanmak: Aşırı derecede bezmek, yılmak (ÖTS 1/320).

Bıllık bıllık: sf. Çok tombul, etli butlu (MBTS 143; TS 328).

Bıngıl bıngıl: sf. Dolgun ve pelte gibi titreşim (MBTS 143; ÖTS 1/320; TS 328).

Bildim bileli: Bildiğinden, görüp tanıdığımdan beri, dâima, her zaman: Süt ninemin sandık odası bildim bileli akar (MBTS 149).

Bile bile: b.zf. Bilerek, isteyerek, kasten, çekinmeden (MBTS 149; ÖTS 1/333; TS 328).

Bili bili: a. Tavuk vb. kümes hayvanlarını çağırırken çıkarılan ses (MBTS 148; TS 339).

Bilir bilmez: Yarım yamalak bildiğı halde, iyi bilmediğı halde (ÖTS 1/333).

Bir bir: (I) a. Hepyek (TS 353).

Bir bir 2: zf. Birer birer: “Peki, bu aynada beliren kehanetlerin bir bir gerçekleşmesine ne diyeceksin?” (TS 353).

Birer birer: Teker teker, birbirinin ardından: Semtin oruçlu halkı süzölmüş benizliler/ Sessizce çarşıdan dönüyorlar birer birer (MBTS 154; ÖTS 351).

Birer ikişer: zf. Tek veya birkaçı birlikte olarak: “Kondulardan tek tek başlar uzandı, insanlar birer ikişer konduların önünde toplandı.” (ÖTS 1/351; TS 354).

Birim birim, birin birin: zf. Teker teker, birer birer, bir bir (MBTS 154; ÖTS 352).

Bitip tükenmemek: Sona ermemek, sonu gelmemek.

Bitip tükenmiyor elem-i aşkın (ÖTS 1/357).

Bitmez tükenmez: Sona ermez: “Bitmez tükenmez çile” (MBTS 156).

Biz bize: zf. Yalnız biz, aramızda yabancı bir kimse olmaksızın: “Kumpanya gitmiş, kasaba halkı biz bize kalmıştık.” (ÖTS 1/358; TS 367).

Bocur bocur: zf. “Duygulanıp içi kabarmak” anlamındaki **bocur bocur kabarmak** deyiminde geçen bir söz (TS 369).

Boğuk boğuk: zf. Kesik kesik, kısık kısık (ÖTS 1/362).

Boğula boğula: zf. Boğulacakmış gibi, boğuk bir biçimde: “Koridorun karanlığında boğula boğula ağlıyor, yerlere kapanarak Nadide Hanım’ın dizlerini öpüyordu.” (ÖTS 1/363; TS 372).

Boğum boğum: sf. Çok boğumlu: “Sanki Çakır’ın boğum boğum bileğini muayeneye alan genç adam bu değildi.” (ÖTS 363; TS 373).

Boğuşa döğüşe: Didinerek, hayatla cebelleşerek (ÖTS 1/363).

Boku bokuna: zf. Kaba Boşu boşuna yok yere (MBTS 160; ÖTS 1/364; TS 374).

Boku püsürü: Hoşa gitmeyen, can sıkıcı şey ve onun ayrıntıları. (İşe yaramayan teferruat) (MBTS 160; ÖTS 1/364).

Bol bol: zf. Fazlasıyla: “Bol bol ucuz şarapla konyak içti.” (MBTS 160; TS 374).

Boncuk boncuk: sf. Yuvarlak: “Alnında boncuk boncuk terler birikmişti, kaşlarının üstüne doğru sızıyordu.” (ÖTS 1/366; TS 377).

Boram boram: zf. Fazlalık ve gürlük ifade eder. Boram boram kar yağıyordu (ÖTS 1/366).

Borç harç: a. Sürekli borç alma (ÖTS /368).TS 378).

Borçsuz harçsuz: zf. Hiç borçlanmadan, borca girmeden: “Borçsuz harçsuz bu evi satın aldılar.” (TS 379).

Boş boş: zf. Bir şey yapmadan (TS 385).

Boşu boşuna: Boş yere, nâfile, beyhude: Böyle idi de sabahtan beri beni boşu boşuna neden yorup duruyordun ? (MBTS 162).

Boy bos: a.1. Vücudun yapısı bakımından biçimi, eğin, kesim: “Boyun bosun bir yana, gözlerin cihanın gözlerini kamaştırıyor.” 2. Geçerlilik, değer: “Sözümüzün hakiki boyunu boşunu zaman ve eser gösterecek.” (MBTS 163; ÖTS 1/374; TS 388).

Boy boy: sf. Çeşitli büyüklük ve nitelikte: “Dağlar önünde boy boy, güneş gözümde tel tel.” (MBTS 163; ÖTS 374; TS 388).

Boy pos: a. Boy bos (TS 390).

Boydan boya: zf. Bir uçtan öbür uca kadar: “Önü boydan boya ayna olan uzun mermer masanın kenarında yavaş yavaş çalışıyordu.” (MBTS 163; ÖTS 374; TS 388).

Boylu boslu: sf. Uzun boylu, yakışıklı, gösterişli: “Ben de kuzum, yakışıklı, boylu boslu civandım/ O sevimli gençliğimle sevgisini kazandım.” (ÖTS 1/376; TS 389).

Boz bulanık: sf. Çok bulanık: “İleride, harap bir evin önünde, çemberimsi bir çukurun içinde, boz bulanık bir çamur gölü oluşmuştu.” (TS 392).

Böbürlene böbürlene: zf. Büyüklük taslayarak (ÖTS 1/ 383).

Böcül böcül: zf. (Anlamı güçlendiren söz) Tatlı tatlı, şeytan şeytan, zeki zeki, gözlerini iki yana oynata oynata [Bakmak fiiliyle birlikte kullanılır]: Gözünü açtı, böcül böcül baktı (MBTS 166).

Böğüre böğüre: zf. Böğürerek (ÖTS 1/384).

Bölük bölük: zf. Parçalara ayrılmış bir biçimde: “Dizi dizi, bölük bölük kuytu bir körfeze doğru yollandılar.” (ÖTS 385; TS 398).

Bölük pörçük: Bütünlüğü sağlanamamış, parça parça: “Acaba nedir diye düşünürken önündeki bölük pörçük kayaların üzerine çuval gibi bir şey düştü.” (ÖTS 1/384; TS 398).

Böyle böyle: sf. Bunun gibi, buna benzer: “Yeniden böyle böyle birtakım inançlarla umutların peşine düştüler.” (MBTS 167; ÖTS 1/386; TS 400).

Bu şu: Öteberi, öteki beriki (ÖTS 1/389).

Bucak bucak: zf. Her yerde, her yanda, her tarafta (ÖTS 1/384; TS 402).

Bugün yarın: zf. Çok yakında, neredeyse: “Bugün yarın Kayseri’den haber gelir zaten. Hemen gideriz.” (MBTS 169; ÖTS 1/391; TS 404).

Bugüne bugün: zf. Bilindiği gibi: “Anladım ki ben bugüne bugün, ömrüm boyunca hiçbir artırmaya büyük bir hırsıyla katılmamışım.” (MBTS 169; ÖTS 1/391; TS 404).

Bugünlük yarınlık: sf. Çok kısa bir sürede yapılan veya yapılabilecek olan: “Bu iş bugünlük yarınlık bir iş değil maalesef.”(TS 404).

Bugünlük yarınlık: Yakın bir zamanda olması beklenen doğum ve ölüm olayları için kullanılır: Geçen gece kendisini vurmuş, bugünlük yarınlık diyorlar (MBTS 169).

Buğul buğul: zf. Buğu çıkararak (TS 405).

Bulup buluşturmak: Ne yapıp yapıp bulmak, şuradan buradan almak (ÖTS 1/396).

Bunun burası: Dikkati çekmek üzere “burası” manasında kullanılır (ÖTS 1/389).

Buram buram: zf. **1.** Duman, koku vb. çok etkili bir biçimde yayılarak: “Yeryüzünün sıcaktan kavrulduğu ve herkesin buram buram terlediği bu temmuz güneşinde benim ellerim buz gibi idi.” **2.** Yoğun bir biçimde (MBTS 172; ÖTS 400; TS 414).

Burcu burcu: zf. Koku etkili bir biçimde yayılarak: “Burcu burcu kokuyordu heybetli çamlar.” (TS 414).

Burum burum: zf. **Burulmak** fiili ile “çok fazla burulmak” anlamında kullanılan bir söz: “Bağırsaklarım burum burum buruluyor.”(MBTS 173; ÖTS 1/401; TS 416).

Burun buruna: zf. Birbirine çok yakın ve yüz yüze bir biçimde. “Nabi Efendi, merdivenleri yorgun yorgun çıkarken sofada karısıyla burun buruna geldi.” (MBTS 173; ÖTS 1/402; TS 417).

Buruş buruş: Çok buruşuk (MBTS 173; ÖTS 1/403).

Büklüm büklüm: sf. Çok büklümlü, kıvrım kıvrım: “Sonra oturtuldu ve terzinin kocaman makasıyla büklüm büklüm saçları ta dibinden kırdı.” (ÖTS 1/407; TS 422).

Bürüm bürüm: zf. Katlanarak (TS 424).

Bütün bütün: zf. Bütün olarak, tamamıyla: “Gönlümü yararak bütün bütüne/ Benzedim sararmış yaban gülüne.” (ÖTS 1/410TS 425).

Büyük küçüklü: zf. Büyük küçük hepsi bir arada (ÖTS 1/412; TS 428).

Büyükten büyüğe: Mirasın önce büyüğe, o ölünce kalanların en büyüğüne geçmesi, en büyük evlât hakkı (MBTS 177; ÖTS 1/412).

Caf caf (câf câf): Şatafat, gösteriş (ÖTS 1/415).

Caf caflı: Gösterişli, şatafatlı (ÖTS 1/415).

Cambul cumbul: (Yemek için) Suyu ile tanesi birbirine karışmamış, çok sulu (ÖTS 1/418).

Can cana, baş başa: **1.** (Birbirlerini seven iki kişi) Bir arada, yalnız olarak. **2.** Tehikeli bir durumda herkesin yalnız kendisini kurtarmak kaygısına düştüğünü anlatmak için kullanılır (ÖTS 1/421).

Can cana: Berâberce. (MBTS 181; ÖTS 1/421).

Cangıl cungul: **a.1.** Hayvanlara takılan çan veya başka maden eşyanın çıkardığı ses. **2.** Bu biçimdeki gürültü. Bu çanların cangıl cungulu insanın başını ağrıttıyor (ÖTS 1/430; TS 441).

Canım ciğerim: Kardeş, dost... vb. manalarında sevgi, samimiyet ifade eden söz (ÖTS 1/426).

Canla, başla: Seve seve, büyük bir gayretle, var gücüyle (ÖTS 1/428).

Canlı canlı: zf. Diri diri, henüz ölmemiş bir biçimde: “Ev bark sahipleri, sandalcıların olta ile tutup oracıkta eski bir leğen içinde canlı canlı sattıkları balıklara bakmadan geçemezlerdi.” (ÖTS 1/432; TS 443).

Canlı cenâze: Çok zayıf, iskelet gibi, halsiz ve düşkün insanlar için kullanılır (ÖTS 1/432).

Car car: zf. Çok ve yüksek sesle, gürültülü bir biçimde (konuşmak): “Sevmiyordu hengâmeyi, kargaşayı, sabah akşam car car konuşulmasını.” (ÖTS 1/432; TS 445).

Cart curt: a. Gerekli gereksiz yerde söylenen abartılı söz: “Aman efendim, ben bu carta curta tahammül etseydim, pekâlâ İstanbul’da kalırdım.” (TS 445).

Cayır cayır: zf. Şiddetli, çabuk ve etkili bir biçimde (yanmak, yırtılmak vb.): “İşte görüyorsun, ben İrfan’ımın sevdasından cayır cayır yanıyorum.” (MBTS 185; ÖTS 434; TS 446).

Cazır cazır:zf. Güçlü ve sesli olarak (kaynamak, yanmak) (MBTS 185; TS 447 ÖTS 1/434).

Cıncık boncuk: a. Yalancı taşlardan yapılmış küpe, kolye vb. şeyler (ÖTS 1/455; TS 460).

Cır cır: **a.1.** Kaynana zırlıtısı. **2.** İshal. **3.** sf. Geveze (TS 461).

Cır cır: zf. İnce ve bıktırıcı bir sesle ve hiç durmadan (konuşmak, ötmek, vb.):
Başka zaman olsa cır cır öterdin neden konuşmuyorsun? (MBTS 196).

Cırlak cırlak: zf. Çok tiz ve ince bir sesle (ÖTS 1/455; TS 461).

Cırt cırt: is. (Ses taklidi söz) (Perde, kumaş, ayakkabı vb.nde) İki parçanın üst üste birbirine yapışmasını sağlayan tırtıklı bölüm (MBTS 196).

Cıvık cıvık: Soğuk ve can sıkıcı olarak (ÖTS 1/455).

Cıvıl cıvıl: sf. Canlı, neşeli: “O oyunlar o cıvıl cıvıl söyleyişler... Mezar derinliklerinden geliyordu onlar.” (MBTS 196; ÖTS 1/455; TS 462).

Cıyak cıyak: zf. “İnce, acı ve yüksek sesle bağırarak, cıyak cıyak.”**cıyak cıyak etmek** ince, acı ve yüksek sesle durmadan bağırarak:“Martılar cıyak cıyak ederek dört yana savruldu.” (TS 462).

Cızır cızır: zf. Cızır sesi çıkararak (pişmek, kızarmak vb.) (ÖTS 1/456; TS 462).

Cici bici: a. Süslü giysi veya süs eşyası: “Bana baksana ! Şu takıp takıştırdığım cici bicileri görsene.” (MBTS 197; ÖTS 1/456; TS 463).

Cicili bicili: sf. Göze çarparak derecede süslü, şatafatlı, özentili: “Cicili bicili, yağlı boyalı, mâmur köşklerin çoğu penceresinde bu testilere rast gelirdim” (MBTS 197).

Cicili bicili: sf. Göze çarpan süslerle bezenmiş, süslü: Başlı büyük cicili bicili bir giysi (TS 463).

Ciddî ciddî: zf. Ciddi bir şekilde, ciddi olarak. Çocuk güzel gözlerini ciddi ciddi açtı (ÖTS 1/457).

Cins cins: Çeşitli, çeşit çeşit, türlü türlü, muhtelif: “Cins cins böcekler” “Çeşit çeşit, cins cins kadınlar var” (MBTS 200).

Cıyak cıyak: zf. Cıyak cıyak (ÖTS 1/465; TS 470).

Cumcul cumcul: zf. “Cumcul” diye ses çıkararak: “Şimdi, seyyar bir fiçı çalkantısı ile Sirkeci'deki lokantaya doğru cumbul cumbul yürüyorum.” (MBTS 202; ÖTS 1/467; TS 472).

Cumhur cemaat / Cümbür cemaat: zf. Cümbür cemaat: “Oyuncakçı dükkânından satın alınmış, çocuk işi teneke bir makineyle dün gece cumhur cemaat rulet oynamıştık.” (ÖTS 1/470; TS 472).

Çabuk çabuk: zf. Acele acele, hızlı hızlı (ÖTS 1/473).

Çağıl çağıl: zf. Çağıldayarak: “Fırat, Malatya’ya doğru bir dirsek gibi kıvrıldığı vadide artık dağlardan kopup çağıl çağıl köpürmüyor.” (MBTS 206; ÖTS 1/475; TS 479).

Çağnam çağnam: zf. Çağ çağ atlayarak, coşarak. Çağnam çağnam kayalardan çıkan su (ÖTS 1/476).

Çâk çâk etmek: Parça parça etmek, yırtık hale getirmek (ÖTS 1/477).

Çâk çâk: sf. ve zf. Parça parça: Ko feryâd eylesin gülşende bülbül çâk çâk olsun (MBTS 207).

Çakıl çukul: zf. Karışık bir biçimde, ne dediği belli olmaksızın: “Bu hain, sert kadın, kızının beni istemediğini, boşamazsam yarın saraya gidip huzura çıkacağını, beni fizana süreceğini çakıl çukul söyledi.” (MBTS 208; TS 482).

Çakır çukur: sf. Girintili çıkıntılı, pürüzlü: “Kötü taşlarla kaplı çakır çukur bir avlu.” (MBTS 208; ÖTS 1/478; TS 483).

Çakmak çakmak: zf. Parlar bir durumda, alev alev: “Hep çakmak çakmak yanan açık ela gözlerinde öfke aşikârdı.” (MBTS 208; ÖTS 1/478; TS 484).

Çakur çukur: zf. Sert sesler çıkararak (MBTS 208).

Çala paça: zf. Zorla, sürür gibi yürüterek, sürükleye sürükleye (ÖTS 1/479).

Çalgı çağanak: zf. Çalgılı, neşeli ve gürültülü bir biçimde, çengüçağanak: Çalgı çağanak bir hayli eğlendik (TS 485).

Çalgılı çağanaklı: sf. Eğlenceli, şarkılı, çalgılı, gürültülü patırtılı, neşeli: “Bunların çalgılı çağanaklı davetlere benzeyen bir tarafları yoktur.” (TS 485).

Çalı çırpı: a. Kolayca ateş yakmaya yarayan, ince ve kuru ağaç dalı, kuru ot vb. şeyler: “Ocağa yaklaştılar, çalı çırpı yığını tutuşturdular.” (ÖTS 480; TS 486).

Çalimli çalimli: Çalım satarak: “Kazım bey çalimli çalimli çıktı gitti.” (ÖTS 1/480; TS 486).

Çalışıp çabalamak: Çok uğraşmak (ÖTS 1/481).

Çamçak çamçak: zf. Bolca, bol miktarda: “Kaynayıp çifte kazan aksa da çamçak çamçak.” (ÖTS 485; TS 490).

Çan çan: Çanın çıkardığı ses (ÖTS 486).

Çanak çömlek: a. Topraktan yapılmış türlü kaplar: “Hitit adı verilen o insanların bıraktıkları çanak çömleklere bakınca bugün hala Anadolu halkının kullandığı çanak çömlekleri görür gibi oluyoruz.” (TS 492).

Çan çan: Uzun süre yapılan konuşma, gevezelik (ÖTS 486).

Çangıl çungul: zf. Çangır çungur (MBTS 211; ÖTS 1/487; TS 493).

Çangır çungur: zf. Düşme veya birbirine çarpma sırasında kaba ve zevksiz ses çıkararak, çangıl çungul (MBTS 211; ÖTS 1/487; TS 493).

Çar çur: a. “Gereksiz yerlere harcayıp, tüketmek” anlamındaki **çarçur etmek** ve “gereksiz yere harcanmak, ziyan olmak” anlamlarındaki çarçur olmak sözlerinde geçer: “Birikmiş parasını elindeki sermayeyi çarçur etmesinden koruyabilmek için yine yalanlara başvuruyordu.” (TS 496).

Çarpık çurpuk: sf. Çok çarpık, eğri büğrü, çarpık evet: “Bir kez böyle bir tesadüf gerçekleştirdikten sonra, çarpık çurpuk aynalarla dolu bir salonda buluverdim kendimi.” (ÖTS 1/493; TS 498).

Çarşaf çarşaf: sf. Olabildiğince uzun (TS 500).

Çat pat: zf. **1.** Az çok ve yalan yanlış biçimde çatra patra. **2.** Ara sıra (ÖTS 1/495; TS 506).

Çatal çatal: zf. Çatallanmış (ÖTS 1/496).

Çatır çatır: a. Sert bir şey kırılırken, yanarken, yerinden sökülürken veya sıkıştırılırken çıkan ses, çatır çutur (MBTS 216; ÖTS 1/497; TS 503).

Çatır çutur: zf. Bir şeyin kırılır, ezilir, sökülür ve yanarken çıkardığı sesi ifade eder: “Çatır çutur ceviz kırıyorlardı” (MBTS 216).

Çatra patra: zf. Çat pat: “Bülbül gibi İtalyanca, Fransızca çatra patra Türkçe konuşuyor.” (MBTS 217; ÖTS 1/499; TS 506).

Çayır çayır: zf. (Ses taklidi söz) Yanmak fiili ile kullanılır ve yanmaktaki şiddeti belirtir [Bugün **çayır çayır** söyleyişi daha yaygındır]: “Hasret beni çayır çayır yakarken/Bedenimde buzdan bir el yürüyor/Hayalinle çılgın çılgın bakarken/Kapanası gözümü kan bürüyor” (MBTS 218).

Çekişe çekişe: Israrla, üzerinde durarak, dediğini yaptırmaya çalışarak: Kendilerine müstâmel elbise arıyorlar, işlerine yarayabilecekleri uzun pazarlıklar çekişe çekişe alıyorlardı (MBTS 220).

Çelik çomak: is. Çelik denen on-on beş santimlik bir değneği ucuna bir çomakla vurarak en uzak mesafeye gönderme esasına dayanan ve sayıları değneğin gittiği mesafeye göre hesaplanan çocuk oyunu: Yangın meydanlarının tertipsiz tümsekleri üstünde çocuklar kaydırak, çelik çomak oynardı (MBTS 220).

Çer çöp: a. **1.** Çalı çırpı kırıntısı: “Karısı ocağı tutuşturmak için olanca soluğu ile ateşi üflüyordu. Ocaktaki çer çöp yaştı.” **2.** Döküntü, süprüntü: “Bir sokak köpeği gibi çer çöple geçinir ve geceleri kilisenin yanındaki köpek kulübeleri büyüklüğünde bir barakada yatardı.” (MBTS 225; ÖTS 516; TS 523).

Çerden çöpten: sf. Dayanaksız, çürük malzeme kullanılarak yapılmış: “Petrol lambası yanan / Kamış saz kulübede / Çerden çöpten kulübede / Mısır ekmeği yiyen çocuk / Seni seviyor” (ÖTS 1/516; TS 523).

Çeşit çeşit: sf. Çeşitli olan, türlü türlü: “Varsayın, ayaklarının altına çeşit çeşit kürkleri ben sereyim.” (ÖTS 517; TS 523).

Çıglık çığlığa: zf. Çıglık atarak, bağırıp çağırarak: “Çıglık çığlığa kendini yere attı.” (ÖTS 1/523; TS 529).

Çıkır çıkır: zf. Şıkır şıkır: “Çıkır çıkır bilezikli kolları / Söyledikçe şirin olur dilleri” (TS 532).

Çıldır çıldır: zf. Canlı canlı: “Çocuk çıldır çıldır bakıyor.” (MBTS 231; ÖTS 1/530; TS 535).

Çın çın: zf. “Çın” sesi çıkararak, çınlayarak (ÖTS 1/531).

Çingir çingir: zf. Çingirak sesine benzer ses çıkararak: “Ara sıra kahkahayı bastığı zaman evin içini çingir çingir öttürüyordu.” (MBTS 231; TS 536).

Çıpı çıpı: a. Çocuk dilinde yıkanma (MBTS 232; ÖTS 1/532; TS 537).

Çıpıl çıpıl: zf. Su ile oynayarak (MBTS 232; ÖTS 1/532; TS 537).

Çır çır: zf. “Ne yapacağını şaşırılmış bir durumda çok üzüntü ve telaş içinde olmak anlamındaki **çır çır çırpınmak** sözünde geçen: “Başka zaman olsa çır çır çırpınırdım, deli çıkardım, her yanımı ateşler basardı.” (TS 538).

Çıt çıt: a. Birbiri ardınca çıkan çıtırıtılı ses (TS 539).

Çıtı pıtı: sf. Ufak tefek ve sevimli, çıtır pıtır: “Sınıf tamamen boşaldığında çıtı pıtı kadınla öğretmenin de onlarla gitmiş olduklarını fark ettim.” (MBTS 233; ÖTS 1/534; TS 540).

Çıtır çıtır: sf. **1.** Çok taze, gevrek. **2.** a. Kömür ve odun yanarken, ince tahta çubuklar vb. kırılırken, gevrek bir şey yenilirken çıkan ses (ÖTS 1/535; TS 540).

Çıtır pıtır: zf. **1.** Genç kız veya küçük çocukların tatlı tatlı konuşmalarını tasvir için kullanılır. **2.** s. Çıtı pıtı (ÖTS 1/535).

Çıtır pıtır / Çıtır pıtır: sf. **1.** Çıtı pıtı. **2.** zf. Kolaylıkla ve tatlı tatlı (konuşmak) (TS 540).

Çifter çifter: zf. Her defasında, her yapılışında çift olarak: “Elmas, kadınlar koğuşunda yataklarda çifter çifter yatan hastaların arasında, kraliçeler gibi tek başına uzanıyordu karyolasında.” (MBTS 234; ÖTS 1/538; TS 544).

Çiğ çiğ: zf. Çiğ olarak, çiğ bir biçimde: “Yumurta sepetinden üç yumurta alıp çiğ çiğ onları yutmuş.” (ÖTS 1/539; TS 545).

Çiğdem çiğdem: Öbek öbek, renkli çiğdemlerle (ÖTS 539).

Çil çil: sf. Pırl pırl, parlak: “Kaptan da çil çil altınları görünce yumuşadı.” (TS 547).

Çim çim: zf. İsteksizce: Çim çim yemek (MBTS 235; TS 548).

Çizgi çizgi: zf. Çok çizgili (bir şekilde).

Çizin çizin: zf. Çizgi durumunda, sırayla: “Turnam gelir çizin çizin/Kanadı boynundan uzun” (TS 554).

Çok çok: zf. Olsa olsa, en fazla, bol bol (ÖTS 1/553).

Çoluk çocuk: a. Çocuklarla birlikte aile topluluğu: “Roman okuma günlerinde evlilik, çoluk çocuk üstüne dertleşmeler, yakınmalar, onu bunu çekiştirmeler yer almazdı.” (ÖTS 554; TS 561).

Çoluklu çocuklu: sf. Çoluk çocuğu olan: “Komşularımızdan çoluklu çocuklu bir aile muhteşem bir sofraya hazırlamaya başladılar.” (TS 561).

Çulsuz çuvalsız: sf. Züğürt, işi ve parası olmayan (TS 571).

Çürük çarık: Bozuk, eski püskü, kıymetsiz, işe yaramayacak halde (ÖTS 1/564).

Dağ bayır: Kır (II) (ÖTS 1/568; TS 577).

Dağ dere: Her yer, her taraf (ÖTS 1/625).

Dağ taş: Her yer, her taraf. “Dağda taşta insanların düzmeciliği yoktu.” (TS 580).

Dağlara taşlara: Kötü bir şey konuşulurken “hepimizden uzak olsun” manasında söylenir (ÖTS 1/570).

Daha daha: zf. Başka başka (ÖTS 1/573; TS 580).

Dakikasını dakikasına: zf. Tam olarak: “Tam on ikiyi çeyrek geçe öğle yemeğini yiyor dakikasını dakikasına.” (TS 582).

Daldan dala: zf. Oradan oraya, düzensiz, kararsız bir biçimde “Çalı kuşu gibi daldan dala konan kararsız bir çocuktur.” (TS 583).

Dalga dalga: sf. **1.** Kıvrımlı (saç). **2.** Açıklı, koyulu: Bu badana dalga dalga olmuş. (TS 584).

Dalgın dalgın: zf. Çevresiyle ilgilenmeden, düşünceli olarak: “Çocuklu dul kadın ağzını açmış, gözlerini süzmüş, dalgın dalgın Kenan’a bakıyordu.” (ÖTS 1/580; TS 586).

Dallanıp budaklanmak: **1.** Yaygınlaşmak. **2.** İş büyüyüp, karışmak (ÖTS 1/576).

Dallı budaklı: sf. Karışık bir duruma girmiş olan, çapraşık: “Onun derdi de dallı budaklı olur.” (ÖTS 1/580; TS 587).

Dallı güllü: sf. Çok renkli, canlı: “Çevresinde dallı güllü, pırıl pırıl kılıfları içinde plaklar...” (TS 587).

Damar damar: sf. Çok damarlı (MBTS 251; ÖTS 1/583; TS 589).

Damla damla: zf. Damlalar biçiminde: “Konuşan elbet varır, düşen kalkar / Kara taştan su damla damla akar.” (MBTS 252; ÖTS 584; TS 591).

Dan dan, dan dun: zf. Patlayan silah vb. şeylerden çıkan kaba sesleri belirtir. Dan dan silahlar patladı (MBTS 252; ÖTS 1/586).

Dan dun: a. Karşılıklı atılan silahların sesi. **Dan dun konuşmak** (veya **etmek**) yerli yersiz, ileri geri konuşmak (MBTS 252; TS 592).

Dâne dâne: Tek tek, sıra ile: “Dâne dâne benleri” (MBTS 252).

Dangıl dungul: zf. Kaba saba, yersiz ve lüzumsuz bir biçimde (MBTS 252; ÖTS 1/586; TS 592).

Dar darına: zf. Darı darına (TS 596; MBTS 253).

Dayalı döşeli: sf. Döşemesi ve eşyası eksiksiz: “Ev temiz, dayalı döşeli, yemeklerin tadı yerinde, kadın güzel, sinirli değil.” (MBTS 257; TS 600).

Dayamsız döşemsiz: sf. Yaşamak için gerekli olan nesnelere olmayan (yer): “O bağlarda beşi altısı dayamsız döşemsiz bir evceğizde konaklamış.” (TS 601).

Dayayıp döşemek: Bir yeri özenle, ihtiyaca cevap verecek şekilde döşemek (ÖTS 1/596).

Dazır dazır: zf. (Ses taklidi söz) [?] Acele acele, telâşla, koşa koşa (MBTS 258).

Dediği dedik: sf. Her istediğini yaptıran, söylediği sözden dönmeyen (kimse). Dediğim dedik, öttürdüğüm (veya çaldığım) düdüğü bir insanın sözünde direndiğini anlatan bir söz: “Adamın dediği dedik, çaldığı düdüktür. Böyle olduğu için de her istediğini yapabilen toy ve şımarık bir çocuğu hatırlatır.” (MBTS 266; TS 604).

Dediğim dedikçi: a. Her istediğini yaptıran, inatçı, iddiacı kimse: “Çocuğunu kompleksli, iddiacı ve dediğim dedikçi olduğunu müşahade edeceksiniz.” (TS 604).

Dediğim dedikçilik: a. Dediğim dedikçi olma durumu (TS 604).

Değiş tokuş: (etmek): Karşılıklı olarak mal vbni değiştirmek, *mübâdele, trampa, takas etmek (ÖTS 1/605).

Delep delep: zf. Parlayarak, parıl parıl (TS 614).

Deli deli: Deli gibi, delicesine: Deli deli öten kuşlar / Diller bağlar şimden gerü (MBTS 264).

Deli divane: sf. Çılgın, aşırı deli (kimse): “Ben bir deli divaneyim / Aklım da yâr olmaz bana” (ÖTS 611; TS 616).

Deli dolu: sf. **1.** İlerisini gerisini düşünmeden davranan, rastgele konuşan, patavatsız: “Bazı deli dolu sözlerine, çocuk sözleri gibi sevinerek gülüşüyoruz.” **2.** Çok hareketli, aktif, enerjik (ÖTS 611; MBTS 264; TS 616).

Deli doluluk: a. Deli dolu olma durumu, uçuk kaçıklık (TS 616).

Deli duman: Delice, cesur (ÖTS 1/611).

Delik deşik: sf. Her yanı deliliklerle dolu: “Bütün bu işlemler sona erdiğinde koca arazi yüzlerce köstebeğin saldırısına uğramışçasına delik deşikti.” (ÖTS 613; MBTS 264; TS 616).

Demet demet: Birçok demet halinde, deste deste (ÖTS 1/617; MBTS 266).

Dengi dengine: Herkes kendine denk olabilecekle, kendine uyanla (ÖTS 1/623).

Denli densiz: Saygısızca, gelişigüzel (ÖTS 1/623).

Densiz densiz: Tatsız tatsız, münasebetsizce: “Densiz densiz şakalar yapıyor” (MBTS 269).

Der demez: zf. Hemen, o sırada (ÖTS 1/625; TS 633).

Dere tepe: zf. İnişli çıkışlı: Dere tepe dolaşmak. Dere tepe aşmak. **Dere tepe düz gitmek.** engelleri aşarak gitmek “Gece boyunca kırlarda yürüdü, dere tepe düz gitti ve bir dağın eteğine geldi.” (MBTS 270; ÖTS 1/625; TS 634).

Derece derece: sf. **1.** Farklı farklı değişik: “Böyle kabul etmeyenin sürgünden ipe kadar derece derece ağır cezaları vardır.” **2.**zf. Azar azar, yavaş yavaş, tedricen: “Her yerde bize derece derece verilen kanaat, burada biraz daha tahkim edilmiş oldu.” (MBTS 271; ÖTS 1/626TS 634).

Dereden tepeden: Öteden beriden, şundan bundan. Ev sahibi ile sonradan damadı olacak insan arasında dereden tepeden söz açılır (ÖTS 1/625).

Derin derin: zf. Uzun uzun: “Gene birden bire kurtulmanın verdiği rahatlıkla derin derin içini çekti.” (MBTS 272; ÖTS 1/628; TS 635).

Derinden derine: zf. **1.** Uzaklardan. “Derinden derine ırmaklar ağlar / Uzaktan uzağa çoban çeşmesi.” **2.** En iyi biçimde, en ince ayrıntılarına kadar: “Nitekim bu hareket yine halkı derinden derine incitmiş ve mırıltılar alıp yürümüştür.” (ÖTS 628; MBTS 272; TS 635).

Derleyip toplamak: Düzenlemek, çeki düzen vermek: Milliyet fikirleri (...) bizi de bir millet olarak derleyip toplamak, medenileştirmekten ibaretti (MBTS 272).

Derli toplu: sf. Düzenli, dağınık olmayan, düzen verilmiş (TS 637).

Derli topluluk: a. Derli toplu olma durumu (TS 637).

Derme çatma: sf. Gelişigüzel toplanmış, aralarında uygunluk bulunmayan: Derme çatma eşya (MBTS 273; TS 638).

Derme çatmalık: a. Derme çatma olma durumu (TS 638).

Dersiz topsuz: sf. Düzensiz, karmakarışık (TS 639).

Deste deste: zf. Demet demet.

Dıbir dıbir: zf. Hafif ve düzenli bir biçimde ses çıkararak (TS 651).

Dır dır: a. Bezginlik verecek biçimde söylenen söz: “Karı dırdırından başının şiştiğini ikide bir yana yakıla anlatıyordu.” (ÖTS 1/647; MBTS 280; TS 652).

Dırdırlanma: a. Dırdırlanmak işi (TS 652).

Dırdırlanmak: Dırdır etmek (TS 652).

Dız dız: a. Ağustos böceklerinin çıkardığı ses: “Ağustos böceklerinin ninnileri dızdızlarının ahengi sanki bu karanlık gölgelerde saklı haşeratı uyutuyordu.” (TS 655).

Didik didik: zf. **1.** Didiklenmiş biçimde: “Topraklar bile ateş ve demir sağanaklarıyla didik didik karışmıştı.” **2.** En ince ayrıntısına kadar (MBTS 281; ÖTS 1/649; TS 656).

Dik dik: Sert sert, haşin haşin (bakmak, söylemek...) “Hikmet daha girerken bir adamın kendisine dik dik baktığını görmüştü” (MBTS 282).

Diken diken: sf. **1.** Dikeni bol. **2.** Dik duruma gelmiş, dikleşmiş. “Savcı, bıyıkları, saçları diken diken, dinliyordu.” (TS 658).

Dikine dikine: İnadına (ÖTS 1/652).

Dilim dilim: zf. Parça parça: Karpuzu dilim dilim kestiler (ÖTS 1/665; TS 667).

Dip bucak: zf. Ayrıntılı bir biçimde (ÖTS 1/670; TS 673).

Dip dibe: zf. Yan yana sıkışmış olarak. “Oduzlara karşı bir portakal sandığının üstünde dip dibe oturuyorlardı.” (TS 673).

Dip doruk: zf. Baştan aşağı, dipten tepeye kadar (MBTS 288; TS 673).

Dipsiz doruksuz: sf. Abartılı: “İğde gibi yersin bu dipsiz doruksuz lafları, bin tanesi bir bebek doyurmaz.” (TS 674).

Dirhem dirhem: zf. Azar azar, çok az ölçüde (MBTS 289; ÖTS 1/673; TS 676).

Diri diri: sf. Canlı canlı, taptaze: “Tam bu sırada iri iri, diri diri kolyozlar geldi.” (MBTS 289; ÖTS 1/673; TS 676).

Dirlik düzenlik: a. Aile üyeleri veya bir arada çalışan kimseler arasında iyi geçinme durumu: “Böylece kurtla kuzu ayırarak orasını da dirlik düzenliğe kavuşturdu.” ((MBTS 290; ÖTS 674; TS 677).

Dirsek dirseğe: zf. mec. Çok sıkışık bir durumda, yan yana: “Parkta bu kalabalık, sinema vapur çıkışlarında olduğu gibi dirsek dirseğe, omuz omuzaydı.” (TS 677).

Diş diş: sf. Çıkıntıları olan (ÖTS 676; TS 680).

Dişe diş: a. Kısasa kısas (ÖTS 1/ 676; TS 680).

Dişiyile tırnağıyla: Çok çalışarak, büyük çabalarla

Divik divik: zf. İnceden inceye, en ince ayrıntıya kadar: “Divik divik aramak.” “Divik divik sormak” (MBTS 292).

Diyâr diyâr: Memleketten memlekete, il il, ülke ülke (ÖTS 681).

Diz dize: zf. Dizleri birbirine degecek biçimde dizleri birbirine yakın olarak: “Kendi de diz dize gelecek kadar karşıma geldi oturdu.” (ÖTS 682; TS 684).

Dizi dizi: sf. Peş peşe dizilmiş (MBTS 293; ÖTS 684; TS 686).

Dizim dizim: sf. 1. Peş peşe dizilmiş, düzum düzum: “Engürü caddelerini o zamanlar haftalarca, gece gündüz... doldurulmuş dizim dizim kağnılar, kağnılar, kağnılar geçirdi.” (TS 686).

Dobra dobra: zf. “Sakinmeden, çekinmeden konuşmak” anlamındaki **dobra dobra konuşmak** deyiminde geçen bir söz (ÖTS 1/685; TS 687).

Doğma büyüme: zf. Doğduğundan beri: “Doğma büyüme Kanlıcalılardan ve eski ahabaplardan bir Sıdıka hanım vardı.” (ÖTS 1/685; TS 689).

Doğru doğru dosdoğru: En doğrusu şudur ki, işin en doğru yönü (ÖTS 1/687).

Doğru dürüst: sf. Kusursuz, yanlısız: “Bu mesele gün ışığına çıkmadıkça toplumun doğru dürüst bir düzen kurabileceğine inanmak zordur.” (ÖTS 1/687; TS 691).

Doğrudan doğruya: zf. Dolaysız, araçsız, aracısız, araca başka bir şey girmeden, resen: “Sonra temaşa kelimesi doğrudan doğruya tiyatro kelimesinin karşılığı olarak kullanılmıştır.” (MBTS 295; ÖTS 1/687; TS 691).

Dolayı dolayı: zf. hlk. Dönerek: “Bizim alayımız leylek alayı / Havada uçarız dolayı dolayı” (TS 699).

Dolu dolu: 1. İyice dolmuş, tamamen dolu. “Dolu dolu üç bardak şeker”2. Kuvvetli bir şekilde: “Çocuk dolu dolu ağlıyordu” (MBTS 299).

Dolu dizgin: zf. 1. Son hızla, çok hızlı bir biçimde: “Bir gün doludizgin boşanan atlarımızla” 2. Tam anlamıyla: “Dolu dizgin, bir bekârlığın tam tadını çıkararak, renkli, değişken, hızlı bir yaşam sürüyordum.”(MBTS 299; ÖTS 699; TS 702).

Dolup taşmak: Başka bir şey veya kimse alamayacak kadar kalabalıklaşmak. Sokaklarda adam öldürüldüğü, Bekirağa koğuşunun muhaliflerle dolup taşıdığı günlerdeydi (ÖTS 1/698).

Domur domur: zf. Boncuk gibi iri taneler durumunda: Domur domur terlemiş (ÖTS 1/700; TS 703).

Don gömlek: zf. Üzerinde sadece iç çamaşırı var denilecek kadar soyunmuş durumda: “Beş numaranın önünde don gömlek beş altı kişilik bir toplantı vardı.” (TS 705).

Donuk donuk: zf. Canlılığı olmayarak: “Zeki ve yuvarlak yüzlü bir çocuk kendinden büyük kılıcına sarılmış, donuk donuk bakıyor.” (TS 706).

Dost düşman: Herkes: “İmzanın arkasına saklanan adam, dost düşman her kim olursa olsun maksat hasıl olmuştu.” (ÖTS 1/706; TS 707).

Doya doya: zf. Doyasıya: “Yepyeni güzel bir çeşmeden doya doya su içtik.” (MBTS 301; TS 708).

Döke döke: Dökerek (ÖTS 1/710).

Döke saça: zf. Bir şeyi, yararsız biçimde harcayarak (ÖTS 1/710; TS 709).

Dökülüp saçılmak: 1. Soyunmak, çok açılmak. 2. Bir şey uğruna çok para harcamak (ÖTS 1/711).

Döküp saçmak: Bir şeyi yararsız biçimde harcamak (ÖTS 1/710; TS 710).

Döl döş: a. Çocuklar ve torunlar soy sop: “Öyle ya senin dölün yok döşün yok! Bekâra karı boşaması kolaydır.” (TS 711).

Döl döş: Çocuklar ve torunlar (MBTS 302; ÖTS 1/712).

Döllü döşlü: Çoluk çocuk sahibi, çoluklu çocuklu (kimse): O şimdi döllü döşlü, damat, torun sahibi olmuştur (MBTS 302).

Döne döne / Döndüre döndüre: Döndürerek, döndürüp döndürüp kullanırken (ÖTS 714).

Dört dörtlük: sf. 1. Tam, kusursuz, mükemmel: “Hangimiz evlenmeye kalkıştığımızda dört dörtlük bir yuva kurduk ki.” 2. a. Birlik. (MBTS 304; ÖTS 1/718; TS 716).

Dudak dudağa: Dudakları birbirine dokunur durumda, öpüşür halde (olmak): Denizden gelen fısıltılar, dudak dudağa sevişmeler (MBTS 307; ÖTS 1/726).

Dumanlı dumanlı: Yarı gölgeli, bulanık (ÖTS 729).

Dur durak (dur dinlen, dur otur) **yok:** Durup dinlenmeden devamlı çalışmayı anlatır (ÖTS 1/734).

Dûra dûr: zf. Uzak uzak, uzaktan uzağa, uzun uzadıya (ÖTS 1/729).

Dura otura: Mola vere vere, yavaş yavaş: Gelin kâfilesini develer, atlar sırtında ine kalka, dura otura ilerliyor (MBTS 309).

Durmuş oturmuş: 1. Olgun, kâmil (kimse). 2. Dengeli, aşırılığa kaçmamış (ÖTS 1/734).

Dursuz duraksız: zf. Durmadan, durmaksızın: “Ağlıyordum ve sürekli dursuz duraksız konuşuyordum.” (TS 725).

Durup dinlenmeden: Ara vermeden, devamlı (ÖTS 1/734).

Durup dinlenmemek: Ara vermemek, aralıksız devam etmek; aralıksız çalışmak. Kuru Kadı sabahtan beri yemek yememiş, su içmemiş, durup dinlenmemiştir (ÖTS 1/734).

Durup durup: zf. Durarak (MBTS 309; ÖTS 1/734; TS 726).

Durup dururken: zf. Gereği veya nedeni yokken: “Sanki bütün o insanlar durup dururken ses yükselttiler.” (MBTS 309; ÖTS 1/734; TS 727).

Düğüm düğüm: sf. Çok düğümlü (MBTS 311; ÖTS 1/741; TS 733).

Düğün bayram / Düğün dernek: a. Evlenme dolayısıyla yapılan kutlama töreni ve eğlence (MBTS 311; TS 734; ÖTS 742).

Dünden bugüne: zf. Çabucak (TS 735).

Dürüm dürüm: sf. **1.** Sövgü sözü olarak kullanılan **dürzü** sözcüğünün anlamını pekiştiren bir söz: Dürüm dürüm dürzü. **2.** Silindir biçiminde sararak (MBTS 314; ÖTS 1/752; TS 738).

Düşe kalka: zf. **1.** Güçlkle. “Perdede iki adam yumrukla, tekmeyle düşe kalka dövüşüyordu.” **2.** Biriyle yakın ilişki kurarak: “Çoktandır ipsiz sapsızlarla düşe kalka dövüşüyordu (MBTS 316; ÖTS 1/757; TS 739).

Düzüm düzüm: sf. Dizim dizim: “Yaylanın kızları düzüm düzümdür / Bir komşu kızı var iki gözümdür.” (TS 749).

Eciş bücüş: sf. Düzgün tarafı olmayan, şekilsiz, biçimsiz, çarpık çurpuk eğri büğrü: Adamcağız soyununca eciş bücüş bir vücut meydana çıkardı (MBTS 321; ÖTS 1/777).

Edepli edepli: zf. Uslu olarak, uslu uslu: Burada edepli edepli otur (TS 755).

Efendi efendi: zf. Uslu uslu: “Oh! Keka! Efendi efendi insan gibi yürüyoruz.” (ÖTS 1/782; TS 757).

Efil efil: zf. Hafif, kesintili ve yavaş bir biçimde (rüzgâr esmek, kar yağmak, saç dalgalanmak) (TS 758).

Eften püften: sf. Baştan savma yapılmış, sağlam bir hesaba dayanmayan, derme çatma (MBTS 325 ÖTS 1/786).

Eğilip bükülmek: Utanma, nazlanma gibi hâllerde kol, el ve başı ile garip hareketler yapmak (ÖTS 1/788).

Eğri büğrü: sf. Yer yer eğrilmiş ve bükülmüş olan, çarpık çurpuk: “Eğri büğrü sokaklarda kaybolduğumu sandığım bir dakikada birden bire güzel bir meydana çıkıverdim.” (MBTS 327; ÖTS 791; TS 764).

Eğri büğrülük: a. Eğri büğrü olma durumu (TS 764).

Eğri doğru: Yalan yanlış (ÖTS 791).

Eğrilip büğrülme: Eğri büğrü bir durum almak: Her yağmurda, her küçük fırtınada sancılanan ve biraz daha eğrilip büğrülen bu evlerin önünden her geçişimde çoğunun ayrı ayrı maceralarını takip ederim (MBTS 327).

Eğrim eğrim (olmak): Kavislenererek bir sıra meydana getirmek.

Eğrim eğrim ne hoş gelir turnalar (ÖTS 1/792).

Eğrisiyle doğrusuyla: zf. Her şeyiyle (TS 764).

Ekip biçmek: Herhangi bir bitki yetiştirmek maksadıyla toprağı işlemek, hasat yapmak *ziraat yapmak. Bu köy ağası Mehmet Alilerin tâ babası zamanından ekip biçtikleri bir tarlanın kendisine ait olduğunu hissediyor (MBTS 330; ÖTS 1/797).

Ekli püklü: sf. Ekli, yamalı ve düzensiz: “Tek kanatlı tahta parçalarıyla ekli püklü, üstlerinden çatlak topuzlarından kopmuş kapılar.” (MBTS 330; ÖTS 1/796; TS 767).

Eksik gedik: Ufak tefek, noksan şeyler, ihtiyaçlar: “Eksik gedik hiç bitmiyor” (MBTS 331).

El âlem: a. Herkes, yabancılar. “El âlemin ne diyeceği bir yana, benim yerimde sen olsan ne yapardın?” (MBTS 336; TS 779).

Elde avuçta: Nesi var nesi yoksa: O elindekini avucundakini satıp Mızraklı Dede’ye develer hazırladı (MBTS 333).

Elden ele: zf. Bir kişiden ötekine: “Bebek, yaşlı ve büyüklerin odalarında gönül şenliği olarak elden ele taşınmaya başlandı.” (TS 781).

Elifi elifine: zf. Tam, tam olarak, noktası noktasına: “Saat şimdi elifi elifine dokuzu gösteriyordu.” (MBTS 338; TS 788).

Ellenmiş dillenmiş: Kötü şöhretli, iffetsiz (kadın) (ÖTS 1/822).

Elvan elvan: sf. Çeşit çeşit. “Elvan elvan kokun gelir / Yâr oturmuş yele karşı.” (ÖTS 823; TS 791).

Eninde sonunda: zf. Önünde sonunda: “Kalıcı olan, iyi niyetli insanların yaşadığı sevgi dolu dünyasıdır eninde sonunda.” (MBTS 342; TS 801).

Enine boyuna: sf. **1.** Gösterişli, iri yarı: “Hulusi bey, elli yaşlarında enine boyuna bir adamdı.” **2.** Çok ince ayrıntıları ile eksiksizce, enikonu: “Biraz da kendi kendinize, kendi kafadaşlarınızla baş başa kalarak enine boyuna her şeyi ölçünüz” (MBTS 342; TS 801).

Er geç: zf. Erken veya geç, her ne vakit olsa, sonunda, önünde sonunda: “Kelini sıрма saçlara değişmeyen fakat saç er geç bitecek olan keloğlan.” (MBTS 347; ÖTS 1/843; TS 807).

Erim erim: zf. “Zayıflamak, güçsüz bir duruma gelmek” anlamlarındaki **erim erime erimek** sözünde geçer: Hastalıktan erim erim eridi (MBTS 348; TS 808).

Eriyip bitmek: Yok olmak, bitmek: “Elindeki servet bir sene içinde eriyip bitti.” Mehtap olduğu zaman köpük kesiliyor, üfleyince yamaçtan aşağı uçacak, eriyip gidecek gibi bir nazeninlik takınıyor (MBTS 348).

Erkek erkeğe: zf. Yalnız erkekler arasında: “Biz erkek erkeğe konuşurken biraz kaba dil kullanırız.” (MBTS 349; ÖTS 1/848; TS 810).

Erkekli kadınlı: sf. Kadın erkek hep bir arada yapılan, erkekli kadınlı düğün (TS 811).

Eselemek beselemek: (nsz.) Kandırmak için her türlü yola başvurmak, allem etmek kallem etmek: Eseledi beseledi bizi kandırdı (TS 815).

Esip savurmak: Çok öfkelenip atıp tutmak: Gittikçe coşarak esip savurmaya devam ediyordu (MBTS 353).

Eski püskü: sf. Çok eski, iyice eski: “Eski püskü paketin içinde ne olduğunu anladınız, değil mi?” (MBTS 352; ÖTS 855; TS 817).

Estek köstek: a. Falan filan: “Haberler iyi değil, rivayetler gönlümü bulandırıyor, sürgünmüş, göz hapsiymiş, estek köstek.” (MBTS 354; ÖTS 1/860; TS 821).

Eş dost: a. Tanıdıklar: “Sağlığını sormaya gelip giden eş dostun sıkı sıkı tembihlenip kilitlenince...” (MBTS 354; TS 822).

Etek etek: Bol bol, etek dolusu (ÖTS 1/867).

Etli butlu:sf. mec. Oldukça şişman (ÖTS 1/869; TS 832).

Etli canlı: sf. Dolgun vücutlu, sağlıklı, güçlü: “İshak Beyin nazarında etli canlı her kadın hemen hemen birdi, makbuldü.” (ÖTS 1/869; TS 832).

Ev bark: a. **1.** Ev, mülk: “Almanya’da ev bark düzerek bir daha dönmemişti.” **2.** Aile, çoluk çocuk: “Ev bark sahibi olunca hepsinden vazgeçti. Karısını da gül gibi geçindirdi.” (ÖTS 872; TS 834).

Ev ev: Her eve uğramak suretiyle: “Ev ev aradılar” “Ev ev tespit edildi” (MBTS 360).

Eveleme develeme / Evelemek develemek: a. Eveleme geveleme: “Mirasyedi onun evelemesinden develemesinden ve verdiği karşılıktan hoşlanmaz.” (TS 835).

Eveleme geveleme / Evelemek gevelemek: Bir sözü tam söylememek, ağzının içinde mırıldanmak, evelemek develemek (ÖTS 1/873; TS 835).

Evire çevire: zf. İyice istediği gibi, adamakıllı: “Kravatımın ucunu yakalamış, nasıl örüldüğünü nasıl dikildiğini evire çevire tetkik ediyor.” (MBTS 361; ÖTS 1/874; TS 836).

Evrip çevirmek: Her yanını iyice gözden geçirmek. Epeyce müddet parmaklarının arasında evirdi çevirdi (ÖTS 1/874).

Evli barklı: sf. Evlenmiş, çocukları olan (kimse): “Hem evli barklı bir kadın olduğundan haberi yok mü bu salak şeyin.” (MBTS 361; ÖTS 1/876; TS 837).

Evsiz barksız: sf. **1.** Başını sokacak yeri olmayan. **2.** İşsiz güçsüz, avare, başıboş (TS 839).

Evvel ahir: zf. Önünde sonunda (ÖTS 877; TS 839).

Ezel ebet: zf. Ezelden ebede kadar (TS 842).

Ezik büyük: sf. Ezilmiş ve büzülmüş, eğri büğrü (ÖTS 1/883; TS 843).

Ezile büzüle: zf. Utangaçlıkla, sıkılganlıkla: “Ezile büzüle sıska bir yavru köpek gibi duvara, kapının pervazına sürünerek dışarı çıktı.” (TS 843).

Ezilip büzülmek: 1. (Söyleyeceğini veya yapacağını açıkça ortaya koymakta zorluk çektiği hissini uyandıracak şekilde) Sıkılğan, utangaç, müteredit bir tavır takınmak: “Ezile büzüle anlattı” 2. Aşırı kibar davranmak, yaltaklanır gibi hareket etmek: Şehir çocuğu değil, ezilip bükülemez / Bütün ruhuyla güler dişleriyle gülemez (MBTS 365).

Ezim ezim: zf. (<ez-i-m) Ezilmek fiilinin önüne getirilen ve fiile “iyice, çok fazla” anlamı katan pekiştirme zarfı: Kemer patlıcanlarım diye bağırıyor (...) Filvâki güzel sebzedir (...) Türlüye girer, dolma olur, ezim ezim ezilir, imam bayıldı suretinde görülür (MBTS 365; ÖTS 883).

Fakir fukara: a. Yoksullar, geçimini sağlamakta güçlük çekenler: “Bu hindileri yiyen oradaki fakir fukara da müsteşar beye amma da dua etmiştir.” (TS 847).

Fakir fukarâ: Fakir kimseler (MBTS 367).

Falan festekiz / Falan feşmekân / Falan fıstık:a. Falan filan: Unutma, yok bilmem, görmemiş falan festekiz gibi masallar anlatmaya başladı (TS 848).

Falan filan: a. Önem verilmeyen, hafıfsenen kimse, şey, filan falan, falan festekiz, falan feşmekân: “Doktorlar falan filan hap, banyo ve uçkur perhizi tavsiye etmiş.” (MBTS 368; ÖTS 2/890; TS 848).

Falanca-filanca: sf. Falan, filan: “Falanca yer” “Filanca gün” (MBTS 368).

Falanıncı-filanıncı: sf. (<falan-ı-ncı) Söylenmesine gerek görülmeyen sıra sayısı yerine kullanılır (MBTS 368).

Fart furt: a. Anlamsız, boş söz, farta furta (MBTS 370; TS 852).

Farta furta: a. Fart furt (MBTS 370; TS 852).

Fasla fasla: zf. Yer yer: Vücudu fasla fasla kabarmış (TS 853).

Faşır faşır: zf. Bol ve çok bir biçimde (akarak): Sular faşır faşır akıyor (ÖTS 2/897; TS 854).

Fazla fazla: Çok çok, bol bol (ÖTS 2/900).

Fellek fellek / Fellik fellik: zf. Fellik fellik: Fellek fellek çocuğunu arıyor (TS 858).

Ferah ferah: zf. **1.** Bol bol, rahat rahat, geniş geniş. **2.** En aşağı. Ferah ferah kırk yaşında (ÖTS 2/907).

Fersah fersah: zf. **1.** Kat kat: “Artık bizlerin devri kapandı, sizler şimdi bizden fersah fersah ileridesiniz.”**2.** Çok, pek çok: “Biz 1826’da bir inkılaptan değil, onun itiyacını duymaktan bile fersah fersah uzaktık.” (ÖTS 2/910; TS 863).

Feryat figan: zf. Haykırarak, ağlayarak: “Nihayet beni feryat figan orta yaşlı bir avukat kâtibine veriyorlar.” (TS 863).

Fık fık: zf. (Ses taklidi söz) **İçi fık fık etmek** deyiminde geçer (MBTS 382).

Fıkır fıkır: sf. **1.** Cilveli, oynak: “Karısının fıkır fıkır gençliğini, coşkulu sevincini düşünüp somurtuyor olabilirdi.” **2.** zf. Fıkır sesi çıkararak: “Açık saçık türkülerini, fıkır fıkır gülüşlerini duyarız.” (ÖTS 2/916; TS 866).

Fıldır fıldır: zf. (Anlamı güçlendiren tekrar kelimeleri) Süratle ve çabuk çabuk: “Fıldır fıldır dolaşmak” “Fıldır fıldır aramak” O bodur fıldır fıldır dönen kırlangıç (MBTS 382; ÖTS 2/917).

Fır fır: zf. Fırıl fırıl (ÖTS 2/918; TS 868).

Fırıl fırıl / Fırt fırt: Sürekli olarak, ikide bir: Fırt fırt ne girip çıkıyorsun? (MBTS 383; ÖTS 2/920; TS 870).

Fıs fis: zf. Yavaş ses çıkararak (konuşmak): Fıs fis konuştular (ÖTS 2/920TS 871).

Fısıl fısıl: zf. Fısıltı halinde, fısıldayarak, alçak sesle: “Ağabeyi ile fısıl fısıl konuştular, birlikte sevindiler.” (MBTS 383; ÖTS 2/920; TS 871).

Fısır fısır: zf. **1.** Fısır sesi çıkararak: Kuru otlar fısır fısır yanar. Su musluktan fısır fısır akıyor. **2.** Gizli olarak, alçak bir sesle: “Yeğeni gündüz okuduğu gazetelerdeki haberleri, kimseye duyurmadan fısır fısır ona aktarıyor.”(MBTS 383; TS 871; ÖTS 2/920).

Fış fış: zf. Fışır fışır (TS 872).

Fışır fışır: İpek kumaş bir yere sürtünürken veya su hafif hafif akarken çıkan sesi anlatır (ÖTS 2/921).

Fincan fincan: zf. Fincanı andırarak, fincan biçiminde: “Sen hep böyle fincan fincan mı çiçek açarsın ayva ağacı?” (TS 878).

Fingir fingir: sf. Oynak, cilveli: “Fingir fingir aşüftelerin canı koca istiyor.” (ÖTS 2/929; TS878).

Fitne fücur: sf. Fitne çıkararı (kimse) (MBTS 389; ÖTS 2/933; TS 881).

Fokur fokur: zf. Fokurdayarak: Tencere fokur fokur kaynıyor (MBTS 390; TS 885).

Fosur fosur: zf. Dumanını savurarak (sigara vb. içmek) (ÖTS 2/939; TS 889).

Gacır gucur, gacır gacır / Gacır gucur: zf. Çirkin ve kulak tırmalayıcı bir ses çıkararak, gacır gacır: Bostan dolabı gacır gucur dönüyordu (MBTS 396; TS 897).

Gâh gâh: Vakit vakit, ara sıra (MBTS 397; ÖTS 2/947).

Gani gani: zf. Bol bol: Allah gani gani rahmet eylesin (ÖTS 2/952; TS 902).

Garazsız ivazsız: zf. Hiçbir gizli maksat gütmeden (TS 903).

Garip garip: zf. Zavallı ve üzgün bir şekilde, şaşkınlıkla; alışılmamış, acayip; dertli dertli (MBTS 401; ÖTS 955).

Gece gece: zf. Uygunsuz bir zamanda (TS 911).

Gece gündüz: zf. Her zaman, ara vermeden, aralıksız: “Senelerdir gece gündüz elektrik yüklü deneyler yapa yapa sinir küpüne döndüğüne inanırđı içten içe.” (MBTS 406; ÖTS 965; TS 911).

Geceli gündüzlü: zf. Hem gece hem gündüz, sürekli, aralıksız, durmaksızın: “Çoluk çocuğunun nafakası için geceli gündüzlü örs başından ayrılmayan demirciyi göreyim, dedim, bir gün.” (ÖTS 2/966; TS 912).

Gel gelelim: Fakat, ama, ancak, ne var ki, ne çâre ki. (ÖTS 2/981).

Geldi geçti: Çabucak geçiverdi (ÖTS 981).

Geldim geçtim: Geldiğimden beri. (ÖTS 2/981).

Gelen geçen: Gelip geçenler, gelenler, uğrayanlar (MBTS 411; ÖTS 976).

Gelen giden: 1. Misâfir 2. Gelip geçenler (MBTS 411; ÖTS 2/976).

Gelimli gidimli: Gelip geçici, fâni. Gelimli gidimli dünya...(MBTS 410; ÖTS 2/981).

Gelip geçici: sf. Sürekli olmayan, kısa süreli (MBTS 411; ÖTS 2/981; TS 922).

Gelip geçicilik: a. Gelip geçici olma durumu (TS 922).

Gelip geçmek: Çabucak geçivermek; geçip gitmek; devamlı; daima geçmek (ÖTS 982).

Gelip gitmek, gidip gelmek: Devam etmek; arada sırada uğramak (ÖTS 982).

Gelir geçer: Elbette geçer, sona erer, biter. (ÖTS 982).

Gelir gelmez: Geldiği anda (ÖTS 2/982).

Gelir gider: Sağlanan ve harcanan paralar (ÖTS 2/978).

Gelmiş geçmiş: Bugüne kadar gelmiş olan (MBTS 411ÖTS 2/981).

Gerekli gereksiz: zf. Yersiz bir biçimde (TS 933).

Geriden geriye: zf. Gizlice, sinsice (MBTS 416; ÖTS 2/996; TS 934).

Gerile gerile: Kendini önemli göstererek, kabara kabara, kasılarak (MBTS 416; ÖTS 2/997).

Gerim gerim: zf. “Böbürlenmek” anlamındaki **gerim gerim gerinmek** deyiminde geçen bir söz (MBTS 416; TS 936).

Gerine gerine: zf. Övünerek: “Gerine gerine bir kere Türk dedin mi ister istemez duraklar.” (ÖTS 2/997; TS 936).

Gerisin geri / Gerisin geriye: zf. Gerisin geri: “Gerisin geriye birkaç adım yürüdü. Beline ağır bir şey çarptı.” (MBTS 416; TS 936):

Gevrek gevrek: Keyifli ve tatlı bir sesle: Dişi keklik yeşil dekor içinde gevrek gevrek, istekli istekli bir operet mââşükası kadar süslü ve sevimli çağırmaya başlamıştı (MBTS 417).

Gezip tozmak: Eğlenmek gayesiyle çok gezmek; dolanmak, dolaşmak (MBTS 419; ÖTS 2/ 1002).

Gıcır gıcır: sf. **1.** Tertemiz, yepyeni, pırıl pırıl. **2.** a. Gıcırıtı (MBTS 419; ÖTS 2/1003; TS 942).

Gıdı gıdı: Çocukları gıdıklarken veya güldürürken söylenen söz (TS 942).

Gıdık gıdık: Çocuğu gıdıklar ve güldürürken söylenen söz (ÖTS 2/1003).

Gıdım gıdım: zf. Azar azar (MBTS 419; TS 942).

Gıldır gıldır: zf. Tok ve yüksek bir ses çıkararak: Makine gıldır gıldır çalışıyor (MBTS 419; ÖTS 2/1004; TS 942).

Gıllu gıllı: is. Gizli maksadı olan (ÖTS 2/1004).

Gır gır: a.1. Alay. 2. Komik, matrak, eğlenceli: “Çok uzun boylu ve sarışındı, gır gırdı, neşeliydi.” (TS 943).

Gır gırcı: a. Boş laf etmeyi seven, alaycı, komik kimse (TS 943).

Gırç gırç: zf. “Gırç” sesi çıkararak: “Gırç gırç bir beşik sallanıyor, uzun bir kadın sesi ninni söylüyordu.” (MBTS 420; TS 943).

Gırl gırl: zf. Sert ve gürültülü ses çıkararak (ÖTS 2/1004; TS 943).

Gırt gırt: “Gırt” sesi çıkararak (ÖTS 2/1004).

Gıy gıy: a. Keman vb. çalgıların çıkardığı ses. “Kemanın ince gıygılarına boş mağaralardaki ses akisleri gibi öten pes perdeden bir öksürük köşe tutuyor.” (MBTS 420; ÖTS 2/1005; TS 944).

Gide gele: zf. Aynı yere sürekli gidip gelerek (TS 944).

Gide gide: zf. Gidip dolaşarak, gezip görerek: “Gide gide ben yolumdan ıradım/ ıradım da dost köyüne uğradım.” (ÖTS 2/1006; TS 944).

Gidiş dönüş: a. Gitme ve geri gelme: Gidiş dönüş bileti aldım (TS 945).

Gidiş geliş: a. Trafik (TS 945).

Girdi çıktı, girdi çıktısı: Gelir ve gideri (ÖTS 2/1007).

Girintili çıkıntılı: sf. Düz veya düzgün olmayıp, girinti ve çıkıntıları olan (ÖTS 2/1008; TS 946).

Girintisiz çıkıntısız: sf. Girintisi çıkıntısı olmayan, düzgün, dümdüz (TS 946).

Girip çıkmak: 1. Az kalmak üzere uğramak. 2. Bir yere sık sık gelmek. Oraya sık sık girip çıktığını görürdük (ÖTS 2/1009).

Gitmeli gelmeli: sf. Giden gelen: “Önünden koca bir cadde geçiyor. Üzerinde gitmeli gelmeli bir sürü araç.” (TS 948).

Gitti gider: Bahsedilen şeyin veya kimsenin bir daha geri gelmesinin imkânsızlığını anlatır (ÖTS 2/1012).

Giyim kuşam: a. Üst baş: “Giyime kuşama para harcamazdı.” (ÖTS 2/1013; TS 949).

Giyimli kuşamlı: sf. Temiz ve özenli bir biçimde giyinmiş (kimse) (ÖTS 2/1013; TS 949).

Gizli gizli: zf. Saklayarak, gizleyerek. O gece sabaha kadar yatağımda gizli gizli ağladım (MBTS 425; ÖTS 2/1015).

Gizli kapaklı: sf. Başkalarına duyurulmayan, kimseye haber verilmeyerek yapılan (iş): Bizim gizli kapaklı işimiz yok (TS 951).

Gizliden gizliye: zf. Kimsenin haberi olmadan, kimseye haber vermeden, el altından, kimseye duyurmadan, gizlice: “Gizliden gizliye bu türküyü mırıldanarak saplara tırpan sallıyorlardı.” (MBTS 425ÖTS 2/1015).TS 951).

Göçer konar: sf. Göçebe hayatı yaşayan (aşiret), bir yerden evleri barkları olmayıp hayvan sürüleriyle orada oraya konup geçen (çadır halkı), konar göçer (MBTS 426).

Göçüp gitmek: Bu dünyadan ayrılmak, ölmek (ÖTS 2/1019).

Gögüs göğüse: zf. Karşı karşıya yüz yüze: “Tehlike, ızdırap, korku orada göğüs göğüse bir kavganın acılarını tattım.” (MBTS 427; TS 956).

Gönüllü gönülsüz: Pek istekli olmayarak, yarı istekli yarı isteksiz olarak (ÖTS 2/1030).

Gönülsüz gönülsüz: Pek istekli olmayarak (ÖTS 2/1030).

Gör bak: “Görürsün, göreceksin” mânâsında kullanılır (ÖTS 2/1033).

Göre göre: zf. Görerek, bakarak, baka baka.

Görmüş geçirmiş: Görgülü, geçmişte iyi günler yaşamış, çok tecrübeli (MBTS 431; ÖTS 2/1034).

Görmüş geçirmiş: sf. Görgülü, geçmişte iyi günler yaşamış, güngörmüş, deneyimli: “Bizim aramızda en görmüş geçirmiş, en okumuşu sensin.” (TS 970).

Görmüş geçirmişlik: a. Görmüş geçirmiş olma durumu: “Şu yüzün kırışıklığındaki görmüş geçirmişliği, gözlerin bakışlarındaki anlamı gömüyor musunuz?” (TS 970).

Görsel işitsel: sf. Görme ve işitme duyularıyla ilgili olan, odyovizüel (TS 970).

Görüp gözetmek: Korumak, mukayyet olmak, yardım etmek (MBTS 431; ÖTS 2/1034).

Götün götün: zf. Geri geri (MBTS 433; ÖTS 2/1038; TS 975).

Göz göz: sf. Üzerinde birçok göz, delik bulunan (MBTS 434ÖTS 2/1042TS 985).

Göz göze: zf. Birbirine bakar bir biçimde. Göz göze gelmek. Her iki tarafın bakışları karşılaşmak: “İşte bu iki adam bir aralık göz göze geldiler.” (TS 985).

Göze göz: a. Kısasa kısas (MBTS 435; ÖTS 2/1045; TS 984).

Gulu gulu: Hindinin çıkardığı ses (MBTS 440ÖTS 2/1058).

Gücü gücüne: zf. Zorlayarak: “Gücü gücüne Sansaroğulları’nın yanında bir yazıcılık bulabildim.” (TS 994).

Güç belâ: Güçlülük, zahmetle, zorlukla (ÖTS 2/1062).

Güçlü kuvvetli: sf. Sağlığı, gücü, kuvveti yerinde olan: “Güçlü kuvvetli kız, boyca ondan en az iki karış yüksek.” (MBTS 442; ÖTS 2/1062; TS 995).

Güldür güldür: zf. Hızlı akış, yarış veya okuyuş sesini anlatmak için kullanılır (ÖTS 2/1065; MBTS 444).

Güle eğlene (söyleye, zıplaya): Eğlene eğlene, neşe ile: Bir gün sonra güle eğlene birbirlerinin tırnaklarını boyuyorlar (MBTS 444).

Güle güle: zf. **1.** Gülerek. **2.** Üzüntüsüz bir hayat sürerek, gönül ferahlığı ile “(giy, otur, kullan, büyüt vb.)” anlamlarında bir iyi dilek sözü: “Bu yüzükle bu pırlanta küpe benim sana yadigârım olsun. Güle güle kullan!” (MBTS 444; ÖTS 2/1067; TS 998).

Güle oynaya: zf. Sevinerek, neşeyle: “Üçümüz de güle oynaya tozlu bir yolda koşmaktayız.” (MBTS 444; ÖTS 2/1067; TS 998).

Güllük gülistanlık: Bolluk ve rahat içinde olan yer. Düşündüklerimi, söylediklerimi yapmaya başladığım zaman memleket birdenbire güllük gülistanlık olacak (ÖTS 2/1067).

Gülüp geçmek: Umursamamak, aldırış etmemek, üzerinde durmamak (ÖTS 2/1068).

Gülüp söylemek (oynamak): Neşeli, keyifli, sevinçli, güzel vakit geçirmek. Giyinip kuşanmağa, gülüp söylemeğe başlamış (MBTS 444; ÖTS 2/1068).

Güm güm: Gürültülü sesin tekrarlandığını anlatır (ÖTS 2/1070).

Gümbür gümbür: zf. Büyük bir gürültüyle: “Küçücük bir kuş, üzerine küçücük bir kum tanesi atsa gümbür gümbür yıkılacak.” (MBTS 445; ÖTS 2/1070; TS 1000).

Gün günden: Her gün, biraz daha, gün geçtikçe (ÖTS 2/1073).

Günden güne: Gün geçtikçe, gittikçe (MBTS 446; ÖTS 2;1073).

Günlük güneşlik: Açık ve bol ışıklı (yer veya hava) (MBTS 448; ÖTS 2/1078).

Günü gününe: Tam vaktinde, aynı gün, hiçbir gün kaçırmadan. Günü gününe siyaset, siyassetsizliğin ta kendisidir, ne kadar dahiyane kullanılsa muhakkak kötü neticeler verir (MBTS 446; ÖTS 2/1073).

Gürül gürül: zf. Akan şeyler, bol ve gür ses çıkararak: “Anacığım içinde gürül gürül suyu olan çiftlik içinde büyümüşü.” (ÖTS 2/1079; MBTS 448; TS 1011).

Gürültü patırtı: a. Kavga, gürültü (TS 1011).

Gürültülü patırtılı: sf. Çok gürültülü ve karışık (ÖTS 2/1080; TS 1011).

Gürültüsüz patırtısız: sf. Rahat, sakin (MBTS 449; TS 1011).

Güzel güzel: zf. Olağan bir durumda, herhangi bir sıkıntıya uğramadan: “İki kardeş güzel güzel oynarken ne olduysa birden bire bir ağlama, bir çığlık başladı.” (MBTS 450; TS 1015).

Hacısı hocası: Kim varsa, herkes, hepsi (TS 1022).

Hadi hadi:1. “Kısa kes, işi uzatma, bizi aldatamazsın” anlamlarında kullanılan bir söz: Hadi hadi! Ben seni bilirim, beni kandıramazsın. **2.** Çabukluk, acele bildiren bir seslenme sözü: Hadi hadi! Gidiyoruz (MBTS 488; TS 1023).

Hadsiz hesapsız: Sayılamayacak derecede çok: “Uykuda gözünün önüne hadsiz hesapsız münasebetsizlikler gelir.” (ÖTS 2/1098; TS 1023).

Hafif hafif: zf. Yavaş yavaş, ağır ağır: “Ayaklarımı hafif hafif sendeleyerek yürüyordum.” (MBTS 456; ÖTS 2/1100; TS 1024).

Haftadan haftaya: Her hafta, haftada bir: “Haftadan haftaya görüşüyoruz” (MBTS 457).

Haklı haksız: Doğru veya yanlış oluşu dikkate alınmadan, yerli yersiz. Haklı haksız, yerli yersiz bir delil ortaya süreceğiz derken terbiyemizi pazara çıkarmayalım (ÖTS 2/1118).

Haldır haldır: zf. Hızla ve ses çıkararak: Makine haldır haldır işliyor (MBTS 461; TS 1031).

Halef salef: sf. Biri ötekinin makamını alan (TS 1032).

Halim selim: sf. Yumuşak huylu ve doğru (kimse): “Halim selim, efendi hâli en hırçın kişilerin bile kendisiyle konuşurken seslerini ılıklaştırılmalarını sağlardı.” (MBTS 463; TS 1033).

Halimlik selimlik: a. Halim selim olma durumu (TS 1033).

Halis muhlis: sf. Katışıksız, eksiksiz: “Çizgili basmadan şalvarı ve çiçekli gömleği, güneş, gök ve ter kokan halis muhlis bir köy çocuğu.” (MBTS 463; TS 1033).

Halka halka: Dâire dâire, birkaç halka meydana getirecek şekilde sarılmış, KIVRIM KIVRIM, bÜklüm bÜklüm (MBTS 463; ÖTS 2/1132).

Ham halat: sf. Kaba saba, görgüsüz, yontulmamış, hiç incelmemiş: Kasabada şeklini kaybetmiş eski kalpakla ham halat otuz beşlik iri bir adam içeri girdi (MBTS 466).

Ham hum: a. “Belirsiz, önemsiz, boş birtakım sözler söylemek” anlamına gelen **ham hum etmek**, “düzenli veya el çabukluğu ile yapılan kimsenin akıl erdiremediği iş” anlamındaki **ham hum şorolop** deyimlerinde geçen bir söz: Ham hum edip durdu, ne dediği anlaşılmadı ki! (TS 1038).

Hamal camal: Hamal vb. kimse: “Yirmi otuz sene evvel bunun farkında olaydım elbet hamal camal demez, onu birine verirdim.” (MBTS 465; ÖTS 2/1136; TS 1037).

Hanım hanımcık: sf. Oturaklı davranışları olan (kadın veya kız) (TS 1042).

Hanım hanımcılık: a. Hanım hanımcık olma durumu (TS 1042).

Hant hant: zf. “Bir şeye aşırı istek duymak” anlamındaki **hant hant ötmek** deyiminde geçen bir söz: Para diye hant hant ötüyor (ÖTS 2/1148; TS 1043).

Hapır hapır- hapır hupur: zf. (Ses taklidi söz) İştahla ve gürültüyle, acele acele (yemek) (MBTS 470).

Hapır hapır / Hapır hupur: zf. Hapır hupur (ÖTS 2/1148; TS 1043).

Har gü- Har hur: İnsanı sersemleten sürekli patırtı, gürültülü, dağdağa, çekişme: O ne safadır ki o mini mini çehreler, elmanın yarısı gibi bana benzerler, evin içinde har gü ederler (MBTS 471).

Har har: Sürekli ve gürültülü olarak: “Har har yanmak” (MBTS 471).

Harem selamlık: Hem harem hem selamlık kısmı olan (konak, ev vb.): Harem selamlık o koca daireyi eline geçen ihsanlar, maaşlarla ancak idare edebiliyordu (MBTS 473).

Harfi harfine: Tam olarak, noksansız, gerektiği gibi, *harf be harf. Dediğini harfi harfine yapacağımı kendisine vâdettim (ÖTS 2/1158).

Harıl harıl: zf. Aralıksız olarak, durmaksızın. Cerrah, harıl harıl akan kanı durdurdu (MBTS 474; ÖTS 2/1158).

Hart hart: Kabaca, sert sesler çıkaracak şekilde: “Hart hart yedi” “Hart hart kaçınıyor” (MBTS 476).

Hart hurt: zf. Ağız dolusu ısırarak ve ses çıkararak (yemek) hart hurt etmek korkutmak amacıyla sert ve yüksek sesle konuşmak: “O bile sağa sola hart hurt etmeye başlamış.” (MBTS 476; ÖTS 2/1162; TS 1052).

Hasta hasta: zf. Hasta olarak, hasta bir vaziyette. Yarın sabah erkenden sokağa çıkmasa, akşama kadar hasta hasta öteye beriye koşmasa, yarın gece evin birbirine gireceğini biliyordu (ÖTS 2/1171).

Haşım haşım: zf. (Ses taklidi söz): Haşlanmak fiilinin önüne getirilen ve fiile “iyice, çok fazla” anlamı katan pekiştirme zarfı: “Beni haksız yere azarladı, haşım haşım haşladı” (MBTS 479).

Haşır haşır: zf. Bazı şeylerin sürtünmesinden çıkan hışırtıdan daha sert sesi anlatır (MBTS 479).

Haşır haşır / Haşır huşur / hışır hışır: zf. Sert ve kuru şeyler haşırdarak, haşırılı ses çıkararak, haşır huşur (MBTS 479; ÖTS 2/1173; TS 1057).

Hatır hatır / Hatır hutur: zf. Hatır hutur (MBTS 482; ÖTS 2/1179; TS 1059).

Hava cıva: Önemsiz, değersiz (şey): “İşin asıl kısmı bitti, gerisi hava cıva” (MBTS 483).

Havadan sudan: zf. Boş, önemsiz şeylerden “Havadan sudan konuştuk bir süre” (ÖTS 2/1185; TS 1062).

Hay hay: **1.** Öyle ya, şüphesiz, memnuniyetle. **2.** Ferah ferah, kolay kolay (ÖTS 2/1192).

Hay huy: Gürültü patırtı, düşüncesizce davranış. Ömrünü hay huyla geçirdi (ÖTS 2/1192).

Hayâl meyâl: Belli belirsiz, açık ve seçik olmayan.

Hayal meyal: sf. Belli belirsiz, açık seçik olmayan: “Hayal meyal şeylerden ilk aşkımız / Hatırası bile yabancı gelir” (ÖTS 2/1194; TS 1068).

Haydi haydi: zf. **1.** Kolaylıkla, rahatlıkla: “Ancak bütün dünyada bir bunalım içinde bulunan opera, bizde haydi haydi bocalamaktadır.” **2.** Olsa olsa, en çoğu: Bu mala haydi haydi bin lira versinler (MBTS 488; ÖTS 2/1199; TS 1070).

Hay hay / Hay huy: a. Boş ve sonuçsuz iş veya çaba: “Onca hayhuy arasında, gündeliğin olağan mucizelerini iyiden iyiye unutmuştu.” (MBTS 488; TS 1070).

Hayır hasenat: a. Yararlı güzel şeyler: “Kazanalım parayı; hayır hasenat yaparız, İstanbul’un susuz semtlerine çeşme yaptırırız.” (TS 1071).

Hayliden hayli: (hayliye): Epey çok: Mehpeyker’in iffetsizliği ile beraber işretle metüf olaak derecelerde üşüfte meşrep olması hayliden hayli canını sıkılmıştı (MBTS 489).

Hazele bezele: Rezil, alçak (ÖTS 2/1208).

Hele hele: **1.** Bir şeyin devamını öğrenmek maksadıyla karşısındaki kişiyi teşvik için ve “de bakayım, doğrusunu söyle” mânâlarında kullanılır. Hele hele, sonra ne olmuş. **2.** “Hele” kelimesinin mânâsını kuvvetlendirmek maksadıyla kullanılır. – Hele hele şu düdüğe bah... Benim bundan sonra neden korkum olacaktı? (MBTS 494; ÖTS 2/1219).

Hemen hemen: zf. Yaklaşık olarak, aşağı yukarı, takriben; nerede ise. “İstanbul’un İcyüzü” adlı eser, İstanbul’un birbirlerine hemen hemen pamuk iplikleriyle bağlanmış bir takım çeşitli hayat sahnelerini hikâye ediyordu (MBTS 496; ÖTS 2/1223).

Hesaplamak kitaplamak: Ölçüp biçmek, uzun uzun düşünmek (ÖTS 2/1238).

Hesapsız kitapsız: 1. Deftere geçirmeden, herhangi bir belgeye bağlanmadan. 2. Sorgu sual olmadan, sorgusuz suâlsiz (MBTS 499 ;ÖTS 2/1236).

Hezin hezin: zf. Sessiz sedâsız, gölge veya ay ışığı gibi sessizce (ÖTS 2/1242).

Hıçkıra hıçkıra: b.zf. Hıçkırarak, hıçkırıklarla. Zeynilerde çektiğim ıstırap beni ağlatmıştı. Fakat, bu yarı çıplak çocuğun gözleri, kırmızı ağzının içinde ikinci dizisi gibi gülen dişleri, o dakikada kendimi tutmasaydım beni hıçkıra hıçkıra ağlatacaktı (ÖTS 2/1242).

Hık mık: a. 1. Bahane ileri sürme. 2. Belli belirsiz cevap verme (TS 1092).

Hım hım: (I) zf. Sesin burundan çıktığını anlatır (ÖTS 2/1243).

Hım hım: (II)1. Konuşurken sesleri burnundan çıkararak (kimse). 2. Burundan çıkan ses gibi, boğuk. (ÖTS 2/1243).

Hırıl hırıl: b.zf. Hırıltılı bir ses çıkararak (ÖTS 2/1245).

Hısım akraba: Uzak yakın bütün hısım ve akrabalar (ÖTS 2/1248).

Hışıl hışıl: zf. “Hışıltı” sesi çıkararak hışıldayarak: “Guguğumun tüyü yeşil/Gökte uçar hışıl hışıl” (ÖTS 2/1248; TS 1095).

Hışır hışır: zf. Hışırtı çıkararak: Kâğıtları hışır hışır karıştırıyordu (ÖTS 2/1248; TS 1095).

Hızlı hızlı: zf. Çabucak: “Kapının hızlı hızlı vurulmasıyla sıçrayarak uyandı.” (ÖTS 2/1251; TS 1097).

Hiçâ hiç: Tamamıyla yok olan, hiç olmayan (ÖTS 2/1254).

Hile hurda: Aldatma, kandırma (ÖTS 2/1260).

Hinoğluhin: sf. Çok kurnaz, her dönemin şartlarına uyabilen (kimse): “Siz onun böyle sakin ve masum görüldüğüne bakmayın o ne hinoğluhindir, o ne içten pazarlıklı aşüftedir o...” (TS 1102).

Hinoğluhinleşme: a. Hinoğluhinleşmek durumu (TS 1102).

Hinoğluhinleşmek: Çok kurnazlaşmak, her dönemin şartlarına uymak: “Evveli böyle değildi. Esnafla düşe kalka hinoğluhinleşti.” (TS 1102).

Hinoğluhinlik: a. Hinoğluhin olma durumu: “Bir an yazı müdürünün telkininde bir hinoğluhinlik olabileceğini düşündü.” (TS 1102).

Homur homur: zf. Homurdanarak (ÖTS 2/1272).

Homur homur: zf. Homurdanarak: Homur homur söyleniyor (TS 1108).

Hop hop: Bir davranışı engellemek veya uyarmak amacıyla söylenen bir seslenme sözü (ÖTS 2/ 1272; TS 1109).

Hoplaya hoplaya / Hoplaya zıplaya: zf. Büyük bir sevinç içinde: “Daha az evvel hoplaya zıplaya doruklarında dolaştığı mutluluktan tepetaklak yuvarlanıvermişti.” (ÖTS 2/1273; TS 1109).

Horul horul: zf. “Horlama” sesi çıkararak: “Köy halkı horul horul uyuyordu.” (ÖTS 2/1276; TS 1111).

Hot zot: a. “Sert ve kötü davranmak” anlamlarındaki **hot zot etmek** deyiminde geçen bir söz (TS 1113).

Hot zot: zf. (Ses taklidi söz) “Sert davranmak, kötü muamele etmek” anlamına gelen **hot zot etmek** söyleyişinde geçer (MBTS 515).

Huyu huyuna, suyu suyuna (uygun): İki kişinin mizaçlarının birbirine uygun olduğunu ifade eder (ÖTS 2/1292).

Huyu suyu: İnsanın doğuştan olan karakteri, mizacı, ahlakı: Madem ki huyu suyu bu kadar aykırıydı neden evlendin dedim (ÖTS 2/1292; MBTS 521).

Hüngür hüngür: zf. Yüksek sesle ve hıçkırma hıçkırma. “Bu sözleri işiten Bünyamin kendini iyice koyverip hüngür hüngür ağlamaya başladı.” (MBTS 523; ÖTS 2/1302; TS 1120).

Hüvesi hüvesine: Tamâmı tamâmına tıpa tıp; elifi elifine (ÖTS 2/1306).

İğil iğil: zf. Ağır ağır, yavaş yavaş: Çay iğil iğil akıyor (MBTS 526; ÖTS 2/1309; TS 1123).

İkil ikil: zf. hlk. **1.** Boğulur gibi sıkıntı ile soluyarak: İkil ikil nefes alıyordu. **2.** Güçlkle, zorla: Çok hastayım ama ikil ikil gelebildim (ÖTS 2/1309; TS 1123).

İkına sıkına: zf. Büyük güç harcayarak kendini zorlayarak, ikına tıkına, ıklaya sıklaya (ÖTS 2/1309; TS 1123).

İkına tıkına: zf. İkına sıkına (TS 1123).

İkınıp sıkınmak: Bir iş yapabilmek için kendini çok zorlamak (ÖTS 2/1309).

İklaya sıklaya: zf. İkına sıkına (TS 1124).

İklım tıklım: zf. Alabildiğinden de çok, ağzına kadar, çok kalabalık bir biçimde: Sandığımı ıklım tıklım doldurmuş MBTS 526; ÖTS 2/1310; TS 1124).

İlgım salgım: zf. Belli belirsiz bir biçimde (ÖTS 2/1310; TS 1124).

İlgıt ılgıt: zf. Yavaş yavaş, hafif hafif (akmak, esmek): “İlgıt ılgıt esen seher yelleri / Esip esip yâre değmeli değil.” (MBTS 526; ÖTS 2/1310; TS 1124).

İlım ılım: sf. Sıcak, içten: “Çalıştığı Amerikan okulunda öğretmen, ılım ılım bir aşk yaşadığını söyler.”(TS 1124).

İpıl ıpıl: zf. Pırıl pırıl: “Bu sabah bulutsuz, ıpıl ıpıl mavi bir gök vardı.” (ÖTS 2/1311; TS 1125).

İşıl işıl: sf. Parıltılı ışıltılı: “Tiyatronun işıl işıl fuayesinde içeri doğru yürürken babam koluna girmemi istemişti.” (MBTS 530; ÖTS 2/1319; TS 1133).

İç içe: sf. **1.** Biri ötekinin içinde veya birine ötekinden geçilen: “Zincirlerin ucunda da bir saçaklı süs, iç içe birkaç halka” **2.** zf. Birbirinin içinde, karışık bir durumda, birbirine çok yakın: İç içe sarı, kırmızı, mor ve dumanlı dağlar (ÖTS 2/1330; MBTS 535; TS 1145).

İç içelik: a. İç içe olma durumu (TS 1146).

İçin için: zf. (Araç hali ekinin kalıplaşmasıyla iç+i+n) Açığa vurmadan, dışarıya aksettirmeden, belli etmeden: Vaktiyle öz vatan da bizimken bugün niçin / Üsküp bizim değil? Bunu duydum için için (MBTS 537).

İçin için: zf. İçinden, açığa vuramayarak, gizli gizli: “Loş odayı sadece bir mum aydınlatıyor ve en karanlık köşede zavallı bir kız için için ağlıyordu.” (TS 1146).

İçli dışlı: sf. Senli benli, aşırı teklifsiz, sıkı fıkı, yağlı ballı: “En çok yurdumdan söz ettim/ Doğayla insanla içli dışlı.” (MBTS 537; ÖTS 2/1338; TS1148).

İçli dışlılık: a. İçli dışlı olma durumu: “Sanatçı ile halk bu içli dışlılığı, sanatçıya karşı gösterilen bu olağanüstü saygıyı...” (TS 1148).

İçten içe: zf. Gizli gizli, belli etmeden: “İçten içe sevindiğini biliyordum ama bunu belli etmekten kaçındı.” (MBTS 536; ÖTS 2/1334; TS 1149).

İfil ifil: zf. (Rüzgâr, kar için) Hafif, kesintili, yavaş; efil efil (ÖTS 2/1344).

İğneden ipliğe: zf. Ne kadar eşya varsa: “Sandık, sepet, bavul, çekmece dolap ne varsa iğneden ipliğe kadar aradım.” (ÖTS 2/1348; TS 1156).

İkide birde / İkide bir: zf. İkide bir: “İkide birde barutla infilak akisleri geliyordu.” (TS 1165).

İkişer ikişer: Her defasında ikisi bir arada olarak (ÖTS 2/1363).

İleri geri: sf. **1.** Ayrıntıları düşünülmeyen: “Haydi kızım, haydi işine. Böyle ileri geri sözlerle kendini de beni de iyi saatte olsunların hışmına uğratacaksın.” **2.** zf. Rastgele, gelişigüzel (konuşmak) (TS 1172).

İnceden inceden: Çok hafif bir sesle (ÖTS 2/1392).

İnceden inceye: zf. **1.** Ayrıntılara inerek, önem vererek, titizce. “Her tarafını inceden inceye araştırıyorlar gümrükte.”**2.** Hafif, belirsiz, tiz olmayan bir sesle (ÖTS 2/1392; TS 1188).

İncik boncuk: i. Boncuk cinsinden değersiz ufak tefek süs eşyası (ÖTS 2/1394).

İndi bindi: i. (in-mek ve bin-mek’ten göürülen geçmiş zaman ekinin kalıplaşmasıyla in-di bin-di) Dolmuş taşımacılığında yapılan en kısa yolculuk için söylenir: “İndi bindi bir lira” (MBTS 561).

İnil inil: zf. İnlete inlete (ÖTS 2/1398).

İnim inim: birl. zf. (Ses taklidi söz) Sürekli bir şekilde inleyerek: İnim inim kıvranan hastalar (MBTS 563).

İnim inim: zf. “Sürekli olarak inlemek, çok sıkıntıda olmak” anlamlarındaki **inim inim inlemek** ve “birini büyük sıkıntıya sokmak” anlamındaki **inim inim inletmek** deyimlerinde geçen bir söz (ÖTS 2/1398; TS 1193).

İniş çıkış: a. Engebe: “Kişiliklerinin tüm girdisi çıktısı, inişi çıkışı, özü özeti orada toplanır.” (ÖTS 2/1398; TS 1194).

İniş yokuş: Hem inişi hem çıkışı olan (ÖTS 2/1398).

İnişli çıkışlı: sf. Hem inişi hem çıkışı olan (yol), inişli yokuşlu (MBTS 564; ÖTS 2/1398; TS 1194).

İnişli yokuşlu: sf. İnişli çıkışlı (TS 1194).

İpe sapa (gelmez): Akla yakın olmayan veya birbirini tutmayan (ÖTS 2/1409).

İpil ipil: zf. Parlak bir ışıkla yanarak, bir sönüp bir parlayarak (TS 1202).

İplik iplik: zf. Yol yol. “Başı bir yana düşüverdi, başladı ağzından iplik iplik kan sızmaya.” (ÖTS 2/ 1410; TS 1202).

İpsiz sapsız: sf. **1.** Birbirini tutmaz, anlamsız: “Beni çocuk, lakırtılarımızı ipsiz sapsız mı buluyordu?” **2.** Serseri, hayta: “Çoktandır ipsiz sapsızlarla düşe kalka onların dilini kapmışım.” (MBTS 569; ÖTS 2/ 1411; TS 1202).

İri iri: Büyük, çok iri (ÖTS 2/1413; TS 1204).

İrili ufaklı: sf. Büyük küçük karışık: “Günlük gazetelerimizin dilinden anlamak için lügat kitapları taşıyacağız.” (MBTS 570; ÖTS 2/1413; TS 1204).

İstemeye istemeye: İstemeyerek, gönülsüz olarak (ÖTS 2/1423).

İster istemez: Mecbûrî olarak, istek ve irâdeye bağlı olmaksızın (MBTS 575; ÖTS 2/1423).

İş güç: Meşguliyet, vazife, çalışma (ÖTS 2/1432)

İşi gücü: Bütün işi. Hatice Hanım, köşkten hiçbir yere çıkmadığı için işi gücü adamları teftişti (ÖTS 2/1434-1435).

İşsiz güçsüz: sf. Yapacak hiçbir işi olmayan veya iş tutmayan. İşsiz güçsüz kalmak bulunduğu iş yerinden ayrılarak geçimini sağlayacak durumda bulunmamak: “Burada işsiz güçsüz kaldığınız için kendinizi büsbütün kedere kaptırmışsınız.” (ÖTS 2/1442; TS 1228).

İşsiz güçsüzlük: a. İşsiz güçsüz olma durumu (TS 1228).

İt kopuk: a. Değersiz, terbiyesiz, aşağılık kimse (MBTS 586; TS 1234).

İte kaka: zf. **1.** Kaba ve hoyrat bir biçimde iterek: “Kızı ite kaka sorgu yargıcının önüne çıkardılar.” **2.** Güçlkle: Çocuğu ite kaka bu duruma getirdik (ÖTS 2/1449; TS 1230).

İtilip kakılmak: Horlanmak, küçük görölmek, hırpalamak: Ayak altına geldikçe itilip kakılan bir kedi muâmesi yapıyordu (MBTS 588).

İtip kakmak: Değer verilmemek, saygı gösterilmemek, hor görölmek. O bu gece hakikaten bambaşka bir adamdı, Bizi adetâ itip kakıyor bir kumandan gibi sert bir sesle emirler veriyordu (ÖTS 2/1449).

İtiş kakış: zf. İterek: “Bazen bir saatten fazla istasyonda beklemesi gerekir, ondan sonra itiş kakış zor biner trene.” (TS 1233).

İtişe kakışa: zf. Sürekli itişip kakışarak “Çocuklar gene itişe kakışa arabaya daldılar.” (TS 1233).

İyi hoş (ama): İki zıt durum arasında kalma, tercihte zorluğu belirtir (ÖTS 2/1452).

İyi kötü: **1.** İyiyile kötü arası, şöyle böyle (MBTS 590; ÖTS 2/1452).

İyiden iyiye: zf. Adamakıllı, çok iyi, gereği gibi: “Gün iyiden iyiye ışıdı artık, tortusu dibe çöken bir su gibi duruldu, berraklaştı ortalık.” (MBTS 590; ÖTS 2/1453; TS 1236).

İyilik güzellik: İyilik sağlık (TS 1237).

İyilik sağlık: “Nasılsınız” sorusuna karşılık olarak sağlıklı ve iyi durumda olduğunu anlatan bir söz, iyilik güzellik (ÖTS 2/1454; TS 1237).

İyisiyle kötüsüyle:zf. Hayatta karşılaşılabilen iyi kötü bütün yönleriyle (TS 1237).

Kaba kaba: Nezaketsizce: Şovalye kalemi Alayla gözden geçirdi, çok gülünç bir şeymiş gibi kaba kaba güldü (MBTS 595).

Kaba saba: sf. **1.** Görgüsüz: “Bir kaba saba, utangaç köy delikanlısının gözlerini yumarak öptüğü eller arasında benimki de vardı.” **2.** Özensiz (ÖTS 2/1463; MBTS 595; TS 1250).

Kabara kabara: zf. **1.** Gittikçe kabarak, coşarak. **2.** Gururlanarak. “Ben paşayım, bana bakınız” der gibi, kabara kabara dolaşiyor (ÖTS 2/1464).

Kaç kaç: zf. Sayı bakımından nasıl, kaç kaç (TS 1256).

Kadem kadem: Adım adım, yavaş yavaş: Kadem kadem gece teşrîfi Nâili o mehin / Cihan cihan elem-i intizâra değmez mi (Nâili) takrîb ederdi nezdime kendin kadem kadem (MBTS 599).

Kadı kadı: Bilgiç bilgiç, akıllı akıllı: Bülent doğunca o üç yaşındaydı, fakat o yaşta kadı kadı ve gayet fasih konuşurdu (MBTS 600)

Kadın kadına: zf. Yalnız kadınlar arasında, kadınlar baş başa (MBTS 600; ÖTS 2/1480; TS 1259).

Kadın kadıncık: a. Hanımefendi, terbiyeli, ağır başlı kadın (ÖTS 2/1480; TS 1259).

Kadınli erkekli: Kadın ve erkeğin birlikte bulunduğu (toplantı, kalabalık vb.) , erkekli kadınli (MBTS 600).

Kafes kafes: zf. **1.** Delik delik, delik deşik. **2.** Kafes şeklinde, çubuk çubuk (ÖTS 2/1486).

Kafes kafes: Delik delik (MBTS 602).

Kâfile kâfile: Topluluklar halinde, grup grup, takım takım (ÖTS 2/1486; MBTS 603).

Kakır kakır: zf. Kakırtı sesi çıkararak (ÖTS 2/1494).

Kala kala: Olup olacağı, sonunda. Nihayet kala kala dünyada tek kişi kaldı (MBTS 613; ÖTS 2/1508).

Kalem kalem: Her çeşit bir kalem olarak yazılmak suretiyle, teker teker, bir bir: Gazinocu, elinde bir defter olarak gelip hesaplarını kalem kalem gösterdikten sonra matlubunun nısfını tenzil eder (MBTS 608).

Kambur kambur- Kambur zambur: Eğri büğrü, yumru yumru (MBTS 614).

Kana kan: a. Kısasa kısas (MBTS 616TS 1294).

Kana kana: Kanıncaya kadar, doya doya, bol bol: Kapının arkasında duran kırık testiye ağzına dayanarak kana kana su içti (MBTS 619).

Kanlı bıçaklı: sf. Birbirlerini öldürecek kadar düşman olan (kimse): “Enişte bey, siz Kalenderle kanlı bıçaklı denecek derecede korkunç bir şekilde dargındınız.” (TS 1299).

Kanlı canlı: sf. Sağlıklı, sapasağlam, vücut sağlığı yüzünden belli olan (kimse) (MBTS 619; ÖTS 2/1528; TS 1299).

Kanlı kinli: Aralarında büyük üzüntü olmuş ve birbirine küsmüş, kırılmış.

Kansız cansız: sf. Kanı az olan, zayıf, bitkin (kimse) (ÖTS 2/1529; TS 1300).

Kap kaçak: a. Tencere, tava, sahan vb. mutfak eşyası (MBTS 620; TS 1309).

Kapan kapana: zf. Yağma edilir bir biçimde (satılmak) (TS 1305).

Kapı kapı: Bütün kapıları, her yere uğramak suretiyle: “Kapı kapı aramak” (MBTS 621).

Kapısız bacasız: Barınılmayacak şekilde eksikleri bulunan (binâ) (MBTS 622 ÖTS 2/1539).

Kapış kapış: zf. Kapan kapana, yağma ederek, kapışarak (MBTS 622 ÖTS 2/1539).

Kara kara: zf. Yalnız kara kara düşünmek deyiminde geçer. –**Kara kara düşünmek:** Üzgün ve ümitsiz olmak, çok düşünceli olmak (ÖTS 2/1550).

Kara kuru: sf. Esmer ve zayıf (kimse): “Kara kuru, kibirli, kazık gibi bir kadın, komutan Muhsin bey bunun neresini beğenmiş?” (ÖTS 2/1547; TS 1318).

Kardeş kardeş: zf. Dostlukla, dostça, sevgiyle (ÖTS 2/1559; TS 1325).

Kare kare: zf. Kareli olarak (TS 1326).

Karga tulumba: b.zf. Kollarından ve bacaklarından tutup havaya kaldırarak, elleri üstüne alarak (ÖTS 2/1561).

Kargacık burgacık: sf. Çarpık, düzensiz: “Ellerimiz titrediği için imzalarımız kargacık burgacık oldu.” (ÖTS 2/1561; TS 1327).

Karı koca: a. Birbirleriyle evlenmiş kadın ve erkek: “Oğulları Amerika’ya kaçtığından beri karı koca ismini bile ağızlarına almıyorlardı.” (MBTS 630; ÖTS 2/1562; TS 1328).

Karı kocalık: a. Karı koca olma durumu (MBTS 630; ÖTS 2/1562; TS 1328).

Karılı kocalı: zf. Karı koca birlikte: Karılı kocalı bize geldiler (ÖTS 2/1562; TS 1329).

Karınca kararınca: zf. Az da olsa elinden geldiği kadar, karınca kaderince: “Kendi kızları çalışıyor, karınca kararınca eve bir şeyler getiriyorlardı.”(ÖTS 2/1564; TS 1330).

Karış karış: zf. Bir şeyi her yönüyle, inceden inceye, hiçbir tarafını ihmal etmeksizin (ÖTS 2/1564; TS 1331).

Karman çorman: sf. Çok karışık ve düzensiz: “Hiç roman okumamış tanışım, sinema sanatından roman yazma şekillerine kadar birçok karman çorman bilgiyi dağarcığına eklemişti.” (MBTS 632; ÖTS 2/1567; TS 1334).

Karman çormanlık: a. Karman çorman olma durumu (TS 1334).

Karman karışık: sf. Karmakarışık sözünün değişik bir söylenişi (MBTS 632).

Karşı karşıya: zf. Yüz yüze: “Karşı karşıya yere bağdaş kurduk.” (MBTS 633; ÖTS 2/1570; TS 1337).

Karşıdan karşıya: zf. **1.** Bir yandan öbür yana. **2.** Karışmaz görünerek, uzaktan (MBTS 633; ÖTS 2/1570; TS 1337).

Kasım kasım: “Gururlanmak, büyüklük taslamak, büyüklenmek” anlamlarındaki **kasım kasım kasılmak** deyiminde geçen bir söz: “Herkesin kasım kasım kasıldığı buz gibi bir davetti.” (MBTS 635; TS 1342).

Kasıp kavurmak: Canından bezdirecek kadar üzme veya zulmetmek (ÖTS 2/1576; MBTS 636).

Kaşık kaşık: Kaşıkla birbiri ardınca, büyük bir iştahla: Çorbayı kaşık kaşık içti, bitirdi (TS 1346).

Kaşlı gözlü: sf. Yüzü güzel olan (TS 1347).

Kat kat: zf. Çok, pek çok: Bu, ondan kat kat güzel.**2.** Üst üste: Kat kat giyinmiş (MBTS 638; ÖTS 2/158; 1TS 1352).

Katıla katıla: zf. Sürekli ve aşırı bir şekilde, katılacak derecede. Annem, gözümün önünde, ölümünün ateşi yüreğimde, ben de “Anne, anneciğim!” diye katıla katıla ağlamaya başladım (MBTS 639; ÖTS 2/1584).

Katır kutur: sf. Sert duruma gelmiş, sertleşmiş, katır kutur: Katır kutur ayakkabılar (TS 1351).

Katmer katmer: sf. Kat kat, üst üste: “Bu katmer katmer manalarla olgunlaşan bakışları sessiz bir monolog söyler gibiydi.” (MBTS 640; ÖTS 2/1587; TS 1353).

Katmerli katmerli: Üst üste ve ara vermeden, aşırı bir biçimde: “Harun sarhoşluğun sinirliliği ile yine göbek ve gerdan titreterek katmerli kamerli gülmeye başladı.” (TS 1354).

Katre katre, katra katra: b.zf. Damla damla, azar azar. Katre katre âbı rahmet âkıbet derya olur (ÖTS 2/1588).

Katur kutur: zf. **1.** Sert ve kaba bir ses çıkararak. Şekerleri katur kutur yedi.**2.** s. Kurumuş, sertleşmiş, sert hâle gelmiş. Sıcaktan katur kutur olan ekmeği buhara tutup yumuşattı (ÖTS 2/1585).

Kavim kardaş: a. Bütün akrabalar, tanıdıklar: “Kavimden kardaştan sonra olursa / Gelsin yollarımı satın alalım” (TS 1357).

Kayıt kuyut: a.Kayıtlı bulunma durumu (MBTS 645; TS 1365).

Kayıtsız şartsız: zf. Hiçbir şart ve bağı olmaksızın: “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.” (MBTS 645; ÖTS 2/1600; TS 1366).

Kazasız belasız: zf. Kazaya veya güçlüğü, sıkıntıya uğramadan: “Bu vartayı kazasız belasız atlattığı için memnundu.” (TS 1372).

Kelimesi kelimesine: zf. Hiçbir kelimesini atlamadan, olduğu gibi, tıpkı, harfiyen, aynen, motamot: “Naci, masasında bir sürü gazete manşetlerine ibret ve hayretle bakıyor ve kelimesi kelimesine içinden geçiriyor.” (TS 1382).

Kelli felli: sf. Kılığı kıyafeti düzgün, olgun ve gösterişli (kimse), kerli ferli: “Nihayet, kelli felli, göbeklice, gazeteciye benzeyen efendi, başını önüne eğdi.” (ÖTS 2/1620; TS 1382).

Kem küm: a. Verecek cevap bulunamadığında açık bir anlamı olmayan gelişigüzel söylenen söz (TS 1385).

Kem küm: zf. (Ses taklidi söz) Cevap veremeyip kekelemek, cevap yerine manasız şeyler söylemek anlamına gelen **kem küm etmek** söyleyişinde geçer: Meselenin nazik noktalarında kem küm ediyorsun (ÖTS 2/1623; MBTS 654).

Kendi kendine: zf. **1.** Kimseye danışmaksızın: “Oyunculuk sanatının inceliklerini ya ustalarından öğrenip ya da kendi kendine bularak sonradan edinmişti.”**2.** Kimseyle ilgisi, ilişkisi olmadan (MBTS 655; ÖTS 2/1626; TS 1389).

Kerli ferli: sf. Kelli felli: “Tertemiz giyinmiş, kerli ferli bir adamcağız” (TS1393).

Kerte kerte: Azar azar, derece derece (ÖTS 2/1634).

Kertik kertik: Üzerinde kertikler olan, çentikli, girintili çıkıntılı (ÖTS 2/1635; MBTS 658).

Kertik kertük: Üstünde kertikler bulunan, girintili çıkıntılı, tırtık tırtık (MBTS 658).

Kesik kesik: sf. **1.** Kısa kısa: “Gözlerini indirerek kesik kesik cümlelerle anlattı.”
2. zf. Ara vererek (MBTS 659; ÖTS 2/1637; TS 1397).

Keyifli keyifli: Neşeli neşeli, şen, sevinçli. ...keyifli keyifli, koşa koşa uzaklaşıp gidiyorlardı (ÖTS 2/1647).

Kıçın kıçın: zf. Geri geri (MBTS 664; ÖTS 2/1648; TS 1405).

Kıdım kıdım: zf. halk dili. Azar azar (ÖTS 2/1649).

Kıkır kıkır: zf. Yalnız “kıkır kıkır gülmek” deyiminde geçer. –**Kıkır kıkır gülmek:** İçten gelerek, sessizce (bâzan, çekinilen kimselerden gizlemeye çalışarak) gülmek (MBTS 665; ÖTS 2/1649).

Kılı kılına: zf. Tamı tamına: “Daha çok işin hiç lüzumsuzunu, teferruatını kılı kılına görüyorum, duyuyorum da esaslı kısmını kaçıırıveriyorum.” (MBTS 665; TS 1409).

Kılık kıyafet: a. Üst baş ve dış görünüş, kisve: “En düşkün zamanlarımda bile bozmadığım kılık kıyafetimden onlar beni iyi karşıladılar.” (MBTS 666; ÖTS 2/1654; TS 1409).

Kılık kıyafetli: halk ağzı. Giyinişi iyi, kılığı kıyafeti düzgün (MBTS 666).

Kımıl kımıl: zf. Durmadan kımıldayarak: “Keçi vurdum bayıra / Kımıl kımıl yayıla” (ÖTS 2/1655; TS 1410).

Kıp kıp: zf. Kıpır kıpır (ÖTS 2/1657).

Kıpır kıpır: sf. Çok hareketli, hamarat (MBTS 667; ÖTS 2/1657; TS 1412).

Kıpır kıpırlık: a. Kıpır kıpır olma durumu (TS 1412).

Kıran kırana: sf. Çok mücadeleli, çekişmeli. (kavga, güreş, maç): “Kıran kırana bir güreş bitmiş, Büyük Millet Meclisi, Başkumandanlık yetkilerini Mustafa Kemal Paşa’ya devretmiştir.” (MBTS 668; ÖTS 2/1659; TS 1413).

Kırık dökük: sf. Eski, sağlam olmayan, çürük, değersiz: “Ali’nin masası diye bir kırık dökük daire yazıhanesini satmıştı.” (MBTS 669; ÖTS 2/1661; TS 1415).

Kırık döküklük: a. Kırık dökük olma durumu (TS 1415).

Kırım kırım: Kırılarak, kırıtı kırıtı (MBTS 669; ÖTS 2/1662; TS 1416).

Kırıp dökmek: Dikkatsizlik veya öfkeyle kırmak, harap etmek, bozmak (ÖTS 2/1666; MBTS 670).

Kırıp geçirmek: 1.Yıkarak veya öldürerek topluca yok etmek. 2. Çok sert davranarak darıltmak (MBTS 670; ÖTS 2/1666).

Kırış kırış: sf. Kırışıklı olan, çok kırışık: “Gazeteye, gözleri tiksintiyle kısılmış olarak, yüzü kırış kırış bakıyordu.” (MBTS 669; ÖTS 2/1662; TS 1416).

Kırıtı kırıtı: zf. Kırıtılarak, cilve yaparak. Amca Bey, kendine mahsus yürüyüşle kırıtı kırıtı gitti (ÖTS 2/1663).

Kırıtım kırıtım: zf. Kırıtılarak: “Yaşlı kafalar platformun aşağısında, gençler kapı aralıklarında, sofalarda kırıtım kırıtım dolaşıyorlardı.” (TS 1416).

Kırt kırt: zf. “Kırt” sesi çıkararak (TS 1421).

Kıs kıs: zf. “Sessiz ve alaylı bir biçimde gülmek” anlamındaki **kıs kıs gülmek** deyiminde kullanılır: “Taranmış pos bıyıklarının altından kıs kıs gülüyordu.” (MBTS 672; ÖTS 2/1671; TS1425).

Kısa kısa: zf. Uzun olmayan, kısa ve kopuk kopuk (MBTS 671; ÖTS 2/1669).

Kısasa kısas: a. Yapılan kötülüğün karşılığını aynı biçimde verme, kana kan, göze göz, dişe diş, misilleme (MBTS 672; ÖTS 2/1669; TS 1423).

Kısım kısım: zf. Ayır ayrı, bölüm bölüm, parça parça (MBTS 672ÖTS 2/1670).

Kıssadan hisse: Anlatılan bir olaydan veya hikâyeden çıkarılan ibret dersi: Kıssadan hisse budur ki serdar olan ünlüler yalnız maddî vasıtalara güvenmeyip

güçleri yettiği kadar manevi vasıtalara da riayet ve itibar eylemek lazımdır (MBTS 673).

Kış kıyamet: Çok şiddetli, zorlu kış; soğuk, fırtınalı hava (ÖTS 2/1673).

Kıt kanaat: zf. “Yoksulluk içinde ve güçlkle geçinmek anlamında **kıt kanaat geçinmek** deyiminde kullanılan bir söz: “Orada toprakla uğraşüyor, kıt kanaat geçiniyordu.” (MBTS 674; ÖTS 2/1674; TS 1428).

Kıtı kıtına: zf. İhtiyaca zor yetecek ölçüde (MBTS 674; ÖTS 2/1674; TS 1428).

Kıtır kıtır: sıf. (Ses taklidi söz) Çok gevrek: Çörek kıtır kıtırdı (TS 1428; ÖTS 2/1675; MBTS 674).

Kıvıl kıvıl: zf. Topluca hareket edip, kaynaşarak: “Bu durumu çözemiyorum, içimde kıvıl kıvıl kurtlar capcanlı duruyor.” (MBTS 674; ÖTS 2/1676; TS 1429).

Kıvır kıvır: sf. Büklümleri olan: “Kıvır kıvır saçlarını süslediği başını kaldırdı.” (MBTS 674; ÖTS 2/1676; TS 1429).

Kıvır zıvır: a. Önemsiz, değersiz, derme çatma şey: “Gezilere çıkanlar, kürkler, bir yağın kıvır zıvır gösterişli giysiler getirerek geçerler gümrükten.” (MBTS 674TS 1429).

Kıvrak kıvrak: zf. Kıvrak olarak, kıvrakça: “Birkaç kere kıvrak gülererek konuştu.” (TS 1430).

Kıvrım kıvrım: sf. Kıvrımları olan, dalgalanmış bir yüzey veya dalgalı bir çizgi biçiminde olan, büklüm büklüm: Saçları kıvrım kıvrım. Kıvrım kıvrım yollar (MBTS 675; ÖTS 2/ 1677; TS 1430).

Kıyı bucak: Göze çarpmayan yer (ÖTS 2/1680).

Kıyı kıyı: Kıyıyı takip ederek: “Kıyı kıyı gitmek” (MBTS 676).

Kıydan kıydan: 1. Kıyı boyunca. 2. Çok dikkatlice, temkinli olarak (ÖTS 2/1680).

Kıyım kıyım: zf. İnce ince (ÖTS 2/1680; TS 1433).

Kıyın kıyın: zf. Kıydan, gizli gizli: “Duvarların dibinden kıyın kıyın yürüyüp yanına ulaşabildim.”(ÖTS 2/1681; TS 1433).

Kız kızan: a. Çoluk çocuk, ev halkı (MBTS 677TS 1437).

Kıza köpüre: zf. Çok kızarak: “Öğleden sonra vali yine kıza köpüre arayınca komiser Zihni’nin etekleri iyice tutuştu.” (TS 1435).

Kızarıp bozarmak: Utançtan yüzü renkten renge girmek: Boğaç bakışlardan anlayacağını anlamıştı. Kızarıp bozardı (MBTS 677; ÖTS 2/1684).

Kızıl kıyamet: Çok büyük gürültü, kavga (MBTS 677; ÖTS 2/1685).

Kih kih: zf. (ses taklidi söz) “Hafif hafif, kesik kesik gülmek” anlamına gelen **Kih kih gülmek** söyleyişinde geçer (MBTS 679).

Kilitsiz küreksiz: Açık, kilitlenmiş (ÖTS 2/1691).

Kim kime, dum duma: Kimsenin kimseden haberi yok, herkes kendi havasında: Âlemde ha ölmüşsün, ha kalmışsın / Kim kime dum duma (MBTS 680).

Kimi kimsesi: Yakınları akrabaları (MBTS 680; ÖTS 2/1692).

Kir pas: a. Kir (TS 1448).

Koca koca: sf. Büyük büyük: “Çevresinde birinin üstüne yığılmış gibi duran koca koca dağlar sıralanıyordu.” (ÖTS 2/1709; TS 1455).

Kocaman kocaman: Büyük büyük, koca koca (ÖTS 2/1710).

Kol kanat: El, kol: Yoktur senden gayri kolum kanadım / Arkam sensin kalem sensin dağlar hey (MBTS 687).

Kol kol: Kollara ayrılmış olarak, kollar halinde: Zeybekler, askerler, cephane yüklü hayvanlar kol kol geçiyorlardı (MBTS 687).

Kol kola: Yan yana ve kollarını birbirine geçirerek (MBTS 687; ÖTS 1716).

Kolay kolay: zf. Kolayca: “O kusursuz şiirler öyle kolay kolay yazılmıyor.” (MBTS 688; ÖTS 2/1718; TS 1461).

Kona göçe: zf. Yolculukta konaklayarak, geziye zaman zaman ara vererek: “Eskiden kim bilir kaç gün kaç gecede, kona göçe gidecekleri bir yere, şimdi üç beş saat içinde heybeleri, sepetleri ile beraber kuş gibi uçacaklardır.” (MBTS 693; ÖTS 2/1728; TS 1470).

Korka korka: Çekine çekine (ÖTS 2/1737).

Koşun koşun: zf. Dizi dizi, sıra sıra (ÖTS 2/1742; TS 1489).

Koyu koyu: sf. İyice koyu (renk) (ÖTS 2/1747; TS 1492).

Koyun koyuna: zf. Birbirine sarılmış bir durumda: “Biraz sonra orada en tatlı hayallerimle koyun koyuna yatacağım.” (ÖTS 2/1748; TS1493).

Köpüre köpüre: zf. Köpürerek (ÖTS 2/1756).

Körü körüne: zf. İyiyi, kötüyü anlamadan, düşünüp taşınmadan, dikkat etmeden (MBTS 703; ÖTS 2/1760).

Kös kös: zf. (Ses taklidi söz [?]) Başı önünde, küskün ve kırgın bir halde, sessiz sedâsız, sağa sola bakmadan gecenin ayazı romatizmalı ayaklarını sızlatmaya başlayınca kararını değiştirir yine bohçası kolunda kös kös evin yolun tutardı (MBTS 704; ÖTS 2/1760).

Kötü kötü: zf. **1.** Kötü bir niyetle. Kötü kötü bakmak. **2.** Üzüntülü bir şekilde, kaygı ile (MBTS 705; ÖTS 2/1764).

Kucak kucağa: zf. **1.** Birbirine sarılmış veya birbirine yüz yüze sokulmuş bir durumda. “Topla sürülen karışık topraklar kucak kucağa kanları içinde yatan savaşılar.” **2.** İç içe, yan yana, berabere: “Şiirle dua, felsefe ile din, inkârla imân kucak kucağa” (MBTS 707; ÖTS 2/1770; TS 1515).

Kucak kucak: sf Bol bol: “Büyük kapıdan kucak kucak koltuk değnekleri çıkardılar.” (MBTS 707; ÖTS 2/1770; TS 1515).

Kucaktan kucağa: zf. “Kadın, pek çok kişiyle yasal olmayan ilişkide bulunmak” anlamındaki **kucaktan kucağa dolaşmak** anlamındaki (veya **gezmek**) deyiminde geçen bir söz (TS 1516).

Kuçu kuçu: Köpekleri çağırarak için kullanılan bir seslenme sözü (TS 1516).

Kulak kulağa: zf. Gizlice, başkası duymaksızın: “Kalemlere girip katiplerle kulaktan kulağa, sıkı fıkı konuşan, pullu mühürlü kâğıtlar alıp veren sinsî bir adamı vardır.” (TS 1520).

Kulaktan kulağa: zf. Gizli bir biçimde: “Kulaktan kulağa gidecek olanların isimleri fısıldanıyordu.” (MBTS 710; ÖTS 2/1778TS 1520).

Kulluk kölelik: Birinin emirlerine boyun eğerek yaşama hali (ÖTS 2/1781).

Kurt kuş: “Bütün canlı yaratıklar” (MBTS 715; ÖTS 2/1795).

Kuru kuru:**1.** Bir salgı çıkarmadan: Gözlüklü bir memur bâzân kuru kuru öksürüyor. **2.** Boş, bir esasa dayanmayan: “Kuru kuru vaatler”(MBTS 717).

Kuru kuruya: Boşu boşuna, faydasız ve gereksiz yere (MBTS 717; ÖTS 2/1799).

Kuruş kuruş: zf. Kuruşu kuruşuna (MBTS 718; ÖTS 2/1802; TS 1539).

Kuruşu kuruşuna: zf. Tam hesaplanarak, kuruş kuruş: “Yaptığı masrafın hesabını kuruşu kuruşuna verdi.” (MBTS 718; ÖTS 2/1802; TS 1539).

Kuzu kuzu: zf. Hiç ses çıkarmadan karşı gelmeden, uysal bir biçimde: “Üç parti kuzu kuzu birleştiler, kendisini cumhurbaşkanı yaptılar.” (MBTS 723; ÖTS 2/1816; TS 1552).

Küçüklü büyüklü: Küçükle büyük karışık, bir arada (MBTS 724; ÖTS 2/1818).

Küfür küfür: zf. Tatlı, serin ve hafif bir biçimde (esmek): Rüzgâr küfür küfür esiyor (TS 1555).

Küme küme: zf. Küme halinde (olan), yığın yığın (MBTS 727; ÖTS 2/1827).

Kürek kürek: zf. Kürekler dolusu, pek çok (ÖTS 2/1830; TS 1565).

Küskün küskün: Gücenik, dargın bir biçimde (MBTS 729; ÖTS 2/1832).

Küt küt: zf. Üst üste “küt” sesi çıkararak: Kapı küt küt vuruldu (MBTS 730; TS 1565).

Kütür kütür: zf. (Kırılan şeyler, ısırılan veya kesilen sert sulu meyveler için) Kütür sesi çıkararak (ÖTS 2/1835; TS 1565).

Langır lungur: zf. **1.** Metalsi bir ses çıkararak. Araba langır lungur bozuk kaldırımdan geçti. **2. mec.** Dikkatsizce, savruk bir biçimde: Onun langır lungur söylemesine bakmayın (MBTS 736; ÖTS 3/1846; TS 1575).

Lap lap: zf. Köpek, kedi vb. hayvanlar “lap” sesi çıkararak (su, süt vb. içmek): Köpek sütü lap lap içiverdi (MBTS 736; TS 1576).

Lıkır lıkır: Lıkırdatarak, “lık lık” diye ses çıkararak (ÖTS 3/1858).

Lif lif: sf. Tel tel, ince ince: “Dalgaların getirip attığı lif lif yosunlar, bir parlayıp bir matlaşarak orada duruyorlardı.” (ÖTS 3/1858; TS 1586).

Lime lime: zf. Parça parça (MBTS 744; ÖTS 3/1859; TS 1587).

Lokma lokma: Parça parça (MBTS 746; ÖTS 3/1864).

Lop lop: İri parçalar hâlinde (yemek veya yutmak) (MBTS 747; ÖTS 3/1865).

Lopur lopur: 1. Lopur sesi çıkararak. 2. Şişkince ve yumuşak. Lopur lopur et (MBTS 746; ÖTS 3/1865).

Löpür löpür: zf. (<löp) Sarkık ve gevşek bir et yığını halinde: Yiyecekleri getiren hancının karısı da çökmüştü; görünen her yerinden löpür löpür ihtiyarlamış, etler sarkıyordu (MBTS 747).

Lücce lücce: zf. Dalga dalga; yığın yığın (ÖTS 2/1866).

Lüle lüle: Kıvrım kıvrım: Saçları lüle lüle bir kızdı cana yakın (MBTS 748).

Lüle lüle: Kıvrımları olan, kıvrım kıvrım; bukle bukle (ÖTS 2/1867).

Lüzumlu lüzumsuz: zf. Yerli yersiz, gerekli gereksiz: “Bu toy müdürü küçümsediğini her haliyle belli ediyor, bir mesele hakkında izahat verirken lüzumlu lüzumsuz bilgiçlik taşıyordu.” (MBTS 748; ÖTS 3/1868; TS 1596).

Maç maç: zf. Bir şeyi çiğnerken “maç” diye ses çıkararak: “Bunların ağdalanır maç maç öterken sakızı.”(TS 1599).

Madde madde: zf. Maddeler hâlinde sıralayarak (TS 1600).

Marş marş: “Yürü” anlamında kullanılan bir seslenme sözü (MBTS 772; ÖTS 3/1907; TS 1629).

Mel mel: zf. 1. Aptal aptal, bön bön. 2. Üzgün üzgün (ÖTS 3/1935; MBTS 793).

Melul mahzun: zf. Çok üzgün, sıkıntılı, ağlamaklı bir biçimde: “Sebati bey, çaresizlik içinde melül mahzun etrafına bakındı.” (TS 1649).

Melul melul: zf. Üzgün bir biçimde (MBTS 793; ÖTS 2/ 1936; TS 1649).

Mıncık mıncık: Mıncıklanmış, şekli bozulmuş (ÖTS 3/1974).

Mır mır: a. Mırıldanma sesi: Mır mır mırıldanıyor (MBTS 820; ÖTS 3/1974; TS 1677).

Mırıl mırıl: zf. Mırıltılı ses çıkararak (MBTS 820; ÖTS 3/1974; TS 1677).

Mırın kırın: a. Bir isteği kabul etmeme, nazlanma (MBTS 820; ÖTS 2/1974; TS 1677).

Mışıl mışıl: zf. “Rahat, sessiz ve derin soluk alarak uyumak” anlamındaki **mişil mışıl uyumak** deyiminde geçen bir söz: “Yusuf oda kapısından adımını atar

atmaz, saatlerden beri mışıl mışıl uyuyan Zehra birdenbire haykır haykır uyanır.” (MBTS 820; TS 1677).

Milim milim: En ince hesaplarla: “Milim milim ilerliyor” (MBTS 824).

Milim milim: zf. En ince ölçümlerle (TS 1683).

Milimi milimine: sf. Tam, tastamam, iyice (MBTS 824; ÖTS 3/1982; TS 1683).

Mümkün mertebe: Yapılabildiği, olabildiği kadar (MBTS 876; ÖTS 3/2047).

Münâsebetli münâsebetsiz: Yerli yersiz, yakışık alsın almasın (ÖTS 3/2049).

Namaz niyaz: a. İbadet: “Vaktim yok diye namaz niyazı bıraktı.” (TS 1749).

Namazında niyazında (olmak): Dînî vazifelerini gerektiği gibi yerine getirmek, dünyanın olup bitenlerinden, dedikodularından uzak durup, ibâdetle meşgul olmak. Mektepte ihtiyar bir hatun var. Hem derslere devam ediyor, hem mektebin hizmetlerini görüyor; kendi hâlinde, namazında niyazında bir kadıncağız (ÖTS 3/2079).

Namlı şanlı: sf. Çok ünlü (TS 1750).

Nazlı nazlı: Naz ederek, nazlanarak, edâlı edâlı: Biraz ileri yürüyünce nazlı nazlı akar berrak sulu bir dere gördü (MBTS 919).

Nedenli nedensiz: zf. Sebepli sebepsiz (TS 1759).

Nefes nefes: Adım adım (ÖTS 3/2106).

Nefes nefese: zf. Soluk soluğa: “Alay doktoru nefes nefese kulübeden içeriye dalar.” (MBTS 922; ÖTS 3/2106; TS 1761).

Neler- Neler neler: Çok şeyler, birçok şeyler: “Hayret, insanlar neler düşünüyor!” (MBTS 920).

Nemli nemli: Islak ıslak; ıslak bir şekilde (ÖTS 3/2110).

Nereden nereye: Bir olay karşısında şaşırıldığında söylenen bir söz: Nereden nereye, siz böyle bir iş isteyebilir miydiniz? (MBTS 926; ÖTS 3/2112; TS 1765).

Nesilden nesile: Kuşaktan kuşağa devam eden, sürekli; kuşaktan kuşağa (ÖTS 3/2113).

Nice nice: Çok, pek çok (MBTS 932; ÖTS 3/2120)

Nokta nokta: is. **1.** Benek benek. **2.** zf. Tek tek, yer yer (MBTS 938; ÖTS 3/2133).

Noktası noktasına: Eksiksiz, tıpatıp, tastamam: Eski dostlarımızdan bir kadın geldi. Bu şâiyanın noktası noktasına hepsi doğru olduğunu bize yeminler ile temînen anlattı (MBTS 938).

Noktası noktasına: Tam tamına, eksiksiz, tıpatıp, aynı, aynen. Mehmet bile bu nasihati noktası noktasına tutmuştu (ÖTS 3/2132).

Nursuz pirsiz: sf. Sevimsiz, bakımsız (kimse) (TS 1782).

Nursuz pirsiz: Yüzünden ilâhi nur silinmiş, kötü huylu (kimse) (MBTS 940).

O bu: Herkes, öteki beriki (ÖTS 3/2141).

O gün bugün(dür): O günden beri, o zamandan beri: Seneler geçti, o gün bu gündür bu sırrın aslına kimse eremedi (MBTS 943).

Ocak bucak: Evin her tarafı (MBTS 943; ÖTS 3/2145).

Odsuz ocaksız: Çok yoksul, çok fakir (MBTS 944; ÖTS 3/2147).

Oflaya puflaya: zf. Sıkılarak, bunalarak: “Oflaya puflaya neleri varsa hepsini vermek zorunda kalırlar.” (TS 1789).

Oflayıp puflamak: Sıkıntısını “of puf” sesiyle belli etmek (MBTS 944; ÖTS 3/2148).

Oğul oğul: zf. Gruplar halinde, bölük bölük: “Böyle küme küme, böyle oğul oğul nerelerde toplanırdı bunlar?” (TS 1790).

Oğul uşak: a. Çocuklar ve torunlar: “Doksan yaşına kadar yaşamış, yokluk yüzü görmemiş, oğul uşak toplansa koca bir mahalle olacak kadar bereketlenmiş.” (TS 1790).

Okuma yazma: Okuyup yazmak işi. Okuma yok yazma yok (MBTS 946; ÖTS 3/2153).

Okumuş yazmış: Tahsil görmüş (MBTS 946).

Okur yazar: Okuması yazması olan, öğrenim görmüş (kimse). Yedi cephe artığı bir avuç okur-yazarla işe başladı (MBTS 947; ÖTS 3/2156).

Okus pokus: i. (Ses taklidi söz) Hile, düzen, dolap (MBTS 947).

Okuyup üfleme (üfürmek): Belâlardan, kötülüklerden korunmak için Allah'a dua etmek; dua okumak. Yeşil sarıklı Evliyalar ne tüfek kullanırmış, ne top. Bir okuyup üfürdüler mi, önleri dümdüz olur, yürürlermiş (ÖTS 3/2155).

Okuyup üfleme: Belli bir amaçla âyet veya dua okumak. Allah'ın kitabından bildiği şeyleri okuyup üflerse beis yoktur (MBTS 946).

Olan biten (olup biten): Meydana gelen olaylar veya her şey. Olup bitenleri uzun uzun anlattım. Bu zat çok şaştı (MBTS 948; ÖTS 3/2162).

Oldu bitti: Başkasına düşünme veya karışma fırsatı vermeden, bir işi aceleye getirip, bir sonuca bağlama, olup bitti; *emrivâki (MBTS 947; ÖTS 3/2158).

Oldu olacak: Mâdem ki iş bu hâle geldi, artık yapabileceğini yap, çekinme: Oldu olacak, niye bir gazete çıkarmazsın? (MBTS 948).

Oldum bittim: zf. Oldum olası: “Ben oldum bittim ağlamaya dayanamam.” (ÖTS 3/2162; TS 1797).

Oldum olası: zf. Eskiden beri, kendimi bildiğimden beri, oldum bittim, oldum olasıya: “Biz bu meslek kusurundan oldum olası kendimizi kurtaramamışız ve hâlâ kurtaramamaktayız.” (TS 1797).

Oldum olasıya: zf. Oldum olası: “Pek sevinmez görünmek, bazı entelektüel bozuntularının oldum olasıya başvurdukları pis bir numaradır.” (MBTS 948; TS 1797).

Olmaz olmaz: “İmkansız şey yoktur” mânâsında kullanılır (ÖTS 3/2164).

Olmuş bitmiş: Olup bittiği için yapılacak bir şey kalmamış; olup sona eren, artık yeniden karıştırılması gereksiz olan (ÖTS 3/2164).

Olsa olsa: zf. Son ihtimal olarak, nihayet: “Olsa olsa bu şirketin nizamnamesinde yazılı olacak.” (MBTS 948; ÖTS 3/2163; TS 1799).

Olsun olsun: Olsa olsa: “Olsun olsun otuz yaşında” (MBTS 948).

Oluk oluk: zf. Pek çok. “Haziran gecesinin sıcağı bir yandan, ateş bir yandan, yüzlerinde oluk oluk ter akıyordu.” (ÖTS 3/2165TS 1800).

Olup bitmek: Geçmek, cereyan etmek: Ne olup bittiğini kendilerine anlatmasını tembih etmişlerdi (MBTS 948).

Olup bitti: Oldu bitti, olmuş, neticelenmiş, değiştirilemeyecek şekle girmiş, emrivâki (ÖTS 3/2165).

Olup olacağı: Hepsi, bütün, mevcut olan. “Olup olacağı yirmibeş milyon” (MBTS 948).

Olur olmaz: a. Rastgele, sıradan, kimliği, niteliği belirsiz kişi: “Öyle olur olmaz ağzını açıp da bir çift laf etmez.” (MBTS 949; ÖTS 3/2163; TS 1801).

Omuz omuza: zf. 1. Çok sıkışık bir durumda, yan yana: “Omuz omuza durup kapıdan bahçeyi seyre çalışan bir bedevi kümesi yolunu kesmişti.” (MBTS 949; TS 1803; ÖTS 3/2167;

Ona buna: a. Herkese. “Ona buna kendisi için çağrılar düzenlediğini, oralara gidip afiyetle sofraya kurulduğunu anlatmıştı.” (TS 1803).

Onar onar: Her biri on tane, her biri on taneden meydana gelen (ÖTS 3/2168).

Orada burada: zf. Her yerde. Orada burada benim dedikodumu yapmışsın(TS 1808).

Oradan buradan: zf. “Belli bir sıra gözetmeksizin, karışık olarak” anlamında kullanılan bir söz: “Kitaplıklarım da oradan buradan sökülmiş, tahtalar sarkıyor.” (TS 1808).

Oradan oraya: zf. Bir yerden başka bir yere: “Fabrikalarda çalışan işçiler at arabalarıyla gelen eşyaları, oradan oraya koşturan insanları pencerelelere birikip gülererek seyrettiler.” (TS 1808).

Orası burası: Kâh o tarafı, kâh bu tarafı: “Çocuk orasını burasını kaşıyıp duruyor.” (MBTS 951).

Orasına burasına: Dağınık olarak, gelişigüzel (ÖTS 3/2172).

Oraya buraya: Her yere, her tarafa (ÖTS 3/2172).

Orda burda: Her yerde (ÖTS 3/2172).

Oylum oylum: Kıvrımlı, oymalı, girintili çıkıntılı (MBTS 957; ÖTS 3/2194)

Oymak oymak: Boy boy, bölük bölük (ÖTS 3/2194).

Oynaya oynaya: zf. Sevine sevine, büyük bir memnunlukla, sevinçle (MBTS 958; ÖTS 3/2197).

Oyum oyum: Oyuk oyuk, her yanını oyuk içinde bırakarak (MBTS 958).

Öbek öbek: zf. Yığın yığın, küme küme, toplu hâlde, top top. Etrafta öbek öbek iri mavi lâden çiçekleri açmıştı (MBTS 960; ÖTS 3/2202).

Öfkeli öfkeli: zf. Öfkelenmiş, kızmış halde. Nedim, dişlerinin arasından öfkeli öfkeli bir şeyler mırıldandı (ÖTS 3/2204).

Ölçülü biçili: İtina ile hazırlanmış, iyi hesaplanmış (ÖTS 3/2212).

Ölçülü biçili: sf. Özenli bir biçimde hazırlanmış, iyice hesaplanmış: “Fakat bütün bu ölçülü biçili büyük adam tedbirlerine rağmen ne de olsa çocuktum.” (TS 1844).

Ölçüp biçmek: İyice, etraflı bir şekilde düşünmek (ÖTS 3/2211).

Öle dirile: zf. Zor bela, güçlükle. “Osmanlı artık çaresizliği, yapayalnızlığı, arsızlığı öle dirile yaşıyordu.” (TS 1846).

Ölüm dirim: sf. Hayatî önemi olan (TS 1848).

Ölüm kalım (dirim): Her türlü tehlikeyi göze alma; varlık veya yokluk, var olma veya yok olma. Ölüm kalım mücadelelerinde bazen engin duygulu bir şairin bir ordu kadar hizmet ettiği görülmüştür. İşte Mehmet Âkif, böyle bir şairdir (ÖTS 3/2218).

Ölümlük dirimlik: sf. Zor durumda kalındığında kullanılmak üzere ayrılan (para, mal): “Ölümlük dirimlik parasından birazını kocasına verdi. Yiyecek almaya gönderdi.” (MBTS 964; TS 1848).

Öncesiz sonrasız: sf. Başlangıcı ve sonu olmayan: “Çok yüce bir kişi için de olsa uşaklığın öncesiz sonrasız gönüllü bir seçim haline gelişi beni irkiliyor.” (TS 1852).

Önü sonu: Eninde sonunda; en sonunda, nihayet (ÖTS 3/2223).

Önünde sonunda: zf. **1.** Mutlaka: “Demek bu bile bizi önünde sonunda evliliğe götürecekti?” **2.** Nihayetinde, en sonunda (MBTS 965; TS 1855).

Ötede beride: zf. Çeşitli yerlerde şurada burada: “Burun kanaması, diş kırılması, ötede beride ufak tefek sıyrıklar ve şişler...” (MBTS 968; ÖTS 3/2234; TS 1862).

Öteden beriden: zf. Çeşitli yerlerden veya şeylerden, şundan bundan, şuradan buradan: “Öteden beriden susturmak isteyenler oldu.” (MBTS 968; TS 1862).

Öteki beriki: Olur olmaz kimseler: “Öteki berikine kefil olmayı bir nevi vazife telakki edermiş.” (ÖTS 3/2235; TS 1862).

Ötenin ötesi: Mânevi âlem; ahret (ÖTS 3/2234).

Ötesi berisi: a. **1.** Neyi varsa, bütün eşyaları. **2.** Çeşitli yerleri veya şeyleri (MBTS 968; ÖTS 3/2234; TS 1862).

Ötesinde berisinde: zf. Çeşitli, dağınık yerlerde (TS 1862).

Öteye beriye: zf. Çeşitli yerlere: “Gözleri ateşler saçarak telaşlı ve heyecanından çatlayacak gibi öteye beriye gidip geliyordu.” (MBTS 968; ÖTS 3/2235; TS 1862).

Öteyi beriyi: a. Çeşitli yerleri: “Bütün gün yalnız çalıştıktan sonra, akşam gözleriyle öteyi beriyi arayarak eve geldi.” (MBTS 968; TS 1862).

Öyle öyle: zf. **1.** Böylece. **2.** Yavaş yavaş (ÖTS 3/2238; TS 1865).

Özene bezene: zf. Özenli bir biçimde, itina ile: “Bir bebek yatağı hazırlar gibi özene bezene muslinlerle süslemişim.” (MBTS 969; ÖTS 3/2241; TS 1867).

Özenip bezenmek: Bir işi ayrıntılarına varıncaya kadar özenle ve dikkatlice yapmak. Suyun yanında dedenin kabri vardı. Halk özenmiş bezenmiş, mezarın etrafına yeşil boyalı bir tahta parmaklık çekmişti (MBTS 969; ÖTS 3/2241).

Özü özüne: Kendi kendine (ÖTS 3/2239).

Pafta pafta: Büyük parçalar halinde: Sincar’ın bu tarafları yaz gelince pafta pafta bağları ve yemiş bahçeleriyle, derecikleri ve söğütleriyle ihtimal ki pek kuru ve sıcak olacak (MBTS 972).

Palas pandıras: zf. (Kökü belli değildir) Toparlanmaya vakit bulamadan veya bırakmadan, alelacele, yakapaça: Hocayı palas pandıras getirmişler (MBTS 973).

Paldır küldür: zf. **1.** Kaba bir gürültü çıkararak, gürültü yaparak: “Bütün eşyamızın paldır küldür uçurumlardan yuvarlandığını gayet iyi hatırlarım.”**2.** Âniden, habersiz: “Hem bir genç kadının, genç bir delikanlının odasına paldır küldür girmesi yakışık alır şey midir?” (MBTS 974; ÖTS 3/2251; TS 1877).

Par par: zf. “Bir yanıp bir sönmek; ıslıl ıslıl parlamak” anlamlarındaki **par par yanmak** deyiminde geçen bir söz: “Sevinçliyse eğer yıldız gibi par par yanardı gözleri.” (MBTS 979; ÖTS 3/2267; TS 1892).

Para pul: a. Para, para niteliğinde olan şey: “Kimi insan para pul budalası olur, kimisi icat ve keşif meraklısı, bazısı da müzik aşığı.” (MBTS 976; TS 1887).

Paralı pullu: Zengin, varlıklı (MBTS 977).

Parasız pulsuz: sf. Parası olmayan (MBTS 976; ÖTS 3/2257; TS 1887).

Parça bölük: zf. Kısım kısım, azar azar, oradan buradan: “Tutunan sadece Tanrı vergisi kabiliyeti idi, parça bölük edindiği bilgilerdi.” (TS 1888).

Parça buçuk: Az bir şekilde, azar azar: “Borcunu parça buçuk ödedi” (ÖTS 3/2261; MBTS 977).

Parça parça: zf. Parçalanmış bir durumda lime lime: “Hepsinin tıraşları uzamış, esvapları parça parça idi.” (MBTS 977; ÖTS 3/2262; TS 1889).

Parça pürçük: sf. Az, önemsiz (TS 1889).

Pare pare: zf. Parça parça (MBTS 978; TS 1889).

Parıl parıl: z. Parıldayarak, ışık saçarak: “Bu kubbelerin yıldızı Sofya civarının her tarafından parıl parıl sırtıyor.” (MBTS 978; ÖTS 3/2263; TS 1889).

Parmak parmak: sf. Parmak biçiminde: Duvarda parmak parmak yağ lekeleri var (TS 1892).

Paşa paşa: zf. **1.** Uslu uslu, güzel güzel: Senin oğlan paşa paşa oturuyor. **2.** İstese de istemese de: Merak etme, buraya paşa paşa gelecek (MBTS 981; ÖTS 3/2272; TS 1897).

Pat küt: Sopa gibi bir şeyle veya elle, üst üste vurmaya belirtmek için kullanılır (MBTS 981; ÖTS 3/2272).

Pat pat: Arka arkaya pat sesi çıkaracak şekilde: “Pat pat vuruyor” (MBTS 981).

Patır kütür: b.zf. Genellikle yürüme, düşme, dökülme vb. işlerin gürültülü ve şiddetli bir şekilde yapıldığını veya ortaya çıktığını anlatır. Sandıklar patır kütür devrildi (ÖTS 3/2273).

Patır patır: zf. Güçlü, gürültülü ses çıkararak: “Evin sıvaları patır patır yere düştü.” (ÖTS 3/2273; TS 1899).

Paytak paytak: İki yana doğru sallana sallana: Çeşmeye doğru paytak paytak yürüdü (MBTS 983).

Pek pek: Olsa olsa; çok çok; en üstün olarak (MBTS 985; ÖTS 3/2282).

Pençe pençe: Genişçe ve sık lekeler hâlinde yer yer kırmızı (yanak) (MBTS 986; ÖTS 3/2286).

Perde perde: zf. Yavaş yavaş: “Güvertenin bir yanından bir horultu yükseldi, iskeleden de perde perde horultular gelmeye başladı.” (MBTS 988; ÖTS 3/2289; TS 1913).

Peş peşe: zf. Arka arkaya: “Peş peşe sıralanan mizansen bozukluklarıyla, kötü okunan replikleriyle bu piyes baştan başa fiyaskoydu.” (ÖTS 3/2296; TS 1918).

Peşi peşine: zf. Arka arkaya (TS 1917).

Peşin peşin: zf. Önceden benimsenmiş olarak: “Doğruluğu peşin peşin kabul edilmiş bir hükme sudan sebepler aradılar.” (ÖTS 3/2297; TS 1917).

Pılı pırtı: a. Eski eşya: Şu pılı pırtıları kaldırmalı (MBTS 994; ÖTS 3/2302; TS 1921).

Pıllım pıllım: sf. Köhne ve eskimiş. **Pıllım pıllım olmak** köhneleşmek (TS 1921).

Pır pır: a. **1.** Genellikle kuş kanadının çıkardığı ses. **2.** Çarpıntı sesi: “Bihter gibi yürek pır pırlarıyla Behlül’ün yatak odasına koşuşturuyor.” (MBTS 994; TS 1922).

Pırlıl pırlıl: sf. Çok parlak, çok ışıklı: “Beşiktaş sırtları pırlıl pırlıl, aradaki boğaz parçası masmaviydi.” (MBTS 994; ÖTS 3/2302; TS 1921).

Pırpırlama: a. Pırpırlamak işi (TS 1922).

Pırpırlamak: Yanıp sönmek (TS 1922).

Pırpırlanma / Pırpırlanmak: a. Pırpırlanmak işi (TS 1922).

Pıt pıt: zf. “Pıt” sesi çıkararak (MBTS 995; ÖTS 3/2304; TS 1922).

Pıtır pıtır: zf. Sık ve düzgün bir biçimde hafifçe ses çıkararak: “Sol gözünden pıtır pıtır iki damla yaş dökülürdü.” (MBTS 995; ÖTS 3/2304; TS 1922).

Pıyırım pıyırım: sf. Çok eskimiş, çok yıpranmış: “Tıraşı bir karış uzamış, sırtındaki yağlı ceketin yakaları pıyırım pıyırım.” (ÖTS 3/2304; TS 1923).

Pis pis: zf. Hoşa gitmeyecek bir biçimde, pis pis bakmak karşısındakini rahatsız edici ve sınırlı bir biçimde bakmak (MBTS 997; ÖTS 3/2308; TS 1928).

Pisi pisi: Kedileri çağırmak için kullanılan bir seslenme sözü (TS 1927).

Pisi pisine: zf. Boş yere, boşuna: “Kambur, küfrederek mektubu yırttı. Pisi pisine pul parası vermişti.” (MBTS 997; ÖTS 3/2308; TS 1927).

Piti piti: zf. Zorlukla, yavaş yavaş: “Başımı biteviye sağa sola titreterek küçücük adımlarla piti piti uzaklaştı.” (TS 1930).

Pofur pofur: zf.1. Sürekli bir biçimde “poh” sesi çıkararak. 2. Duman, bol ve sürekli biçimde çıkararak (MBTS 1000; ÖTS 3/2316; TS 1935).

Posta posta: Kısım kısım, bölük bölük: Otomobil posta posta düğüncüleri evlerine dağıtıyor (MBTS 1002).

Poz poz: (Fotoğraf için) Değişik duruşta birçok pozda: “Poz poz resim çektirdim” (MBTS 1003).

Pul pul: 1. Küçük küçük parçalar hâlinde. 2. Üstünde yuvarlak ve irice, parlak benekleri olan şeyler için kullanılır. Güneş ayna, güneş pul pul (ÖTS 3/2334).

Pul pul: zf. Küçük tabakalar biçiminde: “Burnunun kenarları siline siline tahriş olmuş, pul pul soyuluyordu.” (TS 1952).

Püfür püfür: zf. Rüzgâr hafif ve serin bir biçimde eserek: “Çamlıca’nın püfür püfür esen rüzgârlarını ateşinin üstüne sallanan tılsımlı yelpazeler gibi duyar.” (MBTS 1007; ÖTS 3/2338; TS 1954).

Pürtük pürtük: Çok pürtüklü (MBTS 1008).

Pütür pütür: sf. Üzerinde pek çok pütür bulunan (MBTS 1008; TS 1956).

Rahat rahat: Rahat bir şekilde, hiç zorlanmadan: Meyhaneci (...)“Rakıyı eve götürsen, rahat rahat zevkini icrâ etsen olmaz mı ?” (MBTS 1011 ÖTS 3/2346).

Rap rap: a. Bir birliğin, yürüyüş düzenine girmiş bir topluluğun, uygun adım yürürken çıkardığı ses (MBTS 1014; ÖTS 3/2352; TS 1965).

Renk renk: Çeşit çeşit renkli: “Renk renk elbiseler, ayakkabılar” (MBTS 1021).

Renk renk: Her renkten olan, çok renkli, türlü renklerde görülen şey, rengârenk (ÖTS 2363).

Saati saatine: zf. Tam vaktinde. (MBTS 1037; ÖTS 4/2389; TS 1994).

Sabah akşam: zf. Her vakit, daima, sürekli, devamlı: “Sorunu kendisi yaratmış, kendisi ortaya atmıştı, sabah akşam bunu düşünüyor, bunu konuşuyordu.” (MBTS 1037; ÖTS 4/2390; TS 1994).

Sabah sabah: zf. Sabahın uygunsuz bir zamanında: “Nerelerdesiniz İhsan Bey? Hem sabah sabah iki ayağımı bir pabuca sokuyorsunuz hem ortalarda görünmüyorsunuz.” (MBTS 1037; ÖTS 4/2390; TS 1995).

Sabahlı akşamı: Her sabah ve her akşam (ÖTS 4/2390).

Sabahtan akşama (kadar): Aralıksız, bütün gün. O Perşembe gününü sabahtan akşama kadar yatakta okuyarak geçirmiştim (ÖTS 4/2390).

Sabî sübyan: Çocuklar, çoluk çocuk: Tüyü bitmemiş sabî sübyan yüzü (MBTS 1038).

Saç baş: Saçların bütünü (MBTS 1309; ÖTS 4/2396).

Saç saça, baş başa (gelmek veya dövüşmek): (Kadınlar için) Adamakıllı dövüşmek. Birgün evvel saç saça baş başa kavga edenler, birgün sonra güle eğlence birbirlerinin tırnaklarını boyuyorlar, cımbızla kaşlarını yoluyorlardı (MBTS 1039; ÖTS 4/2396).

Saçak saçak: Didik didik, taraz taraz “Etekleri saçak saçak” (MBTS 1040).

Saçılıp dökülmek: 1. Fazla masrafa kapı açmak, çok masraf etmek. 2. İçinden geçenleri olduğu gibi söylemek (ÖTS 4/2397).

Saçıp savurmak: Parasını lüzumsuz yere harcamak, isrâf etmek (MBTS 1040; ÖTS 4/2398).

Saçlı sakallı: sf. Yaşlanmış (kimse): “Soğukoluk’un çardaklı bir kahvesinde yaşlı başlı, saçlı sakallı, adlı sanlı koca adamlar, bizler, çocuklar gibi tombala oynuyoruz.” (TS 1999).

Saçma sapan: Akla mantığa uymayan, üzerinde durmaya değmeyecek kadar basit, tutarsız, abuk subuk: Kim bilir bu da ne alık bir karı olmalı ki böyle saçma sapan sebeplerden dolayı kocasından ayrılmış (MBTS 1040).

Saf saf: Dizilmiş olarak, dizi dizi (ÖTS 4/2401; MBTS 1042)

Saf saf: Saflar meydana getirecek şekilde, dizi dizi, sıra sıra: Kadrini seng-i musallâda bilip ey Bâki / Durup el bağlayalar karşına yâran saf saf (MBTS 1042).

Sağ salim: zf. Hiçbir zaman görmeden, sağ selamet: “Buraya sağ salim döndüğümüzde de bütün yaşadıklarını arkadaşlarına ballandıra ballandıra anlattırısın.” (MBTS 1044; ÖTS 4/2407; TS 2008).

Sağa sola: Rastgele yerlere veya iki tarafa; etrafa, her tarafa. Sürü karşı sırttan, yavaş yavaş iniyor. Boz toprak üstünde beyaz çizgiler yaparak sıkıntılı bir elde kocaman bir tespih gibi sağa sola, öne arkaya kımıldıyor (MBTS 1044; ÖTS 4/2405).

Sağanak sağanak: Çok fazla, çok bol, aralıksız, sağanak hâlinde (ÖTS 4/2407).

Sağda solda: Belirli bir yer veya yön olmadan, gelişigüzel; şurada burada; etrafta, çevrede. ...galip kumandan (Garp Cephesi kumandanı İsmet Paşa) bu tepeye yahut yanbaşındakine, biraz ötede, sağda solda görünen tepelere benzer bir yerden, düşman askerlerinin kaçtığını, Bozüyük’ün yandığını seyretmiş, gene böyle bir yerde asırlara verdiği müjdeyi yanındakilere dikte ettirmişti (ÖTS 4/2406).

Sağdan soldan: Her taraftan; etraftan (MBTS 1044; ÖTS 4/2406).

Sağlı sollu: Her iki yanda olan (MBTS 1044; ÖTS 4/2406).

Sakır sakır: zf. Uzun süren, şiddetli ve aralıksız bir titremeyi ifade etmek için kullanılır (MBTS 1050; ÖTS 4/2417).

Sakin sakin: zf. **1.** Durgun, dingin olarak. **2.** Heyecan, telâş, kızgınlık göstermeden: “Nil, sakin sakin etrafına bakarak ve heyecanıma aldırılmayarak sözüne devam ediyor.” (MBTS 1051; ÖTS 4/2419; TS 2014).

Saldır saldur: zf. (Ses taklidi söz) **halk ağzı:** Düzgün olmayan bir şekilde, iki tarafa sallana sallana (yürümek): Karanlıkta artan bir salaklıkla saldır saldur yürür (MBTS 1053).

Salına salına, salını salını: zf. Yürürken bir sağa bir sola hafifçe eğilerek, salınarak, âhenkli ve âheste bir yürüyüşle (ÖTS 4/2425).

Salkım saçak: zf. **1.** Kalabalık bir biçimde: “Sahanlıklara kadar salkım saçak insan doluydu.” **2.** Parçalara ayrılmış biçimde: “Şemsiye o kadar kullanılmıştı ki,

bezi parça parça sarkmış, telleri salkım saçak dökülmüştü.” (MBTS 1054; ÖTS 4/2426; TS 2020).

Salkım salkım: sf. **1.** Salkım gibi: “Pahada ve okkada salkım salkım küpeler, ağızda kenarlara doğru altın dişler.”**2.** Salkımlar biçiminde: “Akasyaların salkım salkım çiçek açacakları tutmuş.” (MBTS 1055; ÖTS 4/2426; TS 2020).

Salkım söğüt: Daha çok su kenarlarında yetişen, dalları ve yaprakları aşağıya doğru sarkık bir söğüt türü (MBTS 1055).

Sallana sallana: zf. **1.** Sallanarak; sağa sola, öne arkaya hareket ederek. Yıpranmış kitap ve isli lâmba, kahvenin peykesine konmuş, üstü mum lekesiyle dolu, küçük tahtadan bir iskemlenin üzerindeydi ve adam bu rahlenin önünde iki dizi üstünde sallana sallana hikâyesini okuyordu. **2.** Çok yavaş, hiç acele etmeden, âheste bir şekilde. Sallana sallana yürüme, acele et biraz (MBTS 1055; ÖTS 4/2427).

Sandık sepet: Eşyâ olarak, ne varsa (ÖTS 4/2437; MBTS 1059).

Santimi santimine: **1.** Tam ölçüsünde olarak. **2.** Tam hedefini bularak (ÖTS 4/2441).

Sap sapa: zf. Erkek erkeğe (TS 2032).

Sapır sapır: zf. Güçlü ve sürekli bir biçimde: “Heyecandan elleri ayakları sapır sapır titriyordu.” (MBTS 1061; ÖTS 4/2442; TS 2031).

Sararıp solmak: Yüzü benzi solmak, hasta gibi olmak, zayıflamak, canlılığını kaybetmek (MBTS 1062; ÖTS 4/2444).

Sarıp sarmalamak: Bir şeyi başka bir şeyle sıkıca ve dikkatlice sarmak, örtmek (ÖTS 4/2452).

Sarmaş dolaş: zf. Birbirine sarılıp kucaklaşmış bir durumda: “Bu ülkede mevsimler de çağlar da, inançlar da sarmaş dolaş.” (MBTS 1064; TS 2039).

Sarsak sursak: Sarsakça, sarsılarak (MBTS 1065; ÖTS 4/2453).

Satıp savmak: Gereken parayı sağlamak için elindeki malı yok pahasına satmak; ihtiyaç sebebiyle ucuz pahalı demeden bütün malını satmak (ÖTS 4/2457).

Satır satır: zf.1. Bütün satırların hepsini okuyarak, her satırla ilgilenererek. 2. Herhangi bir metni, tamamıyla, bütünüyle: “Aslında kâğıda gerek yoktu çünkü bütün metni satır satır ezbere biliyordu.” (MBTS 1066; ÖTS 4/2456; TS 2042).

Sazlı sözlü: Saz çalınarak veya saz eşliğinde şarkı, türkü vb. okunarak yapılan eğlence (ÖTS 4/2468).

Sebepli sebepsiz: zf. Hiçbir dayanağı yokken, sebebi olsun veya olmasın, nedenli nedensiz (MBTS 1071; ÖTS 4/2469; TS 2052).

Selam sabah: a. Selamlaşır hatır sorma: “Merhaba küçük kuşlar merhaba / Nedir bu sessizlik hani selam sabah.” (MBTS 1078; ÖTS 4/2483; TS 2061).

Selamsız sabahsız: zf. Selam vermeden (TS 2061).

Seneden seneye: Her yıl, yılda bir, yıldan yıla (MBTS 1083).

Senet sepet: Senet yerini tutacak bir belge veya sözleşme (ÖTS 4/2492; MBTS 1083).

Senetli sepetli: zf. Bir iş yazılı bir belgeye dayandırılarak (yapılmak) (MBTS 1083; ÖTS 4/2492; TS 2066).

Senetsiz sepetsiz: zf. Senede veya sözleşmeye dayanmadan: “Yeryüzünde tapulu on paralık malı olmayan Balıkçı Ahmet’e bir yunan ortağı güvenerek senetsiz sepetsiz dört beş bin lira vermişti.” (MBTS 1084; ÖTS 4/2492; TS 2066).

Senli benli: sf. Aşırı derecede samimi: “Senli benli davranışlarıyla Turhan’ın derlenip toparlanmak, ölçülü olmak için gösterdiği çabayı hiçe indiriyordu.” (MBTS 1084; ÖTS 4/ 2493; TS 2067).

Senli benlilik: a. Senli benli olma durumu (TS 2067).

Sere serpe: zf. Serbest, rahat bir biçimde, çekinmeden: “Boş evde sere serpe dolaşıyorum.” (ÖTS 4/2497; TS 2070).

Seril sefil: sf. ve zf. (Sefil ve anlamsız tekrar kelimesi seril ile) Perişan, sersefil: Dertli seril sefil gurbet ellerde / Beyhûde şöhreti gezer dillerde (dertli) (MBTS 1089).

Serilip serpilmek: 1. Sereserpe uzanmak, yatmak. 2. Büyümek, gelişmek (ÖTS 4/2500).

Serssem sepelek: zf. Serssem bir biçimde, sersemliği geçmeden: “Saçları perişan gözleri süzük, serssem sepelek, ağır ağır gelir kapıyı açar.” (MBTS 1091; ÖTS 4/2504; TS 2074).

Serssem serssem: Alık alık: Seneler var ki harâp olmadığım gün bilmem / Gezerim abdala çıkmış gibi serssem serssem (MBTS 1091).

Serseri serseri: zf. Başiboş olarak, amaçsızca: “O gün kasabanın sokaklarını serseri serseri dolaştım.” (TS 2075).

Sert sert: Sert bir şekilde: Hikmet kızmıştı. Dimitro’ya sert sert baktı (MBTS 1091).

Ses seda: a. Haber, iz, alamet, belirti. **Ses seda çıkmamak.** Haber çıkmamak: “Çok uzak ama pek çok uzak bir akrabadan ses seda çıkmadı.” (TS 2079).

Ses soluk: a.1. Patırtı, gürültü. 2. Haber: Oğlundan bir aydır ses soluk yoktu (TS 2079).

Sessiz sedasız: sf. 1. Sakin, kendi halinde (kimse): “Bizim damat da sessiz sedasız, koyun gibi adam.” 2. zf. Kimse duymadan, görmeden, sessiz ve gürültüsüz bir biçimde: “Suat daha fazla dayanamayıp sessiz sedasız odasına çekildi.” (MBTS 1093; ÖTS 4/2510; TS 2079).

Seve seve: zf. İsteyerek, arzuyla (ÖTS 4/2510).

Sıcağı sıcağına: zf. Hemen, anında, vakit geçirmeden: “Ali Rıza Bey sıcağı sıcağına Muzafferle görüşmezse cesaretini kaybetmekten korkuyordu.” (MBTS 1098; ÖTS 4/2523; TS2086).

Sıcak sıcak: zf. Sıcak olarak: “Böyle günlerde bir iki somun ekmek getirtir, bunları sıcak sıcak büyük parçalara doğrayarak onlara atardı.” (MBTS 1098; TS 2087).

Sıçıp sıvamak: Öfkeye kapılıp çok kaba küfürleri etmek. **Sıçtı Câfer bez getir, (kokutmadan tez getir)**“İşi berbat etti, çok büyük pot kırdı, çabuk yetişip düzelt” anlamında kullanılır (MBTS 1098).

Sık sık: 1. Sık olarak, kısa zaman aralıklarıyla. Sık sık görüşelim.2. Aralarında az mesafe, az aralık bırakarak (ÖTS 4/2528).

Sık sık: zf. (Zaman için) **1.** Arası çok geçmeden, sık olarak, sıkça, kısa zaman aralıklarıyla. Bu seyahatinde başından geçen bir hadiseyi sık sık anlatırdı (MBTS 1100; ÖTS 4/2532).

Sıkı fıkı: sf. Birbiriyle çok samimi (MBTS 1100; ÖTS 4/2529; TS 2092).

Sıkı fıkılık: a. Sıkı fıkı olma durumu: “Devlet ileri gelenleriyle hoş geçinmek alışkanlığında olduğundan sıkı fıkılık politikası güdermiş.” (TS 2092).

Sıkı sıkı: sf. İyice: “Daima sıkı sıkı kapalı demir kepenkler işlerini göremez hâle geliyorlardı.” (MBTS 1100; ÖTS 4/2530; TS 2093).

Sıkı sıkıya: **1.** Çok sıkı bir şekilde, sınıksıkı: ...Hümanist düşüncenin ampirist ve veya rasyonalist gelişmesi memleketin ekonomik gelişmesine sıkı sıkıya bağlıdır.**2.** Büyük bir dikkatle, iyice, adamakıllı: İçtimaî mevkileri servet dereceleri ne olursa olsun şehir onları sıkı sıkıya takip ederdi (MBTS 1100).

Sıkı sıkıya: zf. Çok sıkı olarak, sınıksıkı: “Hemen korkarak gözlerimi sıkı sıkıya yumdum, bütün bu intibaları unutmaya uğraştım.” (ÖTS 4/2529; TS 2093).

Sıkış tıkış: sf. Çok sıkışık, kalabalık: “Sinirleri sıkış tıkış bir dolmuşun içinde oturup kalmayacak kadar gerilmişti.” (TS 2093).

Sıkkın bıkkın: zf. Sıkılmış ve bıkmış olarak: “Bir yığın insan aşkın, yorgun, sıkkın bıkkın banliyö trenini beklemekteler.” (TS 2094).

Sıra sıra: Yan yana veya art arda dizilmiş sıralar şeklinde, saf saf: Sıra sıra dikemedim söğüde / Ben başıma veremedim öğüdü (ÖTS 4/2538; MBTS 1103).

Sıralı sırasız: zf. Yer ve zaman uygunluğu gözetmeksizin: “Karısı genç, güzel bir kadındı. Sıralı sırasız ev sahiplerine gelir gider, sık sık merdivenlerde karşımıza çıkardı.” (MBTS 1103; ÖTS 4/2538; TS 2099).

Sıram sıram: sf. Sıra durumunda veya sıralanmış olan: “Çocukları sıram sıramdı.” (MBTS 1104; ÖTS 4/2539; TS 2099).

Sırta sırta: zf. Sırılarak; gülerek; gülüp eğlenerek. –Aferin size arkadaşlar, çok beğendim doğrusu. Mektep içinde bir meslektaşın tahkir edilmesini böyle sırta sırta dinliyorsunuz ha!... (ÖTS 4/2540).

Sırt sırta: zf. Arka arkaya, sırtları birbirine degecek bir biçimde: “Herkes sağlam bir yer seçti kendine, sırt sırta omuz omuza bir küme insan oluverdik.” (ÖTS 4/2542; TS 2103).

Sızım sızım: zf. Sızlamak, sızlanmak vb. fiillerinin anlamını güçlendirmek için kullanılır, sürekli ve şiddetli sızlanma ifade eder (MBTS 1106; ÖTS 4/2546).

Silip süpürmek: **1.** Temizlemek, temizlik yapmak: Eğerçi sırça saray olsa kalbin ey arıf / Şeh ana girmez oturmaz süpürmeyecek. **2.** Ortalıkta ne varsa hepsini yemek: Bunların bitmesinden bir felaket gibi koktuğum halde bir oturuşta hepsini silip süpürdüm (MBTS 1110).

Sindire sindire: Acele etmeden, sindirerek: Bu bardağa Kondos tam bir ayyaş haliyle ağır ağır, sindire sindire adetâ emer gibi bitirdi (MBTS 1111).

Sinsi sinsi: zf. Sinsi bir şekilde, sinsice. Sinsi sinsi gezenden kork (ÖTS 4/2561)..

Siya siya: zf. Yavaş yavaş: “Tanrı rast getirdi, alabora oldu, küreklerini topladı, siya siya kıyıyı buldu.” (MBTS 1116; ÖTS 4/ 2568; TS 2126).

Siyem siyem / Siyim siyim: zf. Siyim siyim (MBTS 1117; TS 2126).

Sizli bizli: zf. Resmî olarak, samimi olmaksızın: Sizli bizli konuşmalar devam ediyordu (MBTS 1117; TS 2126).

Soluk soluğa: zf. Koşmaktan güçlkle soluk alarak, sık sık soluyarak, yorgun, bitkin veya telaşlı bir biçimde, nefes nefese: “Soluk soluğa kuytu bir yere sinip kafasını toplamaya çalıştı.” (MBTS 1121; ÖTS 4/2580; TS 2135).

Sorgu sual: a. Soruşturma: “Çocuk, anlamadığı bir sorgu sualden sonra, işin tabii yoluna girdiğine sevinmiş gibi hemen koltuktan atladı.” (MBTS 1122; ÖTS 4/ 2586; TS 2141).

Sorgusuz sualsiz: zf. Soruşturmadan (TS 2141).

Soy sop: a. **1.** Bütün soy ve hısımlar: “Bir kumaş boyacısıyla soyu sopy ve çırakları İstanbul’a gelmişler.” **2.** Döl, zürriyet. (MBTS 1123; TS 2147).

Soylu sopl: sf. Köklü ve tanınmış bir aileden olan (TS 2147).

Soyunup dökünmek: Sokak elbiselerini çıkararak, rahat elbiseler giymek (ÖTS 4/2591; MBTS 1124).

Sövüp saymak: Birbiri adınca söverek, küfürler ederek yemek: Mukavele yaptığı adamlara sövüp sayıyor (MBTS 1125).

Sözüm söz: “İçtenlikle söz veriyorum” mânâsında kullanılır (MBTS 1127; ÖTS 4/2601).

Sulu sepken: sf. Yağmurla karışık bir biçimde yağın (kar): “Artık soğuklar başlamıştı, yağmurların ardı arkası kesilmiyor, bazen sulu sepken kar bile düşüyordu.” (MBTS 1134; ÖTS 4/2494; TS 2171).

Sus pus: sf. Susmuş, sinmiş: “Başını öne eğip suspus oluşlarında böyle bir huyun tesirini keşfedebilmekteyim.” (MBTS 1136; TS 2175).

Suyunun suyu: (Akrabalık için): Çok uzak (MBTS 1130).

Süklüm püklüm: sf. Suç işlemiş gibi utanç veya korku içinde büzülmüş: “Bir ara pardösülü süklüm püklüm bir adam kapıdan girecek oldu.” (ÖTS 4/2624; TS 2178).

Süklüm püklümlük: a. Süklüm püklüm olma durumu: “Bir çuval inciri berbat etmişliğin süklüm püklümlüğüyle müfettişin yanına çıktı.” (TS 2178).

Sürü sepet: sf. Birçok: “Sürü sepet öğrenci genç kuyruğa girmiş, sırasını bekliyor.” (MBTS 1144; ÖTS 4/2636; TS 2189).

Sürü sürü: zf. Pek çok: “Kuşlar geçiyor, derken/ Yükseklerden, sürü sürü, çığlık çığlık” (ÖTS 4/2638; TS 2189).

Sürüm sürüm: zf. “Yoksul ve perişan bir biçimde yaşamak” anlamındaki **sürüm sürüm sürünmek** deyiminde geçen bir söz (MBTS 1145; ÖTS 4/2637; TS 2188).

Sürüp sürüştürmek: (kadın) Süslenmek amacıyla yüzünü boyamak, makyaj yapmak: Tak takıştır / Sür sürüştür / Piyasaya gel akşam vakti (MBTS 1143).

Sürüye sürüye: Sürükleyerek: Herif ölür, vasiyeti vech ile ayağına ip takıp sürüye sürüye şehrin etrafını dolaştırmaya başladılar (MBTS 1145).

Süs püs: a. Süs (MBTS 1145; ÖTS 4/2639; TS 2190).

Süsleyip püslemek / Süsleyip püsleyip: Dikkati çekecek şekilde süslenmek; telleyip pullamak (MBTS 1145; ÖTS 4/2639).

Süslü püslü: sf. Göze çarpacak derecede süslü (MBTS 1145; ÖTS 4/2639; TS 2190).

Süyüm süyüm: zf. Siyim siyim (TS 2192).

Süzüm süzüm: zf. Kendini ağıra satarak, nazlanarak (MBTS 1147; TS 2193).

Şah şah: Parça parça (ÖTS 4/2648).

Şahrem şahrem: zf. Herhangi bir şey parçalanmış, yarılmış olarak: Kumaş şahrem şahrem ayrıldı (MBTS 1150; TS 2197).

Şak şak: a. Eller birbirine vurulduğunda çıkan ses (ÖTS 4/2656; TS 2200).

Şaka maka: zf. **1.** Önemsemeyerek: “Şaka maka, insanı deliliğe götüren yollar çoğu zaman böyle ehemmiyetsiz görünen patikalardır.” **2.** Farkında olmadan: “Şaka maka eylül geldi. Nasıl da uçup gitti yaz?” (MBTS 1151; ÖTS 4/ 2654; TS 2199).

Şakır şakır / Şakır şukur: zf. Fazlaca şakırtı çıkartarak (MBTS 1151).ÖTS 4/2655; TS 2199).

Şallak mallak: zf. **1.** Giyimi çok özensiz olarak. **2.** Çıplak olarak (ÖTS 4/2657; TS 2200).

Şangır şangır- şangır şungur- şangur şungur: zf. Kırılan veya çarpan cam, maden vb.nin çıkardığı sesi anlatır: Camlar şangur şungur etrafa saçılmıştı (ÖTS 4/2659; MBTS 1154).

Şanlı şöretli: İhtişamlı ve etkileyici (MBTS 1154; ÖTS 4/2659).

Şansız şöretsiz: Hiç gösterişi olmayan, silik (MBTS 1154).

Şap şap: zf. Şap sesi çıkararak (öpmek) (ÖTS 4/261; MBTS 1154; TS 2204).

Şapır şapır: zf. Aceleyle yemek yeme veya üst üste öpme sırasında “şap şap” sesi çıkararak: Şapır şapır yedi bitirdi. Şapır şapır öptü(MBTS 1154; ÖTS 4/2660; TS 2203).

Şapır şupur: a. Öperken veya yemek yerken çıkarılan “şap şup” sesi (MBTS 1154; TS 2203).

Şar şar: zf. Şarıl şarıl (MBTS 1155; ÖTS 4/2663; TS 2206).

Şarıl şarıl: zf. Su veya yağmur bol ve sesli bir biçimde (akmak, yağmak), şar şar: “İrmak aşağıda bir yandan kayalığın üzerine şarıl şarıl boşalıyor.” (ÖTS 4/2662; 2205).

Şart şurt: a. Her türlü koşul, kural (TS 2207).

Şartsız şurtsuz: zf. Hiçbir şarta bağlı kalmaksızın (TS 2207).

Şaşkın şavalak: zf. Şaşkın şaşkın: “Şehirler dümdüz edilmiş, fabrikalar yıkılmış, taş üstünde taş kalmamış. Sağ kalan talihsizler şaşkın şavalak etrafa bakınıyor.” (TS 2208).

Şen şakrak / Şen şatır: sf. Çok neşeli, şakrak, şen şatır (MBTS 1164; ÖTS 4/2678; TS 2216).

Şerha şerha: Dilim dilim, parça parça, şahrem şahrem: Yüreğime şerha şerha yâreler urdu bu aşk (MBTS 1166).

Şıkır şıkır: sf. Parlak, pırl pırl: “Her taraf şıkır şıkır ayna içindeydi.” (MBTS 1169; ÖTS 4/2687; TS 2221).

Şıldır şıldır: zf. (Göz için) Canlı, parlak, ışıllı ışıllı (MBTS 1169; ÖTS 4/2687).

Şıldır şıldır: sf. Canlı, parlak (göz) (TS 2221).

Şingir şingir: zf. Şingirdayarak (ÖTS 4/2687; TS 2222).

Şıp şıp: zf. “Şıp” sesi çıkararak: “Onun da gözlerinden şıp şıp iki damla yaş akar.” (ÖTS 4/2688; TS 2222).

Şıpır şıpır: zf. Şıpırdayarak: “Sarığının altından da şıpır şıpır ter damlayan yetim hoca yere bakarak, kendisine uzanan takdir nazarlarından bile gözlerini kaçırıp, uzaklaşıp gidiyor.” (MBTS 1170; TS 2222).

Şırak şırak: zf. “Şırak” sesi çıkararak (MBTS 1170; ÖTS 4/2688; TS 2222).

Şırl şırl: zf. Daha çok, suyun azar azar ve devamlı akışını anlatmak için kullanılır (ÖTS 4/2688; MBTS 1170).

Şimdi şimdi: zf. Ancak çok yakın bir zamandan beri (MBTS 1172; ÖTS 4/2693; TS 2225).

Şöyle böyle: zf. Ne iyi ne kötü, orta derecede, acı tatlı, iyi kötü: Almancayı şöyle böyle bilir (MBTS 1176; ÖTS 4/2700; TS 2231).

Şu bu: Birtakım kimseler ve nesnelere: “Plastik deyince bu devirde birtakım naylon eşya, şu bu geliyor hatıra.” (MBTS 1176; ÖTS 4/2701; TS 2232).

Şudur budur: Kesinlik ifade etmeyen durumlarda kullanılır: Bugünlerde Alman dostudur, sulhperverdir, şudur budur denildi (MBTS 1176).

Şuna buna: Herkese (MBTS 1176).

Şunda bunda: Herkeste (MBTS 1176).

Şundan bundan: Belirsiz şeyler, rastgele, düzensiz (konuşma) (ÖTS 4/2701).

Şunu bunu: Belirsiz kimseleri veya şeyleri (ÖTS 4/2701).

Şunun bunun: 1. Ne olduğu belli olmayanın: “Evi şunun bunun eline düşürme”
2. Herkesin: “Şunun bunun arkasından konuşuyorlar” (MBTS 1176).

Şunun burası: “Şu yakın yer veya zaman” mânâsında kullanılır (ÖTS 4/2701).

Şunun şurasında: Yakında olmuş veya olacak şeyler için kullanılır: “Sabret... Şunun şurasında sadece bir hafta kaldı” (MBTS 1176).

Şurada burada: (şurda burda): Birçok yerde, rastgele yerde. Emirgan’da, Kandilli’de, Yeniköy’de şurada burada dolaştım (MBTS 1177; ÖTS 4/2702).

Şuradan (şurdan) şuraya: Kısa mesafeleri anlatmak için kullanılır: “İstanbul’dan yerine birisi gönderilmeden şuradan şuraya adım atamazdı” (MBTS 1177).

Şuradan buradan (şurdan burdan): Birçok yerden, rastgele yerden veya şeyden; her konudan. Şuradan buradan konuştuk (MBTS 1177; ÖTS 4/2702).

Şuralı buralı: sf. Değişik yerlerden olan: Şuralı buralı birtakım insanlar (TS 2232).

Şurası burası: Çeşitli yerleri: Yalnız şehrin şurasına burasına dağılmış eski, fakir mahalleliler var (MBTS 1177).

Şuraya buraya: Birçok yere, rastgele, gelişigüzel yerlere: Fakat vapur şuraya buraya uğrayıp bir sürü yolcu bıraktıktan sonra sıcak memleketlere yaklaşıncı kendisini bir durgunluk aldı (MBTS 1177).

Şusu busu: Belirsiz olan mal varlığı (MBTS 1176).

Tak tak / Tak tuk: zf. Kaba ve tok bir sesle (MBTS 1191; ÖTS 4/2741).

Taka tuka: a. Gürültü, patırtı. (TS 2247).

Takım takım: zf. Küçük topluluklar halinde: “Kadın, kız, ihtiyar takım takım geliyorlar.” (MBTS 1193; ÖTS 4/2736; TS 2249).

Takım taklavat: a. Araç gereçlerin bütünü: “İşe giderken takım taklavat dolu valimizi tramvaya alırlar mı diye korka korka sorduk.” (MBTS 1193; ÖTS 4/2736; TS 2249).

Takıp takıştırmak: İtina ile süslenmek; yüzük, küpe, bilezik vb. takmak.

Takır takır: sf. Sert ve kuru, takır tukur: Takır takır bir ekmek (MBTS 1193; ÖTS 4/2736; TS 2249).

Takır tukur: sf. Takır takır (MBTS 1193; ÖTS 4/2736; TS 2249).

Taksit taksit: zf.1. Taksitlere bağlanarak. 2. Az az, bölüm bölüm, kısım kısım (MBTS 1195; ÖTS 4/2741; TS 2253).

Tamı tamına / Tam tamına: zf. Bütünüyle, olduğu gibi, tamamı tamamına, tamı tamına: “Tam tamına bu kelimelerle değilse de bu fikirleri anlattım.” (ÖTS 4/2746; TS 2259).

Tamamı tamamına: zf. Tam tamına (MBTS 1197; ÖTS 4/2747; TS 2257).

Tan tun: a. “Öldürülmek veya başı belaya uğramak” anlamına gelen tan tuna gitmek deyiminde geçen bir söz: “Vallahi bak hiç karışmam, gidersin tan tuna.” (ÖTS 4/2755; TS 2265).

Tane tane: zf. Teker teker, tane tane söylemek (veya **konuşmak**) acele etmeden, seslerin hakkını vererek, herkesin anlayabileceği gibi konuşmak: “Genç kadın ağır adımlarla eski yerine oturdu, tane tane söylemeye başladı.” (MBTS 1199; ÖTS 4/2751; TS 2260).

Tangır tangır / Tangır tungur: a. Boş nesnelere vurulduğunda çıkan kaba ve çınlayıcı ses (MBTS 1199; ÖTS 4/2751; TS 2260).

Tanıdık tanımadık: Herkes, bildik bilmedik (MBTS 1199).

Taraf taraf: zf. Çeşitli yerlerde ve doğrultularda, yer yer, her tarafta, her yanda (ÖTS 4/2759).

Taraz taraz: 1. (Kumaş için) Üzeri tel tel, iplik iplik olan. 2. (Saç için) Şekil verilmemiş, kabarık (MBTS 1202; ÖTS 4/2761).

Tartak martak: a. “Kazıp dağıtmak, darmadağın etmek” anlamındaki **tartak martak etmek** deyiminde geçen bir söz: “Kalkıp, dünya kadar para harcayıp kanalı tartak martak ettirecekler.” (TS 2272).

Tas tarak: a. “Gitmek üzere bütün eşyasını toplamak” anlamındaki **tası tarağı toplamak** deyiminde geçer: “Büyükada’da misafir akınından kaçan ev sahipleri gibi tası tarağı toplamışlar, civardaki dağlara kaçmışlar.” (ÖTS 4/2768; TS 2277).

Taş toprak: Moloz (MBTS 1208; ÖTS 4/2774).

Tatlı tatlı: zf. Güzel, hoş gidecek bir biçimde, tatlılıkla, güzel güzel: “Kız ise tatlı tatlı göz kapaklarını kapatıp açmıştı.” (MBTS 1210; ÖTS 4/2783; TS 2285).

Tatsız tuzsuz: sf. 1. Yavan, lezzetsiz: Bu akşam tatsız tuzsuz bir yemek yapmıştı. 2. Çok tatsız: “Tatsız tuzsuz bir boşluk, sessizlik sürüp gider.” (MBTS 1211; ÖTS 4/2784; TS 2286).

Tav tav: Ara ara: “Tav tav sancı geliyor” (MBTS 1211).

Tay tay: zf. “Emekleme döneminde, henüz yürüyemeyen, çocuk ayakları üzerinde durmak” anlamındaki **tay tay durmak** deyiminde geçen bir söz (MBTS 1213; ÖTS 4/2790; TS 2291).

Tek tek: Birer birer, bir bir (MBTS 1224; ÖTS 4/2813).

Tek tekçi: Tek kadehle rakı satan (kimse) (MBTS 1224).

Tek tük: sf. Az, seyrek: “Tek tük ışıklar pırıldamaya başlamıştır.” (MBTS 1227; ÖTS 4/2813; TS 2308).

Teke tek: zf. Bire karşı bir, yeke yek: Teke tek dövüşmek. (MBTS 1224; ÖTS 4/2812; TS 2304).

Teker meker: zf. “Döne döne, yuvarlana yuvarlana, paldır küldür, tepe taklak” gibi mânâlarla başına geldiği fiilin anlamını kuvvetlendirmek maksadıyla kullanılır (ÖTS 4/2816).

Teker teker: zf. Birer birer, ayrı ayrı: “Davalarını teker teker sattım.” (MBTS 1225; ÖTS 4/2816; TS 2304).

Teker tükür: zf. Teker teker: “Borcu ödeyemeyince de bizim talaalr teker tükür zıngıldadı, gitti.” (TS 2304).

Tekrar tekrar: zf. Üst üste, ardı ardına: “Bütün mesut esneyişlerin hayalimden geçişini seyrederek tekrar tekrar esnedim.” (MBTS 1227; ÖTS 4/2820; TS 2308).

Tel tel: 1. Tel şeklinde. 2. Ayrı ayrı teller hâlinde (MBTS 1227; ÖTS 4/2822).

Telâşlı telâşlı: Telâşlı bir şekilde, telâş göstererek (MBTS 1228; ÖTS 4/2824).

Telleyip duvaklamak: Gelin etmek (MBTS 1230).

Telleyip pullamak: 1. Çok süslemek. 2. Değerinden çok övmek (MBTS 1230; ÖTS 4/2828).

Telli duvaklı: sf. Duvakla ve telle süslenmiş olan (gelin) (ÖTS 4/2828; TS 2314).

Telli pullu: sf. Zevksiz bir biçimde süslenmiş (şey veya kimse) (MBTS 1230; ÖTS 4/2828; TS 2314).

Tembel tembel: b.zf. Tembel bir şekilde; çalışmadan; miskin miskin. Dört ayağını uzatıp tembel tembel yatacağına bu değirmenin kulpuna yapışılacağı gibi yapışsaydın (ÖTS 4/2830).

Tembel tembel: Hiçbir gayret sarf etmeden (MBTS 1231).

Temiz temiz: Temiz bir şekilde, temiz olarak “temiz temiz giyin” (MBTS 1233).

Tepeden tırnağa (kadar) baştan ayağa (kadar): Tepeden tırnağa kadar zırhlar giyinmişti (MBTS 1237).

Tepeden tırnağa: zf. 1. Bütünüyle: “Hergün tepeden tırnağa kasabada kim varsa çekiştiriliyordu.” 2. Baştan aşağı, her yanıyla, tepeden ayağa: “Kadın tepeden tırnağa kin kesildi, hırs kesildi.” (ÖTS 4/2843; TS 2324).

Ter ter: zf. “Direnmek, istememek, inat etmek, sinirlenmek” anlamlarındaki **ter ter tepinmek** deyiminde geçen bir söz: “Beybabamı isterim, beybabamı isterim diye ter ter tepiniyordum.” (MBTS 1242; TS 2334).

Terbiyeli terbiyeli: Terbiyeli bir biçimde, kimseyi rahatsız etmeksizin, uslu uslu (ÖTS 4/2849).

Ters pers: zf. Düzelemeyecek kadar ters bir biçimde: İşlerim öyle ters pers gitti ki... (MBTS 1242; ÖTS 4/2855; TS 2333).

Ters ters: sf. Ters: “Bu ters ters cevapları üzerine ben artık sustum.” (MBTS 1242; ÖTS 4/2586; TS 2333).

Tersân tersân: Korka korka, çekinerek (MBTS 1242; ÖTS 4/2856).

Tersli yüzlü: İç tarafı da dış tarafı da giyilebilecek şekilde hazırlanmış (giyecek) (ÖTS 4/2856).

Tık tık: Arka arkaya tık sesi çıkararak (MBTS 1253).

Tıka basa: zf. Pek sıkıştırarak, pek sıkışık ve çeşitli olarak, hiç boşluk kalmayacak biçimde. Muhtarın evinde, Şeyh Yusuf’un oturduğu oda tıka basa insan dolu (MBTS 1253; ÖTS 4/2878).

Tıkır tıkır: zf. Düzenli bir biçimde, ara vermeden, aksamadan: “Bu ideal kocalar, eşref saatleri tıkır tıkır işlemesini bilen kadınların kocalarıdır.” (MBTS 1254; ÖTS 4/2879; TS 2347).

Tıkış tıkış / Tıklım tıklım / Tıklım tıkış: zf. Sıkışık bir durumda: “Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte mahalle halkını kamyonlara tıkış tıkış doldurup götürdüler.” (MBTS 1254; ÖTS 4/2880; TS 2347-2348).

Tın tın: sf. **1.** Bilgisiz, cahil, akılsız. **2.** Parasız, züğürt. MBTS 1254 (TS 2350).

Tınaz tınaz: Yığın yığın: “Tınaz tınaz çamaşır” (MBTS 1254).

Tıngır mıngır: **1.** Kuru, mâdenî ve yankılı bir sesle. **2.** Yavaş yavaş ve düzenli bir şekilde (ÖTS 4/2881).

Tıngır mıngır / Tıngır tıngır: zf. **1.** Kuru, çınlamalı ve yankılı bir sesle. **2.** Yavaş, düzenli bir biçimde (MBTS 1255; ÖTS 4/2881; TS 2349).

Tıp tıp: zf. Küçük ve hafif vuruşları anlatır (MBTS 1255; ÖTS 4/2882).

Tıptı tıptına: zf. Tastamam, aynen: “İşe bu kadın tıptı tıptına onun kapağındaki resme benziyordu.” (MBTS 1255; ÖTS 4/2882; TS 2350).

Tıptır tıptır: zf. Hafif ve düzenli biçimde ses çıkararak (ÖTS 4/2882; TS 2350).

Tıptış tıptış: zf. Kısa adımlarla, çabuk yürüyerek: “Tıptış tıptış merdivenden inerken/Yazması boyna dolanır severken.” (MBTS 1255; ÖTS 4/2882; TS 2350).

Tıpkı tıpkısına / Tıpkısının aynısı / Tıpkısı tıpkısına: zf. Tıpatıp: “Dün de bunu düşündüm, bugün de tıpkı tıpkısına onu düşünüyorum.” (MBTS 1255; ÖTS 4/2882; TS 2350).

Tırak tırak: zf. Tavla oyununda zarlarla pulların çıkardığı çifte ses gibi art arda gelen sesleri anlatır (ÖTS 4/2883).

Tırı vırı: sf. Değersiz, boş (TS 2351).

Tırık tırak: zf. Arka arkaya hafif ve kuru bir ses çıkararak (MBTS 1255).

Tırıs tırıs: zf. Hızlı bir biçimde (ÖTS 4/2883; TS 2351).

Tırtık tırtık: sf. Pürüzlü, düz olmayan, çentikli (ÖTS 4/2886; TS 2354).

Tiftik tiftik: sf. Telleri birbirinden ayrılıp kabarmış: “Bak o sırtındaki mintan bile tiftik tiftik.” (MBTS 1257; ÖTS 4/2888; TS 2355).

Tik tak: a. Genellikle saatin çalışırken çıkardığı ses: “Ocağın üzerindeki saatin kırık bir kalp gibi vuran kuvvetsiz ve mahzun tik taklarını duydu.” (ÖTS 4/2889; TS 2356).

Tike tike: Parça parça (MBTS 1257; ÖTS 4/2888).

Tin tin: zf. Sessiz, patırtısız bir biçimde: Tin tin uzaklaştı (MBTS 1258; TS 2357).

Tir tir: zf. Üşümek, korkmak, öfkelenmek vb. fiillerle birlikte, mânâyı kuvvetlendirmek için kullanılır. Öfkeden tir tir titreyerek: -Oradan püskürttük, hem de döğe döğe diyorum (MBTS 1259; ÖTS 4/2892).

Tiril tiril: sf. Titrer gibi dalgalanan ince, (kumaş, elbise): “Askılı,uzun,tiril tiril bir elbise giymişti.” (MBTS 1258; ÖTS 4/2891; TS 2358).

Tok tok: zf. Kalın ve gür sesle: “Birdenbire doktora dönerek tok tok konuşmaya başladı.” (TS 2362).

Top top: sf. **1.** Birçok topu bir arada bulunan (kumaş vb.) **2.** zf. Top biçiminde olarak, yuvarlak yuvarlak (MBTS 1262; ÖTS 4/2908; TS 2372).

Top tüfek: a. Türlü silahlar (MBTS 1262; ÖTS 4/2901; TS 2372).

Topu topu: zf. 1. Toplam olarak: “Benim tarlam topu topu bir avuç yer.” 2. Aşağı yukarı, hemen hemen: “Topu topu kırk küsür güne sığan bir yalnızlık, insanı böyle mi ederdi?”(MBTS 1263; ÖTS 4/2908; TS2373).

Toz duman: Yerden kalkıp havayı kaplayan yoğun toz: Yollardan bir toz dumandır kalkıyordu (MBTS 1265; ÖTS 4/2913).

Toz toprak: Tozdan ve topraktan kirlenmiş durumda, çok tozlu: Sonra kurtuluşunu ve toz topraktan temizlenişini saâdetle hatırlarım (MBTS 1265)

Tozlu topraklı: Üzerine toz ve toprak bulaşmış: Bir müddet tozlu topraklı eğri büğrü, yumru yumru, kırık kırık, çarpık çurpuk eşyaya baktım (MBTS 1265).

Tövbe tövbe (estağfurullah): Çok şaşılın ve tasvip edilmeyen durumlar karşısında veya günah sayılacak bir sözden sonra “tövbeler olsun, tövbe ederim” anlamında kullanılır (MBTS 1266).

Tövbeler tövbesi: Çok büyük pişmanlık ifâdesi olarak söylenir: Ben de gittim bir geyiğin avına / Geyik çekti beni kendi tavına / Tövbeler tövbesi geyik avına (MBTS 1266).

Tuhaf tuhaf: Tuhaf bir şekilde: Aynada birkaç yaş ihtiyarlamış yüzüm bana tuhaf tuhaf gülüyor (MBTS 1268).

Tumba döşek: Yatma, yatağa girme (MBTS 1269).

Tun tun: zf. Gizlice, kimse görmeksizin (TS 2386).

Tutam tutam: sf. Tutulacak kadar birçoğu bir arada olan: “Şakaklardan dökülen tutam tutam kıvrıkcıklar başımın genel görünüşünü gösterişli bir saç ve renk yığını haline sokuyordu.” (MBTS 1271; ÖTS 4/2931; TS 2389).

Tuzlu biberli: Etkili, dokunaklı: Gazetelerin bâzıları tuzlu biberli yazarlarmış (MBTS 1274)

Tümen tümen: zf. Pek çok, binlerce (MBTS 1275; ÖTS 4/2947; TS 2398).

Türlü türlü: Çeşit çeşit, cins cins (MBTS 1276; ÖTS 4/2953).

Tüy tüs: a. Tüy: “Şu yüzünde tüy tüs olmayan, başı açık evrak okuyan delikanlı mı?” (TS 2404).

Ucu ucuna: zf. Ancak, en son kertede (MBTS 1278; TS 2405).

Ucun ucun: zf. **1.** Uç uca, ucu ucuna: “İşte ucun ucun geleneğe, ahlâki kaygılara tutsak düşüyor.” **2.** Azar azar (MBTS 1278; ÖTS 4/2957; TS 2405).

Uç uca: Uçları bitişmek suretiyle: “Uç uca gelmek” (ÖTS 4/2958; MBTS 1278).

Uçsuz bucaksız: sf. Sonu görülmeyecek kadar geniş olan: “Şehir, uzaktan bir dağın eteğinde uçsuz bucaksız bir bahçe gibi görünüyor.” (MBTS 1279; ÖTS 4/2961; TS 2407).

Uçtan uca: zf. Bir baştan bir başa: “Biz bu yolları uçtan uca yaylılarla birkaç defa aşmıştık.” (MBTS 1278; TS2408).

Uçtu uçtu: Birkaç kişi arasında oynanan, şaşırtmacalı bir çocuk oyunu (ÖTS 4/2962).

Uçuk kaçık: sf. Deli dolu: “Uçuk kaçık fikirleri de büyük ölçüde terk etti.” (MBTS 1279TS 2408).

Ufacık tefecik: sf. Kısa boylu ve zayıf, küçük yapılı, çelimsiz: “Sen de benim gibi âdemoğlunun eline düşseydin, niye böyle ufacık tefecik kaldığımı anlardın.” (MBTS 1280; TS 2409).

Ufak tefek: a. Gerekli küçük eşya, araç gereç: “Üç kat elbisemden, birkaç takım çamaşırimdan ve ufak tefeğimden başka hiçbir şeyim ve hiçbir kimsem yok.” (MBTS 1280; ÖTS 4/2963; TS 2409).

Ufak ufak: zf. Küçük küçük, hafif hafif: “Ufak ufak ne tatlı heyecanlar geçirdik, şimdi kaybetmiş olmakla beraber daha geniş nefes alıyoruz.” (MBTS 1280; ÖTS 4/2963; TS 2409).

Ufaktan ufağa: zf. Azar azar, yavaş yavaş: “Birkaç ay geçince dayanamadı, utanıp sıkılmayı kaldırarak ufaktan ufağa bazı şikâyetlere başladı.” (MBTS 1280; ÖTS 4/2963; TS 2409).

Ufaktan ufaktan: zf. **1.** Sezdirmeden. **2.** Yavaş yavaş (MBTS 1280; TS 2409).

Uflayıp puflamak: Uflayıp durmak, sürekli olarak uflamak (MBTS 1280ÖTS 4/2964).

Uğrun uğrun: zf. Gizli olarak: “Seher yeli her yellerin başısın / Uğrun uğrun yâre selam taşırısın.” (MBTS 1281; ÖTS 4/2967; TS 2411).

Ulam ulam: sf. Sıra sıra: “Hatta ben mahcubiyetimden kızarmak değil, gözlerimden ulam ulam yaş da getirebilirim.” (MBTS 1282; ÖTS 4/2970; TS 2413).

Ulu orta: zf. Açıktan açığa. “Ticaret ulu orta bir ihtikâr işi olmuştu.” (ÖTS 4/2972; TS 2415).

Uslu akıllı / Uslu uslu: sf. Olgun, ağırlığı ve değeri olan (kimse) (MBTS 1287; ÖTS 4/2980; TS 2421).

Usul erkân: Alışlagelmiş davranış tarzı, âdet (ÖTS 4/2982).

Usul usul: zf. Usulcacık, yavaş yavaş (MBTS 1287; ÖTS 4/2982).

Utana sıkıla: zf. Çok utanıp sıkılarak, utanıp sıkılmış bir biçimde (MBTS 1288; TS 2423).

Utanıp arlanmak (sıkılmak): Çok utanmak, mahcup olmak (ÖTS 4/2984).

Uydur kaydır: Ne yaparsan yap, elindeki imkânları nasıl kullanırsan kullan: “Ben anlamam, uydur kaydır, bu işi yap” (MBTS 1289).

Uykulu uykulu: zf. Uykudan yeni kalkmışken, uyku sersemliği üzerindeyken (MBTS 1290; ÖTS 4/2991; TS 2429).

Uyur uyanık: Yarı uyur yarı uyanık, yarı uykulu (MBTS 1291; ÖTS 4/2994).

Uzaktan uzağa: 1. Yakınlık ve ilgi derecesi az olan. Uzaktan uzağa tanışıklığımız var. 2. Çok uzaktan (duyulan); ötelere, uzaklardan. Uzaktan uzağa çoban çeşmesi (ÖTS 4/2998).

Uzaktan uzağa: Çok uzaktan, uzak yerlerden: Uzaktan uzağa top sesi işitmeye başlar (MBTS 1292).

Uzaktan uzağa: zf. 1. Çok uzakta: “Uzaktan uzağa arkamdan iki gölge peydahlandı.” 2. Birazcık, az buçuk, tam olmayarak: “Mızıkaların çaldığı kantolar arasında uzaktan uzağa tanıdığı havalar da vardı”(TS 2434).

Uzaktan yakından: zf. Herhangi bir bakımdan: “Buranın beyleri uzaktan yakından birbirinin hısımlarıdır.” (ÖTS 4/2998; TS 2434).

Uzun uzadıya: zf. Uzatarak, derinleştirerek, genişleterek, ayrıntılarıyla: “Burada da her bahsin sonunda yazdığı gibi uzun uzadıya incelemelerde bulunuyor.” (MBTS 1293; ÖTS 4/3003; TS 2439).

Uzun uzun: zf. Uzun süre, uzun olarak, uzunca: “Ama doğrusu Hugo’yu artık uzun uzun okuyamıyoruz, onun şiiri, şiir anlayışı bizden çok uzaklaştı.” (MBTS 1293; ÖTS 4/3004; TS 2439).

Uzunlu kısali: sf. ve zf. Uzunlu kısali bir arada, bâzısı uzun, bâzısı kısa durumda: “Saçımı iyi kesmediniz, uzunlu kısali oldu” (MBTS 1293).

Üç aşağı beş yukarı: Yaklaşık olarak az bir farkla (ÖTS 4/3006).

Üç beş: sf. Nicelik yönünden az: “İhtiyarın ona yasakladığı üç beş şeyden birisi de bu idi.” (MBTS 1294; ÖTS 4/3006; TS 2441).

Üçer beşer: zf. Yaklaşık üçü, beşi bir arada olarak, küme küme: “Gökte yıldızların üçer beşer eksilmeye başlamasından anlaşılıyordu sabahın yaklaştığı.” (ÖTS 4/3007; TS 2442).

Ürkek ürkek: zf. Ürkerek, korkarak, çekingen bir şekilde (ÖTS 4/3016; MBTS 1297).

Üst baş: Giyecekler, kıyafetler (ÖTS 4/3022).

Üst üste: sf. **1.** Çok kalabalık, sıkışık. **2.**zf. Birbirinin üstüne konulmuş bir biçimde: “Bir gün üst üste yığılmış paketleri göstererek buyurun, dediler, hepsi hazır.” (MBTS 1298; ÖTS 4/3022; TS 2456).

Üstüne üstlük: zf. Fazla olarak, fazladan: “Üstüne üstlük damar sertliği de yapışmamış mı zavallının yakasına.” (MBTS 1299; TS 2455).

Üşene üşene: zf. İstemeyerek, isteksiz bir hâlde. Vefik Paşa; üşene üşene gözlerini açtı (ÖTS 4/3027).

Üzüm üzüm: zf. Anlamlarını pekiştirmek için **üzmek** ve **üzülmek** fiillerine getirilen bir söz: “Hıncını doğrudan doğruya çıkaramıyor. Başka bahaneler bularak kızı üzüm üzüm üzüyor.” (MBTS 1302; ÖTS 4/3034; TS2460).

Vah vah: “Çok yazık” anlamında kullanılan bir söz (TS 2465).

Vak vak: a. Ördeğin çıkardığı ses (TS 2467).

Vakit vakit: Belli olmayan zamanlarda, ara sıra, zaman zaman (MBTS 1306; ÖTS 4/3042).

Vakitli vakitsiz: Uygun bir zaman kollamadan, rastgele zamanlarda, zamansız (MBTS 1306; ÖTS 4/3043).

Vallah billâh:Halk ağzı. Vallahi ve billâhi: Vallah billâh hepsini Bulgar kalpağı gibi kapıp taşlar üzerine çarpacak (MBTS 1307).

Vallahi (ve) billâhi: Yemin sözü: Vallahi billâhi ben onu gördüm / Balık da deryânın üstünde durur (MBTS 1307).

Vallahi billahi / Vallahi tallahi: “Allah’a ant olsun ki” anlamında kullanılan bir yemin sözü, vallahi tallahi: “Vallahi billahi böyle giderse eşyasını toplayıp annesine gidecekti.” (ÖTS 4/ 3044; TS 2467).

Var yok: 1. Olduğu bile şüpheli, olması ihtimali çok az. **2.** Aşağı yukarı, belli bir ölçüye yakın. On yedisinde var yok (MBTS 1307; ÖTS 4/3046).

Vara vara: Gide gide (ÖTS 4/3051).

Vara yoğa: “Her şeye” mânâsı ile bazı fiillerle birlikte kullanılır. Vara yoğa karışmak. Vara yoğa ağlamak (ÖTS 4/3046).

Varı yoğu: Bütün varlığı, sâhip olduğu her şey: Zülfüne meftun olan bî-dilin / Varı yoğu cümle hebadır (MBTS 1307).

Varsa...yoksa: Başına getirildiği tekrarlı kelimenin her şeyin üstünde tutulduğunu anlatır (ÖTS 4/3046).

Vekil vükela: a. İleri gelenler (TS2477).

Vıcık vıcık: sf. **1.** Kıvamı çok gevşemiş, yumuşamış, sulu: “Pençesiz pabuçların içinde vıcık vıcık olmuş çoraplar.” **2.** Ciddi olmayan, özden yoksun olan, değersiz (MBTS 1318; TS 2484).

Vıdır vıdır: zf. Vıdırdaşarak (TS 2484).

Vıdı vıdı: sf. Türlü sebeplerle yerli yersiz çok konuşmayı huy edinmiş (kimse) (ÖTS 4/3074; TS 2484).

Vık vık: zf. İnce ses çıkararak (TS 2484).

Vır vır: a. Usandırıcı sinirlendirici bir biçimde durmadan konuşma: “Her gün münasebetsiz birtakım vırvırla beni bile kocattı.” (MBTS 1318; ÖTS 4/3074; TS 2484).

Vırak vırak: zf. **1.** Kurbağa sesini anlatır. **2.** Çocuk ağlamasını anlatır (MBTS 1318).

Vırt zırt: zf. Sık sık, ikide birde: “Saçları vırt zırt boyanmaktan, tepelerine oturtulmuş bakır veya kalay bir miğferi andırıyor.” (ÖTS 4/3074; TS 2484).

Vız vız: a. Vızıldama sesi (TS 2485).

Vızır vızır: zf. Hiç ara vermeksizin, sürekli bir biçimde: “Rüyalar bize vızır vızır gelip gidiyor ve... bize gaipten haber veriyordu.” (MBTS 1318; ÖTS 4/3074; TS 2484).

Viyak viyak: zf. Viyaklayarak: Çocuk viyak viyak ağladı (TS 2488).

Yağlandırma ballandırma: Mübalağa ederek, abartarak. Onu böyle yağlandırma ballandırma dillerine dolamalarına doğrusu damat bey dayanamıyor (ÖTS 4/3098).

Yağlayıp ballamak / Yağlı ballı (olmak): Çok süsleyerek, çok överek anlatmak (MBTS 1325; ÖTS 4/3098).

Yağlı ballı: sf. İçli dışlı: “Cihana maskara oldular paşam gibi yağlı ballı hulular çakıp gidiyorlardı.” (ÖTS 4/3099; TS 2501).

Yaka paça: zf. Zorla, isteği dışında: “Kimi kellesinden olur padişah olayım derken, kimi de yaka paça oturtulur tahtına.” (MBTS 1327; ÖTS 4/3103; TS2506).

Yaka yakaya: Karşı karşıya: Akşama kadar düşmanlar yaka yakaya muharebeden sonra bir mükemmel galabeye mazhar oldular (MBTS 1327).

Yakıp yandırmak: Çok üzme, mahvetme, perişân etmek (ÖTS 4/3110; MBTS 1329).

Yakıp yıkmak: Harap etmek, mahvetmek (ÖTS 4/3110; MBTS 1329).

Yalan dolan: a. Gerçek dışı söylenen birçok söz: “Bu güzelliği varken yalan dolanla çoklarını baştan çıkarabilirdi.” (ÖTS 4/3112; MBTS 1329; TS 2511).

Yalan yanlış: sf. Gerçek olmayan, yanlış şeylerle dolu: “Yalan yanlış değerlendirmeler çabucak yaygınlaşıyor.” (MBTS 1329; ÖTS 4/3113; TS 2512).

Yalap şalap / Yalap şap: zf. Baştan savma, üstünkörü, yarım yamalak: “Gündelik kadının yalap şalap yaptığı işleri, gittiğimiz geceler Neclâ tamamlıyor.” (TS 2512).

Yalap yalap: zf. Parıl parıl, parıldayarak: “Güneş yalap yalap yanıyordu.” (MBTS 1330; ÖTS 4/3115; TS 2512).

Yalayıp yutmak: 1. İştahla yemek. 2. Kötü bir davranış, söz vb. karşısında ses çıkarmamak, kabullenmek (MBTS 1329; ÖTS 4/3112).

Yalvar yakar (yalvara yakara): Çok yalvarmak, ısrarla yalvarma (MBTS 1331; ÖTS 4/3120).

Yampiri yampiri: Yan yan ve çarpık bir şekilde (MBTS 1331; ÖTS 4/3121).

Yamru yumru: sf. Yumru: “Ökçeleri çarpık, uçları kalkık, yamru yumru ayakkabıları toz içindeydi.” (MBTS 1332; ÖTS 4/3121; TS 2517).

Yamuk yumuk: sf. Yamru yumru: “Hızını artıran yel, yamuk yumuk sokaktaki gübreli tozları kaldırıyordu.” (TS 2517).

Yan yan: zf. Yanlamasına. “Yan yan yürümeyi, yürürken ellerini böğürlerine dayamay, kafalarını öne yıkmayı alışkanlık haline getirdiler.” (TS 2525).

Yan yana: sf. Birbirinin yanında olan: “Burada, yan yana iki odamız vardı.” (MBTS 1332; TS 2525).

Yana yakıla: zf. Sızlanarak, sıkıntısını belli ederek, şikâyet ederek: “Karı dırdırından başının şiştiğini ikide bir yana yakıla anlatıyordu.” (MBTS 1334; TS 2519).

Yana yana: zf. 1. Döne döne, tekrar tekrar. 2. Yanarak: Her kime derdim yansam / Yana yana gez derler (MBTS 1334; TS 2519).

Yanak yanağa: zf. Yanakları birbirine degecek kadar yakın olarak (MBTS 1332; TS 2518).

Yanık yanık: İçe işleyecek şekilde, dokunaklı, tesirli: Karac’oğlan der ki gönül eylerim / Benim olsa böyle dilber neylerim / Gurbet ilde yanık yanık söylerim / Gümüş halka takmış tombul koluna (MBTS 1333).

Yanıp yakılmak: Durumdan şikayetçi olmak, sızlanmak, mahvolmak (MBTS 1334).ÖTS 4/3131).

Yanşak yanşak: Geveze geveze, yersiz şekilde: Herife bak, yanşak yanşak söyler (MBTS 1334).

Yap yap: zf. Yavaş yavaş, ağır ağır (ÖTS 4/ 3139).

Yapıp etmek: Yapmak, gerçekleştirmek (MBTS 1336; ÖTS 4/3137).

Yapıp yakıştırmak: 1. Herhangi bir şekilde yapmak, becermek: “Yapıp yakıştırdı, yemeği ortaya çıkardı” 2. Ağzına geleni söyleyerek haddini bildirmek, verip veriştiirmek (MBTS 1336).

Yapış yapış: zf. 1. Yapışkan bir madde ile bulanmış. Her şey yapış yapıştı (MBTS 1335; ÖTS 4/3136).

Yaprak yaprak: Tabaka tabaka, kat kat (MBTS 1336; ÖTS 4/3138).

Yara bere: Yara, çürük, ezik (MBTS 1337).

Yarı yarıya: zf. 1. Yarısı kadar: “Damatlarının bu işten memnun görünmesi, onun azap ve sıkıntısını yarı yarıya hafifletiyordu.”2. Yarısı birisine, yarısı öbürüne olarak: Yarı yarıya bölüştük (MBTS 1338; ÖTS 4/3147; TS 2541).

Yarım yamalak: sf. 1. Kusurlu, eksik: “Yarım yamalak konuşmalar duydum kapı arkalarından.” 2. zf. Baştan savma bir biçimde, üstünkörü: “Yarım yamalak lâf etmektense susmayı seçmek Fransa’da geçirdiğim ilk seneyi neredeyse cehenneme döndürecekti.” (MBTS 1339; ÖTS 4/3149; TS 2540).

Yarım yırtık: sf. Önemsiz: “Yitirilen inançların yerine acilen yarım yırtık yeni inançlar koyuveriyorsan daha çok utançlar yaşarsın.” (TS 2540).

Yaşın yaşın: zf. Gizli gizli, gizlice, için için.

Yaşlı başlı: sf. Yaşlı, deneyimli ve görgülü, olgun: “Kontrol altına alınmayan kalabalık içinde, yaşlı başlı insanlar bile iptidai bir seviyeye inerler.” (MBTS 1341; ÖTS 4/3158; TS 2548).

Yaşlıca başlıca: sf. Yaşı biraz geçkin durumda olan, deneyimli (kimse): “Soba başında oturur ısınırken kapı açıldı, içeriye yaşlıca başlıca beş altı kişi girdiler.” (TS 2548).

Yatıp kalkıp: Her zaman, hep, daima. Yatıp kalkıp Allah'a şükrediyor (ÖTS 4/3163).

Yatıp kalkmak: 1. Vaktini, zamanını hoşça geçirmek, gününü gün etmek, aşk yapmak. 2. Arkadaşlık etmek. İyi insanlarla yatıp kalkarsan başın belâyaya girmez (ÖTS 4/3163).

Yavaş yavaş: Ağır ağır: Yaprak kımıldıyor yavaş yavaş / Gün doğuyor şehrin üzerine (MBTS 1343).

Yavaş yavaş: zf. Yavaş bir biçimde, ağır ağır, adım adım, aheste aheste, aheste beste, sepil sepil: "Yaptıkları işin akışından, gözleri yavaş yavaş ışıklarını buluyor, ruhlarının başıboş heyecanı duruluyor, çerçevesleniyor." (ÖTS 4/3164; TS 2552).

Yayan yapıldak: zf. Yalın ayak bir biçimde: "Hemşehrim, bu geç saat nereye yayan yapıldak?" (ÖTS 4/3168; TS 2554).

Yayıp yayık: zf. Heceleri uzatarak (konuşmak): Yayıp yayık anlatıyordu (MBTS 1344 ÖTS 4/3168 TS 2555).

Yayvan yayvan: zf. Sesleri yayarak, uzatarak (ÖTS 4/3172;TS 2558).

Yaz kış: Bütün bir yol boyunca, bütün sene (ÖTS 4/3172).

Yaza çize: Tekrar tekrar yazmak suretiyle: Nihayet yaza çize, ilk satırı iç noktayla başlayan yeni bir tarz icât ettim (MBTS 1346).

Yazar çizer: Yazar: "Yazar çizer takımı" (MBTS 1345).

Yazık günah: Büyük üzüntü ve kınama anlatır (ÖTS 4/3175).

Yazıp çizmek: Yazmak (ÖTS 4/3178).

Yazlı kışlı: zf. Bütün yıl boyunca: "Onlar yazlı kışlı orada otururlar." (MBTS 1345; ÖTS 4/3176; TS 2562).

Yediden yetmiş: Herkes: "O sabah yediden yetmiş bütün obayı aldılar götürdüler kasabaya, bastılar içeri." (TS 2564).

Yedirip içirmek: Beslemek (MBTS 1347; ÖTS 4/3181).

Yegân yegân: Birer birer, teker teker, ayrı ayrı: Her birinin yegân yegân huylarına, âdetlerine göre hizmetleri görülecek (ÖTS 4/3181; MBTS 1347).

Yeke yek: zf. Teke tek (TS 2568).

Yellim yepelek / Yel yeperek: zf. Çok acele, telaşlı bir biçimde, bilinçsizce (koşuşturmak), yel yepelek (TS 2568).

Yellim yelalim: zf. Çabucak (TS 2568).

Yeme içme: a. Türlü yiyecek ve içeceklerle beslenme. (MBTS 1349; ÖTS 4/3187; TS 2569).

Yemedden içmeden: (Kötü davranışlar için) Vakit geçirmeden, hemen (MBTS 1349; ÖTS 4/3188).

Yeni yeni: zf. Yeni olarak, bugünlerde, çok yakınlarda: “Hem benim oğlan yeni yeni okuyor.” (ÖTS 4/3194; TS 2575).

Yer yer: Kısım kısım, bölüm bölüm, orada burada, bâzı yerlerde: Şimdi âfâka alev püskürüyor her çatlak / Yarılıp hasta dudaklar gibi yer yer toprak (MBTS 1352).

Yer yurt: Oturulan, yaşanılan yer, ev bark, mesken, ikâmetgâh (MBTS 1352; ÖTS 4/3205)

Yerden yere: Sık sık yer değiştirerek (ÖTS 4/3198).

Yerli yerinde: zf. Eskiden olduğu yerde (MBTS 1354; ÖTS 4/3201; TS 2581).

Yerli yerine: zf. Kendine ait olan yere: “Şiirde biçim, gerekli parçaların yerli yerine konmasıdır.” (MBTS 1354; TS 2581).

Yerli yersiz: zf. Uygun zamanı olup olmadığı düşünülmeden (MBTS 1354; ÖTS 4/3204; TS 2581).

Yersiz yurtsuz: sf. Barınacak yeri olmayan. Yersiz yurtsuz kalmak (MBTS 1354; ÖTS 4/3205; TS 2582).

Yığın yığın: Yığınlar halinde: Sahrânın ötesinde berisinde yığın yığın beyaz çiçekler açılmaya başlar (MBTS 1357).

Yıkama yağlama:1. Bir motorlu araca, temizlemek maksadıyla yıkamak ve yağ durumunu kontrol edip tamamlamak suretiyle yapılan bakım. **2.** Bu bakımı yapan servis (MBTS 1357).

Yıkık dökük: Harap olmuş: “Yıkık dökük bir yapı” (MBTS 1357).

Yıkık yıprak: sf. Yıpranmış: “Akrabaları da kuşkusuz ona yıkık yıprak bir çocukluk yaşatmışlardır.” (TS 2589).

Yıkıla yıkıla: Düşecek gibi yalpalayarak (ÖTS 4/3216).

Yıldan yıla: Her yıl, yılda bir, seneden seneye (MBTS 1357).

Yıldır yıldır: zf. Parıl parıl (ÖTS 4/3220).

Yılışık yılışık: Yılışık bir şekilde, sırnaşıkça, sırtarak: “Yılışık yılışık gülmeye başladı” (MBTS 1358).

Yıllar yılı: zf. Uzun yıllardan beri. “Neden böyle düşman görünüyorsunuz / Yıllar yılı dost bildiğim aynalar ?” (MBTS 1357; ÖTS 4/3218; TS 2594).

Yırtık pırtık: sf. Parça parça olmuş, eskiyip parçalanmış, eski püskü: “Çatıların üstüne çöp yığınlarından ayıkladıkları naylonları, yırtık pırtık savanları, delik deşik kilimleri, serdiler.” (MBTS 1359; ÖTS 4/3223; TS 2595).

Yıvış yıvış: zf. Laubali bir biçimde. (TS 2596).

Yısa yısa / Yısa yısa: Zorla, var kuvveti vererek (MBTS 1359; ÖTS 4/3226).

Yitip gitmek: Görünmez olmak, ortadan kalkmak (ÖTS 4/3227).

Yiyip tüketmek: 1. Tüketmek. Bütün mirasını yiyip bitirdi. 2. Onmaz iyileşmez, şifa bulmaz hâle getirmek (ÖTS 4/3188).

Yok yok: Her şey var, olmayan şey yok. Yok yok; Hele azmindeki zincirleri bir kır! (MBTS 1360; ÖTS 4/3230).

Yok yoksul: sf. Zengin olmayan, fakir. (MBTS 1360; ÖTS 4/3230; TS 2602).

Yol yol: Çizgi çizgi, çizgiler halinde: Sırtı yol yol boyalı azim bir canavar (MBTS 1362).

Yol yordam / Yol yöntem: Davranış usulleri, davranma kuralları; nasıl davranılacağını bilme (MBTS 1362; ÖTS 4/3238).

Yollu yolunca: Usulüne uygun olarak; âdet üzere. Ama uyanık davranmalı ki iş yollu yolunca gitsin (MBTS 1363; ÖTS 4/3246).

Yolsuz yöntemsiz: sf. Bir kurala, bir yönteme uymayan, usulsüz: Yolsuz yöntemsiz işler. (MBTS 1363; TS 2606).

Yorgun argın: zf. Çok yorulmuş, gücü kalmamış bir biçimde: “Bir handa, yorgun argın, tatlı bir uykudaydık.” (MBTS 1363; ÖTS 4/3249; TS 2607).

Yudum yudum: Azar azar, arka arkaya yudumlar halinde: Yudum yudum su içiyorum (MBTS 1365).

Yukarılı aşağılı: zf. Üstlü altlı, aşağılı yukarılı: “Yukarılı aşağılı oturuyoruz.” (MBTS 1365).

Yumak yumak: Küçük yumaklar halinde: “Yumak yumak tozlar uçuşuyor” (MBTS 1365).

Yumuk yumuk: zf. Tombul tombul. Küçük Sabahat, bir bebek gibi güzel, şirin yumuk yumuk bir kızdı (MBTS 1366; ÖTS 4/3256).

Yumuşak yumuşak: İncitmeden, yumuşakça, yavaşça (ÖTS 4/3258).

Yuvarlana yuvarlana: zf. Yuvarlanarak, döne döne (ÖTS 4/3263).

Yüz göz: Bütün yüz (MBTS 1373; ÖTS 4/3279).

Yüz yüze: zf. Karşı karşıya, vicahen: “Yüz yüze görüşmek istiyor, söyleyecekleri varmış.” (MBTS 1371; ÖTS 4/3281; TS 2637).

Yüzde yüz: zf. 1. Kesinlikle: “Salâh güpegündüz içki içmeye yüzde yüz karşıdır.” 2. Tam olarak: “Hiç kimseye yüzde yüz söz vermek âdetim değil.” (TS 2633).

Yüzlü yüzlü: Utanmadan, sıkılmadan, hiç çekinmeden (ÖTS 4/3286).

Yüzsüz yüzsüz: zf. Utanmaz ve pişkin bir biçimde: “Başkalarına ait bir rezaletten bahsediliyormuş gibi yüzsüz yüzsüz sırtmaya başlamıştı.” (TS 2636).

Yüzü gözü: Bütün yüzü: Bîçârenin yüzü gözü kesilmişti (MBTS 1372).

Zaman zaman: zf. Ara sıra: “Kendisini zaman zaman tutan bu nöbetten kurtulmaya çalıştı.” (MBTS 1376; ÖTS 4/3297; TS 2642).

Zamanlı zamansız: Uygun olmayan, gelişigüzel zamanlarda, vakitli vakitsiz: “Zamanlı zamansız telefon ediyor” (MBTS 1377).

Zangır zangır: zf. “Aşırı bir biçimde titremek” anlamındaki zangır zangır titremek deyiminde geçen bir söz, zıngır zıngır, zıngıl zıngıl: “Mevki hrsından zangır zangır titreyen, sapsarı bir yüzle gezen adam.” (TS 2643).

Zâr zâr: Ağlaya ağlaya, inleye inleye (MBTS 1378; ÖTS 4/3300).

Zar zor: zf. **1.** Zorla, istemeye istemeye. Zar zor yerinden kalktı. **2.** Kıt kanaat, güçlkle. Zar zor geçiniyorlar (ÖTS 4/3303).

Zarar ziyan: Uğranılan her çeşit zarar (MBTS 1378; ÖTS 4/3301).

Zâri zâri: **1.** İnleyerek. **2.** Hüngür hüngür (MBTS 1379; ÖTS 4/3302).

Zart zurt: Atıp tutma, yüksekten konuşma, çıkışma (MBTS 1379; ÖTS 4/3303).

Zehir zemberek: sf. Son derece sert, hakaret dolu: “Baştakilere, bir kere daha uyarmak için zehir zemberek bir rapor gönderdi.” (ÖTS 4/3307TS 2649).

Zehir zıkkım: sf. Son derece acı. **(yediği) zehir zıkkım olsun** nankörler için kullanılan bir ilenme sözü. (MBTS 1381; ÖTS 4/3307; TS 2649).

Zıngır zıngır: zf. Zangır zangır. (MBTS 1387; ÖTS 4/3319; TS 2655).

Zıp zıp: Zıplayarak (MBTS 1387; ÖTS 4/3319).

Zır zır: zf. Bıktırıcı ve sürekli bir ses çıkararak: Bütün gün zır zır ağlar. (ÖTS 4/3320; TS 2657).

Zırl zırl: zf. Bolca: “Bazı sıkı zamanlarda öyle olur ki sırtımdan çıkan gömleği elimde burup sıktığım zaman, tekneden çıkmış çamaşır gibi zırl zırl su akıyor.” (MBTS 1388; TS 2657).

Zırt fırt- Zırt pırt- zırt zırt: zf. Zırt pırt. (MBTS 1388; ÖTS 4/3320; TS 2657).

Zil zurna: sf. ve zf. Kendini bilmeyecek kadar sarhoş, çok sarhoş: Her gece hâneye zil zurna gelir / Çektiğim mihneti Allah bilir (MBTS 1390).

Zonk zonk: zf. Zonklamanın şiddetli olduğunu belirtmek için kullanılır.

Zor belâ: Güçlkle, güç hâl ile: Darphâne parayı zor belâ mâliyeye yolladı (MBTS 1392).

Zoru zoruna: Güçlkle, zor belâ (MBTS 1392; ÖTS 4/3332).

TÜRKMEN TÜRKCESİ

Abır-zabır: Bolar-bolmaz haybat, hemle. Besdir onun abyır-zabyry (TDDS 1/18; BTS 13).

Abyny-tabýyny: Bir zadyň ugruny, tilsimini öwrenmek, nähili iş salyşmalydygyny, iş tärini ele almak (TDDS 1/18).

Aç-açan: Apaçık, içten, samimi (BTS 59; TDDS 1/18; TTS 21).

Aç-açanlyk: Aç-açan ýagdaý. Dostluky döwletleriň baştutanlarynyň duşuşygy özüniň aç-açanlygy we yürekdeşligi bilen ýatdagalar... (TDDS 1/18).

Aç-açanrak: Azda-kände aç-açan (TDDS 1/21).

Aç-ýalaňaç: Aç hem egin-eşiksiz galan (adam hakynda). Aç-yalaňaç ýetim-ýesirleri ýok (TDDS 1/20).

Açyk-aýdyň: Dürs, dogry, äşgär (TDDS 1/21).

Açykdan-açyk: Gös-göni, dos-dogry, gönüden-göni, üzül-kesil, aýdýň. Açykdan-açyk aýtmak (TDDS 1/21).

Ädimme-ädim: adım adım, peşi peşine, sürekli (BTS 824-825; TTS 189).

Agaç-ugaç: **1.** Agaç tagta we onun bölekleri. **2.** Agaç goş önümleri: sandyk, yşgap (TDDS 1/25).

Agar-agar: Gyzyly hem goňur suwotlaryndan alynýan şepbik, ýelim şekilli önüm (TDDS 1/25).

Agdar-düňder: Akan-dökän, ýykan-ýumran, bulam-bujar (BTS 16; TDDS 1/25).

Agramma-agram: Dene-den, den agramly, agramyna barabar. Agramma-agram çalşyk etmek (BTS 19; TDDS 1/26).

Agsak-towsak: Agsaklaýanýa-da başga bir kemi bolan, sürä eýermeyän (mal, dowar hakynda) (TDDS 1/29).

Agtyk-çowluk: at. Oglyňdan ýa-da gyzyňdan doňan çağalar hem-de agtyklaryň çagasy (TDDS 1/28).

Agyp-dönme: Agyp-dönmek ýagdaýy (TDDS 1/31).

Agyp-dönmek: **1.** Belli bir düzgün boýunça öňe gitmek we yza öwrülme. Süri ýapa ýarmaşyp, agyp-dönüp ýörendir. **2.** Aşak ýokaryk hereketlenmek; elek-çelek bolmak, bir kadada durman hereket etmek (adamyň gözi hakynda) (TDDS 1/31).

Agyp-dönmeklik: Agyp dönme ýagdaýy (TDDS 1/31).

Agyp-dönmezlik: Agyp-dönmezlik hereketini etmezlik (TDDS 1/31).

Agyr-agyr: **1.** Ören agramly, saldamly, uly. Sallanşyp dur agyr-agyr hoşalar. **2.** Kynlyk bilen, ynjalyksyz sallançakdaky. Bebejik tiz-tizden agyragyr dem alýar (BTS 23; TDDS 1/30).

Agyzdan-agza: Agyzdan-agza ýaýramak (geçmek) – Dilden-dile geçmek, il arasyna ýaýramak. Magtymguly agyzdan-agza geçip gelýen halk dörediciligine uly üns beripdir. (BTS 22).

Agyzma-agyz: Jikme-jik, zat-goýman, baryny, hemmesini. Beşim serdaryň hutözünü görüp, oňa senin beren görkezmeleriňi agyzma-agyz aýtdym (BTS 22).

Ähem-ähem: Ähem-ähem etmek – ardynmak, ardyn jynamak. Batyraga gözünüňgy tagy bilen Güljamala seredip, “ähem-ähem” edip ardynyplar gördi (BTS 827; TDDS 1/344).

Ah-wah / Ah-wahlamak / Ah-wahlamaklyk / Ah-wahlaýyş: Ýadawlygy, argynlygy, ýarawsyzlygy aňlatmakda ulanylýar; hykgy-çokgy. –Ine, ýene gyzyrma başlady- diýdi we ol uzyn gijesini hüňňürdäp, ah-wah bilen geçirdi (TDDS 1/37).

Ajaýyp-ajaýyp: Diýseň ajaýyp (köp zat hakynda). Aşgabadyň ak mermerden gurlan ajaýyp-ajaýyp jaýlaryny görmäge göz gerek (TDDS 1/36).

Äjit-mäjit: Alyp-ýolup barýan, göze-başa düşüp barýan, aldajy. Älhepus, özler-e äjit-mäjitýal aýt! (BTS 825; TDDS 1/347).

Akan-çukanlyk: Akan çukan ýer, бүдүр-сүдүр, çukanak-çukanakýer (TDDS 1/38).

Akan-döken: Bulam-bujar, çalam-çaş, tertipsiz, bulaşyk. Öýüň içini akan-döken edip tapan depder-kitaplaryny alyp, ensesini tünňerdip, mekdebine gitdi (BTS 33; TDDS 1/38).

Akan-dökenlik: **1.** Bol-telkilik, cüda köplük. **2.** Bulam-bujarlyk, tertipsizlik, çalam-çaşlyk, dyr-pytraňlyk. Ussanyň dukanynda şeýle akan-dökenligiň arasynda adamlar özlerine ýer tapýardylar (BTS 33; TDDS 1/38).

Ak-gara: Ýagşy-ýaman, gowy-erbet. Ol agy-garanysaygarýan adam (TDDS 1/38).

Ak-gök: Süýt-gatyk ýaly ak önümleriň we hyýar-pomidor, kelem, badamjan ýaly gök önümleriň umumy ady (TDSS 1/38).

Akly-garaly: Ak hem gara gatyşykly, ak-gara reňkli, ak-gara gatyşyk. Ýazyň ilki başynda olaryň öýleriniň töwereklerinde akly-garaly guzuýklar görüldi (TDDS 1/41).

Akly-gyzylly: Ak we gyzyl gatyşykly, ak gyzyl reňkli, ak-gyzyl gatyşyk. Kejebäniň töwereginde akly-gyzylly atgulaklar galgaýardy (TDDS 1/41).

Akylly-başly: Oýlanyşykly, aňly-düşünjeli, pikirli, önli-soňly (TDDS 1/43).

Akylly-başlyrak: Belli derejede akylly-başly; beýlekilere, öňkä görä akylly-başly (TDDS 1/43).

Akyr-ukur: Köne-sana goş-golam, döwürýenjik zatlar. Çöp kümäniň içi akyr-ukurdan doludy (TDDS 1/43):

Ala-böle: Aýratyn-da, dine. Şu ýerde bir waka ala-böle ýadynda galypdyr (TDDS 1/42).

Ala-mula / Alaja-mulaja: Ala-mula. Öňünden alaja-mulaja pişik çyksa gorkjakmy, gorkjak däl? (TDDS 44).

Alaň-açyk / Alaň-açyklyk: Daş-töweregi açyk, kapas bolmadyk şemally ýer. Gawun-garpyz ýaly bakja ekinleri alaň-açyklykda gowy ösýär (TDDS 1/44).

Alan-aldy / Alan-aldylyk: at. Bir zad yeýeçiliksiz dar gatmaklyk, alha-allyk (TDDS 1/44).

Al-arwah: Ýaman zatlary özünde jemleýji adatdan daşary hem göze görünmeýän mahluklaryň jemi (TDDS 1/47).

Alas-gopas: Aljyraňny, howlukmaç, alñasak. Ol zatlaryny alas gopas ýygnaşdyrды-da turup gitdi (TDDS 1/47).

Aldadym-mulladym /Aldatdym-mullatdym: aldadym-muldadym etmek. Bir işi çala çula etmek, başdan sowma ýerine ýetirmek (TDDS 1/46).

Aldap-ogşap: Her edip, hesip edip, ugrunytapyp, ýalbaryp-ýakaryp. Munyaldap-ogşapatdan düşürelî (TDDS 1/46).

Aldym-berdim: Aldym-berdime salmak –Gaty gyssamak, heleklemek, erbet ýagdaýa salmak. Bu günki dören duýgy Aýsoltany aldym-berdime saldy (BTS 39; TDDS 1/49).

Aldym-berdimli: Helekçilikli, ören güýçli, gyssagly. Özlerini şol bir gezekeňenler bilen aldym-berdimli söweş edip biljekdiler (BTS 39 TDDS 1/49).

Aldyryp-ýoldurmazlyk: Hiçbir zadyň elinden gidermezlik, hiçbir zadyň azyýan ýetirtmezlik. Aldyrman-ýoldurman, sag-aman geldiňmi, serdar? –diyip, Seýitmyrat beg onun habaryny aldy (TDDS 1/49).

Alha-allyk: Ýerli-ýerden alyşlyk, alan-aldylyk, köpçülik bolup almaklyk (TDDS 1/49).

Alış-çalış: Değiş-tokuş (TTS 29).

Allaý-allaý: Çaga ýatyrylmak üçin hüwdülenende, hüwdiniň arasynda gaýtalanýan sözler. Allaý-allaý ak bäbek, Sallançakda ýat, bäbek (TDDS 1/48).

Aluw-satuw: Satyn alyş we satyş, söwda (TDDS 1/53).

Alyş-çalyş: Harydyarzan alyp gymmat satma, onuk söwda. Onuň belli keri bolman, işi alyş-çalyş edip yörmek(BTS 41 TDDS 1/52).

Aman-esen: Sag-salamat, sag-gurgun, sag-aman (BTS 41 TDDS 1/52).

Amanlyk-saglyk / Amanlyk-esenlik / Aman-esenlik: Aman-saglyk. Oba-gara, mal-baş aman-esenlik mi? (TDDS 1/52).

Äm-säm: şaşmak, şaşkına dönmek, şaşirmek (BTS 825; TTS 190).

Äňe-säňe: Äm-säm (BTS 826; TDDS 1/346).

Änigi-şänigi: Bir zadyň mazmuny ikeş bi we ş. m. Dogrusynda hertaraplaýynlygy, dolulygy. Olar medresä okuwa gelyänleri änigi-şänigi bilen tananlaryny gowy görýärler (TDDS 1/346).

Aňka-taňka: Aňka-taňka bolmak (etmek). Özüni ýitirip geň galmak, aljyramak, aň-taň bolmak. Düşmanyň ýykylman galanlaryn aňka-taňka bolup epişge baka ankarylyşdylar (BTS 44; TDDS 1/54).

Aňk-taňk: Aňk-taňk bolmak (BTS 44; TDDS 1/55).

Aňry-bäri: Ojuk-bujuk, oduk-buduk; paty-puty ().

Aňry-beri / Aňryk-berik / Aňrsy-bärsi: Oduk-boduk, ojuk-bujuk. -Aňry-beri zat alcak- diýip magazine tarap ýöneldi (BTS 45; TDDS 1/56).

Apaň-apañ: **Apaň-apañ basmak** Özüne göwnüýetijilik bilen gophamgadam basmak äwmezeklik bilen agras, hayal ädimlemek (TDDS 1/59).

Äp-däp: gelenek görenek. Her yerin öz äp-däpı var (BTS 46; TDDS 1/59; TTS 191).

Äpet-äpet: koca koca, büyük büyük (BTS 826; TTS 191).

Apyla-sapyla: **apyla-sapyla sowulmak.** Haýsydyr bir howp, waka bela sowlup geçmek (TDDS 1/59).

Aram-aram: Mahal-mahal, wagt-wagt, käte-käte, käwagt. Aram-aram şemal öwüsýärdi (BTS 48; TDDS 1/61).

Är-aýal: Maşgala übüti, ayal we erkek. Är-aýal bazara gitdi (TDDS 1/346).

Arkan-arkan: Gaýta-gaýta arkanlygyna, arka tarapa, yza. Şol barmana-da yüzüne ýalyn çabyrap barýan dek elini daldalap, arkan-arkan çekilyär (TDDS 1/62).

Arman-irmän: Arman-ýadaman. Arman-irmän işläliň ! (TDDS 1/64).

Arman-ýadaman: Bir syhly, dynuvsyz, hemişe, ýadavlygy bilmen. ...ikinci de arman-ýadaman göreş alyp bardylar (BTS 52; TDDS 1/64).

Ar-namys: Haya-şerim, ygrar, vyjdan. Ar-namys saklamak (BTS 52; TDDS 1/64).

Ar-namysly: Haya-şerimli, ygrarly, vyjdanly. Ar-namysly bolmak (BTS 52 TDDS 1/64).

Ar-namyslylyk / Ar-namyslyrak: ýokary adamkärçilik mertebesi, ar-namyslylyk. Ar-namyslylyk her adama mahsusdyr (TDDS 1/64).

Ar-namyssyz: Ar-namysy bilmeýän, binamys, adamkärçilik mertebesi pes, ygrarsyz. Ýa-da bir ilde çykan, Ar-namyssyz gorkakmy? (TDSS 1/64).

Ar-namyssyzlyk / Ar-namyssyzrak: Ar-namysy ýokluk, ar-namysly dällik, binamyslyk (TDSS 1/64).

Arryk-durruk: Arryk-durruk (TDSS 1/64).

Arryk-urruk: Arryk düşen (dowar, ownukjanly hakynda) (TDSS 1/67).

Artan-esgen: Artyp galan zat (köplenç, iýilyän, gündelik durmuşda gerekli zat hakynda), galan-gaçan. Artan-egseniň bolsa, ýetim ýesire, garyba bermeli, sogap bolar (TDSS 1/67).

Arta-süýşe / Arta-taşa: Artyk-süýşük. Arta süýşe döwleti, çöreği ýok halyna... Aýdyňahyr, adamlar, Ol nähili duşmanmyş (TDSS 1/67).

Artyk-süýşük: Artyk-süýşük gallanyň baryny ýygnap tabşyrmak (BTS 53; TDSS 1/66).

Arzuw-dileg / Arzuw-hyýal / Arzuw-niýet: Arzuw ve dileg (TDSS 1/69).

Assa-assa: Assa. Assa-assa ýörep, öz köşgüne arap ugrady (BTS 55; TDSS 1/71).

Asyl-asyt: **Asyl-asyt bolmak.** Bir zatdan ýapyşyp, howada sallanyp durmak; bir zada ilişip, boşlukda zordan özüni saklap durmak (TDSS 1/70).

Aşak-ýokaryk / Aşak-ýokary: Pesebelende, aşakdan ýokaryk, ýokardan aşak. Tolkun gaýygy aşak-ýokary yraýardy (TDSS 1/73).

Aşrym-aşrym: Tapgyr tapgyr, birden-birden; güyjäp-gowşan. Diňe aşrym-aşrym gelyän şemala gyrçägäni tokynyň serpindisi ýaly sowurýardy-da derrew geçip gidyärdi (TDSS 1/75).

Aşyk-maşuk: Söýşen oglan ve gyz. Biziňaşyk-maşuklarymyz hat ýazyşýarlar (BTS 60-61).

Ata-baba: a. Atalar, cedler, ecdat (BTS 56; TDSS 1/74; TTS 36).

At-abraý: Abraý. Sovet alymlarynyň at-abraýy ýyl-ýyldan artýar (BTS 56).

Ata-ene: a. Ana-baba, ebeveyn (TDSS 1/74; TTS 36).

Ata-enelik: Ata-enä degişli, ata-eneden gaýdýan (TDSS 1/74).

Ataly-ogul: Kakasy ve ogly manysynda ulanylýan tirkeş söz. Pökgen bilen hoş geldi ataly-ogul ýaly tirkeşip, bir gandallaryndaky gök ýaprakly baglaryň içine girip gitdiler (BTS 57).

Atan-satan: Atan-satan bolup ýörmek- Edimlerini uzyn-uzyn edip, tagaşyksyz ýöremek. Ol atan-satan bolup ýörep barýardy (BTS 57; TDSS 1/74).

Atarman-çaparman: syp. Batyr, edermen, dogumly (TDSS 1/77).

Atlanha-atlan: ýerli-ýerden aýaga galmaklyk, ata atlanmaklyk (TDSS 1/76).

Atly-abraýly: Ada we abraýa mynasyp bolan, at-abraý gazanan (BTS 57; TDSS 1/76).

Atly-ýaragly: Aty-ýaragy bar bolan, söweş şaýy tutulan, söweş esbasy übjün (TDSS 1/76).

Ätmer-sätmer: Ätmer-sätmer etmek – ulyuly ädimläp gitmek. Her ýerden bir ätmer-sätmerädir, maşynatarap ýöredi (BTS 827; TDSS 1/348).

Äwüp-säwüp: Setanda-seýranda, ýoly düşüp, käwagt. Äwüp-säwüp tejene düşäseňiz, waharman iýman gaýtman (TDSS 1/349).

Ax-bax: Ýadamaklygy, armaklygy anladýan ümlük hykgy-çokgy (BTS 58).

Aý-aýdyň: ýatgy, öränaýdyň. Aýaýdyňdyr, ýagtydyr. Gyzlar oynar wagtydyr (TDSS 1/85).

Aýda-ýylda: Seýrek, käwagt, çendan. Aýda-ýylda bir gelyň, gelen wagtyň bir dutary ele al ahyryn! (TDSS 1/85).

Aýlaň-çaýlaň: Aýlaň-çaýlaň etmek- az vagt gezelenç etmek, gezmelemek. Aýlaň-çaýlaň edensoň geler-de! (BTS 30; TDSS 1/87).

Aýlaw-aýlaw: Aýlawy köp bolan, öwrümlü, öwrüm öwrüm. Dogrudan-da, aýlaw-aýlaw ýodabar haaşak inip, ýagty güneşin nury gitdikçe kemelýärdi (BTS 30; TDSS 1/87).

Aýry-aýry: Dürli-dürli, başga-başga, aýry başga, özge özge, bir meñzeş däl (BTS 31; TDSS 1/88).

Aýtmak-aýtmak: Köp gezek gaýtalap aýtmak. Saňa-da aýtmak-aýtmak, diýlenini ediberenok (TDSS 1/89).

Aýyl-saýyl: Mese-mälim, has aýdyň, açyk, aýan (BTS 32; TDSS 1/90).

Aýyl-saýyllaşdyrmak: Bir näçe zady seljerişdirmek, saýpallaşdyrmak, meşe-mälime dişdirmek; gözden geçirişdirmek (TDSS 1/90).

Azar-bizar: hysyrdysy, zahmeti ýok; ýuwaş. Ol işin azary-bizary ýokweli, garaz, adam biynjalyk bolýar-da (TDSS 1/92).

Azatda-mazat: Sen-men ýok, birlenke. Azatda-mazat bu ýigidiň ezeneginden tutup alypgidipdir (BTS 28).

Az-az: Seýrek, selçeň, gyt; ýok diyen ýaly. Onuň ýaly adam az-azdyr (TDSS 1/92).

Az-azdan: Kem-kemden, assa-yuwaşdan, ýuwaş-ýuwaşdan; azajykdan. Oglum az-azdan iç (BTS 27; TDSS 1/92).

Azda-kemde / Azda-kände: Az mukdarda, belli bir derejede, sähelçe, biraz, birneme, azda-köpde (TDSS 1/92).

Azdan-känden / Azdan-köpden: hAz mukdarda, belli bir derejede, sähelçe, biraz, birneme, azda-köpde (TDSS 1/92).

Az-maz: Az kem (BTS 28; TDSS 1/93).

Azy-köp: Az hem bolsa, köp hem bolsa, nece xem bolsa. Azu-köp zat taýýarlandy (BTS 28).

Azyk-suvluk: Bir ýere gidilende göterilýen iýmit önümleri, ýol iýmiti. Çary aza işçileri azyk-suvluk bilen üpjün edýer (BTS 28).

Bag-bakcalık / Bag-bakjalyk: a. Bağlık bahçelik yer (BTS 63; TTS 41; TDSS 1/94).

Bag-bakja: Miweli miwesiz ağaçlar, dürli bossan ekinler, bag-bossan (BTS 63; TDSS 1/94).

Bag-bakjaly: Bag-bakja ekilen, bag-baka ösümlikli (ýer). Bag-bakjaly oba (TDSS 1/97).

Bag-bossan Bagy-bossan: Bag-bakja. Biz ýurdumuz bag-bakja öwünyäris (BTS 63-65; TDSS 1/97).

Bag-bossançylyk: Onun bag-bossançylygy nähili gowy görýändigini bir bilsediňiz (TDSS 1/97).

Bag-bossanlyk: Bag-bakja ekilen, bag-baka ösümlikli (ýer). Bag-bakjaly oba (TDSS 1/97).

Bag-bossanlyk / Bagy-bossanlyk: Bag-bakjaly, bag-bakja ekilen meydan, bag hem bossan ekinli ýer (BTS 63; TDSS 1/97-99).

Bala-çaga: a. Çocuklar, çoluk-çocuk. Balalı-çagalı adam (BTS 70; TDSS 1/103; TTS 45).

Bapma-bap: Birin-birin her babyny. Ol bu kitaby bapma-bap okapçykdy (TDSS 1/102).

Bara-bara: Gitgide, gittikçe. Yel bara barayatışyar (BTS 72; TDSS 1/102; TTS 46).

Bara-barmana / Bara-barmaşa: Baran badyna, bada-bat, bara-barmaşa. Bara-barmana ony bagryna basdy (TDSS 1/102).

Bar-bar: Uly ýitgi, sütem, horluk zerarly gaty aňlamak, zeýrenmek (TDSS 1/105).

Bardı-geldi: Eğer, şayet, gerekirse, icabında. Bardı-geldi men gerek bolsam (BTS 7; TDSS 1/105; TTS 47).

Barha-barha: Gitdigiçe öňküsinden has güýçli derejede, has güýçli depgin bilen (TDSS 1/105).

Bäri-bärde: Golaý ýerde, golaý-goltumda. Bäri-bärde senin diýýän oban barmy näme? (TDSS 1/131).

Barşyk-gelşik / Baryş-gelişlilik: Gatnaşyk, baryşgeliş, aragatnaşyk (TDSS 1/104).

Baryş-geliş: Dostlukly, gatnaşyk, aragatnaşyk (BTS 74; TDSS1/104).

Baryş-gelişli: Özara gatnaşykly, ýakynara gatnaşyk, özara ýakyn ara gatnaşyk saklayan. Baryş-gelişli gatnaşyk (TDSS 1/104).

Bary-ýogy: Bar bolanjasy (az sanly zat hakda) Gördüňiz mi, ýaşuly, bary-ýogy baş ýylda nähili üýtgeşiklik bolýar (BTS 74; TDSS; 1/107).

Basa-bas: Tıka-basa: Avtobusın içi basa-bas (BTS 74; TDSS 1/107; TTS 48).

Basa-baslyk: Üýşen märekäniň arasyndaky dyknyşyk, itnişik. Suwuňüsti basa-baslyk däl (TDSS 1/107).

Bassır-bussur / Bassyr-ýussur: gizli, gizli-kapaklı. Bassır-bussur etmek (TDSS 1/106-109; TTS 49).

Bassyr-bassyr: Bir näçe gezek yzyny uzman, yzly-yzyna. Olara bassyr-bassyr bäs-alty gezek barmaly bolupdym (TDSS 1/106).

Bassyr-bussurlyk / Bassyr-ýussurlyk: Gizliňlik, ýaşyrynlyk, bassyr-bussurlyk (TDSS 1/106-109).

Basyr-basyr: basyr-basyr etmek köplenç, çagany, syrkaw adamy gereğinden artyk basyrmak (TDSS 1/109).

Baş-başdak:1. Düzensiz, örgütsüz, dağınık, karışık, anarşik; **2.** Keyfince davranan, bildiğini okuyan. Baş-başdak adam (TDSS 1/110; TTS 50).

Baş-başdaklyk: Her kim öz başyna, başly-barat ýagdaýda bolmaklyk, tertipsizlik. Baş-başdaklyk bolmaz ýaly, her kime belli bir ýumuş tabşyryldy (BTS 81; TDSS 1/110).

Başdan-aýak: Başyndan ahyryna çenli, başlanýan döwründen gutarýan döwrüne çenli. Ol başdan-aýak gurluşykda işledi (BTS 81; TDSS 1/113).

Başga-başga: Biri-birinden tapawutly, üýtgeşik-üýtgeşik, aýry-aýry, dürli-dürli. Bularyň gylyklary başga-başga bolsa-da, durmuşa düşünişleri bir bolara çemeli (TDSS 1/113).

Bäşlek-üçlek: Takmynan bäş-üç sany. –Şularam bolar- diýip, atylaryň önüni çekip ugrady (TDSS 1/131).

Başly-barat: düzensiz, karışık, darmadağınık. Başly-baratly yatan kitaplar (BTS 81; TDSS 1/112; TTS 52).

Başly-baratlık: düzensizlik, kargaşa, karışıklık. Söveşin başly-baratlığı (BTS 81; TDSS 1/112; TTS 52).

Başly-baratly: Ugur-utgasyýok, ugursyz; baş-başdak, tertipsiz. Başly-barat salnan jaýlar (TDSS 1/112).

Batly-batly: Gaýta-gaýta bat bilen, has güýçli. Goşa çynaryň düýbünde iki sany gartaşan sazanda başlaryny batly batly silkäp, joşup saz çalýardy (TDSS 1/115).

Baý-baý / Baý-baýow: Berenji, şatygly, geň galmagy anladýan ümlük. Baý-baýgutly bolsun, halyna! Hany bir ýeriňden tur, göreýin! (BTS 67; TDSS 1/115-117).

Bazzy-buzzy: Ugurly-utgasyz, bazzyk-buzzyk, düşnükli-düşnüksiz. Bazzy-buzzy geplemek (BTS 67).

Bela-beter: Bela. Ähli bela-beter dep bolsun (BTS 86; TDSS 1/120).

Bela-beterlik: Elhençlik, erbetlik, betbagtlyk (TDSS 1/120).

Bela-kaza: Bela-beter. Govaçany indi hiçbir bela-kazanyň bizin elimizden alcaak gümany ýok (BTS 86).

Belentli-pesli / Beýikli-pesli: Beýiklik ya peslik taydan bir derejede bolmadyk, tekiz däl. Belentli-pesli dağlar (BTS 85; TDSS 1/120-129).

Belent-pes: Beýikli-pesli, beýik-pes. Gylgynlyk, sazaklyk belendi-pesi. Traktor ýaňladyp, belentli-pesli, Manysy, azajyk, söziöp-esli (BTS 87).

Belli-belli: Aýry-aýry, aýratyň, kabir. Emma belin belli-belli vagtlarda Mehrude bir tutuklyk ve tukatlyk peyda bolýardy (BTS 87; TDSS 1/123).

Belli-beter: Has beter, aýratyn hem, has, ylaýtada. Nurcahanyň sonky sözi Aşyry belli-beter hep gozgalaňa saldy (BTS 88).

Belli-küllü: Düýp göter, gutarnykly, bütinleý. Onuň gelmeği misgeri belli-küllü dalanmakdan halas etdi (BTS 88).

Besse-besse: Pers-ala, menek-menek, tegelek-tegelek. Soňa baka ýörite ýasalan demirleri gyzdyryp, munuň endamyna dag basmaga başladylar, guşaklykdan ýokarysyny besse-besseetdiler (BTS 90).

Beterden-beter: Has ýaman, ören erbet. Beterden-beteri bolýar (BTS 91).

Beýik-beýik: Biri-birinden beýik, biri beýlekisinden beýik, barysy beýik (köp zat hakynda). Beýik-beýik dağlar (TDSS 1/129).

Beýikden-beýik: Hemmesinden beýik bolan, gaty beýik. Ol bugünden beýikden-beýik alaňlaryň üstüne çykyp... (TDSS 1/129).

Beýle-beýle: Şeýle ýokary derejedäki, şular ýaly gowy. Halkyň içinde beýle-beýle zehinli adamlar bardyr öýtmeyärdim (TDSS 1/129).

Bileni-biteni: Bar bilyän zady, elinden gelyänzady. Onuň bileni-biteni bazara gatnamakdy (TDSS 1/134).

Biler-bilimsek: Köpzada göz ýetiryän (TDSS 1/134).

Bir-bir: Birer-birer: Bir-bir aýtmak (TTS 71).

Birden-bir / Bir-birden: Ýeke-ýekeden. Biri-biriniň yzyndan (BTS 97).

Birek-birege: birbirine, biri öbürüne. Birek-birege kömek etmek (TTS 71).

Birek-birek: Biri-birisi. Birek-birek bilen gatnaşyp duralyň (TDSS 1/138).

Biri-biri: Bir-biri (TDSS 1/138).

Birin-birin: birer-birer. Birin-birin sanamak (BTS 98; TTS 72).

Birlän-ikilän: Bir-iki, birkaç; bazı. Birlän-ikilän adamlar (BTS 98; TTS 72).

Bogum-bogum: Köp bogunly, bir neçe bogunly. Bogum-bogum bolup, uzalyp gidýen syrdam gamyşla onun gözüne görünüp duran ýalydy (BTS 102; TDSS 1/145).

Bolar-bolmaz: ýarar-ýaramaz, ugurly-ugursyz. Ýigitleriň bolar-bolmaz deňişmelerini bolsa ol hasaba-da almaýardy (BTS 104; TDSS 1/144).

Bosa-bos: Başly-baratly gaçyş, gaça-gaç, bosuş (BTS 105; TDSS 1/146).

Bosa-bosluk: Başly-barat gaçmaklyk, gaça-gaçlyk, bir bar eken, bir vagt boşa-bosluk edýen, bir ýurt bolan eken (BTS 105).

Boýdan-başa: Başdan-ayak, başyndaň ahyryna çenli, hemmesi. Boýdan-başa egin-başygarady (BTS 103).

Boýdan-başa: Baştan sona, baştan başa: Boýdan-başa yaragly (TTS 80).

Boýdan-başa: Başdan-ayak, başyndan ahyryna çenli, hemmesi. Tiz wagtdan ony gül ýaly edip abatlarysi boýdan-başa reňkläris (TDSS 1/149).

Boýur-boýur: boýur-boýurýaş akmak Boýur ganyp, zeýrenip, düwme-düwme göz yaşly ağlamak (TDSS 1/151).

Boýur-boýur: Dövme-dövme (ağlananda dökülýen gözyaşy hakynda). Gözlerimden boýur-boýur ýaş döküp aglaýardym (BTS 107).

Boz-ýaz: Bir zat sebepli ýüzüň renki üýtgemek, ýüzüň gan-peti geçmek. Bu gelşiksiz ýagdaýa ýüzleri boz-ýaz bolan Nurjahan heniz özüni rastlap bilmändi (TDSS 1/150).

Böke-böke: Seke seke, hoplaya-zıplaya: Çaga böke-böke gidýärdi (TTS 82).

Bölek-bölek: Topar-topar, böleklere bölünen. Adamlar bölek-bölek bolup, üç bir beş bir baǵda gezyerdiler (BTS 109; TDSS 1/153).

Bölek-böleklik: Bölek-bölek bolan ýagdaýynda bolmaklyk (TDSS 1/153).

Bölek-büçek: Bölük-pörçük. Bölek-büçek pul (TDSS 1/153; TTS 83).

Bölek-büçeklik: Uly bolmadyk, bölek bölek, böleklere bölünen (TDSS 1/153).

Böreň-böreň: Bol miktarda, çok miktarda (sıvılar hakkında). Suv böreň-böreň akyar (BTS 110; TDSS 1/152; TTS 83).

Budur-sudur: Tekiz däl, ýylmanak däl, tagaşyksyz. Simferopolyň ýanyndaky gowaklarda budur-sudur daş gurallar tapyldy (BTS 117).

Bulam-bucar: Dolaşık, karışık, karanlık: Bu bulam-bucar iş (BTS 113; TDSS 1/157; TTS 86).

Bulam-bucarlık: düzensizlik, daǵınıklık, karışıklık. Bu bulam-bucarlıktan baş çıkarar yalı däl (TTS 86; BTS 113; TDSS 1/157).

Bulam-delem: Hilini pes derejede etmek, erbet ýerine ýetirmek (TDSS 1/157).

Buldur-buldur: Buldur-buldur etmek (su vb. parıldamak) (BTS 114; TDSS 1/156; TTS 86).

Burçak-burçak: Burçak-burçak derlemek. Buram-buram terlemek (BTS 116; TDSS 1/158; TTS 87).

Burum-burum: kıvrım-kıvrım, kıvrıcık: Burum-burum saç (BTS 115; TTS 88).

Busdur-ýasdyr: Busdur-ýasdyr etmek. Üstüni basyrmak, ýaşyrmak (BTS 116).

Buýra-buýra: Burum-burum, buýraly. Ol uzıp boldy, eginlek, otuz yaşlaryndaky, buýra-buýra bolup duran sarymtyl saçly bir adamdy (BTS 112; TDSS 1/160).

Buýtár-suýtár: buýtár-suýtár etmek. Sypyjyklyk etmek, bahana aramak (BTS 112; TDSS 1/162).

Büdenek-südenek: Çukurlu-tümsekli: Büdenek-büdenek yol (TTS 90).

Büdür-südür: çukurlu tümsekli. Büdür-südür yol (TDSS 1/162; TTS 90).

Büdür-südürlük: Tekiz dällik, ýylmanak dällik, çukanak-çukanak ýer, бүdür-südürýer (TDSS 1/162).

Bükle-m-bükle-m / Büklüm-büklüm:1. Burma-burma, burulmuş; 2. Kıvırcık, büklüm büklüm. Onuň saçları büklüm-büklüm (TDSS 1/163; TTS 90).

Bydym-sydym: bydym-sydym etmek Bir işe başlanýanda güýmenjiräp, gowuşgynsyz hereket etmek (TDSS 1/165).

Bygyr-bygyr: Aram otda gazanda gaýnaýan gaýnatmadan, çekdirmeden çykýan ses (TDSS 1/165).

Çaga-çuga: a. Çoluk-çocuk. Çaga-çugalarına harladı (TDSS 1/167; TTS 106).

Çaga-çugalı: çoluklu-çocuklu. Çaga-çugalı maşına mündiler (TTS 106).

Çaga-çugasız: çoluksuz-çocuksuz (TTS 106).

Çagşyl-çagşyl / Çagşyl-çugşul: Güjümiň ýapraklary çagşyl-çagşyl ses edyär (TDSS 1/169).

Çala-çula: yavaş, yavaşça. Maşın çala-çula gelyär (BTS 736; TDSS 1/171; TTS 108).

Çalak-çulak: Çok acele, süratle, çarçabuk (BTS 736; TDSS 1/170; TTS 108).

Çalam-çaş: Karışık, karmaşa içinde. Çalam-çaş dağıtmak (TTS 108).

Çal-çapyr: Çal, agaranyňum umyady. Çagalaram indi bol bolansoň çal-çapyrdan doýmuşypdyr (TDSS 1/170).

Çalt-çalt: Tiz-tiz, basym-basym, çaltlyk bilen. Ol çalt-çalt ýöräp gitdi (BTS 737; TDSS 1/173).

Çapak-çapak: Kiçijik çaga ellerini çarpdyrmak üçin yüzlenip aýdylyan söz. Çapak-çapak elleri, agyrmasyn golları (TDSS 1/174).

Çapım-çapım: Kesik kesik (TTS 111).

Çay-pay: Çay (BTS 734; TTS 113).

Çayşık-çuyşuk / Çayşyk-çüýşük: eğri büğrü (BTS 734; TTS 114).

Çemçe-çanak: a. kap kacak (BTS 745; TTS 116).

Çen-çak: Bir zadyň belli çägi, serhedi, derejesi. Dünýäde hiç ýerde mugtzadyň ýoklugy name nem düşüňän, ýöne edilmeli çykdaýjynyň hem bir çeni-çaky bar ahyry! (BTS 745).

Çensiz-çaksyz: Belli bir ölçegi çensiz çaksyzdy (TDSS 1/186).

Çensiz-çaksyzlyk: Mukdar, möçber taydan köplük, san taydan çäksizlik, örän köplük (TDSS 1/186).

Çıkın-çıkın: etleri yumru yumru olan (TTS 120).

Çılgım-çılgım: şerit-şerit (TTS 120).

Çil-çil: **1.** ýol-yol, zol-zol, zolak-zolak. **2.** Gasyn-gasyn, ýgyrt-ýgyrt. ...ýüzi de çil-çildi (TDSS 1/192).

Çiňe-çiňe: Çiňe-çiňe seretmek. Defalarca dikkatle bakmak, incelemek (BTS 748; TDSS 1/195; TTS 123).

Çintik-çintik: Bir näçe kiçijik temgiller bolan. Ak köynegin ýakasında çintik-çintik gara bar (TDSS 1/195).

Çirkin-çirkin: Gaýta-gaýta çirkin ses bilen (TDSS 1/194).

Çizik-çizik: yüzü çizgi çizgi olan (TTS 122).

Çizim-çizim: yüzü çizgi-çizgi olan (TTS 122).

Çoguş-çoguş: çoguş-çoguş etmek. Yürürken ayakkabıdan ses çıkmak (BTS 750; TDSS 1/196; TTS 124).

Çomp-çomp: Düýe suwa çagrylanda áydylýan söz (TDSS 1/198).

Çorba-çagar: Çorba we şoňa meňzeş nahar. Men işden gelýän çämiň bolmanda çorba-çagar edäyseň bolmaýarmy (TDSS 1/201).

Çozha-çozluk: iki taraftan yapılan hücum (BTS 750; TTS 125).

Çöp-çalam: Kökünde gurap galan we döwölüp aýrylan çöpler. Garap durup güýmenäyseň, çöp-çalama ýitertizki (BTS 754; TDSS 1/202).

Çöp-çalamlyk: Çöp-çalamyň köp ýeri çöp basan ýer (BTS 754; TDSS 1/202).

Çöp-çör: Ownuk-uşak çöp bilen çör gatyşan süplük (BTS 754; TDSS 1/202).

Çukanak-sakanak: a. çukurlu yer (BTS 755; TDSS 1/207; TTS 127).

Çukur-çukur: Küçük çukurlardan ibaret olan çukur çukur (BTS 755; TTS 127).

Çümüş-çümüş: çümüş-çümüş etmek wagtal-wagtal çümüşüdemek, endamyň gijeýän ýaly duyulmak. Endamy garynja ýörän ýaly çümüş-çümüş etdi (TDSS 1/209).

Çürt-kesik / Çürt-ýoluk: Üzül-kesil, çurt-ýoluk, anyk, açyk, aýdyň. Emmaylmyň önünde men boýundyryn! – diýip Aman poşyçürt-kesik aýdyň (BTS 756).

Çüýk-çäk: Oýun oýnaýan çagalaryň birinin bir sebäp bilen oyundan aýrylyp, oyna gelip goşulýança oyna şarik dældigini aňladýan ümlük (TDSS 1/211).

Çüýrük-çaryk: Çüýrän hem ýarylan, kesilen. Gawun-garpyzlaryň çüýrük-çarygyny tirte goşmak üçin peliň gyrasynda üşürüp goýdy (TDSS 1/210).

Çykyn-çykyn: Bedeniniň gaty etleri ýumry-ýumry bolup duran (TDSS 1/214).

Çylgym-çylgym: Çzyk-çzyk, zolak-zolak, zol-zol (BTS 759; TDSS 1/217).

Çyr-çyr: çyr-çyrçyrlamak. Çyrlamak. Ayazyň awusy tenine ornan çaga çyr-çyrçyrlady (TDSS 1/219).

Çzyk-çzyk: ýüzi çzym-çzym edilen. Kitabyň daşy çzyk-çzyk edilipdir (BTS 758; TDSS 1/220).

Çzym-çzym: Ýüzi çzym-çzym edilen (BTS 758; TDSS 1/220).

Daby-daby: ýaýran, aýdylýan. İl içinde daby-daby gürrüň bar (TDSS 1/222).

Dabyr-dubur: Abyr-zabyr, bolar-bolmaz haýbat, hemle. Çagakän bir dabyr-dubur edip durmaň (TDSS 1/222).

Dabyrt-dabyrt: Çapyp barýan atyň toýnaklaryndan yzly-yzyna çykýan ses (TDSS 1/225).

Dadyrdym-gudurdum: Azajyk, az mukdarda (iýmit hakynda). Munyň zat däl-ä, ýöne bir dadyrdym-gudurdym (TDSS 1/225).

Dähedem-dessem / Dähedem-dessemlemek: Bir aýagyn burnuny ikinji aýagyň ökjesinede gerip yöremek ýa-da dabanlap ölçemek (TDSS 1/257).

Dama-dama: Köp mukdarda, yzyl-yzyna damyp. Dama-dama köl bolar, hiç dammasa, çöl bolar (TDDS 1/228).

Damja-damja:1. Damja görnüşinde; damja usuly bilen. **2.** Damja-damja edip (TDDS 1/231).

Damjyk-dumjuk: İki-ýeke damyp başlamak, damjyklamak. Ilki damjyk-dumjuk edip başlanam bolsa, soňy ýelli çagba ýazyppy, ýagys diňerli däl di (TDDS 1/231).

Danadan-dana: Örän dana, danalaryň danasy (TDDS 1/230).

Däne-däne: Her bir danesi özbaşdak, aýry-aýry bolup duran, seçelenip ýatan. Hemme saçlary göýberlip, onun ösgün bölekleri däne-däne bolup şabraşyp durýardy (BTS 286).

Darka-darka: darka-darka ýarylmak Bölek-bölek bolup ýarylmak, birnäçe ýerinden çat açmak, bölünmek. Onuň kätmeniniň aşagynda ýerler darka-darka ýarylyp, öz-özi agdarylyp barýan ýalydy (TDDS 1/235).

Dars-dars: Darsyldap ýörelende çykýan ses (TDDS 1/235).

Daş-iç: Daşary-içeri, girim-çykym. Garram bolsa, heniz-ä daş-içini oňarýar (TDDS 1/236).

Daş-töverek: a. Dolay, civar, yöre: Şäheriňdaş-töveregi (BTS 241; TTS 136).

Dawa-jenjel: Bir zat barasynda edilýän jedel, dawa-şer, gowga-galmagal, dawa. Feodallaryň arasyndaky dawa-jenjeli bes etmege Georgiý Saakadze çalyşýardy (BTS 233).

Daýy-daýza: Daýa we daýza degişlilikde aýdylýan söz. Men daýy-daýzamlary göreýin diýip oba gitdim (TDDS 1/238).

Deger-degmez: Bahasyndan arzan, geçen bahasyňa ýa-da kembaha. Deger-degmezine satmakçymyşyn (BTS 241).

Değiş-değiş: Biri-dirine değıp duran, biri-birine örän ýakyn ýerleşen. Ol değış değış gurlan jaýlaryň içine girip gitdi (TDDS 1/243).

Del-dül: Seýrek duş gelyän, üýtgeşik. Çaga del-dül zatlary iýdirmek gerek (TDDS 1/242).

Del-dülje: Delje (TDDS 1/242).

Dem-düýt: Ses-üýn, ses-seda (TDDS 1/245).

Dem-düýtsüz / Demsiz-düytsüz: bel. cansız, ölü. Demsiz-düytsüz gövre (BTS 245; TDDS 1/245; TTS 145).

Demsiz-üynsüz: bel. Sessizce. Demsiz-üynsüz çykyp gitmek (BTS 245TTS 145).

Deñe-deñ: berabere. Deñe-deñ çıkmak (BTS 245; TTS 146).

Deñe-deňlik: a. beraberlik: Küştde dene-deňlikboldı (TDDS 1/246; TTS 146).

Deňli-dereceli: Mükellef, ağır, şık. Deňli-dereceli salnan ay (TTS 147).

Deňli-derejeli: Bezeliş, bejerilip edilen, oňat yasalan, gowy, rejeli. Bu jaýyň asly bişen kerpiçden salnan deňli-derejeli teze jaý dälidi (BTS 245).

Deñme-deñ: Bir zadyň ikinji bir zat bilen barabar, agramyna-garam, başa-baş, dene-deñ bolmagy. Jöwen bilen bugdaýy denme-deñ çalyşdyk (BTS 248).

Deňsiz-taýsyz: Ören artyk derejede bolan, artykmaç, deni-taýy bolmadyk. Munuň özi hojalyga densiz-taýsyz durnuklylyk berýär (BTS 248; TDDS 1/249).

Deňsiz-taýsyzlyk: Deňi-taýy ýokluk (TDDS 1/249).

Depe-düz: Beýikli-pesli ýerler, beýik we pes ýerler. Ol tamdyryň howry dek, ýalap geçýär depe-düz (BTS 248).

Derbi-dagynlyk / Derbi-dagyn /: Hersi bir ýerde ýerleşen, duw-dagynyk, çym-pytrak, pytraň, ýaýran (BTS 250).

Derge-daş: Daş-töwerek, dört tarap, çar tarap, töwerek. Ol hem övünmege pursat tapanyňa beğenip derge-daşgaranjaklap söz atdy (BTS 243).

Deşik-deşik: Bir näçe ýeri deşilen, eleme-deşik edilen (BTS 251; TDDS 1/257).

Deşim-deşim: ýürekdaş dandäl-de, etden bolany üçin, zulum naýzasy onun ýüregini iri göz elek ýaly deşim-deşim edýärdi (TDDS 1/257).

Dınman-arman: Hiç ara vermeden, durmadan dinlenmeden. Dinman-arman işlemek (TTS 156).

Digir-digir: Bir zadyň bölejikleriniň kiçijik, gaytja görnüşlileri. Bişmedik şüläniň tüwüsi digir-digir bolar (BTS 254; TDDS 1/258).

Dileg-arzuw: Edilýän isleg, arzuw, dileg. Dileg-arzuw hiç haýsy peyda etmedi (BTS 256).

Dilik-dilik: Ençeme ýeri dilnen, dilim-dilim bolan, ýirik-ýirik. Onuň egnindäki dony dilik-dilik bolupdyr (BTS 256; TDSS 1/262).

Dilim-dilim: Dilim-dilim etmek. **1.** Cilveli cilveli gülümsemek. **2.** Yapmacık olarak gülmek (BTS 256; TTS 154).

Dilsiz-agyzsyz: Dilsiz. Dilsiz-agyzsyz adam (TDSS 1/265).

Dinman-yadaman: hiç ara vermeden, durmadan dinlenmeden. Dinman-arman işlemek (TTS 156).

Diriň-diriň: Diriň-diriň bökmek- duran ýeriñdeçalt-çaltanbökmek, ýokary-ýokarybökmek. Ol bu habary eşidenden, diriň-diriň böküberdi (BTS 258; TDSS 1/266).

Diş-diş: Kertik-kertik edilen, hatara diş görnüşinde bolan. Diş-diş nabat (BTS 259; TDSS 1/269).

Diş-dyrnak: bir işiň uğrunda görgägalmak, uly azara galmak, zahmet çekmek. Durmuşda hemme zady diş-dyrnak bolup, çekeleşip almalydyr (BTS 259; TDSS 1/269).

Dogan-garyndaş: Bir nesilden bolan adamlaryň hemmesi. Ors geldide hem doğan-garyndaşbardy (BTS 260).

Dogar-dogar: Dogup barýan uçurlary, wagty, pursaty. Daňyň atyşyny synlajak oylan gün dogar-dogaryň üstünde oyansa nätjäk (TDSS 1/271).

Dogram-dogram: doğram-dogram etmek Bölek-bölek, kesim-kesim, parça-parça etmek. Garrylaryň ogly çybyklary doğram-dogram edip geçdi (BTS 261; TDSS 1/270).

Doğrudan-doğru: doğrudan-doğruya (TDSS 1/270; TTS 167).

Dolup-daşmak: Coşup kenaryndan aňmak, daşyna çykmak. Biri-birine ulaşan, Bulaklary dolup-daşan. Kükräp, buğra dek dalaşan, ýolbars, gaplaň, şiribardyr (TDSS 1/274).

Dopba-dogry: Gönelip duran, egridäl, gös-göni, dogry. Dopba-dogry ýola düşdü (BTS 265).

Dost-yar: a. eş dost. Ol dost-yarlarını toya çağırdı (TTS 171).

Dost-ýar: ýakyn dostluk gatnaşygynda bolan adamlar. Artygyň dost-ýarlary, tanyş-bilişleri ýygnanyp, Artygy uly dabara, aýratynhöwes bilen garşyaldylar (TDDS 1/276).

Dost-yarlık: a. dostluk. Dost-yarlık gatnaşygında bolmak (TTS 171).

Dow-dow: İl arasynda dow-dow ýaýlady (TDSS 1/279).

Dow-dowly: Howsalaly, galagoply, gopgunly, dowully. Dow-dowly ýaramaz habar tiz ýaýra gyç bolýar (TDDS 1/279).

Dow-dowsuz: Howsalasyz, galagopsuz, gopgunsyz. Dow-dowsuz, juda gizlin iş alyp barmagy tabşyrypdy (TDDS 1/279).

Doya-gana: Doyunca, doyasıya: Doya-ganaukını almak (BTS 265; TDSS 1/279; TTS 172).

Doyar-doymaz: biraz, bir parça. Doyar-doymaz iymek (BTS 265; TDDS 1/279; TTS 172).

Doýmaz-dolmaz: Gelin-gyzlaryň şay-sepleri hem şolaryň doýmaz-dolmaz sandygyna gelip girýärdi (BTS 262; TDDS 1/279).

Dökän-saçan: dökülüp saçılmış, karmakarışık. Dökän-saçan etmek (BTS 268; TDDS 1/278; TTS 172).

Dökän-saçanlık: a. Dökük saçık, darmadağın, karmakarışık. Öyüň içi dökän-saçandı (BTS 268; TDDS 1/278; TTS 172).

Döke-döke: yzyny üzmän, bir syhly döküp, saça-saça, akdyra-akdyra. Bala sesin dinlär, asyp gulagyn. Döke-döke göz yaşynyň bulagyn (BTS 267; TDDS 1/278).

Dökül-dökül: **dökül-dökül bolmak** İçi suwly ýa-da suwuk zat guýlanga pernegine çenli dolansoň, döküljek bolup durmak (TDDS 1/278).

Dövüm-dişlem: biraz. Dövüm-dişlem iymek (BTS 267; TDDS 1/285; TTS 174).

Dövüm-dövüm: parça-parça. Dövüm-dövüm bolmak (TTS 174).

Dura-bara: zamanla, giderek, gitgide, tedricen: (BTS 272; TTS 177).

Durdy-durdy: Aýak üstüne galy, durmagy başarmak, durak durak bolmak (BTS 272; TDDS 1/286).

Duýgy-düşünje: at. Adamyň ýokaru nerw sistemasynyň hasiyetli aýratyňlygy hökmünde pähimlenmek, duymak, düşünmek hemde hakykata bolan özgatnaşygyňy kesgitläp bilmek ukyby (TDDS 1/290).

Duz-çörek: Ýlip-içilýän tagam, nahar (BTS 271).

Düb-düb: Erkek mes wagty zzy giderli çykarýan sesi. Düb-düb etmek (TDDS 1/292).

Dükür-dükür: ýörelende, ylpananda, tans edilende aýakdan yzly-yzyna çykýan dükürdili ses (TDSS 1/292).

Düňk-düňk: Yzly-yzyna düngüldili çykýan ses. Dükandan ýeke dabanyň düňk-düňk içykyp başlandansoň, öňki endikleri boýunça adamlar ýene üýşüp başladylar (BTS 278).

Düňňür-düňňür: Yzly-yzyna çykýan düňňürdili ses (BTS 278; TDDS 1/294).

Dürli-dürli: türlü-türlü. Dürli-dürli garayşlar (BTS 279; TDSS 1/297; TTS 181).

Dürli-dürlülük: Hil hilik, dürli görnüşlilik, her hililik (TDSS 1/297).

Dürli-dürlüräk: Belli derejede dürli-dürli (TDSS 1/297).

Dürtük-dürtük / Düwürtik-düwürtik: Köp sanly dürtük. Petirdeý dürtük dürtük (TDDS 1/296-302).

Düw-düw: Düw-düw dyzamak- birinin üstüne haýbat atyp, gaharly, hyjuwly topuljak bolup durmak. Soňa baka ol boksçular ýaly, ýumrugyny düwüp, çagalaryna hem düw-düw dyzap başlady (BTS 274).

Düwme'-düwme': Togalak-togalak, damja-damja, togalajyk formaly. Ýyldyz ýaly ýanyp duran gözlerin düwme-düwme ýaşyň ýere dökýärdi (BTS 274 TDSS 1/300).

Düwür-düwür: Däne-däne bolup bölünen, bölejik-bölejik bolan, digir-digir bolup duran (BTS 274).

Düýrüm-düýrüm: Köp mukdarda düýrülen, topbak-topbak, üýşmek. Onuň önündäki gyrytçlar düýrüm-düýrüm bolup yzda galýar (TDDS 1/304).

Düýt-düýt: Maşyndan, motordan yzly-yzyna çykýan duýduryjy signalyň sesi (TDDS 1/307).

Düzgün-nizam: a. disiplin. Berk, düzgün-nizam (BTS 275; TDDS 1/306; TTS 187).

Düzgün-nyzamly: Tertipli, tertip-düzgünli, düzgünli (BTS 275; TDDS 1/306).

Düzgün-nyzamlylyk: Tertip-düzgünlilik, edeplilik, tertiplilik (BTS 275; TDDS 1/306).

Düzgün-nyzamlyrak: Belli derejede düzgün-nyzamly; başgalaryna garanynda düzgün-nyzamly (TDDS 1/306).

Düzüm-düzüm: Bir näçe zaddan düzülen. Çogdam-çogdam, hatar-hatar bolup sallanyşyp duran (BTS 276; TDDS 1/308).

Dylym-dylym: Dylym-dylym etmek- Bir tolgundyryjysebäbe göre ýylgyrmak, gülümsiremek. Aknabat eje çabydyn yengine atyp dylym-dylym etdi (BTS 284 TDDS 1/310).

Dyrnaçak-dyrnaçak: at. Köpsanly dyrnak zyzy (BTS 285; TDDS 1/313).

Eden-etdilik: Tertipsizlik, edenini edip ýörmeklik, isläniñietmeklik. Onuñ eden-etdilikden...yana içi ot bolupdurdy (TDDS 1/316).

Edep-ekram: a. Terbiye, edep (TDDS 1/316; TTS 193).

Edep-ekramly: Edepli. Edepli-ekramly, mylaýym zada, tälinçäň bile yöresiñgeler (TDDS 1/316).

Edim-gilim: a. **1.** Hareket, hareket tarzı, görgü; **2.** mizaç, huy, karakter (TDDS 1/316; TTS 193).

Eger-eger: Asla, düybünden, hiç. Onuñ garaşýan adamsy eger-eger gara bermeýärdi (TDDS 1/319).

Egin-eşik: Egin baş (TDDS 1/319).

Egirme-dokma: Hem egirýän, hem dokayän. Egirme-dokma karhanasy (TDDS 1/319).

Egrem-bugram: eğri büğrü. Oba baryan yollar egrem-bugram (TDDS 1/318; TTS 194).

Egrem-egrem: kıvrım kıvrım (BTS 792;TTS 194).

Egri-büagri: Egrem-bugram s. eğri büğrü. Oba baryan yollar egrem-bugram (BTS 792; TTS 195).

Ekin-tikin: a. ekim dikim, tarım işleri (BTS 799; TDDS 1/320; TTS 195).

Elek-çelek: Elek-çelek etmek – Bir zada geň galan, aljyrap, hayran galan, görnüşte garanjaklamak. Gözüni elek-çelek edip aladalandy (BTS 806; TDDS 1/324).

Elem-ebtat: ýyrtk-ýirik, eleşan, hor (BTS 806; TDDS 1/324).

Elli-ayakly: Ýumuş buyrulan dessine derrew ýerine ýetirýän, basym bitirip berýän. Elli-ayakly oglandygy görnüp dur. Etmeli işlerini aýtdyrýan edyär (TDDS /327).

Elpe-şelpe: Elpe-şelpeklik (TDDS 1/327).

Elpe-şelpeklik: Bol-elinlik, bolçulyk, hezillik. Göwni örän göçgündi. Bu gün elpe-şelpeklik (BTS 807; TDDS 1/327).

Emer-damar: İlen-çalan, kowum-gardaş (BTS 809).

Emridip-semritmek: Hiç hili esas bolmazdan, ýumşuň hökman (TDDS 1/327).

Eneli-gyz: Ejesi bilen ogly ikisi. Eneli-gyz uzakly gün haly dokaýardy (TDDS 1/331).

Eneli-ogul: Ejesi bilen gyzy ikisi. Eneli-ogul guraljak toýuň gürrüni edyördiler (TDDS 1/331).

Entek-entekler: Köp wagtyň dowamynda, köp wagtlap, bir näçe wagta çenli. Entek-entekler hem ýanbermejegine ynamy bardy (TDDS 1/331).

Epeý-epeý: Uly-uly. Toýa epeý-epeý ýaşulular gelipdir (TDDS 1/333).

Eplem-eplem: kat kat (BTS 815; TDDS 1/332; TTS 203).

Ers-mers: ers-mers bolmak Ösmek, ulalmak, ösýäni, özgerýäni mese-mälüm bildirmek. Ol ers-mers bolup derrew ulalydy (BTS 818; TDDS 1/334).

Etli-ganlı: etli kanlı (BTS 521; TDDS 1/338; TTS 207).

Etsem-petsem: Amala aşyrmak üçin niyet edilýän iş, zat, etsem-goýsam (TDDS 1/341).

Eýdip-beýdip: Dürli ýol bilen, kynçylyk bilen. Eýdip-beýdip ahyr yokuwy gutardym (TDDS 1/341).

Eýer-esbap: Ata degişli esbaplaryň jemi. Atlylar eýer-esbaplaryny tygşytladylar (TDDS 1/340).

Eyläk-beyläk: dört bir tarafa, dört bir yana (BTS 798;TTS 208).

Ey-vay: vay! (TTS 208).

Ez-bez: Bizar, iren, halys. Sen, han ogul, gulak as, şu önünde oturan yumruk ýaly iki Garry perzent aýraçylygyn ynnalasyňy çekip, halys ez-bez bolandyr (TDDS 1/342).

Gabal-gabal: Esassyz ýere gabanyp durýan, gabanjan häsiyetli, gabana gan. Gabal-gabal adam (TDDS 1/353).

Gabatma-gabat: Biri-birine bakyp duran, garşyma-garşy, ýüzbe-ýüz. Jaýlar biri-birine gabatma-gabat salnypdyr (TDDS 1/352).

Gabyr-gubur: Gabyr-gubur etmek- üýrüp topulmak, gabyrdap üýrmek, gabyldap agyzurmak (it hakda) It ýabynyň guýrugyndan gabyr-gubur edip agyz saldy (BTS 128).

Gaça-gaç: Bosgy, gaçyşlyk, gaçhagaç, dumly-duşa gaçyş, bosuş. Gaça-gaç, kowhakow onun heniz gören zady dälidi (TDDS 1/354).

Gaça-gaçlyk: Bosa-bosluk, gaça-gaçlyk, dumly-duşa gaçmaklyk, bosmaklyk (TDDS 1/354).

Gaçalak-sapalak: gaçalak-sapalak etmek. Gaça durmak, boýun gaçyrmak, gaça durup, sap atmak. Sen kân gaçalak-sapalak eden bolma (BTS 157; TDDS 1/354).

Gaçara-kowara: Bir işi ýerine ýetirere, amala aşyrara (wagt hakynda). Entek gaçara-kowara maýbardy (BTS 157; TDDS 1/354).

Gaçha-gaç: Bosgy, gaçyşlyk, gaçhagaç, dumly-duşa gaçyş, bosuş (BTS 158; TDDS 1/354).

Gaçha-gaçlyk: Bosa-bosluk, gaça-gaçlyk, dumly-duşa gaçmaklyk, bosmaklyk (BTS 158; TDDS 1/354).

Gadyr-gymmat: Gadyr. Onuň ýanyda gadyr-gymmatymyz bolmady (BTS 129; TDDS 1/356).

Gahar-gazap: öfke, kudurganlık. Gahar-gazapa münmek: kızmak, öfkelenmek, kudurmak (TTS 217).

Gahar-gazap: Örän güýçli gahar, joşup gelen gazaply duýgy (BTS 156TDDS 1/359).

Gähi-gähi: Käwagt, kämahal, wagtal-wagtal, käte-käte. Selbiny ýaz gähi-gähi aşyklyk mähri ýadyga düşüp, Hemrany ýatlap gezer erdi (TDDS 1/412).

Gak-gak: Garga yzly-yzyna gagylanda çykýan sesler. –Gak-gak! Gargajyk! (TDDS 1/358).

Galak-gaçak: Bir zatdan galýan galyndy, az-owlak süýş ürintgi, galan-gaçan (BTS 136; TDDS 1/358).

Gäle-gäle: Köp sanly süri, birnäçesüri, süri-süri. Gezersiňiz gäle-gäle, goşulmaz siz halka ile (TDDS 1/412).

Galk-gulk: galk-gulk etmek. Hızlı hızlı yemek, atıstırmak, yutuvermek (BTS 137TTS 221).

Galp-galp: Üşemekden yana galpyldap duran adamyň şekli, daşky görnüşi. Galp-galp edip durmak (TDDS 1/365).

Gam-gussa: Gaýgy-gam. Bilýeriň üç ýyllan gam-gussabaryny çekinsiniz (BTS 139).

Gana-gana: Pugta ganyp, doýa-doýa. Suvdan gana-gana açyldy parlap (BTS 140).

Gansyz-hunsuz: Gansyz. Näme siz uruş ölümsüz-ýitimsiz, gansyz-hunsuz bolar öýdärmisiňiz? (BTS 141; TDDS 1/370).

Gapma-garşy: çelişkili: Gapma-garşy maglumatlar (TDDS 1/375; TTS 227).

Gapma-garşılık: a. çelişki, zıtlık (TTS 227).

Gapy-gapy: Bir gapydan soň beýleki gapa (BTS 144; TDDS 1/375).

Garaba-garaba: Önde barýany gözden ýitirmen, yzýany bilen. Ahyry yzyna garaba-garaba düşüp mazarçylyga bardym (BTS 145).

Gara-çyra: Haywanyň, adamynyň we ş. m. zadyň ören yzaklykdaky garasy. Ýoldaşlaryňdan, süýrekçiden heý bir gara-çyra ýokmy? Hiç gara-çyrayok (BTS 148).

Gara-gura: Her hili köne-küşül, gurum we zatlar, gara gurum. Bu zatlary gara-gura ýygnaýanlara tabşyrmaly (BTS 146; TDDS 1/376).

Garbak-gurbak: garbak-gurbak etmek. Isırmak, bir parça yemek (BTS 149; TDDS 1/380; TTS 231).

Gark-gark: Gaz, ördek we şona menzeş Guşlar yzly-yzyna garkylýanda çykýan sesler (TDDS 1/382).

Garma-gurmelik: a. telaş (BTS 150; TDDS 1/382; TTS 234).

Garry-gartaň: Garry-gurry. Garry-gartaňlar onun bilen meýildeş bolsa, ýaş-ýelenler ony geňir geýärdiler (TDDS 1/385).

Garry-gurry: Garry we garry hala ýeten adamlar, garry-gataň (TDDS 1/385).

Garry-gurty: Garry we garry hala ýeten adamlar, garry-gataň. Toýa çaga-çuga, ýaş-ýeleň, Garry-gurty diýmän, hemmesi çagyrylypdyr (TDDS 1/385).

Gars-gars: Kiçik ali birliýara gatylanda yzly-yzyna çykýan ses (BTS 151; TDDS 1/385).

Garşy-garşy: Gaýta-gaýta, öwran-öwran, her sapar. Men hem muny garşy-garşybarlap durman, ýyly saklajak bolayýn- diýip, içini geplettdi (BTS 152).

Garşyma-garşy: Biri-birine garşy, ýüzbe-ýüz. Biri-birine garşyma-garşy durupdyrlar (BTS 152).

Garym-gatym: Biri-birine garyşyp giden, bulam-bujar bolan, gatyşan (BTS 152; TDDS 1/387).

Garym-gatymlyk: Biri-birine gatyşyp giden ýagdaýda bolmakly, bulam-bujarlyk (TDDS 1/387).

Garyp-gasar: Garyp, ýeter-ýetmez güzeran görýänlar (BTS 153; TDDS 1/387).

Garyp-gasarlyk: Garyplyk, pukaralykýagdaýy (BTS 153; TDDS 1/387).

Garyşma-garşy: Biri-birine bakyp, ýüzbe-ýüz. Bir garşyma-garşy oturyp, köp gürrüniň başyny agyrtdyk (TDDS 1/384).

Gasyn-gasyn: ýgyrt-ýgyrt. Men onun gasyn-gasyn yüzüne dikanlap seretdim (BTS 154; TDDS 1/386).

Gaş-gabak: Gaş we gabak. Hem seriňe gurbanam, hem gaş-gabayňdan (BTS 158; TDDS 1/389).

Gatbar-gatbar: Bir neçe gatdan durýan durýan, üsti üstine gatlanyp giden, gat-gat. Şi-şahydonlaryň ýaşayar saňa gatbar-gatbar geýip gitsen her ýana (BTS 154; TDDS 1/388).

Gat-gat: Bir näçe gatly, bir näçe gatdan ybarat, münder-münder (BTS 154; TDDS 1/388).

Gaty-gaty / Gaty-guty: Tiz-tiz, çalt-çalt, basym, güýçli. Sapargül howlugyp, gaty-gaty ýöräp barýardy (BTS 155; TDDS 1/391).

Gatylyp-garylmak: ýaş gelne baran ýerindäkilere gatylyp-garylmak ýeňil düşmedi (TDDS 1/390).

Gaý-gaýmalaşyk: Gaýda-gaýmalaşyk. Garagumuň üsti gaýma-gaýmalaşyk bilen doldy (TDDS 1/392).

Gaýgy-alada: Gaýgy-gam. Asyl hiçbir zadyň gaýgy-aladasyny etmen, elindeki berdeňke guwandy (BTS 131).

Gaýgy-gam: Gaýgy-gam adamyň saglygy üçin uly zyýandyr (BTS 131; TDDS 1/392).

Gaýgy-gussa: Adamlarda döreyän we çykalgasyz görünýän gyançly, hasratly pikir, gaýgy-gam (TDDS 1/392).

Gaýra-gaýra: yz, arka, ýense. Ojaryň howryony gaýra-gaýra süýsmä gemejbur etdi (TDDS 1/394).

Gaýta-gaýta / Gaýtalap-gaýtalap: Yzly-yzyna, öwran-öwran, bir neçe gezek, bir neçe ýola. Güler yüzüne gaýta-gaýta bakdym men (BTS 134; TDDS 1/397).

Geldi-geçer: geçici, gelip geçici (BTS 161; TTS 248).

Geldi-geçerlik: a. geçicilik, gelip geçicilik (BTS 161; TTS 248).

Gele-gelmäne: Bada-bat, yüzüniň uğruna, gelen dessine, tiz. Guýrugyny hilelik bilen bulaýlap gelýän köpek gele-gelmäne sürä kürsöp urýar (BTS 161).

Gel-gel: 1. Sonradan, sonraları; 2. Nihayet, eninde sonunda: Gel-gel saňa şu yetdi mi? (BTS 161; TTS 248).

Gelim-gidim: a. geliş gidiş, ziyaret etme. Gelim-gidimi bolmadıköy (TTS 248; TDDS 1/402).

Gelim-gidimli: Köp gatnawly, myhman-mediwanly, baryş-gelişli. Ol gelim-gidimli öýüň bikesi, ýagşyny-ýamany, köpi gören heleýdi (TDDS 1/402).

Gelin-gız: a. gelin kız, genç kadınlar ve kızlar (BTS 162; TDDS 1/402; TTS 249).

Gelip-gitmeli: Akly şeýle bir dury däl, akly üýtgäp duran (TDDS 1/405).

Gelip-gitmeliiräk: Akly kemräk. Ol şeýle bir adam däldir, gelip gitmeliräkdir (TDDS 1/405).

Gelüw-gidüw: Bir iş, zerurlyk üçin bir ýere barma-gelme, gelme-gitme, gatnaşma, zzy giderli hereket (TDDS 1/404).

Gemrik-gemrik: Köp sanly gemrik emele gelen. Piliň ýüzi posdan ýaňa gemrik-gemrikdi (TDDS 1/404).

Gep-gürrüň: Dürli gürrüň, gep. Halnazaryň gelin ýerine tükeniksiz gep-gürrüň alanyn yagzanda, ýene gözünü ýaşardyp güldi (BTS 165).

Geriş-geriş: Gumuň, dagyň, baýrýň köp gelip duran ýeri. Geriş-geriş dağlar (TDDS 1/408).

Geým-gejim: Geýimi nähli görnüşi, egin-eşik. Ol bazardan geým-gejim aldy (BTS 161; TDDS 1/410).

Geze-geze: Aýlana-aýlana, gezip gezip, köp ýöräp. Şu gün şeheri geze-geze lutumçykdy (BTS 159; TDDS 1/413).

Gezek-gezegine: sırayla: Gezek-gezegine dınç (BTS 159; TDDS 1/413; TTS 256).

Gezekli-gezegine: sırayla, sırasıyla. Gezekli-gezegine sözlemek (TDDS 1/413; TTS 236).

Gezekme-gezek: Birinden soň beýlekisi; nobatma-nobat (BTS 160; TDDS 1/413).

Giç-gyrym: Gün ýaşañdan soň, bimahal wagt. Giçde-girimde köçede gezip ýörmä (TDDS 1/414).

Gık-bak: a. bağırtı, gürültü: gık-bak etmek bağırmak, gürültü yapmak (TTS 258).

Gıran-gıran: gıran-gıran etmek. **a.** dağıtmak; **b.** bozguna uğratmak; yağma etmek (TTS 262).

Gıce-gündiz: yirmi dört saat gece gündüz (TDDS 1/414; TTS 270).

Gıcesi-gündizi: gece gündüz (TTS 271).

Giç-girim: akşam, akşamleyin (BTS 173; TDDS 1/414; TTS 271).

Gıje-gündizki: Gıce-gündüziň dowamyndaky wagt (TDDS 1/414).

Gıje-gündizlik: 24 sagada barabar bolan wagtyn aralygynda, gıje bilen gündiziň dowamynda. Ol işlänje bir gıje-gündizlik zahmet hakynyaldy (TDDS 1/414).

Gir-gir: gir-gir etmek. Bir zada birden gaharlanmak, derrew gaharyň gelmek (TDDS 1/416).

Gir-gir: gir-gir etmek. Çabuk sinirlenmek (TTS 273).

Girim-çykym / Girip-çykmak: Öz aýagy bilen öýüne girip hem-de çykyp bilmek ýagdaýy, garrandyr girim-çykymy beri barmydyr? (TDDS 1/416).

Git-gir: ayağına çabuk, tez (TTS 274).

Githä-gitlik: köpçülikleýin gidişlik, köp bolup gidiliş. Githä-gitlik bolan dessine bizem galmalyň (TDDS 1/419).

Golaý-goltum: Yakyn aralyk. Bu gürrüňçilige bolsa golaý-goltum, oba-goňşularda gatnaşyardylar (BTS 177).

Gomp-gomp: Özüne göwnüň yetip, gop bamsyrap, yörelende emele gelyän şekil. Gomp-gomp edip ýöremek (TDDS 1/422).

Goňk-goňk: Kiçi ädimler bilen yörelende emele gelyän şekil. Goňk-goňk edip ýöremek (TDDS 1/425).

Goňşı-golaň: a. komşular (BTS 180; TDDS 1/425; TTS 278).

Goram-gowsak: Gaty-gowşak (köplenç, saglygy taýyndan gowşak bolan, dogumly däl). Goram-gowşak çaga (TDDS 1/427).

Gorka-gorka: Gorky bilen, çekine çekine, ýaýdana-ýaýdana. Ol gorka-gorkayza çekildi (BTS 181; TDDS 1/426).

Gorky-ürki: Gorky. Şol pursatda menin ýüregimde hiç hili gorky-ürki ýokdy (BTS 182).

Gors-gors: Giň ayakgap geýip ýörelende yzly-yzyna çykýan ses. Gors-gors edip ýöremek (TDDS 1/429).

Goşa-goşa: İki-ikiden, jübüt-jübüt. Goşa-goşa oğlun bolsun (TDDS 1/428).

Goşa-goşadan: İki-ikiden, jübüt-jübüt (TDDS 1/428).

Goş-golam: Durmuşda, ýaşayyşda zerur bolan zatlaryň jemi, öýgoşy. Ol bir burçdaky goş-golamynyň ýanyna baryp ýaplandy (BTS 184;TDDS 1/431).

Gotdy-gotdy: **gotdy-gotdy etmek** Hondan bärsi bolup, yerliksiz gürläp oturmak (TDDS 1/430).

Govul-çovul: a. keskin çıgık, tiz ses: bađda çagalarıň govul-çovuli eşidilyärdi (TDDS 1/432TTS 285).

Goýt-goýt: Goýtuldap ýörelende emele gelyän şekil (TDDS 1/434).

Goýun-guzy: Goýun we guzularyň umumy ady. Suwa çozýan goýun-guzulara höwes bilen seretdi (TDDS 1/437).

Göçe-göç / Göçhä-göç: Ondan-oňa köpçülikleýin, göç-ha-göç. Göçe-göç eýledi göwün kerweni (TDDS 1/436).

Göçe-göçlük / Göçhä-göçlük: Göçüp-gonup ýörmeklik, göçüşlik, göçha-göçlük (TDDS 1/436).

Göçüp-gon: Göç etmek, göçebe yaşamı sürdürmek (TTS 289).

Göçüp-gonmak: Bir yerden ikinji yere göçmek. Bir? göçüp ýörmek. Narly Nepesowiç, sen näme ondan-oňa göçüp-gonup ýörsün ? (BTS 199).

Gömli-gömli: Çege gömülyen hažzyk (BTS 195).

Gördüm-bildim: Gözlenýen ýa-da garaşlyýan zat babatda azdan-köpden habar, maglumat. Heý ondan bir gördüm-bildim boldumy? (BTS 196 TDDS 1/443).).

Göre-bile / Göre-göre: ýaşan döwrüniň içinde hiç haçan, hiç wagt. Göre-bile şeýle zada duş gelmändik (TDDS 1/443).

Görelî-bakaly: “Hany, soňy nähili bolarka, görüberyäs-dä” diyen manyda ulanylýan tirkeş söz (TDDS 1/443).

Gören-eşiden: Bir zatdan habary bolan. Heý olary gören-eşiden adam barmy? (BTS 196).

Görüm-görelde: Görelde bolarlyk, terbiye, nusga bolup bilerlik edep-tertip (BTS 198; TDDS 1/444).

Göter-göter: göter-göter yukarı kaldırmak (BTS 198; TDDS 1/444; TTS 297).

Göwünli-göwünsiz: Çala göwünli, meyilsiz, höwessiz, iki göwünli, höwesekdäl. Ol göwünli-göwünsiz ädimläp ugrady (BTS 187; TDDS 1/448).

Göz-görtele: a. açık, belirgin: Göz-görtele yalan sözlemek (TDDS 1/455; TTS 301).

Göz-gulak: Bir zatdan habardar bolmak, esewanbolmak, seretmek (BTS 192; TDDS 1/455).

Göz-gülban: 1. Eleşan, betnyşan, sallam-sajak. 2. Wejera; masgara. Beýdip göz-gulban bolup durmak gelişiklimi beri? (TDDS 1/455).

Gözli-başly: Öyli-işikli, maşgalaly. Gözli-başly (bolmak) etmek- Öýermek. İndi seni öyerip, gözli-başly etmegimiz gerek (BTS 193; TDDS 1/455).

Gujak-gujak: Bir näçe gujak, köp. Ojaga gujak-gujak sazак getirip saldy (TDDS 1/456).

Gujur-gaýrat: Gaýrat, başarjaňlyk, dogumlylyk (BTS 202).

Guk-guk (2): Guk-guk ýaly bolmak gaty horlanmak, etin-ganyň dökülip, süňk bolup galmak (TDDS 1/456).

Guk-guk: Yzly-yzyna çykýan guk sesi (BTS 202; TDDS 1/456).

Gul-gula: Galmagal, zenzele, popgun, daw-dawa (BTS 204; TDDS 1/458).

Gult-gult: Gulk-gulk. Gult-gult edip süýt içdi (TDDS 1/461).

Gultuna-gultuna: ýuwduna-ýuwduna, sägine-sägine, zordan. Ol gultuna-gultuna sözünü dowam etdi (TDDS 1/461).

Gur-gur: Gurbaganyň ýaşyl renklisi däl-de, kül reňkindäki gurlawuk diyen görnüşi yzly-yzyna seslenende çykarýan ses (TDDS 1/465).

Gurruk-gurruk: Gurbaga ýaly jandarlaryň durna ýaly guşlaryň çykarýan sesi (TDDS 1/467).

Guw-guw: Guw-guw etmek- yzly-yzyna güwwüldäp ses çykmak, yzly-yzyna güwwüldemek. Güw-güw edip, ot sowurýar toplarmyz (BTS 210).

Gübürdiň-gübürdiň: Haly dokalyp, darak urlanda çykýan ses (TDDS 1/473).

Gübür-gübür: Gök gürlände, ot tutaşyp ýananda çykýan ses (TDDS 1/473).

Güjeň-güjeň: Güjeň-güjeň etmek- Güjeňlemek. Güjeň-güjeň edip ýörmek (BTS 211; TDDS 1/473).

Güjür-güjür: güjür-güjür etmek. Güjürdemek (TDDS 1/472).

Gülala-güllük: Gowulyk, oňatlyk, parahatlyk, asudalyk, ýerbe-ýerlik (TDDS 1/472).

Gül-çeçek: Her dürli güllerin jemi (TDDS 1/472).

Gülek-gülek: Gundakdaky çagany güldürmek üçin oňa ýüzlenilip aýdylýan söz (TDDS 1/475).

Güles-ýalas: Gülüm-ýalym. Gyz durdy güles-ýalas edip, maňa ýüzlendi (BTS 213; TDDS 1/475).

Gül-gunça: Gül ve dolyaçylymadyk gül naýçasy. Bilbil perini gyrgan, gül-gunçada han sen-sen (TDDS 1/475).

Gülmen-yşman: Hüç gülmen, asuda halda, ýygyrman. Bir togalak ýigit gülmen, yşman käýindi (BTS 214).

Gülüm-ýalym: Gülüm-ýalym etmek- ýalandan gülümjirän bolmak, ýaranjaňlyk etmek, güles-ýalas etmek, ýaýaplamak (BTS 214; TDDS 1/474).

Gümmi-sümme: Näbelli, ikuçly, gümürtik, düşnüksiz. Ol gümme-sümmijogapberdi (BTS 214; TDDS 1/477).

Gümmük-sümmük: ýalandan gülümsirän bolmak, ýaranjanlyk etmek, güles-ýaýas etmek, ýaýaplamak (TDDS 1/477).

Gümmür-gümmür: Dowamly çykýan gümmürdili ses. Uzakda toplar gümmür-gümmür edip atylýardy (BTS 214; TDDS 1/476).

Gümp-gümp: Top, tüpeň yzly-yzyna atylanda çykýan sesler. Atylýan topun gümp-gümpi uzyn gijye ýatmandyr (TDDS 1/476).

Gümp-samp: Gümp-samp etmek- Gepleniňde ynamsyz geplemek, aýdjak zadyny pert-pert aýdyp bilmän, gümmi-sümmi etmek (BTS 215; TDDS 1/476).

Gümür-yamır: a. sohbet, konuşma. Gümür-yamır etmek: sohbet etmek (BTS 215; TDDS 1/476; TTS 318).

Günbe-günden / Günbe-gün: Gün-günden. Günbegün bizim işimizin dengini güýçlenýär (BTS 216).

Günde-günaşa: Her gün diýenýaly, gün aşyryp. Aýtguly hem günde-günaşa diýen ýaly olara baryp gaýdardy (BTS 216; TDDS 1/479).

Günde-günde: Gün yrman, her gün, her gün. Gözel bardyr günde-günde görmeli (TDDS 1/479).

Güp-güp: güp güp etmek. 1. Yzly-yzyna güppüldemek, lap-lap edip ýanmak. **2.** Uly-uly gürlmek, hondan bārsi bolup gopbamsy gürlmek (TDDS 1/481).

Güpür-güpür: Kābir haýwanyň, adamyň çalt hem sazlaşykly hereket edýän wagt aýaklaryndan çykýan sesin ady (TDDS 1/481).

Güpür-tapyr: Başly-baratly çykýan gürüň ýaýramak, myş-myş döremek (BTS 218; TDDS 1/481).

Güpürt-güpürt /Güpür-tapyrlyk / Güpürt-tapyrt: Güpürdili hereket, tapyr-tupurlyk, başagaýlyk. Daşarda uly güpür-tapyrlyk hem gykylyk turdy (BTS 218; TDDS 1/480).

Gür-gür: Gür-gür silkinmek- Yzly-yzyna silkinmek, övran-övran silkinmek. Şol wagtda agynap galan doralāşa gür-gür silkindi (BTS 218).

Gürpede-gürpe / Gürp-gürp: Ýumruk, taýak bilen urlanda çykýan ses, gezekli gezegine çykýan güp-güp ses (TDDS 1/483).

Gürs-gürs: Gürsüldi. Gürs gürs urmak- çalt-çalturmak (ýürek hakda). Şolmuka, şol dālmikā ? – diýip, ýüregi gürs-gürs urýardy (BTS 219).

Gürüm-cürüm: gürüm-cürüm bolmak: kaybolmak (BTS 219; TDDS 1/482; TTS 323;).

Güsür-güsür: Köp sanly guş yzly-yzyna güre örän wagtynda çykýan sesler (TDDS 1/482):

Gütür-gütür: Gaty zat gemrilende, iýlende, garyň üstünden ýörelende we ş. m. çykýan sesler (TDDS 1/485).

Güýç-gaýrat: Bar bolan ähli mümkinçilik, başarjanlyk, kuvvat, guju. Men bu hormatlyady ödemek üçin bar güýç-gaýratymla döredijilik işine berdim (BTS 212; TDDS 1/484).

Güýç-kuwwat: Bar bolan ähli mümkinçilik, başarjanlyk, kuvvat, guju (BTS 212; TDDS 1/484).

Güýürt-güýürt: Käbir mallar gatyým iyende çykýan sesler. Güýürt-güýürt edip çeynemek (TDDS 1/487).

Güz-güz: Maşyndan yzly-yzyna çykýan güzzüldili sesler. Duran masyn güz-güz edip, ýerinden gozgandy (TDDS 1/486).

Güzürt-güzürt: Gapdlyňdan batly geçip barýan maşynlardan eşidilýän sesler (TDDS 1/486).

Güzzül-güzzül / Güžžül-güžžül: Süýt saglanda, ýanlyk ýaýylanda yzygiderli güžžüldäp çykýan ses (TDDS 1/472).

Gybyrdyk-gybyrdyk: Gysgajyk ädim bilen edilýän hereket (TDDS 1/486).

Gybyr-gybyr / Gybyrt-gybyrt: Gysgajyk ädim bilen edilyän hereket. Gybyr-gybyr edip zordan onun aýagyna eýerýärdiler (TDDS 1/489).

Gyçyrt-gyçyrt / Gyjyrt-gyjyrt: Bir zat iýi potyrkaň iki dişin arasyna düşýän gaty jisimlerden çykýan sesler (TDDS 1/489).

Gydy-gydy: gydy-gydy etmek. Biderek, ýürege düşgünç gürlmek, biderep gürläp irizmek (BTS 220; TDDS 1/489).

Gyjyk-gyjyk: Gyjyklaman çaganyň gyjygyny tutdurmak, gyjygyny getirmek üçin aýdylýan söz (TDDS 1/488).

Gyk-gyk: Käbir guşlar gygyranda çykýan sesler (TDDS 1/488).

Gylala-gulluk: Uruş-sөгүssiz, oňatlyk, parahatlyk, asudalyk. Üç-dört aýlap xemmesi gulala-gulluk boldy (BTS 213).

Gyl-gymyr: Gylyň owunjak bölekleri, gylyň gyyndylary (TDDS 1/491).

Gymyl-gymyl: Çala gymyldanylanda, çala hereketlenilende emele gelyän hereket. Gymyl-gymyl etmek (TDDS 1/492).

Gyn-gyssag: Kynçylyk, kynlyk. Ol gyn-gyssag görüp ýaşan adam däl di (TDDS 1/492).

Gyra-gyrma: Erňegine çenli dolan, püre-pür, dos-doly, gyrma-gyrat (TDDS 1/494).

Gyrak-bujak: Bir zadyn çeti, gyrasy, bölejigi. Şol wagt märekäniň gyrak-bujagynda bir pukara garryja adam otyr di (BTS 227).

Gyran-jyran: Gyran-jyran etmek- Dyr-pytrak etmek, gorkuzyp hemmesini dargatmak. Öýüni gyran-jyran edip gaydan bolaýmasyn (BTS 227).

Gyr-jyn: “ýigreneni, ýigrendigi” ýalymany anlady. Birinji, ikinji we üçünji ýöňkemelerde ulanylýar. Onuň gyr-jynyý ylandy, görse ugry gaçardy (TDDS 1/495).

Gyrk-gyrk: Gark bolup barýan adamyň çykarýan sesi (TDDS 1/495).

Gyrmyl-gyrmyl: ýuwaş ýörelende emele gelyän hayal hereket. Gyrmyl-gyrmyl edip ýöremek (BTS 228; TDDS 1/495).

Gyrp-çyrp: Gyrp-çyrp etmek- Az-owlak çyrmak, ýygmak. Men hem şu töwerekde agaçlaryň artykmaç şahalaryny gyrp-çyrp edýin (BTS 228; TDDS 1/497).

Gyrp-gyrp: Gözüni çalt-çalt açyp yumup duranynda emele gelyän şekil (TDDS 1/497).

Gyrt-gyrt: Towşan, owlak-guzy we ş. m. ot iým iyende çykýan ses. Towşanjyk gyrt-gyrt edip käşiriý ýardı (TDDS 1/497).

Gyrym-gyrym: ýolum-ýolum, üzük-üzük. Ýüp getir diýsek, gyrym-gyrymyüp alyp geldi (BTS 229; TDDS 1/498).

Gysyp-gowurmak: Ruhý taýdan çykgynsyz ýagdaýa salmak, güýçli derejede daryk dyrmak, ýüregini gysdyrmak. Gaplaň derisinden çykan gaplaň giňgapasabar ýagysyp-gowuryp (TDDS 1/500).

Gyşyk-çaýşyk: Göni дәл, egrem-bugram. Ol maña gyşyk-çaýşyk hat ýazypdyr (TDDS 1/501).

Gyşyn-ýazyn: Gyşyna we ýazyna, gyş we ýaz pasyllarynda. Ol telpegini kellesinden gyşyň-ýazynçykarmazdy (TDDS 1/501).

Gyým-gyým: Dilim-dilim, kesim-kesim, gyýkym-gyýkym (BTS 223; TDDS 1/502).

Gyzar-gyzar: Gahary getirilende, öňkireňkini üýtgedip, gyzygy töwüsyän hažžyk (BTS 221; TDDS 1/502).

Gyz-juwan: Gyz we ýigit, ýaşlar, gyzlar-oglanlar. Gyz-juwanlar söhbet tutar... (TDDS 1/503).

Gyz-oglan: Gyzlar we oğlanlar, çağalar, yetginjekler, ýaşlar. Gyz-oglan diymän hemmeler okaýarlar (TDDS 1/503).

Gyzyl-çyzyl: Aýal maşgala (aýal maşgalanyň geýyän geým gyzy bolany sebepli şolmanyny anladýar) (BTS 223).

Gyzza-gyzza: gyzza-gyzza gelmek. Gyz galaňly pursaty gelmek, wagty, momenti gelmek. Gyzza-gyzza gelende, Artyk tapılmady (BTS 221).

Gyzza-gyzzalyk: Gyzza-gyzza gelen ýagdaý. Men düýn babalaryň obalaryna baryp geldim, ol ýerde beyle gyzza-gyza alyk ýokdy (BTS 221).

Habar-hatır: a. haber (BTS 692; TTS 326).

Hacık-hucuk: hacık-hucuk etmek eýl. Güzel konuşmak, güzel sözler söylemek (TDDS 1/509; TTS 327).

Hak-hesip: a. hesap, hesaplama (BTS 696; TDDS 1/508; TTS 327).

Hak-heşdek: a. Yapılan hizmete, çekilen emeğe ödenen para, ücret, maaş (BTS 696; TDDS 1/508; TTS 327).

Hak-heşdekli: Záhmetiň, işiňhakyny tölemekşerti bilen (TDDS 1/508).

Hak-heşdeksiz: Hak heşdeği bolmadyk (TDDS 1/508).

Hak-hukuk: a. hak-hukuk, bin şeye olan hak (BTS 696; TDDS 1/508; TTS 327).

Hak-hukuklı: haklı, hakkı olan, adaletli (BTS 696; TDDS 1/508; TTS 327).

Hak-hukuklulyk: Hak-hukugybarlyk (TDDS 1/508).

Hak-hukuksız / Haksız-hukuksuz / Hak-hukuksyzlyk / Haksyz-hukuksyzlyk: Hak-hukugy bolmazlyk, hakszylyk, hukuksyzlyk (BTS 696; TTS 327-328; TDSS 1/508).

Haky-nähak: Dogry-nedogry, dogry-da bolsa, nädogry-da bolsa, hak hem bolsa, nahak hem bolsa. Şolgallazelik etmek, onun üçin bolsa önünden gamyny etmek, kärendänihaky-nähaksatyn almak gerek (BTS 696).

Hal-ahval: durum, hal, hal ü ahval (BTS 698; TTS 328).

Hallyň-sallyňlyk / Hallyň-sallyň: Zada nalaje deýinlik bilen ýapyslmaklyk, çemeleşilmeklik (TDSS 1/513).

Halta-halta: Birnäçe halta; köpsanly halta (TDSS 1/513).

Hal-yagday: a. durum, hal, hal ü ahval (TTS 328).

Ham-çam: a. dost, ahbap, arkadaş (BTS 700; TDSS 1/515; TTS 331).

Ham-çamlık: a. dostluk, ahbaplık, arkadaşlık (BTS 700; TDSS 1/515; TTS 331).

Ham-hıyal: a. ham hayal (BTS 700; TTS 331).

Haňk-huňk: haňk-huňk etmek saçma sapan, boş yere, düşüncesizce konuşmak (TDSS 1/517; TTS 331).

Hapa-hupa: Zir-zibil hapa zatlar, taşlandylar (TDSS 1/516).

Hapa-hupalyk / Hapa-supalyk: Zir-zibilleriň üýşen ýeri (TDSS 1/516).

Hapır-hupur: hapır-hupur etmek. Ağzında gevelemek, yavaş yavaş çiğneyerek yemek (BTS 701; TDSS 1/516; TTS 332).

Haplık-süplük: a. çalı çırpı, çer çöp (TDSS 1/516; TTS 332).

Hapur-supur: a. çöp, süprüntü (BTS 701; TDSS 1/516; TTS 332).

Hapyr-supurlyk: at. Hapanyň köp üýşen ýeri, köp ýeri (TDSS 1/516).

Haram-halal: Halal we haram gatyşan (TDSS 1/519).

Haram-horlık: Haram yeme, haram şeylerden çekinmeme durumu (TTS 333).

Harç-harajat: Eklenç, ýaşayyş, güzeran üçin zerur bolan serişde, harajat, pul (BTS 704; TDSS 1/518).

Har-hamır: a. önemsiz, ufak tefek, öteberi; saçma, herze (BTS 704; TTS 333).

Har-haşal: a. yabani ot, arsız bitki (BTS 704; TTS 333).

Harman-haşa: Döwmek üçin üýşürilen gala hasyly we şol hasyl döwölüp alynýan ýer. Her nä şeýle-beýle bolsun! Harman-haşa alanymyzdanson, şatlykly toý ederis! (BTS 703).

Harpı-hurpı: a. döküntü, süprüntü, çöp, pılı pırtı (TTS 335).

Harpma-harp: Harf harf (BTS 703; TDDS 1/521; TTS 335).

Harpy-hurpy: at. Taşlanan, üýşürilen, aňry-bäri, köne-küşül zatlar. Aljyraňnyly karasynda özüni saman dölä atyp, harpy-hurpularyň astynda gizlenmek küýüne düşdi (BTS 703; TDDS 1/521).

Hartı-hurtı: a. bk. önemsiz, ufak tefek, öteberi; saçma, herze (BTS 704; TDDS 1/520; TTS 335).

Harwar-harwar: Bir näçe eşek ýükim öçberindäki (TDDS 1/520).

Hasap-hesip: a. **1.** Bir şeyin sayı ile ifade edilebilen sonucu. **2.** Matematiksel işlem (TDDS 1/523; TTS 335).

Hasaply-hesipli: Hasap-hesip edilmedik, hasaby çykarylmanyk, hasaby alynmadyk (TDDS 1/523).

Has-has: has-has etmek pofurdamak, fosurdamak (BTS 705; TDDS 1/523; TTS 335).

Hasır-husur: çabuk, hızlı, aceleyle (BTS 706; TTS 336).

Haş-haş: Haş-haş etmek – Haşyldyly ses çykmak, haş-haş etmek, haşyldyly seslenmek. Ogul dursun haş-haş edip oturdy (BTS 708).

Hatar-hatar: saf saf, dizi dizi (BTS 706; TTS 338).

Hatarma-hatar: Her bir hatar boýunça yzly-yzyna. Köçä çykyp, ýedi pili hatarma-hatar gabat duruzdylar (BTS 706; TDDS 1/524).

Hat-galam: Hat-sowat. Men az-owlak hat-galam bilenim üçin, hem äynek dakynmaýanlygym üçin on yokamaga başladym (BTS 706).

Hat-habar: a. mektup aracılıgyyla bildirilen haber (TDDS 1/524; TTS 338).

Hatly-sowatly / Hatly-sowatlylyk: ýazyp-pozub bilýän, okuwly, bilimli (TDDS 1/527).

Hat-pat: Heý sen onun gyzyňa hat-pat dagyý azan dälsin-dädiýip sorady (TDDS 1/527).

Hat-petek: a. yazı, doküman (TDDS 1/527; TTS 338).

Hat-peteksiz: Hat-petegi, resminamalary bolmadyk (TDDS 1/527).

Hat-peteksizlik: Hat-petegiň resminamalaryň bolmazlygy (TDDS 1/527).

Hat-sovat: a. öğrenim, tahsil, okuma yazma (TDDS 1/527; TTS 338).

Hat-sovatlı: okur yazar, tahsilli (TDDS 1/527; TTS 338).

Hat-sovatlılık: a. okur yazarlık, tahsillilik (TTS 338).

Hat-sovatsız: okur yazar olmayan, tahsili olmayan (TDDS 1/527; TTS 338).

Hat-sowatsyzlyk: ýazyp-pozup bilmezlik, okuwsyzlyk, bilimsizlik. Hat-sowatsyzly gyňzyýan berýän ýeri köp bolýar (TDDS 1/527).

Hatsyz-habarsyz: Hiç hili habarsyz, maglumatsyz (TDDS 1/527).

Hatsyz-habarsyzlyk:Hiç hilihabarsyz, maglumatsyz (TDDS 1/527).

Haýal-ýagal: Öz peýwagtyna, arkaýyn, äwmän, haýallyk bilen. Ýekeräk bir öýüň gapysynda bir ýaşuly iki elini syrtynda tutup, hayal-ýagal gezim edýärdi (TDDS 1/526).

Haýal-ýagally: at. Öz peý wagtynalyk, arkaýynlyk, äwmezlik (TDDS 1/526).

Haýa-şerim: Utanç-şerim (BTS 708).

Haydan-hay: acele, hemen, çabuk: Haydan-hay yüzüne sovucak suv sep (BTS 694; TDDS 1/529; TTS 340).

Hay-hay: Yavaşça, sakince anlamını veren ünlem (BTS 695; TDDS 1/529; TTS 339).

Haý-haýew: Baý-baý, bä, elhepus. Haý-haýew, sen eldirgededik bolsan, şeýle geýime girer midin ? (BTS 695).

Hay-haylı: çetin, şiddetli, ateşli; ekişin hay-haylı günleri (BTS 695; TDDS 1/529; TTS 339).

Hay-hayov: beğenmeyi, sevinci, şaşırmaýy ifade eden söz (TDDS 1/529; TTS 339).

Hay-hovayı: boş, gereksiz, yararsız, asılsız: Dünyäni hay-hovayı sözden doldurma (BTS 695; TDDS 1/529; TTS 339).

Hay-küş: hay-küş etmek. **1.** Avutmak, teselli etmek, sakinleştirmek, teskin etmek. **2.** Kınamak, ayıplamak, takbih etmek (TDDS 1/529; TTS 339).

Haýyr-sahawat: Haýyr- hem ýagşylyk, kömek, ýardam. Munuň öz gowum-garyndaşyna, öz obasyna edýän haýyr-sawahatynyň hetdi-hasaby ýok (TDDS 1/531).

Haýyr-sahawatly: Haýyr-sahawat edýän (TDDS 1/531).

Haýyr-sogap: Haýyrly, peýdaly, sogaply (iş) (TDDS 1/531).

Haýyr-şer: Hem haýyr-yhsany, hem şeri öz içine alýan ýagdaý, ahwalat (TDDS /531).

Haýyr-yhsan: Haýyr- hem ýagşylyk, kömek, ýardam (TDDS 1/531).

Haýyr-yhsanly: Haýyr-sahawat edýän (TDDS 1/531).

Hele-hüle: Eýle-beýle, ýöne-möne, hele-hüle, sähelçe, ýönekey, kiçijik. Öz-ä hele-hüle zat däl-ow, başardarmyka (TDDS 1/533).

Heran-haçan: İrde-giçde, haçanda bolsa, haýsy hem bolsa bir wagt (TDDS 1/534).

Hetdi-hasabı: hetdi-hasabı yok. Haddinden fazla, pek çok, sınırsız (TDDS 1/537; TTS 345).

Hetsiz-hasapsyz: Çeni-çaky ýok, örän köp, ummasyz, san ýetmez (TDDS 1/536).

Hezzet-hormat: a. birinin anısına gösterilen saygı, hürmet, izzet (BTS 708; TTS 346).

Hih-tüf: Tükürülürken çıkan ses (TTS 346).

Hıkgı-çokgı / Hıkgı-pıkgı / Hık-çok / Hıtdı-pıtdı: a. **1.** İnilti, oflama, sızlanma. **2.** Bir işi yapmamak için ileri sürülen temelsiz bahane (TTS 346-348).

Hıkır-hıkır: at. Hikirdili gülki, hikirdi şeklini anladýan söz, kikir-kikir (TDDS 1/538).

Hımır-samır: hümür sümür (TTS 347).

Hırın-dıkın: dopdolu, tamamıyla dolu, ağzına kadar dolu (TTS 347).

Hıs-hıs: a. nefes alınırken ve verilirken çıkan ses (TTS 348).

Hışır-pışır: a. Söylenti, rivayet, şayia, fısıltı (TTS 348).

Hışı-vuşı: a. Söylenti, rivayet, şayia, fısıltı (TTS 348).

Hikir-hikir: Hikir-hikir etmek – Hikirdili gülmek, kıkırdili ses etmek. Maşyn sürüji ýene-de hikir-hikir edip güldi (BTS 713).

Hil-hil: Dürli-dürli, her güýsli, dürli görnüşi, kysym-kysym. Ondan öndürilýän hil-hil matalar bar (BTS 713; TDDS 1/538).

Holpi-solpi: üstte iyi durmayan, gereğinden daha büyük, geniş olan (elbise) (BTS 716; TDDS 1/540; TTS 350).

Holpy-solpylyk: Giňuzyn sallam-sajjak bolup duran ýagdaýda bolmaklyk (TDDS 1/540).

Hoňkudık-hoňkudık: hoňkudık-hoňkudık etmek. eyl. hafifçe, sekerek yürümek, gezmek (BTS 716; TDDS 1/540; TTS 351).

Hopul-sopul: bedene uymayan, geniş, bol (TTS 351).

Hor-homsı: sıkıntı çeken, muhtaç (BTS 718; TDDS 1/542; TTS 351).

Hor-hor: hor-hor etmek Gaharly käýinmek, hünürdemek (BTS 718; TDDS 1/542).

Hork-hork: hork-hork etmek. hıçkırmak (TDDS 1/542; TTS 351).

Hormat-hezzet / Hormat-sylag: Birine edilýän hormat, sylag, hezzet, söwüş (TDDS 1/545).

Hor-zar: muhtaç, sefil, düşkün (TDDS 1/545; TTS 351).

Hovul-halat / Hovul-halatlık Hovul-haralık: a. **1.** Hızlılık, tezlik; **2.** Özensizlik, itinasızlık (BTS 715; TTS 354).

Howul-halatlyk: Howul-halatlyk, gyssanmaçlyk, howlukmaçlyk. Ol onuň pyçakdygyny duýdy we haçan düşmanyň bir pulemýotyny alyp, onyolaryň özlerine garşy atмага başlanda, howul-halatlykda çermegine gysdyrany ýadyna düşdi (BTS 715).

Howul-hara: Howul-halat, hasyr-husur, gyssanmaç, howlukmaç. Mallylar howul-hara ýarar goşlaryny aldylar (BTS 715).

Howul-haralyk: Howul-halatlyk, gyssanmaçlyk, howlukmaçlyk. Ol howul-haralyk bilen çakgydan iç zat götermädi (BTS 715).

Höküdik-höküdik: höküdik-höküdik etmek Höküdikläp ýöremek höküdikläp barmak (TDDS 1/548).

Hölt-hölt: Hölt-hölt edip tagaşyksyz ulyädimläp, ylgaşyp ýöremek, halt-halt etmek (TDDS 1/551).

Hörden-höp: Edilen iş jany gylyp ýerine ýetirilmedik, etdi madyny edip edilen, ýasalan, işlenen. Bir makala ýazdym weli, gowy çykandyr-a öýdemek, hörden-höp bir zat bolan bolsa bolýa-da (TDDS 1/551).

Höre-höre / Höre-köşe: Köşek ýanyña çagrylanda aýdylýan söz (TDDS 1/551).

Höre-köşeleme: Höre-köşelemek ýagdaýy (TDDS 1/551).

Höre-köşelemek: Höre-köşe edip köşeşdirmek, mylaýym, ýakymly, hoşamaý sözler aýtmak, höre-köşe etmek. Seni mydamahöre-köşeläp işe işletmeli mi? (TDDS 1/551).

Höre-köşelemeklik: Höre-köşelemek ýagdaýy (TDDS 1/551).

Höre-köşeleýiş: Höre-köşelemek ýagdaýy (TDDS 1/551).

Hörele-hörele: Sarç düýe saglanda ýa-da köşeği aldyryljak bolnanda hoşamaýlyk üçin aýdylýan söz. Hörele düýäm, hörele (TDDS 1/551).

Höwlüm-höwlüm: Sygyrsakyljak ýa-da gölesi aldyryljak bolnanda söýlüp aýdylýan söz. Ejesi bolsa “höwlüm-höwlüm” diýip, göläni tutup sygraýaladýar (BTS 720).

Hutma-hut: a. Alacağı vereceği olmayan. Oyun hutma-hut gutardı (TTS 357).

Hüllü-hüllü: Hüllü-hüllü etmek; yüz vermek, şımartmak (çocuğu) (TDDS 1/554; TTS 358).

Hümi-sümi: a. mırıldı (TTS 358).

Hümür-sümür: Hümi-sümi. Pökgen aýakgabyny çykaryp, bir salymdymy poturansoň, hümür-sümür edip, bahara hem şübheli seretdi (BTS 724).

Hüňür-hüňür: a. Homurtu (BTS 725; TDDS 1/557; TTS 358).

Hüý-häsiýet: Häsiýet. Nabadyň hüý-häsiýeti ajaýypdy (TDDS 1/559).

Hüý-häsiýetli: Üýtgeşik hüýi, häsiýeti bolan (TDDS 1/559).

Hykgy-çokgusyz: Hykgy-pykgysyz (TDDS 1/558).

Hykgy-çokgy: Keserlilik zerarly ýüze çykýan näsaglyk, yarawsyzlyk. Onuň hykgy-çokgusy has artyp başlady (BTS 726; TDDS 1/558).

Hykgy-pygky: Bolgusyz bahana, biderek delil (TDDS 1/558).

Hykgy-pygkysyz: Gep-gürrüňsiz, hiçbir bahanasyz. Hykgy-pygkysyz şu ýerden görtiliň (BTS 726; TDDS 1/558).

Hykyr-hykyr: Hykyrды sesi, hykyrdapçykyňangülkiniň sesi (TDDS 1/558).

Hymyr-symyr: Hümi-sümi. Garlyb aý gürrüňiniň soňuny aýasy bilen sypalady (BTS 726; TDDS 1/558).

Hyňk-myňk: hyňk-myňk etmek. Hyňk-pyňk etmek (TDDS 1/560).

Hyňk-pyňk: hyňk-pyňk etmek Gümmi-sümme etmek, gümme-sümme urmak, haňk-huňk etmek (TDDS 1/560).

Hynny-pynny: Bolar-bolmaz, ugursyz, biderek gürrüň, bahana. Oňsoň, ol garrylaryň hynny-pynny igenjini çekmegem onun üstesine! (BTS 726).

Hyrk-hyrk: hyrk-hyrk etmek Hyrkýldamak, hyrkýldap ses etmek (TDDS 1/560).

Hyrt-hyrt: Bir zat gazalanda, gaşanylandaýa-da ter zat iýlende döreyän ses. Annaguly sölpä kellesini hyrt-hyrt gaşamaga durdy (BTS 727).

Hyryn-dykyn: Dos-doly, dykylyp doldurylan ýagdaýda bolmaklyk, dos-dolulyk (BTS 728; TDDS 1/561).

Hyryn-dykyňlyk: Dykylyp doldurylan ýagdaýda bolmaklyk, dos-dolulyk (TDDS 1/561).

Hys-hys: Dem alnanda, bir zadaýelberlendewe ş. m. döreyen ses (BTS 728).

Hyşy-wuşy / Hyşyr-pyşyr: Özara çalaha, ýuwaşja aýdylýan bar, gizlin gürrüň, hyşy-pyşy (BTS 728).

Hytdy-pytdy: 1. Nähoşlyk, näsaglyk zerarly edilýän hykgyldy, näsaglyk. Nähoşlyk, näsaglyk zerarly edilýän hykgyldy, näsaglyk. **2.** Bir işi ýumuşy ýerine

ýetirmeklige göwnemezlik zerarly bildirilýän esassyz bahana. Ol hytdy-pytdye däýse, men ony ysytma tutan ýaly etdirerin (BTS 728).

Igim-sagim: s. dağınık, düzensiz (TTS 360).

Iňir-iňir: Üznüksiz, igenjenlik, nägileçilikli. Ol iňir-iňir edip ýürege düşdi (TDDS 1/578).

Ins-cins: hiç kimse, hiçbir şey (TTS 364).

Ira-dara: yavaşça, usulca (TTS 364).

Iraň-daraň: yavaşça, usulca (TTS 365).

Izlı-ızına: birbiri ardından, ardı ardına, peşi peşine (TTS 367).

Izsız-tozsuz: izsiz tozsuz, iz bırakmadan, habersiz (TTS 367).

Iz-toz: iz toz, haber (TTS 366).

İbirtde-zibirt: Köpçülikleýin eýlek-de-beýlek, iki baka edilýän çalt gatnaw, hereket. Olar iki baka ibirtde-zibirt, edil aýagy oda bişen ýalydylar (BTS 330; TDDS 1/565).

İbirtde-zibirtlik: Başa gaýlyk, alňa saňlyk bilen edilýän hereket, ala basgylyk, eýläk-beýläk köpçülikleýin ýetişiksiz gatnaw. Obada ibirtde-zibirtlik başlanyp, obanyň içi gymyrsy boldy (BTS 330; TDDS 1/565).

İç-daş: a. iç dış (TTS 369).

İçgin-içgin: Has janypkeshlik bilen, çyn ýürekden. Ýurdun baýlyklary hakynda içgin-içgin gürüş berýär (TDDS 1/566).

İdeg-sorag: Bir zady, birini aňtaýyş, gözleg, ondan-mundan sorayış. Wel i aga pully nirelere baran bolsan, şo taýdan ideg-sorag edip gör, nirelere bardyn? (TDDS 1/568).

İkibir-ikibir / İki-ikiden: İki-ikiden, iki-iki bolup, iki adam bolup (BTS 334 TDDS 1/573).

İkilän-üçlän: İki-üçden, iki ýa-da üç bolup. Her ýerde ikilän-üçlän işläp ýörenlere göz ilýärdi (BTS 334; TDDS 1/572).

İkilän-ýekelän: Azda-kände, ýek-tük; kabir. Ol yaşulynyň sözüne gulak gabardanlaram ikilän-ýekelän ýok däl di (TDDS 1/572).

İlen-çalan: Daşkyrakn doňan garyndaşlar, bir nesilden bolanlar, kowumdaş (BTS 335; TDDS 1/575).

İleri-ileri: Öňe tarap, gitdi giçe öňe. Ol ileri-ileri omzady (BTS 336; TDDS 1/574).

İlerik-gayrak: ileri geri (BTS 336; TTS 375).

İl-gün: a. insanlar, halk (BTS 335; TTS 374).

İl-halk: a. halk, insanlar (TTS 374).

İlki-ilkiler: Başda, ilki bada, ilki wagtlar. Ol ilki-ilkiler öwrenişmejek boldy (TTS 375; TDDS 1/574).

İlläp-günläp: Köpçülik bolup, il-gün bolup tagalla edip, agzy birlik bilen. İlläp-günläp garyp ýigidi öýli-işikli etdiler (TDDS 1/574).

İlli-günli: İli-güni bolan, kowum-garyndaşly, belli ýurdy, mesgeni bolan. İlli-günli adam (TDDS 1/574).

İlsiz-günsüz:1. İli-güni bolmadyk, kowum-gardaşsyz. 2. Ýurtsuz, mesgensiz, mekansyz (BTS 336; TDDS 1/577).

İl-ulus: a. halk, insanlar (BTS 337; TTS 374).

İne-gana: rahatça, rahat rahat, sakın sakın, telaşsyz. İne-gana naharımı edineyinle (BTS 339; TDDS 1/579; TTS 379).

İne-ganalyk: Arkaýynlyk, alňasamazlyk, howlukmazlyk. Ol gyzlaryň öý bezeyişlerine ine-ganalyk bilen syn edýärdi (BTS 339; TDDS 1/579).

İňir-iňir: İňir-iňir etmek- irgiňsiziniñirmek. Bir syhly igenmek, igenip oturmak (BTS 342).

İňňa-iňňa: Bäbeğiň aglaýyşyny anladýan söz (BTS 342; TDDS 1/581).

İr-ertir: Ertir bilen, ertirirden, daň ýagtylan badyna, irden. İr-ertir işe diýipýolaçykýaryn (TDDS 1/581).

İr-giç / İrü-giç: İň sonunda, bir wagt, irde-giçde, irü-giç. İr-giç gelmeli-häbolarsyň! (BTS 343-344; TDDS 1/581).

İri-iri: Has iri, uly, saýlama. İri-iri almalar, narlar gözüni dokundyryýar (TDDS 1/580).

Írili-ovnuclu: irili-ufaklı (TDDS 1/580; TTS 382).

Ír-iýmiş: Dürli miweleriň umumy ady, miweleriň her dürlisi (TDDS 1/580).

Írmän-arman: **1.** yorulmadan, yorulmaksızın. **2.** durmadan, ara vermeden (BTS 343; TDDS 1/580; TTS 383).

Írmän-yadaman: **1.** yorulmadan, yorulmaksızın. **2.** durmadan, ara vermeden (TTS 383).

Írmez-armaz: yorulmaz, yorulmak nedir bilmez (TDDS 1/580; TTS 383).

Ísleg-arzuw: **1.** Adamda döreyänhöwes hem arzuw. **2.** Haýyş, tabşyryk pikir (TDDS 1/583).

Ísleseň-islemeseň: ister istemez, zorla. Ísleseň-islemeseňyılgrmak (TDDS 1/583; TTS 384).

Íş-pişe: a. çalıřma, uğrařma: Öýüň iş-pişesi bilen meřgullanmak (BTS 348; TDDS 1/585; TTS 384).

Ířsiz-pişesiz: İç bir ili işi-pişesi bolmadyk, işsiz, biker. Bir näçeleri bolsa hiçbir işsiz-pişesiz, ýöne endik edinen adatlary boýunça gezelenje gelýärdiler (BTS 348; TDDS 1/584).

Ítek-çomak: Kynlyk bilen, zordan. Ítek-çomak ýazan bolýan belin, ugry ýok (BTS 344).

Íýdirip-içirmek: **1.** Ekleme saklamak. Ol oglany öz ogluhasaplap. Öz öýünde saklaberipdir. **2.** Birine hormat edip nahar bermek. Myhmanlary iýdirip,-içirenlerinden soň ugratdylar (BTS 332).

Íýgi-içgi: Ýyip-içer ýaly zatlar (TDDS 1/586).

Íýip-içmek: Nahar edinmek. Ol bol-telki iýip-içmegi gowy görýärdi (TDDS 1/586).

Íýmek-içmek: Ýýmit kabul etmek, naharlanmak, iýmitlenmek. Ýýseň-içseň wagtyň çagdyr, Sähra bolar ýurtlary (TDDS 1/586).

Jagyl-jugul: Garjaşyk çykýan ses, çagalaryň garyşyk çykýan şowhunly sesi. Çagalaryň jagyl-juguly eşidildi (TDDS 1/589).

Jagyr-jugur: Çagalar üýşüp, sesli gepleşenlerinde ýa-da köp guşlar saýraşanda çykýan ses. Olar jagyr-jugur edip otyrlar (TDDS 1/588).

Jak-jak: Jak-jak etmek- Jakgyldamak. Gelinler ümleşiپ güleşýär jak-jak (BTS 305; TDDS 1/601).

Jak-jaklama / Jak-jaklamak: Jak-jaklamak ýagdaýy (TDDS 1/591).

Jak-jaklamazlyk: Jak-jaklap gülmezlik; jak-jaklap saýramazlyk (TDDS 1/591).

Jaňňyr-jaňňyr: Jaň hereketlenende yzly-yzyna çykýan ses (TDDS 1/592).

Jaýryk-jaýryk: Bir näçe ýerinden çat açan, tutuş ýaryk-ýaryk bolan. Jaryk-jaryk takyrlar (BTS 304; TDDS 1/595).

Jaýyrt-jaýyrt: jaýyrt-jaýyrt etmek Jaýyrdyly ses çykmak, jaýyrt-jaýyrt etmek (TDDS 1/594).

Jibir-jibir: jibir-jibir etmek Nägilelik bilen zeyrenmek, käyinmek; janygyp gürrüň etmek (BTS 310; TDDS 1/601).

Jikme-jik: Birin-birin, ýekän-ýekän, anyk, doly, çintgäp (BTS 310; TDDS 1/600).

Jikme-jiklik: Doly suratda anyklyk, äşgärlik, ýerbe-ýerlik (BTS 311; TDDS 1/600).

Jiň-jiň: jiň-jiň etmek. İnçe ses çykarmak. Kiçgin ejeçy bynyjyk, jiň-jiň eder, haý-haý (TDDS 1/600).

Jirk-jirk: Käbir guşlaryň ve möjekleriň çykarýan sesi (TDDS 1/603).

Jodur-jonnuk: jodur-jonnuk etmek gaty gysgaltmak (TDDS 1/603).

Joňk-joňk: at. **1.** Çagalaryň üstüne geýim ýapynyp, tanatmajak bolup oýnaýan oýnunuň ady (basyryndy). Oglanjyk döwründe joňk-joňk oýnany ýadyndan çykmaýardy. **2.** Çagalaryň gopbamsyýa ýöreýşiniň bir görnüşi. Ol depder-kitaplaryny alyp, joňk-joňk edip ugrady (TDDS 1/605).

Jugur-jugur: İçegelerde, turbalarda suwuk zadyň süýşmegi, akmagy ýa-da ownuk zatlaryň biri-birine degmegi netijesinde emele gelýän ses (TDDS 1/606).

Juk-juk Gynanjy, nägileligi, hayran galmagywe ş. m. aňladýar (TDDS 1/606).

Juk-juk II. Halk aýdymyny aýdanda, bagşynyň ýerine ýetiri şäheňindäki özboluşly juk guldy. Maňa bagşynyň juk-juk yaýratyn ýarady (TDDS 1/606).

Juk-juklamak: Juk-juk etmek. Ökünmek, gynanmak. Onuň sonky eden juk-juky peyda etmedi (TDDS 1/606).

Jurga-jurga: Köp damja, damja-damja. Jurga-jurga gan akar, gözlerim dynmaz (TDDS 1/606).

Jülp-jülp: jülp-jülp etmek jülpüldemek. Gurbagalar jülp-jülp edişip, suwa bökdüler (TDDS 1/608).

Jümle-cahan: Bütün ýerýüzi, hemme ýurt, ähliýer, älem-jahan. Jümle-cahan bu gün aýaga galdy, Hak sözüni aýdylýan pursady geldi (BTS 314; TDDS 1/608).

Jürbe-jür: Her dürli, dürli-dürli, hil-hil. Meýdanjürbe-jür güller bilen basyrylypdy (TDDS 1/611).

Jürbe-jürlük: Her dürlülük, dürli-dürlülük (TDDS 1/611).

Jüre-jüre: Her hili, dürli hili, jüre-jüre, dürli-dürli, hil-hil (BTS 314).

Jüýk-jüýk / Jüýp-jüýp: Guşjagaz saýranda çykýan ses (TDDS 1/610).

Jygba-jyg: jygba-jyga gelmek Gyzza-gyzza gelmek, işin gyssagly wagt bolmak, işin gyzgalaňly döwri başlamak (TDDS 1/610).

Jygy-jygy: Ownuk ýaprakly, ak gülli, inçe hem ýumşak baldakly gür ösýän süýjümtik ot. Agaçlaryň arasynda jygy-jygy oty köp bitýär (TDDS 1/613).

Jygyrt-mygyrt: jygyrt-mygyrt etmek ýüzüniň uğruna basmak, gabyr-gubur basmak, bagryň aşagyna almak. Alabaý Akbaýy jygyrt-mygyrt edäýdi (TDDS 1/613).

Jyk-jyk: Bir zadyň ikinji bir zat bilen süýkenmegi, sürtülmeği netijesinde çykýan sesiň ady. Şemala yranýan aňaç jyk-jyk edip ses edýärdi (TDDS 1/613).

Jyk-jyk II. Sagat ýa-da şuna meňzeş gural işlän wagtynda çykýan sesin ady. Sagatjyk-jyk edip bir sydyr gyň işleýärdi (TDDS 1/613).

Jykyr-jykyr: Köplenç, çaga gülende çykýan ses. Ol bu habara begenjine jykyr-jykyr güldi (BTS 316; TDDS 1/612).

Jyrk-jyrk: Bir zat yzly-yzyna jyrkyldanda çykýan ses (TDDS 1/614).

Jyrym-jyrym: ýyrtym-ýyrtym, sal-sal, daraw-daraw bolan. Ýakalaşykda onuň göwşüldän köýnegi jyrym-jyrym bolupdyr (TDDS 1/616).

Jyyňňyr-jyňňyr: Şay-sepiň kümüş düwmeleri, telefon yzly-yzyna seslenende çykýan sesler (TDDS 1/614).

Jzyr-jzyr: Saçda, gazanda et gowrulandaýa-da et daňlananda çykýan sesin ady. Çişlikden damýan ýaglaryň jzyrdysy eşli aralykdan eşidilýärdi (TDDS 1/616).

Kada-kanun: **1.** Döwlet tarapyndan belli bir maksat bilen çykarylýan kada hem kanun. Kada-kanun hemmelere degişli. **2.** Ýörelge bolup giden döp-dessur, düzgün, tertip (BTS 365; TDDS 2/9).

Kah-kah: Sesli, keypli gülkiniň bir görnüşi. Elkyssa, Kerem bu sözleri diýendensoň, kenizler kah-kah güldüler (TDDS 2/10).

Kakyn-silkin: Tutgaý keseli (BTS 367; TDDS 2/11).

Kakyn-silkinli: Kakynly. Kakynly-silkinliler gutulyp gidýär (BTS 367; TDDS 2/11).

Kakyn-silkinlilik: Kakynlylyk (BTS 367).

Karz-kowal: Soň gaýtaryp bermek şerti bilen alynýan ýa-da berilýän pul, zat. Bary ýogy bir ýyl mundan ozal karz-kowal alyp, Abdyllany öýeripdi (TDDS 2/14).

Käte-käte: Aram-aram, wagtal-wagtal, her daýym, kabir wagtda. Käte-käte kenaryň bölegi opurylanda pagşyldy eşidilýärdi (BTS 408; TDDS 2/35).

Katra-katra: Köp sanly damja, damja-damja (TDDS 2/15).

Kelç-külç: Kilçige mahsus bolan hereket. Onuň hem sebäbi kakamyň kelç-külç edip ýörmän, işine jür bolmagy bolsa gerek (TDDS 2/18).

Kemiş-kemiş: kemiş-kemiş etmek: Kemşermek. Şu mahal dodaklary kemiş-kemiş edýärdi (BTS 375; TDDS 2/22).

Kem-käs: **1.** Biraz, bir parça. **2.** kismen (TDDS 2/22; TTS 401).

Kem-käsleýin: Bölekleýin, baş bitin däl-de, bölek-böçek, ýarpy-ýalta (TDDS 2/22).

Kem-kem: Dura-bara, barha, yuwaş-yuwaş, gitdigiçe, kem-kemden, assa-yuwaş. Boýnuma alan işimin, kem-kem uğruna çykdy (BTS 375; TDDS 2/22).

Kem-kemden: yavaş yavaş, sürekli (BTS 375; TDDS 2/22; TTS 401).

Kem-köst: Bir zadyň ýetmezçiligi, goýman, ussatlygyňy görkezmek gerek (TDDS 2/22).

Kemsiz-kössüz: ýetmezçiliksiz, kemçiliksiz, kemi-kössi ýok, ýerbe-ýer. İş kemsiz-kössüz ýerine ýetirilipdir (TDDS 2/22).

Kemsiz-kössüzlük: ýetmezçiliksiz, kemçiliksizlik, kemi-kössiyokluk, ýerbe-ýerlik. İşin kemsiz-kössüzlügi onun göwnünden turdy (TDDS 2/22).

Kerçem-kerçem: Kesim-kesim, dođram-dogram, bölek-bölek. Dikilen çybyklary gylyçlary bilen kerçem-kerçem edip kesiştirip barýandyklaryna gyzyg ýanyndandyr diýip, belli birini aýtmak zatykyndy (BTS 378).

Kerç-kerç: Bir näçe kerçden ybarat (TDDS 2/25).

Kertik-kertik: Bir zadyň yüzüne edilen köpsanly kertik, çyzyk, bellik, gädik-gädik. Diňe munuň ak süňkden sapy kertik-kertik edilen çyzykdan doldururylypdyr (BTS 378; TDDS 2/26).

Kertim-kertim: Köp sanly kertim, kertik-kertik. İki ýa üç arka aýlanýan palasyp ekleri gemrilen bolsa, göwresi çapgy ýassygy ýaly kertim-kertimdi (TDDS 2/26).

Kesik-kesik / Kesim-kesim: Bölek-bölek edilen, çapyk-çapyk. Agajybyçgy bilen kesik-kesik edipdirler (BTS 380; TDDS 2/28).

Kesip-biçmek: 1. Kesmek, biçmek. 2. Bir zady ýerine ýetirmek üçin köp pikir etmek, anygyna ýetmek (TDDS 2/29).

Kibirt-kibirt: Kibirt-kibirt etmek – Kibirdili ses çykarmak, kibirdedip iýmek (BTS 381).

Kikir-kikir: Pessejik, dowamly, gülki sesi (TDDS 2/37).

Kir-kimir: Kir. Hiçbir kir-kimir ýok asman yüzünde, ne tolkun, ne gom bar deniz düzünde (BTS 384).

Kirt-kirt: Ter ot, gök önüm we ş. m. iýlende çykýan sesin ady (TDDS 2/40).

Kişşik-kişşik: Bábek ýa-da ýaşayyk çaga güymelende, çaganyň ünsüni çekmek üçin aýdylyar. Ol gunda gly çagany kişşik kişşik edip güýmeýärdi (TDDS 2/40).

Kovum-garındaş: a. akrabalar, yakınlar (TTS 419).

Kowçum-kowçum: Bir näçe kowumdan ybarat bolan; topar-topar. Şäheriň çetlerinde kowçum-kowçum adamlar görünýärdi (BTS 387; TDSS 2/42).

Kowha-kow: Başly-barat kowgy, ýerli-ýerden kowalaýyş. Ol kowha-kowha-da özüni ýitirmedi (TDDS 2/42).

Kowum-gardaş / Kowum-garyndaş: Bir nesilden bolan adamlar, ýakyn we daşgyn garyndaşlar, ilen-çalan (BTS 387; TDDS 2/43).

Kowum-garyndaşlyk: Kowum-garyndaşlaryň nesil gatnaşygynyň ýagdaýy, atababa bir nesle degişlilik. Olaryň kowum-garyndaşlyk gatnaşygy bar (TDDS 2/43).

Köçeme-köçe: Köçe yzyndan köçe (aýlanyp görme, garama, çykma) (TDDS 2/43).

Köne-küşül: eski püskü, hurda: köne-küşül geyim. (BTS 396; TTS 421).

Köne-sana: köne-küşül. Bu asyl köne-sanasyndan el çekmän geçjek (BTS 397).

Köre-kör: körlemesine, körü körüne (TTS 423).

Köre-körlük / Köre-kör: Hiç zada daýanmazlyk, düşünmezlik, esaslanmazlyk (TDDS 2/49).

Kör-köpük: Hiç zat, bahasy ýok bolan (TDDS 2/49).

Köw-söw: Köw-söw etmek (syrnak) – Aýlan-çaýlan etmek, aýlanyp görmek, Meret hem turup ketmenin alyp köw-söw edip işleýän ýerine gitdi (BTS 394).

Küde-küde: Üýşürilip goýlam birnäçe küde; üýşmek-üýşmek, topbak-topbak. Otlar küde-küde edilip üýşürilipdir (TDDS 2/55).

Kühhe-kühhe: kühhe-kühhe etmek keselilik zerarly içine zor salyp üsgürmek, yzly-yzyna üsgürmek. Ol içini çekip, eginlerini silkip, kühhe-kühhe edip, birnäçe gezek üsgürdi (TDDS 2/55).

Kül-külüne: kül-külüne düşmek Bir zadyňhy ýalyna, arzwyna, yşgyna düşmek (BTS 403; TDDS 2/57).

Kül-pagyş: Kül-yşak, owram-owram bolan, gapşyldap owranan, döwlen. Äpişgäniň aýnasyny kül-pagyş edip içerik düşen granat ýaryldy (BTS 403).

Kül-talhan: Kül-owram (BTS 403).

Küti-küti: Küti. Elinde küti-küti kitaplary bar (BTS 406).

Küt-küt: Gat-gat, top-top. Gazet-jurnallar ferma müdiriniň stolunyň üstünde küt-küt bolup ýatyp (BTS 406).

Kyrk-kyrk: Suwda gark bolýan adamyň sesini, dem alşyny aňladýan söz. Ol suwa özüni urandan, kyrk-kyrk sanap başlady (TDDS 2/63).

Labyr-labyr: Labyr-labyr etmek – gowytutaşyp, sesli ýalynlapýanmak, paryldapýanmak (BTS 410; TDDS 2/65).

Lagta-lagta: Köp lokga tutan, lokga baglan, lokga-lokga bolan, lakga-lakga (gan hakynda). Men senden başga baksam, Gangusaý lagta-lagta (BTS 410; TDDS 2/64).

Lagyr-lagyr: Düýe bagyranda çykýan ses (TDDS 2/64).

Lah-lah: La-lah etmek – yzly-yzyna lahhyldap sesli gülmek. Orazly lah-lah edip güldi (BTS 413).

Lakga-lakga: Köp lokga tutan, lokga baglan, lokga-lokga bolan, lakga-lakga (gan hakynda).

Lak-luk: Lak-luk atmak (etmek) – Nebsevürlik bilen iýmek, hapyr-hupur edip iýmek, birden iýmek. Halnazar bölek-büçek bagr öýkenleri lak-lukatdy (BTS 411; TDDS 2/67).

Lakyr-lakyr: Suwuklyk zyy giderli gaty gaýnanda çykýan ses (BTS 412; TDDS 2/67).

Lam-jim: Lam-jim bolmak – Geplemän durmak, dilini ýarman oturmak, sessiz-üýnsiz bolmak. Bir sypatlaryn yüýt getmän, lam-jim bolup, sessiz-üýnsiz durdular (BTS 412; TDDS 2/67).

Lap-lap: **lap-lap etmek.** ýalynlap sesli ýanmak, lap-lap edip ýanmak. Ot tamdyrda lap-lap edip ýanýardy (BTS 412; TDDS 2/66).

Lark-lark: Bir zat giň bolanda, ýerine barmadyk ýagdaýynda çykýan ses (TDDS 2/66).

Larsa-larsa: Larsa-larsa galmak – Pökgerip-pökgerip çişmek, pökgerip bir näçe ýerde çiş emele gelmek (ten hakda). Endamynyň käýeri larsa-larsa galypdyr (BTS 413; TDDS 2/66).

Lars-lars: Goýy zat yzy giderli gaýnanda çykýan ses (TDDS 2/66).

Lasyr-lasyr: Lasyr-lasyr etmek – Lasyrdap dowamly gaty gaýnamak. Çopanyň gazanjygy lasyr-lasyr edip gaýnaýardy (BTS 413; TDDS 2/66).

Lemmer-lemmer: Üsti-üstüne, gat-gat, topbak-topbak. Asmanyň ýüzüni lemmer-lemmer gara bulut örtüdi (BTS 415; TDDS 2/68).

Lemmi-lemmi: Lemmi-lemmi etmek – Bolgusyz, ugursyz gürläp oturmak, biderek gürrüň etmek. Kägünler bolsa bazarda onuň-munuň ýanynda lemmi-lemmi edip gününü ýaşyýardy (BTS 415).

Lep-lep: Lep-lep etmek – yraňatyp, giň edip, tagaşyksyz ýöremek. Annaguly-da onuň zyndan lep-lep edip barýardy (BTS 416).

Lok-lok: Lok-lok etmek – Lokguldap gülmek ýogyn ses bilen gülmek. Geldi şuna beğenip lok-lok edip güldi (BTS 419).

Loňk-loňk / Löňk-löňk: Loňk-loňk etmek – Yzygiderliloňkuldapýöremek, towusmak, towsup ýöremek, loňkuldamak. Ol ýaly loňk-loňk edip içimi düşürdi (BTS 419; TDDS 2/73).

Lowur-lowur: lowur-lowur etmek Lowurdamak. Lowur-lowur edip duran mata (TDDS 2/70).

Löküdik-löküdik: Löküdik-löküdik etmek. Löküdiklemek (TDDS 2/73).

Löp-löp: löp-löp etmek. Agyr ýöremek, tagaşyksyz ýöremek, aýagyny göterip bilmeýän ýaly hayal ýöremek. Ol iki ýana ýaykanyp, löp-löp edip gelýärdi (BTS 419; TDDS 2/73).

Lummur-lummur / Lümmür-lümmür: Lümmür-lümmür etmek – lummurdyly dowamly ses etmek. Suwlabyrynyň kabir aýlawa uran ýerim esirgän erkek ýaly lummur-lummur esreýär (BTS 420).

Lykyr-lykyr: Suwuklyk agzy dar gapdan ýuwaş dökülende çykýan ses (TDDS 2/72).

Lyrk-lyrk: Bokurdagy dar küýzeden, çüýşeden suwuklyk dökülende çykýan ses. Meňli onun yzyndan gygyrdy-da, lyrk-lyrk edip suwy dökülip ýatan küýzä seretdi (TDDS 2/72).

Lyrp-lyrp: Sönjek bolup duran çala ýan ýan otdan ýa-da pelteli çyradan çykýan ses, lyp-lyp (TDDS 2/72).

Mady-mady / Madyr-madyr: Çalt-çaltdan ýogyn ses bilen gatyрак гүrlenende çykýan sesler, wadyr-wadyr (TDDS 2/75).

Mahal-mahal: Käwagt, kämahal, wagtal-wagtal, aram-aram; käte. Annagylyç mahal-mahal haýatyň üstüne çykyp oturardy (TDDS 2/74).

Maksat-myrat: Maksat. Maksat-myratlarym zyň berjaý boljak pursaty gelendir (BTS 426).

Mal-gara: Ownukly-irili mallaryň hemmesi. Gurt mal-gara seretmek, ýer sürlende düýe başyny çekmek ýaly işler bilen meşgul boldy (BTS 426).

Mal-mülk: Biriniň eýeçiligindäki, bar zatlar, emlak, baýlyk, mal we ekerançylyk meýdany (TDDS 2/76).

Mal-mülkli: Baý, emläkli, mally-mülkli, barly-barjamly, gurply (TDDS 2/76).

Maň-maň: maň-maň etmek ser. Burnuň dykylyp, bir hili günleç geplemek, sowuk degip, maň-maň etmek (TDDS 2/78).

Maňňy-maňňy: Maňňy-maňňy geplemek- ser. **1.** Maňňylamak. **2.** Onuň bolup ýatyşy burnuna salyp maňňy-maňňy gepleýiş ve bir gezek çilim çekip, bir gezek hem nas atyşy- her çay içende, goýnuň çöri ýaly tirbegi atýandyr (BTS 429).

Maňzly-maýaly: Göze doly, etli ganly. Käwagt öz işi bilen daşçykyp-iç girýän etli-ganly, maňzly-maýaly, otuz beş ýaşlar çejeli görmegeý ayal edýän hereketleri bilen özüniň şu çagalaryň enesidigini aňladýardy (BTS 429; TDDS 2/78).

Mata-marlak: Mata we ş. m. zatlar. Täze magazincimizi gutlaýyn hem mata-marlakalaýyn (BTS 431).

Maýtyk-maýtyk: Maýtyk-maýtyk etmek – Çaykanyp, yranyp ýöremek. Ogul dursun egnine çöreğini göterip, maýtyk-maýtyk edip öýüne girdi (BTS 425).

Maýyp-müjrup: Maýyp. Belki, men maýyp-müjrup bolaryn, kim bilýär. Näme, sen maýyp-müjrup bolaýsaň, Mähri öz söýgüsinden el çeker diýip oýlaýarmyň? (BTS 425).

Menek-menek: Tegmil-tegmil, nokat-nokat. Názli gelin, bir bärini gözleğin, Guwanaýyn menek-menek hallara (TDDS 2/89).

Men-menlik: Özüni ulumy tutmaklyk, uly göwünlilik, gopbamlyk, öwünjeňlik. Men-menlikde gezer käsi, Günbe-günden bolar asy (BTS 437; TDDS 2/88).

Mesgen-mekan: ýer-ýurt, mekan, mesgen, ýurt, ýer. Bu toprak bizin ata-babadan gelyän mesgen-mekanymyzdyr (TDDS 2/93).

Mesgen-mekansyz: Belli bir mesgeni, mekany bolmadyk, ýersiz-ýurtsuz (TDDS 2/93).

Mış-mışlı: yanlış, doğru olmayan, güvenilmez (TTS 460).

Minutma-minut: Her minutda minut saýýn. Çüýşeler minutma-minut pakyldaşy paçylýardy (BTS 445).

Moh-moh: Düýe ýanyña çagyrylanda aýdylýar. Çopan: “Moh-moh” diýip, kärderi düýäni ýanyna çagyrdy (TDDS 2/98).

Monjuk-monjuk: Damja-damja, düwme-düwme, burçak-burçak, köpsanly ýaş düwmeleri. Özüniň geçen günleri hem ýadyna düşdi-de, birden onun gözünden monjuk-monjuk ýaş dökülmäge başlady (BTS 448; TDDS 2/101).

Müňläp-müňläp: Müňlerçe. Dayhanlar müňläp-müňläp girdeji alýarlar (BTS 455).

Mys-mys: mys-mys gülmek ýuwaşja, sessiz, mylaýym gülmek (TDDS 2/112).

Myş-myş: Il arasyna ýaýraýan ýalan habar, toslama, çaklama, myş (TDDS 2/112).

Myş-myşly: ýalan, ýalan-ýaşryk, nädogry. Şeýdip, her hili myş-myşly rowaýatlar döreyär (TDDS 2/112).

Namazly-täretli: Namaz okayan, päkize bedenli (TDDS 2/117).

Nam-nišan: iz, eser; emare, belirti: yüzünde tukatlıktan nam-nišan yokdı (TDDS 2/117; TTS 471).

Nam-nyşansyz: Atasyz-sorsuz, dereksiz, hiç hili alamatsyz. Geçen uruşda nam-nyşansyz ýiten adamlaryň sany ýokdur (TDDS 2/117).

Namusly-arly: Ara-namysa düşünyän, namysy-ary bolan, wyž danly, ygrarly (TDDS 2/116).

Namys-ar: Ar-namys. Ökde bilýäris her işin tärini, Goráýarys halkyň namys-aryny (BTS 465; TDDS 2/116).

Näzi-nygmat: Dürli nimitler, her hili süýjit agamlar. Nägi-nygmat başynda täze ýyllar toýlanýar (BTS 474).

Neneň-niçik: Neneň-niçik bolýança – bellisi bolýança, bir ýanalak bolýança, netijesi belli bolýança. Artyk halnazaryň karam bijesinden gaçgaklap, nenen-niçik bolýança şehere düşdi (BTS 468).

Nesbe-nowgan: Soň bermek şerti bilen karz, kesbe. Genji magasyndan nesbe-nowgan zat alyp başlady (BTS 469).

Nesilme-nesil: Arkama-arka, nesilden-nesle, nesil saýyn (TDDS 2/120).

Niýet-arzuw: Geljek üçin edilýän isleg, hyýal, maksat, arzuw, niyet (TDDS 2/127).

Nokatma-nokat: Başlan-aýak, boydan-başa, sözme-söz, birin-birin, jikme-jik. Ol, mugallymyň ýat tutmak üçin beren sapagyny noktama-nokat aýdyp berdi (BTS 472; TDDS 2/126).

Nol-nol: **1.** Deňme-deň. Oýun nol-nol hasaby bilen tamamlandy. **2.** Sagadyň näçedigi aýdylyp, zyndan nol-nol sözi gelende “ylyk” diyen manyny aňladýar, mysal üçin; sagat on iki nol-nol “sagatylaýk on iki” (TDDS 2/128).

Obama-oba: Obalaryň birini hem goýman. Obalara birin-birin. Onuň ýolboýsy obama-oba sowlup, öz dostlarynyň ýanyna baryp, ine şu hem gelşi ekeni (BTS 476; TDDS 2/131).

Oba-oba / Obama-obalaýyn: Ähli obalara birin-birin, ol obadan beýleki oba (TDDS 2/131).

Oduk-buduk: Aňry-bäri, ojuk-bujuk zat. Bar mamana aýt, iýmäge-de oduk-buduktaýynlasyň (TDDS 2/133).

Odur-budur: Aňry-bäri, ojuk-bujuk, ownuk-uşak. Özi bilen getiren odur-budurlaryny hem alman, hasyr-husur eşeğine mindi-de oba garşy eňäýdi (BTS 481; TDDS 2/133).

Ogar-ogar: Ogar-ogar oynamak – çagalaryň biri-biriniň yzyndan hatara düzülip oýnaýan oýnuny oynamak. Ogar-ogar oýnaýas diýsene (BTS 479).

Oglan-oglanjyk: Oglan-oglanjyk däl ýaş däl, çaga däl, zat görmedik däl, tejribesiz däl (TDDS 2/132).

Oglan-uşak: a. küçük çocuklar, çocuk çocuk: Sen indi oglan-uşak däl! (TTS 482).

Ogrın-ogrın: gizli gizli. Ogrın-ogrın bakma oglan (BTS 480; TTS 483).

Ogrulyk-jümrülyk: Edýän işin ilin zadyny ogurlamaklyk, ogryýa jümri bolmaklyk (TDDS 2/132).

Ogry-jümri: Ogurlyk edýän adam, ogurlyk bilen razy bolanyny gören märeke (TDDS 2/132).

Ogul-gız: a. çocuk, kuşak, nesil, döl. Onuň oglı-gızı yok (BTS 480; TDDS 2/134; TTS 483).

Ogulsyz-gyzsyz: Ogul-gyzy bolmadyk, perzentsiz (TDDS 2/134).

Ojagaz-bujagaz: Aňry-bäri, ojuk-bujuk, ownuk-uşak (BTS 481; TDDS 2/134).

Ojuk-bujuk: Aňry-bäri, oduk-buduk, ojuk-bujuk, ownuk-uşak (BTS 481; TDDS 2/135).

Ol-bu: Kim-de bolsa biri. Haýsy-da bolsa biri. Ol bu plaň zat diýdi diýip, biderek ýere ýüregini çişirip ýörmezler (BTS 486).

Omur-jomur: **omur-jomur etmek** Bir işi derrew ýerine ýetirmek, bir işe çalt hötde gelmek; bir zady şanık döwen ýaly etmek (TDDS 2/139).

Oňa-muňa: Kime-de bolsa birine, näme-de bolsa bir zada, bir ýere. Men-ä indi oňa-muňa baryp, erkek dileğini etmerin! (BTS 488; TDDS 2/141).

Oňar-oňmaz: Gün-güzeranyny ýetde-gütdelikde geçirýän bir garny aç, bir garny dok. Oňa-oňmaz güzeran (TDDS 2/141).

Onça-munça: Solar ýaly bular ýaly, bu zeýilli (TDDS 2/140).

Onça-onça: Olar ýaly, şonuň ýaly, onun ýaly, ol hili. Onça-onça kynçylyga duçar bolunýar (BTS 487; TDDS 2/140).

Onda-munda: Ol ýerde-bu ýerde, aýry-aýry ýerde, käýerde. Bu adam bir näçe ýyl jigrit bolup gulluk eden we onda-munda oturylyşyklarda bolup, az-kem durmuş gören adamdy (BTS 487; TDDS 2/140).

Ondan-mundan: O ýerden-bu ýerden, her ýerden, nirelrendir bir ýerden, käýerden; kimdendir birinden. Ýelli ondan-mundan eşiden sözlerini ýadyna saldy (BTS 487; TDDS 2/140-141).

Ondan-oňa: Bir ýerden başga bir ýere, ol ýerden başga bir ýere, iki ýana. Buşluk! –diýip habar berýän çagalar oba arasynda ondan-oňa ylgaşýardylar (BTS 487; TDDS 2/141).

Ony-muny: Kim-de bolsa birini, hassyda bolsa bir zady, näme-de bolsa bir zady, gep-gürrüň. Ony-muny soramak (TDDS 2/141).

Ot-alaw: ýakyp-ýandyryp barýan, howurly, örän gyzgyn (TDDS 2/148).

Ot-çöp: a. Her türlü bitki, ot (TTS 492).

Ot-iyim: a. hayvanlara verilen ot ve yiyeceklerin tümü (TDDS 2/148-149; TTS 492).

Ot-iýmlik: Mallara iým bolarlyk, mal iýmitlendirmek üçin ýararly. Ot-iýmlik üçin üýşürilip goýlan saman (TDDS 2/149).

Otlap-suwlamak: Bir ýerde gün-güzeran görüp ýörmek, bir ýerde bolmak, yaşamak. Onuň nirede otlap-suwlaýanyňy alla bilýär (TDDS 2/149).

Otluk-suwluk: Oty we suwy bol ýer, bag-bakjaly lälezar ýer. Bu ülkede otluk-suwluk ýerler köp (BTS 494; TDDS 2/149).

Ot-ojak: Ot ýakylan ojak. Ýigitlerin bir näçesi ot-ojak gazmak işi bilen meşul boldular (TDDS 2/149).

Otursa-tursa: süreklı, devamlı: Ol otursa-tursa ecesini yatlayardı (BTS 495; TDDS 2/150; TTS 494).

Otur-tur: Ownuk-uşak, ýumuş, ojuk-bujuk iş. Biziň gyzymyz otur-tursa ýarapdyr (BTS 495).

Oturyş-turuş: Edep-ekram, özüni alyp baryş. Onuň häsiýeti, oturyş-turşy edil atasyňa çekipdir (BTS 495; TDDS 2/150).

Oturyşyp-turuşmak: Biri bilen baryş-geliş etmek, ýakynaragatnaşyk saklamak, biri-biriň bilen gatnaşmak. Onuň atasy atly-abraýly adamlar bilen oturyşyp-turşan adam (BTS 495; TDDS 2/150).

Ot-yahn: 1. a. ateş, alev. 2. çok pahalı, alınır gibi değil (BTS 495; TTS 492).

Ovnuk-uşak: çok küçük, ufak (TTS 496).

Owal-ahyr: Önde-sonda, ahır-sonunda, inşony. Owal-ahyr ýerine ýetirilmeli bolsa, edip gutaran ýagşy (BTS 477; TDDS 2/151).

Ownukly-irili: Uly we kiçi gatnaşyk, ululy-kiçili, beýikli-pesli. Şol mahal hem ownukly-irili keýik sürüsi ökje göterip, gözden ýitip gidýär (TDDS 2/153).

Ownuk-uşak: Her hili, uly bolmadyk, bölek-büçek, maýda-çüýde. Ownuk-uşak ağaç ýonuş galaryny, çöp-çalamlary bir ýere ýygyşdyran bolýardy (TDDS 2/153).

Owram-owram: Kül-maýda, kül-peýekun, kül-uşak. Elindäki sigaretini basyp, owram-owram etdi (BTS 478).

Oyalı-ukulı: a. yarı uyku, yarı uyanıklık arası: Oyalı-ukulı yatmak (BTS 496; TDDS 2/155; TTS 497).

Oyan-buyan: a. o yan, bu yan, o taraf, bu taraf: Şol yerde biraz durup oyan-buyan garadım (BTS 496; TDDS 2/155; TTS 497).

Oýmul-oýmul: oýmul-oýmul etmek Oýmuldamak. Ol edik ördek ýaly, petekesini gaýşardyp, oýmul-oýmul edip, gaýynymyň öýüne girdi (TDDS 2/157).

Oymur-oymur: çukur çukur olmuş yer. Yoluň kenarında oymur-oymur şorluk meydana duzlag yalı ağarıp yatırdı (TTS 498).

Oýuk-oýuk: Bir näçe oýugy bar bolan, bir näçe ýeri oyulan. Saçynyň otlanmagy zerarly, kellesi oyuk-oýuk, gara ýanyk bolup durýar (BTS 495; TDDS 2/158).

Oýun-çyn: Oýundan ýa-da çyndan aýdylýan söz, edilýän hereket. Ol oyna-çyna düşünyän ýigitdir (TDDS 2/159).

Oýun-dalaş: Oýun edişme, degişme, bälçireşme (TDDS 2/159).

Oýundan-çyndan: Oýun ylgasalyp ýa-da çynyň bilen, hiç haçan, hiç hili ýagdaýda. Oýundan-çyndan jigine azar beräýme (TDDS 2/159).

Oýun-oýunjak:1. Aňsat, ýeňil, ýönekeý. 2. Ol öz eden işinin oyun-oýunjak zat dældigini bilip hopukdy (BTS 496; TDDS 2/159).

Oýun-tomaşa: Şadyýanlyk, hezillik, keypi köklük. Hany bugün aňsam täze oyun-tomaşa görmezmiň? (BTS 496).

Öçmez-ýitmez: Öçmez-ýitmez şöhrat (TDDS 2/161).

Ölçäp-biçmek: Her taraplaýyn pikirlenilip, oýlanylyp görülmek, öňli-soňly ölçerip görmek. Ol hemme zady oýlanyp, ölçäp-biçip görendensoň, şeýle şertleri goýupdyr (TDDS 2/165).

Ölçelip-biçilmek: Her taraplaýyn pikirlenilip, oýlanylyp görülmek, öňli-soňly ölçerilip görülmek (TDDS 2/162).

Ölçerip-dökmek: Pikirlenip, oýlanyp görmek. Bir meselenin aňyrsyna-bersine göz ýetirjek bolmak. Özüm hem pikirlenip, telim gezek ölçerip dökdüm (BTS 504).

Ölmez-yitmez: unutulmaz, akıldan çikmaz: Magtımgułınıň ölmez-yitmez eserleri köp dillere tercime edildi (BTS 503; TTS 503).

Ölüm-yitim: a. ölme, ölüm, yitim. Uruş ölüm-yitimsizbolmayar (BTS 503; TDDS 2/167; TTS 503).

Ölüm-yitimsiz: Ölüm-yitimden halas, ýitgisiz. Mallary gyşdan ölüm-yitimsiz çykararys (BTS 503; TDDS 2/167).

Ölüp-öçmek: Yhlasly bolmak, janyp keşlik bilen bir işi ýerine ýetirmek, ören gowuy görmek. Nurjahan Artygy ýeke bir ogşamak däl, ony ölüp-öçüp barmak (BTS 503; TDDS 2/167).

Ömür-ahyr: Hiç haçan, ömür-ahyr, ömür boýy. Yşkyň bilen men dateýläp. Öwrenp men, adat eýläp, Ömür-ahyr perýat eýläp, ýetmez lahat boýlaryňa (TDDS 2/167).

Önde-soňda: Eninde sonunda, er geç, nasıl olsa: Sen ol kitabı önde-soňda okamalý bolarsın (BTS 505; TDDS 2/169; TTS 505).

Öňi-ardy: Öňi we zzy, başy-aýagy. Ýer süýşmen ýaly barýan goşunyň öňi-ardy görnenok (BTS 505).

Öňi-soňy: İru-giç, haçan hem bolsa, bir wagt, ahyr soňy. Öňde-sonda bilinmän galjak zat bolmaz (TDDS 2/169).

Öňki-öňkilik: Öňküsi ýaly, hemişekisi ýaly, şol bir boluşdalyk. Hemme zat ýene öňki-öňkiligine galypdyr. Bu iki täze adamyň elleri ýatyşanson, ýene-de öňki-öňkilik başlar (BTS 505; TDDS 2/169).

Öňki-soňky: Ozalky we häzirki, ählisi, başdan-aýak, bary. Sonanyň şu sözlerinden Garry enäniň öňki-soňkusy gözünüň önüne geldi (BTS 505; TDDS 2/169).

Öňli-soňly: Ymykly, hemişelik. Don biçerler ýeňli-ýanally, dost tutarlar öňli-soňly (BTS 505; TDDS 2/169).

Önüp-ösmek: Dünýä inmek, döremek, doğulmak ve ýaşamak. Seydi Amyderýa boýlarynda öňüp-ösüpdür (BTS 505; TDDS 2/166).

Öten-geçenler: Bu dünýäden öten adamlar, ata-babalar (TDDS 2/175).

Ötgün-ötgün: Ötgün. Baranow ötgün-ötgün gepledi (BTS 508).

Ötlem-ötlem: a. birbirinin içinden geçen pek çok odadan oluşan bina, ev: Hökümetimiz olara ötlem-ötlem ovadan caylar salıp berdi (BTS 508-509; TDDS 2/174; TTS 508).

Övüt-nesihat: a. öğüt, nasihat. Övüt-nesihat etmek (TTS 511).

Öwranma-öwran / Öwran-öwran: Hereketiň bir näçe gezek gaýtalanýandygyny aňladýan tirkeş söz. Oturdy biz bilen ýaşajyk myhman. Öpdük ýanagyndan öwranma-öwran (BTS 497; TDDS 2/176).

Öwrüm-öwrüm: Bir näçe öwrümlü, aýlawly, aýlaw-aýlaw, egrem-bugram. Derýanyň bu goşandy bir näçe öwrüm-öwrüm şahajyklara bölünip, adajyklary emele getirýärdi (TDDS 2/178).

Öwrüp-çöwürmek: **1.** Mazalyja oýlanyp görmek, oýlanyp saldarlap görmek. Ol düýnki myhman dostunyň ýary gijä çenli beren gürrüňlerini içinden öwürüp-çöwürüp gördi. **2.** Peýda görmek, gazanç etmek maksady bilen arzan harytaly, gymmat satmak, söwda etmek, söwda satyk ýagdaýy (BTS 498; TDDS 2/178).

Öwür-çöwür: öwür-çöwür etmek alyş-çalyş etmek, zat alyp, zat satmak, söwda etmek, öwrüp-çöwürmek (TDDS 2/178).

Öwüt-nesihat: Berilýän maslahat, nesihat. Ene özüniň perzendine öwül-nesihat berdi (BTS 498; TDDS 2/181).

Öwüt-ündew: Berilýän maslahat, nesihat. Onuňçuň manly, öwüt-ündew bilen ýugrulan goşgy-gazallarytä Hywa, Buhara çenli külli türkmenе meşhurdy (BTS 498; TDDS 2/181).

Öýin-öýin: Öýme-öý. Olar öýün-öýün saňajerime salar (BTS 501; TDDS 2/180).

Öýjük-öýjük: Bir näçe öýjükden ybarat bolan (TDDS 2/180).

Öýke-kine: a. güceniklik, kırıgınlık, öfke (BTS 501; TDDS 2/183; TTS 512).

Öýke-kineli / Öýkeli-kineli: Öýkeli (TDDS 2/183).

Öýli-illi: evli, evi, ailesi olan (BTS 501; TDDS 2/182; TTS 513).

Öýli-illilik: Öýli-işikli ýagdaýda bolmak, öýlenenlik, maşgalalyk (TDDS 2/182).

Öýli-işikli: evli, evi, ailesi olan (BTS 501; TDDS 2/182; TTS 513).

Öýli-işiklilik: Öýli-işikli ýagdaýda bolmak, öýlenenlik, maşgalalyk (BTS 50; TDDS 2/182).

Öy-öwzar: a. ev bark, yaşanan yer: Öy-öwzarımız oňat (TDDS 2/182; TTS 512).

Öýsüz-öwzarsyz: Öýi we goş-golany bolmadyk, öýi-owzary ýokluk. Men bir eýesiz-idegsiz, öýsüz-öwzarsyz ýetim (TDDS 2/182).

Özli-özi: Öz ýakyny, öz biri-biri. Özli-özün oturylyşyk etmek (BTS 500).

Öz-özünden: kendinden, kendi içinden: Öz-özünden yanmak (BTS 500; TTS 513).

Paç-hıraç: gümrük vergisi (TTS 515).

Pagiş-pagiş: pagış-pagiş etmek. bel. parça-parça etmek (BTS 511; TDDS 2/188; TTS 515).

Pagyş-para: Pagyş-para bolmak – bölek-bölek bolup dargamak, böleklere bölünmek, dövülmek. Pagyş-para bolanda gözeli-gözeli ymarat, Soýuzy nähli künj dolanlyk gol uzatdy (BTS 511).

Pähim-parasat / Pähim-paýhas: 1. Aň-düşünje, paýhas, akyl. 2. Pähimli, parasatly sözler (TDDS 2/207).

Päh-päh: Bir zat gowy görlüp, hayran galnyşa? Aýdylýan ümlük (BTS 556).

Palan-pısmıdan: Näbelli zady, wagty, orny aňladýan çalyşma (TDDS 2/191).

Paň-paň: paň-paň etmek Paňlamak. Näme, sözüne gulaksalynsa, paň-paň edip otyrsyň ? (TDDS 2/190).

Para-para: Bir näçe bölek, bölek-bölek, kesim-kesim (TDDS 2/193).

Parça-parça: Bölek-bölek, tike-tike. Apraklaryn parça-parça, Ygşyldaşar ak jöwenim (TDDS 2/192).

Park-park: Yzly-yzyna çykýan parkyldyly sesler. Kimisi eşikte eli paltaly park-park odun aýyrýardy (BTS 518; TDDS 2/192).

Par-par: Bir zat parryldan wagtynda çykýan ses. Onuň par-par hor çekişi gowagyň içinde ýatanlaryň horrudysyna goşulyp gidýär (TDDS 2/192).

Pasyr-pasyr: Uly mata bölegi güýçli şemal ösende, guş ganatyny kakanda çykýan sesler. Pasyr-pasyr etmek (TDDS 2/195).

Pasyr-pusur: Aman-zamany bermän, bada-bat, bir bada, derrew, birden. Gyrgy bir kiçijik guşy penjesine pasyr-pasyr gysdy (BTS 522).

Patda-patda: patda-patda geçmek. Yzly-yzyna geçmek, geçyp- dökülip durmak (miwe hakynda) (TDDS 2/194).

Patdyk-putduk: Patdyk-putduk etmek –Yranyp zordan ýöremek, aýaklaryňy çayşyk basyp ýöremek. Aýaklanmadyk köşek ýaly, patdyk-putduk eden bolupýör (BTS 522).

Patdy-sutdy: Patdy-sutdy etmek – ýarpy-ýalty gürlän bolmak, geplejek bolmak, okan bolmak, kynlyk bilen okamak. Polkovnikaga, içeri girsinler diýýär! – diýip, patdy-sutdy edip, rus dilinde gepläp, zordan düşündirdi (BTS 522).

Paty-puty: Ownuk-uşak öýgoşy, goş-golam, odur-budur. Düýämiziň üstüne paty-puty myzyatdym (BTS 523; TDDS 2/197).

Patyr-patyr: Yzly-yzyna patyrdap çykýan ses (BTS 523; TDDS 2/197).

Paypıl-paypıl: ağır adımlarla yürümek (TTS 521).

Paý-piýada: Paý-pyýada gezdi uly diýary, baryp ýatan hakykatçy ýigitdi (TDDS 2/196).

Paýpyl-paýpyl: paýpyl-paýpyl etmek. Ýrany pagras ädimläp ýöremek, paýpyl-paýpyl edip ýöremek (TDDS 2/196).

Paýyr-paýyr: Alma- erik ýaly miweler kakylanda, at çapylanda we ş. m. paýyrdap çykýan sesin ady (TDDS 2/1999).

Penje-penje: Bir näçe penje. Bir ädim oň ýanyndaky ýodajygyň ýakasynda penje-penje gyzyl güllerini güjenläp oturan bagüle baka ýöneldi (TDDS 2/201).

Peri-peýker: Peri (BTS 528).

Pert-pert: kesin cevap vermek (TDDS 2/200; TTS 525).

Pesli-belentli: Belentli-pesli. 400 gektarlyk pesli-pelentli ýer tekizlendi (BTS 529).

Pessay-pessay: yavaş yavaş (TDDS 2/202; TTS 526).

Petde-petde: 1. Üýşmek-üýşmek, topbak-topbak, küt-küt. 2. İri-iri, ullakan-ullakan (BTS 530; TDDS 2/202).

Peteň-bizar: Peteň-bizara çykmak – Halys ýüregine düşmek, bizar bolky halys irmek, ýadamak. Men özüm toý gurup bereyiňkyt – Diýip, çykardy ol peteň-bizarlyk başlagynyň hem peteň-bizaryny çykarypdy (BTS 530).

Pete-pet: yüz yüze, karşı karşıya: Annagulı öylerinden çıkıp, on ädim yöräninden Mirad pete-pet çıkdı (TDDS 2/205; TTS 526).

Pılan-pismidan: a. filan, falan (TTS 528).

Pıssı-pıcurluk: a. bozgunculuk, arabozuculuk (TTS 529).

Pikiri-zikiri: Bar pikiri, ünsi, bar aladasy, küyi, enkiri. Biziňpikirimiz-zikirimiz, işimiz-aladamyz, bütün ünsümüz gözel durmuşymyzy ýene-de gözellendirmek (BTS 533).

Pikirlene-pikirlene: Köp pikir edip, köp wagt paýhaslanyp, oýlanyp. Pikirlene-pikirlene, ahyrynda: -İçimiz hem bile gaçalyň! – diýipdirler (BTS 533; TDDS 2/209).

Pişim-pişim / Piş-piş: Pişigi çagyrmak üçin aýdylýar (TDDS 2/208).

Pök-pök: pök-pök etmek. Pök-pök etmek, pökgüldili ses çykarmak. Alan hamyryn üstünden el bilen urlanda, pök-pök edýär (TDDS 2/213).

Pökür-pökür: pökür-pökür etmek. Gury, boş, biderek gürlmek, ýañramak, lakgyldamak (TDDS 2/213).

Pöwh-pöwh: Pöwh-pöwh etmek – Pöwhüldemek. Pöwhüldili ses çykamak. **2.** Boş-boş güpläp gürlmek, uly-uly geplemek, gomparmak (BTS 543; TDDS 2/213).

Punktma-punkt: Her bir punkt boýunça, her punkty aýry-aýrylykda. Sen nähili oýlaýarsyň, şol şertnamalar punktma-punkt ýerine ýetermi? (BTS 550).

Puşda-puşda: Penje-penje, çogdam-çogdam (saç barada) (BTS 550; TDDS 2/215).

Pür-budak: a. ağacın filizi, sürgünü, budakları, dalları: Erik, alma, şefdalı agaçlarınıň pür-budagy gögä uzayar (TTS 539).

Püre-pür: Erňegiňe çenli guýlan, dos-doly, erňegi bilen deňleşen (suwuklyk hakynda) (TDDS 2/214).

Püre-pürlemek: Erňegine çenli doldurmak, püre-pür edip guýmak, doldurmak. Aralyk kāsani püre-pürläp doldurdylar (TDDS 2/214).

Püre-pürlemek: Erňegiňe çenli dolmak, mazaly dolmak. Olaryň aýmança okarajyklary-da ýagyş suwundan püre-pürlendi (TDDS 2/214).

Püre-pürletmek: Püre-pür etdirmek, erňegine çenli doldurmak (TDDS 2/214).

Pür-pudak: Agajyň pürleri, pudagy, şahasy. Erik, alma, şetdaly, Mekdepdaşyn bezeýär, Göýäbasleşän ýaly, Pür-budagy uzaýar (TDDS 2/214).

Pykyr-pykyr: Pykyr-pykyr etmek. Pykyrdamak (BTS 552; TDDS 2/216).

Pylan-pismidan: Pylan (BTS 552; TDDS 2/216).

Pyr-pyr: pyr-pyr aýlanmak 1. Çalt-çalt, yzly-yzyna aýlanmak. **2.** Yhlasly hyzmat etmek. Biçäre Gülaýym Arhasanyň daşyndan pyr-pyraýlandy (TDDS 2/217).

Pyssy-pyjurlyk: Pysyrdamak ýagdaýy (BTS 553; TDDS 2/218).

Pysyr-pysyr: Pysyr-pysyr etmek – Pysyrdamak. Pysyr-pysyr edip geçdi her ýana (BTS 553; TDDS 2/218).

Pytdy-pytdy: Gümme-sümme, bolar-bolmaz, ugursyz. Pökgen oyan-buýan, pytdy-sytdy sebepler görkezdi (BTS 553; TDDS 2/219).

Pyt-pyt: Pyt-pyt etmek – Pytdyldamak. Myssaran gawuna pitikleseň, pyt-pyt edýär (BTS 553).

Rehim-şepagat: Nebsagyrylyk, rehimlilik (TDDS 2/222).

Rehim-şepagatsyzlyk: Rehimsizlik (TDDS 2/222).

Reňbe-reň: Dürli reňkdäki, her hili reňkli. Açyldy al-yaşyl reňbe-reň güller (BTS 563; TDDS 2/225).

Reňbe-reňlik: Dürli renklilik, her hili renklilik, dürli reňkde bolmaklyk. Baýdaklaryň reňbe-reňligi älem goşary ýadyna salýar (TDDS 2/225).

Sabyr-karar: Sabyr-takat, çydam, garaşyk, gyssanmazlyk. Utaňjaňlyk bilen ýöredi bäri, Merediň-de gitdi sabyr-karary (BTS 569).

Sag-aman: sağ salim. Sag-salim dolanyp gel (TDDS 2/231; TTS 551).

Sag-amançylyk: Aman-esenlik, sag-gurgunlyk, gurgunçylyk (TDDS 2/231).

Sag-amanlyk: Aman-esenlik, sag-gurgunlyk, gurgunçylyk (TDDS 2/231).

Saga-sola: Hem saga hem çepe, iki baka, eýläk-beýläk. Ol bir zatdan howatyr edýän ýaly, saga-sola seyredip gelýärdi (TDDS 2/231).

Sagatma-sagat: her saat, saat başı (BTS 570; TDDS 2/230; TTS 552).

Sag-gürgün: Sag-aman. Sowetmek debinde okamak işin, Munda sag-gürgündyr dogan-garyndaşyň (BTS 570).

Sagina-sagina: yavaş yavaş, düşüne düşüne, ağır ağır (TTS 553).

Saglaýyn-sollaýyn: Hem sağdan hem soldan, hem sagyndan, hem çepinden. Dogrun yaytmasaň ,ynha, şu gamçy kebzaňde oynar-diýip, biçareni saglaýyn-sollaýyn saýgylamaga durdy (TDDS 2/230).

Saglık-amanlık: a. iyilik saglık: Saglık-amanlık soraşmak (BTS 570; TDDS 2/230; TTS 553).

Sağlık-esenlik: a. iyilik sağlık: Sağlık-amanlık soraşmak (BTS 570; TDDS 2/233; TTS 553).

Sağlık-salamatlık: a. iyilik sağlık: Sağlık-amanlık soraşmak (BTS 570; TDDS 2/233; TTS 553).

Sag-salamat: sağ salim. Sag-salim dolanıp gel (BTS 571; TDDS 2/232; TTS 551).

Sag-sol: Sag hem çepgabdal, tarap. Saga-sola garanjaklapotyrmak (TDDS 2/232).

Sagyna-sagyna: Ýáýdana-ýáýdana, garaşa-garaşa, sagynyp-sagynyp, saklana-saklana. Ýygnak gutardy, başlyk sagyna-sagyna öýüne bardy (BTS 571).

Sakır-sakır: sakır-sakır etmek eylemi. devamlı ve yüksek sesle konuşmak (BTS 576; TDDS 2/239; TTS 554).

Salham-sajak /Sallam-sacak: salkım saçak: Olarıň eginlerindäki sallam-sacak bolan köynekleri gapdallarını-da örtmeyärdi (BTS 578; TDDS 2/240; TTS 558).

Sal-sal: s. salkım saçak, yırtık pırtık: Onuň eginindäki köynegi sal-sal bolupdur (BTS 579; TDDS 2/240; TTS 556).

Salyr-saryk: Salyk-saryk ýoly Mary bagşylarynyň aýdymaýdy şusuly. Bagyşçylygyň bu ýoluna juk guldy hümmüldi hasiyetlidir (TDDS 2/243).

Samyr-sumur: Düşnüksiz samyrdyly gürrüň. Bir azajyk ýataýyn, nahary soňi ýerin-diýip, ukunyň alasarmyklygynda samyr-sumur etdi (BTS 580; TDDS 2/245).

Sandyr-sandyr: sandyr-sandyr etmek Belli bir sebäbe görä süňňüne galp yldyralaşmak, sandyr-sandyr etmek. Onuň gaharynyň gelendigi hasam topbaran dodaklaryndan, sandyr-sandyr edip duran çekgelerinden aýandy (TDDS 2/247).

Sañňıl-sañňıl: sañňıl-sañňıl etmek eyl. Zangır zangır titremek (BTS 582; TDDS 2/246; TTS 560).

San-sajak: san-sajagy ýok Örän köp, sany belli däl, sansyz. Akylyň gözbaşylym ojagy, ýok munda okaýanyň saný-sajagy (TDDS 2/247).

San-sala: Sylanjyk, hormat. San-sala goýmadyň, ömrüm kül etdiň, ýarymýyldangeçdi, bendi-guletđiň (TDDS 2/247).

Sansız-sacaksız: a. **1.** çok fazla, sayısız. **2.** dik, dimdik (BTS 582; TDDS 2/246; TTS 560).

Sapajak-supajak: Sapajak-supajak etmek – Sypjyklyk etmek, sapalak atmak, boýun towlajak bolmak. Ýene ýüzüni sapajak-supajak etdi bakmady (BTS 582; TDDS 2/249).

Saplyk-süplük: Süpürilip, syrylyp alynan çöp-çalam, süplük. Burugsap duran saplyk-süplügiň ajytüs sesi gözümi ýaşartdy (BTS 584; TDDS 2/248).

Sap-sap: Hatar-hatar. Kolonnalar sap-sap bolupdurýar (BTS 584; TDDS 2/248).

Saralyp-solmak / Sargaryp-solmak: Biriniň ýa-da bir zadyň gaýgysyny, aladasyny edip horlanmak (TDDS 2/251).

Satyp-sowmak: Satyp ýok etmek, satyp harçlamak (BTS 586; TDDS 2/255).

Saýlap-seçmek: Seçip seljerip saýlamak, iň gowusyny saýlamak (BTS 573; TDDS 2/257).

Saý-sebäp: Nähilidir bir sebäp bilen. Gaýta saý-sebäp bilen ýoldaş bolanymyz üçin tanyş bolady! (BTS 574; TDDS 2/256).

Saz-söhbət: müzik, eýgence: Saz-söhbət adama her wagt bir hili täsir edýär (BTS 572; TDDS 2/258; TTS 566).

Seçir-gaçyr: Selçen, her ýerde biri. Yagyş damjalary seçir-gaçyr ýere gaçýardy (TDDS 2/261).

Sene-mene: sene-mene edişmek. eyl. tartışmak, kavga etmek (TTS 569).

Sen-men: Sen-men ýok – birdenkä, oslagsyz. Ertesi sen-men ýok, bir otla münüp, barypdyr ol mawydeňziň boyuna (BTS 591).

Seplem-seplem: Bir näçe ýerinden seplen, sep-sep. Seplem-seplem zynjyr (TDDS 2/264).

Sepli-serpaýly: Sepi hem serpaýy bolan. Gyzyň sepli-serpaýly ugratsaň, oňa ýetesi näme bar! (TDDS 2/264).

Ses-seda: a. ses-seda: hiçbirinden ses-seda çıkmadı (BTS 595; TDDS 2/271; TTS 572).

Ses-selem: a. ses-seda (BTS 595; TDDS 2/271; TTS 572).

Ses-seza: a. ses-seda (TTS 572).

Ses-seza: Ses-üýn. Näme üçindir olaryň hiç birinden ses-seza çykmady (BTS 595; TDDS 2/271).

Sessiz-üýnsüz: Hiçbir ses çykarmaýan, gykylyksyz, owazsyz, galmagalsyz. Sessiz-üýnsüz ýaşayyp ýörmek (BTS 595; TDDS 2/271).

Ses-üýn: a. ses-seda (BTS 595; TDDS 2/271; TTS 572).

Setanda-seýranda: Örän seyrek, kamahal, negada bir. Myrat kel ýanyna setanda-seýranda iş üçin gelýän Berdi aganyň derrew habaryny almağa başlady (BTS 595; TDDS 2/271).

Setirme-setir: Her bir setiri aýratynlykda, setirler boýunça. Ol oňä dine setirme-setir göz gezdirdi, dodaklaryny münküldetdi (TDDS 2/271).

Sıpaň-sermeň: sıpan-sermeň etmek. eyl. nazlamak, nazlı büyütmek (çocuk vb. için) (TTS 577).

Som-saýak: İbirtde-zibirt, biri-biriniň zyndan pyýada, ulagly we ş. m. gitme. Gün gijikdi, bazarçylar som-saýak gaýdyşýarlar (TDDS 2/278).

Soň-soňlar: Çok vakitten sonra, çok sonra (BTS 603TTS 582).

Sorag-ideg: Sora-edede, sorarak, araştıarak. Ol sorag-ideg bilen cayıň yerini tapdı (BTS 604; TDDS 2/281; TTS 583).

Sorag-jogap: Bir zady anyklamak üçin berilýän sorag we alynýan jogap (TDDS 2/281).

Soragsız-idegsiz: 1. s. sorusuz. 2. bel. izinsiz, izin almadan (TDDS 2/281; TTS 583).

Soraşa-soraşa: sora sora (TTS 583).

Soraşa-soraşa: Bir näçe sorag berip, jogap alyp. Ynsan soraşa-soraşa, haýwan ysgaşa-ysgaşa (BTS 604).

Sork-sork: sork-sork etmek Sork-sork edip agyrmak (ýara-kelle hakynda) Onuň elindäki ýarasy sork-sork edýärdi (BTS 604; TDDS 2/280).

Sowal-jogap: Garyşylykly berilýän sorag we alynýan jogap. Şol sowal-jogapdan soň, göwne gelmez bir ýagdaý ýüze çykdy (TDDS 2/280).

Söhbət-saz: Aýdym-sazly söhbət, aýdym aýdyp, saz çalmalyk, saz-söhbətli meýlis (TDDS 2/295).

Söw-söw: Söw-söw syryp ýörmek – Bikär, işsiz ygyp ýörmek, söwelip ýörmek. Senem söw-söw syryp ýörmän, il ýaly işlesen bolmadymy (BTS 605).

Suw-sil: Bütün töwerege ýaýraýan bol suw. Gar suw-sil bolup eredi. Ýagan ýagy töweregi suw-sileledi (BTS 612; TDDS 2/295).

Süýgüp-sarkmak / Süýküp-sarkyşmak / Süýnüp-sarkmak: işl. ser. Näz-kereşmelisülmüremek (BTS 615; TDDS 2/302-305).

Syh-syh: Syh ýaly bolup uzalyp duran. Pökgeniň dürterişip, syh-syh bolup duran sakgaly we onun gaharly hyrsyz ýüzi aýdyň görüp dururdy (BTS 626).

Şabyr-şabyr: Güýçli ýagyş ýaganda, suw batly sepilende, dökülende Ýagdaýlarda döreyän sesi aňladýan söz (BTS 763; TDDS 2/321).

Şaggyr-şaggyr / Şagyr-şagyr: Yzly-yzyna çykýan şaggyrly ses, şaggyrly (TDDS 2/322).

Şag-şag: Şag-şag etmek. Şag-şag edip seslenmek (köplenç, güýçli akyan suw hakda) (TDDS 2/323).

Şakga-şukga: Hasyr-husur, ur-tut, şark-şurk, şakyr-şukur, derrew, tizlik bilen, eglennän. Asyl şakga-şukga gyz-da taparys. Çynymyzy etsek tiz-de taparys (BTS 764; TDDS 2/325).

Şakgıdık-şakkıdık: a. trenin çıkardığı ses: Şakgıdık-şakkıdık edip otligelyär (TDDS 2/325; TTS 598).

Şakır-şukur: a. **1.** şıkırdamak, şakırdamak, şangır-şungur etmek, tangır-tungur etmek. **2.** Çabucak, acele; **3.** ıvır-zıvır (BTS 764; TDDS 2/325; TTS 598).

Şakırt-şukurt: ansızın, birdenbire: Gapı şakırt-şukurt açıldı (TDDS 2/325; TTS 598).

Şalha-şalha: a. yırtık pırtık (giysi için). Üsti-başı şalha-şalha (BTS 765; TTS 598).

Şalk-şalk: Köplenç, sygyrlar gaty ýörände çykýan ayak sesi (TDDS 2/325).

Şalpy-şaraň: çok ıslak, sırlıslaklam: Egnindäki eşiği bütünley şalpy-şaraňdı (BTS 764; TTS 599).

Şalt-palt: Şalt-palt bolmak derrew oňa-muňa harçlanyp gutarmak, sowulmak. Alan aýlygymam baş günüň içinde şalt-palt boldy, näme alanymam bilemok (TDDS 2/324).

Şalt-şult: çok hızlı, acele, tez, seri: Men naharımı şalt-şultiydim (BTS 764; TTS 599).

Şama-şayırdı: a. **1.** Boş, sonuçsuz, yararsız (söz); **2.** Düzensiz hareket (iş). şama-şayırdı gitmek ((BTS 765; TDDS 2/324; TTS 599).

Şama-şayırdylyk: **1.** Boşluk, bidereklik, netijesizlik (gürüş hakynda). **2.** Edentilik, bulam-bujarlyk, tertipsizlik, düzgünsizlik (TDDS 2/324).

Şaňňyr-şuňňur: Yzly-yzyna bolýan şaňňyrdyly ses. Şaňňyr-şuňňur edip gitmek. Şaňňyr-şuňňur edip seslenmek (BTS 765).

Şan-şöhrät: a. şan şöhrät: serdarın şan-şöhratı gitdigiçe artyardı (TDDS 2/327; TTS 599).

Şan-şöhratly: At-abraýa eýe, meşhur, dabaraly. Biziň halkymyzyň şan-şöhratly geçmişi bolupdyr (TDDS 2/327).

Şan-şöhratlylyk: At-abraýlylyk, meşhurlyk (TDDS 2/327).

Şapba-şapba: peşi peşine, art-arda, tekrar tekrar (BTS 765; TDDS 2/326; TTS 600).

Şapba-şupba: Çaltlyk bilen, çalasyň, tiz. Şapba-şupba görüşmek (BTS 765).

Şaply-şarag: Öl-myžžyk, süllümmaý, bütünley ezilen. Üsti-başymyz şaply-şarag boldy (TDDS 2/324).

Şaply-şaraglyk: Öl-myžžyklyk, süllümmaýlyk (TDDS 2/324).

Şap-şap: Öwran-öwran, yzly-yzyna apyldap, şapyladyp şapyladyp. Oglun ydyzynyň üstünde dik durzup, şap-şap ogňap, bagryna basdy (TDDS 2/326).

Şap-şup: şap-şup etmek bir şeyi aceleyle yiyip bitirmek (BTS 766; TDDS 2/326; TTS 600).

Şapyr-şupur: **1.** Çaltlyk bilen, çalasyň, çalt. Olar şapyr-şupur görüşdiler. **2.** Şapyrlyly çykýan ses. Derýa tarapdan bir şapyr-şupur eşidildi (BTS 766; TDDS 2/329).

Şark-şark: Şarkyldap duran, üzüksiz, şarkyldy. Şark-şark maşyn sesi, biri-birine garyşýar (TDDS 2/329).

Şark-şurk: acele, aniden (BTS 766; TDDS 2/329; TTS 600).

Şarp-şarp: Üzüksiz, yzy giderli şarpyldap çykýan ses, şarpyldy (TDDS 2/328).

Şarp-şurp: Şart-şurt, howul-hara, ýüzüniň uğruna, çalt (BTS 766).

Şart-şurt: acele, aniden (TTS 601).

Şatdada-şatda: Çalt, tiz, batly. Hemmäňiz ýöne şatdada-şatda uruňyarsýňyz (TDDS 2/328).

Şatlykly-şagalagly: Şadyýan, begençli, dabaraly, şowhunly. Toý, diýseň, şatlykly-şagalaglygeçdi (TDDS 2/331).

Şatlyk-şagalag: Şadyýanlykly, debaraly, şatlyk-şowhunly, şatlyk-şüwelegli ýagdaý. Toyda şatlyk-şagalag asmana göterilýar (TDDS 2/331).

Şatlyk-şowhun: Öwran-öwran, yzly-yzyna apyldap, şapyladyp şapyladyp. Okuwçylar şatlyk-şowhunlary bilen köçäni dolduryp barýardylar (TDDS 2/331).

Şatlyk-şüweleg: Şadyýanlykly, debaraly, şatlyk-şowhunly, şatlyk-şüwelegli ýagdaý. Öz boluşly ümsümligiň ýerini şatlyk-şüweleg gurşap aldy (TDDS 2/331).

Şat-şat: Şat-şat etmek. Şatyrdamak, şatyrlyly ses çykmak. Ol haywan özüne hüjüm edilendir öýdüp ýyldyrym çaltlygy bilen beýleki tarapyna bökdü we özüne topulana gaýtawul bermek üçin dişlerini şat-şat edip gyjyrdady (TDDS 2/331).

Şatyr-şallak: Elem-tas, başaçyk, ayak ýalaň. Saçy oý sallap, gowaçaň içinde şatyr-şallak ylgap ýörmek isleýärmiň (BTS 767; TDDS 2/331).

Şatyr-şutur: Derrew, dessine, şart-şurt. Ol şatyr-şutur gazan atardy (BTS 767; TDDS 2/331).

Şay-şep: a. **1.** çeyiz. Şay-şepsiz gelin; **2.** metalden, gümüşten yapılan süsler, takı (TTS 602).

Şeksiz-şüphesiz: şeksiz şüphesiz, kuşkusuz (TTS 604).

Şek-şüphe: kuşku, şek-şüphe (BTS 769; TTS 603).

Şerim-haya: a. haya, utanma (TTS 605).

Şerim-hayalı: şerimli (TTS 605).

Şerim-hayasız: hayasız, utanmasız (TTS 605).

Şildir-şildir: Üznüksüz şildirä pakyp duran suwuň sesi, şildirdi (TDDS 2/337).

Şindi-şindi: Entek-entekler, häli-häzire çenli, henize çenli. Onuň nurana ýüzi şindi-şindilerem gözümüň önünden gidenok (TDDS 2/337).

Şire-şepbik: Ýelmen ýänşire, şepbik ýaly zatlar. İr-iymiş ýygnamak bilen elleri şire-şepbik bolup duran adamlar degiň ýärdiler we gülüşärdiler (TDDS 2/336).

Şirin-şeker / Şirin-şerbet: Süjji tagamly, lezzetli, örän süjji. Tylla reňkli gülabyрыз, şirin-şeker tagamy agzyňdan gitmeyän ter wahar manymyz barada gürüň berdim (TDDS 2/336).

Şirp-şirp: Suw ýa-da suwuk zatlar azajykdan sesli içilende çykýan sesler (TDDS 2/336).

Şitir-pitir: Ýagşyň az wagtlap damjalap ýagmasy, şitir-pitir. Şitir-pitiriň soň çabga ýazdy (TDDS 2/339).

Şokur-şokur: Yzly-yzyna çykýan şokurdyly ses (BTS 773).

Şowhun-şagalag: Joşgunly, hyjuwly ses, dabara. Myhmanlary şowhun-şagalag bilen garşyaldyk (TDDS 2/341).

Şybyr-şybyr: Ýagşy ýaganda, şemala gaçlaryň, ösümlikleriň ýapraklaryny yrgyldadanda we ş. m. döreyän ses. Yagşy ilk agşamdan şybyr-şybyr saz edip, agaçlaryň tylla ýapragyny ýuwdy (TDDS 2/344).

Şylha-şylha: Ýyrtyk-ýyrtyk, sal-sal, eleşan bolan (geým) (TDDS 2/345).

Şyp-şyp: Ýeňil ayakgaply, şypbykly ýörelende, damja-damanda we ş. m. döreyän ses (TDDS 2/345).

Tagam-tasgyr: Tagam-tagsyry ýok Tagamy zelletiýok. Asyl bu naharyň tagam-tagsyry ýok eken (TDDS /351).

Takat-karar: Sabyr, takat, çydam (BTS 631).

Tak-tak: Takgyldyly ses (TDDS 2/352).

Takyr-tukur: Üzlem-saplam çykýan takyrdy. Ondan-mndan takyr-tukur eşidildi (TDDS 2/355).

Taniş-biliş: a. tanıdık, bildik (TTS 616).

Tañk-tañk: Yzly-yzyna çykýan taňkyldyly ses. Ussa kätmeni tank-tañk edip, derrew bejerdi-de, ony synlamaga durdy (TDDS 2/359).

Tapan-tupan: Tapan-tupan zady tapan ähli zatlary, näme tapsa. Garryja ayal bolsa tapan-tupan zadyny berip, toklusyny oňat semredipdir (TDDS 2/359).

Tapar-tapmaz: Özünü onarmayan, mätäçlik, çekýän. Biz tapar-tapmaz däl, gelin edinmäge, toýgurmaga gurbumyz ýetýär (TDDS 2/359).

Tapar-tapmazlyk: Özünü zordan oňarmaklyk, pukaralyk (TDDS 2/359).

Tapgır-tapgır / Tapyr-tupur: öbek öbek: Tapgır-tapgır bolup gelyän bulutlar (BTS 636; TDDS 2/361; TTS 617).

Tark-turk: Tüpeň yzly-yzyna aýtlanda çykýan ses. Häliden bärikäte bir çykýan tark-turk am ýatypdy (BTS 638; TDDS 2/363).

Tarpa-tayın: Ansızın, birdenbire. Tarpa-tayın tarkavlamak (TDDS 2/363; TTS 619).

Tars-tars: Ýürek, damar yzly-yzynabatly uranda çykýan ses. Ýüregim tars-tars edip urýar (TDDS 2/363).

Tege-tege: Owlag yýanyňa çagyrynyňda aydylýan söz (TDDS 2/368).

Terne-türne: Ownuk-uşak gawunlar, terneler (BTS 646).

Terslin-oňlın: Öne arkaya, ileri geri (BTS 647/TTS 626).

Tertip-düzgün: a. düzen, tertip, nizam, kural, kaide (BTS 647; TDDS 2/375; TTS 627).

Tertip-nizam: a. düzen, tertip, nizam, kural, kaide (BTS 647; TDDS 2/375; TTS 627).

Tes-tegelek: Örän tegelek, has tegelek. Tes-tegelek deňirmen, ortasynyň daşy bar, ony bilen ýigidiň, yüz ýigirmi ýaşy bar (TDDS 2/374).

Teý-ahyr: İn sonunda, ahyrında, düýbülden. Teý-ahyr men öz gara gollygyndan bela sataşdym (BTS 642).

Tike-tike: Parça-parça, bölek-bölek. Eý, Saýat han, kyrktaýak ursan, bu baba tike-tike bolar (TDDS 2/379).

Tikin-çatyn: at. Her hili tikin işleri (TDDS 2/378).

Tiňňi-tiňňi: Kirişli saz gurallar ýuwaşjadan çalnanda ses, tyňňy-tyňňy (BTS 649; TDDS 2/378).

Titir-titir: Titir-titir etmek eýl. titremek (BTS 650; TDDS 2/380; TTS 630).

Tizden-tiz: Örän tiz, gaty çalt, derrew. Tizden-tiz sorasyn, bikär ýatmasyn. Çyn ýagşynyň galyňyndan gaýtmasyn (TDDS 2/383).

Tiz-tiz: Çabuk çabuk, hızlı hızlı: Tiz-tiz yöremek (TDDS 2/383; TTS 630).

Toba-tasgyr: Puşman etme, päliňden gaýtma (TDDS 2/383).

Tohum-tiç: Ata-baba, kowum-garyndaş. Tohum-tijimde senin ýaly ýokdy (BTS 656).

Topar-topar: Bir näçe topar, üýşmek-üýşmek, top-top. Medeniýetli dynç alan dokmaçylar topar-topar bolup, özara pikir alyşýardylar (BTS 655).

Topbak-topbak: Bir näçe topbak, üýşmek-üýşmek bolup duran. Topbak-topbak ýylgynlyk (TDDS 2/387).

Toplum-toplum: Topar topar, üýşmek-üýşmek. Agşamara bolsa toplum-toplum bolup, oba gaýtdylar (BTS 655; TDDS 2/386).

Top-top:1. Top. **2.** Käbir köp önümleriň, esasan gawunyň daşyndaky çyzmyk. Kapasada top-top bizi Asyl gydyr Hywa dony (BTS 655).

Tosaň-tosaň: tosaň-tosaň etmek. Nägile bolup, gaharlanyp torsarylmak, tossan-tossaň etmek (TDDS 2/389).

Towar-towar: Towary köp bolan (saç hakynda) (BTS 651; TDDS 2/388).

Towlam-towlam: Bulaşyk, towlam, terslin-oňlyn tow düşen, burum-burum bolan. Eşgiň aýagyna daňylýan ýüp towlam-towlam bolupdyr, açar ýaly däl (TDDS 2/388).

Toý-baýram / Toy-tomaşa: a. düğün, bayram, şenlik (TDDS 2/390; TTS 634).

Toy-tomgr: a. düğün, bayram, şenlik (TDDS 2/390; TTS 634).

Toz-topur: Topragyň, çägäniňwe. ş. m. zatlaryň garyntygly ownugy. Gurak meydandan getirilen toz-topur göyüümür-duman ýaly dünýäniň dört töweregini halkalaýyn gabap alypdy (TDDS 2/393).

Tutda-bas: Başagaý, aljyraňňy ýagdaý (BTS 661).

Tutda-baslyk: Howsala düşmeklik, başagaýlyk, aljyraňňylyk, howul-haralyk (BTS 661).

Tutha-tut: Basa-bas, köpçülikleýin tussag etmek (BTS 663; TDDS 2/397).

Tutha-tutluk: Basa-baslyk, köpçülikleýin tutmaklyk (BTS 663; TDDS 2/397).

Tüf-tüf: “Göz degmesin” diýen manyda bir-iki gaýta tüküleksiz tüflemek. Tüf-tüf ýigit kemi ýok, göz degmesin (TDDS 2/399).

Tümmek-tümmek: Bir näçe tümmekten ybarat bolan, tümmerişip duran. Gum depeleri hem tümmek-tümmek bolup duran gar ýaly agaryşyp göründiler (BTS 665).

Tüydüm-tüydüm: yırtık pırtık, parça parça (BTS 664; TDDS 2/400; TTS 640).

Tüýt-müýt: Tüýt-müýt etmek. Çalak-çulak tüydüp çykmak. Hany galanja ýünleri de tüýt-müýt edeli (TDDS 2/403).

Tüýti-tüýti / Tüy-tüy: a. tavuk çağırılırken kullanılan ikileme (TDDS 2/402; TTS 640).

Tyrk-tyrk: Agaç, taýak we menzeş kakylanda, biri-birine urlanda çykýan ses. Birden onun işigi tyrk-tyrk kakyldy (TDDS 2/405).

Uçsuz-bucaksız: uçsuz bucaksız (BTS 680; TTS 643).

Uçsuz-gırasız: uçsuz bucaksız. Türkmenistanyň uçsuz-gırasız giňişlikleri (BTS 680; TDDS 2/406; TTS 643).

Ugurlu-ugruna: herkesin kendi tarafına, herkesin kendi istediği tarafa (TDDS 2/411; TTS 644).

Ugur-utga: Ugur, derek, many. Ondan ugur-utga tapyp bolmaz (TDDS 2/411).

Ugur-utgasız Ugursız-utgasız: hiçbir anlamı olmayan, saçma, önemsiz (TDDS 2/411; TTS 644).

Ulalyp-oňalmadyk: Ulalsa-da, il hataryna goşulmadyk, akyllanmadyk, bihepbe, pekge (TDDS 2/413).

Ulgam-ulgam: a. birkaç silsileden olušan, çok silsileli (BTS 673; TTS 646).

Ulı-kiçi: büyük küçük, büyük küçük bir arada, herkes, hepsi. Ulı-kiçi hemmeler yıgnandılar (BTS 674; TDDS 2/412; TTS 646).

Uludan-kiçä: a. herkes, büyük-küçük (herkes). Uludan-kiçä hemmeler geldi (TDDS 2/412; TTS 646).

Ululy-kiçili: İçinde ulusy da kiçisi de bolan, uly-kiçi hemmesi garyşyk. Ululy-kiçili garpyzlar (BTS 674; TDDS 2/412).

Uly-uly:1. Hemmesi uly, köp zatlaryň her haýsy uly. Uly-uly gaýalar. 2. Örän köp, ummasyz. Ümzükleri öňe bolan kärhanayň işgärlerine işlerinde uly-uly üstünlikler arzu we däýmek galýar (TDDS 2/415).

Umyt-arzuw: Bir maksadyň, pikirini, ýürekde bolan islegin ýerine ýetmegine amana aşmagyna bolan tama, arzuw, niyet (TDDS 2/415).

Umytly-arzuwly: Hem umut edýän, hem arzuw edýän, umudy hem arzuwy bolan (TDDS 2/414).

Urha-ur: Alan-aldy, talan, özlerine degişli däl zad yaralarynda paylaşma. Artygyň harmanyny her kim urha-ur edip towsa göterdiler (TDDS 2/417).

Urha-urluk: a. yağma, talan, bağışma (BTS 677; TDDS 2/417; TTS 649).

Urp-adat: Jemgyýetçilik ahlagyň hemmeler tarapyndan kabul edilen, gadymdan döp bolup galan tertip-düzgüni, döp-dessury. Köne urp-adatlar bilen adamlaryň beýnisini dolduran molla-iřanlar dälmedi (BTS 676).

Ur-tut: Hemen, derhal (BTS 676; TDDS 2/416; TTS 648).

Uşak-düşek: s. Ufak tefek, küçük (TTS 650).

Uřak-düşek: Her hili, uly bolmadyk, bölek-büçek, maýda-çüýde. Uřak-düşek kerpiç bölekleri (TDDS 2/419).

Utança-haya: a. Utança, haya (TDDS 2/418; TTS 650).

Uzunlı-gısgalı: Uzunlu kısalı (BTS 672; TTS 653).

Uzın-uzın: Oldukça uzun: Uzın-uzın ädimlemek (BTS 672; TTS 653).

Ühhä-ühhä: ühhä-ühhä etmek. sürekli öksürmek (BTS 687; TDDS 2/424;TTS 654).

Ümüş-tagyşlyk: Ümüş-tamyŝwagty, alagarankylyk. Rejep ümüş-tamyŝlykda onun keyikdigini tanady (TDDS 2/429).

Ümüŝ-tamyŝ: Agŝam garaňky düşüp başlan ýa-da daň saz berip başlan wagty, alagaranky (TDDS 2/429).

Üpül-süpül: Giň, uzyn, sallam-sajak (geýmim hakynda). Üpül-süpül geýmim (TDDS 2/428).

Üpür-çüpür: a. **1.** Yıpranmış, hırpani (kumaş, elbise hakkında) **2.** pılıpırtı, eski püskü giyim eşyası (BTS 685; TTS 656).

Üpür-süpür: a. **1.** Yıpranmış, hırpani (kumaş, elbise hakkında) **2.** Pılı pırtı, eski püskü giyim eşyası (BTS 685; TDDS 2/428; TTS 656).

Üŝgürrip-asgır: **1.** Öksürmek. **2.** Hastalanmak (BTS 686; TDDS 2/428; TTS 656).

Üst-baş: a. Üst baş, giyecek, giysiler (BTS 686; TDDS 2/431; TTS 657).

Üst-üstüne: Üst üste, birbirinin üstüne (BTS 686; TTS 657).

Üyşmek-üyşmek: küme küme, yığım yığım: Üyşmek-üyşmek otlar (TTS 658).

Üzlem-saplam: **1.** Parça parça; **2.** Dağınık (BTS 681; TDDS 2/434; TTS 659).

Üzlem-saplamlık: a. **1.** Bölük pörçüklük, parça parçalık; **2.** Ayrı-ayrılık, dağınıklık (TDDS 2/434; TTS 659).

Üzlem-saplamrak: Üzlem-saplama ýakynrak. Onuň sowallara beren jogab yüzlem-saplamrak boldy (TDDS 2/434).

Üzük-ýoluk:**1.** Bitewi däl, ýoluk-ýoluk, gyrym-gyrym, üzülen. Üzük-ýolukýüpler. **2.** Arasy üzülýän, zyzy giderli bolmadyk, üzlem-saplam. Ene üzük-ýolukçykdy sözleri. Náme üçindir ýere bakdy gözleri (TDDS 2/435).

Vagır-şagır: a. Neŝ’elenmek, hoş vakit geçirmek için yapılan eğlence (TTS 661).

Vagız-nesihat: a. Vaaz, nesihat (TTS 661).

Vagız-nesihatçı: a. Vaiz, nasihat eden (TTS 661).

Vagtal-vagtal: Zaman zaman, bazı bazı: Vagtal-vagtal gelmek (TTS 662).

Vagtlı-vagtında: Belirli bir zamanda, vaktinde, zamanında: Kitabı vagtlı-vagtında kitaphana tapşırdım (TTS 662).

Vah-vah: vah vah (TTS 662).

Vay-vay: vay (TTS 664).

Veşeň-veşeň: Çok fazla, pek çok: Onun pulı veşeň-veşeň (TTS 665).

Wady-wady / Wadyr-wadyr: Çalt-çaltdan ýogyn ses bilen gatyrap gürlenende çykýan sesler, madyr-madyr (TDDS 2/437).

Wagalaň-şagalaň: Toý-tomaşalyk, şadyýanlyk, üýşmelen (TDDS 2/437).

Wagtal-wagtal: Käwagt, kämahal, käte-käte, çendan-ýarym, wagt-wagt. Deňiz üstünden wagtal-wagtal şemal ösýärdi (BTS 120; TDDS 2/438).

Wagtly-wagtynda: Önünden bellenen wagtda, barmaly wagtda, gijä gamlan wagt taýdan belli bir yzy giderlilikde. Wagtly-wagtynda iýip-içmek (BTS 120; TDDS 2/438).

Wagt-wagt: Käwagt, kämahal, käte-käte, çendan-ýarym, wagt-wagt (TDDS 2/438).

Wagyr-şagyr: Şadyýana şowhunly gürrüň. Otaryň wagyr-şagyr ýatmady (BTS 120; TDDS 2/438).

Wagyr-şagyrlyk: Wagty hoşluk, keýpi-sapaly üçin edilýen şagalaňlyk, oturylyşlyk. Soň gyzlar wagyr-şagyrlyk bilen geldiler (BTS 120; TDDS 2/438).

Wagyr-wagyr: Köpçülik bolup geplenende, gürlenende, gülnende. ýagdaýda emele gelýän ses gykylyk, gopgun, gop, şowhun (TDDS 2/438).

Wagyr-wugur: İtler urşanda, gemrişende emele gelýän ses (TDDS 2/438).

Wagyz-nesihat: Bir ide ýany, düşündiriş, öwüt-ündew, maslahat. Zelili agzybirlik hakda-da wagyz-nesihat ýöredipdir (BTS 120; TDDS 2/438).

Wagyz-nesihatçy: Köpçülik arasynda wagyz-nesihat işlerini alyp barýan adam, nesihat beriji adam (BTS 120; TDDS 2/438).

Wah-wahey / Wah-wah: Adamyň gynanç, ökünç, ýadawlyk duymak ýaly içki duygyusyňy aňladýan ümlük (BTS 123 TDDS 2/441).

Wajyr-wajyr / Wajyrt-wajyrt: Käbir ýumşak we ter zatlar iýlende, basylyp mynjyrdylanda yzly-yzyna çykýan ses (TDDS 2/441).

Wak-wak: Towuk wakgyldanda çykýan ses. Horazlar wak-wak edýärdi (TDDS 2/441).

Wakyr-şakyr: **1.** Demir zatlaryň biri-birine degmeginden çykýan sesin umumy ady. **2.** Gerekli-gerekmez zatlar, şakyr-şukur (TDDS 2/440).

Wala-wala: Ugursyz, bolgusyz boş gürrüň, düşnüksiz hem üznüksiz gep. Onuň wala-walasy gutarmady (BTS 121; TDDS 2/440).

Wal-wal: Ugursyz, bolgusyz boş gürrüň, düşnüksiz hem üznüksizgep (TDDS 2/440).

Waňk-waňk: Ít urlanda, ýenjilende ýagdaýda agyra çydaman, onun çykarýan zaryn sesi (TDDS 2/440).

Waňňyr-waňňyr: Düýäniň boynuna dakylýan düňkden çykýan ses (TDDS 2/443).

Waň-waň: Uly demir zatlar biri-birine deňende ýa-da urlanda ýaňlanyp çykýan ses (TDDS 2/443).

Warryk-warryk / Wark-wark: Gurbaganyň we kabir guşlaryň çykarýan sesi. Gurbagalaryň wark-warky ýatyşdy (TDDS 2/442-443).

Warra-wurra: Düşnüksiz, gödekä hende gepleýiş, düşnükli-düşnüksiz sözleýiş. Bular-áýt, biri-birleriniň warra-wurrasyna özleri beri düşünýärmikäler? (TDDS 2/442).

War-war: war-war etmek. 1. Ýogyndan gaty ses bilen gürelemek. **2.** Bir zat barada esassyz lakgyldamak, ýañramak (TDDS 2/442).

Wassyk-wassyk: Körük basylanda waslap çykýan ýelin sesi (TDDS 2/445).

Was-wasy / Was-was: Haýsydyr bir zat barada ýüregine dowul düşme arkaly ýüze çykýan psikihi kesel. Was-was adam (BTS 122; TDDS 2/445).

Was-waslyk: Was-was halda bolmaklyk (TDDS 2/445).

Was-wasyrak: Azda-kände was-wasy. Meniň göwnüme bolmasa ol was-wasyrak (TDDS 2/445).

Waý-eý / Waý-waý: Adamda gaty agry, gorkyduýgusyny, hayran galmagy, geňgalmagy, gynanjy, gaýgy-gamy, zeýrenji, ökünjiaňladýar (BTS 121; TDDS 2/444).

Waý-waýlama / Waý-waýlamak: Agry, gorky, gynanç sebäpli waý-waý edip, naýynjar ses etmek seslenmek. Hassa agyraçydap bilmän, waý-waýlap ýatyrdy (TDDS 2/444).

Waý-waýlamaklyk: Waý-waýlamak ýagdaýy (TDDS 2/444).

Waý-waýlamazlyk: Waý-waýlap, naýyn jargygyrmazlyk (TDDS 2/444).

Waý-waýlaşmak: Ýerli-ýerden waý-waý edişip naýyn jargy gyryşmak eňreşmek (TDDS 2/444).

Waý-waýlatmak: Waý-waýetdirip, naýyn jargy gyrtmak (TDDS 2/444).

Waýyrt-waýyrt: Ter gök önüm iýlende yzly-yzyna döreyän ses (TDDS 2/444).

Wazyrtda-wazyrt / Wazyrtda-wuzurt: 1. Yzly-yzyna gapdalyňdan ýokary tizlik bilen geçip barýan maşynlardan çykýan sesler. 2. Eýläkde-beýläk, çalasyn hereket (TDDS 2/444-447).

Wazzy-wuzzy / Wazzyk-wuzzuk: Diýjek zadyny açyk aýdyp bilmeyän adamyň ýa-da ýaş çaganyň düşnüksiz sözleýşi. Dili agzyna sygmaýan ýaly, wazzyk-wuzzuk gepleýärdi (BTS 121; TDDS 2/447).

Wes-weýran: Bütinleý zaýalanan, doly harap bolan (TDDS 2/446).

Wes-weýrançylyk: Bütinleý weýran bolmaklyk, doly harap bolmaklyk (TDDS 2/446).

Wes-weýranlyk: Bütinleý weýran bolmaklyk, doly harap bolmaklyk (TDDS 2/446).

Weşeň-weşeň: Gereginden artyk, neçediýseň köp, bol. Pul diýeniň weşeň-weşeň (BTS 125; TDDS 2/446).

Weý-weý: Öte geň galmaklygy, hayran galmaklygy, ýa da wlygy aňladýan ümlük. Weý-weý aýaklaryma gyryp gitdi (BTS 123; TDDS 2/449).

Wow-wow: It üýrende çykýan ses (TDDS 2/448).

Wyjyr-wyjyr: wyjyr-wyjyr etmek Çalt-çaltdan düşnüksiz geplemek, wjyjr-wjyjr edip gürelemek. Ol enaýy jawjyrdady (TDDS 2/448).

Wyşy-wyşy: Ýuwaşdan edilýän gürrüniň sesi; uzakdan ýuwaşja gulaga gelyän gürrüň, hyşy-wyşy (BTS 127; TDDS 2/448).

Wyz-wyz: wyz-wyz etmek. Wyz-wyz etmek, wyz-wyz edip seslenmek. Bir sinek wyz-wyz edip gelipdir-de Soltan söýüniň yüzüne gonupdur (TDDS 2/448).

Wyzyr-wyzyr: wyzyr-wyzyr etmek: Wyzyrly ses çykmak, wyzyr-wyzyr edip seslenmek (köplenç, sinek, ary uçan ýagdaýynda) (TDDS 2/448).

Wzyrt-wuzurt: 1. Çalt we düşnüksiz gepleyiş sözleýiş. Ol wazyr-wuzur edip, bir zatlar aýtdy-da gidiberdi **2.** Eýläkde-beýläk, çalasyn hereket (TDDS 2/447).

Ýagşydan-ýamandan: Hiç hili, nähili-de bolsa, ne ýagşy, ne-de ýaman. Aman häzir oturyp, onun aýdanlaryn aýagşydan-ýamandan jogap bermeýärdi (BTS 835; TDDS 2/466).

Yakar-yakmaz: a. **1.** Organizmaya yaramayan yiyecek. **2.** Hoş olmayan, tatsız: Yakar-yakmaz söz aytmak (TDDS 2/468; TTS 670).

Yalan-yaşrik: yalan yanliş: Yalan-yaşrikmaglumat (BTS 842; TDDS 2/470; TTS 672).

Yalan-yaşrin: yalan yanliş: Yalan-yaşrik maglumat (BTS 842; TTS 672).

Yalbarıp-yakar-: yalvarıp yakarmak: Yalbarıp-yakarıp razı etmek (TTS 672).

Ýalbar-ýakar:Ýalbar-ýakar etmek birini rahatlandyrmak, köşeşdirmek için, ýalbaryp görmek. Çagajyk ýalbar-ýakar etsem-de, sesini goýman aglaýardy (TDDS 2/473).

Ýalbaryp-ýakarmak: Bir zat barada gaty özeleniphaýyş etmek. Akja ikimiz ýalbaryp-ýakaryp, ony zordan raýyndan gaýtardyk (TDDS 2/473).

Yalt-yult: yalt-yult etmek. eyl. etrafına çabuk çabuk göz gezdirmek (TTS 673).

Yaňka-yaňka: yaňka-yaňka edişmek. Ağız kavgası yapmak, tartışmak (BTS 849; TTS 676).

Ýaňy-ýakynda:Ýakyn wagtda, az wagtdan mundan öň, tazelikde. Ýaňy-ýakynda meni Zemskiý çagyrdy (BTS 850).

Yarık-yarık: s. yarık yarık (TTS 680).

Yarım-yalta: s. yarı yarıya, yarıya yakın, yarıdan çok az (BTS 855; TDDS 2/484; TTS 680).

Yarpı-yalta: Yarı yarıya, yarıya yakın, yarıdan çok az: İşi yarpı-yalta yerine getirmek (TTS 680).

Ýarty-ýurty: Ownuk-uşak, bölek-bücek. Ýarty-yurty kerpiç (BTS 855; TDDS 2/484).

Ýaryk-ýaryk: Köp ýeri ýarylan. Oldurygy süýlenýär, ökjesi ýaryk-ýaryk (BTS 855; TDDS 2/487).

Ýarym-ýalta: Ýarpy-ýalta (BTS 856; TDDS 2/487).

Yaşır-yuşur: Yaşır-yuşur etmek: saklamak, gizlemek (BTS 860; TTS 682).

Yaş-yelen: Yetişkin olmayan, genç, ergen (BTS 859; TDDS 2/491; TTS 681).

Yaş-yuş: Yetişkin olmayan, genç, ergen (TDDS 2/491; TTS 681).

Ýaydana-ýaydana: Belli bir karar gelip bilmän, ikirjiñlene-ikirjiñlene, ýaydanyp-ýaydanyp. Ol ýaydana-ýaydanamaña ýüzlendi (TDDS 2/493).

Ýaýyn-ýajak: Çalam-çaş, dyr-pytrak, ýygnalman ýatan. Gideýin. İçerim ýaýyñ-ýajakdyr (TDDS 2/495).

Ýazu-gyş: Ýaz we gyş, ýaz hem gyş. Bu bag ýazu-gyş gök salyp otyr (TDDS 2/494).

Ýazuw-bozuw:1. Hat ýazuw. 2. Çeper döredijilik (BTS 838; TDDS 2/494).

Ýekänme-ýekän / Ýekän-ýekän: Birini sydyrman, bir ýanujundan, hemmesini. Ýadynda hemmesi şu günki ýaly geçýär göz önümden ýekänme-ýekän (TDDS 2/498).

Ýekeme-ýeke: Ýeke-ýeke, ýeke-ýekeden, bir-birden, birin-birin. Ol töweregindekilär bilen ýekeme-ýeke hoşlaşyp daşşary çykdy (BTS 288; TDDS 2/498).

Ýekeñ-ýeken: ýeke-ýeke. Meni gyzyklandyran zat energono ýezd boldy, onun içine aýlanyp, ýeken-ýekenelleşdirip gördüm (BTS 288).

Yeke-yekeden / Yeke-yeke: **1.** Birer birer, ayrı ayrı. **2.** Etraflıca, ayrıntılı bir şekilde; özenle, inceden inceye (BTS 287; TDDS 2/498; TTS 687).

Ýeke-ýekelikde: Aýratynlykda, aýry-aýrylykda. Uçurymlar, ilki ýeke-ýekelikde, soňam umumy surata düşdüler (TDDS 2/498).

Ýekme-ýek:**1.** Birin-birin, bir-birden, ýeke-ýekeden, ýekeme-ýeke, ýekän-ýekän, başdan aýak. Hemme otaglary ýekme-ýek görüp çykdyk, barysy owadan.**2.** Başa-baş. Ýekme-ýek göreşe çykmak (TDDS 2/498).

Ýek-tük: hal. Örän az, ýek-ýarym, iki-ýeke, az-owlak, birlän-ikilän; seyrek. Gije bir çene ýeten hem bolsa, ýek-tük öýleriň çyrasy öçmendi (BTS 288; TDDS 2/498).

Ýek-ýarym: Seýrek, ýek-tük. Gijara öýüne gelen mahaly, asmanda ýek-ýarym ýyldyz görüldi (TDDS 2/498).

Ýelden-ykdan: Ondan-mundan, daş-töwerekden, her tarapdan (BTS 289; TDDS 2/501).

Ýelesine-ygyna:Ýelesine-ygyna düşüp bolmazlyk gylygy durmukly bolmazlyk, uğruna-utgasyna düşüňip bolmazlyk. Biz-ä bilmedik, asyl senin ýeläňe-ygyňa ýaly däl (TDDS 2/500).

Ýemp-ýemp: Bir aýagy ýempik adamyň çalt ýöreýşini aňladýan söz (TDDS 2/505).

Ýene-ýeneler: Bir entekler, bir näçeler we şunla meňzeşler (BTS 290; TDDS 2/505).

Ýerbe-ýer: Öz ýerinde, ýerli-ýerinde, jayba-jay, tertipli. Men öz işlerimi ýerbe-ýer etdim (TDDS 2/509).

Ýerbe-ýerlik: Ýerbe-ýer ýagdaýda bolmak. Tekjede goýlan kitaplaryň ýerbe-ýerligi göwnüňi göterýärdi (TDDS 2/509).

Ýerli-suwlylyk: Ýeri-suwy barlyk, ýer we suw bilen üpjün edilen ýagdaýda bolmaklyk. Ýerli-suwlylyk bu hojalygy galyndyrdy (TDDS 2/511).

Ýerli-suwly: Ýeri-suwy bar bolan, ýer hem suw bilen üpjün edilen (BTS 294; TDDS 2/511).

Ýerli-ýerden: Hemme ýerden, dumly-duşdan, hersi bir ýanydan, töwerek-daşdan (BTS 294; TDDS 2/511).

Ýerli-ýerinde: ýerbe-ýer. Men elimde bolan güýçlerimi ýerli-ýerinde göydüm (BTS 294).

Ýersiz-suwsuz: Ýeri-suwý bolmadyk, ýerden-suwdan mahrum (TDDS 2/511).

Ýersiz-suwsuzlyk: Ýerin-suwun bolmazlyk, ýerden-suwdan mahrumlyk (TDDS 2/511).

Ýer-suw:1. Ýer we suw. Ata-baba ýer-suw arzuwunu edip, bagryny aralan daýhan bugün mülk eýesi boldy. **2.** Ýere we suwa degişli bolan, Ýer-suw paýlanyşygy (TDDS 2/511).

Ýer-ýesir: Yzanda-çuwankynçylykly, horlukly (ýagdaý). Ulagsyzlar ýer-ýesir ol (TDDS 2/511).

Ýetde-gütde: Ýeter-ýetmez (gün-güzeran hakynda) (TDDS 2/511).

Ýetde-gütdeлик: Ýetde-gütde ýagdaýda güzeran görmeklik (TDDS 2/511).

Yeter-yetmez: Yetersiz, noksan, eksiksiz (uzunluk, genişlik, ağırlık): Yüpümüz yeter-yetmez boldı (BTS 295; TDDS 2/510; TTS 694).

Ýeter-ýetmezlik: Bol elin dällik, yeterlik bolmadyk, gylytzkakkamaklyk, gytçylyk (TDDS 2/510).

Ýetim-ýesir: 1. Ýetim. **2.** Degişli hossary bolmadyk, hossarsyz. Goýşol pullar ýetim-ýesire ýetsin (BTS 295; TDDS 2/510).

Ýetim-ýesirlik: 1. Ýetimlik. **2.** Degişli hossarsyzlyk, hossar ýokluk (BTS 295; TDDS 2/510).

Ygym-sagym: Bölek-bölek, onda-munda, pytraňny, dagyndyk. Mawy gapylarda garanjaklady, ygym-sagym ýatan zatlary galdyryşdyrды (BTS 779; TDDS 2/450).

Yığı-yığıdan: Sık sık: Olar yığı-yığıdan kino gidip başadılar (TTS 696).

Yılıň-yılına: Her yıl (TTS 700).

Ýiti-ýiti: Dykgat bilen, üns bilen, siňe-siňe, içgin-içgin. Bir maksat jygyň bardygyny ýaňy maňa ýiti-ýiti seredeniň denem maňdym (TDDS 2/514).

Ýkar-ýakmaz: Organizme ýaramaýan iýmit. Ol ýakar-ýakmaz iýip syr kawlapdyr (BTS 840).

Yňňy-daňňy: Yarawsyzlyk sebäpli aýdylýan zeýrenç. Oglumyň yňňy-daňňysy galyp baranok-da keselden saplanyp bilenok (TDDS 2/456).

Yňňyl-çyňňyl: Närazylyk, nägilelik, agry sebäpli çykýan sesin ady, iňňildi (TDDS 2/456).

Yns-jyns: Ynsan we jyn. Döw perinin ynysň-jynsnyň patyşasy. Soltan bolan Şa Süleýman, şypa ber (TDDS 2/457).

Ýognas-ýognas: Köpüsi, hemmesi ýognas. Ýognas-ýognas piýadalar gelip, howla girdiler (TDDS 2/514).

Ýogynly-inçeli: Arasynda ýoguny ve incesi bar bolan, ýogyn we inçe gatysykly. Ýogunly-inçeli ağaçlar üýşürilgi ýatyrdy (BTS 297).

Yol-yoda: a. Yol, patika (BTS 300; TTS 705).

Yol-yol: Çizgili (TTS 705).

Yorgan-düşek: a. yatak takımı, yatak yorgan: Yorgan-düşek yığnaşdırmak (BTS 302; TTS 707).

Yöne-möne: Yöne-möne däl. **1.** Önemlice, epey önemlice. **2.** Ciddi; vahim. Yöne-möne däl ciddi iş deňil (BTS 351; TTS 707).

Ýörjen-ýörjen: Ýörjen-ýörjen (bolmak) etmek- Ýaňy ayak bitip ýörep başlamak, patdyk-putduk edip ýörejek bolmak, çala ýörep başlamak. Oňa ýörjen-ýörjen eden, dil öwreden kim? (BTS 352).

Yra-dara / Yran-daran: Ýuwaşlyk bilen, ýuwaşja, arasa yuwaş. Ol yraň-daraň ýörep, zordan öýüne etdi (BTS 786; TDDS 2/456).

Ysgyn-deramat: Güýç, kuwwat, gurbat, mejal. Men ysgyna gelip yetişmedik ellerimi mejalsyz uzatdym (TDDS 2/458).

Ysgyn-ragbat: Ysgyn, ysgyn-deramat, ysgyn-ragbat, güýç-kuwwat (TDDS 2/458).

Yuvaş-yuvaş: Yavaş yavaş (BTS 828; TTS 711).

Ýüzbe-ýüz: Garşyma-garşy, ýüzleri biri-birine gabat bolan, garşydaş. Düşman bilen ýüzbe-ýüz durup atyşmagy unutmaz (BTS 354).

Ýygyrt-ýygyrt: ýygyrt atan, epin-epin, gasyn-gasyn. Ediginiň gonjy baldyry nyňýumry etinden geçmän, edil gadymky demirçileriň körügi ýaly ýygyrt-ýygyrt bolup-dur (BTS 361).

Ýygy-ýygy: Çalt-çalt, tiz-tiz, yzly-yzyna. Be Annaguly ýygy-ýygydan hat iberýär-le, bu eýýäm hatly-sowatly bolaýdymyka? (BTS 360).

Ýykan-ýumran: ýykan-ýumran etmek- bes-beýran etmek, derbi-dagyn etmek. Tebigat hadysalary dag jynslaryny ýykyp-ýumrup durýarlar (BTS 361).

Ýykma-ýykylma: Telli-pelli, bolşuna göre, bir mydar edip, bir ter bilen (durmuş-ýaşayş hakda). Men öz günümi ýykma-ýykylma özüm kowalaryn (BTS 361).

Ýykyk-ýemrik / Ýykyk-ýumruk: Abat däl, beýran bolup galan, berbat bolan, haraba dönen. Berlinde bolan adamyň ýykyk-ýumryk harabaçylyklar ýadyndadyr (BTS 361).

Ýykyp-ýumurmak: ýykan-ýumran etmek. Agdar-dünder etmek, ber-bibat etmek. Tebigat hadysalary dag jynslaryn ýykyp-ýumrup durýarlar (BTS 361).

Ýyrtyk-ýyrtyk: Köp ýeri ýyrtylan, eleşan bolan, deşik-deşik bolan. Kagyzlaryň gyrasy ýyrtyk-ýyrtyk sahypalaryna el kiri düşüp yzgaldyryp gidipdir (BTS 364).

Yzanda-çuwan / Yzan-çuwan: Gykylyk, howsala, zenzele, gyk-bak, yzan-çuwan. Göýä yüreğimden bir daşa sylyp. Agramsalýar, artyp barýar yzasy (BTS 780; TDDS 2/460).

Yzanda-çuwanlyk: Köpçülikleýin eň şeşik, köpçülikleýin agy sesi gelýän gala goply ýagdaý. Onuň içinde turan apy-tupan, yzanda-çuwanlyk gara keçe ýaly bolup onun depesini örtüpdü (TDDS 2/460).

Yzba-yz: Biri-biriniň zyndan, yzly-zyndaň, gaýta-gaýta. Hyrlylaryz bayzatylyardy, düşman yzly-yzyna ýabysyndan, gataryndan agyp düşýärdi (TDDS 2/462).

Yzly-yzyna: Biri-biriniň zyndan, yzly-zyndan, yzba-yz. Yzly-yzyna bir näçe gün epge kösse, heniz eýikmedik gowaçany guratjakdy (BTS 780; TDDS 2/462).

Yzsyz-tozsuz: Nam-nyşansyz, atsyz-sorsuz, dereksiz (BTS 780; TDDS 2/462).

Yz-toz: Nam-nyşan, derek. Yz-toz bildirmeýän çarkanda kerben yz çynyňy salýan ýaly timisgenip barmagyna bally hayran galdy (BTS 781; TDDS 2/462).

Zabyrt-zabyrt: Yzly-yzyna zabyrdyly çykýan batly ses (BTS 318; TDDS 2/549).

Zag-zag: Zag-zag etmek- üsemek ýa-da gorkmak zerarly sandyramak, titremek. Inim zag-zag edýär (BTS 318).

Zarňyl-zarňyl: Zarňyldap çykýan ses (TDDS 2/551).

Zaryn-zaryn: Örän nalyşly, ýüregiňi gyýyp barýan. Zaryn-zaryn aňlamak (TDDS 2/550).

Zaryň-zaryň: Zarňyldap çykýan ses (TDDS 2/550).

Zar-zar: zar-zar aňlamak Zaryn-zaryn aňlamak, zarynlap aňlamak (TDDS 2/550).

Zar-zelil: Bir zadyň ýoklugyndan gynançly halda bolmaklyk. Beýdip zar-zelil bolup oturma, garpylgam geçer. Zar-zelil eýlär seni, Nebis ugrunda bolsan mydam (TDDS 2/550).

Zaw-zaw: Zaw-zaw bolmak. Çylgym-çylgym pökgerip, yzgalmak. Gamçynyň degen ýeri zaw-zaw bolup gyzardy (BTS 318).

Zer-zaya: Harab olmuş, çok zarar görmüş (BTS 323; TTS 720).

Zeyir-zeyir: Zeyir demek arkaly ýüze çykýan zeyrenç (TDDS 2/555).

Zire-zire: Däne-däne bolup duran, seçelenip duran, digir-digir. Gökje-gökje, zire-zire güllerden, Aýagyma zerrejikler gaçýardy (TDDS 2/557).

Zir-zibil: Zibil. Diwarlaryň haýatlaryň düýdi, öýleriň gapysy porsan suwlar, zir-zibiller bilen doludy (BTS 323).

Zok-zok: Zoguň ýa-da üflenip çalynýan saz guralynyň bölünip-bölünip çykýan sesi. Zok-zok edip çalyber, ahyry öwrenersiň (TDDS 2/557).

Zolak-zolak: Zolaklary bar bolan, zol-zol, zolakly, zolly. Zolak-zolak matadan tikilen köýnek (BTS 324; TDDS 2/557).

Zol-zol: Zolak-zolak. Çüýden asylygy zol-zol ýaşyl pijamasyny alyp, sandyraklap geýindi (BTS 324; TDDS 2/557).

Zol-zol II: Yzyna üzmän, gaýta-gaýta, öwran-öwran, birsyhly, garşy-garşy, häli-şindi (TDDS 2/557).

Zowwam-zowwam: Bir ugurly, göni geçýän, gös-göni gidýän, dogry. (TDDS 2/559).

Zöwzül-zöwzül: zöwwül-zöwwül etmek. Zöwzüldemek hereketi. Aladasy köp bolany sebäpli, bir ýerde karary ýok, ýöne zöwzül-zöwzül edip girip çykypýör (TDDS 2/558).

Zygyr-zygyr: zygyr-zygyr gatnamak. Bir ýere yzyny üzmän gatnamak, yzly-yzyna häli-şindi gatnap durmak, zygyr-zygyr gatnamak (TDDS 2/560).

Zyryp-zyryp: zyryp-zyryp geçmek Biri-biriniň yzyndan çalt-çalt geçmek. Syçanlar eýläkde-beýläk zyryp-zyryp edip geçýärdiler (TDDS 2/562).

GAGAVUZ TÜRKÇESİ

Aar-aar: Ağır ağır (KKRÖ/GTSV 323).

Aardı-aardına: Ardı ardına, aralıksız olarak (KKRÖ/GTSV 325).

Adım-adım: 1. Adım adım, yavaş yavaş. **2.** At yürüyüşü (BGA 223; GRS 180; GRMS 27).

Alak-bulak: Allak bullak (GRMS 39; GRS 182; GTS 8; KKRÖ/GTSV 324).

Alan-alan: 1) Sıra halinde, gruplar halinde. **2)** Seyrek, şurada burada (GRMS 39; GTS 8).

Aldana-aldana: Aldanarak (KKRÖ/GTSV 327).

Alış-veriş: Kýplya-prodàa, torgóvlya / kómérts (GRMS 45).

Ana-boba: Ana baba (GTS 13).

Annaşılır-annaşılmaz: Anlaşılır anlaşılmaz (KKRÖ/GTSV 327).

Ara-sıra: Ara sıra (GTS 15).

Asirdän-asirä: Asırdan aşıra (KKRÖ/GTSV 325).

- Aşaa-yukarı:** Aşağı yukarı (KKRÖ/GTSV 324).
- Auşam-sabaa / Avşam-sabaa:** Akşam sabah (GRMS 24; GTS 20).
- Ayın-açık:** Herkesin gözü önünde, apaçık (GRMS 34; GTS 22).
- Aykırı-buykuru:** Eğri büğrü (GRMS 32; GTS 23).
- Azar-azar:** Azar azar (KKRÖ/GTSV 323).
- Az-çok:** Az çok (GRMS 30; GTS 25).
- Baara-baara:** Bağıra bağıra (KKRÖ/GTSV 327).
- Baş-baş:** Stık, méstosoyedinéniya / la inkeyetýrə (GRMS 75).
- Başka-başka:** Başka-başka (GTS 30).
- Baştan-ayaa:** Baştan aşağı (KKRÖ/GTSV 325).
- Baştan-baş:** a) ot naçàla do kontsa / de la inçepýtýnə la sfişyt; b) ot kràya do kràya / de la un kápət la àltul (GRMS 75).
- Beladan-belaya:** Beladan belaya (KKRÖ/GTSV 325).
- Belli-belersiz:** Belli belersiz (KKRÖ/GTSV 324).
- Bi-bi-bi:** Hindileri çağırmaq için (GTS 35).
- Bici-bici:** Kazları çağırmaq için kullanılır (GTS 34).
- Birär-birär:** zf. Birer birer (GRMS 85 / GRS 189).
- Birär-ikişär:** Birer ikişer (KKRÖ/GTSV 324).
- Birdän-birä:** Vdrug, sràzu; neojidanno / odätə, simultàn (GRMS 85).
- Bişeydän-bişeyä:** Bir şeyden bir şeye (KKRÖ/GTSV 325).
- Bitki-bitkiyä:** Eninde sonunda (KKRÖ/GTSV 325).
- Boldan-bola:** Vizobylin / din abundéntsə, din belşýg (GRMS 90).
- Bölük-bölük:** Parça parça, dizi dizi (KKRÖ/GTSV 323).
- Buci-buci:** Kaz yavrularını çağırmaq için kullanılan bir söz (BGA 232).
- Bul-bul:** Şırıldayan su için kullanılan ses taklidi (BGA 232).
- Buna-şuna:** Buna şuna (KKRÖ/GTSV 326).

Buunuk-buunuk: Boğunuk boğunuk (KKRÖ/GTSV 323).

Büünnän-büün: Nasegodnya, v nastoyaşşeyevremya (bugün için şimdi) (GRÜTS 208).

Can-cun: Herhangi bir kimse (GRMS 184; GTS 46; KKRÖ/GTSV 324).

Cangır-cıngır: Gürültü taklidi (GRMS 184; GTS 46).

Cannar-cunnar: bkz. can-cun (GRMS 184; GTS 46).

Cicili-bicili: Süslü (GRMS 186GTS 47).

Çaarış-baarış: Krik, şum, gam / strygət, gələžye, zàrvə, tsypət (GRMS 524).

Çabuk-çabuk: Toroplyvo, pospóşno, nàskoro, naskóruyurýku / grəbyt, gràbnik, ingrəbə, ınprypə, de uržéntsə, la repezyalə (GRMS 524).

Çanak-çölmek: Posýda / Vàse, vesélə (GRMS 529).

Çangır-cıngır / Çangır-çungur / Çangır-çüngür: Bir ses taklidi (GRMS 529; GTS 51).

Çatak patak: Çat pat, öyle böyle (BGA 235).

Çatır-çatır: Çatır-çatır (GRMS 532; GTS 53).

Çatlak-patlak: Çatlak patlak (KKRÖ/GTSV 324).

Çat-pat: Çat-pat, şöyle böyle, azıcık (GRMS 532; GTS 53).

Çatra-patra: Konuşma dilinde anlaşılmaz bir konuşma için kullanılır. Çatra-patra söyleme: Anlaşılmaz şeyler söylemek (GRMS 532GTS 53).

Çayır-bayır: Dol i gori (GRÜTS 146).

Çeşne-çeşne / Çeşnä-çeşnä: Sovkusom / kugust, kusimts estetik (GRMS 540; GTS 53).

Çık-gez: Çık gez (KKRÖ/GTSV 327).

Çıkım-çıkım: Küçük küçük kısımlar halinde, adacıklar şeklinde. Ot büüer çıkım çıkım: Ot adacıklar halinde büyüyor (GRMS 559; GTS 57).

Çıp-pıt / Çır-çır / Çıt-çıt / Çıt-pıt: Cırcır böceğinin ses taklidi (GRMS 561; GTS 58).

Çıtır-çıtır: Çıtır-çıtır (GRMS 561; GTS 58).

- Çıtır-pıtır:** Çıt-pıt (GRMS 561GTS 58).
- Çin-çin:** 1. Çin çin (çınlama). 2. Küçük zil sesi (GRS 198; GTS 61).
- Çok-çok:** Uzun uzun (KKRÖ/GTSV 323).
- Çur-çur:** Podr. žurčaniyuvodı / sunem, çe imime murmurulapey (GRMS 553).
- Çur-çur:** Su sesinin taklidi (GTS 65).
- Dalga-dalga:** Dalga-dalga (GRMS 131; GTS 67).
- Dallı budaklı:** sf. Dallı budaklı. Dallı budaklı/yarma parçası. (O kaurulmu yahni) (BGA 91).
- Damba-dumba:** Dum dum (Davul sesi taklidi) (GRMS 131; GTS 67; BGA 238).
- Dara-dar:** Güçlülle (GRMS 132; GTS 68).
- Daran-peran:** Kırıp parçalama. Daran peran etmee: Kırıp parçalamak, paramparça etmek (GRMS 133; GTS 68).
- Dar-darına / Dar-dar:** S trudomyedvâ, éle-éle / kugréy, abya, abya-abya (GRMS 133; GTS 68).
- Darta darta:** Çeke çeke. Darta darta yolmuş çıfıdın sakalını, sora da kaldırayor çıfıdı üç arşın yukarı, da urayoryerä (BGA 92).
- Delim-deşik:** Delik deşik (GRMS 137; GTS 71).
- Derä-tepä:** Dere tepe. Derä, tepä sürüttülär, / Yüzünü, gözünü çürüttülär, / “Bēgir yöldürdü” dedilär (BGA 94).
- Dır-dır:** Dır dır (GTS 73).
- Dişe-diişe:** Değişe-değişe (GTS 74).
- DiİYär-diimäz:** Değer değmez (KKRÖ/GTSV 327).
- Dik-dik:** Ters ters (KKRÖ/GTSV 324).
- Dinnenä-dinnenä:** Dinlene dinlene (KKRÖ/GTSV 327).
- Dizel-dizel:** Dizel (GTS 77).
- Dizi-dizi:** Dizi dizi (GRS 204).
- Dost-düşman:** Druzya i nédrugi / prnétenşi duşmàn (GRMS 158).

Döne-döne: Dönerek (GTS 82).

Dumba-dumba: Trampet sesi (GTS 84).

Durup-durup: Bekleyerek, durarak (KKRÖ/GTSV 327).

Duyulur-duyulmaz: Hissedilir hissedilmez (KKRÖ/GTSV 327).

Düşe-kalka: S bolşimtrudóm; köye-käk, éle-éle / kumàre çe; kugreutàte, kukyuku vay, anevóye (GRMS 170).

Eki-eki: Veya, ya da (GRS 208).

Emen-emen: Nerdeyse, hemen hemen, yakın (GRS 209).

Eri-erinä: Yerine (GRS 210).

Evdän-evä: Evden eve (KKRÖ/GTSV 325).

Fakir fukärä: is. Fakir fukara, yoksullar. O köprüya fakir fukärälar toprak taşırđı (BGA 103).

Fıçı-fıçı: Fıçı tertibi: Fıçı yapım takımları. Fıçı şkembeli: Ortası kalın (şişkin) fıçı (GTS 95).

Fıkır-fıkır: Fıkır fıkır (kaynamanın ifadesi) (GRMS 501; GTS 96).

Fıs-fıs: Ses takliti. Fıs-fıs patuyaper: Kaz “fıs-fıs” diye ses çıkarır (GRMS 502; GTS 96).

Fış-fış: Ses taklidi (GRMS 503; GTS 96).

Fışır-fışır: Ses taklidi (GRMS 503; GTS 96).

Filan-fişman: 1) Takóy-to i takóy-to / kutàreşikutàre; 2) Tó-tó i tótó / açélşiaçéya; aşàşiaşà (GRMS 497).

Fis-fis: Fıs fıs (GRS 213).

Gecä-gündüz / Gece-gündüz: Gece gündüz (GRMS 108GTS 100).

Geç-geç: Nepostoyannıy (GRÜTS 37).

Geçir-geçmáz: Geçer geçmez (KKRÖ/GTSV 327).

Gelen-geçen: Gelen geçen (GRMS 109; GTS 101).

Gıcır-gıcır: Gıcır gıcır (GRMS 126; GTS 103).

Gık-gık: Kazları çağırmaq için kullanılır (GRMS 126; GTS 103).

Gırç-gırç / Gırts-gırts: Keman gırcırtısının taklidi (GTS 104).

Gidä gidä / Gide gide: zf. Gide gide. Gidä gidä, bir gün mü gitmiş, iki gün mü gitmiş, da acıkmış. Gidä, gidä, yetişer bir dâ içinä (BGA 108; GRMS 114; GTS 104).

Gidiş-geliş: Gidiş geliş. Gidişi gelişi ödemee: Gidiş gelişi ödemek (GRMS 114; GTS 104).

Girän-çıkan: Giren çıkan (KKRÖ/GTSV 327).

Git-gidä: Git gide (KKRÖ/GTSV 327).

Götürmeyä-getirmeyä: Götürüp getirmeye (KKRÖ/GTSV 324).

Göz-kulak: Göz-kulak olmaa, obratytsya v zrénne i sulx; sledyt i slüşat c bolşymvinmàniem / a aksultâşi a urmærykumàreatétsiye; a fi nýmayókşiurék (GRMS 117).

Gün-gündän: Gün günden (GRS 217).

Gün-gündän: Günden-güne (KKRÖ/GTSV 325).

Gün-ömür: Gün ömür (KKRÖ/GTSV 324).

Gür-gür: Gök gürlmesi (GRS 217).

Harça-parça: Parça parça. Harça harça olmaa: Paramparça olmak (GTS 113).

Haylaz-haylaz: Haylazca (KKRÖ/GTSV 324).

Helä-helä: Hele hele (uyarma, şaşırma anlatan bir söz) (GRS 220).

Hemen hemen (emen-emen): zf. Neredeyse. Hemen hemen yetişer kıızı (BGA 116; GRS 220).

İiri-iiri: Eğri eğri (GTS 120; KKRÖ/GTSV 324).

İkidä-birdä: İkide bir (KKRÖ/GTSV 326).

İleri-geeri: İleri geri (GTS 121; KKRÖ/GTSV 324).

İlin-ilin: Hafif hafif, rahatça, sıkıntısız bir şekilde (KKRÖ/GTSV 324).

İstär-istemäz: İster istemez (KKRÖ/GTSV 327).

Kana-kana: Kana kana. Su içmee (içmek) kana-kana (GRMS 223-240; GTS 131).

Karannıktan-karannaadak: Karanlıktan karanlığa dek, sabah karanlığından akşam karanlığına kadar (KKRÖ/GTSV 326).

Karı-koca: Karı koca (GTS 135).

Karşı-karşıya: 1. Karşı-karşıya. 2. Yüz yüze (GRS 231).

Kendi kendinä: zf. Kendi kendine. Boyar da demiş kendi kendinä: “Bu benim için.” (BGA 133).

Kesnik-kesnik: Kesik kesik, aralıklı (KKRÖ/GTSV 324).

Kır-bayır: Kır bayır. Kır bayır aktarmaa: Kıruları bayırları gezip dolaşmak, dünyayı dolaşmak (GRÜTS 146; GTS 146).

Kıs-kıs: Gülme için kullanılır. Kıs-kıssetmee: Kıs-kıs gülmek (GRMS 312; GTS 148).

Kıtır-kıtır: Kıtır kıtır. Kıtır-kıtır imee (yemek) (GRMS 314; GTS 149).

Kol-kola: Yan yana (KKRÖ/GTSV 325).

Kol-koldan: Kol kola (GRS 239).

Konu-komşu: Konu komşu (GRMS 280; GTS 162).

Körü-körünä: Körü körüne (KKRÖ/GTSV 326).

Kurt-kuş: Kurt kuş, insan dışındaki canlı varlıklar. Ordan da çekettiyevinä, / Kurt kuş sesi işitmedi, / Kuzu sesi işitti (BGA 144).

Küçüü-büüyü: Küçüğü büyüğü (KKRÖ/GTSV 326).

Kürt-kürt: Kürt kürt (yansıma kelime) (GRS 245).

Küt-küt: Küt-küt. Üree küt küt yaper. Kalbi küt-küt atıyor (GRMS 303; GTS 159).

Laf-lafa: Konuşa konuşa (KKRÖ/GTSV 325).

Link-link: Pervane dönüşünün sesi (GTS 169).

Mır mır: Mırıltı (GRMS 336GTS 177).

Mini-mini: Hindileri çağırmaq için kullanılır (GTS 177).

Myini-myini: Vozglas, komorımpodzıvayumındyuşam / kuvınme, ku kare sınımkematspuiy de kurkə (GRMS 332).

Olur-olmaz: Olur olmaz (GRMS 351; KKRÖ/GTSV 327).

Omuz-omuza: Birlikte (KKRÖ/GTSV 325).

Oradan-buradan: Oradan buradan (KKRÖ/GTSV 326).

Orayı-burayı: Oraya-buraya (KKRÖ/GTSV 326).

Ordan-orayı: Oradan oraya (KKRÖ/GTSV 326).

Oyanda-buyanda: O yanda bu yanda (KKRÖ/GTSV 326).

Oyanı-buyanı: zf. O tarafa bu tarafa (BGA 160).

Pa! pa! pa!: Kazları çağırmak için kullanılan bir söz (BGA 268).

Pala-parta: Pılı pırtı. Al pala partaların da git: Al pılıpırtını da git (GRMS 359; GTS 191; KKRÖ/GTSV 324).

Parça parça: zf. Parça parça, parçalanmış bir durumda, lime lime. Aldılar o çorbacıyı, kestilər onu parça parça, çocä başladılar, genç dedi yanılmış (BGA 162; KKRÖ/GTSV 324).

Patır patır: Patır patır, dışkıyı salarken çıkan ses (BGA 269).

Patır-patır: Ayak sesleri (patırtı) (GTS 193).

Pek-pek: Çok çok (KKRÖ/GTSV 324).

Pı pı: Taukları çağırmak için kullanılan bir söz (BGA 270).

Pır-pır: Fır fır, fırıl fırıl. Pır pırdönär, / Ak ak sıçar. (O dermen) (BGA 164).

Pıtı-pıtı / Pıti-pıti: Keklik sesinin taklidi (GRMS 377GTS 196).

Pıtır-pıtır: Hafif ayak patırtıları (GTS 196).

Pıt-pıt: Keklik sesinin taklidi (GRMS 377; GTS 196).

Pıyka pıyka: Hindileri kovmak için kullanılan bir söz (BGA 270).

Pıy-pıy: Bozglas, komorımpodzıvayumtsilyamtsıp-tsıp / puy-puy (GRMS 377).

Pıy-pıy: Piliçleri çağırmak için kullanılır (GTS 196).

Pili pili: Cıvcıvleri çağırmak için kullanılan bir söz (BGA 270).

Pis pis: Kedi çağırmaq için kullanılan bir söz (BGA 270; GRMS 369).

Pisi-pisi: Kedileri çağırmaq için kullanılır (GRMS 369; GTS 197).

Primejdiyadan-primejdiyaya: Tehlikeden tehlikeye (KKRÖ/GTSV 325).

Saar-dilsiz: Gluhonemoy (sağır-dilsiz) (GRÜTS 26).

Saa-selem: Sağ salim, zarar görmeden (KKRÖ/GTSV 324).

Saat-saatten: Saat saatten (KKRÖ/GTSV 325).

Salına-salına: Salına salına, orada burada (BGA 273; GRMS 395).

Sallana-sallana: Sallana sallana (GTS 207).

Sarsalaya-sarsalaya: Sarsa-sarsa (KKRÖ/GTSV 327).

Satta-patta: Sat-pat, orada burada, bazı yerlerde (KKRÖ/GTSV 324).

Senä senä: zf. Yavaş yavaş, yavaşça. Kar yār senä senä Yambolun deresinä (BGA 173).

Sendel-sendel: Sendeleye sendeleye, sallana sallana (GTS 213).

Senek benek: sf. Alaca bulaca, alacalı bulacalı. Havada uçan lelek, / Kanadı senek binek (BGA 173).

Sert-sert: Sert sert, öfkeli bir biçimde (KKRÖ/GTSV 324).

Seve-seve: ? (GTS 215).

Sık-sık: Sıkça (GTS 216; KKRÖ/GTSV 324).

Sıradan-sıraya: Sıradan sıraya (KKRÖ/GTSV 325).

Sıra-sıra: Sıra sıra (BGA 175; GRS 267).

Soluk-solaa: Soluk soluğa (KKRÖ/GTSV 324).

Soruş-cuvap: Soru cevap (GRMS 428; GRÜTS 95; GTS 222).

Şakır-şakır: Sağanak halinde yağın yağmur için kullanılır (GRMS 562; GTS 231).

Şarıl-şarıl: Şırl şırl (GRMS 564; GTS 231).

Şar-şar: Su sesi. Şar şar akmaa (akmak): Şırl şırl akmak (GRMS 564; GTS 231).

Şaş-beş: Şaş beş, şaşırmak anlamında (KKRÖ/GTSV 324).

Şen-şen: Neşeli ve mutlu bir biçimde (KKRÖ/GTSV 324).

Şıpır-şıpır: Şıpır-şıpır (GRMS 574; GTS 233).

Şke şke: İnekleri çağırmak için kullanılan bir söz (BGA 278).

Şor-şor: “Şar-şar” dökülen suyun ses taklidi (BGA 278).

Şölä-bölä: Şöyle böyle. Dāda yarma yararlar, / Üstündä dandil kurarlar. / Şölä bölä demezlar, / Kulacını burarlar, (O kauş kemeñçe) (BGA 183).

Şu-bu: Şu bu (GTS 235).

Şunu-bunu: Şunu bunu. Şunnan bunnan: Şununla bununla. Şunun bunun tamazlı: Gayri meşru çocuk (GTS 235).

Şuracik-buracik: Şöyle böyle (BGA 279).

Şurda-bırda / Şurda-burda / Şurada-burada: Şurada burada (GRMS 573GTS 235).

Şutakım butakım: zf. Şöyle böyle, bir şekilde. İşidēr onun bük ölu, ani bobasında var çok para, gidēr, da sölēr kardaşlarna: “Şu takım bu takım bizim tātüda çok para var.” (BGA 184).

Şülä-bölä: Tak i tak / aşşiaşşä; şülä da, bölä da i tak i syak , i tak i ədak / şiaşşiaşşä (GRMS 573).

Tablodan-tabloya: Bir tablodan öteki tabloya (KKRÖ/GTSV 325).

Ŧa-Ŧa: Keçileri kovalamak için kullanılan bir söz (BGA 283).

Tekrar-tekrar: Tekrar tekrar, sık (GRS 275).

Ŧığı-Ŧığı: Keçileri çağırmak için kullanılan bir söz (BGA 283).

Tır-mır: Şöyle böyle (GRMS 483; GTS 243).

Toz-duman: Pılstolbom (GRÜTS 238).

Tprüşka tprüşka: Koyunları çağırmak için kullanılan bir söz (BGA 282).

Tsığı-tsığı: mežd. Vozglas, komorımpodzıvayum koz / smrigem, ku kare se kyamə kaprele (GRMS 523).

Ŧuge-Ŧuge: Kuzuları çağırmak için kullanılan bir söz (BGA 283).

Tukur-tukur: Zvukuskamıvayuşşegosyapredmema / sunem, çe imime zgomomulprodus de un obyektınvremyarusmogoliriy (GRMS 478).

Türlü türlü: Türlü türlü. Kutu açılmış, sofralar kurulmuş türlü türlü imeklär, hem içmeklär(BGA 192).

Ufak-tüfek: Ufak tefek (GRMS 488; KKRÖ/GTSV 324).

Ura-tuta: Oraya buraya, ya şöyle ya böyle (BGA 284; GRMS 486; GTS 249).

Ura-tutà: Tak yliynàçe,,vovsyakomslýçaye / aşàsàyàlftel, inór'çe kaz (

Usul-usul: Gizlice (GTS 249).

Usul-usul: Taykóm, ukràdkoy, skrito, tàyno / pe askuns, pe furşi (GRMS 487).

Uuna-uuna: Uğuna uğuna (KKRÖ/GTSV 327).

Uzaktan-uzaa: Uzaktan uzağa, az buçuk (KKRÖ/GTSV 325).

Uzun-uzadıya: Uzun uzadıya, uzatarak (KKRÖ/GTSV 325).

Uzun-uzun: Uzunca bir süre (KKRÖ/GTSV 324).

Üçer-üçer: Pótroye; tróykami / kítetrey (GRMS 492; GTS 251).

Üst-baş: Üstbaş, giyecekler, giysiler. Kız da girmiş arama kuşçāzı, da olmuş üstü-başı çamur, bulanmış orda (BGA 197).

Üüsek-üüsek: Yüksek yüksek (KKRÖ/GTSV 324).

Üzü-gözü: Yüzü gözü (KKRÖ/GTSV 325).

Xârça-pârça: Hârça-pârça etmää **a)** Razbyt' (izrèzat', izorvát') namélkiyekusóçki; razbyt' vdrébezgi / a fâçemiy de fçemiy de fărıme, a fâçehârçya-pârçya; **b)** İsterzât', rasterzât'; izodrât' v klóç'ya / a fâçexârçya-pârçya pe çineva; a sfişiya (GRMS 515).

Yalan-falış: Yalan yanlış (KKRÖ/GTSV 324).

Yarı-yarıya: Yarı-yarıya (GRMS 217GTS 258).

Yavaş yavaş: zf. **1.** Yavaş, yavaş bir biçimde. Yavaş yavaş bas ta gel, / Tahtalar oynamasın, / Yenslerlär fırlamasın. **2.** Gitgide. Şindi yavaş yavaş gelin başlamış her bir işleri yapma (BGA 204; KKRÖ/GTSV 324).

Yerli-yerlinä: Yerli yerine (KKRÖ/GTSV 325).

Yıl-yıldan: Yıldan yıla (KKRÖ/GTSV 325).

Zar-zor: Güçlkle (GTS 263; KKRÖ/GTSV 324).

Zeetlenir-zeetlenmâz: Eziyetlenir eziyetlenmez (KKRÖ/GTSV 327).

Zıga-zıga: Keman yayının çıkardığı ses (GRMS 197; GTS 265).

Zıngır-zıngır: Cam sesi taklidi (GRMS 195-197; GTS 266).